

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologica

Ex Sacris Scriptvris, Conciliorvm Pontificvmqve Decretis, Et Sanctorvm Patrvm Ac Doctorum Placitis Expressa ; In qua, quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis secernenda, tum ad sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas iuxta ...

Abelly, Louis

Coloniæ Agrippinæ, 1658

urn:nbn:de:hbz:466:1-38954

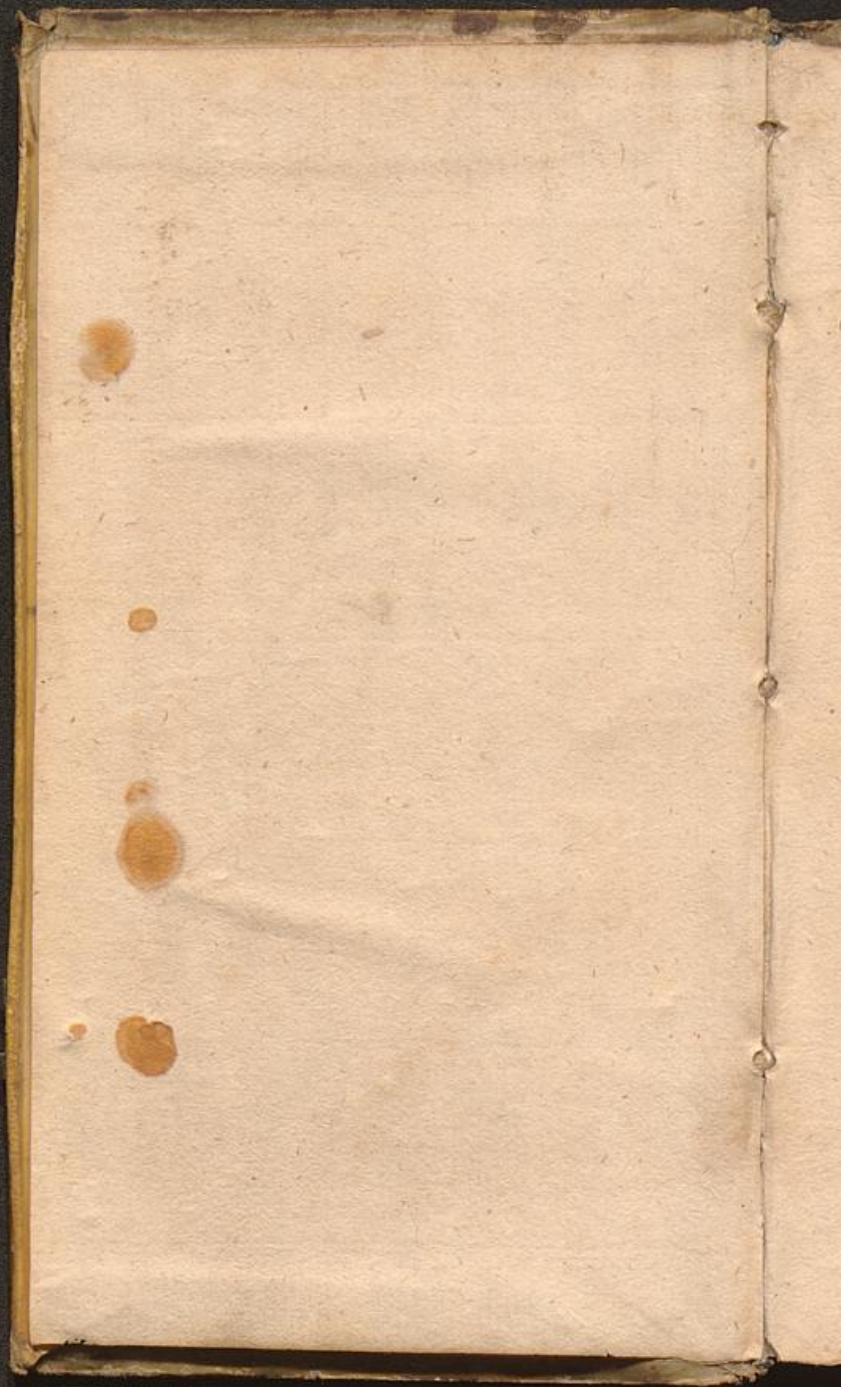
Th. 440.

D 1

~~28~~ 29.

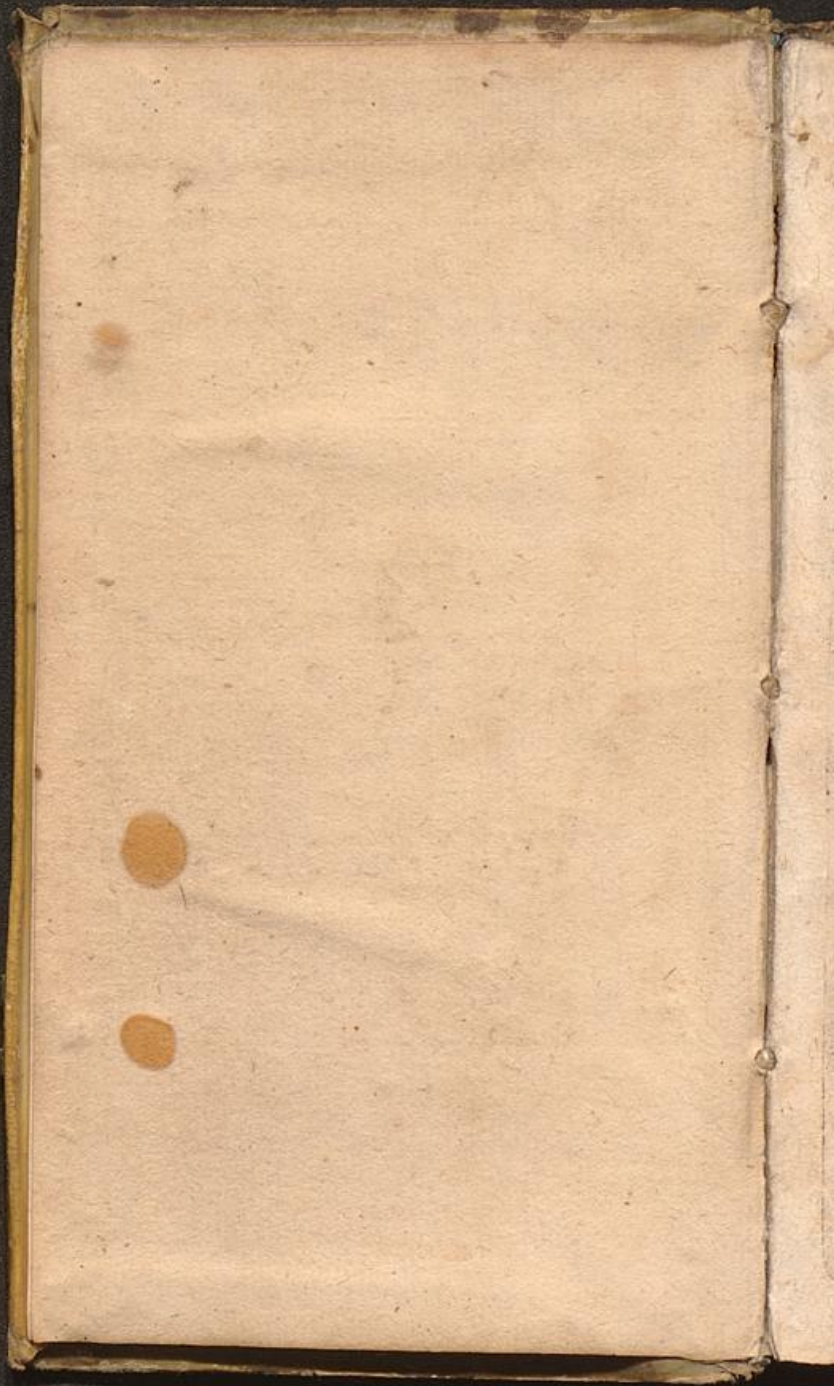

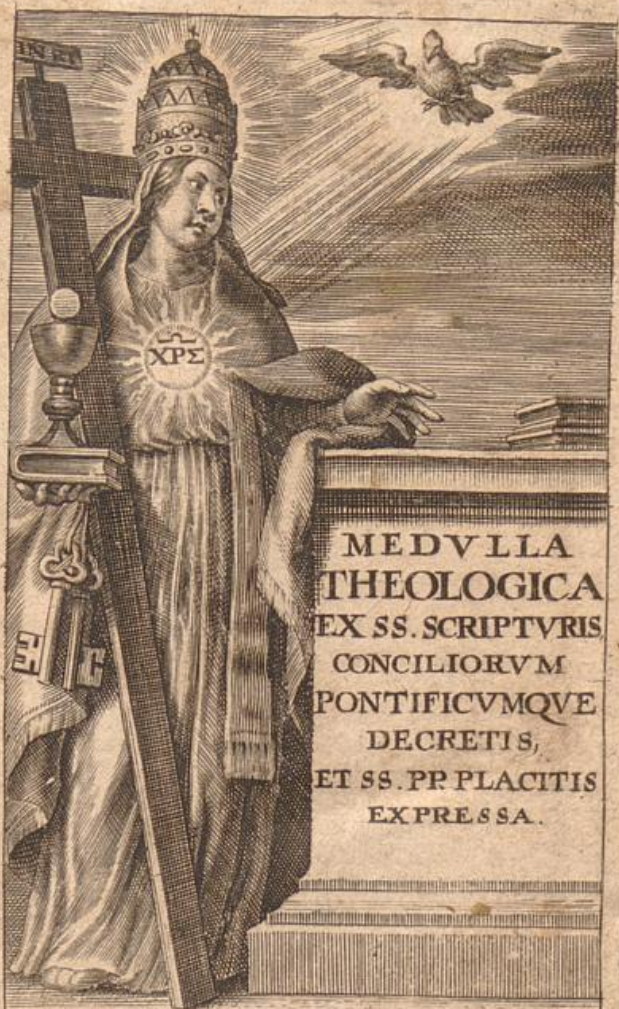

Collegij foctis JESU Paderbornes

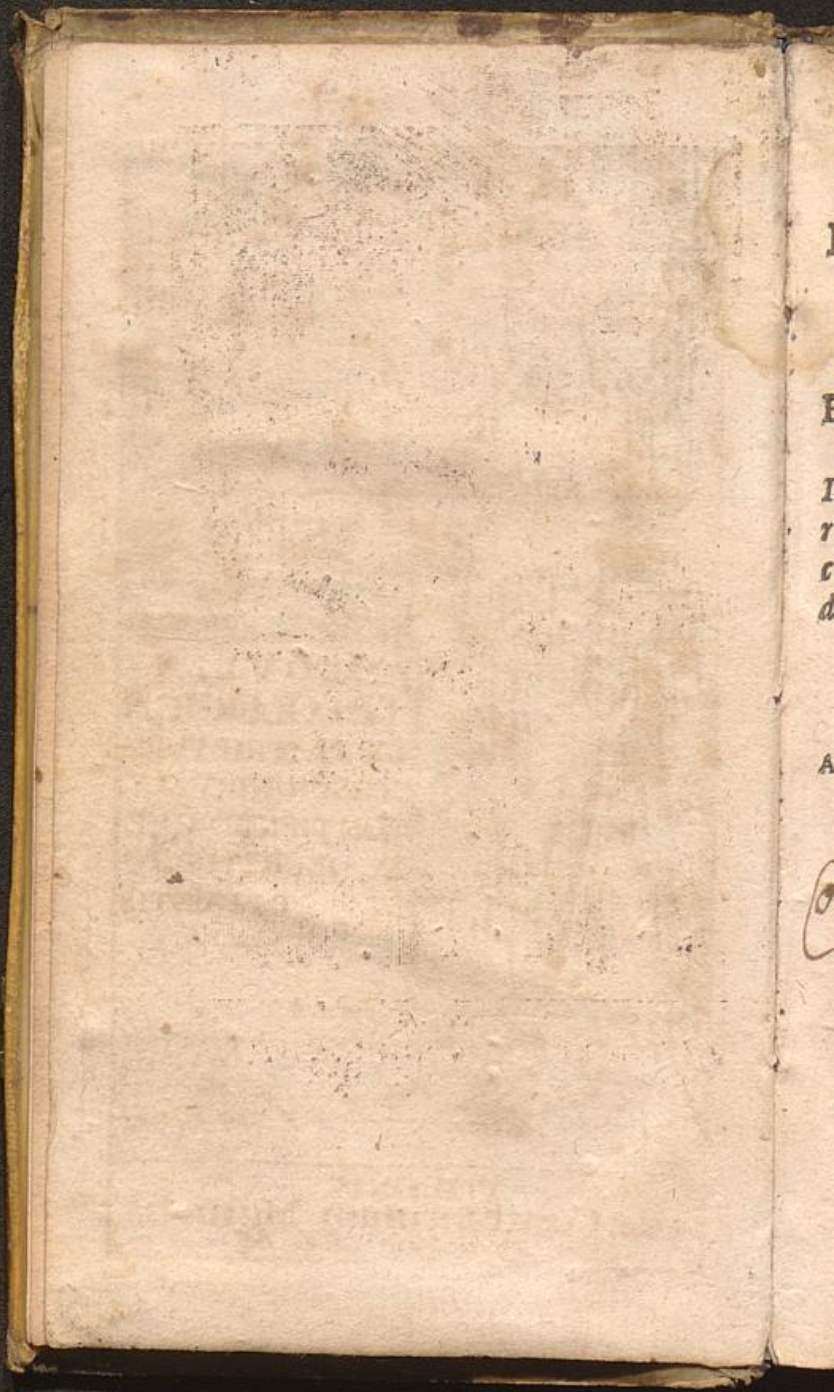

MEDVLLA
THEOLOGICA
EX SS. SCRIPTVRIS
CONCILIORVM
PONTIFICVMQVE
DECRETIS,
ET SS. PR PLACITIS
EXPRESSA.

COLONIAE,
Apuđ Constantinum Munich.
Cum Privilegio S. C. M.

MEDVLLA
THEOLOGICA
EX SACRIS SCRIPTVRIS,
CONCILIORVM
PONTIFICVMQVE
DECRETIS,

ET SANCTORVM PATRV AC DO-
CTORVM PLACITIS EXPRESSA.

*In qua, quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac
rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis se-
cernenda, tum ad sacramenta debitè conscien-
da & ministranda, tum ad actiones humanas
iuxta diuina legis normam dirigendas spe-
ctare potest, facili ac compendiarie me-
thodo explicatur.*

Auctore Magistro LVDOVICO ABELLY Parisino, in Sa-
cra Theologia facultate Doctore, & Ecclesia Paro-
chialis sancti Iudoci in vrbe Parisiensi Pastore.

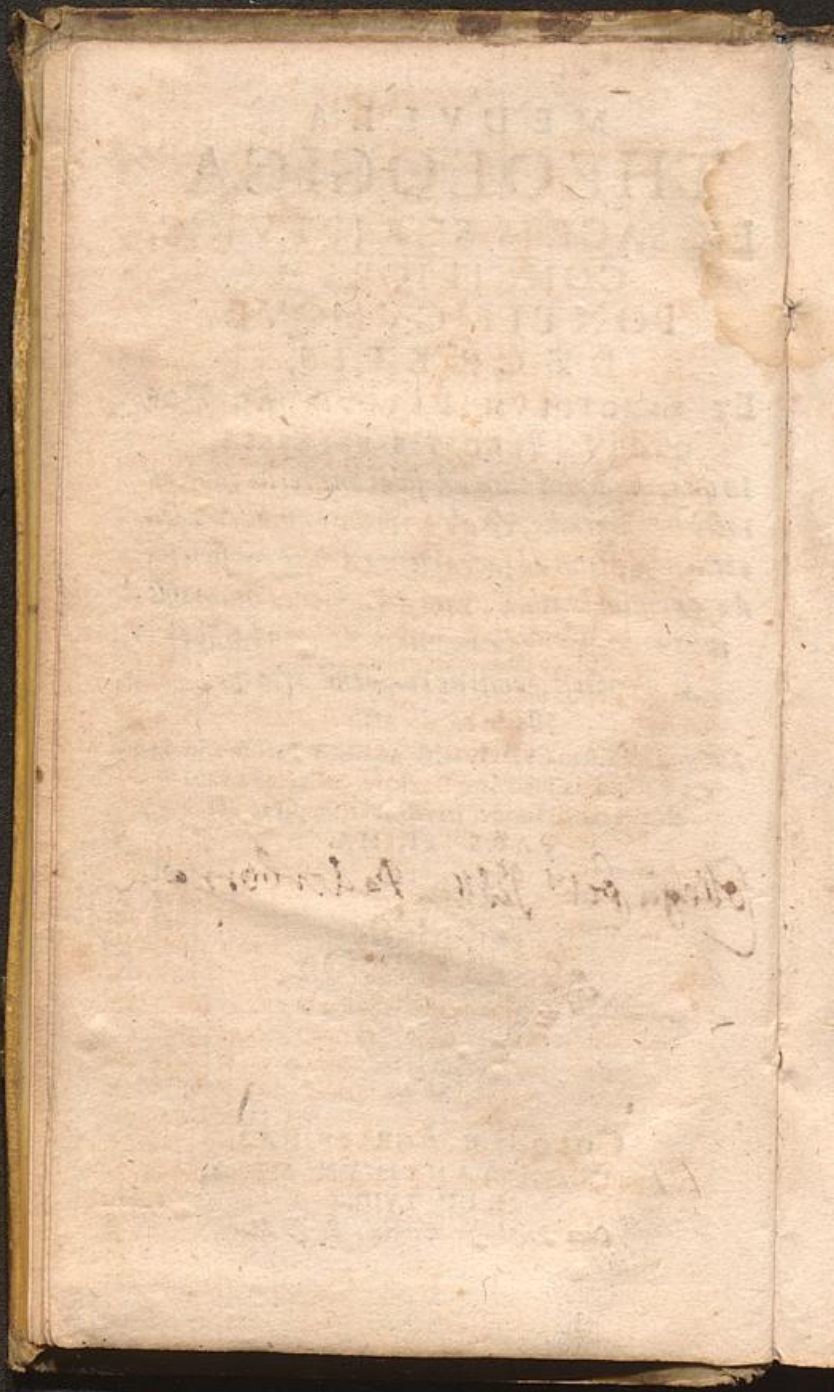
PARS PRIMA.

Collegii Petri 1780 Paderborna.

COLONIAE AGRIPPINAE
Apud CONSTANTINVM Mûnich.
M. DC. LVIII.

Cum Privilegio Generali S. C. M.

PRÆFATIO,

INQVA EXPLICATVR,

Quis sit huius operis scopus, quodue authoris consilium.

Cum inter plurima & maxima, quæ propria sunt Sacerdotis munera, illud in primis recensetur, quod (sicut olim per Prophetam Malach. 2. fanciuit Deus) doctrinam legis ab illius ore populus requirere debeat, ideoq; (vt sanctus Leo Papa edixit *epist.* 23. ad confess.) inscitia in sacerdotibus nec excusatione digna sit nec veniã, cum illa (vt habetur in Concil. Tolet. 4. c. 24.) eunctorum errorum mater, imò innumerorum propè maiorum in Ecclesia radix sit & origo: inde inferri potest, quã ratione illi, quos in fortem suam Christus Dominus elegit, & quibus docendi ducendique alios officium commisit, scientiam illam diuinæ legis non solum sedulo adipisci, sed & adeptam sollicitè custodire teneantur.

Quæ eum ita se habeant, experientiã nihilominus satis manifestã compertum est, plurimos sacrorum ordinum caractere insignitos diuinæ illius scientiæ studium vel omnino abijcere, vel si annos aliquot in eo impendant, illis elapsis, continuo libros ac scripta deponere, & eorum obliuionem paulatim incurrere, quorum cognitionem sibi non sine labore comparauerant.

Idcirco quibusdam spectata virtutis viris, ac in eo doctrinæ genere versatissimis visum est, ordini sacerdotali consultissimum fore, si ex vniuersa Theologia tam speculatiua, seu (vt vocant) scholastica, quàm practica seu morali, ea potissimum seligerentur, ac in quoddam

P R Æ F A T I O .

veluti compeſidium redigerentur, quæ ab vniuerſis ſacerdotibus maximè ſciri oporteret, vt muneri ſuo ſatisfacere, omnesque iniuncti ſibi officij partes, vt par eſt, adimplere poſſent. Quâ ratione & ijs aliquo pacto prouideretur, qui iam ad ſacerdotium promoti, huius tamen diuinæ ſcientiæ notitiâ aut temporis iniuriâ, aut rerum ſibi ad id neceſſariarum defectu, aut alia quatuſ ex cauſa comparare vel neglexerunt, vel nullatenus potuerunt: ac etiam alij, qui Theologiæ operam nauârunt, illiusque ſtadium aut totum aut in partem emenſi ſunt, ex plurimis & varijs, quæ in palæſtra Theologica didicerunt, ea potiſſimum ob oculos haberent, quæ maximè iſtis vtilia imò & neceſſaria eſſe cenſentur.

Hinc patet, quiſnam ſit huius operis ſcopus, nimirum hiſ & illis æquè conſulere, & ad hoc præcipuas ac ſeitu maximè neceſſarias veritates ex vaſtiſſimo illo Theologiæ ſcientiæ ſinu, veluti pretioſas quasdam margaritas colligere, iſtisque in mente recondendas offerre.

Vt verò hunc finem ac ſcopum author aſſequeretur, ea potiſſimum in hac Theologica Synopſi ſeligere propoſitum illi fuit, quæ tum ad fidei myſteria, ſanè ac rectè intelligenda, & à quibusuis erroribus ſecernenda; tum ad ſacramenta debite conſicienda & miniſtranda, tum ad actiones humanas iuxta diuinæ legis normam dirigendas conducere poſſunt, omiſſis alijs difficilioribus ac ſubtilioribus iſtius Theologiæ quæſtionibus non quidem vt inutilibus (quippe quæ multum ſplendoris ac roboris huic diuinæ ſcientiæ afferre poſſunt, ideoque à ſapientiffimis magiſtris & doctoribus cum vberimo ingeniorum fructu tractantur) ſed vt fini à ſe intento minus neceſſarijs.

In hac autem prima huius operis parte, quam hîc exhibet, quæque præcipuarum veritatum ad fidei myſteria ſpectantium elucidationem complectitur, hunc ſibi maioris facilitatis gratiâ ordinem præfixit, vt ſcilicet 1. explicaret ea, quæ ad iſtius fidei rationem ſpectant; cum hæc virtus ſit veluti baſis ac fundamentum non modò

rerum

PRÆFATIO.

verum sperandarum (quod dixit Apostolus Heb. 11.) sed etiam veritatum cognoscendarum: tum de primario illius fidei obiecto ageret, nempe Deo, siue ut in essentia vno, aut ut trino in personis: exinde rerum omnium emanationem ab ipso Deo, & sic Angelorum naturam, primi hominis conditionem, eiusdemque ac simul totius humani generis lapsum exponeret: postea de ipsius humani generis per diuini Verbi incarnationem reparatione: ac demum de præcipuo ipsius Incarnationis fructu, nimirum gratia diuina tractaret: & sic hæc prima pars in sex tractatus diuideretur, quorum primus esset de fide; secundus de Deo ut in essentia vno; tertius de eodem ut trino in personis; quartus de creatione Angeli & hominis & vtriusque lapsu; quintus de humani generis reparatione per Verbi diuini Incarnationem; sextus denique & vltimus de gratia diuina eiusque effectibus, nempe iustificatione ac merito.

Hoc etiam in quolibet tractatu sibi peculiari studio seruandum proposuit, ut quantum fieri potest res veras à falsis, & certas ab incertis discerneret: ac etiam ut, quoties aliqua veritates probanda occurrerent, illa præsertim, quæ erroribus ab Ecclesia proscriptis sunt opposita, ad earum probationem primò adhiberet scripturas, tum Conciliorum aut Pontificum decreta (si quæ sint) exinde sanctorum Patrum authoritates, ac demum argumenta aliqua Theologica, seruatâ tamen semper in omnibus eâ breuitate ac facilitate, quam compendij ratio exigit.

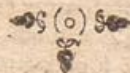
Ex quibus intelligi potest, quare opusculum istud, Medullæ Theologicæ titulo inscriptum sit, quia nimirum sepositis omnibus alijs (ut supra dictum est) quæ mysticam Theologiæ arborem instar corticis circumuestiunt, aut vice frondium vel florum exornant, sola hîc illius veluti medulla expressa reperitur: & eò libentiùs titulus is usurpatus est, quò insolentiùs eundem ante aliquot annos pseudo-Theologus quidam Amstelodamentis libello varijs erroribus & mendacijs confarcinato affixerat, illum videlicet hæc ratione ab iniusto possessore vindicant.

PRÆFATIO.

dicando, & veræ ac legitimæ Theologiæ restituendo.

Non deerunt fortassis, qui post tot & tam nobiles insignia Theologorum elucubrations, opusculum istud frustra & inutiliter in lucem prodire arbitrentur, præsertim cum iam aliàs & etiam nuper viri doctissimi in Theologia compendiarie modo explicanda operam posuerint eiusque synopsis absolutissimam ediderint, ita ut idem iterum attentare, nihil aliud esse videatur, quàm actum agere. Verùm ex ijs, quæ suprà dicta sunt, facile quivis intelligere poterit, scopum huic operi propositum longè diuersum esse ab eo, quem alij spectasse videntur: illi siquidem hoc præsertim intenderunt, ut ipsius Theologiæ arcana omnia etiam reconditissima & subtilissima euoluerent, lectoremque aptum & idoneum efficerent ad exercitationes in Theologicis palæstris assuetas; at verò in hoc opusculo, omisis omnibus alijs, necessitatè soli consultum est, idque præsertim intentum, ut illi, quibus ordinibus sacris ascripti sunt, eam (quam scientiam salutis Propheta vocat) probè teneant, sicque & seipsos & alios, quos iuuare & instituire tenentur, saluos facere possint.

Cæterùm an scopum istum sibi propositum author attingerit, pio atque beneuolo lectori iudicandum relinquit, hocque ab illo solum obnixè precat, ut si quid in hoc qualicumque opusculo improbandum occurrat (quod utique fore non dissitetur) id sibi tanquam Christiano, Christianus condonet & ignoscat; si quid utile aut aptum, illud orane Deo optimo maximo eiusque gratiæ ascribat, ei que proinde laudem omnem & gloriam tanquam illi soli debitam rependat.

INDEX

I N D E X

TRACTATVVM, CAPITVM,
& Sectionum huius primæ partis.

QVÆSTIONES PROOEMIALES
de ipsa Theologia.

- Quæst. I. **Q**uid sit Theologia, & quodnam sit eius obiectum.
- II. Ex quibus locis argumenta Theologica educantur.
- III. Quanam sit conclusionum Theologicarum certitudo.
- IV. Quenam dispositiones requirantur in eo, qui inuestigandæ Theologicæ veritatibus incumbit.

TRACTATVS I.

De Fide.

CAPVT I.

De Fidei necessitate.

- sect. I. **Q**uid sit, & quotuplici modo sumatur fides. fol. 2.
- II. An fides necessaria sit ad salutem necessitate præcepti. 4.
- III. An fides necessaria sit ad salutem necessitate mediæ. 6.
- IV. An sit ad salutem necessarium explicatam mysteriorum aliquorum fidem habere, & quorum. 7.
- V. An fides externa sit ad salutem necessaria. 11.

3

CA

INDEX.

CAPVT II.

De obiecto materiali fidei.

Sect. I.	Quinam libri sacra scriptura sint canonici.	15.
I I.	De varijs sacra scriptura editionibus, & quana ex illis sit authentica.	17.
II I.	Ad quem pertineat definire verum & legitimum sacra scriptura sensum.	19.
IV.	An prater canonicas scripturas sint aliqua traditiones fidei divina credenda.	21.
V.	De Symbolo Fidei.	23.
VI.	An obiecta Fidei creuerint successu temporis.	24.

CAPVT III.

De obiecto formali fidei.

Sect. I.	AN Deus, quatenus est suprema & infallibilis veritas reuelant, sit formale obiectum fidei.	26.
I I.	An reuelatio diuina, ut sit formale obiectum fidei, debeat esse obscura & incerta.	29.
III.	An diuina reuelatio debeat esse publica vel priuata.	32.
IV.	Vnde possit dignosci, an reuelatio priuata sit a Deo, ac proinde sufficiens pro elicendo actu fidei.	33.
V.	An fidei diuina possit subesse falsum.	36.
VI.	An sit aliqua euidencia credibilitatis in ijs veritatibus, qua fidei superna ueritate credi debent.	40.
VII.	Quibus argumentis seu motiuis ueritates nostra fidei sine euidencia credibiles.	41.
VIII.	Quodnam sit illud, in quod ultimo fides resoluitur.	44.
IX.	Quomodo actus fidei sit in praxim redigendus.	46.

TRA.

TRACTATUS II.

De Deo.

CAPVT I.

De existentia Dei.

- Sect. I. **Q**uibus rationibus probari possit Deum esse. 50.
 II. **Q**uibus rationibus demonstrari possit unum esse
 Deum, & non plures. 53.
 III. An possit à nobis aliquod nomen Deo imponi, & qualiter
 nominari debeat. 54.

CAPVT II.

De Attributis diuinis.

- Sect. I. **A**n, & quomodo Attributa Dei inter se & ab eius
 essentia distinguantur. 56.
 II. An diuina essentia sit omnino simplex. 59.
 III. An, & quâ ratione diuina essentia in sua simplicitate con-
 tineat omnes rerum omnium perfectiones. 60.
 IV. An Deus sit immutabilis. 62.
 V. An Deus sit æternus. 63.
 VI. An, & quâ ratione Deus sit ubique præsent. 65.
 VII. An Deus sit in omni genere perfectionis infinitus. 67.

CAPVT III.

De Scientia Dei.

- Sect. I. **A**n sit in Deo scientia, & qualis illa sit. 68.
 II. **Q**uodnam sit obiectum scientiæ diuinæ, seu quas-
 nam res Deus cognoscat. 70.
 III. **Q**uomodo Deus cognoscat futura contingentia. 72.
 IV. An Deus cognoscat futura conditionata. 76.
 V. An

INDEX.

V. *An aliqua rerum creaturarum idea in Deo sint.* 69.

CAPVT IV.

De voluntate Dei.

- Sect. I. **A**N sit in Deo voluntas, & qualis. 80.
 II. *Quanam sint obiecta diuinae voluntatis.* 82.
 III. *An voluntas Dei sit libera.* 85.
 IV. *Quanam sit diuinae voluntatis efficacia.* 89.
 V. *An, & qua ratione in diuina voluntate amor, odium, misericordia, iustitia & similes affectus reperiantur.* 90.
 VI. *An sit in Deo providentia, & ad qua se extendat.* 92.

CAPVT V.

De Prædestinatione.

- Sect. I. **Q**uid prædestinationis, quid item reprobationis nomine debeat intelligi. 96.
 II. *Quid fides catholica de prædestinatione & reprobatione euidendum proponat.* 98.
 III. *An prædestinatio ad gloriam sit ante vel post præuisa merita.* 104.
 IV. *Quid super questione in Seliione præcedenti proposita sentiendum videatur.* 107.
 V. *Quanam sint effectus prædestinationis & reprobationis.* 110.
 VI. *An prædestinatio sit certa, & an à prædestinato cognosci possit.* 111.

CAPVT VI.

De cognoscibilitate Dei, seu de modo, quo ab intellectu creato Deus clarè cognosci potest.

- Sect. I. **A**N clara Dei cognitio sit intellectui creato possibilis. 114.
 II. *An de facto nunq̃ beati essentiam Dei clarè videant.* 117.
 III.

INDEX.

- III. An ad Deum clarè videndum intellectus creatus lumine aliquo supernaturali indigeat. 119.
IV. Quid intellectus lumine gloria illustratus in diuina essentia videat. 122.
V. Quanam res præter Deum in statu gloria beati cognoscant. 124.
VI. An omnes beati aequaliter Deum videant. 127.

TRACTATUS III.

De sanctissima Trinitatis & Mystério.

CAPVT I.

De ijs, quæ spectant ad mysterium sanctissimæ Trinitatis in genere.

- sect. I. **A**n mysterium sanctissima Trinitatis naturali ratione cognosci possit. 129.
II. An sint plures in Deo personæ. 131.
III. An sint aliqua processionés in personis diuinis & quot. 135.
IV. An sint aliqua relationes inter personas diuinas, quot, & quales. 137.
V. An sint admittendæ aliqua notionés in personis diuinis, & quot. 140.

CAPVT II.

De personis diuinis in particulari.

- sect. I. **Q**uoniam nomina prima in diuinis personis propriè conueniant. 142.
II. Quid fides Catholica de secunda sanctissima Trinitatis personâ credendum proponat. 143.
III. Ob quam rationem filij processio dicatur, & verè sit generatio. 147.

INDEX.

- ratio; Spiritus Sancti verò nec fit, nec dici possit.* 148.
IV. *Quo sensu secunda in diuinis persona vocetur Verbum.* 150.
V. *Quid fides catholica de tertia in diuinis persona credendum proponat.* 153.
VI. *Quo sensu Spiritus Sanctus vocetur amor.* 157.
VII. *Quâ ratione persona vna in diuinis mitti dicatur ab alia.* 159.
VIII. *Quomodo de sanctissima Trinitatis mysterio fit loquendum.* 161.
-

TRACTATUS IV.

De creatione Angeli & hominis, ac vtriusque lapsu.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

- Sect. I. **A**N Deus sit causa efficiens rerum omnium. 164.
II. *An solius Dei proprium sit creare.* 167.
III. *An aliqua creatura fuerint vel esse potuerint ab aeterno.* 188.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque natura.

- Sect. I. **Q**uandam Angeli creati sint. 170.
II. *Ubinam creati sint Angeli.* 172.
III. *An Angeli sint omnino incorporei.* 173.
IV. *Quid de loco, & motu Angelorum sentiendum sit.* 176.
V. *Quomodo Angeli cognoscant se vel aliam res.* 178.
VI.

INDEX.

VI. <i>Quatenus res Angeli cognoscant.</i>	183.
VII. <i>Qualis sit Angelorum voluntas.</i>	189.
VIII. <i>Quomodo Angeli inter se loquantur.</i>	191.
IX. <i>Quid de ordinibus Angelorum sentiendum sit.</i>	193.

CAPVT III.

De Angelorum honorum merito ac
beatitudine, & malorum peccato
ac damnatione.

Sect. I. Q uidnam sit Angelorum honorum meritum, & malorum peccatum.	195.
II. <i>Quinam sit status Angelorum in gloria.</i>	199.
III. <i>Qualia sint officia Angelorum beatorum erga homines.</i>	201.
IV. <i>Qualis sit status damnationis reproborum Angelorum.</i>	204.
V. <i>Qua sit demonum conditio quoad intellectum & voluntatem.</i>	208.
VI. <i>Quomodo à demonibus homines impugentur.</i>	210.

CAPVT IV.

De creatione hominis ac statu innocentie,

Sect. I. Q uid de creatione hominis sentiendum sit, & qualis sit eius anima, an incorporea & immortalis.	212.
II. <i>Qualis fuerit conditio primi hominis quoad intellectum.</i>	216.
III. <i>Qualis fuerit conditio primi hominis quoad voluntatem & alias animae potentias.</i>	218.
IV. <i>An in statu innocentie homo fuisset immortalis.</i>	221.

CA-

INDEX.

CAPVT V.

De lapsu hominis, & peccato originali.

- Sect. I. **Q**uale fuerit primorum parentum peccatum. 223
 II. *An peccatum primi hominis in eius posteros tradu-
 catur.* 225
 III. *Quid sit propriè peccatum originale.* 228
 IV. *Quanam sint effectus peccati originalis in hac vita.* 233
 V. *Quanam sint effectus peccati originalis in futura vita.* 236

TRACTATUS V.

De generis humani reparatione per Ver-
 bi diuini Incarnationem.

CAPVT I.

De veritate mysterij Incarnationis.

- Sect. I. **Q**uid nomine Incarnationis Verbi diuini intelligen-
 dum sit. 240
 II. *Quomodo huius mysterij veritas contra Ethnicos probari pos-
 sit.* 241
 III. *Quomodo eiusdem mysterij veritas probari possit contra
 Iudæos.* 246
 IV. *Quomodo eadem veritas possit contra hæreticos propagari.* 248
 V. *An conueniens fuerit Incarnationis mysterium.* 251
 VI. *An Incarnationis mysterium fuerit necessarium.* 253
 VII. *An, si homo non peccasset, Filius Dei incarnatus fuisset.* 257

CA

INDEX.

CAPVT II.

De modo, quo peractum est Incarnationis mysterium.

- 223
radu-
225.
228.
233.
236
- sect. I. **Q**uid sit unio hypostatica. 261.
II. *An sola filij persona naturam humanam assumpserit?* 263.
III. *An post duarum in Christo naturarum unionem manserit proprietatum utriusque natura distinctio.* 265.
IV. *Quanam humane nature partes à Verbo assumpta sint.* 267.
V. *Quo ordine partes humane nature à Verbo assumpta sint.* 270.
VI. *An Christus aliquos defectus corporis assumpserit.* 271.
VII. *An Christus in anima sua defectus aliquos habuerit.* 263.

CAPVT III.

De modo, quo de mysterio Incarnationis loquendum est.

- ren-
40.
pos-
41.
tra
46.
47.
48.
51.
53.
7.
A-
- sect. I. **A**n in Christo aliqua communicatio idiomatum admittenda sit. 276.
II. *Traduntur quaedam regulae in hac communicatione idiomatum enunciantia obseruanda.* 278.
III. *Observationes aliqua traduntur super regulis superiori sectione propositis.* 280.

CAPVT IV.

De gratia Christi.

- sect. I. **Q**ualis fuerit gratia Christi. 283.
II. *An in Christo fuerint virtutes & dona Spiritus Sancti.* 286.

CA-

INDEX.

CAPVT V.

De scientia Christi.

- Sect. I. **Q**ualis fuerit scientia Christi. 289.
 II. **Q**uamquam res Christi scientia se extenderit. 292.

CAPVT VI.

De voluntate & merito Christi.

- Sect. I. **A**n Christi voluntas fuerit libera. 294.
 II. **Q**uâ ratione Christi voluntas libera fuerit. 297.
 III. **A**n, & quâ ratione Christi actiones fuerint meritoria. 300.
 IV. **Q**uid Christus Dominus sibi, & quid nobis meruerit. 303.
 V. **A**n, & quâ ratione Christi merita omnibus hominibus applicentur. 306.
 VI. **Q**uomodo Christus Deum Patrem orauerit. 312.

CAPVT VII.

De vitæ ac mortis Christi Domini
 mysterijs.

- Sect. I. **D**e Christi Domini ingressu in hunc mundum. 315.
 II. **D**e progressu vitæ Christi Domini in hoc mundo. 317.
 III. **D**e egressu Christi Domini ex hoc mundo. 320.
 IV. **D**e Christi Domini descensu ad inferos. 322.
 V. **D**e Christi Domini resurrectione. 325.
 VI. **D**e Christi Domini in celos ascensione, & ad dexteram Patris sessione. 327.
 VII. **D**e regia Christi potestate. 328.
 VIII. **D**e iudiciaria Christi potestate. 331.
 IX. **D**e dignitate capitis, quæ Christo competit, respectu tam Angelorum quam hominum. 333.

CA-

INDEX.

CAPVT VIII.

De adoratione Christo Domino debita,
nec non de veneratione sanctissimæ Matri
eius, cæterisq; Sanctis ac eorum reliquijs
& imaginibus exhibenda.

- Sect. I. **Q**uam adoratio humanitati Christi debeat. 336.
II. **Q**uomodo Sancti à nobis colendi sint. 340.
III. **Q**ualis cultus sanctissimæ Virgini Desiparæ Maria debeat.
tur. 343.
IV. **Q**ualis veneratio imaginibus, & reliquijs exhibenda sit. 348.

TRACTATUS VI.

De gratia diuina.

CAPVT I.

De necessitate gratiæ diuinæ.

- Sect. I. **Q**uid nomine gratia intelligatur. 357.
II. **Q**uoniam fuerint errores Pelagianorum circa gra-
tia necessitatem. 358.
§. 1. **Q**uid de Pelagianorum erroribus censuerint Africa-
na Concilia, Carthag. ac Mileuitanum. 359.
§. 2. **Q**uæle iudicium fuerit Innocentij Papa super hysdem er-
roribus. 360.
§. 3. **Q**uid contra eosdem errores in altero Concilio Carthagi-
nensi statutum fuerit. 361.
§. 4. **Q**uid super Pelagianorum & Semipelagianorum erro-
ribus edixerit Cælestinus Papa. 363.
§. 5. **Q**uid Gelasius Papa, quid item Concilium Arauscanum
secundum contra Pelagianorum & Semipelagianorum reli-
quias decreuerint. 365.
III. De-

INDEX.

- III. De varijs humana natura statibus 368.
 IV. An & quâ ratione gratia, quæ in statu innocentie primo homini collata fuit, differat ab illa, quæ in statu natura lapsa confertur. 371.
 V. An gratia necessaria sit ad cognoscendum quodlibet verum. 374.
 VI. An possit homo velle, aut facere bonum aliquod sine gratia. 377.
 VII. An possit homo sine gratia habituali bonum aliquod opus exercere. 381.
 VIII. An sine fide possit aliquod opus moraliter bonum exerceri. 384.
 IX. An homo iustus indigeat gratia actualis auxilio ad operandum bonum, & ad finalem perseverantiam consequendam. 387.

CAPVT II.

De gratia sufficienti.

- Sect. I. **Q**uid sit gratia proueniens, excitans & operans. 396.
 II. **Q**uid sit gratia adiuuans, cooperans, comitans, & subsequens. 393.
 III. An detur gratia aliqua sufficienti. 395.
 §. 1. Gratiam sufficientem, quæ in statu natura lapsa homini datur, talem esse, ut illi resistere possit, & de facto aliquando resistat, probatur ex varijs scriptura locis. 398.
 §. 2. Eadem sententia Conciliorum auctoritate probatur. 400.
 §. 3. Probatur eadem sententia ex sanctis Patribus. 401.
 §. 4. Soluuntur obiectiones. 402.
 IV. An cuiuslibet homini detur gratia sufficienti ad salutem. 405.
 V. An Deus velit omnes homines saluos fieri. 407.
 VI. Quid de peccatoribus obduratis atque infantibus sine Baptismo decedentibus sentiendum sit. 410.

CA-

INDEX.

CAPVT III.

De gratia efficaci.

- Sect. I. **Q**uid sit gratia efficax, & quâ ratione à sufficienti distinguatur. 414.
- II. In quo propriè consistat ipsius gratie efficacia. 417.

CAPVT IV.

De gratiæ effectibus, ac in primis de iustificatione.

- Sect. I. **I**n quo propriè & formaliter consistat hominis iustificatione. 420.
- II. Quinam sint effectus gratiæ habitualis sanctificantis. 425.
- III. An simul cum habituali gratia, aliqui virtutum habitus in animam infundantur. 428.
- IV. An gratia habitualis à charitate distincta sit. 431.
- V. An aliquæ dispositiones ad iustificationem requirantur, & quæ. 433.
- VI. An gratia habitualis seu charitas augeri, & minui, vel amitti possit. 437.
- VII. An aliquis certò scire possit se esse iustificatum. 439.

CAPVT V.

De altero gratiæ effectû, seu de merito.

- Sect. I. **A**n possit homo aliquid à Deo mereri. 441.
- II. An meritum rectè dividatur in meritum de condigno, & meritum de congruo. 443.
- III. Quanam conditiones requirantur ad meritum ex parte illius, qui meretur. 444.
- IV. Quanam conditiones requirantur ex parte actus meritorij. 445.
- V. Quanam res cadant sub meritum. 450.
- VI. An iustus de condigno mereri vitam aternam possit. 454.
- VII. An vnus possit alteri mereri primam gratiam, & aliâ dona ad salutem necessaria. 459.

QVA.

Q V Æ S T I O N E S
P R O E M I A L E S
de ipsa Theologia.

Q V Æ S T I O I.

Quid sit Theologia, & quodnam sit
eius obiectum.

Nomen Theologiæ, si vim & significationem illius spectemus, pro quacunque de Deo ac rebus diuinis doctrina sumi potest, vt docet S. Augustinus lib. 3. de ciuit. cap. 1. vnde & ipsi Ethnici scriptores, qui de rebus diuinis tractauerunt, olim Theologi dicti sunt, vt obseruat idem S. Pater lib. 18. de ciuit. cap. 14. Si verò illius nominis apud scriptores ecclesiasticos communem acceptionem attendamus, Theologiæ nomine eam solum de Deo ac rebus diuinis doctrinam significarâ inueniemus, quæ non solo rationis lumine comparatur, sed diuinâ præsertim reuelatione nititur.

Est autem duplex doctrina, quæ diuinâ reuelatione innixa est: vna est ipsa fides, quâ res diuinitus reuelatas intelligimus: altera, quâ res ipsas per fidem intellectas explicare, persuadere, ac contra hæreticos & alios ipsius fidei aduersarios propugnare possumus. De vtraque loquitur idem S. Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. 1. *Aliud est, inquit, scire, quid credere debeamus, quod docet fides; aliud autem scire, quemadmodum hoc ipsum & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quod proprio appellare vocabulo scientiam videtur Apostolus.* Et hæc secunda doctrinæ species secundum receptum communiter usum proprio nomine Theologia vocatur, de qua proinde quæritur, an sit scientia, an vero ad aliquam aliam virtutem intellectualem pertineat. Pro cuius resolutione

Di-

Quaest. proœmiales.

S Dicendum 1. Theologiam non esse scientiam strictè sumptam, eo modo, quo scientiæ nomen à Philosophis sumi solet: ad rationem enim scientiæ secundum illos, requiritur, vt sit cognitio certa & euidens; quamuis autem Theologia sit certissima, imò scientias quascunque certitudine antecellat; non est tamen euidens, cum eius principia, quæ à fide petuntur, obscura sint & ineuidens.

Dicendum 2. Theologiam non esse fidem diuinam, quamuis eam præsupponat, ipsique innitatur; Theologica siquidem doctrina discursiua est, fides autem nullo vitur discursu, sed in ipsa reuelatione diuina simpliciter acquiescit.

Dicendum 3. Theologiam, quamuis nec scientia propriè dicta nec fides sit, ex vtraque tamen aliquid participare; ex fide quidem certitudinem cum ineuidens; ex scientia verò tum certitudinem, tum discurrendi rationem: quatenus enim nititur principijs per diuinam reuelationem cognitis, ex fide habet, quod sit certissima, licet ineuidens; quatenus verò conclusiones aliquas ex illis principijs per discursum elicit, ex scientia habet, quod sit discursiua seu argumentatiua, simulque ex illa certitudinem illam accipit, quæ per ipsam discurrendi rationem haberi potest.

Dicendum 4. Theologiam, si alicuius intellectualis habitus nomine appellanda sit, dici posse sapientiam; proprietates siquidem omnes, quæ sapientiæ communiter tribuuntur, maximè illi conueniunt: sunt autem quatuor præcipuæ à Philosopho lib. 1. Metaph. cap. 2. enumerata.

Prima est, sapientiam esse cognitionem vniuersalissimam: at nulla doctrina vniuersalior esse potest ipsa Theologia, quæ Deum ipsum, qui est prima & vniuersalissima causa, tanquam principale obiectum suum considerat; ynde etiam aliquo modo spectat ad illam agere de omnibus rebus, quatenus à Deo sunt tanquam à causa prima efficiente, vel ad ipsum tanquam ad vltimum finem referuntur.

Secunda

Quest. proœmiales.

Secunda sapientiæ proprietates est, quòd sit circa res difficillimas & maximè à sensibus remotas; & hoc Theologia conuenit, cum versetur circa cognitionem rerum supernaturalium, quæ sunt non solum à sensibus, sed etiam ab ipsa ratione humana maximè remota, ac proinde difficillimæ; cum ad illorum intelligentiam captiuandus sit intellectus in obsequium fidei.

Tertia sapientiæ proprietates est, quòd sit certissima & procedat ex principijs certissimis: & hoc etiam Theologia competit, ut ex antè dictis patet.

Quarta denique sapientiæ proprietates est, ut ad nullam aliam cognitionem ordinetur, sed alijs omnibus præsit, easque dirigat: & hoc etiam habet Theologia; ad nullam enim aliam scientiam superiorem ordinarur, imò alijs scientijs tanquam ancillis, utitur iuxta illud Prou. 9. *Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem.* Hoc est, quòd alias scientias ad altiorem finem dirigit & ordinat, verbi gratià moralis Philosophiæ cognitionem ad assecutionem vitæ æternæ. Sicque Theologia rectè dici potest vera & perfecta hominis sapientia.

Iam quod spectat ad ipsius Theologiæ obiectum, breuiter dicimus 1. illius obiectum materiale, hoc est id, quod primò & per se ab ipsa Theologia consideratur, & in ordine ad illud cætera omnia, esse Deum: cætera enim omnia, de quibus præter ipsum Deum agit Theologia, referuntur & ordinem dicunt ad illum, vel ut est principium, vel ut est finis rerum omnium creaturarum.

Dicimus 2. obiectum formale ipsius Theologiæ esse ipsummet Deum, quatenus de illo alijs rebus, quæ ad illum dicunt ordinem, aliquid demonstrari potest per discursum reuelationi diuinæ innixum: hæc enim ratione Theologia distinguitur ab omnibus alijs scientijs quæ circa Deum quocunque modo versari possunt: illum enim solummodo considerant quatenus ex principijs naturali lumine notis aliquid de ipso demonstrari potest.

QVÆ

QVÆSTIO II.

Ex quibus locis argumenta Theologica
educantur.

PER locos Theologicos intelligimus sedes ac veluti
promptuaria, ex quibus ipsi Theologi argumenta sibi
propria defumunt.

Varij autem sunt illi loci, & variè à Doctoribus recen-
sentur; alij siquidem plures, alij pauciores enumerant:
probabilissimè loqui videntur ij, qui proprios locos
Theologicos tres præsertim esse asserunt, ex quibus ar-
gumenta Theologica certissima educantur.

Primus locus est ipsa sacra Scriptura in Bibliis conten-
ta, quæque ab Ecclesia tanquam canonica proponitur;
de cuius autoritate, interpretatione, alijsque ad eam
spectantibus agetur infra, tract. 1. cap. 2.

Secundus locus est traditio diuina, quæ (vt loquitur
Concilium Tridentinum sess. 4.) *ipsius Christi ore ab Apo-
stolis accepta, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante,
quasi per manus tradita, ad nos usque peruenit: & de hac et-
iam agetur infra loco proxime citato.*

Tertius denique locus est autoritas ipsius Ecclesie
sive per Concilia generalia, sive per summos Pontifices
loquatur: cum enim ipsa sit (vt dicit Apost. 1. Tim. 3.)
Columna & firmamentum veritatis, eius proinde autoritas
infallibilis est, & argumenta illi innixa non possunt non
esse certissima.

Ad hos tres Theologicos locos proxime accedit autho-
ritas sanctorum Patrum, quæ maximi semper ponderis
fuit apud Catholicos, & ex qua proinde argumenta The-
ologica rectè defumi possunt; vnde S. Augustinus passim
in libris contra Iulianum adhibet autoritates sancto-
rum Irenæi, Athanasij, Basilij, Nazianzeni, Chrysostomi,
& aliorum ad propugnandas veritates circa materiam
gratiæ, quas Pelagiani hæretici (quorum antesignanus
erat ille Iulianus) impugnabant. E

Quaest. proxima.

Est tamen obseruandum id, quod rectè monet idem S. Augustinus lib. II. contra Faustum cap. 5. auctoritatem SS. Patrum quamuis maximi faciendam, nullo modo tamen canonica sacrarum litterarum auctoritati coequari; & quod, quamuis in illorum ibris inueniatur eadem veritas, longè tamen est impar auctoritas; & epist. 19. ad S. Hieron. Alios, inquit, ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinæque præpollent, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt; & epist. III. Neque enim quorumlibet disputationes velut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, saluâ honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, aut respuere, &c. talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.

Præter suprâ dictos locos argumenta etiam deduci possunt ad confirmationem veritatum Theologicarum ex historia non solum Ecclesiastica, sed etiam prophana, præsertim aduersus ipsos Ethnicos, qui nec scripturas sacras nec traditiones aut Ecclesiæ auctoritatem recipiunt. Idem etiam dicendum est de dogmatibus philosophicis & ipsâ naturali ratione. Videmus siquidem multos antiquos Patres varijs argumentationibus & ratiocinijs ex Philosophia petitis ad elucidandas nostræ fidei veritates vsos fuisse, quoties aduersus Ethnicos agendum illis fuit, ut a S. Iustino martyre, Anobio, Lactantio, Tertulliano & alijs factum esse, in eorum scriptis comperimus.

QVÆSTIO III.

Quenam sit conclusionum Theologicarum certitudo.

Nomine conclusionis Theologicæ intelligimus propositionem illam, cui assensum intellectus ratione discurtus Theologici, seu ex vi assensus, quem illius præmissis tanquam ex fide veris & certis præbuit. Hoc prænotato.

Dicen-

Quest. proœm.

Dicendum 1. conclusionem Theologicam etiam ex duabus præmissis fide diuinâ cognitis deductam, inferioris tamen esse certitudinis, quam sint ipsæ veritates immediatè à Deo reuelatæ, & per Ecclesiam ad credendum propositæ. Hæc assertio constat non solum ex eo, quòd (vt dicunt Philosophi) maior sit semper certitudo principiorum quàm conclusionis, quæ ex illis deducitur, sed præsertim quia veritates fidei immediatè diuinâ reuelatione innituntur, quæ est omnino infallibilis: at conclusiones Theologicæ non nisi mediante discursu, qui cum sit operatio intellectus creati, æqualem cum veritatibus fidei certitudinem habere non potest, cum omnis intellectus creatus in operationibus sibi proprijs falli & decipi possit.

Dicendum 2. conclusionem Theologicam, certiozem semper esse quàmvis aliâ conclusione cuiuslibet scientiæ naturalis. id patet ex eo, quòd motiuum, quo Theologica conclusio innititur, semper est certius motiuo cuiuscumque conclusionis cuiuslibet scientiæ naturalis: cum hæc solo lumine & ratione naturali, illa verò lumine fidei & attestazione diuinâ innitatur.

QVÆSTIO IV.

Quanam dispositiones requirantur in eo, qui inuestigandis veritatibus Theologicis incumbit.

Prima dispositio ad Theologiæ notitiâ rectè capeffendam est sana fides; cum enim (vt diximus) primarium & præcipuum Theologiæ fundamentum sit ipsa fides: nisi sana sit, & inconcussa teneatur, reliquum ipsius Theologiæ ædificium, quod superstructum fuerit, consistere non potest.

Secunda dispositio est cordis mundities; quod ipse

Christus Dominus satis aperte innuit, cum dixit *Matt. 5.*
Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt; unde S. Greg.
Nazianz. orat. 33. aduersus Eunomianos recte monet,
non omnium esse de Deo disputare, sed eorum duntaxat, qui ex-
plorati sunt, ac contemplando longe processerunt, ac prius etiam
tam corpus quam animum repurgarunt, aut saltem purgare iam
instituerunt; impuro enim rem puram attingere fortasse ne tutum
est quidem, quemadmodum nec agris oculis solis radios intrari.

Tertia dispositio est ipsius intentionis rectitudo; cum enim
 (vt æquè sapienter ac verè dixit Christus Dominus
Matr. 6. ex oculi id est intentionis simplicitate ac rectitu-
dine, totius corporis, id est, totius operis claritas ac perfe-
ctio pendeat, quisquis in huius celestis disciplinæ inue-
stigatione proficere desiderat, is oculum mentis simplicè
ac rectum habere debet, qui neq; ad lucri emolumenta,
neque ad honoris blandimenta reflectatur, sed rectâ in-
tentione in solum Deum feratur, illiusque gloriam tan-
quam vltimum ac vnicum sibi finem propositum spectet.

His ad Theologiam capessendam præcipuis & maximè
 necessarijs dispositionibus breuiter explicatis, duo ad-
 huc monita subiungenda sunt: primum est (quod rectè
 docuit Theodoretus præfatione in Cantica) ad hoc, vt
 quis diuinas veritates peruidere, & in huius altissimæ
 scientiæ arcana penetrare possit, mentem agilem, ac vel-
 uti pennis quibusdam instructam requiri, neque segni-
 ter aut perfunctoriè, sed totis ingenij viribus maxima-
 que sedulitate ac diligentia studijs Theologicis esse in-
 cumbendum, aliàs nullus profectus, imò nō leue pericu-
 lum, ne in illa ecœlesti disciplina vel inscij vel semidocti
 (quod nō rarò euenit) falsum pro vero, dubium pro certo
 accipiant, ac postea non sine fidei catholicæ detrimento
 alijs venditent.

Secundum est, in disquisitionibus veritatum Theologi-
 carum modum quemdam esse seruandum, illudque hu-
 militer tenendum, quod præmonuit Apostolus Rom. 12.
Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem:
 & unicui-

Qu. proem.

et unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Ut igitur (sicut loquitur S. Hilarius lib. 10. de Trinit.) Solita videndus est, et possit videri, tantusque excipiens lumine est, quantum admittitur; ne, si plus velimus expetere, minus quoque, quam possumus, consequamur. Ita et ratio celestis in tantum intelligenda est, in quantum se permittit intelligi, in tantum expetenda est, in quantum apprehendendam se dedit; ne, si contenti indulgentia moderatione non sumus, amittamus indulgentiam.

3

APPRO-

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs in sacra Theologiæ facultate Parisiensi Doctores Sorbonici fidem facimus lectum esse exanimatumque à nobis librum, cui titulus est, *Medulla Theologica, ex sacris Scripturis, Conciliorum, Pontificumque decretis, ac sanctorum Patrum, & Doctorum placitis, expressa, &c. Authore Magistro LVDOUICO ABELLY, Doctore Theologo, & sancti Iudoci Parisijs Rectore, nihilque repertum in eo, quod sit Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ fidei, ac Doctrinæ bonisque moribus contrarium. Datum Parisijs, die quintâ Februarij, anno Domini. 1650.*

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

SVM-

SVMMA PRIVILE-
gij Generalis Sacrae Cæ-
sareæ Maieſtatis.

CAutum est Privilegio S. C. M. ne
quis Typographus, Bibliopola, aut
alius quiscunque librariam negotiatio-
nem exercens, illos libros, qui per Con-
stantinum Munich eiusque heredes
impressi, intra proximum decennium à
prima eius editionis die computandum
intra Sacri Romani Imperij Regnorum-
que & Dominiorum S. C. M. heredita-
riorum fines simili aut alio quouis typo
vel formâ sue in toto, siue in parte recu-
dere, aut alibi impressos adducere, ven-
dere vel distrahere, clam vel palam citra
voluntatem & consensum prædicti Con-
stantini Munich eiusque heredum præ-
sumat, si quis verò secus faciendo Priui-
legium

legium hoc Cas. spernere & transgredi au-
sus fuerit, mulctabitur pœnâ. prout lati-
us in diplomate Casareo dato Vienna die
secundâ Mensis Maij, anno Domini
millesimo sexcentesimo vigesimo nono,
regnorum Romani decimo, Hungarici
undecimo, Bohemici verò duodecimo.

Ferdinandus.

P. H. à Stralendorff.

Ad mandatum S. C. M. proprium.

Gerardus à Schwarzen.

ME-

MEDVLLA
THEOLOGICA
 EX SACRIS SCRIP-
 TVRIS,

CONCILIORVM PONTI-
 FICVMQVE DECRETIS, ET
 SANCTORVM PATRYM AC
 Doctorem placitis expressa.

TRACTATVS I.

De Fide.

Vni fides (vt ait sanctus Basilius in psalm.
 115.) sit sacrorum, qua de Deo sunt, eloquio-
 rum dux, vel (vt S. Bernardus loquitur
 serm. 75. in cant.) ea sit, qua attingit inu-
 cessa, deprehendit ignota, comprehendit im-
 mensa, apprehendit nouissima, ipsam denique
 eternitatem suo illo vastissimo sensu quodammodo circumscribit,
 nobis, quibus in hoc veritatum Theologicarum compes-
 dio, de Deo eiusque perfectionibus, nec non de decretis
 & operationibus diuinis, de donis supernaturalibus, de
 Sacramentis diuinitus institutis, alijsque similibus rebus
 rationi humanae inaccessis & ignotis agendum incumbit,
 hac coelesti face imprimis opus esse existimauimus, quae
 A

depulsis errorum quorumlibet tenebris, veritatis certum ac securum tramitem ostendat. Vt igitur, sicut propositum nobis est, compendiariâ viâ procedamus, ex multis, quæ à Theologis disputari de Fide solent, pauca tantum excerpemus, quæ magis necessaria visa sunt, & ad tria capita reuocabimus, in quorum primo videbimus, quæ sit necessitas fidei: in secundo, quodnam sit eius obiectum materiale: in tertio denique, quodnam sit eiusdem obiectum formale: seu quod in idem recidit, an sit ad salutem necessarium credere: quid oporteat credere: quomodo & quâ ratione oporteat credere.

CAPVT I.

De Fidei necessitate.

SECTIO I.

Quid sit, & quotuplici modo sumatur Fides.

Omissis varijs ac multiplicibus modis, quibus passim in sacra Scriptura nomen Fidei accipitur, nos hic per Fidem intelligimus virtutem illam supernaturalem, per quam (vt Catechismus Romanus loquitur part. I. cap. I. num. I.) *id ratum habemus, quod à Deo traditum esse sanctissima matris Ecclesie auctoritas comprobauit.* Eo sensu accepta Fides multipliciter à Theologis diuidi solet, quod hic præmittendum esse duximus, vt, quæ de illius necessitate dicenda sunt, distinctius & clarius possint intelligi: alia siquidem est fides habitualis, alia actualis: alia fides externa, alia interna: alia explicita, alia implicita: alia formata siue viua, alia informis, siue mortua.

Fides habitualis est ipse fidei habitus, qui, cum sit supernaturalis, non producit per actus, sicut alij habitus

natu-

naturales, sed à Deo infunditur in animam; vnde ab Apostolo Ephes. 2. vocatur donum Dei: *Gratiâ, inquit, saluari estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.*

Habitus autem ille fidei non tantum in intellectu, sed etiam in voluntate tanquam in subiecto recipitur (vt docet S. Thomas 2. 2. q. 4. a. 2.) in intellectu quidem, quia assensus fidei pertinet ad potentiam cognoscitiuam, cum habeat verum pro obiecto: in voluntate autem, quia mouere debet intellectum ad assentiendum, vt liberè assentiatur; alioquin assensus ille fidei, virtutis actus esse non posset: vnde S. August. lib. de prædest. Sanct. c. 5. dicit, quod fides *in credentium voluntate consistit.*

Fides actualis est assensus ipse liberè elicitus, quo quis credit actu alicui veritati diuinitus reuelatæ, propter auctoritatem Dei reuelantis, qui quidem assensus est supernaturalis, tum ratione obiecti formalis, cui innititur (de quo infra dicendum est) tum etiam ratione principij, à quo producit, non enim per solas naturæ vires produci potest, sed ad hoc supernaturali aliquo auxilio opus est, vt supponimus ex tractatu de Gratia.

In illo autem assensu fidei *triplex* communiter notatur à Theologis respectus circa Deum, quod ab illis ex S. August. tract. 29. in Ioann. desumptum est. *Primus* est circa Deum tanquam obiectum materiale, quod creditur: *Secundus* circa Deum tanquam obiectum formale, quo creditur: *Tertius* denique circa Deum tanquam finem vltimum, in quem assensus fidei dirigitur; vnde intelligi potest, quid sit credere Deum, credere Deo, & credere in Deum.

Fides interna est ille idem assensus fidei, quatenus in animo solo liberè concipitur, nec vllis verbis aut signis exterioribus se prodit.

Fides verò externa est illius assensus interni per verba aut signa exteriora manifestatio: de vtraque loquitur Apostolus Roman. 10. dicens: *Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.*

Fides implicita est ea, quâ quis in genere assentitur ijs omnibus veritatibus, quas Deus reuelauit, & per Eccle-

siam credendas proposuit, licet nullam illarum in particulari vel cogitet, vel cognoscat.

Fides verò explicita est, quâ assentitur in particulari veritati alicui à Deo reuelata, vt cum quis credit esse Deum vnum in essentia, trinum in personis.

Denique fides formata & viua est illa, quæ cum gratia & charitate coniuncta est, qualis in iustis reperitur.

Fides verò informis & mortua, quæ à gratia & charitate seiuncta est, sine qua cum operationes vitales, seu æternæ vitæ meritorias habere non possit, recte ab Apostolo Iacobi 2. mortua appellatur.

SECTIO II.

An fides necessaria sit ad salutem necessitate præcepti.

Questio intelligenda est de fide actuali interna (de externa enim agitur postea) respectu adultorum: nam si de paruulis sermo sit, cum sine actuali baptismi susceptione salui esse non possint (vt supponimus ex statu de Sacramentis) & in baptismo simul cum gratia sanctificante, habitus fidei aliarumque virtutum supernaturalium ijs infundantur (vt Concilium Tridentinum expressè declarat sess. 6. cap. 7.) certum est illos, cum fidei actualis incapaces sint, sine fide habituali tamen non posse salutem consequi.

Ad huius autem quæstionis solutionem, notandum est aliquid duplici modo dici posse ad salutem necessarium, vel necessitate medij, vel necessitate præcepti. Illud dicitur necessarium necessitate medij, quod secundum legem ordinariam ita necessarium est, vt sine illo salus obtineri nullatenus possit: illud autem dicitur necessarium necessitate præcepti, quod eâ solum ratione necessarium est, quia præceptum est: vnde quæ priori modo sunt necessaria, licet aliquando in nostra potestate non sint, eandem tamen semper inferunt necessitatem; quæ autem posteriori

teriori, si possibile esse desinant, desinunt etiam esse necessaria.

Hac distinctione supposita, ad quaestionis propositae solutionem, dicendum est primo, impositum esse hominibus à Deo præceptum in genere de actu aliquo fidei supernaturalis eliciendo: hoc constat primo ex his Christi verbis Matth. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur*: neque enim damnaretur quis ob alicuius actus omissionem, nisi præceptum aliquod de illo eliciendo impositum esset: præterea cum omnibus hominibus impositum sit præceptum de Deo ex toto corde diligendo, quod quidem Christus Matth. 22. vocat primum & maximum, ex præcepto illo diligendi rectè inferri potest præceptum credendi; siquidem dilectio supernaturalis Dei, eiusdem cognitionem supernaturalem necessario præsupponit: Vnde Apostolus dicit Hebr. 11. *Accedentem ad Deum credere oportet*, & hac de causa (vt rectè obseruat S. Thomas 2.2. q. 16. a. 1.) præceptum de credendo in Deum, in primo decalogi præcepto contineri censetur, tanquam fundamentum ac principium totius legis diuinæ, & sine quo cætera religionis & charitatis officia, quæ Deum spectant, impleri nullatenus possunt.

Dicendum secundò, præceptum fidei duplex esse, vnum affirmatiuum, vt credamus ea omnia, quæ à Deo reuelata sunt, & vt talia nobis ab Ecclesia proponuntur; alterum negatiuum, vt non dissentiamus vlli veritati à Deo reuelatæ, & ab Ecclesia nobis propositæ. Vtrumque illud præceptum primis Decalogi verbis apertè insinuat, in quibus vna ex parte præcipitur, vt vnum Deum per fidem agnoscamus; & ex altera prohibetur, ne dijs alienis & falsis fides habeatur.

SECTIO III.

*An fides necessaria sit ad salutem
necessitate medij.*

Licet quidam Doctores, vt Andreas Vega, & Dominicus à Soto existimauerint fidem esse tantum necessariam ratione precepti diuini, ac proinde illos, qui mysteriorum per eam credendorum ignorantia inuincibili laborant, si tamen aliunde secundum rectam rationem viuant, & Deum vt authorem naturæ cognoscant & ament, posse nihilominus salutem consequi.

Contraria tamen sententia communis est inter Theologos, ac proinde vt certa tenenda est, prout in sequenti assertionem declarabitur.

Dicendum est igitur, actum fidei supernaturalis esse ad salutem necessarium necessitate non tantum precepti, sed etiam medij, ita vt nullus adultus possit sine tali actu iustificari: probatur primò ex Apostolo, in epistola ad Hebræos cap. II. vbi dicit, quod *sine fide impossibile est placere Deo*, quæ verba non nisi de medij necessitate intelligi possunt, cum omnem possibilitatem placendi Deo excludant, nisi per fidem tanquam per medium absolutè necessarium.

Probatum secundo ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. vbi, postquam dixit baptismum esse Sacramentum fidei, addit: *Sine qua nulli vnquam contigit iustificatio, & capite octauo: Fides est humana salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis: sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire: quæ verba Concilium desumpsit ex sancto August. serm. 38. de tempore, vbi & hæc, quæ sequuntur, addit: Sine fide nullus in hoc seculo iustificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit eternam.*

Obijcies multos fuisse olim, & hodie adhuc esse infideles, in varijs mundi partibus, qui de Christo & Euangelio nihil prorsus audierint, omniaque fidei mysteria inuincibilitate

biliter ignorauerint, & adhuc ignorent, quibus proinde ad consequendam salutem sufficere videtur, vt Deum, prout possunt, cognoscant, & super omnia diligant, cum aliud prestare non possint, & ad impossibile nemo tenetur. Respondetur ignorantiam illam in praedictis infidelibus vincibilem esse, si non proxime & immediate, saltem remotè & mediatè, in quantum scilicet sufficiens diuina gratia auxilium ipsis offertur ad legem naturæ seruandam (vt ex tractatu de Gratia supponimus) cui si fideliter cooperentur, ipsamque naturæ legem seruent, Deus pro sua ineffabili bonitate vberiora illis gratia suæ præstabit auxilia, & alia media externa necessaria præparabit, quibus tandem ad fidem recipiendam sufficienter disponentur. Id colligi potest ex capite primo Euangelij S. Ioannis, vbi dicitur, quòd Deus illuminat omnes homines uenientem in hunc mundum, hoc est (vt explicat S. Chrysostomus in eum locum) quòd Deus, quantum in ipso est, illuminat omnem hominem, si qui non illuminantur, ideo non illuminantur, quia lumen oblatum recipere nolunt: ita etiam sentit S. Basil. in regulis breuioribus regul. 224. & S. Thom. quæst. 14. de veritate, art. 11. ad 1. vbi agit de paruulo infante, qui in medijs syluis procul à cœtu & commercio Christianorum educaretur, dicitque certissimè tenendum esse, quòd si rationis naturalis ductum sequeretur, Deus ei vel per internam inspirationem reuelaret ea, quæ credenda sunt, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit S. Petrum ad Cornelium Act. 10.

SECTIO IV.

An sit ad salutem necessarium explicitam mysteriorum aliquorum fidem habere, & quorum.

Duo certa sunt, primum est, omnes Christianos adultos ad credenda omnia & singula mysteria generaliter fi-

de implicita obligari; hoc enim nihil aliud est, quam asseritur debere huic generali principio, quo asseritur, illud omne, quod Deus Ecclesie reuelauit, esse infallibiliter verum, quod qui negaret, fidelis & christianus dici non posset.

Secundum, non omnes Christianos obligari ad habendam fidem explicitam de omnibus & singulis fidei dogmatibus; alias non esset opus Doctoribus, & frustra dixisset S. Paulus 1. Cor. 12. alijs dari per spiritum sermonem scientia, alijs sermonem sapientia, &c. si omnes aequè scientes & sapientes in rebus fidei esse deberent.

Quaestio est igitur, an omnes adulti teneantur aliqua fidei nostrae mysteria explicitè & distinctè credere, & quam illa sint: pro cuius resolutione

Dicendum 1. omnes adultos obligari ad aliquid credendum explicitè, ac in primis illud, nempe vnum esse Deum, illumque iustum remuneratorem, decernere praemia iustis & supplicia improbis, non tantum in hac vita, sed potissimum in futura. Haec veritas constat manifestè ex verbis S. Pauli in epistola ad Hebraeos cap. 11. vbi postquam dixit, quod impossibile est sine fide placere Deo, ino-
 declarans, quamnam sit illa fides, per quam Deo possimus placere, subiungit: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit; qualis autem sit illa remuneratio, declarat Christus S. Matthaei cap. 25. vbi loquens de reprobis ait: Ibi in supplicium aeternum, iusti autem in vitam aeternam.*

Dicendum 2. omnes adultos teneri similiter ad habendam fidem explicitam de mysterio sanctissimae Trinitatis, ita S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 2. c. Hoc constat primò ex verbis Christi, qui mittens Apostolos Matth. vlt. iniungit illis expressè, vt docerent omnes gentes, & baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Secundò ex S. Athanasio in symbolo, vbi postquam dicit fidem catholicam ab eo tenendam esse, qui velit esse saluus, subiungit: *Fides autem Catholica haec est, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremus; & etiam S. Cyrill. lib. 1. in Ioann. cap. 16. vbi sic loquitur: Non sufficit*

Sufficit nobis cognitio, Dei absque cognitione Patris & Filij & Spiritus Sancti.

Constat denique ex ritu sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ neminem ad baptismum recipit, quin prius diligenter inquirat, an credat in Deum Patrem, an credat in Iesum Christum filium eius, an credat in Spiritum Sanctum; qua ceremonia satis aperte declarat neminem gratiæ baptismalis, ac proinde iustificationis esse capacem, qui non explicitam & distinctam de sanctissimæ Trinitatis mysterio fidem habeat.

Dicendum tertio, omnes adultos præterea teneri ad habendam fidem explicitam de mysterio Incarnationis. Probatum 1. ex varijs locis noui Testamenti id expressè declarantibus, vt S. Ioann. cap. 1. *Dedit potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, non alijs; eiusdem cap. 3. Qui non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei. Item cap. 17. Hæc est vita æterna: vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum: Act. cap. 8. S. Philippus baptismum Eunucho postulanti conferre noluit, quin prius professus fuerit expressis verbis: Credo, Filium Dei esse Iesum Christum. Denique videmus Christum Dominum passim in Euangelijs exactè petijisse à cæco nato Ioann. 9. & pluribus alijs, vt distinctè & explicitè in se crederent.*

Probatum 2. ex symbolo S. Athanasij supra citato, in quo proposito mysterio sanctissimæ Trinitatis adiungit postea: *Sed necessarium est ad æternam salutem, vt incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.*

Probatum 3. ex SS. Patribus, S. Hieron. in cap. 3. epist. ad Ephes. *Non possumus, inquit, esse filij per adoptionem, nisi prius fidem filij Dei & intelligentiam recipiamus. Et S. August. lib. de bono perseverantiæ cap. 2. Nullum, inquit, verius initium Christiani hominis quam credere in Christum.*

Cæterum hic obseruandum est ea, quæ diximus, intelligenda esse tantum respectu temporis consequentis Christi incarnationem; alia enim ratio est eorum, qui siue in lege Moyse, siue in lege naturæ vixerunt; plurimorum enim

enim Theologorum sententia est, fidem explicitam Trinitatis tunc illis non fuisse necessariam nec medij nec præcepti necessitate, licet quidam existiment pontifices, sacerdotes ac legis Doctores ad illam fidem fuisse obligatos, utpote sibi sufficienter in scripturis propositam.

Quod verò spectat ad mysterium Incarnationis, pluri mi existimant ante Christi aduentum fuisse quidem necessariam fidem aliquam generalem & implicitam de Mediatore ac Redemptore futuro; non verò distinctam & explicitam eo modo, quo nunc ad eam obligamur.

*Quæres, an præter illa mysteria sint adhuc alia, de quibus explicita fides ab omnibus adultis habenda sit. Respondetur omnes adultos obligari, præterea 1. ad ea omnia scienda & credenda, quæ tum in symbolo Apostolorum, tum in Oratione Dominica continentur, hoc manifestè colligitur ex Catechismo Concilij Tridentini part. 2. cap. 2. num. 22. vbi dicitur teneri paternos ad symbolum & Orationem Dominicam eos docendum, quos de fonte leuauerint: ergo si illi ad docendum tenentur, ij, qui baptizantur, ad discendum adhuc strictius tenebuntur. Idem expressè declaratur de consecrat. distinct. 4. c. (vos ante omnia) vbi hæc verba ex S. August. serm. 6. de temp. de sumpta ad paternos diriguntur; *Ante omnia symbolum & Orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos de sacro fonte suscepistis, ostendite.**

Secundò ad ea cognoscenda & credenda, quæ in decalogo continentur; cum illorum observatio ad salutem sit necessaria, dicente Christo Matth. 91. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: seruari autem nõ possunt, si ignorentur.*

Tertiò ad ea etiam cognoscenda & credenda, quæ ad eorum Sacramentorum rationem pertinent, quorum susceptio illis est ad salutem necessaria: cum enim (ut ex tractatu de Sacramentis supponimus) prima dispositio ad Sacramentum aliquod dignè suscipiendum in adultis sit fides respectu Sacramenti illius, quod suscipi debet, sequitur, quod obligatio illius Sacramenti suscipiendi necessariò secum inferat obligationem habendæ fidei explicitæ respectu

respectu illius: Quod & similiter dicendum est de his Sacramentis, ad quæ suscipienda non obligatio, sed sola devotio impellit, cum utrobique sit par ratio.

Quarto denique ad ea omnia & singula explicitè credenda, quæ secundùm exigentiam peculiarem cuiusque status & conditionis ad salutem consequendam iuxta divinæ legis præscriptum necessaria sunt: & eâ ratione in Pastoribus & Doctoribus Ecclesiæ fides haud dubiè magis explicita requiritur, quàm in alijs, qui eorum cura sunt commissi; in sacerdotibus item magis quàm in laicis, quia sine illa fide magis explicita omnibus officij sui partibus dignè, ut par est, fungi non possunt.

SECTIO V.

An fides externa sit ad salutem necessaria.

Dicendum est primò externam fidei confessionem esse necessariam ad salutem necessitate præcepti affirmatiui. Probatur 1. ex Christi verbis S. Matth. cap. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Et S. Luca 9. *Qui me erubuerit, & sermones meos: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua.* Item ex verbis Apostoli Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.*

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de fide & symbolo; *Fides, inquit, à nobis exigit duplex officium, cordis & lingue; nec saluti esse possumus, nisi fidem ore prostreamus, quam corde gerimus.*

Probatur 3. exemplo sanctorum Martyrum, qui potius elegerunt tormenta omnia & ipsam mortem subire, quàm Christi fidem vel ad momentum negare: quòd si quis atrocitate tormentorum victus fidem negauisset aut dissimulasset, eijciebatur ab Ecclesia tanquam gravissimi peccati reus, nec nisi publicâ pœnitentiâ peractâ in eam recipiebatur, ut constat ex S. Cypriano lib. de lapsis c. 3. & S. Ambr. lib. 1. de Pœnitentia. Cui opposita olim fuit hæresis Elcesaitarum dicentium, negari posse fidem exterius, in-

stante persecutione, etiam addito iuramento, ac sufficere, ut tunc in animo interius retineretur; ut docet Eusebius lib. 6. c. 31. Quæ quidem hæresis damnata fuit in Concilio Romano sub S. Cornelio Papa, ut colligi potest ex ijs, quæ habentur apud Baron. ad ann. 254. & 255. Vbi dicitur in illo Concilio (cuius quidem acta interciderunt) firmo decreto stabilitum fuisse, non aliâ ratione ijs, qui etiam ore tenus fidem eiurauerant, veniam esse concedendam, nisi post grauem poenitentiam ab illis impletam: unde sequitur apostasiam, etiam ore tenus factam, tanquam grauissimum peccatum damnatam fuisse.

Diximus in assertionem, præceptum obligans ad externam fidei confessionem esse affirmatiuum, quæ est S. Thomæ doctrina 2. 2. q. 3. a. 20. ex qua proinde sequitur illud non obligare omni tempore, sed tantum certo ac determinato. Vtergo distingui possit, quo tempore obliget.

Dicendum 2. tunc nos obligari ad externam fidei confessionem, quando necessaria est vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi. Ita S. Thomas loco citato: quod probat in responsione ad primum ex eo, quod finis nostræ fidei sicut & aliarum virtutum, referri debet ad finem charitatis, qui est amor Dei ac proximi, & ideo quando Dei honor vel proximi utilitas id requirit, non debet esse contentus homo (ut ait S. Doctor) ut per fidem suam ipsi veritati diuinæ coniungatur; sed fidem illam debet exterius profiteri.

Dicendum 3. etsi nunquam liceat vilo modo negare fidem Christi; tamen, quando spectatis circumstantijs nulla honori diuino irrogatur iniuria, nec vllum proximi salutis damnum infertur, non solum licitum esse, sed etiam aliquando necessarium, fidem occultare. Ita S. Doctor loco citato in responsione ad tertium, vbi dicit, quod, quando ex confessione fidei manifesta turbatio aliqua infidelium oriretur, in tali casu laudabile non esset fidem publicè confiteri; & ad hoc probandum affert verba Christi dicentis Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos.*

Cum

Cum autem occultatio illa fidei varijs modis fieri possit, vel fugiendo, vel aliquo signo exteriori fidem dissimulando.

Dicendum 4. licitum esse homini Christiano tempore persecutionis fugere: hoc permisit Christus dicens Matt. 20. *Cum persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam.*

Hoc tamen limitandum est, nisi ex hac fuga damnum aliquod redundet in honorem Dei vel proximi salutem, ut si Episcopus aut Pastor tempore persecutionis fugiat, cum tunc maximè illius ope subditi indigeant: nam ut rectè dicit Nicolaus Papa cap. (sciscitaris) 7. quæst. 1. *Si gubernator navis in tranquillitate non debet deserere navim, multo minus in tempestate.*

Dicendum 5. licitum quidem esse occultare fidem signis, quæ ex se sint indifferentia, non verò illis, quæ ad profitendam falsam religionem instituta sint. Est communis Doctorum sententia, præsertim S. Antonini part. 2. titulo 12. cap. 6. Alexandri Halensis part. 3. quæst. 183. Nauarii lib. 5. Conciliorum tit. de hæret. cap. 10. & in Manuali cap. 11. num. 25. & aliorum. Prior assertionis pars probatur; quia hæc signa, cum sint ex se indifferentia, nihil in se mali habent; qualia sunt illa, quibus natio vna ab altera secernitur, vel status vnus ab altero, militis v. g. à mercatore distinguitur; nec lædunt honorem diuinum, nec proximi conscientiam feriunt, sic S. Sebastianus in aula Diocletiani Imperatoris ethnici (ut obseruat S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 10. ad 2.) fidem suam sub militari sago & chlamide occultabat, ut Christianis commodius opitulari posset, eosque in tormentis confortaret.

Posterior verò pars assertionis probatur ex eo, quòd, qui talibus signis vteretur, censeretur non solum veram religionem occultare, sed falsam profiteri, quod omnino illicitum est; vnde lib. 2. Machab. cap. 6. Eleazarus non tantum porcinas carnes in lege prohibitas, sed & alias idolis immolatas manducate noluit, quia illa manducatio, licet ex se indifferens (ut dicit S. Aug.) tamen instituta censebatur ad falsam religionem profitendam; quæ et-

iam fuit ratio, cur o'im præceperint Apostoli Act. 15. vt omnes ab immolatis simulachrorum abstinere; & eo sensu vestes paganorum illicitas esse dixit Tertullian. lib. de idol. c. 12. nempe, eas, quibus homo astringitur officijs vel sacerdotijs idolorum, quas ideo asserit *profanationis sue & maculam habere, & neminem posse esse mundum, qui tunicam inquinatam habuerit.*

CAPVT II.

De obiecto materiali fidei.

AD clariorem intelligentiam eorum, quæ dicenda sunt, notandum est nos hic sumere nomen obiecti siue materialis, siue formalis, eo sensu, quo à S. Thoma sumitur 2. 2. q. 1. a. 10. & quo etiam communiter à Philosophis & Theologis sumi solet; scilicet, per obiectum materiale alicuius habitus cognoscitiui intelligimus id omne, quod cognoscitur, & per obiectum formale id, per quod illud cognoscitur; vnde per obiectum materiale fidei intelligimus ea omnia, quæ fide diuinâ creduntur, aut credi debent; per obiectum verò formale illud, per quod, seu ratione cuius, ijs omnibus assentimur.

Cum igitur quærimus, quodnam sit obiectum materiale fidei, idem est, ac si quæramus, quænam sint ea, quæ nobis à Deo reuelata sunt, ac proinde, quæ fide credenda sunt.

Hæc autem Concil. Trident. sess. 4. contineri dixit partim in sacris & canonicis scripturis, partim in traditionibus non scriptis, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos vsque peruenerunt: de vtrisque proinde in sequentibus sectionibus agendum nobis est.

SE-

SECTIO I.

Quinam libri sacre Scripturæ sint canonici?

Cum Concil. Trident. sess. 4. suprà citatâ sacram Scrip-
turam vocet Canonicam, eiusque legitimos libros
iam olim appellari consueuisse canonicos testetur S.
Aug. epist. 19. cap. 2. ad S. Hieronymum; obseruandum
est ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ dicenda
sunt, sic appellari duabus de causis ex duplici vocabuli
(canonis) significatione desumptis: Canon enim signifi-
cat normam aliquam seu regulam, & præterea catalogum
seu numerum aliquarum rerum. Scripturæ sacre igitur
vocantur canonice, & earum libri canonici, tum quia
continent normam seu regulam, quam in fide & moribus
sequi debemus, tum etiam quia, cum hæretici iam à pri-
mis Christianissimi temporibus, vt veritati fucum facerent,
erroribusq; suis patrocinarentur, aliquando falsas scriptu-
ras pro veris supponerent, aliquando veras pro libito re-
pudiarent; Ecclesia eorum fraudibus & impijs conatibus
obstistere volens, certum canonem & catalogum librorum
sacre Scripturæ constituit; vnde libri illi, quos Ecclesia pro
veris & legitimis agnouit, canonici dicti sunt.

Hoc colligi potest ex varijs Concilijs, præsertim ex
Concilio Carthaginensi tertio, quod celebratum est tem-
poribus Siricij Papæ circa annum Domini 397. in cuius ca-
none 47. hæc verba leguntur: *Placuit, vt præter scripturas
canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine diuinarum scri-
pturarum: sunt autem canonice scripturæ, Genesis, Exodus, Le-
uiticus, &c.* Vbi eosdem libros canonicos enumerat, qui
postmodum in Concilio Tridentino sessione suprà citatâ
recensiti sunt.

De ijs autem libris canonicis duo sunt hîc obseruanda:
primum est ad Ecclesiam pertinere veram & legitimam
Scripturam canonicam populo Christiano, vt talem pro-
ponere,

ponere, eamque à falsa & supposita scriptura discernere. Hoc constat tum ex usu ipsius Ecclesie supra relato, quo illius scripturæ canonem constituendi ius atque auctoritatem perpetuò sibi vendicauit, tum ex S. August. lib. contra epist. fundamenti cap. 5. vbi sic loquitur: *Euangelio non crederem; nisi me Ecclesie Catholica commoueret auctoritas: & paulò post loquens de libro Actuum Apostolorum: Cui libro, inquit, necesse est, ut credam, si credo Euangelio; quoniam utramque scripturam similiter mihi catholica commendat auctoritas.*

Secundum est, nihil in scriptura canonica contineri, quod non fide diuinà tenendum sit. Hoc expressè definitum est in Concil. Trident. loco citato, vbi post enumerationem librorum canonicorum hæc habentur: *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit; anathema sit.*

Vnde patet omnino repudiandum esse id, quod Erasmus dixit in annotationibus suis super caput 2. & 27. S. Matth. posse aliquem errorem leuem in sacris libris reperiri, & sanctos Euangelistas aliquando memorià lapsos esse. Quanto humilior & sapientior dixit S. August. scribens ad S. Hieron. epistolâ supra citatâ cap. 1. Ego, inquit, fateor charitati tue, quod libris illis scripturarum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam; ac si aliquid in eis libris offendero, quod contrarium videatur veritati, nihil aliud quam *vel mendosum codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam.*

SECTIO II.

De varijs sacra Scriptura editionibus, & quaenam ex illis sit authentica.

NOtandum est sacra scriptura libros varijs linguis & idiomatibus editos fuisse, ac in primis vetus Testamentum, licet primum lingua Hebraicâ à Moysse, Prophetis & alijs authoribus conscriptum sit, varijs tamen ex causis Chaldaicè, Syriacè, Græcè & Latine temporum successu transactum & editum fuisse.

Quod autem spectat ad novum Testamentum, constat omnes eius libros fuisse primum Græcè conscriptos, si tres tantum excipias, scilicet S. Matthæi Euangelium, quod Hebraicè primum ab illo scriptum fuit; Euangelium S. Marci, quod multi existimant Latinâ lingua primum ab illo editum fuisse; & epistolam ad Hebræos, de qua ambigitur, an primum Hebraicè, an verò Græcè scripta fuerit: de his omnibus agit fufissimè Bellarm. lib. 2. de Verbo Dei, cap. 1. & sequentibus.

Hâc obseruatione præsuppositâ dicendum est, ex his omnibus Scripturæ sacrae editionibus solem vulgatam editionem Latinam decreto Concil. Trident. & Romani Pontificis auctoritate factam, esse veram, legitimam & authenticam canonicam scripturam. Hoc expressè definitum est in Concil. Trident. in decreto supra sæpius citato sess. 4. his verbis: *Insuper eadem sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesie Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrarum librorum, quamam pro authentica habenda sit, innotescat; statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus, & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus & expositionibus pro authentica habeatur.*

Illud idem præterea constat ex comparatione ipsius vulgatæ editionis & aliarum, quæ supra memoratæ sunt: Hebraicam enim editionem, partim negligentia librario-

rum, partim Rabbinorum ignorantia (qui puncta addiderunt, quæ vocalium litterarum, quibus carebant Hebræi, & supplerent vicem) fuisse aliquo pacto deprauatam, & quosdam etiam in eam errores irrephisse certum est, vt notat Bellarm. loco citato.

Quod spectat ad editionem vel potius paraphrasim Chaldaicam (si paucos libros veteris Testamenti excipias, scilicet Tobia, & Judith, & aliquam Esdræ & Danielis partem; qui libri existimantur fuisse primùm Chaldaicè editi) tota illa paraphrasis (quæ Targum à Rabbinis vocatur) nullius unquam momenti fuit in Ecclesia, cum in ea multa reperiantur christiana veritati parum consentanea.

Editio Syriaca (quæ fuit tantùm noui Testamenti, & quorundam librorum veteris) licet ab illius linguæ peritis probetur, nunquam tamen ab Ecclesia, authentica declarata est.

Quod pertinet ad Græcam; cum plures editiones linguâ illâ prodierint ex varijs authoribus, vt Aquila, Theodotione, Symmacho & alijs; editio tamen Græca, quæ à septuaginta interpretibus in Ægypto tempore Ptolemaï Philadelphi facta est, omnibus alijs Græcis meritò anteponenda censetur. Quia tamen etiam illam vitiatam esse & corruptam multis in locis constat (vt testatur S. Iustinus martyr in dialogo cum Triphone, & S. Hieronymus præfatione in libros Paralipomenon & in Esdram) restat editio Latina, quæ quidem multoties & multipl'iciter etiam facta est, ita vt ante tempora S. Hieronymi innumerabiles propè reperirentur versiones & editiones Latinæ, vt testatur S. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 11. verùm vna fuit inter omnes illas, quæ specialem semper in Ecclesia auctoritatem obtinuit; quæ vetus & vulgata editio dicebatur: vt constat ex S. Gregorio præfatione in lib. Moralium c. 5. & ex S. Hieronymo in cap. 14. & 49. Isaiæ: quam etiam S. August. lib. citato cap. 15. Ita' am vocat, & omnibus alijs anteponebat.

Et hæc est illa editio, quæ (licet eius author certus ignoret)

addide- gnoretur) ab vniuersa tamen Ecclesia communiter rece-
Hebrai, pta, & nouissimè in Concil. Trident. Authentica declara-
ram, & ta est; ac proinde in qua verum & legitimum Dei verbum
n est, vt continetur. Vnde sequitur omnia & singula, quæ in Ca-
nonicis sacra Scripturæ libris secundum illam authenti-
phrasim cam editionem continentur, pertinere ad fidei diuinæ
excipi- obiectum; & tanquam diuinitus reuelata & attestata, ab
Danielis omnibus esse recipienda, & credenda.

SECTIO III.

Ad quem pertineat definire verum & legitimum
sacra Scriptura sensum.

Antequam ad propositam quæstionem respondeamus, supponendum est tanquam certum, multis in
locis S. Scripturæ sensum esse maximè reconditum &
abstrusum; vnde fit, vt non sine magna difficultate perci-
pi & intelligi possit. Hoc constat ex epist. 2. S. Petri, cap.
vt. vbi loquens de epistolis S. Pauli dicit, in illis esse qua-
dam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sic-
ut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem: & S. Am-
brosius Epistolâ 44. ad Constant. Mare, inquit, est Scriptu-
ra diuina, habens in se sensus profundos, altitudinem Propheti-
corum Enigmatum, &c. S. item August. lib. 2. de Doct.
Christ. cap. 7. postquam dixit Scripturam sacram plenam
esse multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus, ad-
dit hæc verba: Quod totum prouisum diuinitus esse non dubita-
ad edomandam labore superbiam, & intellectum a fastidio reuo-
candum, cui facile inuestigata plerumque viluerunt.

Ex quibus patet, quam falso hæretici huius temporis
dicant scripturas esse apertas, & cuius ad intelligendum
facillimas, nempe vt eo prætextu eas ad libitum contor-
queant.

Cum igitur Scriptura sacra obscura sit, & interpretatio-
ne

ne indigeat; quaritur, unde petenda sit illa interpretatio
& ad quem pertineat eius verum ac legitimum sensus
definire. Pro cuius quaestionis resolutione.

Dicendum primò, verum ac legitimum scripturae se-
sum petendum non esse ab ingenio ac iudicio priuato
iusq; hominis. Probatur ex verbis Hierem. c. 23. *Nolite au-
re verba Prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vo-
uisionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.* Et ex epist.
S. Petri c. 1. vbi dicit, quòd *omnis Prophetia scripturae prop-
interpretatione non fit;* quibus verbis (vt exponit glossa
dinaria super hunc locum) declarat scripturae expositi-
nem & interpretationem petendam non esse ex propri-
ingenio. Quod confirmatur ex verbis proximè sequen-
bus, ex quibus sic possumus argumentari: eodem ingenio
ac iudicio libri sacri interpretandi sunt, quo scripti fu-
runt; atqui humano ingenio ac iudicio non fuerunt con-
scripti: ergo non sunt ingenio aut iudicio humano exp-
candi seu interpretandi.

Dicendum secundò ad Ecclesiam pertinere de vero
legitimo sensu scripturarum iudicare. Id constat ex Con-
cil. Trident. in decreto saepius iam citato sess. 4. vbi ha-
verba habentur: *Præterea ad coercenda petulantia ingenii
decernit sancta Synodus, vt nemo, sua prudentia innixus,
rebus fidei, & morum ad edificationem christianæ Doctrinæ po-
tinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens; con-
tra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia: ca-
ius est iudicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum
sanctarum; aut etiam contra unanimum consensum Patrum,
psam Scripturam sacram interpretari audeat.*

Vnde appositè ad huius veritatis confirmationem
August. contra Cresconium cap. 33. *Tunc, inquit, scripturae
rarum à nobis tenentur veritas, cum id facimus, quod
vniuersa placuit Ecclesia, quam ipsa
scripturarum commendat
authoritas.*

SECTIO IV.

An prater *Canonicas Scripturas sint aliqua traditiones fide diuinâ credenda.*

Observandum est nos hîc sumere nomen traditionis, prout communiter sumi solet à sanctis Patribus & Doctoribus; nempe pro doctrina diuinitus reuelata & tradita, quæ tamen scripta non inuenitur in vllò scripturæ canonicæ libro: vnde S. Epiph. hæresi 61. *Non omnia, inquit, à diuina scriptura possunt accipi: quapropter aliqua in scriptis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.*

Hoc supposito, dicendum est dari aliquas traditiones diuinas, quæ & Apostolica vocantur; quia Apostoli eas à Christo acceptas ad nos transmiserunt; quæ traditiones parem cum scripturis canonicis auctoritatem habent; quibus prouide eadem fide atque illis credendum est. Probatur 1. ex Aposto 2. ad Thess. cap. 2. *Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram: in quem locum ita scribit S. Chrylost. Hinc patet, quod non omnia per epistolam tradiderit, sed multa etiam sine litteris.*

Probatur 2. ex Concil. Trident. sess. 4. in c'tato decreto de canonicis scripturis: vbi dicitur, *veritatem & disciplinam Christianam contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque peruenerunt. Eadem veritas antea definita fuerat in Concilio Niceno secundo, actione 7. vbi hæc verba habentur: Fateamur unanimiter nos ecclesiasticas traditiones siue scriptas, siue consuetudine valentes & decretas retinere velle, quarum de numero est imaginum effiguratio (& paulo post) Qui diuersi fuerint aliud sentire aut docere, aut more impiorum hæreticorum ecclesiasticas traditiones contemnere, &c. anathema.*

Probatur 3. auctoritate sanctorum Patrum: S. Basilij lib. de Spiritu Sancto cap. 17. *Dogmata, inquit, quæ in Ecclesia prædicantur*

predicantur, quadam habemus ex doctrina scripto prodita, quaedam rursus ex Apostolorum traditione, in mysterio, id est, in cultu tradita receperimus; quorum utraque parem vim habent a pietatem: S. Epiphanius hæresi 61. Oportet autem, inquit, traditione uti, non enim omnia à Scriptura diuina possunt accipi; quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.

Probat 4. ex eo, quòd multa sunt, quæ fide diuina credimus, quæ tamen nusquam in scripturis reperiuntur. e. g. credimus in vna diuina essentia esse tres personas distinctas; & tamen nomen personarum in scripturis ad id significandum expressum non reperitur. Credimus Filium esse Patri consubstantialem, & ita in Concilio primo Niceno definitum est; nec tamen vox consubstantialis habetur in scriptura. Credimus sanctissimam Mariam Matrem Dei fuisse, & esse semper virginem; & Helvidius, Iovinianus & alijque contrarium docentes tanquam hæretici proscripti sunt, vt patet ex S. Epiph. hæresi 48. & ex S. August. hæresi 82. & 84. Item ex S. Hieron. in libris contra præfatos hæreticos; & tamen nullibi in scripturis hæc veritas expressè inuenitur. Credimus similiter ad baptismi validitatem necessariò proferendas esse has voces (Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti) & tamen nusquam in scripturis hæc prolatio ore faciendæ præscribitur, aut necessaria esse dicitur. Denique ipsam scripturam sacram esse à Deo reuelantem, ac in ea verbum Dei contineri, nusquam nisi ex traditione scimus; & tamen vt articulum fidei credimus. Ergo multa sunt, quæ fide diuina creduntur, licet in scripturis expressè non habeantur.

Obseruandum est autem præter traditiones illas Apostolicas, seu diuinas, esse quasdam alias purè ecclesiasticas, quæ ipsius Ecclesiæ seu prælatorum & pastorum vniuersæ auctoritate vel approbatione expressè aut tacitè post Apostolorum tempora introductæ sunt. Quæ licet parentum Apostolicis auctoritatem non habeant, meritò tamen à christianis seruanda sunt, sicut & aliæ leges ab Ecclesiâ ipsis impositæ.

SECTIO

SECTIO V.

De Symbolo Fidei.

Cum inter Apostolicas traditiones vna ex præcipuis, & populo christiano maximè necessarijs sit symbolum fidei; ideo de illo breuiter hęc agendum est.

Ac in primis dicendum est valde necessarium fuisse condi libellum illum, qui dicitur vulgo symbolum fidei; quo primaria catholica fidei capita velut in compendium breuissimum, redigerentur: hęc enim breuitate (vt docet S. August. lib. 1. de Symb. ad catech. c. 1.) consultum fuit idiotis rusticis & pueris, vt fidem exp'licitam de præcipuis mysterijs facilius concipere & retinere possent. Deinde eadem breuitas aptissima fuit, vt fidei vnitas & conformitas toto orbe facilius seruetur; omnesq; Christiani essent vnus labij & vnus oris, vt innuit S. Irenæus l. 1. contra hærefes cap. 3.

Dicendum 2. symbolum fidei Catholicæ ab Apostolis fuisse conditum. Hoc tanquam certum tenendum est; ac meritò temeritatis & erroris damnandus Erasmus, qui præfatione ad suas paraphrases in S. Matth. dubitat de hac veritate, quam tamen indubitatam vniuersa semper tenuit Ecclesia, & quam vnanimiter docent sancti Patres, vt S. Ambros. in serm. de Elia & ieiunio, S. Hieron. epist. 61. S. Leo epist. 13. S. August. serm. 2. Dominica in Palmarum ramis: vbi etiam vnicuique Apostolorum suum articulum tribuit, & ideo illud fidei compendium vocatum est symbolum, quasi co'latio & mutuum consilium; quia scilicet (vt docet S. Clemens epist. 1. ad Iacobum) Apostoli communi consilio inter se habito illud condiderunt; vel quia est quasi indicium vel signum, quo fideles ab infidelibus discerni possent, vt notat idem S. Clemens ibid.

Dicendum 3. alia quoque fidei symbola in Ecclesia Catholica edita esse varijs temporibus occasione diuersarum hæreseon erumpentium: quæ tamen nihil aliud continent, quàm pleniorẽ ipsius symboli Apostolici explicati-

cationem: sunt autem tria præ cæteris in Ecclesia recepta primum est illud, quod in 1. Concilio Niceno aduersus hæresim Arrij editum fuit; in quo ea, quæ ad diuinitatem filij spectant (quam impiè negabat Arrius) fufius explicantur.

Secundum symbolum editum fuit in Concilio Constantinop. 1. contra Macedonium hæreticum, qui diuinitatem Sancti Spiritus impugnabat: in quo proinde, quod ad ipsius Spiritus Sancti diuinitatem spectant, fufius explicantur: Et illud idem est, quo Ecclesia Romana in Missæ sacrificio utitur; vno tantum verbo aduersus errorem Græcorum addito, quo proficitur Ecclesia Spiritum Sanctum non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedentem Cui symbolo etiam ipsi Græci cum eorum Patriarcha in Concilio Florentino subscripserunt.

Tertium denique symbolum est S. Athanasij, quod ipse, cum Arrianis persequentibus Roma profugus esse composuit, & Iulio summo pontifici obtulit; illi tanquam Christi vicario fidei suæ rationem reddens: quod postea vniuersa Ecclesia in tanta veneratione habuit, vt vndique terrarum (sicut docet Baronius ad ann. Christi 340.) varijs idiomatibus versum fuerit; & pro legitima fidei professione susceptum.

SECTIO VI.

An obiecta fidei creuerint successu temporis.

Sensus questionis est, an plures veritates tanquam à Deo reuelata, vno tempore credendæ fuerint quam in scripturis; v. g. tempore legis gratiæ, quam legis Mosaicæ; & in his posterioribus sæculis post tot Conciliorum in materia Fidei definitiones, quam primis Ecclesiæ temporibus, in quibus nulla vel paucissima Concilia habita fuerant: pro cuius resolutione

Dicendum 1. eandem fuisse prorsus fidem, etsi non æqualiter explicitam, in sanctis Patriarchis ante Christum

quæ postea fuit in Apostolis, & alijs Christianis post eius aduentum. Probatum i. ex S. Paulo epist. 2. ad Cor. c. 4. vbi, postquam locutus est de Fide antiquorum Patriarcharum, hæc verba subiicit: *Habentes autem eundem spiritum fidei credimus; propter quod & loquimur.*

Probatum 2. ex sanctis Patribus: S. Epiphano lib. 1. cont. Hæreses initio ipsius libri, vbi loquens de Fide Patriarcharum, *illa, inquit, eadem obtinebat, quæ hodie in sancta & catholica Dei Ecclesia perseverat Fides.* Et S. August. lib. 18. de Ciuit. Dei c. 47. *Vnus, inquit, Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus in carne venturus, sic antiquis Sanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis venisse nunciatus est; ut vna eademque fides per ipsum omnes prædestinatos perducat ad Deum.*

Dicendum 2. nec Concilia, nec summos Pontifices, cum aliquam veritatem ad fidem pertinere definierunt, condidisse novos fidei Articulos; sed illas veritates iam diuinitus reuelatas, quæ non ita perspectæ ac cognitæ fidelibus erant, vel quæ hæresibus obsecratæ videbantur; suæ luci reddidisse, ac fidelibus credendas proposuisse. Probatum i. ex Apostolo epist. 1. ad Timoth. c. 6. *O Timothee, depositum custodi.* Quæ Apostoli verba explicans Vincentius Lirinensis lib. 1. adu. hæres. c. 27. *Quid est, inquit, depositum, quod tibi creditum est, non quod à te inuentum? quod accepisti, non quod excogitasti? rem non ingenij, sed doctrinæ; non usurpationis priuatæ, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te probatam; in qua non author debes esse, sed custos; non institutor, sed scelerator; non ducens, sed sequens.*

Probatum 2. ex praxi totius Ecclesiæ, etiam in Concilijs Oecumenicis, in quibus, quando aliqua difficultas in materia Fidei soluenda erat, diligens semper scripturarum & Conciliorum ac sanctorum Patrum inquisitio fiebat: vnde S. Basilius (vt refertur lib. 7. historiæ tripartitæ cap. 56.) dicebat Episcopos non esse inuentores alicuius doctrinæ, sed tantum custodes depositi sibi per Apostolos commissi.

B

CA-

CAPVT III.

De obiecto formali Fidei.

Per obiectum formale Fidei, intelligimus motiuum illud, quo intellectus excitatur ad assentiendum diuinae reuelationi. Certum est autem obiectum illud formale ad Deum, ut ipse omnis veritatis fontem, referri debere; cum Fides sit virtus Theologica, quae Deum ut obiectum suum immediate attingit: sed difficultas est sub qua ratione ad Deum referatur, cuius difficultatis solutio ex dicendis in sectionibus sequentibus pendet.

SECTIO I.

An Deus, quatenus est suprema & infallibilis veritas reuelans, sit formale obiectum Fidei.

Notandum est veritatem hoc loco sumi, non pro veritate transcendentali (ut loquuntur Philosophi) quae omnibus rebus inest, in quantum veram habent entitatem; sed pro veracitate, quam quis verax est in dicendo. Haec autem veracitas, ut sit perfecta & infallibilis, duo requirit in eo, qui loquitur; 1. talem sapientiam ut perfecte & infallibiliter cognoscat rem, de qua loquitur; ita ut errare aut decipi nullo modo possit. 2. talem bonitatem, ut neque velit eum fallere, cui loquitur, neque etiam illud velle possit. Hoc praenotato, pro quaestione proposita resolutione

Dicendum 1. obiectum formale Fidei, seu rationem formalem, quam mouetur intellectus ad assentiendum, esse se supremam & infallibilem Dei veritatem. Ita S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 1.

Probat

Probatur 1. ex Apostolo epist. 1. ad Corinth. c. 2. *Vi Fidei vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei; & epist. 1. ad Theff. cap. 2. Eum accepissetis a nobis verbum auditu Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus: S. Basil. in serm. de Fidei confessione seu de vera ac pia Fide in Asceticis; *Est, inquit, Fides eorum, quæ dicta sunt, assentiens approbatio, sine ulla hesitatione, cum animi persuasione de veritate eorum, quæ Dei munere sunt prædicata; & S. Aug. lib. 11. de Ciuit. Verrens, inquit, in fide fidentiùs ambuaret ad veritatem; ipsa veritas Deus, Dei filius, homine assumpto, non Deo consumpto, eandem constituit ac fundauit Fidem.*

Probatur 3. hâc ratione, quam S. Thomas insinuat loco citato: illud est obiectum formale Fidei, propter quod immediatè & formaliter credimus rebus Fidei; atqui non ob aliam formalem & immediatam rationem illis credimus, nisi quia Dei summè & infinite veracis autoritate & attestatione nituntur: ergo Deus quatenus summè & infinite verax, seu quatenus suprema & infalibilis veritas, est obiectum formale Fidei. Maior euidentis est; minor probatur exemplo fidei humanæ, quæ non alio motiuo innititur quàm veracitate attestantis; nec ob aliam rationem credimus alicui, nisi quia veracem arbitramur; & quò magis constat illum esse veracem, eò etiam firmior fides eius attestationi habetur: vnde similiter dicendum est Fidem diuinam diuinâ veracitate, tanquam forma i & immediatâ ratione niti, quæ perfecta & infallibilis est.

Dicendum 2. actualem reuelationem earum rerum, quæ credendæ sunt, pertinere ad rationem obiecti formalis Fidei.

Probatur 1. ex varijs scripturæ locis, in quibus reuelatio diuinitus facta, ponitur vt basis & fundamentum, cui omnis Fides nostra innititur. S. Matth. cap. 16. *Beatus es Simon Bar Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pa-*

Ver meus, qui in cælis est: Ad Galat. cap. I. Notum vobis facio Euangelium, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi.

Probatur 2. ex S. Athanas. orat. (quod vnus sit Christus) vbi de fide loquens, *Oportet, inquit, in sublimi rationem istarum rerum petere, non humi ex sanguine & carne conquirere, sed ex revelatione diuina & ecclesiæ: & ex S. Iren. lib. 4. cap. 14. Deum scire nemo potest nisi Deo docente.*

Probatur 3. hâc ratione: Fides est rerum non apparentium (vt loquitur Apostolus Hebr. II.) & quæ in cor hominis non ascenderunt; atqui eiusmodi res sublimes minimeque apparentes non possunt aliter credi Fide diuina, quam per reuelationem Dei: Fides enim illa necessario requirit, vt homo cum firmissimo assensu, qui omnem penitus dubitationem excludat, rebus illis inhæreat; non potest autem, imò nec debet talem assensum præbere, nisi certò sciat Deum esse, qui res illas reuelauit; vbi enim supponit verè Deum illas reuelasse, statim videt se debere firmiter & citra omnem dubitationem assentiri; cum Deus, nec falli, nec fallere possit.

Obijcies, constare ex Euangelio multos credidisse in Christum, non propter reuelationem primæ & infallibilis veritatis, sed propter miracula ipsius Christi. Respondetur miraculorum patratiōem, non fuisse propriè loquendo motiuum formale & immediatum, quo fides illorum supernaturalis innixa est; sed fuisse tantum rationem inductiuam ad hoc, vt agnoscerent diuinæ veritati esse credendum. Quod vt facilius intelligatur, notandum est, obiectum alicquod materiale Fidei supernaturalis posse duobus modis fieri credibile; 1. per miracula, & alia similia motiua (de quibus infra) quæ id tantum euincunt, vt per illa homo agnoscat tale obiectum prudenter credi posse; 2. per reuelationem primæ & infallibilis veritatis, quæ, vt talis cognita, facit hominem firmissimè, & citra omnem dubitationem illud credere.

Vnde duplex formari potest iudicium intellectus circa tale

tale obiectum; 1. quo iudicat tale obiectum prudentes & cum maxima ratione credi posse; 2. quo iudicat illud esse infalibiler verum ob diuinam reuelationem, & sic firmissimè ac indubitanter credi debere; ex quibus primum est naturale, nec pertinet propriè ad rationem Fidei; secundum verò, est verus ac proprius Fidei supernaturalis actus, soli veritati diuinæ reuelanti innixus.

SECTIO II.

An reuelatio diuina, vt sit formale obiectum Fidei, debeat esse obscura & ineuidens.

DVobis modis potest diuina reuelatio esse obscura seu ineuidens: 1. ex parte rei reuelatæ; quando ipsa non repræsentatur per reuelationem euidenter intellectui: 2. ex parte Dei reuelantis; quando non constat euidenter ipsam reuelationem esse à Deo. Est ergo questio, an utroque modo reuelatio debeat esse obscura: pro cuius resolutione

Dicendum 1. reuelationem diuinam, quatenus est obiectum formale Fidei, debere esse obscuram & ineuidentem ex parte rei reuelatæ.

Probat 1. ex Apostolo ad Hebr. 11. *Fides est argumentum non apparentium*, & epist. 1. ad Corinth. cap. 13. loquens de cognitione, quam nunc habemus per Fidem, & comparans illam cum visione beatifica; *Videmus*, inquit, *nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.*

Probat 2. ex S. Aug. tract. 4. in Ioann. *Quid est Fides, nisi credere, quod non vides;* & S. Chrysost. hom. 22. in epist. ad Heb. *Fides est aspectus eorum, quæ non sunt manifesta.*

Probat 3. ex eo, quod experientiâ ipsâ constat, nos nullam euidentiam propriè dictam habere de mysterijs, quæ per Fidem credimus; & si aliqua sit ipsius Fidei veritas, quam euidenter agnoscamus, prout ita cognoscitur, ad fidem non pertinet, sed ad aliquod aliud genus cognitionis.

Est obseruandum huius assertionis veritatem talem esse, vt illius oppositum inter Manichæorum hæreses recensuerit S. August. lib. de utilitate credendi cap. 1. vbi ait illos existimasse, vanâ superstitione teneri Christianos in eo, quod Fides illis imperaret ante rationem; & hanc fuisse inter Manichæos & catholicos differentiam; quod catholici crederent, vt cognoscerent; Manichæi autem prius vellent cognoscere, vt postea, si liberet, crederent.

Obijcies hæc Christi verba Ioana. 20. *Quia vidisti me Thomas, credidisti;* ex quibus inferitur S. Thomam prius vidisse, ac proinde euidentiã habuisse; & postea credidisse. Respondetur cum S. Gregorio hom. 26. in Euang. S. Thomam aliud vidisse, aliud credidisse: vidisse scilicet Christi humanitatem, credidisse diuinitatem; proindeque euidentiã eius, quod credidit non habuisse.

Dicendum 2. ad perfectã rationem Fidei necessarium esse, vt reuelatio diuina sit etiam obscura & inuidentis ex parte reuelantis. Probatur ex ijs omnibus sacra Scriptura & SS. Patrum autoritatibus, quibus supra offensum est, reuelationem diuinam obscuram esse debere ex parte rei reuelatæ; quia quidquid cognoscitur euidenter à Deo esse reuelatum, eo ipso quo vt tale cognoscitur, cessat esse obscurum; sed fit aliquo modo euidentis intellectui propter infallibilitatem Dei reuelantis.

Quod quamuis verum sit, probabilis tamen est illorum sententia, qui existimant Fidem posse subsistere cum euidentiã ex parte Dei reuelantis; sed semper verum est, Fidem cum tali euidentiã fore in ratione fidei longe imperfectiorem, in cuius assensu nulla prorsus reperitur euidentiã, imo maxima obscuritas tam ex parte rei reuelatæ, quam ex parte Dei reuelantis.

Ex dictis aliquot consectaria colligi possunt: 1. est, objectum fidei non posse proprie cognosci sensibus; vnde S. Greg. hom. 26. in Euang. *Fides, inquit, illarum rerum est, que apparere non possunt; que enim apparent, iam fidem non habent.*

Secundum est, nihil proprie loquendo sciri posse per fidem.

dem, sed tantum credi; licet diuersis medijs eiusdem veritatis duplex notitia in eodem intellectu possit reperiri; vna obscura per fidem; altera euidens per demonstrationem scientificam, quo pacto v. g. & credimus & scimus esse vnum Deum; credimus, quia scriptura credendum proponit; scimus, quia naturali ratione demonstrari potest.

Tertium est, inter hæc duo media cognitionis hanc esse differentiam, quod cognitio per scientiam euidens sit; cognitio verò per fidem, quamuis obscura sit, certitudine tamen & infallibilitate antecelat; cum maximè certo & infallibili fundamento nitatur, nempe reuelatione & attestatione diuinâ: vnde S. Thomas 2. 2. q. 4. art. 3. ad 2. dicit hominem multo magis esse certiore de eo, quod audit à Deo, qui falli non potest; quam de eo, quod videt propriâ ratione, quæ falli potest.

SECTIO III.

An diuina reuelatio debeat esse publica vel priuata.

Notandum est reuelationem illam dici publicam, quæ Prophetis & Apostolis à Deo facta est pro tota Ecclesia, & per totum orbem publicata; priuatam verò, quæ alicui personæ priuatæ fit.

Hoc prænotato, sensus quæstionis duplex esse potest: 1. An sufficiat reuelationem illam diuinam, quæ ad obiectum formale fidei pertinet, esse publicam & toti Ecclesiæ factam; an verò præterea priuata aliqua reuelatio, vnicuique credentium facta requiratur: 2. an, si daretur aliqua reuelatio priuata, illa sola sufficere possit ad formale obiectum fidei supernaturalis. Pro cuius duplicis quæstionis resolutione

Dicendum 1. publicam reuelationem sufficere ad rationem obiecti formalis fidei, eamque singulis sufficienter applicari per Euangelij prædicationem & Ecclesiæ auctoritatem; nec opus esse vllâ aliâ priuatâ. Hæc assertio de fi-

de, est contra Calvinistas, qui in articulo 4. confessionis Fidei suæ profitentur se libros Scripturæ canonicos a non canonicis dignoscere, non tam communi Ecclesiæ consensu, quam interiori testimonio & suasionem Spiritus Sæcti.

Refellitur hic error, & veritas nostræ assertionis probatur 1. ex cap. ultimo S. Marci, vbi postquam Christus discipulis suis dixit: *Euntes in mundum uniuersam prædicate Euangelium omni creaturæ*: statim subiungit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur*, quibus verbis aperte declarat reuelationem factam Apostolis, & per prædicationem illorum alijs notificatam sufficere ex parte notificationis ipsius obiecti ad credendum: si quid enim aliud requireretur, Christus eos, qui credere nollent, damnationi æternæ non subijceret.

Probatur 2. autoritate S. August. lib. 1. de Doct. Christ. statim initio, vbi agit ex professo contra eos, qui dicunt se accepisse diuinitus cognitionem scripturarum, monetque vnumquemque debere sibi cauere ab illa superbissima & periculosissima tentatione, vt. velit edoceri à Deo & non ab hominibus; quod ibi pluribus exemplis vrget.

Probatur 3. ex eo, quod (vt refert Eusebius lib. 5. histor. Eccles. cap. 15.) iam à primis Ecclesiæ temporibus Montanus & Maximilla tanquam hæretici damnati sunt, quòd particulares reuelationes prætenderent, contra quam quòd Ecclesiæ consuetudo tum traditione, tum successione antiquitus ab Apostolorum temporibus eò vsque deriuata postulabat.

Dicendum 2. licet priuata reuelationes valde dubie sint & suspectæ; si tamen alicui personæ certò innotesceret reuelationem sibi aliquam à Deo esse factam, illa ei posset sufficere ad credendum. Hoc constat 1. ex eo, quòd in sacris litteris recensentur priuata quædam reuelationes à Deo factæ, quibus fides habita est; vt Gen. cap. 15. refertur Abrahæ tanquam priuata personæ factam fuisse reuelationem à Deo, quòd filius ipsi nasciturus esset; quòd ipse credidit; vnde dicitur de illo: *Credidit Abrahæ Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.*

Con-

Constat 2. ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 12. & can. 16. ubi docet & definit neminem posse esse certum certitudine fidei de sua gratia & finali perseuerantia, nisi per specialem Dei reuelationem; quibus verbis supponit assensum supernaturalem fidei posse sufficienter inniti reuelationi factæ à Deo alicui, tanquam priuatæ personæ.

Diximus in assertione; si reuelatio priuata tanquam diuinitus facta certò innotescat: & in eo præcipua versatur difficultas; quâ ratione scilicet possit certò innotescere reuelationem illam priuatam esse à Deo; de qua proinde sectione sequenti nobis agendum est.

Porro notandum est nos in hac sectione locutos esse tantum de ijs, quæ requiruntur ex parte obiecti ad aliquid credendum supernaturaliter: certum est enim, præter publicam reuelationem & externam Euangelij prædicationem, necessariam quoque esse in subiecto fidei, seu in persona credente internam gratiam excitantem & adiuuantem, vt supponimus ex tractatu de gratia.

SECTIO IV.

Vnde possit dignosci, an reuelatio priuata sit à Deo, ac proinde sufficiens pro elicendo actu fidei.

Sicut nemini dubium esse debet; quin aliquando Deus priuatis quibusdam personis res aliquas olim reuelauerit, & nunc etiam pro suo beneplacito reuelare possit; sic experientiâ nimis crebrâ compertum est, plurimas reuelationes, quas priuatæ personæ sibi factas prætendunt, varijs illusionibus & erroribus esse refertas; vnde Synesius epist. 54. ante duodecim secula conquestus est, multos tum temporis priuatos homines & etiam sacerdotes finxisse somnia pro reuelationibus.

Vt ergo veritas ab errore & illusionibus in hac materia dignosci possit, aliquas obseruationes ex probatissimis authoribus

thoribus collectas hic breuiter proponemus, quæ maximam cuius hac in re uicem afferre possunt.

Obseruandum igitur & qualis sit persona, quæ sibi factam esse reuelationem aliquam dicit; ac i. num sit sana in fide: quamuis enim Deus infidelium linguâ ad enunciandas aliquas veritates uti possit, & aliquando etiam usus sit: tamen, cum hoc rarissimè fecerit, & è contrâ demonstratissime talibus i. luserit, & reuelationes falsas aut blasphemias & alijs impietatibus immixtas ipsis suggesterit (ut testantur annales sacri in Manete, Montano, & pluribus a ijs hæresiarchis) meritò defectus veræ & sanæ fidei in ea persona, cui fiunt reuelationes, maximam præbet rationem, non solum dubitandi, an tales reuelationes à Deo sint; sed etiam illas penitus repudiandi, tanquam à spiritu erroris & mendacij suggestas.

Videndum præterea, num fidei sinceritatem vitæ ac morum integritas virtutes que commendent, & præsertim humilitas; an è contrâ vitia & imperfectiones notabiles illam dehonestent: ideo non credendum superbis, ambitionis, carnalibus, impatientibus, odia exercentibus, alijs diffamantibus, vel pecunias hinc inde corradentibus; nec etiam hypocritis, qui singularia quædam affectatæ pietatis aut poenitentia signa per superiores minimè approbata ostentant. Hoc argumento usus est olim vnus ex antiquis patribus Apollonius nomine (ut refert Eusebius lib. 5. hist. Eccl. c. 17.) ad conuincendum falsitatis reuelationes & Prophetias Maximilla & Quintilla mulierum, quæ in secta Montanistarum primas partes tenebant; eo quod (ut refert hic author) essent pecunia cupidæ, foenus exercentes, tesseras & tabulis ludentes, deditæ choreis, & cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. Certe Christus Dominus loquens de falsis Prophetis & docens, qua ratione à veris discerni possent, nihil aliud dixit Matth. 7. nisi: *A fructibus eorum cognoscetis eos.*

Consideranda est præterea corporis & animi constitutio in tali persona; an sit v. g. parum firma valetudo, aut quæ præferat redundantiam bilis atræ; an habitus corporis inedia;

inediā, vel insomnijs plas æquo sit deformatus; an cerebrum laesum sit; an imaginatio turbida, &c. Eiusmodi enim personis dæmon facillimè illudere & imponere potest, vt experientiā satis constat.

Non est etiam negligenda ætatis & sexus differentia: si enim ætas caduca sit, delirij periculum est: si puerilis, leuitatis & morbi imaginosi; quia (vt medici testantur) pueri sunt cerebro humidiorè & pleni vaporibus, ac proinde facili negotio commouentur.

Quod spectat ad sexum, certum est mulieres esse imbecilliores, abundare passionibus admodum acerbis & vehementibus; quare, quod à passione natum, id sæpe à veritate profectum putant; sunt etiam naturæ humidioris: humidum verò facilius commouetur, & varias impressiones recipit, ideo citiùs imaginantur: cumque minus ratione polleant, & minus habeant prudentiæ, facilius est dæmoni eas similitudine falsa & apparente deludere. Ea de causa notatur à quibusdam, paucas admodum in sacris paginis reperiri mulieres, quæ Prophetiæ dono prædita fuerint: & in historia Ecclesiastica refertur, plures mulieres imaginationibus suis tanquam reuelationibus à Deo immixtis adherentes, non solum se ipsas, sed & plures alios, & etiam viros quosdam eruditos in errorem induxisse. Testis est sui temporis doctissimus Tertullianus, qui dum visionibus & reuelationibus mulierularum confidit, in hæresim & varias absurditates turpissimè delapsus est.

Obseruandum 2. qualis sit ipsa reuelatio; an scilicet conformis sit sapientiæ illi, quæ de coelo est: talis autem erit, si (vt ait Gerson in tractatu de probatione spirituum) qualitates à S. Iacobo c. 3. enumeratas habuerit: si nimirum sit, pudica, demde pacifica, modesta, suauis, bonis consentiens, plena misericordiā & fructibus bonis. Videndum est igitur, an in ea reuelatione reperiatur aliquid oppositum veritati, & doctrinæ Christi Domini; an aliquid modestiæ, humilitati, charitati aut alijs virtutibus repugnans; an aliquid curiosum, inutile, aut lucrum aliquod & commo-

dum temporale tantummodo spectans; an reddat personam proprio iudicio vel propriae voluntati magis addictam, quae superiorum censuram aut refugiat, aut etiam contemnat: hæc enim indicia, & alia similia satis euincunt talem reuelationem à Deo esse non posse.

Præterea, quando in eiusmodi reuelatione suadentur aliqua, quæ bona & pia videntur, diligenter perpendendum est, num simul alia etiam uadeantur, quæ sint vana, inutilia, improba aut pietati aduersa; hæc est enim ars, quæ frequenter dæmon plures decipit. Vnde S. Arsenius (vt refert Metaphrastes in eius vita) monebat, vt cauermus, ne boni alicuius prætextu dæmon in mala nos impelleret.

Frequentia item nimia reuelationum merito illas suspectas reddere debet; neque enim Deus nisi maximis & grauissimis de causis aliquid reuelare solet: & quamuis ante Christi aduentum essent crebriores reuelationes, eò quod mundo tenebris errorum operto tunc essent necessariæ, vt illis quasi quibusdam faculis & luminaribus in illa nocte cæcitas hominum inuaretur; at nunc exorto sole veritatis & diffusâ vndequaque Euangelij luce, cum minus necessariæ sint, rarius a Deo fieri solent.

Videndi sunt super hac materia præfatus Ioannes Gerson in dicto tractatu de probatione spirituum; S. Vincenius Ferrerius tractatu de vita spirituali cap. 11. & 12. Martinus Delrio lib. 4. Disquisit. magicarum cap. 1. quæst. 3. & alij plures, qui de hac re fusius egerunt.

SECTIO V.

An fidei diuina possit subesse falsum.

Huius quæstionis, quæ à S. Thoma & alijs Theologis communiter proponitur, resolutio lucem dabit varijs difficultatibus, quæ in materia fidei occurrere possunt; ideoque à nobis prætermitti non debuit. Duplex autem sensus illius esse potest; 1. an possit fidei subesse

esse falsum ex parte primæ veritatis reuelantis; hoc est, an possit fieri, vt aliquid falsum reueletur à Deo; 2. an possit fieri subesse falsum ex parte eius, qui credit; hoc est, an fieri possit, vt quis per actum fidei supernaturalis aliquid bonæ fidei credat tanquam verum, quod tamen falsum sit: pro cuius resolutione in priori sensu

Dicendum est, impossibile esse Deum, siue per se, siue per alios, aliquid tanquam verum affirmare, credendumque proponere, quod non sit re ipsa verum; hoc constat ex varijs scripturæ locis, Num. 23. *Non est Deus quasi homo, vt mentiatur.* Psalm. 144. *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis.* S. Luc. cap. 21. *Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.*

Et certè, si reuelationi diuina posset subesse falsum, nulla amplius esset fidei certitudo, & tota scripturarum autoritas corrueret, ac proinde totius Christianæ religionis fundamenta euertentur; quia semper incertum esset, an id, quod credendum proponeretur, foret verum; quod est contra omnem rationem, & dici nullatenus debet: vnde Apostolus, in Epist. ad Hebr. cap. 6. *Abundantijs (inquit) volens Deum ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilij sui, interposuit iuramentum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est Deum mentiri, fortissimum solatium habeamus.*

Obijcies 1. in scripturis sacris reperiri aliquas propositiones contradictorias; quarum ea est conditio, vt, si vna vera est, altera sit falsa; vnde sequi videtur Deum in vno scripturæ loco verè locutum esse, & in altero veritati contradixisse. Responderetur nullam in scripturis sacris reperiri contradictionem, vt rectè probat S. August. in lib. de consensu Euangelistarum: si enim aliquid negatur in vno loco, quod in altero affirmetur, hoc fit iuxta varios sensus: e. g. apud S. Ioann. cap. 14. dixit Christus: *Pater maior me est:* & cap. 10. dixerat: *Ego & Pater vnum sumus:* quæ verba licet primo aspectu sibi repugnare & contradicere videantur, optimè tamen inter se cõherent; & verissima sunt; prior enim locus intelligendus est de Christo vt homi-

homine; secundus de eodem vt Dei Filio & eiusdem cum Patre substantiæ & natura.

Obijcies 2. Deum in scripturis multa per se, vel per Prophetas prædixisse, tanquam euentura; quæ tamen postea non euenerunt. Respondetur cum S. Thoma. 1. p. q. 19. a. 7. ad 2. & 2. q. 171. a. 6. ad 2. tales prophetias fuisse tantum vel comminatorias vel conditionales; interdum enim (vt ait S. Doctor) Deus prædixit aliquid, non quod absolutè & simpliciter futurum erat, sed tantum sub certa conditione; quam tamen ob aliquas rationes sibi notas reticebat, nec cognosci volebat.

Obijcies 3. Deum aliquando in scripturis mouere & inducere alios, vt decipiant, & falsum aliquid dicant & denuncient; aut immittere spiritum erroris; & causam esse, cur alij decipiantur. Respondetur ijs omnibus scriptura locis, in quibus hæc & similia dicuntur, significari tantum permissiuam Dei voluntatem, quæ Deus sinit ista euenire; quæ tamen permissiuam voluntatem aliquando in sacris litteris explicatur terminis importantibus, vel imperium, vel etiam causalitatem seu influxum in effectum, vt rectè obseruat S. Damaso. lib. 4. de fide cap. 20. *Mors est (inquit) diuina scriptura permissionem Dei vocare eius actionem;* Vnde S. August. lib. 13. de Trinit. cap. 2. *Modus (inquit) quo traditus est homo in Diaboli potestate, non ita intelligendus est, quasi hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit, sed quod tantum permisit.*

Quod si quaestio proposita in 2. sensu intelligatur; pro illius resolutione dicendum est, assensum illum, quo quis crederet aliquid falsum, existimans illud esse verum, non esse fidei supernaturalis. Hoc constat ex eo; quod Concil. Trident. sess. 6. cap. 9. dicit, *quod nullus seire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum;* quibus verbis apertè declarat fidei supernaturalis assensum ita esse certum: vt illi nullo modo falsum subesse possit: vnde sequitur assensum illum, cui falsum subest aut subesse potest, non esse fidei supernaturalis.

Obijcies assensum illum, quem quilibet fidelium elicit,

est, v. g. circa hanc aut illam hostiam consecratam in particulari; quod scilicet corpus Christi realiter sit sub illius speciebus; esse verum assensum fidei supernaturalis; fieri autem posse, ut ibi non sit corpus Christi, vel defectu intentionis ministri, vel defectu materia; ac proinde in illo casu posse fidei supernaturali subesse falsum. Respondetur cum S. Thoma 2. 2. q. 1. a. 3. ad 4. duplicem hic distinguendum esse assensum; priorem, quo quis in genere credit corpus Christi esse verè & realiter sub speciebus panis rite consecratis; posteriorem, quo credit has panis species esse rite consecratis; ac proinde corpus Christi sub illis realiter contineri. Prior ille assensus est fidei supernaturalis & diuinæ; cum reuelatione diuina innitatur. Posterior vero non item; neque enim ex reuelatione diuina scimus hunc hominem esse sacerdotem, aut intentionem debitam in consecratione habuisse; sed tantum habemus moralem quamdam certitudinem & probabilitatem de his omnibus in particulari.

Neque hinc sequitur species illas panis consecratis non posse absolute & simpliciter adorari, sed tantum sub conditione, quod rite consecrata sint: nam in praxi virtutum moralium (de quarum numero est ipsa religio, per quam cultus patriæ redditur Sacramento Eucharistiæ) sufficit, ut, qui illarum actus exercet, id faciat iuxta rectam rationem, & prudens iudicium; vnde, cum in præfenti casu iudicemus prudenter species illas in particulari esse rite consecratis, nec vlla subfit causa rationabilis dubitandi de consecratione illarum; hinc fit, ut purè & simpliciter ac etiam cum merito illas adorare possimus; neque in eo plus est difficultatis vel dubitationis, quam in reddenda obedientia ijs, quos secundum prudens iudicium & rectam rationem cognoscimus esse nostros parentes vel principes; quos tamen non tales agnoscimus eâ certitudine, cui non possit subesse falsum: ergo sicut sufficit moralis illa certitudo, quod illi tales sint; ad hoc non tantum, ut possimus, sed etiam, ut teneamur illis debitam obseruantiam reddere, quam illis de-

negare

negare sine peccato non possumus; sic etiam similiis certitudo moralis prudenti iudicio innixa sufficit, ut non tantum licite possimus, sed etiam ut obligemur ad reddendum patriæ cultum hinc hostiæ consecratæ, sub cuius speciebus corpus Christi est, prudenter & secundum rectam rationem indicamus; quem cultum haud dubie, tanquam minimè debitum omittere sine graui peccato non possumus.

SECTIO VI.

An sit aliqua euidencia credibilitatis in iis veritatibus, quæ fide supernaturali credi debent.

Cum suprà dixerimus obiecta fidei esse obscura, obscureque à Deo reuelata; & nihilominus illa esse firmissimè ac seclusà omni dubitatione credenda; inde oritur quæstio, an saltem in iis sit aliqua sufficiens ratio credibilitatis, per quam possit quis agnoscere & prudenter iudicare se obligari ad assensum illis dandum.

Est autem obseruandum hæc duo (*esse verum & esse credibile*) valdè inter se distingui; prius enim affirmat simpliciter rem ita se habere; posterius verò asserit tantum dari aliquod sufficiens argumentum, propter quod res illa prudenter credi possit.

His prænotatis, pro quæstionis propositæ resolutione, dicendum est veritates nostræ fidei, licet obscuræ sint & ineuidentes, esse tamen euidenter credibiles.

Probat 1. ex his verbis Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.*

Probat 2. ex S. Aug. lib. de vtilitate credendi cap. 13. & 16. vbi fusè agens de hac euidencia credibilitatis, dicit pertinuisse ad prouidentiam Dei constituere aliquam auctoritatem, quæ velut gradu certo inuitentes, attollamus in Deum, & possumus credere sine temeritate & periculo errandi: & paulò

paulò pòss' addit nos duobus modis moueri ad credendum, scilicet miraculis, quæ in confirmationem fidei facta sunt, & multitudine populorum illam profitentium; quæ etiam repetit & confirmat in lib. cont. Epist. fundamenti cap. 4. his verbis: *Multa sunt, quæ me iustissime tenent in Ecclesia Catholica gremio; tenet consensus populorum & Gentium; tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata; tenet ab ipsa sede Petri Apostoli usque ad presentem Episcopatum successio sacerdotum.*

Probatur 3. hâc ratione: veritates nostræ fidei sunt à Deo reuelata, & ad credendum propositæ cum talibus circumstantijs, vt assensus fidei supernaturalis possit circa illas prudenter & absque vllò leuitatis peccato elici, aliàs, si leuiter & imprudenter elicere, non esset actus virtutis: atqui talis assensus elici prudenter non potest circa veritates illas, nisi euidenciam aliquam habeant credibilitatis; neque enim ille prudens esse censeretur, qui temerè & inconsideratè quiduis sibi propositum crederet, nihil in se perpendens, an dignum sit, quod credatur.

SECTIO VII.

Quibus argumens seu motiuis veritates fidei nostræ sint euidenter credibiles.

Varia sunt argumenta, quibus SS. patres vsi sunt ad illam credibilitatis mysteriorum nostræ fidei euidentiam demonstrandam: nos ex plurimis illustriora hîc feligemus.

1. Dicit S. August. lib. de vtilit. credendi cap. 14. & cont. Epist. fund. cap. 4. à multitudine, conditione & autoritate eorum, qui fidem Christianam omnibus sæculis amplexi & professi sunt: illud enim procul dubio dignum est credi, quod omnes pene Gentium nationes, & in his innumerabiles viri summâ autoritate, summo ingenio & eximiâ doctrinâ præditi, firmiter & seclusâ omni dubitatione crediderunt.

2. Ar-

2. Argumentum duci potest ex consideratione Martyrum prope innumerabilium omnis conditionis, sexus & ætatis, qui pro afferenda fidei veritate mortem oppetere non dubitauerunt; & tormenta atrocissima non solum forti, sed etiam alacri animo pertulerunt: hoc argumento S. Iustinus & ipse martyr Apolog. 1. ad Senat. Rom. testatur se maxime fuisse permotum ad fidem Christianam amplectendam.

3. Dicit S. Chrysoft. Hom. 4. & 5. in 1. ad Corinth. à modo, quo fides & religio Christiana propagata est: quis enim non obstupescat, si attentè consideret, quâ ratione id factum sit à paucissimis hominibus nullâ eruditione humanâ aut eloquentiâ instructis, nullâ vi aut potentiâ armatis, nullâ nobilitate claris, nullâ opulentiâ præstantibus, & præterea eiusmodi res docentibus, quæ naturali hominum propensione essent maximè repugnantes; his tamen non obstantibus, totum ab illis orbem Christo subiugatum esse, & in eo plurimos sapientissimos, eloquentissimos, potentissimos, opulentissimos homines ita esse persuasos; vt ultro desertis patrijs religionibus, & abdicatis omnibus naturæ desiderijs, Christianæ religionis iugum subierint, & illam fidem, quæ docet abnegare seipsum, crucem ferre, &c. summo studio & affectu professi fuerint: quis, inquam, hoc considerans non exclamet cum Propheta Pl. 76. *Hæc mutatio dextera Excelsi?*

4. Idem S. Chrysoft. Hom. 3. in 2. ad Cor. ducit à miraculis fere innumeris, quæ in confirmationem fidei nostræ varijs temporibus & occasionebus sunt diuinitus facta, vt testantur vel ipsi Ethnici. Et hoc argumentum ipsemet Christus Dominus suggessit, cum Apostolis & discipulis patrandorum miraculorum in confirmationem fidei dedit potestatem, apud S. Matth. cap. 10. dicens illis: *Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mandate, demones eijcite, &c.*

5. Duci potest à Prophetijs, quæ multis sæculis ante Christi aduentum editæ sunt, vel ipsis Iudaïs testibus, qui etiam nunc illas esse veras Prophetias agnoscunt & testan-

testantur; in quibus tamen videmus omnia vitæ ac mortis Christi mysteria tam distinctè fuisse prædicta, & tam fidelitè suo tempore adimpleta, vt ab alio spiritu procedere non potuerint, nisi ab illo, cui soli omnia nota sunt & aperta, æquè futura atque præsentia. Ad illas Prophetias mittebat Christus Iudæos Ioan. 5. vt ex illarum adimplerione mouerentur ad credendum in se; *Seruatamini scripturas; illa sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Hoc argumento vsus est Tertul. in Apolog. cap. 20. & S. August. lib. 17. de ciuit. cap. 15.

6. Argumentum, quo tanquam efficacissimo & fortissimo vsus est S. Iustinus martyr in Apolog. 2. ad Antoninum Pium, & Tertul. in Apolog. c. 39. ducitur à rectitudine & sanctitate ipsius doctrinæ Christianæ: illa enim doctrina, quæ ex omni parte sanctissima est, meritò & cum summâ ratione credenda est nisi fundamento veritatis, cum veritas & sanctitas maximè inter se cohæreant: atque talis est doctrina Christiana; nihil enim in ea nisi rectum & sanctum, nihil nisi verâ iustitiâ, pietati, charitati, alijsque virtutibus omni ex parte consentaneum; vnde meritò Propheta dixit Psal. 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas, &c.* Vbi è contra omnes aliæ sectæ; à Christianâ religione alienæ, varijs non solum erroribus & absurditatibus, sed etiam vitijs, vanitatibus, obscenitatibus, &c. corruptæ & scædæ semper extiterunt, vt vel ex ipsorum Ethnicorum historijs constat.

Denique ipsa Christi Domini persona tot mirabilibus coruscans, tantâ innocentia & sanctitate conspicua, tam præclaris virtutibus insignis, tantâ humilitate, benignitate, mansuetudine, charitate erga omnes & etiam acerbissimos hostes prædita, efficacissimum argumentum suggerit (vt rectè monet S. Bonavent. in stimulo diu. amor. p. 1. c. 6.) quo conuincantur animi, illius doctrinam dignissimam esse, cui credatur *neque aliud nomen sub celo datum esse hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.*

ACT. 4.
SECTIO

SECTIO VIII.

*Quodnam sit illud, in quod ultimo fides
resoluitur.*

Sensus quaestionis est, in quid fidei assensus ex parte
obiecti debeat ultimo resolui, seu ad quod principium
reuocari debeat, ultra quod non progrediatur, sed in
eo quiescat.

Antequam autem ad propositam quaestionem respon-
deatur, vnum est hic praesupponendum, scilicet ad assen-
sum fidei supernaturalis praeter reuelationem Dei, requiri,
vt veritas credenda proponatur ab ipsa Ecclesia tan-
quam à Deo reuelata: quamuis enim haec propositio Ec-
clesiae, non sit de formali ratione ipsius obiecti fidei, est
tamen veluti conditio quaedam requisita, sine qua fidei
Christianae assensus secundum legem ordinariam elicere
non debet.

Hoc constat ex ijs scripturae locis, in quibus dicitur ea,
quae fidei sunt, ab Ecclesia pastoribus & Doctoribus esse
discenda; Ierem. 3. *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pa-
scent vos scientiam & doctrinam: Malach. 2. Labia Sacerdotis cu-
stodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: Ad Ephes.
4. vbi dicitur, quod Christus, dedit Pastores & Doctores ad
consummationem Sanctorum, &c. vt iam non simus paruuli stu-
duantes, & circumferamur omni vento doctrinae.*

Sancti etiam Patres idem docent. S. August. lib. 1. de
moribus Ecclesiae cathol. cap. 13. ait Ecclesiam esse magi-
stram totius Sapientiae Christianorum; & cont. Epist. funda-
menti cap. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia catholi-
ca commoueret auctoritas; & S. Cyri I. Hierosol. catech. 5.
Fidem, inquit, si didiceris, promissionem possidebis; & observa
illam à sola Ecclesia esse traditam, & ex omni scriptura munitam.*

Diximus (secundum legem ordinariam) nisi enim
Deus ita voluisset, illa Ecclesia propositio necessaria non
fuisset; sed pro sua infinita sapientia & bonitate ita dispo-
suit

fuit ad maiorem fidei nostræ securitatem & firmitatem; ut ad ea credenda tantum obligaremur, quæ nobis ab Ecclesia (cuius autoritas Deo assistente falli non potest) proponerentur; quæ ideo vocatur ab Apostolo 1. Tim. 3. *Columna & firmamentum veritatis*, quam qui audire noluerit, esse nobis debet *sicut ethnicus & publicanus*. Matth. 18.

Hoc præsupposito, difficile non erit explicare, quomodo resolutio fidei nostræ fieri debeat: si enim v. gr. quærat aliquis, quare credas in vna essentia diuina personarum Trinitatem, vel alium quemlibet fidei articulum? distinguere debes, vtrum inquisitio fiat de causa fidei secundum se, cur scilicet firmiter & indubitanter id credas, vel de causa seu ratione, ob quam illam fidem amplexus fueris, & illam profitearis. Si primum, respondebis te id credere, quia Deus reuelauit. Si instet, vnde scias Deum reuelasse, respondebis, quia id habetur ex scripturis, vel ex diuina traditione. Si urgeat, cur credas huic scripturæ vel traditionis, vltimo loco respondebis, quia Ecclesia talem scripturam vel traditionem vt diuinam agnouit; nobisque ut sic credendam proposuit: & in ea Ecclesiæ definitione & propositione fides nostra sisti debet, nec ultra progredi.

Quod si ulterius adhuc quærat, quare credas Ecclesiæ, & vnde cognoscas illam in propositionibus suis falli non posse: respondebis te id ex Scripturæ sacræ testimonio cognoscere: neque propterea yllus erit circulus vitiosus in eo, quod scriptura per Ecclesiam, & Ecclesia per scripturam probetur; non enim eadem sed diuersa ratione fit hæc probatio reciproca; sicut Legatus à Rege missus exhibet primò litteras Principis, & declarat esse veras; sicque earum stabilit autoritatem, postea verò eadem litteræ iam receptæ vicissim Legati missionem potestatemque ipsi à Rege concessam probant, sed diuersa, vt dictum est, ratione; aliter siquidem autoritas est in Legato, & aliter in regiis litteris; in illis enim litteris est tanquam in signo authentico, quo voluntas regis declaratur; in Legato verò tanquam in subiecto, in quo autho-
ritas

ritas illa recipitur : sic Ecclesia ostendit & profert scripturas canonicas, per quas nobis diuina veritas & voluntas innotescit, & vicissim ab ipsis scripturis auctoritatem suam accipit.

Quòd si ista non plenè satisfaciunt, minimè mirum videri debet; cum (vt supra dictum est) obscuritas & incertitudo sit conditio absolurè necessaria in rebus creditis; fidesque nostra sustentari & roborari debeat potius à gratia interna, quæ nemini deest, & per quam Deus lucem & vires ad credendum subministrat; quam ab vlla demonstratione externa.

Iam si fiat inquisitio de 2. scilicet de causa & ratione mouente ad credendum, & rogetur quis (cum & diuina reuelatio, & Ecclesie propositio obscuritatem & incertitiam secum semper iunctam habeant) quid ipsum impulerit, vt hunc quasi labyrinthum rerum obscurissimarum ingrederetur, & hanc fidem amplecti & profiteri vellet : tunc de arabit & exponet rationes & argumenta credibilitatis, quibus ipse inductus fuerit, & quiuis prudens induci merito possit, ad amplectendam & profitendam huiusmodi fidem.

SECTIO IX.

Quomodo actus fidei sit in praxim redigendus.

Cum (vt ait S. Thomas 1. 2. q. 55. a. 2.) virtus sit habitus operatiuus, cuius perfectio in actione consistit; vt nihil hinc desit eorum, quæ ad fidei perfectionem requiruntur, restat adhuc videndum, quâ ratione fides actus suos exercere possit : pro cuius rei explicatione obseruandum est 1. quod, quamuis fides ad potentiam cognoscitiuam pertineat; ad illius tamen actum (vt initio huius tractatus dictum est) non solus intellectus, sed etiam voluntas debet concurrere : quia, cum actus fidei sit

fit actus virtutis, ac proinde meritorius, debet esse liber; ita ut, qui credit, possit, si velit, non credere; & qui non credit, possit etiam diuinâ gratiâ adiutus, si velit, credere.

Observandum est 2. concursum illum voluntatis ad actum fidei in eo consistere, quod ipsa voluntas non tantum applicet intellectum ad consideranda motiua credibilitatis, quæ illum ad credendum inducere possunt; sed etiam quod efficaciter velit & imperet intellectum ea credere propter autoritatem primæ veritatis, Dei scilicet illa reuelantis & attestantis, ac per Ecclesiam proponentis; & sic captiuat ipsum intellectum, quamuis aliquando reluctantem, in obsequium fidei.

His obseruatis, si queratur, quid sit actum aliquem fidei supernaturalis elicere? Dicendum est nihil esse aliud, quam liberè intellectum applicare ad firmiter assentiendum alicui veritati à Deo reuelatæ, & per Ecclesiam nobis propositæ, quia veritas illa est à Deo reuelata, & vt talis ab Ecclesia proponitur.

Vnde patet ad actum fidei supernaturalis quinque requiri conditiones, quarum si vel vna deficiat, deficit etiam fides; quod est valde notandum ijs, quorum est populum Christianum ad fidem erudire, vt virtutem ad eam necessariam verè & perfectè in praxim redigere sciat.

Prima est, vt actus sit deliberatus & à libera voluntatis electione procedat, quod illi cum aliarum virtutum actibus commune est.

Secunda, vt habeat pro obiecto veritatem aliquam à Deo reuelatam siue per Scripturam sacram, siue per diuinam traditionem; alia enim veritates, quæ à Deo reuelatæ non sunt, quantumcumque ad pietatis sensum excitandum aptæ videantur, ad obiectum tamen fidei non pertinent, ac proinde actus, qui circa illas versaretur, fidei supernaturalis dici non posset.

Tertia, vt intellectus assentiatur veritati à Deo reuelatæ, propter autoritatem Dei reuelantis; si enim id faciat ob aliquam rationem credibilitatis, non amplius actum fidei elicit; cum fides sola Dei reuelantis autoritate, non verò vllâ ratione innitatur.

Quar-

Quarta, vt firmiter & seclusa omni dubitatione asse-
tiatur, aliàs, si aliquam dubitationem deliberatè admi-
tat, assensus ille non ampliùs innitetur reuelatione di-
na; vel si innitatur, grauissimam iniuriam Deo inferre
cuius veritatem & infallibilitatem hoc pacto in dubium
reuocabit.

Quinta denique conditio est, vt veritas à Deo reuelata,
per Ecclesiam credenda proponatur; cuius conditio-
nis defectu fides hæreticorum non est vera fides super-
naturalis, quia veritates, quas credunt, non ab Ecclesia
sed à sensu proprio & particulari iudicio, credendas ac-
cipiunt: & non tantum ex hoc capite deficit illorum fi-
des, sed etiam ex eo quòd (vt docet S. Thomas, 2. 2.
q. 5. a. 3.) qui vel in vno articulo à fide deficit, totam fi-
dem amittit, & S. Aug. quæst. 1. in Matt. asserit illum o-
mnino deficere à fide, qui falsà de Deo vel de aliqua parte
Christianæ Doctrinæ credit: vnde inferendum est, quan-
tumcumque hæretici plurima Christianæ religionis my-
steria credere videantur, illos tamen non fide supernatu-
rali & diuinâ, sed fide tantum & opinione humanâ cre-
dere.

Addunt aliqui & sextam conditionem, scilicet vt ad
sensus fidei referatur in Deum tanquam finem vltimum,
& hoc quidem verum est, si de fide viua & per charitatem
formata sermo sit, cuius omnes actus saltem virtualiter
ab ipsa charitate informante in Deum referuntur; verum
proprie loquendo tales actus potius actus charitatis,
quam fidei vocari debent; vnde S. Aug. serm. 181. de ver-
bis Domini, loquens de fide illa per charitatem formata,
dicit, quòd credere in Deum est Deum diligere, & ser. 6.
hanc inter peccatorem & iustum ponit differentiam,
quòd peccator quidem credat Christo, & credat Chri-
stum, sed non credat in Christum; hoc enim sine charita-
te, quâ priuatus est, facere non potest; ac proinde credere
in Christum solius iusti proprium est.

Atque hætenus de fide, nunc de primario eius obie-
cto, Deo scilicet, nobis agendum est.

TRA-

TRACTATUS II.

De Deo.

Post tractatum de Fide, sequitur, ut de illius primario & præcipuo obiecto, nempe Deo, loquamur: cum verò duplici modo spectari possit à nobis Deus, 1. quatenus est vnus & indiuisus in essentia, 2. quatenus est trinus in personis; nos hic illum priori modo considerabimus; de eodem ut in personis trino in sequenti tractatu acturi.

Quamuis autem, quæ de Deo, utpote infinito in omni genere entis & perfectionis, dicenda forent, nullis possint terminis circumscribi, nos ex innumeris veritatibus, quæ in illius infinitæ essentia cognitione continentur, paucas tantùm, easque nostro captui magis accommodatas, & fidei nostræ illustrandæ magis necessarias, excerpemus, eoque ordine proponemus, quem S. Doctor in prologo 2. quæstionis partis 1. præscripsit, cum dixit tria de Deo quæri posse, 1. an sit, 2. qualis sit, 3. qualiter operetur. Nos igitur illius vestigijs inhærentes, agemus in 1. capite de existentia Dei, in 2. de illius proprietatibus seu attributis; in 3. 4. & 5. de eiusdem operationibus; in 6. demum videbimus, quâ ratione diuina essentia clarè & perfectè à nobis cognosci possit.

C

CA

CAPVT I.

De existentia Dei.

SECTIO I.

Quibus rationibus probari possit
Deum esse.

Quamuis huius quaestionis propositionem pie
interdicere videatur, refugiatque animus vel
lum cogitare, quòd Dei existentia in dubium
uocari possit; nihilominus cum non desint impij, qui
testatur Propheta ps. 52. dicant in corde suo (non est D
us) & cum aliquando etiam pij tentationibus importun
circa ipsam Dei existentiam exagitentur, ideo non erit
utile breuiter hic rationes praecipuas adnotare, quibus
Theologi Dei existentiam, non quidem à priori, hoc e
per causam (quod impossibile est) sed à posteriori, hoc e
per effectus, probare solent: vt enim rectè dicit Sapien
Sap. 13. *A magnitudine speciei & creaturae, cognoscibiliter p
terit creator horum videri.* Et Apostolus ex creaturarum
consideratione, Deum ita euidenter cognosci posse dicit
vt planè asserat esse inexcusabiles eos, qui Deum per ill
non cognouerunt, vel cognitum non glorificauerunt.
Sunt autem quinque praecipuae rationes, quibus S. Doct
& cum illo communiter Theologi existentiam Dei probant.
Prima ducitur ex motu seu mutatione rerum creatur
rū; nam sensu patet, aliqua moueri seu mutari: omne aut
rem, quod mouetur, ab alio mouetur, nihil enim moue
tur, nisi prout est in potentia ad id, ad quod mouetur, sic
ut nihil mouet aliquid, nisi secundum quod est in actu, e
ducendo illud de potentia in actum; & quia non est possi
bile idem simul esse in potentia & in actu secundum
dem

dem; hinc sequitur necessario, quod oportet aliud esse mouens, aliud motum, cum autem non procedatur in infinitum, quod impossibile est, & nullâ ratione concipi potest, necesse est deuenire ad aliquem primum motorem, qui à nullo moueatur, & à quo motus omnis aliorum incipiat: & hunc dicimus Deum.

Secunda ratio ducitur ex consideratione causæ efficientis; in istis enim sensibilibus inuenitur ordo causarum efficientium; nihil enim potest esse causa sui ipsius, alioquin esset prius se ipso, nec etiam admitti potest progressus in infinitum, vt supra dictum est; quare necesse est deuenire ad aliquam primam causam efficientem, quæ à nulla alia superiori oriatur, & à qua alij omnes effectus procedant: & hæc prima causa est Deus.

Tertia ratio ducitur ex possibili & necessario; cum enim ea omnia, quæ videmus in rerum natura, possint non esse: si omnia, quæ sunt, huius conditionis essent, potuissent omnia non existere, & sic aliquando potuisset nihil esse, & ex consequenti neque modò aliquid esse; cum illud, quod potest non esse, non potuerit à se ipso incipere esse; neque etiam ab alio, si totum, quod est, tale est, vt possit non esse: quare, ne illud absurdum sequatur, admittendum est aliquod ens necessarium per se, quod semper sit, & quod aliter se habere non possit, à quo alia omnia possibiliha suum esse accipiant: & hoc est, quod vocamus Deum.

Quarta ratio desumitur ex varijs gradibus, qui in rebus inueniuntur; in illis enim inuenitur aliquid magis & minus bonum, verum, perfectum, &c. sed magis & minus dicuntur de diuersis, secundum quod diuersimode appropinquant ad aliquid, quod maxime est, ac proinde quod est optimum, verissimum, perfectissimum, & ex consequenti, quod est maxime ens; quod autem dicitur maxime tale in aliquo genere, est causa omnium, quæ sunt illius generis: vnde sequitur esse aliquid, quod in omnibus entibus est causa ipsius esse, & totius bonitatis, veritatis, & perfectionis, quæ ipsis inest: & hoc dicimus Deum.

Quinta denique ratio ducitur ex gubernatione rerum videmus enim, quòd aliqua, quæ cognitione carent, licet corpora naturalia, operantur propter finem quem: quod apparet ex hoc, quia semper aut frequentius eodem modo operantur, unde patet, quòd non à casu, sed ex intentione perueniunt ad finem: ea verò, quæ cognitione carent, non tendunt in finem, nisi directà ab aliquo cognoscente & intelligente; est igitur in rerum naturam quod perfectissimum intelligens, à quo res omnes naturales in suos fines diriguatur: & hoc dicimus Deum.

His rationibus ex S. Doctore desumptis duas alias magis populares addere possumus; i. est, quâ vititur S. Augustini libro contra gentiles, ubi Deum esse probat conflictu perpetuo elementorum inter se, ob contrarias qualitates, quibus constant; quo quidem conflictu licet se perpetuo infestent, & ad mutuam destructionem continuo tendant, tamen illà non obstante conseruantur, perseverant in omnem temporum longinquitatem. *qui fieri non posset, inquit ille S. Pater, ut ista omnia in unum confligant & contraria durarent, & conseruarentur, nisi summus aliquis esset moderator ac Dominus, qui ea sociaret, cuius elementa ipsa, velut heri famuli, ad nutum obtemperarent.*

Ratione diuersa S. Gregorius Nazianzenus orat. 4. pulchritudine, ordine, situ, dispositione, proportione, & rerum omnium huius vniuersi, ac præsertim (vt cætera dicantur) ex tam constanti tamque mirabili cælorum motu, solisque accessu & recessu demonstrari posse existimat, esse aliquem summum creatorem & conseruatore qui hæc omnia tam diuersa regat ac moderetur. Et Chrysostomus hom. non à ad pop. Antiochenum ait, certaturas tam clarè suum conditorem prædicare, vt neque Scythia, neque barbarus, neque Indus, neque yllà alia gens sit, quæ hanc vocem omni tubâ clariorem intelligere non possit.

SECTIO II.

Quibus rationibus demonstrari possit vnum esse Deum, & non plures.

Huius veritatis de vnitatem Dei demonstratio, ex procedenti de eiusdem Dei existentia necessario sequitur; vt enim recte dixit Tertul. lib. 1. contr. Marcion. cap. 3. *Deus, si non vnus est, non est;* & S. Athan. in lib. cont. gentil. *Deos esse multos, perijngit esse, ac nullos dicere.*

Vt tamen hæc veritas adhuc clariùs innoscat, variæ suppetunt rationes, quas SS. Patres scriptis suis inferuerunt, ex quibus aliquot seligemus.

Primam ducere possumus ex ipso naturali instinctu hominum, qui vel in medijs gentilitatis erroribus, tamen communi sermone Deum vnicum semper agnouerunt. Nam & cum iurant, vt ait Lactantius lib. 2. in Iulian. *Christ. c. 1. & cum gratias agunt, non Iouem, aut Deos multos, sed Deum nominant;* adeo ipsa veritas cogente naturâ etiam ab inuitis peccatoribus erumpit.

Secundam rationem desumit S. Athanas. sup. ex ordine & administratione huius mundi: *Non enim, inquit, si plures essent rerum creaturum principes, seruari posset eiusmodi vniuersitatis ordo, sed omnia confusa & perturbata forent; cum vnusquisque omnia ad suum arbitrium traheret.*

Tertiam adhuc rationem nobis suggerit Boëtius lib. 4. de consol. prof. 10. ex eo, quod Deus est summè bonus & summè perfectus, adeoque summum creaturæ bonum; si enim hæc illi summa bonitas & perfectio deesset, iam non esset Deus; omnes enim in eo conueniunt, vt Deum esse sentiant illud, quod optimum & perfectissimum est, & quo nihil melius & perfectius excogitari potest: atqui si essent exemp. gratiâ duo Dij, totidemque summa bona, vnum alterum non esset, atque adeo mancum & defectuosum esset; quia deesset illi summum bonum, quod esset alter Deus, à quo diuersus esset: vnde sequitur esse tantum vnum Deum, nec plures esse vllò modo posse.

SECTIO III.

An possit à nobis aliquod nomen Deo imponi, & qualiter nominari debeat.

AD priorem quaestionis propositae partem cum distinctione respondendum est; si enim sermo sit de nomine, quod essentiam diuinam perfecte & distincte, sicuti est, significet, certum est (ut docet S. Thom. 1. p. q. 13. a. 1.) nullum tale nomen à nobis, quamdiu viatores sumus, posse vel exprimi, vel concipi: cum enim nomina sint signa & expressiones conceptuum, quos de rebus formamus, eo tantum modo possumus res aliquas per nomina exprimere, quo eas concipimus, & cognoscimus; atqui diuina essentia non potest à nobis, quamdiu viatores sumus, perfecte, ut in se est, percipi & cognosci, ergo nec villo nomine perfecte, ut in se est, exprimi aut explicari. Vnde communiter SS. Patres vocant Deum innominabilem, ineffabilem, &c. & S. August. in ps. 85. *Facilius, inquit, dicimus, quid Deus non sit, quam quid sit: terram cogitas, non est hoc Deus; omnia cogitas, quae sunt in terra, in mari, in caelo, non est hoc Deus: hoc solum possum dicere, quid non sit Deus, non quid sit.*

Quod si quaestio intelligatur de nomine, quo, licet imperfecte, exprimamus naturam diuinam, aut eius aliquam perfectionem, prout à nobis in hac vita concipi potest, certum est eo modo posse à nobis Deum nominari; hinc videmus in scripturis tot illi nomina tribui, illaque vocari Dominum, Deum, Omnipotentem, aeternum, &c. vnde S. August. tract. 13. in S. Ioann. *Omnia, inquit, possunt dici de Deo, & nihil digne dicitur de Deo; nihil latius hac inopiâ: quæris congruum, non inuenis; quæris quoquo modo dicere, omnia inuenis.*

Iam ut ad secundam quaestionis propositae partem respondeatur, multiplici distinctione opus est; eorum enim nomina, quae Deo tribui possunt, alia sunt negatiua, per quæ

quæ profitemur nihil in Deo defectuositatis aut imperfectionis reperiri, vt, quando dicimus illum esse increatum, immutabilem, immensum, &c. alia verò sunt affirmatiua, per quæ aliquam illius perfectionem prout à nobis concipitur exprimimus, vt, quando dicimus Deum esse sapientem, iustum, sanctum, &c. In quibus nominibus duo debent considerari, vt rectè monet S. Doctor. sup. art. 3. scilicet id, quod illis nominibus significatur, & modus, quo significatur; quantum ad id, quod significatur, nomina illa Deo propriè competunt & magis quàm creaturis; quantum verò ad modum significandi, non propriè dicuntur de Deo; cum habeant modum significandi, qui creaturis magis quàm Deo competit.

Rursus nomina affirmatiua, quæ de Deo dicuntur, alia sunt absoluta, vt, quando Deus dicitur sapiens, bonus, &c. quæ quidem nomina (vt rectè notat S. Thomas art. 2.) Deum significant, non prout in se est, sed prout à nobis intelligitur in hac vita: cum enim intellectus noster ex creaturis Deum cognoscat, sic illum cognoscit, sicut illum creaturæ representant per illas perfectiones, quas ab eo participant; vnde (vt ait S. Doctor) cum dicimus (Deus est bonus) sensus est, id, quod bonitatem dicimus in creaturis, præexistere in Deo, sed secundum alium longè imò infinite excellentiorem modum, & sic de alijs. Alia verò nomina sunt relatiua, qualia sunt illa, quæ aliquam Dei perfectionem significant cum relatione ad creaturas, vel potiùs creaturarum ad Deum (creaturæ siquidem realem ad Deum habent relationem, non Deus ad illas) vt, quando vocamus illum creatorem, redemptorem, iustificatorem, &c.

Alia denique sunt nomina, quæ solius Dei sunt propria, vt, quando vocatur æternus, infinitus, immensus, &c. hæc enim nomina soli Deo competunt, nec vllis creaturis possunt communicari: alia verò, quæ aliquo modo sunt ipsi cum creaturis communia, vt, cum dicitur iustus, sapiens, fortis, &c. hæc enim nomina etiam de creaturis suo modo dici possunt.

Est autem obseruandum vnum esse illi præ cæteris maximè proprium, scilicet hoc nomen (Deus) quod licet ab aliqua eius operatione deriuetur nimirum à contemplatione (ex verbo enim Græco θεωρειν, quod significat considerare seu contemplari, formatum est nomen θεός, à quo vox Latina, Deus) tamen communiter pro ipsa Dei natura significanda vsurpatur; vnde dicit Tertul. lib. cont. Heretog. *Deus, substantia ipsius nomen est, id est diuinitatis; Dominus verò non substantia sed potestatis; & eo sensu dicit S. Doctor c. 3. art. 9. nomen illud esse incommunicabile creaturis, cum natura diuina illis communicari non possit; vnde, quando in scripturis, aliquibus creaturis tribuitur, vt ps. 81. Ego dixi: Dy estis, hoc tantum improprie & secundum quamdam imperfectam similitudinem, non autem secundum propriam & formalem ipsius nominis significationem intelligendum est.*

CAPVT II.

De Attributis Diuinis.

SECTIO I.

An, & quomodo attributa Dei inter se & ab eius essentia distinguantur.

P Et attributa Dei nihil aliud intelligimus, quàm id, quod per nomina Dei significari supra declarauimus, scilicet prædicata aliqua, quibus vel diuina natura, vel illius perfectiones secundum nostrum concipiendi modum exprimuntur; vnde quæstiones eadem, quæ fiunt de attributis, etiam de nominibus Dei fieri possunt: vtimur tamen voce attributorum, tum vt apud Theologos magis vsitata, tum etiam vt magis apta ad illa declaranda,

Claranda, quæ de diuinis perfectionibus dicenda sunt: sicut enim nomen Dei, naturam eius præsertim designat; sic attributa, ipsius naturæ perfectiones & proprietates tanquam ipsi adiunctas, prout à nobis imperfecte concipiuntur, expressius significant.

Hoc igitur supposito, ad quæstionem propositam respondendum est cum distinctione, si enim sermo sit de attributis diuinis, prout sunt reipsa in Deo, dicendum est illa nec ab essentia diuina, nec etiam inter se vlllo modo esse distincta: si verò de iisdem loquamur, prout à nobis in hac vita concipi possunt, dicendum est illa distincta esse tam ab essentia diuina, quam inter se, non quidem realiter, sed per rationem.

Vt hæc assertio facilius intelligatur, notandum est, quòd quamuis Deus in se sit maxime simplex, vt sectione sequenti dicitur; quia tamen in vnica illa sua & simplici essentia, omnes perfectiones & excellentias posibles continet, nec possumus secundum nostrum imperfectum concipiendi modum tantam perfectionum varietatem in vno simplici ente concipere; ideo noster intellectus indiget varijs & distinctis conceptibus, quibus illarum diuinarum perfectionum species aliquas in se exprimat, ad instar illarum, quas in rebus creatis inesse cognoscit, & sic illas diuinas perfectiones per conceptus varios distinguit (quod Theologi vocant distinguere ratione) licet in se nullo modo distinguantur, sed sint vnica & simplicissima ipsius Dei perfectio.

Hæc assertio sic explicata continet veritatem, quæ medium locum tenet inter duos errores oppositos, primus est Gilberti Porretani, qui (vt refert S. Bernardus serm. 8. in cant.) dicebat sapientiam, iustitiam, & reliqua diuina attributa ab ipso Deo esse realiter distincta, ac proinde sapientiam, quæ Deus est sapiens, iustitiam, quæ iustus est, imò & diuinitatem, quæ Deus est, non esse Deum, sed quid ab eo realiter distinctum.

Alius error huic oppositus fuit Aëtij, Eunomii, & aliorum, qui (vt refert S. Epiphanius hæresi 76. & S. Basil. lib.

cont. Eunomium) nullam distinctionem conceptus & rationis inter attributa diuina recipere volebant, sed permiscebant & confundeabant omnia, quæ de perfectionibus diuinis dici aut cogitari poterant, asserentes omnem illam distinctionem in sola nominum prolatione consistere, & cum vocibus dissolui & euanescere.

Iam probatur assertio, & simul errores illi refelluntur ex eo, quod in Scripturis sacris Spiritus Sanctus diuersos nobis de diuinis perfectionibus conceptus suggerit; aliter enim de misericordia, aliter de iustitia loquitur, aliter de omnipotentia, aliter item de sapientia, & sic de alijs: unde, qui istos conceptus scripturæ verbis expressos confunderet, & vnum pro altero promiscuè acciperet, sensum omnem scripturarum euerteret: unde sequitur nos rectè posse varijs & distinctis conceptibus diuinas perfectiones exprimere & enunciare; neque enim aliter nobis de Deo loquendum est (vt ait S. Hilarius lib. 5. de Trinit.) quàm sicut ipse ad intelligentiam nostram de se loquutus est, proindeque attributa illa Dei, secundum nostrum concipiendi modum, esse aliquo pacto inter se distincta; atqui non sunt distincta realiter, hic enim fuit error Porphyriani, qui in Concilio Rhemensi ab Eugenio Papa damnatus est; ergo distincta sunt tantummodo per rationem.

Probatur 2. ex S. Basil. loco citato, vbi dicit, nullum esse nomen, quod totam Dei naturam comprehendat, & quantum satis est, explicet, quare multa esse ac diuersa, quæ singula propriam habent significationem. Et ex S. Greg. Nysseno, qui lib. 1. aduersus eundem Eunomium assertit vnus cuiusque nominis, quod de Deo dicitur, propriam ac singularem esse notionem. Et appositè S. Cyril. Thesi 31. contra Eunomianos, *Non potest, inquit, humana natura maius aliquid, quàm ipsa sit, de Deo dicere; nostro enim proprio modo intelligimus ex istis, quæ in nobis sunt, maiorum exemplum sumentes, vt qui in parua tabula cælestem describunt circulum.*

An autem præter illam distinctionem rationis inter attributa diuina, aliqua alia distinctio formalis admit-
tenda

tenda sit. An item distinctio illa, siue formalis, siue quacumque alia, fieri debeat cum respectu ad proprietates creaturarum realiter inter se distinctas, non est nostri instituti curiosius inquirere; sufficit nobis, vt in illorum Dei attributorum notione, sciamus fide diuinam credendum esse aliquam inter illa reperiri distinctionem, illamque non esse realem; liberum relinquimus cuique illam, siue vt formalem, siue quocumque alio modo concipere, dummodo intra veritatis limites suos conceptus exercere velit.

SECTIO II.

An diuina essentia sit omnino simplex.

Supponimus perfectam simplicitatem consistere in exclusionem cuiuscumque compositionis, diuisionis, & potentialitatis, ac proinde dicere summam actualitatem.

Hoc breuiter supposito, dicendum est essentiam diuinam esse cuiuscumque compositionis, diuisionis, & potentialitatis prorsus expertem, ac proinde omnino simplicem:

Probatur 1. ex scriptura. Exod. 3. *Qui est, misit me ad vos,* &c. quibus verbis scriptura de Deo tanquam de ente maxime simplici loquitur.

Probatur 2. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 1. vbi definitum est Deum esse vnā substantiam, seu naturam omnino simplicem.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. 11. cap. 10. de Ciuit. vbi dicit *solam naturam diuinam esse simplicem; quia nihil habet, quod possit amittere, nec in ea aliud est habens, aliud, quod habetur.* Et S. Greg. lib. 16. cap. 21. Mor. *Natura Dei est simplex, nec aliud ipse, aliud dies eius sunt; Deus enim hoc est, quod habet.*

Probatur 4. ratione, quia, cum Deus sit primum ens in genere perfectionis; omne id, quod perfectius est, debet et Deo inesse: atqui ceteris paribus perfectius est habere om-

nam & quamlibet perfectionem consistentem in vna tantum simplici entitate, quam in aliqua entitate composita, confluente ex coniunctione plurium inter se: ergo, &c.

Ex hac veritate sic probata refellitur error Anthropomorphitarum, qui (vt refert S. Epiph. hæresi 70.) asserunt Deum habere aliquod corpus; cuius erroris falsitas, præter ea, quæ supra dicta sunt, manifestè conuincitur ex ijs Christi verbis S. Ioan. 4. *Spiritus est Deus*, quorum verborum auctoritate vtitur S. Epiph. supra & alij SS. Patres ad illam hæresim refellendam.

Cum igitur, ut ex dictis patet, Deus sit omnino simplex, hinc sequitur (vt rectè docet S. Thomas 2. 2. p. q. 3.) illum nullo modo esse compositum, siue ex essentia & existentia, siue ex genere & differentia, siue ex potentia & actu, siue ex substantia & accidentibus; cum omnes isti compositionis modi, eius perfectissima simplicitati supra assertæ & probatæ repugnent, ac proinde illum esse actum purissimum & simplicissimum.

SECTIO III.

An, & quâ ratione diuina essentia in sua simplicitate contineat omnes rerum omnium perfectiones.

Dicendum primò omnes rerum omnium perfectiones in Deo contineri. Ita S. Thom 1. p. q. 4. a. 2.

Probat 1. ex scriptura. Exodi 3. vbi Deus Moysi cuius conspectum desideranti dicit: *Ostendam tibi omne bonum.* Pf. 49. *Pulchritudo agri mecum est.* Prou. 8. *Mecum sunt diuitia & gloria & opes.*

Probat 2. ex S. Dionys. lib. de Diu. Nom. cap. 5. *Cuncta continet Deus secundum superexpensam simplicem infinitatem suam.* Et S. Aug. lib. 4. de Trinit. cap. 1. *Vnum est Deus verbum, per quod facta sunt omnia, quod est incremutabilis verbum.*

ritas, ubi principaliter & incommutabiliter sunt omnia simul, non solum qua nunc sunt in hac uniuersa creatura, verum etiam qua fuerunt, & qua futura sunt, ubi nec fuerunt, nec futura sunt, sed tantummodo sunt, & omnia uita sunt, & omnia unum sunt.

Probat 3. hac ratione, qua utitur S. Thom. loco cit. quidquid perfectionis est in effectu, oportet inueniri in causa effectiua; quidquid enim habet effectus, illud habet a sua causa efficiente, & nemo dat, quod non habet; cum ergo Deus sit prima causa effectiua rerum omnium, oportet omnium rerum perfectiones in illo praexistere.

Dicendum 2. rerum creaturarum perfectiones, licet omnes in Deo sint, non uno tamen eodemque modo esse, sed quasdam esse in ipso formaliter, alias vero solum eminenter. Quod ut melius intelligatur, notandum est perfectiones, quae in rebus creatis reperiuntur, duplicis esse generis: quaedam enim (ut obseruat S. Anselmus in Monol. c. 14. & ex eo Theologi) dicuntur perfectiones simpliciter simplices, quae scilicet tales sunt, ut nullam secum imperfectionem habeant adiunctam, nec cum ulla alia perfectione maiori vel aequali sint in eodem ente impossibiles, quales sunt sapientia, iustitia, &c. & haec perfectiones, sunt formaliter in Deo: aliae uero dicuntur perfectiones secundum quid, quae licet sint quadam entis perfectiones, aliquam tamen imperfectionem habent sibi admixtam, vel repugnantiam & incompatibilitatem in eodem ente cum alia maiori vel aequali perfectione, ut sunt qualitates & perfectiones rerum corporearum; illae autem perfectiones cum uere in Deo sint (ut supra probatum est) & formaliter, hoc est, secundum propriam rationem in eo esse non possint, ut per se patet; sequitur, ut sint eminenter, hoc est modo quodam infinite meliori & excellentiori, quam sint in ipsis creaturis.

Quamuis uero totius entis creati perfectio in Deo sit alterutro ex his duobus modis, non tamen propterea creatura qualibet potest dici Deus; ipsa enim semper in

seremanet infinite à Deo distans, ac proinde omnino distincta, quod hic obseruamus contra quoddam Wicleffii delirium, qui (vt notat Thomas Waldensis lib. 1. Doctrin. fid. c. 1.) assererat propter illud esse, quod habent creaturæ in Deo, quamlibet creaturam esse & posse dici Deum; quod ipse ibidem refellit, tanquam non solum à veritate nostræ fidei, sed etiam à ratione naturali prorsus alienum.

Hinc etiam similiter refellitur Seruetus, qui eò vsque insanix progressus est, vt in epistol. 6. ad Calui. diceret Deum in lapide verè & propriè esse lapidem, in trunco truncum, & sic in alijs, oblitus nimirum Sap. 13. *Quantò his dominator eorum speciosior est.*

SECTIO IV.

An Deus sit immutabilis.

Catholicâ Fide tenendum est Deum esse omnino immutabilem, id est omnis mutationis omnino expertem.

Probatur 1. ex scriptura: Num. 23. *Non est Deus, ut filius hominis, vt mutetur*: Malach. 3. *Ego Dominus, & non mutor*: S. Iacob. 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Probatur 2. ex S. Aug. in illa verba Psalm. 89. *A saculo & vsque in saculum tu es Deus, vbi sic loquitur: Non dicit Propheta à saculo, tu fuisti, & vsque in saculum tu eris, sed presentis significationis verbum posuit, insinuans Dei substantiam omnino modo incommutabilem, vbi non est, fuit, aut erit, sed tantummodo est; ad quæ verba appositè S. Bernardus serm. 31. in Cant. *Tolle, fuit & erit, unde iam transmutatio aut vicissitudinis obumbratio?**

Probatur 3. ratione, quia (vt ait S. Aug. epist. 10.) omnis mutatio aut in peius est, aut in melius; atqui Deus neque in peius, neque in melius mutari potest; ergo omnino mutari non potest.

Obijcies multa reperiri in scripturis, quæ mutationem aliquam

aliquam in Deo significare videntur: Genes. 6. dicit Deus. *Pœnitent me fecisse hominem.* Ierem. 18. *Si gens illa egerit pœnitentiam à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi.* Respondetur omnes istas & similes locutiones debere accipi figuratè & metaphorice, in hisque Deum se nostro imperfecto concipiendi modo accommodare, vt significet ita se exterius gerere, ac si verè sententiam mutaret, cum tamen re verà in se immutabilis perseveret, ac semper eodem modo se habeat; & hæc facilius intelligi poterunt, sicutque euidentiora ex ijs, quæ dicentur, cum de operationibus ad intellectum & voluntatem Dei pertinentibus agetur.

SECTIO V.

An Deus sit æternus?

Aternitas communiter à Theologis definitur, interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio, quæ definitio desumitur ex Boëtio lib. 5. de cons. & ante Boëtium hanc attigit S. August. in Ps. 101. vbi dicit, quod in æternitate nihil est præteritum, quasi iam non sit; nihil est futurum, quasi nondum sit; sed non est ibi, nisi, est, & lib. 2. conf. cap. 11. *Quis tenebit illud (cor scilicet hominis) & affiget illud, vt paululum stet, & paululum rapia: splendorem semper stantis æternitatis, & videat esse incomparabilem, & videat longum tempus non nisi ex multis prætereantibus moribus, qui simul extendi non possunt, longum fieri, non tamen præterire quidquam in æterno, sed totum esse præsens.*

Ex quibus colligitur differentia duplex inter æternitatem & tempus; prima, quod tempus principio & fine clauditur, æternitas verò nec principium nec finem habet; secunda, quod tempus est in perpetuo fluxu, æternitas autem tota simul est, nec vllam patitur successi-
onem.

Hoc breuiter prænotato, ad quæstionem propositam dicendum est Deum esse æternum æternitatemque solius Dei esse propriam. Ita S. Th. Hæc

Hæc veritas, qua de fide est, constat i. ex scripturis. Deut. 32. *Vivo ego in æternum.* Dan. 6. *Ipsè est Deus & iuens & æternus in sæcula.* 1. Timoth. 6. *Solus habet immortalitatem.*

Secundò ex Concil. Lateranensi cap. 1. sub Innocentio I. vbi statuitur firmâ fide credendum esse, quòd solus Deus sit æternus.

Eadem veritas à SS. Patribus asseritur, inter quos Isidorus Pelusiota Lib. 3. epist. 149. hanc optimè explicat his verbis: *Æternitas velut sempiterna vitalitas est, ideo de sola ea natura, qua in ity est expe, & eodem modo se habet, vsurpari consuevit: etenim immortale de eo quoque, quod, cum ortum habuerit, minimè tamen moritur, hoc est de angelo & anima, pronunciaripotest; atque item incorruptibile de ijs, qua facta sunt, sed corruptione sunt omni potiora; at æternum propriè diuina soli essentia conuenit.*

Ex dictis colligitur, non tantum Deum esse æternum, æternitatemque illius solius esse propriam, sed etiam omnia illi in æternitate sua esse præsentia; quod melius explicare non possumus quàm verbis Petri Damiani O-pulc. 36. cap. 8. vbi sic loquitur: *Omnipotenti itaque Deo non est heri vel cras, sed hodie sempiternum, cui nihil desinit, nihil accidit; cui nihil est varium, nihil à se diuersum: illud hodie, æternitas est incommutabilis, indefectina, inaccessible, cui videlicet nihil addi, nihil valet imminui; & omnia, qua apud nos elabendo discurrunt, aut per temporum vicissitudines se variant, apud illud hodie stant, & immobiliter perseverant; in illo scilicet hodie dies ille adhuc immobilis est, in quo mundus iste sum-*

psit originem in illo, iam & ille nihilominus est, quo iudicandus est per æterni iudicij æquitasem.

§§§

SE-

SECTIO VI.

An, & quâratione Deus sit vbique
presens.

Cum duo sint, quæ rem quamlibet existentem necessariò consequantur, scilicet duratio & locus; & quidquid est, aliquando & alicubi esse oporteat, illudque nihil esse dicatur, quod nunquam & nusquam existit; ideo post considerationem æternitatis, quam ad instar durationis in Deo concipimus, agendum est de perfectione illa, per quam ipse rebus creatis presens esse concipitur, quæ quidem à Theologis immensitas vocatur.

Dicendum est igitur Deum per illam suam immensitatem vbique realiter præsentem esse. Est de Fide.

Et probatur 1. ex scripturis. Ierem. 23. *Cælum & terram ego impleo.* Pl. 138. *Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: Act. 17. Non longe est ab vnoquoque nostrum.* In ipso enim vivimus, & mouemur, & sumus.

Probatur 2. ex S. Athan. in symb. *Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus Sanctus:* & S. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 1. *Deus vbique est, sine vilo situ presens, sine habitu omnia continens, sine loco vbique totus.*

Probatur 3. quia si Deus realiter vbique non esset, sed ab aliquibus locis abesset (vt quidam hæretici dixerunt) sequeretur eum non esse in omni genere perfectionis infinitum; deesset enim illi præsentia in aliquo loco, quæ est quedam perfectio: sequeretur præterea eum moueri posse de loco in locum, quod est absurdum, & eius immutabilitati repugnans.

Iam quod spectat ad modum, quo Deus vbique esse concipitur; cum res creatæ duobus tantum modis dici possint esse alicubi; vel circumscriptiue, cum scilicet totum toti loco & partes totius loci partibus respondent; vel definitiue, cum totum in toto loco est, & totum in qualibet

bet parte loci, sicut in corpore hominis inest anima; Deus neutro ex his duobus modis dici potest rebus creatis esse praesens: non circumscriptiue, cum non constet partibus, quae diuidi aut extendi possint: unde S. Aug. epist. 57. ad Dardanum, *In eo ipso (inquit) quod dicitur Deus ubique diffusus, carnali resistendum est cogitationi, & mens à corporis sensibus euocanda, ne quasi spatio à magnitudine opinemur Deum per cuncta diffundi.*

Nec etiam definitiue, cum eius praesentia nullo definitur loco; ita ut dicendum potius sit (ut notat Boëtius) quod Deo locus omnis sit praesens, quam quod Deus in vno sit loco.

Cum igitur, neutro ex his duobus modis Deus praesens sit, & tamen verè ac realiter ubique sit, restat, ut alio quodam longè perfectiori modo, licet inexplicabili, illum ubique esse concipiamus: de illo autem diuinæ immensitatis inexplicabili modo variè loquantur SS. Patres, S. Greg. lib. 16. mor. cap. 15. dicit, quod *in circumscriptus Dei Spiritus omnia intra semetipsum habet, quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & sustinendo transcendit, & transcendendo sustinet.*

S. Ioannes Damasc. lib. 1. cap. 8. de fide vocat diuinitatem *implentem omnia, & à nullo comprehensam, sed potius amplectentem omnia & continentem, & supra eminentem, & sine ulla iniquatione substantijs omnibus insistentem, & ultra omnia.*

Petrus Damianus Opusc. 36. *Ipsè Deus, inquit, manet super omnia, ipse infra omnia, ipse intra omnia, ipse extra omnia; superior est per potentiam, inferior per sustentationem, interior per subtilitatem, exterior per magnitudinem.*

Querunt hinc aliqui, an Deus sit extra huius mundi ambitum in spatijs imaginarijs, quæ illic esse concipiuntur? Responderetur breuiter Deum non esse in illis spatijs, tanquam in locis realibus; cum ibi nulla sit substantia, nullum accidens, sed merum inane; nec etiam huius mundi terminis eius immensitatem definire: ac proinde concipere debemus Deum extra mundum eodem modo esse, quo fuit, antequam ipsum è nihilo crearet mundum: *Vbi erat Deus*

Deus (inquit S. Bernardus lib. 5. de Confid. c. 6.) *antequam mundus fieret, ibi nunc est; non est, quod quæras ultra, ubi erat; præter ipsum nihil erat; ergo in se ipso erat.*

SECTIO VII.

An Deus sit in omni genere perfectionis infinitus.

Quoniam diuinarum perfectionum nec numerus nec finis est, omnia, quæ de illis dici possunt, vno verbo concludemus, si dixerimus Deum esse in omni genere entis & perfectionis infinitum. Est de fide; & vt sic, definitum est in Conc. Lateranensi cap. 1. sub Innocentio III. & præterea probari potest ex scripturis: Ps. 44. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis; & magnitudinis eius non est finis.* Baruc. 3. *Magnus est, & non habet finem; excelsus & immensus.*

2. Ex S. Dionysio lib. de Diu. Nom. cap. 9. *Magnus est Deus, & supra omnem magnitudinem, & omnem transiens infinitatem.* & S. Damasceno lib. 1. de Fide cap. 4. *Deus infinitus est, & incomprehensibilis, & hoc vnum de illo potest comprehendi, quod sit incomprehensibilis & infinitus.*

Illud præterea constat ex eo, quod, cum nihil possit excogitari Deo maius vel melius, ac ipse Deus de facto habeat in se perfectiones omnes possibles; hinc sequitur illum esse infinite perfectum, ita vt præter ipsum nihil tale possit reperiri; quia quodcumque ens possit excogitari & quantumlibet perfectum, vna tamen perfectio semper illi deerit, scilicet esse ab omni alio

independens: quidquid enim non est Deus, essentialem ab illo dependentiam habet.

CA.

CAPVT III.

De Scientia Dei.

SECTIO I.

An sit in Deo scientia, & qualis illa sit.

Nomine scientiæ hîc non intelligimus illam, quæ vulgò à Philosophis definitur cognitio rei per causas, sed in genere, perfectam, certam & claram cognitionem cuiuslibet veritatis, seu cuiuslibet rei cognoscibilis: & eo sensu de fide est in Deo esse scientiam. Hoc manifestè pluribus in locis scriptura testatur: Hester 14. *Domine, qui habes omnium scientiam: ad Rom. II. O altitudo diuitiarum sapientia, & scientiæ Dei.*

Non est hîc opus plura scripturæ vel sanctorum Patrum proferre testimonia in afferenda tam clara & perspicua veritate, cum nulli dubium sit, quin Deus maximâ & perfectissimâ intelligentiâ & scientiâ præditus sit.

Restat igitur videndum, qualis sit illa Dei scientia: quod, vt à nobis utcumque intelligatur, obseruandum est scientiam illam diuinam ab humana longè diuersam esse, vnde per prophetam dixit Deus Isaiæ 55. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, &c.* & S. August. lib. 2. quæst. 2. ad Simplicianum, *cum dempsero (inquit) ab humana scientia mutabilitatem, & transitus quosdam à cogitatione, &c. in cogitationem, cum hac cuncta detraxero, & reliquero solam veritatem certam atque inconcussam veritatis unâ atque aternâ contemplatione cuncta collustrantis, imò non reliquero (non enim hoc habet humana scientia) sed pro viribus cogitauero; insinuatur mihi utcumque scientia Dei.*

Cum autem in humana scientia tres præsertim defectus

Aut reperiantur, 1. quòd sit accidentalis, 2. quòd ab ob-
jecto suo pendeat, & à rebus ipsis hauriatur, 3. quòd varia
sit & multiplex; cùm multis rationibus, demonstrationi-
bus & argumentis constet, ac præterea pro varietate ob-
jectorum cognitorum etiam in se varietur: dicendum est
nullum horum defectuum in scientia Dei reperiri, unò
perfectiones oppositas illi inesse.

Primò enim scientia Dei non est accidentalis, sed est i-
psa Dei substantia: cùm enim (vt ex antedictis constat)
nulla in Deo compositio esse possit, nihilque in eo sit, nisi
simplicissima & perfectissima substantia; & aliunde cer-
tum sit in illo scientiam & intelligentiam reperiri; inde
sequitur scientiam & intelligentiam Dei non esse aliud
quàm ipsam Dei substantiam, vnde Synesius lib. de in-
somnia, Deo (inquit) sola ad cognoscendum natura satis
est.

Secundò scientia Dei non hauritur à rebus, quas co-
gnoscit, sed ipse Deus omnia in sese & in natura sua co-
gnoscit, vnde S. Ambros. cap. 1. tract. in symb. Licet, in-
quit, omnia caelestia & terrestria ac minima quaeque perspicit
Deus; nihil tamen extra se intelligere, sed singula in se intueri
dicitur: & S. Dionysius lib. de diuinis Nom. cap. 7. Non ex
ijs, quae sunt, inquit, ea, quae sunt addiscens, nouit diuina mens;
sed seipsa, & in seipsa secundùm eam scientiam, quae omnium est
causa, &c. non secundùm exemplar intentus singulis, sed secun-
dùm unicam causae præstantiam omnia cognoscens.

Vnde S. Thom. 3. p. q. 4. a. 6. ex eo, quòd Deus perfe-
ctè comprehendit suam essentiam, tanquam primam &
necessariam omnium rerum creatarum causam, conclu-
dit, Deum in ea sic cognita cognoscere omnes creaturas;
cùm ad perfectam comprehensionem alicuius causae re-
quiratur, vt in ea sic cognita, omnes eius effectus cognos-
cantur.

Tertiò denique scientia Dei non est multiplex, nec va-
ria aut mutabilis, sed vna & simplicissima, Deusque vnico
& simplicissimo intuitu omnia ab æterno cognoscit, & e-
odem semper ac inuariabili modo cognoscit: cùm enim
scien-

scientia Dei (vt dictum est, sit eius substantia, & illa simplex & simplicissima, ac in se omnino immutabilis, sequitur, vt & de scientia eius idem omnino dicti debeat: vnde S. Aug. lib. de Ciuit. cap. 10. explicans, quo sensu in scriptura spiritus diuinæ intelligentiæ dicatur multiplex, *Ceterum* (inquit) *dictus est in scripturis sanctis Spiritus Sapiens multiplex, eo quod multa in se habeat; sed qua habet, hæc & est & ea omnia vnus est; neque enim multa, sed vna sapientia est in qua immensi quidam sunt atque infiniti rerum intelligibilium thesauri: & Petrus Damianus Opusc. 36. cap. 7. Deo* (inquit) *nec nouum aliquid penitus accedit, nec aliquid ab eo per temporis momenta recedit; sed nec diuersis obrutibus diuersa considerat, vt, cum intendit præteritis, vacet à præsentibus vel futuris; vel rursus, cum præsentia suo futura considerat, oculos à præteritis auertat, sed vno duntaxat ac simplici præsentissima maiestatis intuitu simul omnia comprehendit, neque hoc confusè atque inexplicatè, sed omnia discernit, ac iuxta proprietatem suam quaque distinguit.*

SECTIO II.

Quodnam sit obiectum Scientiæ Diuinæ, seu quasnam res Deus cognoscat.

Certum est 1. Deum se per suam essentiam perfectissimè intelligere & cognoscere. *Quæ sunt Dei* (inquit Apostolus 1. Cor. 2.) *nemo cognouit, nisi Spiritus Dei, qui in ipso est.* Et certè, si Deus aliquid intelligit & cognoscit, vt certissimum est, nullum excellentius nec dignius habere potest obiectum intelligentiæ ac cognitionis suæ quam seipsum, vt per se patet.

Certum est 2. Deum se non solum perfectissimè intelligere, sed etiam comprehendere. Id patet ex citato Apostoli loco, ubi dicitur, quod *Spiritus Dei scrutatur omnia, etiam profunda Dei.* Id etiam probat S. Thom. 1. p. q. 14. a. 3. ex eo quod Deus tam perfectè cognoscit se ipsum, quam est in se cognoscibilis; quia tanta est virtus Dei in cogno-

cognoscendo, quanta est eius actualitas in existendo; unde sequitur, quod se comprehendit: rem enim aliquam comprehendere, nihil est aliud, quam illam tam perfecte cognoscere, quam est cognoscibilis.

Certum est 3. Deum cognoscere omnes alias res à se distinctas, non tantum vniuersim & in genere, sed etiam sigillatim & in particulari. Hoc euidenter constat ex scriptura: Iob. 28. *Ipsè fines mundi insuetur: & omnia, quæ sub celo sunt, respicit: Pl. 49. Mea sunt omnes feræ sylvarum, iumenta in montibus & boues. Cognouit omnia volatilia cæli. Præsertim verò testantur scripturæ Deum distinctè cognoscere actiones, verba, cogitationes vniuscuiusque hominum. Pl. 138. Domine, probasti me, & cognouisti me, &c. intellexisti cogitationes meas de longè, &c. Iob. 31. Nunc ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Hebr. 4. Pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, &c. & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius, &c.*

Probat in super eadem veritas ex eo, quod nihil est omnino in rebus creatis, ad cuius productionem & conseruationem Deus vt causa prima concurrere non debeat; unde sequitur nihil esse omnino, quod Deus perfecte non cognoscat: vt enim ait S. August. lib. 5. de Gen. ad litt. c. 15. *Sufficere debet, vt quisque nouerit, vel inconcuse credat, quod Deus hæc omnia fecerit; non enim opinor eum esse tam excor-dem, vt Deum, quæ non nouerat, fecisse arbitretur.*

Et quamuis ea ratio non probet Deum cognoscere peccata, cum sint priuationes potius quam entia, nec ad ea, vt formaliter peccata sunt, Deus villo modo concurrat; constat tamen ex varijs scripturæ locis illa distinctè à Deo cognosci, quocumque tandem modo illa cognoscat. Pl. 68. *Delicta mea à te non sunt abscondita: & Pl. 50. Malum coram te feci. Pl. 138. Imperfectum meum viderunt oculi tui.*

Certum est 4. Deum res omnes cognoscere, non tantum cum sunt actu existentes, sed etiam antequam existant. Dan. 13. *Deus æterne, qui nosti omnia, antequam fiante Eccli. 42. Cognouit Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum*

signum aui, annuntians, qua praterierunt, & qua superuentura sunt: vnde S. Aug. lib. 5. de ciuit. cap. 9. optime dixit confiteri esse Deum, & negare praescium futurorum, apertissima insania est.

Certum est denique cognitionem Dei extendere se ad illas etiam res, quae nunquam existent, & quae sunt pure impossibiles; cum enim se perfecte comprehendat (vt dictum est) nec possit causa aliqua perfecte comprehendere, quin cognoscantur effectus omnes ab illa producibiles; hinc sequitur Deum cognoscere omnia, quae ab omnipotentia sua tanquam à causa effectrice dimanare possunt; vnde dicitur Rom. 4. quod *vocat ea, quae non sunt, tanquam ea, quae sunt.*

Cum igitur haec certa sint & indubitata fide tenenda, duo sunt, quae aliquam difficultatem recipiunt; primum est, quomodo Deus cognoscat futura contingentia; secundum, an etiam cognoscat futura conditionata. Et de his in sequentibus sectionibus agetur.

SECTIO III.

Quomodo Deus cognoscat futura contingentia.

Quaestio praesertim intelligenda est de actionibus liberis creaturarum rationabilium, quae ideo dicuntur futurae contingentes, quod non pendeant à causis necessarijs, sed liberis & indeterminatis, & pro illarum libito possint esse vel non esse.

Huius autem quaestionis difficultas in duobus consistit. Primum est, quomodo infallibilitas & certitudo diuinæ cognitionis, cum illarum rerum contingentia, subsistere valeat: secundum, quomodo libertas & indifferentia creaturarum rationabilium, à quibus pendent eiusmodi effectus contingentes, cum infallibilitate & certitudine diuinæ praescientiae possit concordari. Pro quorum resolutione

Dicetur

Dicendum 1. Deum cognoscere omnia futura contingentia libera. Hæc veritas de fide est, & plurimis scripturæ testimonijs probari potest, vt ex ijs, in quibus Christus Dominus dicitur præsciuisse & prædixisse multa, quæ futura erant, & quæ tamen à causis liberis & indeterminatis pendebant, qualis est trina Petri negatio, Iudæ proditio, &c. item ex ijs, in quibus res eiusmodi futuræ contingentes à Prophetis diuinitus inspiratis prædictæ referuntur; vt enim rectè dixit Tertul. lib. 2. cont. Marcion. c. 5. *Diuina præscientia tot habet testes, quot fecit Prophetas.*

Dicendum 2. cognitionem illam, quam Deus habet de futuris contingentibus liberis, esse certissimam & omnino infallibilem.

Hoc probari potest 1. ex illis omnibus scripturæ locis, in quibus veritas tanquam perfectio quadam essentialis Deo tribuitur, imò & ipse Deus veritas appellatur; hæc enim diuina perfectio talis est, vt prorsus impossibile sit, Deum vel falli posse in cognoscendo, vel fallere in dicendo: vnde sequitur omnem cognitionem, quam habet de quocunque obiecto cognoscibili, esse verissimam, certissimam, & omnimodè infallibilem.

Probari 2. potest ex eo, quòd (vt superius dictum est) SS. Patres communiter docent Deo futura omnia esse ab æterno præsentia, ac proinde illum æquè certò ea cognoscere, licet futura & contingentia, atque cognoscit ea, quæ actu existunt: vnde S. Greg. lib. 20. mor. cap. 23. *Ante Dei oculos, inquit, præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non veniunt; quippe quia omne, quod nobis fuit & erit, in Dei prospectu præteritum est: & S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 7. Quis hominum, inquit, potest istam capere sapientiam, quæ Deus nouit omnia, ita vt nec ea, quæ dicuntur futura, quasi desint, expectentur, vt veniant; sed & præterita & futura cum præsentibus sint cuncta præsentia.*

Dicendum 3. præscientiam illam futurorum contingentium liberorum nullo modo libertati humanæ repugnare.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error Wiclefii,

D

clefii,

clesi, qui dicebat omnia, quæ à Deo præscita sunt, ex ab-
 soluta necessitate euenire. Refellitur hic error (qui cum
 plurimis alijs in Conc. Constantiensi sess. 8. damnatus est
 & veritas assertionis nostræ probatur 1. ex eo, quòd in
 scripturis ex vna parte habetur, Deum præscire certissimè
 omnia, quæ liberè ab hominibus fiunt, antequam fiam
 vt ex antè dictis constat; ex altera verò etiam habetur
 ea, quæ ab hominibus fiunt, ab eorum libera electione
 pendere; esse in eorum libera potestate, & ab illis ita libe-
 rè fieri, vt possint, si velint, ea non facere: quod ex plu-
 rimis scripturæ locis probari potest, vt Genes. 4. vbi Deus
 sic alloquitur & admonet Cain, cum fratris sui cædem
 meditaretur: *Nonne, si bene egeris, recipies: sin autem male
 statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus tuus
 & tu dominaberis illius: Et Eccli 15. dicitur, quod Deus reser-
 uat hominem in manu consilij sui, &c. Ante hominem vita &
 mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: 1. Cor.
 7. Nam qui statuit in corda suo firmus, non habens necessitatem
 potestatem autem habens sua voluntatis, &c.*

Probatur 2. e. S. Hieron. in cap. 26. Ieremiæ, vbi expli-
 cans hæc verba Prophetæ, *Noli subtrahere verbum, si forte
 audiant, sic loquitur. Nostro Dominus loquitur afflicto, ut li-
 berum homini seruetur arbitrium, nec ex præscientia eius, quæ
 ex necessitate, vel facere quid, vel non facere cogatur: non enim
 ex eo, quòd Deus scit futurum aliquid, ideo futurum est; sed quia
 futurum est, Deus nouit, quasi præscius futurorum: & S. Aug.
 lib. 5. de Ciuit. cap. 10. Quocirca nullo modo cogimur, aut
 tentamur præscientiâ Dei tollere voluntatis arbitriū, aut retento
 voluntatis arbitrio Deum (quod nefas est) negare præscium futuru-
 rum; sed vtrumque amplectimur, vtrumque fideliter & vera-
 citer confitemur: & lib. 3. de libero arbit. cap. 4. Sicut (in-
 quit) tu memoriâ tuâ non cogis facta esse, quæ præterierunt; sed
 Deus præscientiâ suâ non cogit faciendâ, quæ futura sunt.*

Probatur 3. ratione, quâ vtitur S. Aug. cap. 3. lib. citat
 quæ sic proponi potest: futura contingentia illa eodem
 modo reipsâ futura sunt, quo a Deo per præscientiam fu-
 tura cognoscuntur: atqui cognoscuntur futura liberè
 neque

neque enim praescientia Dei destituit voluntatis nostrae naturam, quae (vt ait sanctus ille Doctor) *voluntas non est, nisi esset in nostra potestate*: ergo liberè futura sunt. Non igitur, inquit ille, *per Dei praescientiam mihi potestas adimitur, quae propterea mihi certior aderit; quia ille, cuius praescientia non fallitur, adfuturam mihi esse praesciuit.*

Confirmatur ex eo, quod (vt ait S. Chrysostr. hom. 60. in Matth. explicans illud: *Necessè est, vt veniant scandala*) non ideo futura eueniunt, quia Deus euentura praesciuit; sed quia euentura erant, ideo illa praesciuit.

Neque dicas, hinc sequi cognitionem Dei suam ab obiecto certitudinem accipere: haec enim cognitionis diuinae certitudo non ab obiecto, sed ab infinita vi & perfectione intellectus diuini deriuatur; quamuis veritas obiecti ab illo cogniti sit conditio, sine qua ab illo non cognosceretur.

Obijcies, quidquid Deus praesciuit faciendum, illud necessàrio fiet, alias praescientia Dei certa non esset; atqui praesciuit Deus v. gr. Antichristum peccaturum, ergo necessàrio peccabit Antichristus.

Ad huius obiectionis solutionem, duplex distinguenda est necessitas; alia enim est antecedens, alia consequens: antecedens est illa, quae oritur ex causa antecedente & necessàrio operante; posità enim tali causà necessàrio sequitur effectus: consequens vero necessitas est illa, quae oritur ex sola positione effectus, etiam a causa libera proueniat. Hoc positò, ad maiorem obiectionis propositionem respondetur cum distinctione: cum enim in ea dicitur, illud, quod Deus praesciuit faciendum, à causa libera, fieri necessàrio debere; si de necessitate antecedente sermo sit, negatur, si de consequente, conceditur: verum hæc necessitas (vt per se patet) nullo modo libertatè præiudicat, cum ideo tantum aliquid faciendum necessàrio dicitur, quia reuera fiet, licet liberè fiat: sicut de eo, quod iam factum est, potest dici quod necessàrio factum est; hoc est, quod fieri non potest; quin factum sit, quamuis liberè factum sit.

S E C T I O I V .

An Deus cognoscat futura conditionata.

Illa dicuntur futura conditionata, quæ re ipsâ nunquam existent; sed tamen quæ liberè existerent, id est ab aliqua causâ libera fierent, si certa aliqua conditio poneretur: & de talibus quaritur, an Deus futura illa conditionata cognoscat? Ut autem ea, quæ dicenda sunt, clariùs intelligantur, supponendum est, quòd, licet scientia Dei sit in se simplicissima & maxime vna, nihilominus secundùm diuersam habitudinem, quam concipimus habere ad sua objecta, communiter à Theologis diuidi solet in eam, quæ dicitur scientia simplicis intelligentiæ, & eam, quæ scientia visionis appellatur. Scientia visionis dicitur ea, quâ Deus cognoscit res, quæ in aliqua differentia temporis existentiam habent vel habuerunt aut habituræ sunt. Scientia verò simplicis intelligentiæ est, quæ cognoscit res omnes, quoquo modo esse possunt, siue res ipsa aliquando futuræ sint, siue non. Hæc vtraque scientia alijs nominibus aliquando appellatur: scientia enim simplicis intelligentiæ dicitur scientia necessaria; quia fieri non potest, quin creaturæ omnes respectu diuinæ omnipotentia sint possibiles, ac proinde necessarium est illas Deo vt tales cognosci: scientia verò visionis vocatur scientia libera, eò quòd supponit in Deo decretum liberè producendi creaturas, & ad illarum existentiam & operationes concurrenti.

Præter hanc duplicem scientiam Dei, alteram adhuc Theologi plerique assignant, quam vocant mediam, quâ Deus cognoscit res illas contingentes & liberæ, quæ quidem nunquam futuræ sunt; sed tamen quæ, si certa aliqua conditio poneretur, essent futuræ: & de hoc quidem tertio genere scientiæ maxima est inter Theologos controuersia, alijs pro parte affirmatiua magno ardore certantibus, alijs, non minori conatu eam oppugnantibus.

bus. Nos hic, prout propositum nobis est, & ratio compendij postulat, ea tantum proponemus, quæ tanquam certa & indubitata tenenda sunt, reliquis omnibus, quæ inter Theologos controuertuntur, cuiusque iudicio & arbitrio permittis.

Dicendum est igitur Deum certò & infallibiliter cognoscere omnia illa futura contingentia conditionata; seu (quod idem est) Deum ab aeterno prouidisse, quid angelus vel homines libere facturi essent; si in tali vel in tali rerum ordine, cum his aut illis circumstantijs, collocarentur.

Probatur 1. auctoritate scripturæ, quæ varijs in locis testatur Deum prædixisse res quasdam euenturas esse, si aliqua conditio poneretur; quæ tamen, cum posita non fuerit, res illæ non euenerunt. Vnde sequitur Deum certò & infallibiliter cognouisse eiusmodi res, quæ non extiterunt, verè futuras fuisse, si talis conditio posita fuisset. Ita habetur in libro 1. Regum capite vigesimo tertio, vbi duo futura conditionata fuerunt diuinitus Dauidi reuelata; nempe quòd, si maneret in vrbe Ceila, Saul rex descensurus esset ad obsidendam urbem. Et quòd, si Saul urbem illam obsideret, incolæ illius tradituri essent ipsum Dauidem in manus Saulis: quorum tamen neutrum euenit, quia conditio defuit: Dauid enim ibi non remansit, sed accepto diuino illo oraculo inde sine mora discessit. Idem patet ex S. Matth. cap. 11. vbi Christus testatur Tyrios & Sidonios poenitentiam fuisse acturos, si apud eos ea miracula edidisset, quæ in Iudæa patrauerat.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de corrept. & gratia cap. 8. vbi ex his verbis Sap. 4. *Placens Deo, factus est dilectus, & uiuens inter peccatores, translatus est; raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, &c.* colligit prædestinatos singulari Dei beneficio ex hac vita morte immaturâ subtrahi, quos, si diutius uiuerent, in peccatum lapsuros, & exinde gratiâ & salute priuandos fore præsciuit. Vnde sequitur, Deo notum fuisse id, quod reuera non contigit; contigisset

figisset autem certissimè, si vita illorum longiùs producta fuisset. S. item Greg. Nissen. in orat. de infantibus, qui pramaturâ morte rapiuntur, sic loquitur: *Consentaneum est, ab illo, qui per aquè futurum nouit ac prateritum, prohiberi parvuli progressionem ad perfectam aetatem; ne malum illud, quod præsens illa vis & facultas cognouerit in eo, qui vitæ rus esset, ita perficiatur, eiq; materia nequitia vita fiat.*

Probatur 3. ratione. Nam scientia Dei non esset vnde quaque perfecta, nisi omne verum attingeret; at non attingeret omne verum, nisi futuræ conditionata cognosceret, cum hæc non minùs vera sint quàm, quæ absolute futura sunt, imò priùs secundum rationem, futurum contingens sit verum conditionatè, quàm absolute; nam si verum est, quòd Petrus positus in talibus circumstantiis peccat; certè, antequam in ijs positus esset, verum erat, quòd si in ijs poneretur, peccaret.

Quòd autem spectat ad id, quòd aliqui Theologi dicunt, nihil esse futurum siue absolute, siue sub conditione nisi dependenter à decreto aliquo ipsius Dei, quò efficaciter vult prædeterminare creaturam quamcunque, etiam liberam, ad agendum, & per quòd proinde cognoscit futura sub conditione, atque ita hanc cognitionem non spectare ad scientiam illam conditionatam seu mediam, sed ad scientiam liberam; magnam id recipere videtur difficultatem. Si enim hoc verum esset, sequeretur Deum fore causam peccati, quia v. g. in illa prædictione supra ex lib. 1. Reg. relatâ, sensus illius esset, Deum efficaciter decreuisse aut decreturum fuisse, vt Saul contra ius fasque ad necem Dauidem quæreretur, & eo animo urbem, in quam confugerat, obsideret. Præterea exprobratio Christi supra relatâ contra Iudæos per comparationem Tyrionum & Sydoniorum cum ipsis, videretur parum rationi consentanea; potuissent siquidem Iudæi respondere non mirum esse, quòd Tyrj in occasione ibi declaratâ essent conuertendi, quia vi decreti alicuius diuini auxilia quædam efficacia & ineluctabilia erant accepturi, quibus ipsi carere debebant, & sine quibus pœnitentiam

tentiam agere non poterant: quæ omnia & plura alia similia, quæ hic in vtramque partem dicenda forent, exijs, quæ in tractatu de Gratia explicanda sunt, plenius intelligentur.

SECTIO V.

An aliqua rerum creaturarum Idea in Deo sint.

Supponendum est nomen Ideæ nihil aliud significare, quàm formam illam seu speciem intelligibilem existentem in intellectu artificis, ad quam ille respiciens operatur; vnde & deriuatur à verbo *εἶδεν*, quod est videre; quia scilicet ideæ est veluti exemplar, quod artifex in agendo respicit & intuetur, vt similem ei effectum exprimat.

Hoc supposito, dicendum est 1. in mente diuina esse ideas omnium creaturarum.

Probat 1. ex scriptura: ad Hebr. 11. *Fide intelligimus acceptata esse sacula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent*, hoc est, vt iuxta inuisibile exemplar, quod est in mente Dei, fierent hæc visibilia: ita hunc locum explicat Hugo Cardin. & alij. S. Ioann. cap. 1. *Quod factum est, in ipso vita erat*, hoc est, vt exp icat S. Aug. tract. 1. in S. Ioann. quod factum est extra Deum, erat viuens in Deo secundum rationem & ideam ipsius in diuina mente ab æterno existentem.

Probat 2. ex eodem S. Aug. lib. 12. de ciuit. cap. 20. vbi, postquam dixit in sapientia diuina esse inuisibiles atque incommutabiles rationes rerum etiam visibilium & mutabilium, quæ per illam factæ sunt, hanc affert dicti sui rationem: *Quoniam Deus non aliquid nesciens fecit, quod nec de quolibet homine artifice rectè dici potest: porro si sciens fecit, omnia ea vtrique fecit, quæ nouerat, &c.*

Dicendum 2. ideas diuinas non esse aliquid distinctum ab essentia Dei, sed ipsammet essentiam diuinam vt cognitam ab ipso Deo, tanquam eminenter in se rerum omnium

omnium perfectiones continentem, ac proinde tanquam
id, ad cuius imitationem res omnes ab ipso produci pos-
sunt. Ita S. Thom. 1. p. q. 15. a. 2. & probatur; quia, cum
ex antedictis constet essentiam diuinam esse simplici-
mam, & nihilominus in ea rerum omnium perfectiones
eminenter contineri, hinc sequitur ideas non esse aliquid
distinctum ab essentia diuina, illamque essentiam posse
optime & perfectissime tenere rationem ideas in mente
diuina, ad productionem cuiuslibet creaturæ quantum-
cumque perfectæ; cum in ea cuiuslibet perfectionis ex-
emplar absolutissimum reperiatur.

CAPVT IV.

De voluntate Dei.

SECTIO I.

An sit in Deo voluntas, & qualis.

Dicendum 1. in Deo verè & propriè esse volunta-
tem. Hoc euidenter constat ex scriptura S. Matt.
6. *Fiat voluntas tua.* Rō. 9. *Voluntati eius quis resistit.*

Dicendum 2. voluntatem in Deo non esse; sicut in ho-
minibus, per modum potentie: sed actum purissimum & sim-
plicissimum, seu ipsam actualem volitionem diuinam.
Hoc euidenter constat ex ijs, quæ supra dicta sunt de sim-
plicitate Dei, vbi probatum est in Deo nullam dari posse
compositionem; daretur autem, si voluntas in eo esset
per modum potentie.

Dicendum 3. voluntatem Dei, quamuis in se vnica &
simplicissima sit, esse tamen virtute, & secundum no-
strum concipiendi modum, multiplicem secundum vari-
os respectus ad creaturas, & diuersa circa illas decreta.
Hinc est, quod aliquando scriptura in plurali numero de
volun-

voluntatibus diuinis loquatur, vt Pf. 102. *Notas fecit filijs
Israel voluntates suas.*

Eo sensu multiplex apud Doctores reperitur diuina
voluntatis diuisio; 1. enim diuiditur in voluntatem signi,
& voluntatem beneplaciti. Voluntas beneplaciti est ea,
quâ Deus vult aliquid, quia ita placet ipsi. Voluntas verò
signi est ipsius diuinae voluntatis declaratio per aliqua si-
gna externa, quæ communiter à Theologis quinque nu-
merantur, scilicet præceptum, prohibitio, consilium, per-
missio, & operatio: quando enim Deus aliquid iubet, si-
gnum est, quod velit illud fieri; & eò contrà quando prohi-
bet, quod nolit: simili modo, cum aliquod consilium dat,
signum est id, quod consulitur, illi placere: quando verò
aliquid permittit, signum, nolle impedire, cum posset, si
veller: denique quando operatur, siue per se solùm, siue
cum causa secunda, signum est velle id, quod ipse agit, a-
liàs si nollet, non ageret: vnde S. Anf. dixit in lib. de vo-
lunt. Dei *Appellari Dei voluntatem, quidquid in nobis ipse mi-
sericorditer operatur: & S. Aug. in Enchirid. c. 9. Nihil fit,
quod omnipotens non velit, vel sinendo, vt fiat, vel faciendo.*

Secundò diuiditur in voluntatem antecedentem, &
consequentem; quæ diuisio desumitur ex S. Damasc. lib.
2. de Fide cap. 29. vbi per voluntatem antecedentem, in-
telligit eam, quâ Deus vult ex se aliquid, nullâ ad id vo-
lendum ratione inductus ex parte creaturæ; & de hac vo-
luntate intelligit illud dictum Apost. 1. Tim. 2. *Deus vult
omnes homines saluos fieri:* per consequentem verò intelligit
eam voluntatem, quâ Deus vult aliquid, aliquâ ratione
ad id volendum inductus ex parte creaturæ; & hanc volun-
tate dicit Deum velle punire peccatores propter ipsorum
peccata.

Tertiò diuiditur in voluntatem absolutam, & condi-
onam. Voluntas absoluta est ea, quæ semper impletur,
& ideo vocatur etiam efficax; de ea intelligitur illud Est-
her. 13. *Non est, qui possit in ea resistere voluntati.* Condi-
onata verò ea est, quæ ad hoc, vt impleatur, aliquam con-
ditionem adiunctam habet, vnde non semper est efficax,

cum non semper ponatur ea conditio; talis est ea voluntas, v. g. quâ Deus vult peccatores ad pœnitentiam reverti, cum hac conditione tamen, si & ipsi gratiæ suæ cooperari velint; quo sensu dixit Christus Dominus Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, &c. & noluisi?*

Rices, inde sequi aliquam voluntatem otiosam & imperfectam in Deo reperiri; hanc v. g. quâ vult omnes homines saluos fieri, cum hac conditione, scilicet, si & ipsi velint, & media conuenientia ad salutem amplectantur; illa enim voluntas respectu reprobatorum otiosa est, cum effectum suum nunquam habitura sit: est etiam imperfecta, quia se potius dicenda esset velleitas quàm voluntas; hac autem velleitas dicit impotentiam & defectum in voluntate. Respondetur voluntatem conditionatam illam v. g. quâ Deus vult omnes homines saluos fieri, nec otiosam, nec imperfectam dici posse; non otiosam, cum ex ea sequatur preparatio mediolorum & auxiliorum, quæ dantur omnibus hominibus, vt salui fiant (quod supponimus ex tractatu de Gratia) neque etiam imperfectam, cum non sit velleitas, sed vera voluntas; non enim dicit Apost. quod Deus vellet, sed quod vult omnes homines saluos fieri; & in eo vera esse ostenditur, quod per eam verè Deus mouetur ad illorum mediolorum & auxiliorum preparationem.

SECTIO II.

Quanam sint obiecta diuina voluntatis.

Non hic agimus de primario & præcipuo diuinæ voluntatis obiecto, quod est ipse Deus; certum est enim naturaliter & necessario velle & amare seipsum, cum sit sui ipsius summum bonum; nec vllam hæc veritas difficultatem recipit. Quæstio est igitur de obiectis externis & secundarijs diuinæ voluntatis, de quibus Dicendum I. Deum amare omnes creaturas, quæ existunt in aliqua differentia temporis. *Hos manifestè con-*

stat

stat ex scriptura; Sap. 11. *Diligis omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti.* Deinde quia, sicut se habet intellectus diuinus ad verum, ita & voluntas diuina ad bonum: sed diuinus intellectus fertur in omne verum, non solum increatum, sed etiam creatum, vt supra ostensum est: ergo & voluntas diuina in omne bonum, non tantum increatum, sed etiam creatum, quale est omne ens à Deo productum, iuxta illud Genes. 1. *Vidit Deus cuncta, quae fecerat: & erant valde bona.*

Dicendum 2. Deum velle & amare omnes creaturas in ordine ad se & propter seipsum. Hæc veritas constat ex scriptura. Prouerb. 16. *Vi uersa propter se me ipsum operatus est Dominus: Is. 43. Omnium, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creauit eum.* Deinde ex eo, quod, cum Deus sit omnium rerum vltimus finis, hinc sequitur res omnes naturaliter in illum referri & ordinari debere: alioquin esset ordo inuersus & præposterus.

Quando autem dicitur Deum creauisse omnia propter se, hoc intelligi non debet, quod Deus ijs indigeat: verè enim psaltes regius ps. 15. *Dixi Domino: Deus meus est tu, quoniam bonorum meorum non eges;* sed vt in ijs sapientia, bonitatis, ac potentia suæ opes ostendat, gloriamque suam clariorem & illustriorem reddat.

Dicendum 3. Deum velle malum pœnæ, non præcisè vt malum est (*Nemo enim, vt ait S. Dionysius de diu. nom. c. 4. intendens malum opera tor*) sed quatenus bonum aliquod adiunctum habet. Hoc constat ex scriptura, Is. 45. *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum:* Ierem. 36. *Adducam super eos omne malum, quod locutus sum ad eos.*

Denique certum est, & experientiâ nimis compertum, Deum velle omnes pœnalitates huius vitæ & mortem ipsam, ratione peccati originalis, & etiam a iorum peccatorum actualium; tum quia ipsius iustitiæ diuinæ ordo id exigit; tum etiam quia aliquando ipsius hominis bonum spirituale id requirit.

Dicendum 4. Deum nullo modo velle malum culpæ, neque per se, neque per accidens. Hæc veritas est de fide,

cui oppositus est error hæreticorum nostri temporis, quod eò impietatis deuenerunt, ut dicerent, Deum non modo permittere, sed positiuè velle peccatum, ut in eo puniret iustitiam suam ostendat, & prodicionem Iudæ æquiualeat opus Dei, ac S. Pauli conuersionem. Ita etiam olim senserunt alij hæretici, ut testatur Vincentius Lirinensis lib. 1. c. 24. aduersus hæretes & Eusebius lib. 5. hist. c. 20. Refellitur hic error, & veritas assertionis nostræ probatur, ex scriptura: Ps. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*: S. Iacobi c. 1. *Deus intentator malorum est.*

Probat 2. ex S. Ambrosio lib. 2. de Cain & Abel cap. 9. *Quantò grauius (inquit) peccato ipso, ad Deum referre, quod feceris, & reatus tui inuidiam transfundere in authorem non criminis sed innocentia*: & S. Aug. Epist. 105. ad Sixtum: *Iniquitatem, quam rebusissima veritas improbat, damnare nouit ipse Deus, non facere*: S. Fulgent. lib. 1. ad Monimum cap. 13. *Sanctus coronat Deus iustitiam, quam ei gratis ipse tribuit, gratis seruaust, gratis, perfecit: iniquos autem condemnabit, pro impietate vel iniustitia, quam in eis ipse non fecit.*

Probat 3. ratione, quâ utitur S. Anselmus in lib. de libero arbitrio cap. 8. quia iusta voluntas hominis est ea, quâ vult id, quod Deus vult eam velle; iniusta verò est contraria est ea, quâ vult id, quod non vult Deus eam velle. Unde sequitur, quòd, si Deus vellet hominem peccare, homo peccando non peccaret, simulque voluntas eius iusta & iniusta foret; iusta in quantum conformis esset diuinæ voluntati, quâ Deus vellet illum peccare; iniusta, in quantum eidem voluntati repugnaret, quæ prohibet peccare.

Confirmatur ex eo, quòd (ut dicit S. Ambr. lib. 1. Exameron cap. 2.) non alium ob finem filius Dei in mundum venit, nisi ut tollat peccata mundi, & dissoluat opera diaboli: quâ ratione igitur fieri potest, ut opera illa diaboli velit astruere, & ad peccata impellere & incitare?

Multa ex scripturis solent obijcere hæretici v. g. quòd in ea dicatur Deum velle, ut fiant aliqua mala opera, & ad ea impellere, hominesque excœcare, & eorum corda indurare, ut nec velint, nec possint bene agere. Re-

Respondetur ijs omnibus & similibus alijs loquendi modis, qui in scripturis occurrunt, significari tantum, vel Deum permittere velle peccata, quod sapientissime & cum summis rationibus facere potest, vel iusto iudicio suo subtrahere interdum hominibus peculiarem gratiæ suæ protectionem, vnde loquitur eorū lapsus in peccata.

Plura super hac re videri possunt apud Bellarminum tomo 4. lib. 2. de afflictione gratiæ & statu peccati cap. 11. & sequentibus. Et vniuersim ad has & similes dissoluedas obiectiones è scripturis petitas, recurrendum est ad illud principium (de quo supra in tractatu de Fide) nempe veram & certam scripturæ interpretationem, non à sensu particulari, sed ab authoritate ipsius Ecclesiæ & vniuersi Patrum consensu esse petendam; & sic, cum obijcitur aliquis scripturæ locus, videndum est, non quid illius verba præ se ferre videantur, sed quo sensu à SS. Patribus & ab vniuersa Ecclesiâ intelligantur.

SECTIO III.

An voluntas Dei sit libera.

AD clariorem huius quæstionis resolutionem explicandum est breuiter, quid sit libertas, & in quo verè & propriè consistat: id autem melius & certius discere non possumus quàm à S. Bernardo in lib. de gratia & libero arbitrio, vbi dicit triplicem esse libertatem, de qua promiscue mentio fit tum in scripturis, tum apud SS. Patres; 1. est, quam vocat libertatem naturæ, 2. gratiæ, 3. denique gloriæ. Per primam dicit nos liberari à coactione & necessitate. Per secundam à peccato. Per tertiam denique à morte & alijs huius vitæ miserijs. In eo autem præsertim differunt, quòd 2. & 3. libertatis species statum quemdam & conditionem hominis propriè respiciunt; 1. verò respicit actiones ab eius voluntate elicitas. Per secundam & tertiam ideo liberi sumus, quia liberati à statu subiectionis, tum peccati, tum mortis; per primam

D7

mana

nam verò ideo sumus liberi, quia in eliciendis voluntatis nostræ actibus minimè sumus coacti aut necessitate adacti.

De hoc igitur genere libertatis seu de libertate naturæ quærimus hic, in quo illa consistat; vt euidentius fiat, quâ ratione diuina voluntas propriè libera dici possit. Certum est enim ac per se euidens non ideo dici liberam, quòd sit liberata à peccato vel à morte; sed quia est ex se & natura sua: & iam vidimus secundum mentem S. Bernardi in eo consistere, quòd voluntas in actibus suis eliciendis, non solum à coactione, sed etiam à necessitate libera sit; si enim eo modo libera non esset, iam, inquit, voluntas non esset; *vbi quippe necessitas, ibi non est voluntas.*

Dicendum est igitur (secundum illius S. Patris sententiam, quam fufius ibidem explicat & probat) libertatem naturæ, seu liberum voluntatis arbitrium verè & propriè in eo consistere, quòd voluntati nulla neque coactio neque necessitas interatur, sed vt relinquatur libera & indifferens ad agendum vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum, seu tam quoad exercitium, quàm quoad specificationem actuum suorum.

Et hæc est etiam communis aliorum SS. Patrum sententia, vt S. Hieron. lib. 2. cont. Iouinianum, vbi sic loquitur: *Liberi arbitrij nos Deus condidit, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin, vbi necessitas est, nec damnatio, nec corona est:* S. Ambr. lib. 2. in S. Lucam: *Non potes dicere, quia noluit te bonum facere, ante quem posuit bonum & malum, vt non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* S. Aug. denique, qui pluribus in locis agens de libero voluntatis arbitrio, dicit in eo consistere, quòd homo possit agere, vel non agere, & hoc vel illud agere, vt in Hom. 12. ex quinquaginta, *Rogo (inquit) vos fratres charissimi, quare Satanas seducit ad peccandum, cum Deus posuerit hominem in potestate non consentire Satanae, &c. dat quidem diabolus consilium; sed Deo auxiliante nostrum est, vel eligere, vel repudiare, quod suggerit:* & lib. de spiritu & littera cap. 34. *In omnibus misericordia eius prauent nos; consentire autem vocationi Dei, vel*

ab ea dissentire propriae voluntatis est: & lib. 22. contra Faustum Manichæum cap. 78. expressè dicit, ex illa indifferentia voluntatis, & potestate eius ad agendum, vel non agendum, oriri rationem meriti vel demeriti.

His breuiter circa propriam & veram libertatis notitiam delibatis, ad quæstionem initio sectionis propositam dicendum est 1. Deum non liberè sed necessariò suam ipsius bonitatem velle & amare, tam quoad specificationem quàm quoad exercitium actus. Ita S. Thom. 1. p. q. 19. a. 3. Hoc constat ex antedictis. Quòd enim Deus necessariò suam bonitatem velit & amet quoad specificationem actus, patet, quia Deus illam odisse non potest; cum in ea nulla vel minima mali umbra esse possit; imò cum in ea omnes boni rationes, tam in genere entis, quàm in genere moris reperiantur. Quòd autem eandem bonitatem suam necessariò velit & amet quoad exercitium actus, patet, tum quia Deus non potest non esse perfectè beatus; ad perfectam autem beatitudinem requiritur actualis amor summi boni; tum etiam quia actus ille diuinæ voluntatis, quo Deus bonitatem suam vult & amat, est actus immanens & essentialis, imò est ipse Deus, ac proinde qui desinere non potest: sicut autem Deus necessariò suam bonitatem vult & amat, ita è contrario peccatum, quod est illi oppositum, ex necessitate non vult, & odio prosequitur; & hanc S. Aug. vocat Lib. 1. cont. Iulianam. *Beatam necessitatem, quâ Deus iniustus esse non potest.*

Dicendum 2. Deum, quicquid extra se vult & amat, liberè & sine ulla necessitate velle & amare.

Probat 1. ex scriptura: Ps. 134. *Omnia, quaecumque voluit, Dominus fecit in cælo, & in terra;* ad Ephes. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.*

Probat 2. ex S. Amb. lib. 2. Exameron, cap. 2. vbi contra quosdam Philo sophos, qui Deum omnia fato quodam & necessitate fecisse dicebant, expressè asserit, Deum multa potuisse facere, quæ tamen facere noluit, ac proinde voluntate suâ elegisse, ex illis omnibus, quæ facere potuit,
ca

ea, quæ reipsâ fecit, & lib. 2. de Fide cap. 3. *Omnia, inquit, operatur unus atq; idem spiritus diuidens singulis prout, vult, hoc est, pro libere voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio: & Bernard. lib. cit. de Gratia & libero arbitrio, vbi sic loquitur: Verum libertas à necessitate, aequè & indifferenter Deo, vniuersèq; tam mala quàm bona rationali conuenit creature, nec peccato, nec miseria amittitur, vel minuitur; nec maior in iusto est, quàm in peccatore; nec plenior in Angelo quàm in homine, &c.*

Probatur 3. hâc ratione: illud agens censetur liberum, quod positis omnibus ad agendum prærequisitis potest adhuc ex se agere vel non agere, & à nulla re sibi extrinsecâ determinatur necessàrio ad agendum, vel non agendum, atqui Deus eo modo se habet respectu eorum, quæ extra se operatur; posita enim cognitione eorum omnium, quæ sunt possibilis, potest ex illis producere aliqua vel non producere, & nihil est quod eum ad id agendum vel non agendum necessitet: ergo Deus habet voluntatem plenè & perfectè liberam respectu eorum omnium, quæ extra se operatur.

Superest hic vna difficultas explicanda, in quo scilicet consistat illud velle liberum Dei; & quâ ratione in eo sit aliquis actus liber, quo possit velle aut nolle sine vlla sui mutatione. Pro cuius resolutione

Dicendum 3. liberam Dei volitionem non esse denominationem extrinsecam, aut respectum rationis, aut perfectionem aliquam realiter ab ipsa essentia diuina distinctam; sed esse ipsammet volitionem necessariam, quâ Deus seipsum vult & amat, quatenus tamen hæc extenditur seu terminatur ad creaturas, ad quas posset non extendi & terminari; seu prout efficacitate sua illas infert & efficit, cum posset non inferre & efficere; seu denique quatenus indifferens est, vt sine vlla sui mutatione eas efficiat, aut non efficiat.

Quod non sit denominatio extrinseca, patet; quia Dei volitio libera est in Deo ab æterno; denominatio verò extrinseca oritur à productione creaturarum, quæ est temporalis.

Quòd

Quòd non sit respectus rationis, patet; quia, cum sit ab aeterno in Deo, est ante omnem operationem intellectus, qui possit talem respectum rationis fingere.

Quòd etiam non sit aliquid distinctum realiter ab essentia diuina, constat; quia id eius omnimodæ simplicitati repugnat.

Restat igitur, vt dicamus, aut nullum actum liberum in Deo esse admittendum, quòd esset contra fidem; aut si quis admittendus est, non alium admittendum esse, quàm ipsum actum immanentem diuinæ volitionis, sub ea ratione, quam supra explicauimus.

SECTIO IV.

Quanam sit diuina voluntatis efficacia.

Dicendum 1. talem esse diuinæ voluntatis efficacitatem, seu vim ad efficiendum; vt per illam solam Deus immediatè efficiat, quidquid extra se in ratione primæ causæ efficit. Ita communiter docent SS. Patres. S. Cyrill. lib. 3. cont. Iulianum dicit, Deum solà voluntate esse perfectorem operum. Et Clemens Alexand. in Protreptico, Solà, inquit, Deus voluntate molitur, & solum eius velle, factum esse consequitur: & eo sensu S. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 4. docet voluntatem Dei esse primam & summam causam omnium corporalium specierum atque motionum: huc etiam spectat dictum Psalmistæ. Psal. 148. Dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.

Dicendum 2. efficacitatem illam & vim effectricem diuinæ voluntatis extendere se ad omnia possibilia, seu (quod idem est) diuinam voluntatem esse omnipotentem, Deumque posse, quidquid voluerit efficere. Hoc constat manifeste ex innumeris scripturæ locis: Iob. 42. Scio, quia omnia potes. S. Matth. 19. Apud Deum omnia possibilia sunt: & hanc veritatem ad eò manifestam existinauit S. August. vt serm. 139. de Tempore sic loquatur: Non di-

eo, da mihi Christianum, da mihi Iudaeum; si d, da mihi pag-
num, idolorum cultorem, demonum servum, qui non dicat De-
um esse omnipotentem. Negare Christum potest; negare Deum
omnipotentem non potest.

Quares, an sit defectus potestatis in Deo non pos-
mori; non posse peccare, non posse rem factam infectam
reddere. Respondetur nullam esse in Deo impotentiam
sed potius maximam omnipotentiae suae perfectionem
posse enim mori, aut aliquid pati non est potentia, sed de-
fectus potentiae: vnde recte dixit S. Aug. lib. 5. de Ciuitate
cap. 10. *Omnipotens est Deus, faciendo, quicquid vult; non po-
tendo, quod non vult.*

Posse item peccare non est argumentum potentiae, sed
potius infirmitatis. Recte enim Petrus Damian. opusc. 31.
de Omnipotentia Dei cap. 10. *Quod malum est (inquit) po-
tius nihil debet dici, quam aliquid; atque ideo nihil prauidetur,
si dicamus Deum omnia posse, licet mala non possit: cum mala non
sint in omnia, sed potius extra omnia debeant supputari.*

Denique, quod Deus non possit id, quod semel factum
est, infectum reddere, non ex imbecillitate prouenit
sed potius ex diuinae veritatis perfectione: vt enim recte
dixit S. Aug. Lib. 26. contr. Faust. Manich. cap. 5. *Quis
quis dicit: Si omnipotens est Deus, faciat, vt, quae facta sunt, fa-
cta non fuerint: non videt hoc se dicere: Si omnipotens est, faci-
at, vt ea, quae vera sunt, eo ipso, quo vera sunt, falsa sint.* Inde
patet, cur communiter Theologi dicant Deum illa non
posse, quae inuoluunt contradictionem.

SECTIO V.

*An, & quâ ratione in diuina voluntate amor, o-
dium, misericordia, iustitia & similes affe-
ctus reperiantur.*

Certum est hos & similes affectus, si considerentur,
prout secum inferunt aliquam inuolutionem siue
côr-

corporalem siue spiritualem, nullomodo in diuina voluntate reperiri, cum sit omnis prorsus immutationis expertus, vt ex antedictis constat. Quæstio igitur proposita de ijs intelligenda est, prout habent simpliciter rationem actus, sine vlla imperfectione adiuncta. Et in hoc sensu.

Dicendum est 1. in diuina voluntate esse verum amorem, non tantum erga se, sed etiam erga creaturas. Hoc patet ex ijs, quæ dicta sunt sectione secundâ; & confirmari potest, quantum spectat ad amorem, quem Deus habet erga creaturas, ex eo quod, quidquid entitatis & bonitatis habent creaturæ, id totum habent, quia Deus vult ea habere; amare autem aliquem nihil est aliud quam ei bonum velle. Ita S. Thomas 1. p. q. 20. art. 2. Vbi rectè obseruat differentiam amoris diuini & humani: homo enim supponit in obiecto amato bonitatem; at verò Deus amando infundit bonitatem, atque adeò facit id, quod amat, bonum, ac proinde amabile.

Dicendum 2. Deum non æqualiter omnes creaturas diligere: certum est enim, vt docet S. Thom. supra art. 4. meliores semper magis amari à Deo quatenus meliores; eò enim meliores sunt, quò maius bonum à diuina voluntate accipiunt; maius autem bonum à Deo accipere est magis ab eo amari. Est autem notanda doctrina S. Doctoris in responsione ad tertium, vbi docet præsumptuosum esse, velle diiudicare, an aliquis sanctorum sit altero sanctior & Deo charior; nam vt dicitur Prouerb. 16. Spirituum ponderator est Dominus.

Sicut autem amor, sic etiam contrariam ob causam in diuina voluntate reperitur odium, tam respectu peccati, quam peccatoris, quatenus peccator est, Sap. 14. Similiter odio sunt Deo, impius, & impietas eius. Et hoc satis manifestè constat ex eo, quod Deus peccatoribus vult malum vindictæ ac pœnæ æternæ; est autem proprius odij actus velle malum, sicut amoris velle bonum.

Dicendum 3. in Deo esse iustitiam. Patet ex innumeris scripturæ locis: Psal. 118. *Iustitia tua, iustitia in æternum.* Rom. 1. *Iustitia Dei in eò reuelatur ex fide: cum autem du-*
plex

plex fit iustitia, commutativa & distributiva; prior, quæ consistit in eo, ut tantum reddatur, quantum acceptum fuerit, non est proprie in Deo, ut rectè docet S. Thomas quæst. 21. art. 1. iuxta illud ad Rom. 11. *Quis prior dedit, & retribuetur ei? nihil enim à nobis Deus accipere potest, quin prius illud ipse nobis dederit: unde cum maximè in Conc. Trident. sess. 6. cap. 16. sic loquitur: Absque ut Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & in Domino: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, ut coram velis esse merita, quæ sunt ipsius dona.*

Posterior vero iustitia, quæ consistit in distributione bonorum communium iuxta proportionem meritorum cuiusque, si strictè sumatur, non est etiam proprie in Deo, quia nullum creaturæ meritum omnia Dei dona præcedere potest; cum omne meritum ab aliquo gratuito Deo dono, hoc est ab eius gratia, initium sumat, ut supponimus ex tractatu de gratia. Deinde quia Deus erga creaturas nullius rei debitor est.

Quare dicere debemus iustitiam in Deo reperiri modo longe perfectiori, & eminentiori, considerando illam prout abstrahit ab omnibus humanæ iustitiæ conditionibus, quæ Deo minimè conueniunt, & dicit aliquam in Deo perfectionem, quæ secundum nostrum concipiendi modum voluntatem eius dirigit, tum in distributione præmium supposito creaturæ per ipsius Dei gratiam merito, tum in inflictione pœnarum supposito eiusdem creaturæ per propriam voluntatem peccato.

Dicendum 4. in Deo esse misericordiam. Hoc patet similiter ex scripturis, quæ ubique diuinam prædicant misericordiam: Ps. 88. *Misericordias Domini in æternum cantabo;* Tren. 3. *Misericordia Domini, quia non sumus contempti.* Et hæc proprie in Deo inuenitur, ut docet S. Thom. supra a. 3. non quidem secundum passionis affectum, sed secundum effectum: unde S. Anselm. in proso!. cap. 10. *Misericors es, non quia tu sentis affectum, sed quia nos sentimus effectum.*

Obseruat autem rectè S. Doctor sup. art. 4. in omnibus Dei

Dei operibus misericordiam eius, & iustitiam simul inueniri: unde dicit in respons. ad 1. etiam in damnatione reperiri aliquam Dei misericordiam, non quidem totaliter relaxantem, sed aliquam subleuantem; hoc est quod, cum Deus iuste possit acerbioribus adhuc pœnis eos affligere, id tamen ex misericordia non facit, sed eos semper citra condignum punit.

SECTIO VI.

An sit in Deo prouidentia, & ad que se extendat.

Nomine prouidentia intelligimus hic actum aliquem tum intellectus, tum voluntatis Dei, quo ipse ordinat & dirigit res creatas in suos fines particulares, ac præsertim in finem omnium vltimum, qui est ipse Deus.

Hoc supposito dicendum est 1. in Deo esse prouidentiam respectu omnium rerum creatarum. Est de fide & probari potest ex pluribus scripturæ locis. Sap. 8. *Attingit a fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: & cap. 14. Tua, Pater, prouidentia gubernat. S. Matth. 6. Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Considerate lilia agri, &c.*

Probatur 2. ex S. Cypriano lib. de Idolorum vanitate: *Mundi vnus est rector, qui vniuersa, quacumque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat: & ex S. Damasc. lib. 1. de Fide cap. 2. Quod Deus bonus sit, iustus, rerum omnium conditarum architectus; quod vim omnem imperiumq; habeat, omnia inspiciet, omnibus prospiciat, omnia in potestate habeat; hæc, inquam, omnia scimus & confitemur.*

Probatur 3. ratione, quâ vtitur S. Thom. 1. p. q. 22. a. 2. quia, cum Deus sit causa efficiens prima & perfectissima omnium rerum, quæ ab illa pendent, non tantum in fieri, sed

ri, sed

ri, sed etiam in conseruari, hoc est, quod creaturæ omnes indigeant, non tantum vt initium sui esse à Deo accipiant, sed etiam eiusdem conseruationem & perfectionem hinc sequitur ad illum etiam pertinere res omnes, quæ creauit, in suos fines dirigere; cum inde potissimum eorum & conseruatio & perfectio pendeat.

Tertullianus in libello de animæ testimonio, hanc veritatem manifestam esse dicit ex communi consensu omnium gentium & nationum, inter quas nulla fuit adeo barbara, quæ non senserit esse aliquod numen supremum, quod res humanas cognoscat & gubernet, & ad quod in periculis & afflictionibus sit confugiendum, & quo præmia pro recte factis, supplicia pro sceleribus sint expectanda.

Dicendum 2. prouidentiam diuinam ad omnes profectas res creatas etiam minimas se extendere. Est de Fide, & probatur 1. ex scriptura: Sap. 6. *Puissimum & magnum ipse fecit, & equaliter cura est illi de omnibus.* S. Luc. 12. *Nonne quicquæ pesseres uaneunt dipondio, & unus ex illis non est in olivitione coram Deo? Sed & capilli capitis uestri omnes numerati sunt.*

Probatur 2. ex S. Iren. lib. 2. cap. 4. *Nihil omnino eorum quæ facta sunt, & quæ sunt vel fiunt, Deum fugit; sed per illius prouidentiam unumquodque & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipit propriam.* Et S. Hieron. Epist. 3. *Creatorem non tantum in caelo miramur & terra, Sole & Oceano, elephantibus, camelis, &c. sed & in minutis quoque animalibus formica, culice, muscis, vermibus, & istiusmodi, quorum magis scimus corpora quam nomina, eandemque in cunctis ueneramus solertiam.* Videndus S. Ambr. lib. 1. de officijs cap. 13. 14. & 15. S. Greg. lib. 4. mor. cap. 16. S. Aug. lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 21. & alij.

Verum contra hanc de prouidentia diuina doctrinam dua potissimum fieri solent obiectiones.

Prima est, quod non uideatur decere Dei maiestatem, vt eius prouidentia minimis rebus se immisceat, iuxta illud Apostoli I. Cor. cap. 9. *Numquid de bobus cura est Deo?*

Secunda, quod si Deus res humanas regeret & gubernaret,

naret, multi in eius gubernatione & regimine defectus repererunt; cum boni & iusti varijs plerumque confisterentur aduersis, mali e contra & peccatores bonis ac voluptatibus affluant.

Ad primam responderetur cum S. Ambr. lib. i. de officiis, *Si non est iniuria & probrum Dei minutissimas quasque res fecisse, multo minus probrum illius esse, eas factas regere.* Apostolus autem loco citato non omnino negat Deo curam esse de animantibus rationis expertibus, sed non talem nec tam specialem quam de hominibus, ac praesertim de ijs, qui se totos eius obsequio & cultui mancipant, de quibus Ilic loquitur.

Ad secundam vero dicendum est, Deum cum summa sapientia permittere, imò velle, ut in hac vita interdum iusti affligantur, mali vero prosperè agant: cum enim nulli adeò mali sint, quin aliquando boni aliquid agant; Deus illos in peccatis morituros ob idque damnandos praevidens, illorum opera vicunque bona, prosperitate aliqua temporali premiatur. Iustos autem afflictionibus varijs exerceri vult, tum ad probandam eorum fidem, tum ad pleniorum pro peccatis satisfactionem, tum etiam ad meritum cumulum agendum: quare optime S. Aug. in Enchir. cap. ii. *Deus, cum summe bonus sit, nullo modo sineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi vsq; ne aliò esset omnipotens & bonus, v. etiam de malo beneficeret.*

CAPVT V.

De praedestinatione.

Quod olim Ezechieli Prophetae, hoc cuilibet catholico in omnibus fidei mysterijs, sed praesertim in illis, quae divinae praedestinationis arcana spectant, humiliter profitendum est; huius torrentis aquas ita profundas & altas esse, ut transudari omnino non possint:

possint: vnde merito exclamat Apost. Rom. II. *O altitudo diuitiarum sapientie, & scientie Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c.* Ideo iuxta consilium eiusdem Apost. 2. Cor. 10. nosmetipsos in nobis metientes, in hoc prædestinationis negotio procedemus secundum mensuram regulæ, quæ mensus est nobis Deus; id est, earum præsertim veritatum notitiam hinc inquiremus, quas Deus ipse reuelare, & per Ecclesiam proponere voluit; cætera omnino eius inscrutabili sapientiæ, & incomprehensibilibus iudicijs relinquentes, memores illius effati à Salomone prolati Prou. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.*

SECTIO I.

Quid prædestinationis, quid item reprobationis nomine debeat intelligi.

PRædestinatio, si vim nominis spectes, idem est, ac præcedens destinatio; destinare autem est, vel aliquid omnino apud se statuere, vel (vt dicit S. Thom. 1. p. q. 23. a. 1.) aliquid ad finem designare aut transmittere. Huius autem vocis sic intellecta apud SS. Patres duplex acceptio inuenitur; vna lata & minus propria, pro ordinatione rationalis creaturæ facta à Deo in quemlibet finem, siue in beatitudinem, siue in damnationem; quo sensu dicit S. Aug. lib. 15. de ciuit. cap. 1. ciuitatem Dei esse prædestinatam ad gloriam, ciuitatem verò diaboli ad ignem æternum esse prædestinatam. Altera stricta & propria, pro sola ordinatione rationalis creaturæ ad beatitudinem & vitam æternam; & eo sensu communiter tum in scripturis tum apud SS. Patres sumi solet, vt ex dicendis patebit. Cùm autem hæc diuina ordinatio sit ab æterno, ac proinde omne tempus præcedat, ideo præordinatio & prædestinatio dicitur, ita ut particula (præ) nihil aliud significet quàm antecessionem durationis seu æternitatis ad

ad tempus, vt docet Alensis 1. part. quæst. 28. memb. 3. Gamachus in 1. part. quæst. 23. cap. 7. Humbertus ad eandem quæst. disp. 1. art. 1. & alij communiter: vnde dicit eo sensu Apost. Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*: & Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinavit*; vbi simul iungit, & in eodem sensu accipit præscientiam & prædestinationem; est autem euidens particulam (præ) in verbo (præsciuit) significare tantum antecessionem ipsius scientiæ diuinæ secundum durationem, id est Deum scire res, antequam existant; vnde sequitur particulam illam in voce prædestinationis eodem modo esse accipiendam. Et sic dicendum est, quod prædestinatio nihil est aliud, quam æterna & omne tempus præcedens destinatio, quæ Deus ante mundi constitutionem creaturas aliquas ad gloriam & beatitudinem cœlestem elegit & destinavit.

Quæres, an prædestinatio sit proprie actus intellectus an voluntatis Dei? Respondetur esse vtriusque: intellectus quidem, cum in scriptura explicetur terminis significantibus actum intellectus, vt Rom. 11. *Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit*, id est, quam prædestinavit, vt explicat S. Aug. lib. de bono perseu. cap. 18. Voluntatis autem, cum in eadem scriptura saepe vocetur electio, propositum, beneplacitum, &c. vt Rom. 8. Ephes. 1. & alijs in locis. Et hunc vtrumque actum coniungit S. August. lib. de bono perseu. cap. 14. cum dicit, quod prædestinatio est *præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur*: præscientia siquidem ad intellectum diuinum proprie spectat; præparatio vero beneficiorum ad voluntatem, cum sit actus amoris & benevolentiae.

Ex his autem verbis S. Aug. colligitur ad completam rationem prædestinationis, prout ab illo & alijs SS. Patribus sumitur, debere per eam intelligi, non tantum electionem & destinationem ad gloriam & beatitudinem, sed etiam præparationem omnium mediorum ad illam consequendam, propositumque ac voluntatem media illa tribuendi; ita vt prædestinatio non tantum respiciat

E

gloriam

gloriam conferendam, sed etiam simul omnia gratia d
na, quibus ad illam gloriam homines perducuntur.

Quòd autem spectat ad Reprobationem, dicend
est per illam nihil aliud intelligi, quàm actum illum
intellectus tum voluntatis Dei, quo ab aeterno præfci
aliquos gratia suæ donis malè vsuros, & in peccata ma
talia lapsuros, in iisque morituros; & propterea de
vit eos à gloria excludere, ac secundùm peccatorum m
ritum damnationis aeternæ poenas infligere. Quom
autem ista debeant intelligi, & quâ ratione prædestina
ac reprobatio inter se differant, euidentis fiet ex dicend

SECTIO II.

*Quid fides catholica de prædestinatione & r
probatione credendum proponat.*

PRæcipuas hinc veritates circa prædestinationem & r
probationem fide catholicâ credendas, cum erro
bus oppositis ab Ecclesia proscriptis & damnatis b
uiter proponemus; reliqua verò, quæ ad eandem mat
riam spectant, in sequentibus sectionibus explicabim

Dicendum igitur i. fide catholicâ credendum esse,
Deo prædestinationem ac reprobationem verè reperit
seu Deum aliquos de facto prædestinasse, alios verò n
probasse. Hæc veritas expressè habetur in scripturis: I
phes. i. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Chr
stum: in eodem capite. In quo etiam & nos sorte vocati sum
prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia s
cundum consilium voluntatis suæ: Sap. 9. Noli me reprobare à p
eris tuis: Hebr. 12. Esau reprobatus est: non enim inuenit pati
entia locum.*

Eadem veritas etiam asseritur à SS. Patribus, præse
tim quæ à S. Aug. in toto lib. de prædestinatione sancto
rum & alibi passim.

Ratio etiam suffragatur; quia cum fide diuina certum
sit, quosdam homines aeternam salutem per Christi gra
tiam

tiam consequi, certum etiam esse debet Deum ijs gratiam & gloriam illam ab æterno præparasse; cum Deus nihil in tempore faciat, quod ab æterno facere non decreverit: è contra cum certum sit multos huic gratiæ deesse, ideoque gloriam illam non consequi, certum est etiam Deum ob peccata illorum præuisa decreuisse ab æterno eos à gloria excludere.

Dicendum 2. fide catholicâ credendum esse, ex parte prædestinati nullam omnino dari causam prædestinationis, si sumatur prædestinatio, prout comprehendit non tantum electionem ad gloriam, sed etiam præparationem omnium gratiarum, seu decretum conferendi omnia gratiæ auxilia, ac proinde etiam primam gratiam, quâ Deus ipsum prædestinatum præuenire & excitare decreuit.

Huic veritati oppositi sunt varij errores: 1. fuit Origenis lib. 1. Periarchon. c. 8. qui asseruit, Deum ad prædestinationis gratiam homini conferendam moueri propter bona opera, quæ anima antequam eius corpori vni-retur, exercuit; existimabat enim animas omnes ante hunc mundum corporeum simul fuisse creatas.

Hunc errorem refellit S. Thomas quæst. 23. art. 5. auctoritate Apost. ad Rom. 9. vbi Iacob electum & Esau reprobatum dicit, *cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni aut mali egissent.* Quod autem dicit animas ante mundum corporeum fuisse creatas, hoc ab Ecclesia damnatum fuit in Conc. Lateranenſi sub Innocentio III. sess. 8.

Secundus error fuit Pelagianorum, qui asseriebant, hominem operibus bonis per solas naturales arbitrij sui vires factis, gratiam prædestinationis posse promereri. Hanc illorum hæreticorum sententiam explicat S. Aug. lib. de prædestin. Sanctorum cap. 18. his verbis: *Præsciebat Deus (ait Pelagianus) qui futuri essent sancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium; & ideo eos omnes ante mundi constitutionem in ipsa sua præscientia, quia tales futuros esse præsciebat, elegit.* Et, quamuis interdum Pelagius, vt veritati fidem faceret, & Ecclesiæ damnationem effugeret, verbis ma-

gnificis gratiam commendauerit; nunquam tamen ex
nimo pristinum errorem retractauit, sed illum varijs ve
borum inuolucris obtegere semper conatus est, yt patet
ex S. Aug. toto fere lib. de gratia Christi, ac praesertim e
cap. 3. 4. 6. 7. 9. 41. & 42. quod in tractatu de gratia fusius
explicabitur; vbi ostenditur hunc errorem à summis Pon
tificibus Innocentio, Zosimo, & Coelestino, & à Con
Mileuitano, Carthaginensi & alijs damnatum fuisse. Eius
certè falsitas manifestè reuincitur ab eodem S. Aug. lib.
cit. de praedest. Sanct. cap. 18. ex illis Apost. verbis ad E
phes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus
sancti & immaculati; ex quibus sic concludit: Non ergo quia
futuri eramus, sed vt essemus sancti; ideo quippe tales eramus fu
turi, quia elegit ipse praedestinans, vt tales per gratiã eius essemus.*

Errori Pelagianorum affinis fuit error Semipelagianorum
& Massiliensium, qui, licet faterentur nos sine Christi
gratia non posse salutem aeternam consequi (in quo
Pelagianis dissidebant) existimabant tamen Deum hanc
nobis conferre gratiam ab aeterno decreuisse, intuitu &
occasione alicuius boni operis vel saltem alicuius boni
desiderij seu conatus nostrae voluntatis, per naturam virtutis
eliciti; vnde Cassianus huius sententiae praecipuus assertor
lib. 2. de institutis renunciantium cap. 14. dicebat, *Dei
misericordiam praesto esse occasione tantummodo bonae voluntatis
nobis oblata (& collatione 13. cap. 13.) Ob id solum Deum ex
igere, vel expectare ad suam gratiam tribuendam quosdam boni
voluntatis conatus; ne penitus dormientibus, aut inertibus otio disse
ntibus sua videatur dona conferre.*

Referatur hic error, & simul nostrae fidei veritas probatur
1. auctoritate scripturae: 2. ad Timoth. cap. 1. *Vocauit
nos uocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secun
dum propositum suum: 1. Corinth. 4. Quis te discernit? Quis
autem habes, quod non accepisti? 2. ad Cor. 3. Non sumus suffi
cientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nos
tra ex Deo est.*

Probat 2. auctoritate conc. Arausicani 2. canone 2. in
quo anathema profertur in eos, qui dixerunt *Deum expe*
ctari

Expe
autem
velim
bono n
mur; a
sui s
stet no
iam p
comp
Pro
ab hac
ex pur
meriti
S. Aug
paruu
bona,
derat
nes à C
eandem
gesser
prode
lectun
isset T
ius sig
tentia
à Deo
mutal
non ha
verita
Cor
ita et
(vt au
eri im
stinat
hypot
iam n
vt sim

etate nostram voluntatem, quā velimus à peccato purgari, non autem per Spiritus Sancti inspirationem fieri, ut etiam purgari velimus: & can. 25. Hoc etiam profiteamur, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea per misericordiam Dei adiuvamur; sed ipse nobis nullis precedentibus meritis fidem & amorem sui inspirat. Ex quibus conc. & scriptura verbis cum constet nos primam gratiam promereri non posse; constat etiam praedestinationem, prout illam primam gratiam complectitur, ex nostris meritis nusquam provenire.

Probatur 3. ex eo, quod praeformatio paruulorum, qui ab hac vita statim post susceptum baptismum rapiuntur, ex pura Dei misericordia pendet, non vero ex vllis eorum meritis: neque enim audiendi sunt illi, quorum meminit S. Aug. in lib. de praeest. Sanctorum cap. 12. qui dicebant, paruulos illos à Deo fuisse praeformatos propter opera bona, quae facturos illos, si diutius vixissent, ipse praeviderat: ut enim rectè docet S. Aug. loco cit. omnes homines à Christo iudicandi sunt (ut ait Apost. 2. Cor. 5.) secundum propriam corporis, id est, prout in hac vita corporali se gesserint. Et praeterea, si ita esset, ut illi dicebant, parum prodesset iusto rapti, antequam malitia immutaret intellectum eius, ut dicitur Sap. 4. & e contra multum profuisset Tyrijs & Sidonijs fuisse in Christum credituros, si eius signa vidissent: siquidem isti ob illam fidem & poenitentiam praeuisam, quamvis actu non extiterit, praemium à Deo accipere meruissent; ille e contra inconstantia ac mutabilitatis illius suae à Deo praeuisae, quamvis eam actu non habuerit, poenas luere debuisset: quod utrumque à veritate & ratione alienum est.

Confirmatur ab exemplo Christi, qui, sicut est caput, ita etiam est omnium praeformatorum exemplar, quos (ut ait Apost. Rom. 8.) ipse Deus praeformat conformes fieri imaginis Filij sui: sicut enim Christus ut homo, praeformatus est nullis praecedentibus meritis, ut per unionem hypostaticam cum Verbo esset filius Dei naturalis; ita etiam nos sine vllis praecedentibus meritis praeformatamur, ut simus filij Dei adoptiui per gratiam. Hanc rationem eleganter

leganter tractat S. Aug. lib. de bono persequ. capite ultimo & alijs in locis.

Dicendum 3. fide catholicâ credendum esse neminem à Deo reprobari, & ad pœnam aeternam damnationis deputari nisi ratione præuisorum demeritorum. Huic veritati oppositus est error Caluini, qui lib. 3. Instit. cap. 21. parag. 5. post antiquiores quosdam hæreticos (quos refert & refutat Waldensis lib. 1. doctrin. fidei) asseruit Deum ante præuisionem cuiuscunque peccati non tantum exclusisse aliquos à cœlesti gloria, sed etiam efficaci voluntate eos ad pœnam aeternam deputasse; vnde capite 23. parag. 9. ait Deum, vt ipsi reprobis efficaciter ad hunc finem a se inuentum perueniant, non tantum eos gratijs ad salutem necessarijs priuare, sed etiam iniicere ijs peccandi necessitatem, quam euadere non possint.

Hæc blasphemia refellitur, & veritas nostræ fidei probatur 1. Authoritate scripturæ varijs in locis, in quibus testatur Deus se nolle, vt vllus pereat, sed vt omnes peccatores ad pœnitentiam conuertantur, & sic vitam aeternam consequantur. Ezech. 18. *Numquid voluntatis mea est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à via sua, & viuat?* & cap. 33. *Viuo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.* S. Matth. 18. *Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.* 2. S. Petri 3. *Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.*

Probatur 2. ex Conc. Arausicano 2. can. 25. & Trident. Sess. 6. can. 17. in quibus anathema dicitur ijs, qui asseruerint aliquos diuinâ potestate ad malum esse prædestinatos: item ex Conc. Valentino cap. 3. vbi dicitur, *in electione saluandorum, misericordiam præuenire; in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere iustum iudicium.*

Probatur 3. autoritate S. Aug. lib. 3. cont. Iulianum cap. 18. *Bonus est Deus (inquit) iustus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est:* & S. Prosp. lib. 1. respon.

respons. ad capit. Gallorum ad capit. 7. vbi sic loquitur:
*Gratia Dei non prius eos (reprobos scilicet) deseruit, quam
 ab eis desereretur; & quia hoc ipsos voluntaria defectione factu-
 ros praevidebat, ideo in praedestinationis electione illos non habuit.*

Probat 4. ratione: quia sicut poena necessario pecca-
 tum praesupponit, cum sit illius punitio: ita destinatio ad
 poenam praesupponit etiam peccatum in eo, qui ad illam
 destinatur, & peccati cognitionem in eo, qui destinatur; al-
 lias iudicium eius nec iustum nec determinatum esse
 posset; cum nec causam legitimam puniendi haberet, vbi
 nullum esset peccatum; nec rationem vllam determinan-
 di poenam ad certum gradum intensiois vel extensio-
 nis, cum hoc ex cognitione grauitatis aut leuitatis pecca-
 ti pendeat: pro mensura enim delicti, debet esse plagarum
 modus.

Confirmatur ex eo, quod ob eandem causam Deus ab
 aeterno damnationis poenas reprobis infligere decreuit,
 ob quam re ipsa eas infligetur: atqui ob reproborum
 peccata eas infligetur, vt testatur ipsemet Christus
 Dominus S. Matth. 25. *Discedite a me maledicti in ignem a-
 ternum, &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.*

Quaeres, quid de reprobatione paruulorum sine bap-
 tismi susceptione morientium sentiendum sit? Responde-
 tur breuiter reprobationis positivae, qua excluduntur a
 gloria, & destinantur ad poenam damni (neque enim, vt
 docet S. Thom. originali peccato debetur vlla poena sen-
 sus 3. p. q. 1. a. 4. ad 2. & 2. sent. dist. 33. q. 2. a. 2.) semper
 dari causam ex parte paruulorum ipsorum, scilicet
 peccatum originale, in quo concipiuntur, quod
 eos formaliter tali reprobatio-

ne dignos
 efficit.

—o—

E 4

SE-

SECTIO III.

An predestinatio ad gloriam sit ante vel post praeuisa merita.

Sumitur hinc nomen predestinationis, non prout comprehendit preparationem mediocrium seu gratiarum ad salutem æternam consequendam, sed prout significat tantum electionem ad gloriam; & in eo sensu quaeritur, an Deus omnes saluandos ita predestinauerit, ut eorum absolutâ & efficaci voluntate elegerit ad gloriam certumque gloriae gradum, priusquam secundum nostrum concipiendi modum vlla eorum merita praeuiderit: an e contra electio illa efficax ad gloriam facta sit propter praeuisa bona illorum opera, & finalem in gratia perseverantiam.

Duae sunt super hac quaestione oppositæ Theologorum sententiae: est eorum, qui existimant electionem saluandorum ad gloriam, à Deo factam esse absolutâ & efficaciam voluntate ante vlla praeuisa eorum merita; & virtute illius electionis, à Deo preparata & decreta esse omnia illi gratiæ supernaturalis auxilia, quibus electi ad opera bona illius gloriae de condigno meritoria efficaciter excitarentur & adiuuantur. Ita Scotus in 1. dist. 41. quest. 1. Sotus in cap. 9. ep. ad Rom. Bellarm. lib. 2. de grat. & libero arb. cap. 15. Suarez lib. 3. de aux. cap. 16. & plures alij.

Probatur hæc sententia ab illis 1. ex scriptura, quæ alijs in locis videtur significare Deum gratuito ex mera beneuolentia predestinasse ad gloriam; ut S. Luc. 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Rom. 6. *Gratia Dei, uita æterna.* Act. 13. *Crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam.* Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ut, qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Nam, quot præseruit & predestinauit, &c.

Secundo autoritate S. Aug. quem illi authores maxime pro sua sententia stare contendunt, cuius hic citatio-

nes ab illis factas recensere (cū in eorum scriptis videri possint) minimē necessarium existinauimus.

Tertio ratione; quia Deus ordinatissime in suis consilijs & decretis procedit; ergo prius intendit finem quam media: atqui gloria se habet per modum finis, merita autem & bona opera sunt media ad illam: ergo prius intendit absolute illam gloriam electis conferendam, tum ijs postea de medijs ad illam consequendam per gratia suae auxilia prouidere decernit.

Secunda sententia, est eorum, qui existimant electionem absolutam & efficacem praedestinatorum ad gloriam factam non esse nisi post prauiſionem meritorum, ac finalis in gratia perseuerantia. Huic sententiae subscribunt Alexander Alensis 1. part. quaest. 28, num. 3. art. 3. S. Bonauent. in 1. distinct. 41. quaest. 2. num. 15. & plurimi alij celeberrimi Doctores tam veteres quam recentiores, quos citat & sequitur Lessius in opusculo de praedestinatione & reprobatione sect. 2. quibus addere possumus Philippum Gamachæum in 1. part. S. Thomae quaest. 23. cap. 6. & Nic. Humbertum ad eandem quaestionem disp. 4. art. 2.

Probatum ab illis authoribus hæc sententia r. ex scriptura. Matth. 20. vbi Christus dicit: *Sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*, quibus verbis (vt SS. Patres docent) Christus innuit non fauori & gratia, sed laboribus & meritis paratum esse sessionem in regno suo: ita hunc locum explicant S. Epiph. hæresi 69. S. Cyr. lib. 10. thesauri cap. 16. & Hieron. lib. cont. Iouinianum, vbi ait ideo Christum Dominum ibi dicere (non est meum dare vobis) vt noverit vhusquisque mansionem sibi in cælo, non ex sola Christi largitate, sed etiam ex proprijs operibus esse praparamandam. Item S. Matth. 25. *Venite benedicti, &c. possidete praparam vobis regnum, &c. esurienti enim, &c.* quibus verbis aperte insinuat regnum cælorum ab æterno esse iustis praparam ob præuisa eorum bona opera; quod patet tum ex particula causali (enim) tum ex eo, quod similiter

E s

dicitur

dicitur reprobis: *Discedite à me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, &c.* Atqui hic ignis non est paratus diabolo, nisi ob prauis eius demerita: ergo nec regnum est iustis preparatum, nisi ob prauis eorum merita.

Probat 2 ex S. Hieron. epist. ad Hedibiam quaest. 10. *Deus, inquit, vasa misericordiae, quae preparauit in gloriam suam, non irrationabiliter saluat & absque veritate, sed causis praecedentibus; quia alij non susceperunt filium Dei, alij autem recipere sua sponte voluerunt; ex quo offenditur non gentes eligi, sed hominum voluntates.* S. Ambr. lib. 5. de Fide cap. 3. *Quorum merita praesciuit, eorum premia praedestinavit.* S. etiam Aug. licet contrariae sententiae aliquibus in locis fauere videatur, in alijs tamen satis aperte asserit electionem ad gloriam supponere bona opera & merita electorum, vt lib. 1. ad Simp. quaest. 2. *Non praecedit electio iustificationem, sed electionem iustificatio, nemo enim eligitur, nisi iam distans ab illo, qui rejicitur; & serm. 7. de verbis Domini paulo post medium. Quos voluit, hos Deus elegit; elegit autem (sicut dicit Apostolus) & secundum suam gratiam & secundum illorum iustitiam.*

His SS. Patribus merito adiungi potest beatae memoriae Franciscus Salesius olim Gebennensium Episcopus, qui in opusculo de amore Dei lib. 3. cap. 5. id expressè docet, & probat ex verbis cuiusdam Collectae, in qua Ecclesia Deum alloquens dicit, illum *misereri omnium, quos suos fide & opere suos esse praesciuit;* quibus verbis (vt ille dicit) fatetur Ecclesia gloriam ijs esse destinatum, quos diuina sapientia prauis gratiae suae vocationi obtemperaturos, & per illam ad fidem viuam, quae per charitatem operatur, esse peruenturos.

Probat 3. ratione: quia si Deus ab aeterno ante vlla prauis merita aliquos efficaciter ad gloriam praedestinavit, sequitur eos, qui sic praedestinati non sunt, esse absolute & ante vlla prauis demerita à gloria exclusos, ac proinde reprobos ac damnatos; cum reprobatio & damnatio in exclusione à gloria proprie consistat: quod tamen dici non debet, & à diuina bonitate maxime ali-

enun

enun
negat
certo
um es
clusio
origin
infect
id per
salute
omni
testat
one &

Quid

V

dicen
Pri
per ill
lud, t
(vt fi
propo
gloria
thori
ligati
tot m
fectio
ab al
ant;
lari s
seip
pist.

enum est. Neque dicas non excludi positiuè, sed tantum negatiuè; quia quoad effectum nihil interest, cum æquè certò & infallibiliter exclusio negatiua atque positiua suum effectum consequatur. Neque item dicas, hanc exclusionem non esse factam nisi post præuisum peccatum originale, Deumque posse iustè à gloria sua tali peccato infectos excludere; quia, etsi per iustitiam possit, tamen id per misericordiam non fecisse, sed è contrà omnium salutem voluntate antecedenti velle, & copiosam pro omnibus redemptionem dedisse multis in locis scriptura testatur, vt patebit ex dicendis in tractatu de Incarnatione & de Gratia.

SECTIO IV.

Quid super questione in sectione precedenti proposita sentiendum videatur.

VT in questione difficili & obscura lucem aliquam afferamus, neque tamen limites nobis propositos excedamus, tria hic breuiter pro illius resolutione dicenda sunt.

Primum est, nihil adhuc ab Ecclesia definitum esse super illa questione, ac proinde liberum esse unicuique illud, tenere quod sibi probabilius videbitur: & quamuis (vt sincerè loquamur) verum sit S. Augustinum magis propendere in eam sententiam, quæ dicit electionem ad gloriam factam esse ante præuisa merita; eius tamen auctoritas, licet maximi facienda, nullam secum fidei obligationem inuehit, vt satis euidentis est, tum ex eo, quòd tot maximi nominis Doctores & maximè catholici, qui sectione precedenti citati sunt, non solum ab hac sed & ab alijs plurimis S. Augustini sententijs apertè dissident; tum etiam ex ijs, quæ idem S. Augustinus pro singulari sua & prorsus admirabili modestia & humilitate de seipso ac scriptis suis dixit varijs in locis, & præsertim epist. 7. ad Marcellinum, & in prologo suarum Retractionum:

tionum: quamdiu enim super aliqua quaestione nihil ab Ecclesia definitum est, vnicuique sine cuiusquam pra-iudicio in suo sensu abundare permillum est.

Secundum est, quod licet vtraque non solum sit pietati consentanea, sed & plurimum rationibus tum auctoritatibus fulciatur; illam tamen, quae asserit electionem absolutam & efficacem ad gloriam non nisi ratione praeviorum meritorum a Deo factam esse, videri longe probabiliore: quod constare potest tum ex auctoritatibus & rationibus in eius probationem adductis, tum etiam ex refutatione eorum, quae pro sententia opposita allata sunt.

Ad primum enim locum scripturae respondendum est, Christum Dominum loqui de complacentia dandi regnum, non absoluta, sed conditionata; sicut & promissio dandi eiusdem regni non absoluta sed conditionata est, ut expresse definiit Concilium Trident. sess. 6. can. 20.

Ad secundum, vitam aeternam dici ab Apostolo gratiam Dei, non quia gratis absolute decreta sit, sed quia per gratiam Dei obtinenda sit; & praeterea quia, cum talis & tanta sit, tamen pro valde exiguis operibus ex gratuito Dei beneplacito sit tanquam merces constituta.

Ad tertium, dicendum est praedestinationem illam intelligendam esse, non ad gloriam sed ad fidem & iustificationem; *iustus enim* (ut ait Apostolus Rom. 1.) *ex fide vivit; & cum auerterit se impius ab impietate sua, &c. ipse animam suam vivificabit*, ut ait Propheta Ezech. 18. ac proinde recte per praedeterminatos ad vitam intelligere possumus praedeterminatos ad fidem & ad iustificationem.

Ad quartum, verum esse eos, qui a Deo per gratiam vocantur, ut ex peccatoribus fiant iusti & sancti, vocari ad illam gratiam non ex meritis, sed ex gratuito Dei proposito, ut ex antedictis patet. Verba autem, quae sequuntur (*quos praesciuit & praedestinavit*) sic intelligenda esse, quos praesciuit per vocationem gratiae suae, fidem & charitatem habituros, eos praedestinavit, ut essent conformes Filio suo, itaque sicut Filio tribulationes cooperatur *in bonum*, ita & illis cooperabuntur. Ita S. Cyrill.

apud

apud Oecumenium in hunc locum, S. Amb. lib. 5. de fide cap. 3. S. Chrysoft. hom. 15. in epist. ad Rom. & alij.

Ad rationem denique responderetur, Deum intendere gloriæ collationem non simpliciter, nec tanquam purum & gratuitum donum, sed tanquam mercedem & premium bonorum operum & meritum, ut manifeste testatur scriptura, quæ varijs in locis sub nomine mercedis gloriæ eternam designat: unde sequitur, quod Deus nullum ad eam ab æterno efficaciter elegerit: nisi quæ bonis operibus & finali perseverantiâ illam promeriturum esse prævidit.

Tertium denique est, hanc secundam sententiam, quam probabiliorē esse diximus, nullo modo derogare (quod aliqui sine ratione inficiantur) summa & commoda illi dependentiæ, quam homo in se agnoscere & profiteri debet respectu diuinæ potentia & misericordiæ in negotio salutis: cum illa siquidem stat semper inexcussa veritas illa; quam ut basim & fundamentum totius Christianæ pietatis sæpius ingerit S. Augustinus: nimirum nihil in se habere hominem, unde coram Deo gloriari possit; nihil ex se posse in salute sibi procuranda, quod Deo acceptum referre non debeat; nullum ex se meritum proferre, quod gratiæ Christi adscribere non teneatur. Decrevit quidem Deus ab æterno gloriam homini ob merita conferre, sed quid ex se mereri potest, qui nequidem aliquid boni cogitare ex se sufficiens est? Unde, cum sine gratiæ diuinæ auxilio nihil omnino possit, gratia autē illa fit ei prorsus indebita, & ex pura tantum Dei misericordia concedatur; sequitur ut & merita omnia & gloriæ ipsius præmia, tanquam gratiæ munera & diuinæ misericordiæ dona debeat agnoscere. Cum autem gratiam illam Deus non aequaliter & uniformiter omnibus, sed vicuique, prout vult, largiatur, & vni quidem maiorem, alteri minorem; huic efficacem tribuat, illi non item; istum modo speciali ad se trahat, alium derelinquat; verè ac merito cum Apost. Rom. 11. dicere semper debemus: *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* (&

Rom. 9.) *Non quid dicit figmentum ei, qui se finxit: quid me fecisti scilicet? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?*

SECTIO V.

Quinam sunt effectus prædestinationis & reprobationis.

Quanuis (vt rectè docet S. Thomas) 1. p. q. 23. a. 2. prædestinatio formaliter non sit in prædestinato, sed in Deo prædestinante; nihilominus, in quantum executioni mandatur, aliquos effectus producit in ipso prædestinato, de quibus quaestio proposita intelligenda est. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. duos esse in genere effectus prædestinationis, gratiam scilicet & gloriam. Porrò quia gratia duplex est, vna actualis, quæ dicitur gratia vocationis, altera habitualis, quæ vocatur gratia iustificationis; hinc factum est, vt primus ille effectus nomine gratiæ comprehensus in duos subdiuidatur; & sic tres præcipui effectus prædestinationis numerentur, nempe vocationis, iustificationis & glorificationis, iuxta doctrinam Apost. Rom. 8. *Quos prædestinauit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & glorificauit.*

Est autem obseruandum, ad gratiam vocationis reduci omnia auxilia & adiumenta, non solum interna, sed etiam externa, quæ ad iustificationem suo modo simul cum internis concurrunt; vt externa Euangelij prædicatio, à parentibus Christianis ortus & educatio, occasionum peccandi remotio, cum pijs & bonis conuersatio, fraterna correctio, & alia similia. Ad gratiam quoque iustificationis pertinere omnes alios habitus supernaturales, qui simul cum ipsa gratia habituali infunduntur; vt habitus fidei, spei, charitatis, & aliarum virtutum supernaturalium, item dona Spiritus Sancti, gratias sacramentales ac donum finalis perseverantiæ. Ad glorificationem

denique

denique pertinere non solum ipsam visionem beatificam & amorem beatificum; sed etiam a iâ dona gloriæ accidentalis, quæ vel animam vel corpus respiciunt. Quæ omnia & similia inter effectus prædestinationis computari debent, & tanquam ab illâ beneuolentia & charitate prouenientes, quâ Deus ab æterno prædestinatos ob Christi merita dilexit, & per quam illis tot & tanta suæ largitatis dona præparauit.

Dicendum 2. duos esse tantum effectus reprobationis; primus est permissio peccati, vnde dicit Apostolus Rom. 9. *quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum: & ad hunc effectum reducitur obduratio seu excecatio reprobi; cum nihil aliud sit quam ipsa peccati permissio, quatenus Deus permittendo peccatum, simul iusta aliqua ex causa subtrahit reprobo peculiare aliquod gratiæ suæ auxilium, quo eius cor emolliretur, vel illuminaretur intellectus. Secundus verò effectus reprobationis est æterna ipsius reprobi punitio, vt patet ex illis Christi verbis Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.**

Quæres, an etiam peccata ipsius reprobi dici debeant effectus reprobationis? respondetur negatiuè, quia effectus reprobationis sunt à Deo reprobante, vt à causa; atqui Deus peccatorum causa nec est, nec dici debet, vt iam alia occasione probatum est, & fusius probabitur in tractatu de peccatis.

SECTIO VI.

An prædestinatio sit certa, & an à prædestinato cognosci possit.

Qvæstionis propositæ quoad primam illius partem sensus est, an prædestinatio certò & infallibiliter effectum suum consecutura sit: cum autem duplex certitudo distingui possit; vna cognitionis, quâ Deus cer-

tò

tò cognoscit effectum illius futurum; altera medij & causalitatis, quatenus medium illius prædestinationis exquendæ tale est, vt eo posito effectus certò & infallibiliter futurus sit.

Dicendum 1. prædestinationem electorum ad gloriam esse Deo certissimam certitudine cognitionis. Probat ex Apostolo 2. ad Timoth. cap. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognouit Dominus, qui sunt eius.* Id etiam præterea constat ex ijs, quæ supra dicta sunt de certitudine & infallibilitate scientiæ Dei.

Dicendum 2. prædestinationem electorum ad gloriam esse etiam certissimam certitudine medij & causalitatis. Ita S. Thom. quæstionibus disputatis de veritate q. 6. a. 3. Probat 1. ex cap. 10. S. Ioan. vbi Christus de prædestinatis sic loquitur: *Non peribunt in æternum, & non rapiet eas (oues) quibquam de manu mea.* Probat 2. ex S. Aug. libr. 5. cont. Iulianum cap. 5. vbi loquens de prædestinatis, *Ex his, inquit, nemo perit, quacunque ætate moriatur, al sit enim, vt prædestinatus ad vitam sine sacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam; & lib. de bono perseu. cap. 14. dicit, quòd Prædestinatio est preparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.*

Quoad secundam quæstionis partem dicendum, neminem posse certò scire, se esse de numero prædestinatorum absque speciali aliqua Dei reuelatione. Hæc propositio est de fide contra Calvinum asserentem lib. 3. in sit. cap. 24. parag. 8. vnumquemque fidelem certâ fide credere debere se esse prædestinatum. Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex illis verbis Eccl. 9. *Nescit homo, virum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta.* Vnde merito admonet Apostolus 1. Cor. cap. 10. *Qui se existimat stare, videat, ne cadat; & ad Philip. 2. Cum metu & tremore vestram salutem operamini.* Probat 2. ex Conc. Trident. sess. 6. vbi Can. 15. anathema profertur in eum, qui dixerit, hominem renatum, & iustificatum teneri ex fide ad credendum, se certò esse in numero prædestinatorum

rum

rum. Et Can. 16. in eum, qui donum finalis perseverantia se certo habiturum absolutâ & infallibili certitudine dixerit; nisi hoc ex speciali revelatione didicerit. Probatur 3. ex S. Aug. lib. de corrept. & gratia cap. 13. *Quis ex multitudinis fidelium, quandiu in hac mortalitate vivitur, in numero predestinatorum se esse presumat?* Probatur 4. ratione, quia, cum predestinatio ad gloriam pendeat a finali perseverantia, & ab eo statu, in quo quis futurus est in exitu vitæ; evidens est neminem certo scire posse, qualis tunc futurus sit; cum ea, quæ futura sunt contingenter, quale est istud, de quo loquimur, nullus naturaliter certo præscire possit.

Quærent hinc aliqui, quomodo certitudo illa & infallibilitas predestinationis cum humani arbitrij libertate concordari possit? Respondetur breviter, cum in predestinatione duo considerari possint, scilicet præscientia Dei, & decretum conferendi gratiæ auxilia ad gloriam promerendam, certum esse decretum illud non magis arbitrij libertatem lædere, quam ipsam gratiam, quæ vi illius confertur, & quæ liberum arbitrium non cogitur, nec necessitatur, sed tantum excitatur & adiuvatur, ut supponimus ex dicendis in tractatu de Gratia.

Quod autem spectat ad præscientiam diuinam, iam supra ostendimus, cum ageremus de scientia Dei,

quomodo nullum libertati humanæ afferat

præiudicium, sed illam intactam &

illibatam omnino relinquat,

quare diutius non est

in hac questione

immorandum.

—§§—

CA

CAPVT VI.

*De cognoscibilitate Dei, seu de modo, quo
ab intellectu creato Deus clarè co-
gnosci potest.*

HAstenus de Deo egimus, prout à nobis in statu
viæ secundum nostrum imperfectum concipi-
endi modum per fidem cognosci potest; superest
nunc, vt eundem consideremus, prout à beatis in statu
gloriæ clarè cernitur.

SECTIO I.

*An clara Dei cognitio sit intellectui cre-
ato possibilis.*

Questio intelligenda est, non de potentia naturali;
certum est enim nullum intellectum humanum pos-
se naturaliter ad illam claram essentiæ diuinæ co-
gnitionem pertingere; vnde meritò ab Ecclesia proscri-
pti sunt Ætius & Eunomius & illorum discipuli Anomai,
qui (vt refert S. Epiphanius) Hær. 76. non minùs impiè
quam stolidè, se perfectè & clarè Dei essentiã in hac
vita videre & cognoscere iactabant.

Proposita igitur quæstio intelligi debet de potentia
obedientiali, seu an intellectus creatus auxilio aliquo
& lumine supernaturali possit ita confortari & eleuari,
vt ad clarã & intuitiuã essentiæ diuinæ cognitionem
pertingere queat. Pro cuius resolutione.

Dicendum est, clarã & intuitiuã diuinæ essentiæ
cogni-

cognitionem intellectui creato esse possibilem modo supra explicato. Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error cuiusdam Gregorij Palamæ (de quo frequens mentio est in historia Ioannis Cantacuzeni præsertim lib. 2. cap. 40.) & aliorum illius asseclarum, nec non & Armeniorum quorundam, de quibus agit Richardus Radulphus Archiepiscopus Armacanus lib. 14. de quæst. armenorum c. 1. qui omnes tam Græci quàm Armeni negabant ab vilo intellectu creato diuinam essentiam, prout in se est, clarè cognosci posse.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. autoritate scripturæ. S. Matth. cap. 5. *Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt;* & cap. 18. *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est:* 1. Ioann. cap. 3. *Similes ei erimus: quoniam videbimus eum, sicuti est:* 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.*

Probat 2. autoritate Concilij Florentini in decreto vnionis, in quo definitum est animas iustorum in cælo clarè Dei Trini & vnus visione & fruitione esse beatas.

Probat 3. ex S. Greg. Papa lib. 18. mor. cap. 28. vbi sic loquitur: *Sciendum verò est, quod fuerunt nonnulli, qui Deum dicerent, etiam in illa regione beatitudinis in claritate quidam sua conspici, sed in natura minime videri.* Postea S. ille pater varia scripturæ loca citat, quibus hunc errorem refellit, & Deum in sua essentia videri à beatis probat Iren. lib. 4. cap. 27. *Deus incomprehensibilis visibilem se & comprehensibilem & capacem hominibus præstat, ut vniuscuique percipientes & videntes se (& paulò post) Homines igitur videlint Deum, & viuunt per visionem immortales facti, & pertingentes usque ad Deum.* S. Bernard. serm. 4. in festo omnium Sanctorum. *In hoc erit vita aterna, ut cognoscamus Patrem, & Filium, cum Spiritu Sancto, & videamus Deum, sicuti est, id est, non modo sicut inest, nobis videlicet aut cæteris creaturis, sed sicut est in semetipso.*

Probat 4. duplici ratione, quâ vtitur S. Thom. 1. p. q. 12. a.

12. a. 1. prima, quòd vel dicendum est in Deo repositam non esse beatitudinem nostram (quod falsum est, & fide repugnat) vel si in Deo reposita est, debet esse in actu perfectissimo circa Deum vt obiectum, qui actus alius esse non potest quàm clara eius visio. Secunda ratio est, quòd naturale desiderium clarè Deum videndi nobis inditum sit; cum enim homo intuetur effectum, naturaliter appetit videre causam; at, si clara Dei visio non esset possibilis, sequeretur Deum frustra & sine ratione desiderium illud naturæ nostræ indidisse, quod omnino dici non debet.

Obijciabant Armeni 1. Apost. dixisse 1 ad Timoth. cap. 1. Deum esse inuisibilem, & cap. 6. inhabitare lucem inaccessibilem, nullumque hominum eum videre posse. Resp. (ex mente S. Aug. epist. 12. ad Paulinam, vbi hæc Apost. verba fuse explicat) illa esse intelligenda de statu Viatorum, non verò beatorum; hoc est Deum ab hominibus, quamdiu in hac mortali vita degunt, secundum legem ordinariam per solas naturæ vires clarè videri non posse, iuxta illud Exodi 33. *Non videbit me homo, & vivet.*

Obijciabant 2. auctoritatem multorum SS. Patrum, præsertim S. Ioann. Chrysost. Theodoret, Theophylacti, Euthymij (quorum verba refert Sixtus Senensis lib. 6. biblioth. sanctæ ann. 182.) qui denegare videntur, Deum ab vilo intellectu creato clarè, vt in se est, videri posse. Resp. cum eodem Sixto Senensi, verba illorum Patrum intelligenda esse, vel de visione Dei per oculum corporeum, quam fatemur esse impossibilem; vel de clara Dei visione ex solis naturæ viribus & secundum legem ordinariam in hac vita; vel de eadem clara Dei visione etiam in altera vita, quatenus ipsius essentiæ diuinæ comprehensionem significat, quæ haud dubie cuiunque intellectui creato est omnino impossibilis.

Obijciabant 3. nullam esse proportionem inter Deum, vt care videndum & potentiam creatam intellectuam; cum hæc sit finita, ille verò infinitus. vnde sequitur Deum ab intellectu creato clarè videri non posse. Resp. ex mente S. Doctoris supra, verum esse, nullam inter finitum & infinitum

finitum
intelli
at pos
vnius
ctus a
propo
lum
ctum
aliqu
nequ
actum
fallur

SE
di
fe
clarâ
rum
Pa
prau
rerer
nem
ante
fruit
Insti
ribu
se di
didi
ctio
lib.

finitum reperiri proportionem, si proportionis nomine intelligatur habitudo certa quantitatis vnius ad alteram; at posse aliquam esse proportionem, si per illam qualibet vnius ad alterum habitudo intelligatur, qualis est effectus ad causam, potentia ad obiectum; & sic potest esse proportio creaturæ ad Deum, in quantum se habet ad illum vt effectus ad causam suam, vel vt potentia ad obiectum suum: si enim inter potentiam & obiectum finita aliqua & determinata proportio esse deberet, sequeretur nequidem voluntatem creatam posse ferri in Deum per actum charitatis supernaturalis, quod tamen euidenter falsum est.

SECTIO II.

An de facto nunc beati essentiam Dei clare videant.

Sensus questionis est, an Sanctorum animæ, quæ hinc discedunt ab omni peccati tum macula tum pœna perfecte purgatæ, statim atque à corporibus solutæ sunt, clarâ Dei visione fruantur; an verò hæc visio post corporum resurrectionem, aut in aliud tempus differatur?

Partem negantem secuti sunt Millenarij sic dicti, quod præuè intelligentes aliqua verba libri Apocalypseos, assererent Christum Dominum post communem resurrectionem cum Sanctis regnaturum super terram mille annis, antequam ad cœlestem beatitudinem ac diuinæ essentia fruitionem illos deducat. Videri potest Lactantius lib. 7. Institutionum diuin. cap. 20. & S. Hieron. lib. de scriptoribus Ecclesiast. cap. 28. vbi etiam Tertul. in eo errore fuisse dicit, nec non & Vigil. in eo libro, quem contra eum edidit. Calvinus etiam non nisi post communem resurrectionem beatos in cœlo Dei visione fruturos existimat lib. 4. Instit. cap. 20.

Par.

Pars verò affirmans, quæ sanctorum animas nunc in cælo clarâ Dei visione frui asserit, de Fide est, & probatur, ac simul error oppositus refellitur. ex scriptura. S. Luc. 23. vbi Christus dixit latroni secum crucifixo, *hodie mecum eris in paradiso*; in quibus verbis nomine paradisi SS. Patres ipsam gloriam & visionem beatificam intelligunt: ita S. Ambr. super hunc locum, S. Hieron. in cap. 9. Zach. & S. Aug. epist. 57. vbi verba illa eo sensu intelligenda esse existimat, vt à Christo dicta sint, non in quantum homo erat, sed in quantum Deus, cum quæ futurus erat latro per visionem claram ipsius, quod est esse in paradiso, id est paradisi gloria & beatitudine frui. Item ex 2. ad Cor. cap. 5. vbi Apost. sic loquitur: *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & presentes esse ad Dominum*, hoc est, vt Deum ipsum intuitiue & facie ad faciem videamus, quo in sensu hæc Apost. verba intelligit S. Aug. lib. 14. de Trin. cap. 2.

Probat 2. autoritate Concilij Florentini in decreto supra citato, vbi id expressè definitum habetur.

Probat 3. ex S. Cypr. libr. de exhortatione ad martirium cap. vlt. vbi sic loquitur: *Quanta est dignitas, & quantæ securitatis exire hinc latum, exire inter angustias & pressuram gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eosdem statim, vt Deum videatur & Christum*. S. Aug. lib. 12. de Genesi cap. 34. vbi dicit animas Sanctorum esse in paradiso, siue in tertio cælo, quo raptus fuit S. Paulus, easque in illo cælo Dei substantiam verbumque Deum, per quod facta sunt omnia, ineffabiliter videre: & in lib. meditationum cap. 22. *Felix anima*, inquit, *quæ terrene resoluta corpore, libera cælum petit, secura est & tranquilla; non timet hostem neque mortem: habet enim presentem, cernitque indefuenter pulcherrimum Dominum, cui seruiuit, quem dilexit, & ad quem tandem lata & gloriosa peruenit.*

Probat 4. hâc ratione. Deus, cuius natura bonitas, cuius opus misericordia est, prior est haud dubie ad remunerandum quam ad puniendum: atqui animabus impi-

impiorum, statim atque decedunt è corporibus, pœnam æternam tam damni quàm sensus infligit, vt patet de Diuine epulone, cuius anima, statim atque à corpore soluta est, in infernum est delata, ibique pœnis & cruciatibus affecta: ergo multò magis credendum est illum beatitudinem æternam, quæ in clara essentia suæ visione consistit, animabus sanctorum & iustorum concedere, statim atque ex hac vita perfectè à peccatis purgata migrauerint.

Obijcies, S. Matth. cap. 20. in parabola operariorum, mercedem non nisi in fine diei omnibus simul operarijs solui; & Apocalyp. 6. animas sanctorum visas esse sub altari, diuinumque responsum accepisse, vt expectarent adhuc modicum tempus, donec compleretur numerus fratrum suorum: ex quibus locis videtur sequi, visionis beatificæ fruitionem simul omnibus electis concedendam vsque in diem iudicij differri. Resp. hæc & similia scripturæ loca intelligenda esse de beatitudine totali & completa, quæ non animæ solùm, sed etiam corporis gloriam requirit; quæ quidem, vt sic, post corporum resurrectionem in vltimum iudicium secundum legem ordinariam referuatur.

SECTIO III.

An ad Deum clarè videndum intellectus creatus lumine aliquo supernaturali indigeat.

Dicendum est 1. intellectum creatum auxilio aliquo supernaturali indigere, quo confortetur & eleuetur ad claram Dei visionem eliciendam; quod quidem auxilium supernaturale communiter à Theologis lumen gloriæ vocatur.

Probat 1. ex Psal. 35. *Apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.* Apoc. 21. *Claritas Dei illuminauit eam,* scilicet societatem beatorum videntium Deum, vt explicat S. Thom. quæst. 12. art. 5. vbi ex his duobus scripturæ

peura locis probat necessitatem luminis gloriae

Probatur 2. ex Concilio Viennensi sub Cleinente 5. in quo inter alios errores Begardorum & Ieguinarum iste quinto loco recensetur. *Quid anima non indiget lumine gloriae eleuante illam ad Deum videndum, & eo beatè fruendum, & ibidem tanquam haeticum damnatur, vt etiam referatur Clementinà (ad nostrum) tit. de haeticis.*

Probatur 3. ex S. Aug. lib. 1. de peccatorum meritis & remissione cap. 19. vbi sic loquitur: *Verum tamen, si percepto baptisinate ex hac vita emigrauerit soluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illi lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in aeternum iustificatos praesentia creatoris illuminat.*

Probatur 4. hâc ratione: si intellectus ad eliciendum actum fidei supernaturalis in hac vita indiget auxilio aliquo supernaturali, multo magis indigebit ad eliciendum actum visionis beatificae: cum longè sit perfectior, ac multo magis superemineat naturali facultati ipsius intellectus: atqui certum est intellectum non posse sine auxilio aliquo supernaturali actum fidei elicere, vt definitum est in Concilio Tridentino Sess. 6. can. 2. & 3. & antea definitum fuit in Concilio contra Pelagium congregatis: ergo à fortiori idem intellectus ad eliciendum actum visionis beatificae indigebit auxilio aliquo supernaturali; & illud est, quod à Theologis vocatur lumen gloriae.

Dicendum 2. lumen illud gloriae esse qualitatem habitualement intellectui creato ab ipso Deo infusam, illique inhaerentem. Ita communiter Theologi aliquibus exceptis, qui aliter illius luminis naturam explicant.

Probatur assertio hâc ratione; quia scilicet per lumen gloriae intelligitur donum aliquod, quo intellectus creatus eleuatur permanentè & modo sibi connaturali ad Deum clarè videndum: cum enim status beatitudinis sit permanentis, debet etiam habere modum sibi conuenientissimum, quo intellectus perficiatur permanentè, ac reddatur capax per aliquid sibi inhaerens ad visionem illam eliciendam, in qua essentialis eius beatitudo consistit.

Con-

Confirmatur ex eo, quòd ad actum fidei eliciendum ipsa fides habitualis tanquam lux aliqua subobscura intellectui infunditur, illique inhaeret eo fine, vt compleat & perficiat eius vim ex se insufficientem ad credendum in Deum: ergo à pari, imò à fortiori dicendum est, lumen gloriae habitualiter inhaerere intellectui creato, vt compleat & perficiat eius vim debilem & insufficientem ad clarè videndum Deum.

Est autem obseruandum hic quòd, quamuis de fide sit, intellectum creatum indigere aliquo auxilio seu lumine supernaturali ad claram Dei visionem eliciendam, vt patet ex Conc. Viennensi supra relato, non est tamen expressè definitum, quid propriè sit illud lumen, an sit qualitas habitualis inhaerens, vel aliquid aliud; quamuis longè probabilius sit id, quod diximus, & oppositum, licet non sit haereticum, videatur tamen aliquibus Theologis erroneum, vt docet Isambertus ad quæst. 12. disp. 2. art. 3.

Quæres, an lumen illud gloriae tale sit vel esse possit, vt non tantum creatum intellectum, sed etiam oculum corporeum eleuare queat ad visionem claram diuinæ essentiae: seu an oculus corporeus lumine aliquo eleuari possit ad essentiam ipsius Dei videndam? Respondetur id fieri omnino non posse. Ita S. Aug. epist. 111. & 112. vbi ex professò illud varijs tum scripturæ tum SS. Patrum Athanasij; Gregorij Nazianz. Ambr. & Hieronymi auctoritatibus probat. Ratio eius rei est, quia nulla potentia sua vitali actione extra limites obiecti sui versari potest; vnde, si impossibile est per facultatem corpoream visuam percipere saporem vel sonum, multò magis percipere rem purè spiritalem, qualis est Deus. Deinde, si Deus visu corporeo, prout in se est, videri posset, magis adhuc posset sensu interno; vnde sequeretur ipsa bruta animalia capacia fore beatitudinis, quæ in visione Dei consistit, quod absurdum est, & dici non debet.

Obijcies! ob dixisse cap. 19. *In carne mea videbo Deum meum;* & c. 42. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus*

F

mcus

meus videt te. Ad primum locum respondetur cum S. August. lib. 22. de ciuit. c. 19. Iob non dicere se carne aut per carnem, id est oculis carnis visurum Deum; sed in carne, hoc est post resurrectionem resumpto corpore; quod autem addit postea; *Quem visurus sum, ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt;* vel de oculis mentis accipiendum est, vel de visione humanitatis Christi, quem in spiritu tunc prouidebat, & Redemptorem vocabat. Ad secundum locum respondetur cum S. Thoma art. 3. de oculo mentis intelligendum esse, vel potius (vt alij interpretantur) de effectu diuinæ prouidentia erga homines, quem tunc ait se fuisse expertum euidenter, & quasi ad oculum cognouisse; cum antea non nisi auditu, & ex aliorum relatione agnouisset.

SECTIO IV.

Quid intellectus lumine gloria illustratus in diuina essentia videat.

Dicendum 1. intellectum lumine gloria illustratum videre Dei essentiam, & simul tres personas diuinas, ac omnes perfectiones formaliter in Deo existentes.

Probatur 1. ex scriptura. 1. S. Ioan. 3. *Videbimus eum factum est,* quæ verba vnanimiter SS. Patres intelligunt de visione beatifica, quæ videtur Deus, sicuti est in seipso; atqui Deus in seipso est vnus in essentia, trinus in personis, habetque formaliter in se omnes perfectiones: ergo

Probatur 2. ex Conc. Florentino in decreto vniuersalis, vbi definitum est animas iustorum recipi in cœlum, & intueri clarè Deum vnum & trinum sicuti est; vnde sequitur secundum mentem Conc. omnes, etiam diuinas perfectiones à beatis videri; cum non minus Deo conueniat esse v. g. sapientem, iustum, quàm esse vnum in essentia, & trinum in personis.

Probatur 3. hâc ratione: impossibile est aliquid, quod est

est omnino simplex & indiuisibile, clarè & perfectè videri, quin simul videantur omnia, quæ illi insunt, & cum quibus realiter idem est: atqui essentia diuina est simplicissima & omnino indiuisibilis, & præterea est idem realiter cum personis diuinis, & cum omnibus perfectionibus formaliter in Deo existentibus: ergo visà essentia diuinà necessariò videntur etiam & personæ diuinæ, & omnes perfectiones formaliter in Deo existentes.

Dices, inde consequens fore Deum à beatis comprehendendi. Resp. id non sequi; ad comprehensionem enim Dei, præter cognitionem omnium perfectionum, quæ formaliter in eo existunt, requiritur præterea, vt cognoscantur ea omnia, quæ in illo sunt eminenter, seu quæ ab illo extra se produci possunt, atque insuper vt ipsa diuina essentia cum illis omnibus, quæ formaliter vel eminenter in se continet, tam perfectè cognoscatur, quàm in se cognoscibilis est; quod cum solius Dei proprium sit, sequitur illum à nullo intellectu creato posse comprehendendi.

Dicendum 1. intellectum lumine gloriæ illustratum videndo clarè diuinam essentiam, videre simul etiam in ea multas alias res præter ipsum Deum. Ita S. Thom. 1. p. q. 12. a. 9. & q. 58. a. 7. & cum illo communiter omnes Theologi.

Adhuc autem assertionis clariorem intelligentiam, notandum est ex S. Doctore animas beatas in cælo duplicem habere creaturarum rerum cognitionem; vnã per proprias illarum species, quas vel initio beatitudinis à Deo acceperunt, vel per aliquas reuelationes de nouo accipiunt; alteram verò in essentia diuina seu in verbo diuino.

Hæc doctrina sic explicata probatur ex S. Aug. lib. 11. de ciuit. Dei cap. 7. vbi sic loquitur: *Cognitio creature in se ipsa (vt ita dicam) decoloratior est, quam cum in Dei sapientia cognoscitur velut in arte, per quam facta est: & cap. 29. Illi (beati scilicet) non per verba sonantia Deum discunt, sed per ipsam præsentiam immutabilis veritatis, &c. ipsam quoque creaturam*

aturam melius ibi, hoc est in sapientia Dei tanquam in ar-
 quâ facta est, quam in ea ipsa sciunt: & paulò post enu-
 ratis varijs creaturarum cœlestium & terrestrium spec-
 ebus adiungit. Omnia hæc aliter in verbo Dei cognoscuntur
 beatis, ubi habent causas rationesque suas, secundum quas facti
 sunt, incommutabiliter permanentes; aliter in seipsis: illic clar-
 ore, hic obscuriore cognitione. S. etiam Bernardus lib. 5. c.
 confider. cap. 1. paucis verbis id optimè explicat; Vides
 (beati scilicet) verbum, & in verbo, facta per verbum, &c.
 optimum videndi genus, si nullius egueris ad omne, quod nôssi-
 buerit.

Probatur etiam hæc ratione: visio beatifica Sanctorum
 est quædam participatio visionis illius increata, quâ De-
 us seipsum & creaturas cognoscit: atqui Deus in esse-
 ria sua videt creaturas secundum esse proprium, quo
 habent aut habere possunt in seipsis: ergo & Sanctos eo-
 dem modo creaturas aliquas in essentia diuina videre
 posse censendum est.

SECTIO V.

Quasnam res præter Deum in statu gloria beati cognoscant.

CVM certum sit (vt in sectione precedenti dictum
 est) beatos non tantum Deum, sed etiam alia multa
 præter ipsum, siue in eius essentia, siue per speciale
 reuelationes, aut alio quouis modo cognoscere; quæ-
 ritur, quasnam sint illæ res, quarum cognitio illis in statu
 gloria competat: pro cuius resolutione

Dicendum 1. beatos non cognoscere omnia futura
 contingentia, nec omnes aliorum liberas cogitationes.
 Ita communiter Theologi, estque sententia S. Dionysii
 & aliorum SS. Patrum asserentium angelos inferiores
 superioribus illuminari, & aliquarum rerum nescientia
 purgari: & colligitur ex cap. 10. Danielis, ubi refertur
 vnum angelum beatum per tres hebdomadas restitisse
 alteri

alteri item beato, utroque illorum pro utilitate sibi commissi contendente, & quid Deus fieri vellet, nesciente: & S. Matth. 24. vbi Christus dicit beatos angelos iudicij extremi neque diem neque horam scire.

Dicendum 2. quemlibet beatum perfecte & clare cognoscere omnia fidei nostræ mysteria. Probat ex Apost. 1. Cor. cap. 13. vbi loquens de fidei mysterijs dicit: *Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.* Probat 2. ex S. Greg. lib. 18. mor. cap. vlt. in fine. *Hæc viso nunc fide inchoatur; sed tunc in specie perficitur; quando coæternam Dei sapientiam, quam modo per ora prædicantium quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte bibemus:* & S. Aug. lib. 20. de ciuit. cap. 1. *Quid videbimus nisi Deum, & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes, &c. hic credimus, illic videbimus.* Probat 3. ex eo, quod præmium debet correspondere merito: atqui fidei meritum in eo præsertim consistit, quod firmiter propter auctoritatem Dei reuelantis credantur illa, quæ obscura sunt & inevidentia: ergo fidei præmium in eo consistere debet, ut eadem illa euidenter & clare cognoscenda proponantur.

Dicendum 3. quemlibet beatum omnes rerum species & genera, omniaque scientiarum naturalium obiecta cognoscere; seu ea omnia perfecte scire, quæ ab homine vel angelo naturaliter sciri possunt. Ita S. Thom. art. 8. in resp. ad 4. hoc constat; tum ex eo, quod non minus credibile sit, cuiuslibet beatorum Deum perfectam rerum omnium scientiam communicaturum, quam communicauerat Adamo in statu innocentia, ut docet S. Thomas q. 94. a. 3. cum status gloriæ longè sublimior & perfectior sit; tum etiam ex eo, quod, cum beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus, requirit, ut intellectus beati ea omnia cognoscat, quæ requiri possunt ad naturalem sui perfectionem, & ad explendum appetitum sciendi rectæ rationi consentaneum, qui ipsi naturaliter inest: atqui talis est rerum omnium naturalium cognitio: ergo, &c.

Dicendum denique quemlibet beatum ea omnia cognoscere, quæ ad illum speciali modo spectant; v. g. angelos hominum Custodes scire perfecte ea omnia, quæ ad eorum gubernationem conducere quocumque modo possunt; item quemlibet sanctum cognoscere omnes orationes, quæ ad illum diriguntur, & omnia, quæ ab hominibus viatoribus in eius honorem fiunt.

Probat 1. ex illis S. Petri verbis epist. 2. c. 1. *Dabo operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis;* quibus significat curam & sollicitudinem, quam seruaturum se dicit in statu gloriæ pro salute fidelium; vnde sequitur eum in illo statu cognoscere omnia, quæ ad eorum salutem spectare possunt; hæc enim cognitio ipsi, utpote primo & summo totius Ecclesiæ post Christum Pastori, maximè competit.

Probat 2. ex Conc. Senonensi in decretis fidei, cap. 13. vbi damnantur hæretici, qui dicunt nostras orationes à sanctis non cognosci, eosque proinde à nobis non debere orari; diciturque *eum facile intellecturum, quam id falsum sit, qui non ignorat Sanctis peruium esse omniforme diuinitatis speculum, in quo, quidquid eorum intersit, illucescit.*

Hinc sequitur (quod notandum est) fieri posse, ut aliquis beatus, qui meritis ac proinde gloriâ minor est, plura in statu beatitudinis sciat & cognoscat, quam alius, qui gradum sanctitatis & gloriæ superiorem obtinet; quia scilicet illius specialis conditio hanc cognitionem exigit, huius verò minime; nec propterea quidquam huius gloriæ & felicitati detrahatur; siquidem, ut rectè dixit S.

Aug. lib. 5. Confess. cap. 4. Deum alloquens:

*Beatus est, qui te nouit, etsi alia nesciat; qui
verò te & alia nouit, non propter illa
beatior, sed propter te
solum.*

SECTIO VI.

An omnes beati aequaliter Deum videant.

Cum (vt dicit S. Aug. lib. 1. de Trinit. c. 9. & 15.) in visione clara Dei sit tota merces, visioque illa sit summum nostrum bonum, vnde communiter Theologi essentialem hominis beatitudinem in ipsa Dei visione constituunt; hinc intelligi potest, cum quaeritur, an beati aequaliter Deum videant? idem esse ac si quaeratur, an omnes beati aequalem gloriae gradum obtineant?

Dicendum est igitur sanctos in caelo non aequali modo videre Deum, nec aequaliter esse beatos. Huic veritati, quae de fide est, oppositus est error Iouiniani, qui (vt testatur S. Hieronymus lib. 2. cont. Iouin.) asseribat nullam esse inter beatos, siue in ratione meriti, siue in statu gloriae, inaequalitatem.

Refellitur hic error, & nostrae fidei veritas probatur 1. ex scriptura S. Ioan. 14. *In domo Patris mei mansiones multae sunt: 1. ad Cor. cap. 15. Stella à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum: & cap. 3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem: & 2. ad Cor. 9. Qui parce seminat, parce & metet.*

Probatur 2. ex communi consensu totius Ecclesiae, quae sanctissimam Dei matrem super omnes choros angelorum in caelestibus regnis exaltatam esse praedicat.

Probatur 3. ex S. Gregorio lib. 4. mor. cap. 31. *Quia in hac vita discretio est operum, erit in illa procul dubio discretio dignitatum.*

Obijciebat Iouinianus parabolam operariorum S. Mat. 20. quibus, licet inaequali tempore & labore operantibus, aequalis merces vnus denarij reddita est. Resp. cum S. Aug. Ser. 59. de verb. Dom. cap. 4. per aequalitatem denarij cuique operariorum soluti, intelligendam esse aequalitatem durationis in beatitudine; haec enim in omnibus aeterna futura est: vel cum S. Thoma 1. 2. q. 5.

a. 2. per denarium intelligi obiectum beatitudinis, quod in se vnum idemque est pro vnoquoque beatorum scilicet essentia diuina, quæ eadem ab omnibus clare videbitur. Quæ tamen æqualitas durationis vel obiecti, non impedit inæqualitatem visionis & fruitionis ipsius obiecti pro ratione inæqualium meritorum cuiuslibet beati: etenim, vt rectè docet S. Thom. 1. p. q. 12. a. 6. ille, qui plus habuerit de charitate, plus participabit de lumine gloriæ, ex cuius proinde maiori, vel minori intensi-
one secundum mentem S. Doctoris prouenit maior vel minor perfectio visionis beatificæ.

TRACTATUS III.

De sanctissimæ Trinitatis Mystério.

Cum ex omnibus Christianæ fidei mysterijs nullum sit, quod aut violentius demon iam ab initio nascentis Ecclesiæ impugnaverit, mysterio sanctissimæ Trinitatis, aut in eius impugnatione pertinacius perseuerauerit (vt satis euincunt Arrianorum, Sabellianorum, Patripassianorum, Macedonianorum hæreses, & alia similes pestes ex abyssi puteo emissa, quæ tot in Ecclesiâ strages ediderunt) ideo maximi interest fidem sanam & perfectam de tam sublimi & ineffabili mysterio concipere & seruare; ita vt illius face prælucente verum à falso, certum ab incerto in re tanti momenti secernere valeamus; præsertim cum (vt rectè dixit S. Augustinus lib. 1. de trinit. c. 5.) *Nec vllibi periculosius erreretur, nec ali- quid laboriosius quaratur, nec quidquam fructuosius inueniatur.* Et quoniam non humanæ solum, sed etiam angeli-
cæ mentis captum longè superat; ideo ad explicandas
taua

tam ardui mysterij difficultates, non tam humanâ ratione quàm fidei autoritate utendum est. Ac ut ordine aliquo procedamus, omnia, quæ de adorando illo mysterio dicenda sunt, ad duo capita reuocabimus, in quorum 1. agetur de ijs, quæ mysterium illud spectant in genere; in 2. de ijs, quæ ad singulas diuinas personas pertinent in particulari.

CAPVT I.

De ijs, quæ spectant ad mysterium sanctissimæ Trinitatis in genere.

SECTIO I.

An mysterium sanctissimæ Trinitatis naturali ratione cognosci possit.

Quamuis mysterium Trinitatis sit supra rationem naturalem, certum est tamen non esse contra illam: etenim verum vero repugnare non potest (ut dicitur in Conc. Lateranensi s. sess. 8.) nullumque argumentum à ratione naturali contra illius veritatem peti potest, quod non sit solubile. Cum igitur hoc mysterium contra rationem non sit; quaritur, an etiam aliquâ ratione naturali cognosci possit? Pro cuius resolutione

Dicendum est, personarum trinitatem in vnitæte diuinæ essentiæ, nullâ ratione naturali posse demonstrari. Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Raymundi Lul. qui (ut refert Nie. Emericus in decretorio Inquisitorum p. 2. q. 9. a. 96.) asserbat omnes articulos fidei, proindeque sanctissimæ Trinitatis mysterium probari posse per rationes necessarias, demonstratiuas & euidentes.

F s

Re

Refellitur hic error, & veritas nostræ assertionis probatur 1. ex scriptura. S. Matth. 11. vbi Christus dicit: *Nemo nouit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & qui uoluerit Filius reuelare*: & cap. 16. cum S. Petrus Christum alloquens dixisset: *Tu es Christus, Filius Dei uini*, respondit ipse Christus: *Beatus es Simon Bar Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, &c.*

Probatur 2. autoritate Gregorii vndecimi summi Pontificis, qui supradicti Lullij opinionem ut hæreticam damnauit, ut refertur in præfato Directorio, loco citato.

Probatur 3. ex S. Hilario lib. 1. de Trinit. vbi sic loquitur: *Non puer homo suâ intelligentiâ se consequi posse mysterium diuina generationis*. Et S. Aug. lib. 8. de Trinit. cap. 5. vbi de hoc mysterio loquens, *Trinus*, inquit, *credere debemus, quàm intelligere*.

Probatur 4. hæc ratione: Omnis cognitio naturalis, quam de Deo habemus, aut habere possumus, ducitur solum ex creaturis à posteriori & per effectus, atqui nullus est effectus, qui referat nobis Deum esse vnum in essentia & trinum in personis; siquidem omnia opera Dei ad extrâ tribus personis diuinis communia sunt, & omnino indiuisa, nec Deus ad extrâ operatur ut trinus, sed quatenus vnus: ergo Dei opera ad extrâ nos ad trium diuinarum personarum notitiam perducere nequeunt, nec vlla proinde ratio ex ijs peti potest, quæ Deum esse vnum in essentia & simul trinum in personis demonstret.

Obijcies 1. Philosophos quosdam ethnicos ut Trifingitum, Platonem, Plotinum & alios, ita locutos fuisse in libris, quos ediderunt, ut videantur aliquam huius mysterij notitiam habuisse. Resp. Philosophos illos vel tantum locutos fuisse de diuersis essentia diuina proprietatibus & perfectionibus, non verò de distinctis in vna essentia diuina personis; vel, si aliquam personarum diuinarum notitiam habuerunt, illam non ex naturali luce aut proprij ingenij viribus obtinuisse, sed ex libris Moisaicis accepisse, sicut de Platone asserit S. Aug. lib. 8. de Ciuitate Dei cap. 12.

Obij-

Obijcies 2. hominem creatum esse ad imaginem Dei, ut dicitur Gen. 1. & in omnibus creaturis reperiri vestigium aliquod sanctæ Trinitatis, ut docet S. Aug. lib. 7. de Trinit. c. 10. atqui ex imagine cognosci naturaliter potest prototypon, sicut animal ex vestigio. Resp. 1. hanc imaginem in eo consistere, quod homo sit naturæ intelligentis sicut Deus, unde nihil potest colligi, nec demonstratiuè concludi de Trinitate personarum in Deo; ac multò minùs ex alijs creaturis, in quibus nihil inuenitur, quod ad huius mysterij notitiam eos ducat, qui illud ignorant. Resp. 2. nos nequidem scire posse vel in nobis imaginem Dei, vel in alijs creaturis vestigium Trinitatis inueniri, nisi fides diuina illud reuelaret; cum Deus non cernatur in creaturis ut trinus, sed solum ut vnus, sicut ex antedictis constat.

SECTIO II.

An sint plures in Deo personæ.

AD clariorem intelligentiam eorum, quæ tum in hac sectione, tum in sequentibus de mysterio Trinitatis dicenda sunt, obseruandum est nos hîc sumere nomen personæ in ea significatione, in qua communiter à sanctis Patribus sumitur, scilicet (ut loquitur Boëtius lib. de duabus naturis, & post illum S. Thomas 1. p. q. 29. art. 1.) pro rationalis seu intellectualis naturæ indiuiduæ & incommunicabili substantiæ; quo etiam in sensu sumitur nomen hypostasis. Quamuis enim pluries in Ecclesia olim disceptatum fuerit de propria significatione harum vocum *hypostasis* & *substantia*, vtrum idem essent cum persona & essentia, ut constat ex S. Greg. Naz. orat. 21. & ex S. Hieron. ep. 37. ad Damasc. aliquibus affirmantibus in Deo tres esse hypostates & vnâ essentiam, alijs id admittere renuentibus; nihilominus tamen eò res hæc tandem deuenit, ut ex communi Ecclesiæ consensu nomen essentiæ & substantiæ in diuinis pro ipsa natura &

deitate tribus personis communi sumeretur; nomen vero hypostasis significaret personam, seu id, quod unicuique personæ est proprium; unde in pluribus conc. Chalced. act. 5. & Constant. 2. col. 8. can. 4. quando de unitate verbi diuini cum humanitate agitur, illa unio dicitur facta esse secundum hypostasim, hoc est in persona verbi; & negatur in Christo esse duas hypostases, hoc est personas. Hæc obseruatione præmissâ, pro questionis propositæ resolutione

Dicendum 1. plures esse in Deo personas realiter à se inuicem distinctas. Huic veritati, quæ de fide est, variæ hæreses olim oppositæ fuerunt, vt Sabellianorum & aliorum, qui personas diuinas solis nominibus distinguere voluerunt, & vnâ esse in deitate personam, quæ pro diuersis officijs diuersa nomina sortiretur, hæcque Patrem reuera pro nobis in cruce passum, unde & dicti sunt Patrispassiani, vt fufius refert S. Epiphanius har. 62. & S. Augustinus in lib. de hæresibus e. 41.

Hæc hæresis refellitur, & fidei nostræ veritas probatur 1. ex scriptura, in qua fit varijs in locis plurium diuinarum personarum mentio, vt Gen. 1. *Deus ait: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*: vbi sermo fit in plurali numero, ordinaturque ad personas distinctas ab ipso loquente, quæ tamen simul cum illo ad creationem hominis operentur: atqui non possunt aliæ personæ, quæ ibi colloquantur, intelligi quam diuinæ; cum agatur de creatione, quæ solius Dei propria est. Atque ita hunc locum intellexerunt S. Hilar. lib. 5. de Trinit. S. Athanasius orat. contra idola. S. Basil. hom. 10. in Exameron, S. Augustinus lib. 12. de Trinit. c. 6. & alij plures.

Dicendum 2. tres esse in Deo personas, nec plures nec pauciores; scilicet Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Hæc propositio de fide est, &

Probatur 1. ex his Christi verbis S. Ioan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, quem locum S. Athanasius orat. contra gregales Sabellij pulchrè vrget:*

Cum

Cum, inquit, Christus de se loquitur, dicit (ego) cum de Patre, dicit (ille) cum de Spiritu Sancto, subiungit (alium) nonne igitur manifesta pertinacia est negare tres. Item epist. 1. S. Ioan. c. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in celo; Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt. Tres sunt (inquit Apost.) non Dij, qui plures esse non possunt; non Angeli, aut alia creatura, ibi enim loquitur de Deo, seu de ipsius Dei testimonio, ut ex verbis sequentibus patet: ergo de tribus personis intelligi debent, quae, licet inter se distinctae sint, tamen unum, hoc est, unam naturam & essentiam habent. Denique S. Matth. cap. 28. apertissime dixit Christus Dominus baptizandos esse fideles *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

Probat 2. ex Conc. Lateranensi sub Innocentio III. in decreto fidei cap. 1. ubi haec verba habentur: *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres quidem personae, sed una essentia, substantia, seu natura omnino simplex.*

Probat 3. ex S. Ambr. lib. 2. de fide ad Gratianum cap. 4. ubi explicans trifagium ex Isai. cap. 6. *Quid sibi vult, inquit, sub uno nomine trina sanctitatis repetitio, &c. Non dixit semel, ne Filium sequestraret; non bis, ne Spiritum Sanctum prateriret; non quater, ne creaturas adiungeret: & ut ostenderet unam esse Trinitatis Deitatem, cum tertium dixisset (Sanctus, Sanctus, Sanctus) addidit singulariter (Dominus Deus Sabaoth) Et S. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 4. Omnes, inquit, quos legere potui, qui ante me de Trinitate scripserunt, hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unus eiusdemque substantia, in separabili aequalitate diuinam insinuent unitatem; ideoque non sunt tres Dij, sed unus Deus; quamvis Pater Filium genuerit; & ideo Filius non sit, qui Pater est; Filiusque à Patre sit genitus, & ideo non sit Pater, qui Filius est; Spiritusque Sanctus nec Pater sit nec Filius, sed Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coequalis.*

Probatur 4. hâc ratione, quâ S. Athan. suprâ, & Tertul. lib. cont. Praxeam vtuntur: qui accipit esse ab alio, realiter ab eo distinguitur, quia nihil seipsum producere potest: atqui ex varijs scripturâ testimonijs infrâ citandis constat in vna Diuinitatis substantia esse tres personas, quarum secunda producitur à prima, Filius scilicet à patre; tertia item à prima & secunda, nempe Spiritus Sanctus à Patre & Filio: igitur Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus in vna eademque diuinitatis substantia realiter à se inuicem distinguuntur, sicque tres dantur in Deo personæ.

Obijcies, si plures essent in Deo personæ, quæ realiter essent inter se distinctæ, sequeretur quamlibet illarum non continere omnem perfectionem, proindeque non esse infinite perfectam. Resp. distinctionem illam realem diuinarum personarum se tenere tantum ex parte relationum (vt postea dicitur) non verò ex parte naturæ & essentia. Vnde, etiam si persona vna relatiuè non sit altera, est tamen idem prorsus cum illa essentialiter: & hoc modo quidquid est perfectionis in vna, est etiam realiter in altera, propter summam ac simplicissimam essentia diuinæ vnitatem; vnde S. Greg. Nazian. Orat. 37. num. 21. optime dixit: *Quamuis Pater non sit Filius, tamen est id, quod Filius.*

Cæterum cum hoc sanctissimæ Trinitatis mysterium adeò sublime sit, vt vix ab humano ingenio concipi possit, meritò S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum Arianum, postquam illud explicasset, quod & nos hîc apponere possumus. *Qui potest capere, capiat; qui autem non potest, credat, & oret, vt, quod credit, intelligat.*

• • •

S E

SECTIO III.

An sint aliqua processiones in personis diuinis, & quot.

Sensus quaestionis est (suppositâ veritate illâ, qua sectione præcedenti probata est, nempe tres esse in Deo personas) an inter illas aliquis ordo processionis reperiat, seu an vna procedat ab altera. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. in personis diuinis reperiri veram aliquam & propriè dictam processionem. Hæc propositio est de fide, &

Probatur 1. ex scriptura. S. Ioan. 16. vbi Christus Dominus de se loquens dicit: *Exiui à Patre, & veni in mundum;* quo loco prior pars denotat eius aternam emanationem à Patre; si enim de sola incarnatione locutus fuisset (vt rectè obseruat S. Augustinus tract. 42. in S. Ioan.) satis fuisset dicere, *veni in mundum.* Item Mich. cap. 5. *Egressus eius ab initio, à diebus aternitatis.* Item S. Ioan. cap. 15. dicitur de Spiritu Sancto, *qui à Patre procedit.*

Probatur 2. ex symb. Niceno, quo vtitur sancta Romana Ecclesia, in quo dicitur Filium ex Patre natum esse ante omnia sæcula, & Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere: item ex symb. S. Athanasij, vbi dicitur Filius à Patre genitus, & Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedens.

Probatur denique ex SS. Patribus infra citandis, cùm in particulari de secunda ac tertia persona diuina processione ageretur.

Dicendum 2. duas esse in diuinis processiones, nec plures nec pauciores; scilicet Filij à Patre, & Spiritus Sancti à Patre & Filio. Est de fide, &

Probatur 1. quia in scriptura duarum illarum processionum solum mentio fit, vt constat ex d. ctis, & plenius constabit ex dicendis. Pro-

Probatur 2. hâc ratione, quâ utitur S. Thom. q. 27. a. 5. quia diuinæ processiones non accipiuntur nisi secundum operationes Dei immanentes : atqui in natura intellectuali, qualis est diuina, sunt duæ tantum operationes immanentes, nempe intelligere & velle : ergo sunt duæ tantum processiones.

Obijcies, processionem quamcumque diuinæ personæ minime conuenire : tum quia persona procedens necessario est ab alio, & non à se; cum tamen repugnet Deum esse, & à se non esse : tum quia, quod procedit, producit; produci autem dicit imperfectionem. Resp. non repugnare Deum esse ab alio, qui sit idem numero Deus; tunc enim natura diuina, cum sit eadem in producente & in producto, non producit; sed solum communicatur per productionem personæ; & hoc nullam dicit imperfectionem, imò summam & infinitam indicat ipsius diuinæ naturæ in seipsa fecunditatem.

Querunt hic Doctores, an principium immediatum diuinarum illarum processionum sit naturæ diuinæ fecunditas, an verò eius intellectus & voluntas? Durandus existimat principium illud esse ipsam naturam diuinam, quatenus infinite fecunda est, non verò quatenus intelligens & volens. verum hanc sententiam communiter Doctores rejiciunt, non solum vt minus probabilem, sed etiâ vt errori proximam ac in fide periculosam; asseruntque vnanimiter diuinas processiones esse per intellectum & voluntatem. Ita S. Thom. quest. 27. art. 1. & S. Bonau. in 1. sent. c. 6. Et constat ex ijs scripturæ locis, in quibus secunda persona dicitur verbum vt S. Ioan. 1. Apoc. 19. &c. Verbum enim in natura spiritali nihil est aliud quam completa notitia intellectus. Item ex ijs, in quibus vocatur sapientia, vt Prou. 8. Eccli 24. sapientia enim ad solum intellectum pertinet. Item Heb 1. vbi vocatur imago Patris; ratio enim imaginis propriè intellectui competit, quia cognitio intellectus fit per assimilationem cognoscentis cum obiecto, & speciem vitalem expressam. Constat etiam ex alijs scripturæ locis, in quibus Spiritus Sanctus

ctus vocatur amor & charitas Dei, quæ quidem spectant ad voluntatem.

Præterea, nisi dicamus Filium produci per intellectum, & Spiritum Sanctum per voluntatem, non posset explicari, cur productio Filij esset vera generatio; Spiritus Sancti non item, ut ex infra dicendis plenius constabit.

SECTIO IV.

An sint aliquæ relationes inter personas diuinas, quot, & quales.

Dicendum 1. aliquas esse relationes reales inter personas diuinas. Hæc propositio est de fide.

Probat 1. ex scriptura, quæ pluribus in locis personas diuinas nominibus relatiuis Patris, Filij, & Spiritus Sancti exprimit & appellat, ut constat ex antè dictis: Pater enim & Filius sunt correlata, quia Pater, est alicuius Filij; Pater; & Filius, cuius Patris Filius; similiter Spiritus Sanctus est ab aliquo spirante; cumque (sicut dictum est) per modum amoris procedat, relationem necessario dicit ad principium, quia omnis amor est alicuius amantis.

Probat 2. ex Conc. Toletano vndecimo in confessione fidei, vbi expresse dicitur personas diuinas referri relationibus: & Conc. Florentino Sess. 18. vbi Ioannes Theologus agens patres Latinorum ait, apud omnes Doctores constare, solam in diuinis relationem multiplicare personas.

Probat 3. ex S. Augustino lib. 5. de Trinit. cap. 5. vbi dicit Patrem & Filium non appellari secundum substantiam, id est secundum esse absolutum; sed secundum esse relatiuum: nec Patrem dici ad se, sed ad Filium, nec Filium ad se, sed ad Patrem.

Probat 4. hæc ratione: Diuina personæ distinguntur inter se realiter, ut de fide esse supra dictum est: atqui non distinguntur per essentiam, cum hæc vna eademque sit

in tri-

in tribus personis : ergo per reales relationes, cum nullo aliud distinctionis fundamentum in illis reperiri possit.

Dicendum 2. esse quatuor relationes reales in Diuinis, nec plures, nec pauciores; scilicet Paternitas & Filiatio, Spiratio actiua & spiratio passiuua. Ita S. Thom. quaest. 28. art. 4. & communiter omnes cum eo Theologi. Probatur hac ratione, qua utitur S. Tho. Omnis origo & processio realis vnus ab altero exigit necessario duos respectus oppositos, quorum vnus sit precedentis ad principium, a quo procedit, alter ipsius principij ad id, quod ab illo procedit: ergo, cum in diuinis duae sint processiones (vt sectione precedenti dictum est) sequitur esse quoque quatuor relationes reales; vnam, quae est Patris ad Filium, & vocatur Paternitas; alteram, quae est Filij ad Patrem, & vocatur Filiatio; tertiam, quae est Patris & Filij tanquam vnus Principij ad Spiritum Sanctum; & vocatur Spiratio actiua; quartam denique, quae est Spiritus Sancti ad Patrem & Filium, & vocatur Spiratio passiuua.

Dicendum 3. relationes in diuinis distingui inter se realiter. Ita S. Thom. art. 3.

Probat ex Conc. Toletano vndecimo in confessione fidei, vbi dicitur in relatione cerni numerum personarum, hoc est ideo tres personas in diuinis realiter inter se distingui: quia inter ipsas relationes aliqua reales inveniuntur; vnde infertur etiam relationes ipsas realiter inter se distingui, cum quidquid realiter distinguit vnus ab alio, debeat esse realiter distinctum a reali distinctiuo illius.

Idem constat ex eo, quod dicit Boetius lib. de Trinit. quod substantia in diuinis continet vnitatem, relatio vero multiplicat Trinitatem, vnde sequitur, quod, si relationes illae non distinguerentur ab invicem realiter, non esset in diuinis trinitas realis, sed rationis tantum, seu per solam mentis operationem, quod Sabellianam haeresim redoleret.

Probat in super ex eo, quod dicit S. Thom. loco cit. ea distinguuntur inter se realiter, inter quae realis oppositio inveni-

inuenitur; atqui inter relationes diuinas talis oppositio inuenitur; cum de ratione relationis cuiuslibet fit, vt inter terminos relativos fit oppositio relatiua, alioquin nec esset relatio: ergo relationes diuinae inter se realiter distinguuntur.

Est tamen obseruandum spirationem actiuam, quamuis realiter a spiratione passiuam distinguatur, nullo modo distingui à paternitate aut filiatione; tum quia secundum axioma commune Theologorum, in diuinis omnia vnum sunt, nisi vbi obuiat oppositio relatiua; tum etiam, quia (vt definitum est in Conc. Lateranensi cap. Damnamus, sub Innocentio III.) in diuinis non est quaternitas rerum; esset autem, si actiua Spiratio à Paternitate & Filiatione realiter distingueretur.

Dicendum 4. relationes diuinas non distingui realiter ab essentia diuina. Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit error Gilberti Porretani, qui (vt constat ex Conc. Remensi sub Eugenio III. & ex S. Bernardo serm. 80. in Cant.) assererat relationes diuinas ab essentia diuina distingui realiter, esseque illi velut assistentes & affixas, quod etiam testatur S. Thom. sup. art. 2.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. autoritate ipsius Conc. Remensis, in quo (vt refert Baronius tom. 12. ad ann. 1148.) præfatus error præfente & præfidente ipso Eugenio summo Pontifice damnatus est: & in confessione fidei art. 3. expressè definitum est, nullas esse in Deo relationes, quæ non sint ipse Deus.

Probat 1. autoritate SS. Patrum, quos Magister sententiarum lib. 1. dist. 1. & 31. fusè citat, & præsertim S. Bernardi, qui ex professione in loco supra citato veritatem huius assertionis, tanquam fide diuinam credendam, contra præfati Gilberti errorem propugnat.

Probat 3. hæc ratio: si aliqua esset inter essentiam diuinam & relationes distinctio, sequeretur aliquam esse in Deo compositionem, cum in eo plures inter se realiter distinctæ res reperirentur; quod omnimodæ eius simplicitati absolute repugnat.

Dices,

Dices, inde sequi relationes illas inter se realiter non distinguui; quæ enim sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se, vt fert axioma Philosophorum: atqui relationes illæ sunt idem realiter cum essentia diuina: ergo etiam & inter se. Resp. dictum axioma, verum esse in rebus creatis & finitis, falsum in præsentis mysterio, quod nec Aristoteles nouit, nec vllus ethnicorum Philosophorum cognoscere naturaliter potuit; proindeque illo non obstante verum esse id, quod fides docet, Deum esse verè vnum in essentia, trinum in personis, diuinamque essentiam ob infinitatem suam identificare sibi omnia, cum quibus nullam habet oppositionem, ac proinde omnes diuinas relationes; cum tamen hæ sibi mutuo identificari nequeant, ob realem, quam ad inuicem habent oppositionem.

SECTIO V.

An sint admittenda aliquæ notiones in personis diuinis, & quot.

PER notiones hic intelligimus proprietates quasdam personales & veluti notas, quibus personæ diuinæ inter se distinguuntur in ordine ad nostrum intellectum. Circa quætionem igitur propositam.

Dicendum 1. aliquas notiones in diuinis esse admittendas. Ita S. Thom. quæst. 32. art. 2. & post illum communiter omnes Theologi. Constat 1. ex S. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 6. Vbi ait aliam esse notionem, quæ Pater æternus intelligitur vt genitor; aliam, quæ dicitur ingentus; prioremque ei competere relative ad Filium, posteriorem verò absolute in ordine ad seipsum. Et ex S. Basil. ep. 43. vbi vocat notionem, propriam personæ formam & notam, vel characterem seu signum distinctiuum; & dicit illas notiones esse necessarias, vt de Trinitatis mysterio inconfusa cognitio habeatur.

Probat 2. ex eo, quod (vt rectè obseruat S. Doctor supra)

suprà) necessarium fuit notiones illas excogitare & admittere ad iuuandam intellectus nostri imbecillitatem, vt scilicet pro nostro captu ac modulo per inadquatos conceptus de personis diuinis loqui, mysteriumque Trinitatis aptè & distinctè explicare possemus, vt ex sequentibus patebit.

Dicendum 2. quinque tantum notiones admittendas esse in diuinis, scilicet Innascibilitatem, Paternitatem, Filiationem, Spirationem actiuam, & Spirationem passiuam. Ita S. Thom. suprà art. 3. & communiter omnes Theologi, qui sic illas probant, simul & explicant. Tot dantur notiones in diuinis, quot haberi possunt ex his duobus respectibus (*a quo alius & qui ab alio*) quia penes eos est omnis distinctio diuinarum personarum: atqui hi duo respectus solummodo nobis suggerunt quinque notiones nunc enumeratas; quod constat inductione facta per modos, quibus personæ diuinæ innotescunt. Pater enim tripliciter innotescit 1. ex eo, quod à nullo est, cum sit ipse principium sine principio, vnde existit (Innascibilitas) 2. ex eo, quod alius est ab eo per generationem, vnde existit (Paternitas) 3. ex eo, quod alius est ab eo per Spirationem, vnde existit (communis Spiratio actiua) similiter Filius dupliciter innotescit 1. ex eo, quod ipse est ab alio per generationem, vnde existit (Filiatio) 2. eo quod ab ipso est alius per Spirationem, vnde existit (actiua Spiratio) quæ illi cum Patre communis est, imo formaliter eadem ac in Patre; ac proinde suprà numeratæ notiones sunt tantum quatuor. Restat Spiritus Sanctus, qui non innotescit per hoc, quod alius sit ab ipso, cum nullam producat personam: sed tantum per hoc, quod ipse est ab alio, idque per Spirationem, vnde existit propria ipsius notio nempe (Spiratio passiuæ.) Ex quibus facile est colligere supradiçtas quinque notiones.

Est autem obseruandum ex illis quinque notionibus quatuor esse relationes, scilicet Paternitas, Filiatio, Spiratio actiua, & Processio seu Spiratio passiuæ; nam Innascibilitas non est relatio, sed potius negatio relationis,

onis,

onis, seu productionis passiuæ ab altero: eamdem verò rem posse simul dici & relationem & notionem; relationem, quatenus est ratio referendi vnã personam ad aliam; notionem, quatenus est ratio dignoscendi vnã personam ab alia.

Quæres, cur non ponatur sexta notio, quã designetur nullam personam à Spiritu Sancto produci; sicut in Patre ponitur Innascibilitas, vt ostendatur illum ab alia persona non produci. Resp. talem notionem non esse in Spiritu Sancto necessariam: non enim qualibet negatio debet inter notiones numerari, sed ea solum, quæ aliquam perfectionem vel dignitatem exhibeat, cuiusmodi est Innascibilitas in Patre, quatenus significat Patrem esse principium totius Deitatis, nec ab alio villo produci: ex qua tamen Patris notione non sequitur, quòd Pater sit alijs personis excellentior; summa enim in omnibus ac perfectissima æqualitas est propter simplicitatem essentiæ diuinæ, quæ tribus personis communis est, secumque illas profus identificat. Plura super hac re videri possunt apud Magistrum sententiarum lib. 1. dist. 27. & 28. vbi & varias sanctorum Patrum sententias fusiùs refert.

CAPVT II.

De personis diuinis in particulari.

SECTIO I.

Quenam nomina primæ in diuinis personæ propriè conueniant.

EX varijs nominibus, quæ primæ in diuinis personæ conuenire possunt, tria sunt præcipua, de quibus hic nobis agendum est. Primum, est nomen ingenerati: cum enim propria primæ personæ notio (vt ex antedictis

dictis constat) sit Innascibilitas, ex illa deriuatum est nomen Innascibilis siue Ingeniti, quod apud sanctos Patres ad primam sanctissimam Trinitatis personam designandam adhibetur: quo quidem nomine non aliud significare voluerunt, quam primam illam personam à nullo alio principio esse productam; in quo distinguitur à duabus alijs, quæ aliquod suæ productionis principium agnoscunt; vnde sanctus Basilius lib. 4. contra Eunomium ex hac appellatione ingeni, argumentum ducit ad probandum secundam Trinitatis personam non esse factam aut creatam, sed esse genitam; quia scilicet frustra alioquin Pater ingenitus appellaretur, si nulla esset genitura, cum qua comparatus dici posset ingenitus; ac potius increatus quam ingenitus dici deberet.

Secundum, est nomen Patris, quod quidem si sumatur in ordine ad creaturas, non est personæ nomen sed essentiæ; proindeque non solum primæ, sed etiam alijs duabus personis conuenit; eo namque sensu paternitas in Deo significat eius bonitatem & prouidentiam erga creaturas præsertim rationales, quatenus illas creat, conseruat, gubernat, &c. quæ actiones creandi, conseruandi, gubernandi, &c. communes sunt toti Trinitati, cum sint actiones ad extrâ, Deus autem ad extrâ non operetur vt trinus, sed quatenus vnus est; vnde Christus Dominus S. Matth. 23. dicit: *Vnus est pater vester, qui in calis est;* & cap. 6. iubet nos ita orare: *Pater noster, qui es in calis,* vbi nimirum dictio *Pater* ex communiore Theologorum sententia sumitur essentialiter, simulque refertur ad tres personas, non autem ad solum patrem.

Si verò nomen Patris sumatur in ordine ad internam generationem, tunc soli primæ personæ competit, quod patet ex varijs scripturæ locis supra citatis & adhuc infra citandis, & ex omnibus fideli symbolis; in quibus Ecclesia profitetur primam in diuinis personam verè & propriè esse & dici patrem, nullique alteri personæ hoc nomen eo sensu acceptum competere; vnde S. Athanasius in symb. suo: *Vnus ergo Pater, non tres Patres: & S. Cyril.*

ryl. Alexand. lib. II. in S. Ioan. explicans illa verba (*Pater manifestavi nomen tuum hominibus cap. 17.*) sic loquitur: *Manifestavit nomen Patris Filius, quatenus in eam notionem ac sinceram contemplationem nos induxit, ut intelligeremus, non solum Deum illum esse re verà (id enim & ante Christi adventum vulgo predicabatur per scripturam divinam) sed hoc insuper, praterquam quod Deus est, eundem quoque esse non emsntirà appellatione Patrem, qui in seipso & ex seipso proprium habet fatum cum natura sua concurrentem atque æternum: & paulò post subiungit nomen Patris magis illi convenire quàm nomen Dei: Hoc enim dignitatis, inquit, illud substantiæ proprietatis notionem continet.*

Tertium, est nomen Principij, quod quidem duplici modo potest similiter considerari, vel ad extrà & secundum respectum ad creaturas, vel ad intra & secundum actiones immanentes: priori modo est nomen essentielle tribus personis conveniens eodem modo, quo supra de nomine Patris dictum est; posteriori verò, est notionale, quod primæ & secundæ personæ convenit, sed præsertim primæ. Et quidem, quod Patri & Filio conveniat, pater ex Conc. Florentino sess. ult. & ex Conc. Lugdunensi sub Gregorio decimo capite unico de summa Trinitate, vbi vocabulum Principij dicitur commune Patri & Filio ad intra, quatenus ambo simul producant Spiritum Sanctum. Quod autem præsertim ac potissimum personæ Patris hoc nomen Principij conveniat, patet ex eo, quod solus Pater sit principium sine principio, solus simul producat & improductus, & à S. August. lib. 4. de Trinitate cap. 20. & S. Athan. orat. cont. Gregales Sabellij vocatur *Principium totius Deitatis*; non quod ipsa Deitas ab ipso procedat, hoc enim dicere est hæreticum & damnatum in Conc. Lateranensi sub Innocentio III. cap. 2. sed quia est principium aliarum personarum, in quibus est tota Deitas, & quibus totam Deitatem ipse communicat.

Quæres, an sicut Pater dicitur principium, sic etiam possit dici causa Filij & Spiritus Sancti? item an possit dici au-

ci au
spe
nis n
non
feren
caus
uer
ac p
tura
set P
mate
set. C
S. Au
sum P
tus est
autem
maior
restab

Qui
L
ri
sanct
præse
veru
tri c
quart
ac pro
Hi
rij, q
fertin
ipse A

ci author ipsius Filij & Spiritus sancti? Respondetur, quod spectat ad nomen causæ; apud Latinos vñum illius nominis non esse admittendum, quamuis apud Græcos Patres nonnunquam nomen causæ & principij in diuinis indifferenter sumptum reperitur: ratio est, quia hoc nomen causæ secundum communem acceptionem importat diuersitatem substantiæ & dependentiam vnius ab altero, ac proinde quamdam prioritatem & posterioritatem naturæ, præsertim si sermo sit de causâ efficiente, qualis esset Pater respectu aliarum personarum; cum nec causæ materialis, nec formalis, nec finalis rationem habere possit. Quod autem spectat ad nomen authoris, respondet S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum cap. 14. *Si propterea Deum Patrem Deo Filio dicis authorem; quia ille genuit, iste genitus est; quia iste de illo est, non ille de isto: scilicet & concedo: si autem per nomen authoris minorem vis facere Filium, Patremque maiorem, nec eiusdem substantiæ Filium, cuius est Pater; detestabor & respuam.*

SECTIO II.

Quid fides Catholica de secunda sanctissima Trinitatis persona credendum proponat.

Loquimur hîc tantùm de ijs, quæ ad rectam & veram sanctissimæ Trinitatis noticiam pertinent, de mysterio Incarn. suo postea loco acturi. De secunda igitur sanctissimæ Trinitatis persona Catholica fides quinque præsertim veritates docet esse credendas: prima est, esse verum & naturalem Dei Patris Filium: secunda, esse Patri consubstantialem: tertia, esse Patri coæternum: quarta, esse Patri per omnia æqualem: quinta, esse verè ac propriè vnum cum Patre Deum.

His quinque veritatibus opposita fuit olim hæresis Arii, qui (vt constat ex Athanasio varijs in locis, ac præsertim in libro de Synodis, ex quodam opusculo, quem ipse Arius edidit, inscripsitq; *Thalia*) dicebat Filium Dei,

G nec

nec Deum esse, nec genitum ex substantia Patris, nec proinde ipsi consubstantialem; sed esse creaturam, non ab æterno sed in tempore, ante alias tamen productam.

Hi errores seu potius blasphemix refutantur, & veritates nostræ fidei probantur sigillatim eo ordine, quo supra proposita sunt.

Prima quidem, quod scilicet secunda persona sit verus & naturalis Dei Filius, probatur manifestè ex scriptura Pl. 2. vbi Deus Pater Filium alloquens, *Filius meus es tu*, inquit, *ego hodie genui te* S. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, quæ verba sic explicat S. Leo Papa hom. de Transfiguratione: *Hic est Filius meus non adoptiuus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus*. S. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum unigenitum daret*; quod si non esset naturalis, sed adoptiuus, unigenitus dici non posset, cum plurimi alij sint per adoptionem filij.

Secunda veritas, nempe quod sit Patri consubstantialis, hoc est eiusdem naturæ & substantiæ cum ipso, probatur ex his Christi Domini verbis, sanct. Ioan. 10. *Ego & Pater unum sumus*; quo quidem testimonio (vt rectè dixit S. Aug. tract. 36. in S. Ioan.) simul liberamur ab erroribus Arii & Sabellij tanquam à Scylla & Charybdi: quod enim dicit, *unum*, significat vnitatem essentiæ & naturæ, ac proinde consubstantialitatem, quam negabat Arius; quod autem addit *sumus*, distinctionem indicat personarum, quam Sabellius inficiabatur. Hoc eodem testimonio vsus est S. Athan. ser. 4. contra Arianos; & S. Hilari, lib. 7. de Trinit.

Eadem veritas expressè definita est in Conc. Niceno primo aduersùs Arium, vbi ex decreto Conc. vox (*consubstantialis*) in symb. apposita est, & idem symb. in alijs Conc. vnanimi Patrum consensu receptum.

Tertia veritas, quod sit Patri cœternus, probatur Mich. 5. *Egressus eius ab initio, à diebus æternitatis*, quæ verba S. Hieronymus in illum locum, & communiter alij SS. Patres de æterna generatione Filij Dei interpretantur.

Item

Item sanct. Io. 1. *In principio erat verbum*, quo testimonio sanct. Aug. in illum locum, & alij sancti Patres vsi sunt ad probandam contra Arianos verbi diuini æternitatem.

Quarta veritas, scilicet quòd sit Patri per omnia æqualis, probatur ex Apost. ad Philipp. 2. vbi de filio Dei loquens dicit, quòd, *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*, hoc est (vt explicat S. Chrysostomus & sanct. Ambros. in hunc locum) cum esset eiusdem naturæ & substantiæ cum Deo Patre, nihil sibi arrogauit indebitum, cum se existimauit ipsi Deo Patri per omnia æqualem; vnde rectè sanct. August. in Pl. 126. *Quare, inquit, non est rapina? quia est natura: & lib. 3. cont. Maximinum Arianum occurrens obiectioni Arianorum dicentium Filium esse minorem Patre, quia totum, quod erat, à Patre acceperat: Non potest, inquit, is, qui accepit, ei, qui dedit, esse inæqualis, quia & hoc accepit, vnde esset æqualis: nihil enim Patre minus habet. ille, qui dicit, omnia, quæ habet Pater, mea sunt.*

Quinta denique veritas, nimirum quòd Filius Dei sit verè & propriè vnus cum Patre Deus, præterquam quòd ex antè dictis euidenter sequitur, probari insuper potest ex varijs scripturæ locis, in quibus Filius Dei verè & propriè Deus vocatur. II. 35. *Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum, &c.* S. Ioan. 20. *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Rom. 9. *Ex quibus est, Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* sanct. Ioan. 5. *Et simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus.*

Ex quibus locis & alijs similibus, cum constet Filium Dei esse verum Deum, sequitur, vt sit vnus & idem cum Patre Deus; cum plures Dij nec sint, nec esse possint.

Obijciebant primò Ariani: quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat; si erat, quare genitus est; si non erat, ergo aliquando non fuit, ac proinde nec æternus nec Deus est. Respondetur cum sancto Basilio, non erat, antequam gigneretur, sed erat, cum gigneretur; semper autem genitus, semper igitur fuit. Vnde

sanctus Aug. epist. 174. ad Pascentium: *Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius.* Ratio est, quia Filius gignitur in aternitate, quæ est indiuisibilis, immutabilis, infinita, coëxistens omnibus partibus nostri temporis; cum ergo non possimus illam explicare nisi per respectum ad nostrum tempus, coëxistat autem toti nostro tempori, fit, ut rectè dicamus Filium semper genitum esse, & semper gigni; quamuis (ut rectè obseruat S. Augustinus) aptius dicatur semper genitum esse, quàm semper gigni: nam licet semper duret diuina generationis actus, tamen semper etiam perfectus est & consummatus. Et hæc est ratio, quare Christus Dominus diuinam suam generationem explicat per verbum præteriti temporis S. Ioan. 8. *Ego ex Deo processi;* & nos in symb. credimus genitum, non factum

SECTIO III.

Ob quam rationem Filij processio dicatur, & verè sit generatio; Spiritus Sancti verò nec sit, nec dici possit.

Cum certissimum sit ex antè dictis, Filij processionem esse veram & propriè dictam generationem, siquidem ipse procedens est verus & propriè dictus Deus Filius ex Deo Patre verè genitus, ut pluribus in locis scripturæ dicitur; Spiritus sancti verò processionem nec esse, nec dici posse generationem, cum Filius Dei nec sit, nec dici possit: quærunt Theologi, quæ sit huius differentia ratio? Communis resolutio ea est, quam affert S. Thomas 1. p. q. 27. art. 2. & lib. 4. cont. gentes cap. 10. scilicet quòd generatio propriè dicta est origo seu processio viuientis à viuente principio coniuncto secundum similitudinem naturæ; processio autem Filij talis est. In primis enim est processio seu origo viuientis, quia Filius non solum est viuens, sed est ipsa vita; vnde 1. S. Ioan. cap. 1. vocatur, *verbum vita, &c. vita aterna, que erat apud Patrem, & apparuit nobis.* Deinde est à principio viuente quia

quia Pater, qui per intellectiōem notionalem est eius prin-
cipium, vitā intellectuali perfectissimā viuit; vnde S. Ioan.
5. dicitur, quod *Pater habet vitam in semetipso*; & S. Matth.
16. Christus dicitur *Filius Dei veri*. Est etiam à principio
coniuncto: Filius enim producit ex substantia Patris, &
cum illo vnum est, vt ex dictis sectione præcedenti con-
stat. Denique est secundum similitudinem naturæ; quia
Filius est perfecta & expressa imago Patris, vnde vocatur
ab Apost. Heb. 1. *Splendor gloria, & figura substantiæ eius*;
& Coloss. 1. vocatur *Imago Dei inuisibilis*.

Verum ista non soluunt difficultatem initio sectionis
propositam, processio enim Spiritus sancti æquæ ac Filij,
est origo viuētis à viuente, vt per se patet: est etiam in
similitudinem naturæ, quia per omnia Patri & Filio æqua-
lis est, & cum illis vnus Deus.

Multum laborarunt sancti Patres in hac difficultate
soluenda, & varias excogitarunt rationes, cur Filij pro-
cessio sit vera & propriè dicta generatio, Spiritus S. non sit.

Omnium optima ea est, quam affert S. Aug. lib. 9. de
Trinit. cap. 10. vbi dicit ideo Filium Dei vocari & esse
propriè genitum, seu verè & propriè generari, eo quod
procedat per intellectiōem, Spiritum S. verò minime, eo
quod procedat per voluntatem. Quæ ratio vt intelligatur,
obseruandum est, illud, quod procedit per intellectiōem,
procedere formaliter & ex vi suæ processionis simile in-
telligenti, quando intelligens se ipsum intelligit; cum in-
tellectio habeat pro termino verbum internum, quod est
species seu similitudo vel imago expressa rei intellectæ;
quod autè procedit per volitionem, non est formaliter vi
suæ processionis simile volenti, etsi volens seipsum velit;
cum volitio sit voluntatis actio, quæ per se non exprimit
vllam similitudinem, sed est potius propensio & inclina-
tio quædam erga rem volitam & amaram, iuxta illud S.
Aug. *Amor meus, pondus meum; illo seror, quocumque seror*.
Vnde fit, vt, cum Filius procedat à Patre per intellectu-
nem, quæ Pater se ipsum intelligit, vi processionis illius
formaliter sit in natura similis Patri, cum sit verbum seu

species & imago expressa ipsius Patris: ideoque processio eius sit vera & propriè dicta generatio. Cum autem Spiritus sanctus per volitionem & amorem procedat, inde fit, vt non sit formaliter vi suæ processionis similis in natura principio, à quo procedit, sed tantum materialiter, & est, quatenus terminus ille productus per amorem Patris & Filij identificatur cum essentia diuina, quæ ob infinitatem suam identificat sibi omnia, quæ in Deo sunt.

Cæterum quamuis eâ ratione vtcunque explicetur difficultas initio sectionis proposita, certior tamen distinguendi ratio non aliunde petenda est, quàm ex eo, quod ipsa fides nobis apertè declarat vnicum & vnigenitum esse in diuinis Filium, illiusque productionem proinde verè & propriè dici generationem: Spiritus sancti verò productionem nec esse, nec dici posse generationem, cum ex eadem fide certum sit, illum nec esse, nec dici posse Patris & Filij Filium, nec ab illis generari, sed procedere; quod constat tum ex scripturis antè relatis, tum ex omnibus fidei symb. quibus Ecclesia Cath. vtitur. Quare humiliter profiteri quisque meritò potest cum S. Damasceno lib. 1. de fide cap. 10. *Generationem à processione differre compertum habemus, sed quis differentia modus, ignoramus: & cum S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum cap. 14. Quid intersit inter nasci & procedere, inter illam generationem & hanc processionem, distinguere nescio, non valeo, non sufficio; generationem illam quis enarrabit, & processionem hanc quis enarrabit?*

SECTIO IV.

Quo sensu secunda in diuinis persona vocetur verbum.

INter plura nomina, quæ præter ipsum nomen Filij secundæ in diuinis personæ varijs in locis scripturæ tribuuntur, vnum est, quod aliquam explicationem requirere videtur, scilicet nomen verbi, cuius quæri

in

in primis potest, an verbum in diuinis sit nomen personale proprium Filij?

Antequam respondeatur, obseruandum est in primis verbum hic accipi pro concepta intellectus, de cuius ratione est, quod ab alio procedat. Obseruandum est præterea, magnum esse discrimen inter intelligere & dicere in rebus spiritualibus: intelligere enim, importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam; at verò dicere, importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum, seu ad terminum ipsius intellectionis: in illo nulla importatur originis ratio, in isto verò maximè.

His obseruatis, dicendum est verbum in diuinis propriè & strictè loquendo esse nomen personale proprium Filij.

Probatur 1. ex scriptura sancti Ioan. 1. *Verbum caro factum est*, & alijs in locis.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 2. *Verbum solus Filius accipitur*, & lib. de hæres. cap. 12. Alogianos recenset inter hæreticos, quod & facit S. Epiph. hæres. 51. eò quòd negarent verbum in Deo esse propriè Filium Dei.

Probatur 3. quia verbum in diuinis propriè & strictè loquendo non est ipsum intelligere, sed est aliquid productum intelligendo tanquam imago & expressio rei intellectæ; at in diuinis producere seu produci ab aliquo, pertinet ad rationem nominum personalium, cum personæ diuinæ secundum originem distinguantur: ideoque licet tota sanctissima Trinitas verè sit intelligens & intellecta, vna tamen persona sola est dicens, quæ profert verbum, nempe Pater; & vna sola vt verbum dicta, nempe Filius.

Vt autem clariùs adhuc hoc intelligatur, notandum est duplex esse verbum; vnum exterius, quod ore profertur, & de illo hic non agimus: alterum interius, quod mente concipitur, estque ipsius rei intellectæ expressa similitudo; vt enim docet S. Thomas 1. p. q. 27. art. 1. *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quòd intelligit, procedit aliquid interius*

psam, quod est conceptio res intellecta ex vi intellectiva proveniens, & ex eius notitia procedens; quam quidem conceptionem vox significat, & dicitur verbum cordis significatum verbo voci. Sicut autem res alias, sic etiam seipsam mens rationalis intelligere potest, & tunc producit in se quamdam sui ipsius expressam imaginem ex se natam, & in se immanentem: & eo modo, quantum possumus, concipere debemus Deum Patrem ab aeterno seipsam intelligere, & cognoscere, seque intelligendo & cognoscendo, sui ipsius imaginem expressam intra se producere, non quidem accidentalem, ut in nobis fit, sed sibi consubstantialem; quae imago verbum eius est. Sicque secunda in Trinitate persona vere & proprie verbum est, & dici debet.

Quaeres, ex quarum rerum cognitione verbum divinum procedat? Antequam respondeatur, observandum est unicam numero in Deo esse cognitionem rerum omnium, nempe divinae essentiae, divinarum personarum, & creaturarum spectatarum tam quoad essentiam, quam quoad existentiam actualem; per eamque verbum divinum procedere. Sed cum haec cognitio, ex qua verbum procedit, ad illa omnia obiecta terminetur, quaestio est, utrum ad hoc, ut procedat, necesse sit per se & formaliter praedictam cognitionem ad illa omnia terminari, an potius sit satis ad aliqua; reliquis ad quae terminatur mere per accidens & pure concomitanter se habentibus.

Hac observatione supposita: breuiter resp. ex varijs super hac re doctorum sententijs illam videri probabiliorem, quae asserit verbum divinum procedere ex notitia illa, qua Deus Pater se ipsum, essentiamque divinam, omnesque eius perfectiones, nec non divinas personas, ac denique omnes creaturas posibles cognoscit. Quod constat ex eo, quod verbum divinum procedit ex notitia Patris nobilissima ac perfectissima, qualis est sola comprehensiva notitia essentiae divinae: atqui comprehensio essentiae divinae est cognitio eorum omnium, quae sum formaliter, tum eminenter in ipsa continentur, cuiusmodi sunt ea, quae supra enumeravimus: ergo verbum divi-

divini
dit - v
ter, in
esset m

Quid

O

dictio
bus p
Spiri
comm
que P
tum;
ex co
Conc.
perfo
gnatu

Qu

hanc
Quia
Filio,
cedit
lunta
nec e
fed so
voces
spiran
dente
vindi
chari
textia

diuinum ex prefata illorum omnium cognitione procedit: unde recte S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 14. *Deus Pater, inquit, non integre perfecteque seipsum dixisset, si aliquid esset minus in verbo quam in se ipso.*

SECTIO V.

Quid fides catholica de tertia in diuinis persona credendum proponat.

Observandum est hoc nomen (Spiritus sanctus) duobus modis considerari posse: 1. secundum vim suam significationis, ut est nomen compositum ex duabus dictionibus; & sic est nomen essenziale, commune omnibus personis sanctissimæ Trinitatis, quia Pater est verè Spiritus, & verè sanctus; similiter & Filius: 2. prout ex communi usu & accommodatione Ecclesiæ sanctorumque Patrum, est vnicum nomen ex illis duobus conflatum; & tunc est proprium tertiæ personæ: quod constat ex communi usu loquendi; tum in scripturis, tum in Conc. & apud SS. Patres; ubi enumerantur diuinæ personæ, tertia illarum nomine Spiritus sancti designatur.

Quod si quæras, cur tertia illa persona sic vocetur? hanc rationem reddit S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 19. *Quia Spiritus Sanctus est communis ambobus, Patri scilicet & Filio, ideo id vocatur ipse propriis, quod ambo communiter. Accedit & alia ratio, quia scilicet procedit per actionem voluntatis: atqui sanctitas proprie ad voluntatem spectat; nec enim dicitur quis sanctus ab operatione intellectus, sed solum voluntatis: pari modo spirare, & spiritus, sunt voces specialiter ad voluntatem pertinentes, quatenus spirare aliquando significat vehementer amare aut ardentè desiderare, ut eum vulgò dicimus aliquem spirare vindictam aut cædes, vel è contrà sanctos viros spirare charitatem, pietatem, &c. Et sic peculiari iure ac titulo tertia in diuinis persona rectè nuncupatur Spiritus sanctus.*

Etus, quia per operationem voluntatis procedit.

Hac observatione supposita, de tertia illa persona seu de Spiritu sancto tres præsertim veritates fides Catholica credendas proponit. Prima est, illum esse verum Deum, Patri & Filio consubstantialem, & per omnia æqualem. Secunda, à Patre & Filio procedere. Tertia denique procedere à Patre & Filio tanquam ab unico principio.

Prima veritati oppositus est error Macedonij & eius assecularum, qui (ut refert Sozomenus lib. 4. c. 26.) asserabant Spiritum sanctum non esse Deum, sed aliquam substantiam spiritalem, superiorem omnibus Angelis, creatam à Patre per Filium: qui error fuit etiam Arii, qui sicut Filium ita etiam Spiritum sanctum creaturam dicebat, teste S. Epiphanio hæresi 69.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur i. auctoritate scripturæ. 1. S. Ioan. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt:* quæ verba clarissimè indicant unitatem substantiæ & diuinitatis in Spiritu Sancto, & alijs personis diuinis. S. Matth. cap. ult. Christus præcipit credentes baptizari in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti; sacramenta autem conferri non debent nisi nomine & auctoritate veri Dei, qui solus est author & largitor gratiæ. S. Marc. 3. vbi dicitur cætera peccata hominibus dimitti: peccata autem in Spiritum sanctum non remitti in æternum. Denique act. 5. sanctus Petrus increpans Ananiam, quod mentitus esset Spiritui sancti, addit postea illum non esse mentitum hominibus, sed Deo.

Probatur 2. auctoritate vniuersalis Ecclesiæ, quæ in symb. Apóst. profitetur, se credere in Spiritum Sanctum æquè ac in Patrem & Filium: & in Conc. Constantinop. in quo Macedonij hæresis proscripta fuit, in symb. Fidei dicitur, *Credo in Spiritum Sanctum Dominum, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur.* Et in symb. S. Athanasij dicitur: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus; & Patris, & Filij, & Spiritus Sancti una est diuinitas, æqualis gloria, &c.*

Pro-

Probatur 3. ex vnanimi consensu SS. Patrum, qui libris integris Spiritus Sancti diuinitatem contra hereticorum blasphemias propugnauerunt, vt S. Basilus, S. Ambrosius, & S. Augustinus passim in libris de Trinitate praesertim lib. 1. cap. 6. & alij communiter omnes.

Secundae veritati oppositus est error Graecorum asserentium Spiritum Sanctum a solo Patre procedere.

Refellitur, & veritas nostra fidei (scilicet quod Spiritus sanctus non tantum a Patre, sed etiam a Filio procedat) probatur 1. auctoritate scripturae, in qua varijs in locis dicitur Spiritus sanctus mitti & dari a Filio, vt S. Ioan. 15. *Cum venerit paraclitus, quem ego mitto a Patre, atque missio in diuinis personis denotat processionem, vt explicant SS. Patres S. Greg. hom. 26. in Evang. Missio, inquit, Spiritus Sancti est eius processio de Patre & Filio; & S. Hilar. lib. 8. de Trinit. Spiritus Sanctus mittitur a Filio, quia esse ab illo accipit: & cap. 16. S. Ioan. Christus Dominus loquens de eodem Spiritu Sancto, Ille, inquit, me clarificabit: quia de meo accipiet, quem locum de Spiritu Sancti processione intellexit S. Amb. lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 12. & S. Aug. tract. 99. in S. Ioan.*

Probatur 2. ex Conc. Ephesino tom. 1. c. 14. in quo lecta & recepta fuit Epist. S. Cyril. ad Nestorium, in ea autem epist. manifeste dicitur Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere: & in Conc. Chalced. actioe 5. in qua eadem Epist. sancti Cyril. recipitur, & confirmatur: ac denique in Conc. Florent. sess. 7. & 22. in quo eadem veritas simpliciter & absolute definita fuit, consentientibus simul Latinis & Graecis, tamen postea infeliciter Graeci ab hac fide defecerunt.

Eadem veritas probari insuper potest ex SS. Patribus, vt S. Basil. lib. 3. cont. Eunomium, S. Chrysost. hom. 4. de symb. S. Greg. Nysseno epist. ad Ablabium, & pluribus alijs, qui vnanimiter id docent, & quorum doctrina fusa in praefato Conc. Florentino declaratur.

Tertia denique veritas, scilicet quod Spiritus Sanctus a Patre & Filio tanquam ab vnico principio procedat.

dit.
a seu
olica
eum,
alem.
e pro-
us af-
ebant
stant-
atam
at Fi-
teste
atur r.
moni-
hi tres
a sub-
sonis
lentes
i; sa-
& au-
ratia.
mitti:
eter-
niam,
illum
qua in
ritum
Con-
a fuit,
Domi-
nglori-
r, De-
ditur
Pro-

probat^{ur} 1. auctoritate Conc. gener. Lugdunensis cap. vnico de summa Trinitate & fide cath. vbi expressè definitum est, Spiritum Sanctum esse à Patre & Filio, non tanquam duobus principijs, sed tanquam vnico principio, nec duabus spirationibus, sed vnâ: Item Conc. Florentini sess. vltimâ in litteris vnionis dicitur, Spiritum sanctum à Patre & Filio tanquam vno principio & vnica spiratione procedere.

Probat^{ur} 2. ex sancto Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 14. vbi sic loquitur: *Sicut Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt vnus creator, & vnus dominus: ita Pater & Filius sunt vnicum Spiritus Sancti non duo principia*: eodem etiam modo loquitur sanct. Hilarius lib. 4. de Trinit. & sanct. Anselmus lib. de processione Spiritus sancti cap. 10.

Probat^{ur} 3. ratione, siquidem in diuinis omnia vnum sunt, vbi non obstat oppositio relatiua: atqui inter Patrem & Filium quatenus spirant, nulla est eiusmodi relatiua oppositio, vt per se patet: ergo, &c.

Porrò obseruandum est, quòd, quamuis rectè dici possit, Spiritum sanctum procedere à duobus vim spirandi habentibus, ac proinde esse duos spirantes; quia scilicet procedit à duabus distinctis personis, Patre scilicet & Filio: non tamen ideo dici potest esse duos spiratores. Ratio huius discriminis est, quòd adiectiua nomina plurali numero efferri possint, quoties diuersa sunt supposita, quamuis non sint diuersæ formæ; substantiua verò multiplicari non debent, nisi & forma, quam supposita significant, multiplicetur: itaque rectè dicimus duos habentes vim spirandi, vel duos spirantes adiectiue, quia sunt duæ personæ; sed non dicimus duo principia, nec duos spiratores substantiue, quia vnica est forma & vna virtus, per quam spirant.

Dices S. Hilar. lib. 1. de Trinit. vocare Patrem & Filium auctores Spiritus sancti, proindeque eodem modo dici posse spiratores. Resp. apud SS. Patres quibusdam in locis sensum potius illorum attendi debere quàm verba: quare vnus enim non vnquam nomina substantiua pro adiectiue

adiectiuus vsurpent ad hoc mysterium explicandum, nihilominus substantiua illa modo adiectiuo intelligi debent, vt de S. Hilario docet S. Thom. quaest. 36. a. 4. ad 7.

SECTIO VI.

Quo sensu Spiritus Sanctus vocetur amor.

AD vberiore cognitionem eorum, quae de Spiritus sancti processione dicta sunt, conferre potest explicatio huius nominis, quod passim in scripturis & apud SS. Patres reperitur, quo Spiritus sanctus amor vocatur. Quod, vt distinctius intelligatur, praenotandum est hoc nomen (Amor) in diuinis duplici modo sumi posse; 1. essentialiter, pro illo amore, quo tres personae diuinae diligunt; 2. notionaliter, idque vel actiue, scilicet pro amore notionali productiuo, quo Pater & Filius producunt Spiritum sanctum, vel passiuè pro amore notionali producto, & tunc est nomen personale solius Spiritus sancti proprium. Quoniam vero ea, quae ad voluntatem spectant in diuinis, magis adhuc nos latent, quam quae ad intellectum, ideo iuuabit ea, quae ad amorem illum diuinum productum pertinent, ex analogia productionis verbi diuini paucis hic explicare.

Sicut igitur, dum Pater seipsum in essentia sua contemplatur, verbum mentis exprimit; & sic Filium generat: ita Pater, & Filius dum se in vnitae essentiae diligunt; affectus voluntatis, qui est vtriusque amor, simul ab utroque exprimitur, sicque Spiritus sanctus producit. Item sicut intelligere conuenit Filio non secus ac Patri; sed conceptum efformare, seu verbum dicere, soli Patri: ita amare Spiritui sancto conuenit non secus ac Patri & Filio: sed affectum exprimere, & amorem spirare, soli Patri & Filio. Item sicut verbum diuinum seu Filius ex cognitione essentiae diuinae eiusque perfectionum omnium, nec non trium personarum diuinarum, ac denique omnium creaturarum possibilium procedit: sic amor di-

winus seu Spiritus Sanctus ex eiusdem essentia diuina, perfectionum, personarum, creaturarumque omnium possibilium dilectione procedit; nec enim minus perfecta debet esse actio amandi, per quam producit Spiritus Sanctus, quam actio intelligendi, per quam gignitur Filius: quare sicut ista (vt superius dictum est) ad omnia intelligibilia, sic & illa ad omnia diligibilia extendi debet.

Ex his patet, quo sensu intelligi debeat id, quod docet S. Thomas quaest. 37. art. 2. cum dicit Patrem & Filium diligere se Spiritu Sancto: hoc enim verè & proprie dicitur, si verbum (diligere) sumatur notionaliter, prout significat spirare amorem; quia scilicet Pater & Filius relatione notionaliter diligunt se inuicem Spiritu sancto, tanquam dilectionis suae termino & amore producto; vnde sanct. Aug. lib. 6. de Trinit. c. 51. dicit, quod Spiritus sanctus est. *Quo genitus à generante diligitur, genitoremque suum diligit: & eodem sensu Synesius hymno 4. vocat spiritum sanctum. Centrum genitoris & geniti: & appositè sanct. Bernard. serm. 8. in Cant. super illa verba: Osculetur me osculo oris sui: Si, inquit, rectè Pater osculans, Filius osculatus accipitur; non erit abs re Spiritum Sanctum osculum intelligi, utpote qui Patris & Filij imperturbabilis pax sit, glutem firmissimum, indiuiduus amor, indiuisibile unitas.*

SECTIO VII.

Qua ratione persona vna in diuinis mitti dicatur ab alia.

Certum est ex scripturis secundam & tertiam sanctissimae Trinitatis personam mitti. Et quidem de Filio constat ex sanct. Mart. c. 15. *Non sum missus nisi ad oues, quae, &c.* & sanct. Ioan. 6. *Misist me ueniens Pater, &c.* De Spiritu sancto etiam sanct. Ioan. 14. *Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo: & cap. 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.*

Cum

Cum igitur hoc verum sit, quaeritur, quâ ratione persona diuina dici possit mitti ab alia? Pro cuius resolutione nihil aptius afferri potest quam id, quod docet sanct. Th. 1. p. q. 43. art. 1. vbi diuinæ missionis rationem sic explicat.

Duo in ratione missionis importantur, quorum vnum est, habitudo missi ad principium à quo mittitur, aliud est habitudo missi ad terminum, ad quem mittitur. Est autem habitudo missi ad eum, à quo mittitur, quædam ab ipso processio, idque vel per imperium, vt cum seruus à Domino mittitur, vel per consilium, vt si rex dicatur mitti à consiliarijs ad ineundum bellum; vel secundum originem, vt cum flos emittitur ab arbore. Habitudo verò missi ad terminum, ad quem mittitur, est, vt aliquo modo ibi esse incipiat, ita vt vel absolute ibi incipiat esse, quia nempe ibi antea omnino non erat; vel incipiat ibi aliquo modo esse, quo prius non erat. Missio igitur diuinæ personæ conuenire potest, tum quatenus importat ex vna parte processionem originis à mittente, tum secundum quod importat ex alia parte nouum modum existendi in alio, sic Filius dicitur à Patre missus in mundum, quia ab ipso Patre procedens incepit in mundo esse per carnem assumptam, quamuis antea in mundo esset (iuxta illud sanct. Ioan. 1. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est*) non tamen eo modo, quo cœpit esse per incarnationem.

Ex dictis intelligi potest 1. quod licet inter creaturas, missio aliquam importet minorationem in eo, qui mittitur ab alio, proindeque tollat æqualitatem perfectionis inter vtrumque; in diuinis tamen nullam inferre inæqualitatem inter personam missam & mittentem; quia fit solum secundum processionem originis absq; vlla prioritate aut posterioritate durationis vel causæ. Vbi obiter obseruandum est, quod, cum nouus ille modus, quo diuina persona missa dicitur esse, vbi antea non erat, fit secundum aliquam operationem ad extra, quâ aliquid efficit in creatura: nihil autem in creatura operetur nisi per entitatem suæ naturæ, quam accepit à persona mittente seu

pro-

producente; hinc fit, vt habeat ab ipsa, quòd aliquid efficiat in creatura: & sic cum nouo modo incipit esse, vbi non erat, iure ac merito illuc à persona producente mitti censetur.

Intelligi potest 2. quòd quamuis omnes diuinæ personæ dici possint venire ad nos, iuxta illud S. Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*; non tamen omnes, aut qualibet illarum à qualibet mitti potest: cum enim (vt supra dictum est) missio propriè dicta, sit indissolubiler annexa processioni, & eatenus persona vna mitti ab alia dicatur, quatenus ab ipsa procedit, & per processionem accipit virtutem operandi in aliqua creatura, vt sit aliquo modo in ea, quo antea non erat; hinc sequitur personam diuinam non posse mitti nisi ab aliqua procedat, nec ab illa posse mitti, nisi ab ipsa procedat: vnde fit, vt Filius & Spiritus sanctus solùm mitti dicantur; Filius a solo Patre, à quo solo procedit; Spiritus sanctus vero à Patre & Filio, eo quòd ab vtroque procedat.

Quæres, ad quosnam effectus diuina persona mitti dicatur? Resp. primario & præcipuè mitti ad conferendam gratiam sanctificantem; vnde, quando scriptura loquitur de missione alienius personæ diuinæ, illum effectum communiter adiungit, vt S. Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant*: & ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*: Secundario vero ad omnes alios effectus, quos persona diuina missa potest variè & multipliciter in creatura operari; quo fit, vt missio diuinæ personæ esse possit vel inuisibilis, cum sit solùm per productionem interioris gratiæ, siue gratum facientis, siue gratis data; vel visibilis, cum aliquid præterea exterius in creatura operatur. Obseruat autem S. Th. art. 3. nunquam visibiliter mitti personam diuinam; quin simul etiam mittatur inuisibiliter secundum aliquod gratiæ donum.

SECTIO VIII.

Quomodo de Sanctissima Trinitatis
Mysterio sit loquendum.

Quod Apostolus dixit (charissimum sibi discipulum alloquens 2. Tim. 1.) *Formam habe sanorum verborum, quae a me audisti*, hoc merito quisque attendere debet in omnibus fidei mysterijs, sed praesertim in sanctissimae Trinitatis mysterio, quod sicut alijs sublimius, sic etiam difficilius est; proindeque quoties de illo loquendum est, cautela maior adhiberi debet, ne defectu aut scientiae aut aduertentiae, verbis minus sanis aut aptis, tanti mysterij veritas vel sanctitas obscuratur.

Hac igitur de causa breuiter hic aliquot regulas communiter ab omnibus Theologis receptas proponemus, quibus vtile imò necessarium videtur in hac materia attendere. Cum autem in qualibet enunciatione duo termini reperiantur, praedicatum scilicet & subiectum; videndum est, quoties de hoc mysterio loquendum erit, quae ratione uterque propositionis terminus rectae fidei consonus & conformis esse possit.

Prima regula. Nomina concreta, substantiua, essentialia, id est, quibus essentia diuina vel aliquod eius attributum absolutum exprimitur, de tribus personis diuinis in numero singulari praedicari debent. Ita S. Thomas 1. p. quaest. 39. art. 30. e. g. nomen istud (Deus) quod est substantiuum essentialia, praedicari non debet in plurali de tribus personis, sed tantum in singulari: vnde sanct. Athan. in symb. *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres Dei, sed vnus est Deus, ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres Domini, sed vnus est Dominus.*

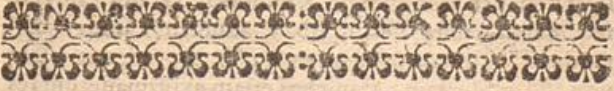
Secunda regula. Nomina adiectiua essentialia, quamuis de personis diuinis in plurali numero praedicari possunt, vt docet S. Thomas loco citato; communiter tamen

in singulari numero enunciari debent, quia scilicet substantiuo potius modo quam adiectiuo solent usurpari: hinc est, quod licet ad rigorem dici possit esse in Trinitate tres omnipotentes, tres aeternos, tres increatos; tamen vt (in symb. S. Athan. habetur) conuenit magis dicere, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, *non sunt tres omnipotentes; sed unus omnipotens. Sicut non tres aeterni; aut increati; sed unus aeternus, & unus increatus.*

Tertia regula. Nomina concreta, substantiua, essentialia, vt plurimum pro ipsa diuina essentia prout per se in tribus personis subsistit, aliquando etiam pro qualibet illarum personarum supponere possunt. Ita sanct. Thom. art. 4. e. g. in illa propositione: *Creauit Deus caelum & terram* Genes. 1. nomen (Deus) significat ipsam diuinam essentiam in tribus personis subsistentem: in hac vero, *misit Deus Filium suum in mundum* S. Ioan. 3. idem nomen (Deus) sumitur pro prima Trinitatis persona: rursus in hac alia: *Dixit Dominus Domino meo*, ps. 109. nomen (Dominus) tam pro prima quam pro secunda in diuinis persona sumitur.

Quarta regula. Nomina essentialia in abstracto nunquam supponere possunt pro diuinis personis. Ita S. Thom. art. 5. vnde in Conc. Lateran. sub Innocentio III. cap. Damnamus reprobantur istae propositiones tanquam falsae, *essentia generat, & essentia generatur*; qua ratione similiter dici non debet, quod diuinitas generet, vel quod Pater producat diuinitatem: quamuis enim Deus & diuinitas seu essentia diuina sint idem secundum rem, seu in sensu identico; non tamen est idem modus significandi utrobique, seu non sunt idem in sensu formali: hoc enim nomen (Deus) cum significet diuinam essentiam vt in habente illam, ex modo suae significationis potest supponere pro persona; at vero hoc nomen (Diuinitas seu diuina essentia) cum significet essentiam diuinam vt formam abstractam, ideo ex modo suae significationis pro persona supponere non potest. Porro (vt recte notat S. Doctor) ad veritatem locutionum considerare oportet

non solum res significatas, sed etiam modum significandi. Observandum est tamen aliquando apud sanctos Patres, nomina quaedam essentialia in abstracto poni pro diuinis personis, quae (vt idem sanctus Thom. monet art. 5. ad 1.) intelligi & exponi debent per concreta vel per personalia v. g. cum apud aliquos legitur in diuinis sapientiam de sapientia procedere, sensus est, Filium, qui est sapientia diuina, procedere à Patre, cui hæc diuina perfectio æquæ ac Filio competit. Aliquando etiam nomina illa essentialia abstracta personis diuinis tribuuntur per quamdam appropriationem, quod fuse explicat idem sanctus Doctor art. 8. & sic v. g. communiter potentia tribuitur Patri, sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto; non quod illa & similia nomina non sint toti Trinitati communia, sed id fit ad iuuandam utcumque intellectus humani imbecillitatem, vt sic facilius veram & realem distinctionem personarum diuinarum, in perfectissima & simplicissima essentia diuina unitate concipere possit.

TRACTATUS IV.

De creatione Angeli & hominis, ac utriusque lapsu.

Omnia, qua in hoc tractatu explicanda sunt, ad quinque capita reuocabuntur; in quorum 1. agitur de creatione rerum in genere; in 2. de creatione Angelorum eorumque natura; in 3. de Angelorum bonorum merito & beatitudine, malorumque lapsu atque damnatione, in 4. de creatione hominis ac innocentia seu iustitia originalis statu; in 5. denique de lapsu hominis ac peccato originali. CA-

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

SECTIO I.

An Deus sit causa efficiens rerum omnium.

Sensus quaestionis est, an omnes res alia ab ipso Deo, sint ab illo tanquam à causa efficiente, siue per creationem siue alio quocunque modo producantur. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Deum esse rerum omnium authorem, seu primam causam efficientem. Huic veritati, quæ de fide est, oppositi fuerunt olim varij hæreticorum errores: alij siquidem dixerunt mundum hunc non à Deo sed ab Angelis conditum fuisse, vt Simon Magus, Menander, & alij apud sanct. Irenæum lib. 1. aduersus hæreses. cap. 21. & seq. Marcion teste Tertul. lib. 5. aduersus eundem opinatus est materiam primam ex se esse, proindeque à Deo non esse productam: Manichæi etiam existimauerunt res omnes corporeas non à Deo bono, sed à Deo malo esse productas, vt refert sanct. Aug. hæresi 26. quod etiam asseruerunt hæretici Albigenses, vt testatur sanct. Antoninus 3. part. hist. tit. 19. cap. 1.

Refelluntur hi & similes errores, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex scriptura. Ps. 145. *Qui fecit celum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt.* sanct. Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est,* & Rom. 11. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

Probatur 2. ex omnibus symb. qui in Conc. gener. edita sunt, in quibus vniuersalis Ecclesia semper professæ est se credere. *In unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cali, & terra, visibilium omnium & inuisibilium.*

Pro-

Probatur 3. auctoritate SS. Patrum, Irenæi, Epiphaniij, Augustini & aliorum, qui in libris suis ex profecto illos errores proscripserunt, & fidei nostræ veritatem propugnauerunt: vnus instar omnium hîc nobis erit Augustinus, qui lib. 1. de Genesi ad literam cap. 14. sic loquitur: *Catholica fides præscribit, & certissima ratio docet, nullam naturarum materiam esse potuisse, nisi ab omnium rerum non modo formatarum, sed etiam formabilium inchoatore Deo atque creatore.*

Probatur 4. hâc ratione, quæ est sancti Doctoris 1. p. q. 44. a. 1. id omne, quod habet esse per participationem, est ab eo, quod habet esse per essentiam, cum, quidquid in aliquo genere & per participationem est tale, sit ab eo, quod in eodem genere est maximè & perfectissimè tale: atqui res omnes extra Deum habent esse per participationem, cum ex se ipsis non sint, solus autem Deus per essentiam, cum à se ipso sit: ergo omnia, quæ sunt extra Deum, sunt ab ipso tanquam à prima causa sui efficiente.

Dicendum 2. non tantùm id, quod per creationem productum est, sed etiam id omne, quod per causas secundas continuò efficitur, immediatè à Deo tanquam causâ primâ simul concurrente produci.

Probatur 1. ex scriptura, ps. 146. *Qui producit in montibus fenum: & herbam seruituti hominum: Il. 26. Domine dabis pacem nobis: Omnia enim opera nostra operatus es nobis: 1. Cor. 12. Operatur omnia in omnibus.*

Probatur 2. ex sancto August. ep. 146. ad Consentium: *Quomodo, inquit, negare poterimus Deum etiam nunc operari cuncta, quæ creantur, cum Dominus dicat, Pater meus usque nunc operatur (& paucis interiectis) Si Deus nunc ista non format, quomodo legitur, priusquam te formarem in utero natusi te?*

Probatur 3. hâc ratione, quia non aliter aliquid immediatè à Deo fieri concipitur, nisi quia Deus immediatè illud cognoscit, & immediatè vult esse; Deus enim, cum sit purissimus Spiritus, non aliter agit, quam intellectu

& vo-

& voluntate: atqui Deus isto modo se habet etiam respectu eorum, quæ nunc fiunt interuentu causarum secundarum, cum illa sint entia vera & bona, proindeque non minus immediatè ab ipso cognita & volita, quàm ea, quæ ab ipso solo in principio mundi creata sunt.

Quæres, per quam actionem Deus effectum aliquem cum causa secunda immediatè producat? an scilicet id faciat per eandem actionem causæ secundæ, an per distinctam? Resp. si de actione immanente Dei sermo sit, effectum illum produci vi & efficaciam diuinæ volitionis, prout explicatum est in tractatu secundo, cum de voluntate Dei ageretur: si autem quæstio sit de actione Dei transeunte. Resp. actionem Dei & causæ secundæ eandem esse realiter, sed tamen formaliter distinctam: est eadem cum illa realiter; vtraque enim vnum eundemque simplicem terminum habet nempe effectum productum, qui totus est à causâ primâ, & totus à causâ secundâ: est distincta formaliter; quia actio illa creaturæ, vti dependenter à Deo, dicitur concursus & operatio Dei; vti verò est à creaturâ, dicitur concursus causæ secundæ.

SECTIO II.

An solius Dei proprium sit creare.

Notandum est verbum creandi duobus modis accipi posse; 1. latè, prout significat quæcumque rei effectiōem seu productionem; 2. strictè & propriè, prout significat productionem totius alicuius entis ex nihilo, hoc est ex nullo subiecto præsupposito: & eo sensu intelligi debet quæstio proposita, an scilicet solius Dei proprium sit aliquid ex nihilo producere. Pro cuius resolutione

Dicendum i. fide catholica credendum esse, res omnes, quæ de facto per creationem productæ sunt aut producuntur, à solo Deo fuisse creatas, aut de nouo creati.

Hæc veritas constat tum ex ijs, quæ sectione præcedenti

genti dicta sunt, tum ex eo, quòd in scripturis passim Deus vocatur *Creator omnium*, vt Eccli 24. 2. Mach. 1. *Creasse omnia*, vt Ephes. 3. & Apoc. 4. *Fecisse calum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt*, vt Pl. 145. & habetur expressè definitum in Conc. Lateran. sub Innocentio III. cap. 1. Id ipsum etiam probant sancti Patres contra hereticos sectione præcedenti memoratos: sanct. Basil. lib. 4. cont. Eunomium, sanct. Athan. ser. 3. cont. Arianos, sanct. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 8. & alij.

Dicendum 2. solius Dei proprium esse creare, ita vt nulla creatura id præstare possit saltem tanquam causa principalis.

Probatur 1. ex scriptura. Eccli. 1. *Vnus est altissimus Creator omnipotens*: sap. 13. *A magnitudine speciei & creaturae, cognoscibiliter poterit creator horum videri*. Ierem. 32. *Domine Deus: ecce tu fecisti calum & terram in fortitudine tua magna*.

Probatur 2. ex sanct. Patribus. sanct. Athan. ser. 3. cont. Arianos. *Administrare, seruorum est; creare autem, solius Dei eiusque verbi & Sapientiae*: sanct. Aug. lib. 9. de Gen. ad litt. cap. 15. *Creare naturam aliquam tam nullus potest angelus, quam nec se ipsum*. S. Cyril. Alexand. lib. 2. in Iulian. *Ea sunt naturæ inaccessa, quæ propria sunt solius summae substantiæ, quorum vnum esse dicitur efficaciter operari posse vt creatorem, & producere res, quæ aliquando non erant*.

Probatur 3. ratione, quæ vtitur sanct. Thom. 1. p. quæst. 45. art. 5. nimirum quòd effectus debet esse à causa eò magis vniuersa, quò ipse est magis vniuersus; atqui totum esse quod per creationem producitur, est effectus vniuersalissimus: ergo non potest esse nisi à causa vniuersalissima, quæ est Deus.

Porro quamuis hæc ratio sicut & alia, quæ communiter afferuntur à Theologis ad id probandum, planè non conuincant; iunctæ tamen authoritatibus supra citatis sententiam in assertione positam, si non omnino certam, saltem probabilissimam esse ostendunt.

Quæres, an saltem creatura tanquam causa instrumentalis

talis possit simul cum Deo concurrere ad creationem aliquius rei? Resp. probabile videri, hoc fieri posse, tum quia nulla videtur in hoc reperiri contradictio, tum quia de facto verba prolata à sacerdote concurrunt instrumentaliter physice (vt supponimus ex tractatu de Sacramento) ad consecrationem hostiæ, seu ad productionem corporis Christi in hostiâ; quæ quidem productio (vt docet Conc. Tridentinum) fit per conuersionem totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi, ad quam conuersionem non minor potentia requiritur quam ad creationem.

SECTIO III.

An aliqua creatura fuerint, vel esse potuerint ab eterno.

Q uod ad primam propositæ quæstionis partem, dicendum, fide catholica credendum esse, neque mundum neque vllam creaturam fuisse ab æterno, sed omnia, quæ sunt vel fuerunt durationis suæ initium habuisse.

Probat 1. ex scriptura. Gen. 1. *In principio creauit Deus caelum, & terram;* quo loco per hanc vocem (*In principio*) S. Ambr. in Hexaëmer. lib. 1. cap. 3. & S. Aug. lib. 11. de Ciuit. cap. 6. & alij communiter intelligunt initium temporis. Prou. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret;* S. Ioan. 17. *Clarifica me, tu Pater, apud te ipsum, claritate, quam habui prius, quam mundus esset, apud te.*

Probat 2. autoritate Conc. Later. sub Innocentio III. cap. 1. vbi expressè definitur, quod *Deus ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem: angelicam scilicet & mundanam.*

Porro quamuis hæc veritas certissima sit, nec de illa dubitare vlli catholico liceat; est tamen id verum (quod rectè docuit S. Thomas quæst. 46. art. 2.) nullâ ratione naturali

naturali probari posse demonstratiuè, mundum hunc aliquod in tempore habuisse initium, nosque id non nisi ex diuina reuelatione cognoscere certo posse.

Iam quod spectat ad secundam quaestionis propositae partem; an scilicet mundus aut aliqua creatura ab aeterno produci potuerit; varia sunt super hacre Theologorum sententiae: quidam enim absolute id negant; alij è contra omnino affirmant; alij autem medià vià incedentes, existimant eas res, quae habent esse permanens & fixum, potuisse ab aeterno produci; quae verò successiuum & fluens, non potuisse: alij denique omnium probabilissimè opinantur (quod & S. Doctor innuere videtur supra in resp. ad 8.) nullam implicare contradictionem; ac proinde potuisse ab aeterno mundum produci quoad eas res, cum quarum aeterna duratione non sit coniunctum infinitum actu; quoad alias verò, non potuisse; eo quod infinitum actu in creatis rebus esse non possit, secumque inuoluet contradictionem.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque natura.

Angelos, hoc est substantias quasdam spirituales existere, nō modò fides catholica docet, scripturaeque sacrae innumeris propè in locis testantur (vt ex infra dicendis patebit) sed etiã ipsa ratio naturalis suggerit; siquidem multi ex Philosophis ethnicis, licet nullà fidei luce illustrati, solo tamen rationis ductu id agnouerunt; vnde Tertul. in apolog. cap. 22. & S. Cyprianus Lib. de Idolorum vanitate Socratem & Platonem ita existimasse afferunt, quod & S. Augustinus Lib. 2. de Ciuit. cap. 14. de Labeone & alijs ethnicis testatur. Certè Aristot. Lib. 8. Physicorum & 12. Metaphysicorum id ipsum argumentando colligit, praesertim ex orbium coelestium

H

lestium

lestium motu & agitatione, quorum conuersionibus ad perpetuitatem concitandis & gubernandis necessarium existimauit, aliquas præesse substantias spirituales ab omni corporum concrectione abstractas & separatas.

Vnde mirum est Sadducæos (vt Actorum 23. refertur) in illam hæresim vel potius cæcitatē incidisse, vt neque Angelum neque spiritum esse crederent, præsertim cum aliunde quinque libros Moysis tanquam canonicos reciperent, in quibus tamen tam crebra & manifesta sit Angelorum mentio.

Cæterum nomen Angeli, quod à Græco verbo ἀγγέλλειν (id est nunciare) deriuatur, ex communi vsu tum scripturæ tum Ecclesiæ significat, creaturas illas spirituales; quæ idcirco tali nomine nuncupantur, quòd sæpius à Deo mitti dicantur ad mandata diuina hominibus significanda: quo etiam sensu per quamdam similitudinem sacerdotes in aliquibus scripturæ locis Angeli appellantur, eo quòd illorum officium præsertim sit Dei voluntatem hominibus nunciare & declarare.

SECTIO I.

Quandonam Angeli creati sint.

Supponimus 1. tanquam fide catholica certissimum, Angelos à Deo creatos esse. Id patet ex scriptura. Pl.

148. Vbi postquam Dauid Angelos aliasque creaturas ad laudandum Deum inuitauit, de illis omnibus pariter subiungit: *Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt;* quo Psalmistæ testimonio hanc veritatem probat S. Aug. Lib. 11. de Ciuit. cap. 9. & ad Coloss. 1. *In ipso condita sunt vniuersa in celis, & in terra, visibilia & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.*

Supponimus 2. eadem fide certum esse Angelos non fuisse creatos ab æterno; cum nulla omnino creatura fuerit ab æterno, vt supra probatum est, & probari insuper

potest ex eo, quod sancti Patres disputantes contra Arianos communiter inferebant, Filium Dei esse verum Deum, quia scripturae manifeste dicunt illum esse ab aeterno, supponentes proinde tanquam certum & indubitatum, solum Deum esse ab aeterno.

His praesuppositis, quaeritur, quandoam Angeli creati sint? Resp. tres esse diuersas super hac re sanctorum Patrum sententias. Quidam enim ex illis existimauerunt Angelos ante mundum corporeum fuisse creatos, vt S. Basil. hom. 1. & 2. in Hexaem. Hier. in c. 1. ad Titum, & alij quos refert Sixt. Senens. Lib. 5. biblioth. annot. 5. Quidam vero opinati sunt, illos fuisse creatos post mundum corporeum, sicut anima primi hominis creata fuit post eius corpus; ita Gennadius & Achatius, vt refert Lipomanus in catena sua in Genes. Alij denique asseruerunt creatos illos fuisse simul cum mundo corporeo, vt S. Epiphanius har. 65. sanct. Aug. Lib. 11. de Ciuit. cap. 9. sanct. Greg. Lib. 32. mor. cap. 10. & communiter omnes Doctores cum Magistro sententiarum in 2. dist. 2. & nominatim sanct. Thomas 1. p. q. 61. a. 3. cum quibus proinde

Dicendum est Angelos simul cum hoc mundo corporeo & sensibili fuisse creatos.

Probatur 1. ex scriptura Gen. 1. *In principio creauit Deus caelum, & terram, &c. Dixitque Deus: Fiat lux; vbi caeli ac lucis nomine plerique Patres Angelos intelligunt, vt sanct. Aug. supra, sanct. Greg. Lib. 27. mor. cap. 25. Exod. 20. vbi dicitur: Sex diebus fecit Dominus caelum & terram, & mare, & omnia, quae in eis sunt; Angeli autem in caelis sunt, proindeque inter omnia illa, quae sex diebus facta esse dicuntur, sunt numerandi.*

Probatur 2. ex Conc. Lateran. sub Innocentio III. cap. 7. vbi dicitur, quod *Deus simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritalem, & corporalem; angelicam scilicet & mundanam.*

Quaeres, an haec sententia asserens Angelos simul cum mundo corporeo fuisse creatos; sit de fide? quidam Doctores ita esse existimant, vt Greg. Ariminensis in 2. sent.

dist. 2. & Ferrariensis Lib. 2. contra gentes cap. 83. Melius tamen alij negant cum S. Thoma supra art. 2. & in opposit. in quo Lateranensis Conc. decretum supra relat. exponit, dicitque decretum hoc à Conc. Lateran. editum fuisse contra Originis errorem, qui spirituales creaturas solas ac per se ab initio conditas assererat, corporeas verò ex accidenti, ut in ijs velut in quodam carcere spirituum quorundam delicta plesterentur; contra quem errorem Conc. definiuit utramque simul, hoc est pari consilio, conditam fuisse creaturam spiritalem & corporalem, idque ab initio temporis, hoc est non ab omni aternitate.

SECTIO II.

Ubinam creati sint Angeli.

Cum super hac questione nihil aperte dicat scriptura, nec Ecclesia quidquam definiat; ideo varia sunt Theologorum sententia: quidam enim Angelos in hoc aere creatos fuisse existimant; alij in inferioribus caelis; omnium probabilissimè S. Thomas supra art. 4. existimat in caelo empyreo fuisse creatos, id quod etiam docuit Strabo in cap. 1. Gen. Beda hom. 2. Hexaëmer. & ferè omnes reliqui scriptores post Bedam. Probat 1. ex eo, quod II. 14. dicitur *Cecidisse de caelo Luciferum, & Apoc. 12. factum esse praelium magnum in caelo: Michael, & Angeli eius praeliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in caelo.* Probat 2. ex eo, quod (ut dicit S. Thomas supra) Angeli creati sunt, ut praesideant creaturæ corporeæ, unde conueniens fuit, ut in supremo loco corporali producerentur, cuiusmodi est illud caelum empyreum.

Quares, an de fide sit, caelum illud, quod communiter vocatur empyreum, existere? Resp. quod, quamuis super hac re nihil expresse ab Ecclesia definitum sit, qui tamen plurimi ex SS. Patribus tale caelum existere docuerunt,

auerunt, vt S. Basil. hom. 2. in Hexaëmer. S. Ioan. Damasc. Lib. 2. de fide cap. 6. S. Ambr. Lib. 2. Hexaëmer. cap. 3. Beda supra, S. Thom. 1. p. q. 66. a. 3. & communiter omnes hodie Doctores docent, ideo valde temerarium videretur, illius cœli empyrei existentiam negare.

SECTIO III.

An Angeli sint omnino incorporei.

Sensus quæstionis est, an Angeli sint substantiæ pure simpliciter spirituales? an vero in sua entitate aliquid incorporeum & materiale habeant?

S. Aug. Lib. 8. de Ciuit. cap. 14. & 15. refert Platonicos existimasse, Angelos corpora valde subtilia naturaliter sibi vnita habere; ita etiam sensit Origenes Lib. 2. Periarchon 2. Tertul. Lib. de carne Christi, & alij alij veteres, qui quidem Angelis corpora non eiusdem rationis tribuunt; nam alijs cœlestia, alijs ignea, alijs aerea inesse censebant.

Vera nihilominus sententia, quæ, vt certa tenenda est, asserit, Angelos esse omnino corporis expertes, atque ad eò esse creaturas pure & simpliciter spirituales ac intellectuales. Ita S. Thomas quæst. 50. art. 1.

Probatur 1. ex ijs scripturæ locis, in quibus Angeli vocantur spiritus; ad Hebr. 1. *Omnes sunt administratores spiritus*; Apoc. 1. fit mentio septem spirituum, qui in conspectu throni Dei sunt; & in Euangelij communitè demones vocantur immundi spiritus: nomen autem spiritus in scripturis, cum substantia intelligenti tribuitur, non nisi rem incorpoream significare solet, quo sensu S. Ioan. cap. 4. dicitur: *Spiritus est Deus*.

Probatur 2. ex verbis Conc. Lateran. supra citatis, quibus Angeli significantur nomine creaturæ spiritualis, prout opponitur corporali.

Probatur 3. ex SS. Patribus. S. Ignatius in epist. ad Trial. Angelos vocat *incorporeas naturas*; S. Greg. Nyss.

Nyssen Lib. 12. contra Eunomium, *incorporeas creaturas*;
 2. Greg. Naz. orat. 24. *intelligibiles & incorporeas substantias*;
 5. Dionys. de diuin. nom. cap. 4. *incorporales, intelligibiles, spiritualesque substantias, omni materia carentes*; S. Ioan. Damasc. Lib. 2. de fide c. 3. *substantias intelligentes, materiaeque corporum expertes.*

Probat 4. hâc ratione, quâ utitur S. Thomas supra; quia scilicet vniuersi perfectio requirit, vt in omni genere, in quo est aliquid imperfectum, sit etiâ aliquid perfectum; ergo in genere rerum purè spiritualium, cum animâ nostrâ sint aliquo modo imperfecta, vtpote substantia incompleta, quæ corporibus vniri naturaliter exigant, conuenit esse alias substantias completas purè spirituales, & à corporibus omnino independentes.

Obijcies in septima synodo gener. actione 5. recitari & approbari librum Ioannis Episcopi Theſſalonicensis, in quo dicitur Angelos esse tenui & aëreo corpore præditos. Resp. hoc Conc. congregatum fuisse contra Iconoclastas, in eoque quæsitum fuisse non de natura Angelorum, an corporei essent vel purè spirituales, sed an imagines sanctorum & Angelorum rectè in Ecclesia pingi possent; vnde ibi approbatum est à Patribus Conc. non quòd scripserat ille Ioannes de corporibus Angelorum, sed quòd ex eius verbis intrulerat Tarasius Patriarcha, scilicet Angelos specie corporali pingi posse, cum in tali specie aliquando apparuissent.

Porrò quamuis (vt docet S. Thom. quæst. 16. de malo a. 1.) hæc sententia, quæ affirmat Angelos esse substantias purè spirituales, talis non sit, vt opposita censeri debeat hæretica; etenim Lateran. Conc. supra citatum hanc quæstionem ex instituto non definiuit (vt obseruat S. Doctor) sed hoc vnum intendit, vt vtriusque naturæ eandem ratione conditorem Deum contra Origenistas & Manichæos assereret; est tamen adeò certa, vt contrarium asserere sit valdè temerarium, vtpote communi omnium Doctorum sensui repugnans.

Quæres, quid de apparitionibus Angelorum in forma corpora-

corporea existimandum sit? Aliqui dixerunt (vt refert S. Thom. q. 51. a. 2.) omnes illas Angelorum apparitiones, quæ in scriptura memorantur, contigisse tantum secundum imaginationem, nec Angelos vnquam corpora vlla, in quibus apparerent, assumpfisse. Nihilominus pro certo tenendum est id, quod docet S. Aug. Lib. 15. de Ciuit. cap. 23. *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non solum videri, verum etiam tangi possent; ibidemque dicit, id in scripturis tam aperte asseri, torque experientijs esse confirmatum, vt hoc negare, impudentia esse videatur.*

Cum igitur hoc certum sit, dubium est, quâ ratione Angeli corpora illa assumant, in quibus se præbeant visibiles. Tertul. lib. de carne Christi sentire videtur ita corpus ab Angelo assumi, sicut assumptum fuit corpus humanum à verbo diuino: sed illius opinio communiter ab omnibus tanquam absurda reiicitur, sicut & alia, quæ est Aureoli asserentis Angelum vniri corpori sicut formam materiæ; impossibile est enim, vt id: quod est ex se substantia completa, alterius substantiæ compositionem per modum formæ ingrediatur.

Vera igitur sententia, quæ est communis Theologorum, asserit Angelum corpus assumere, ipsique vniri tanquam motorem mobili; quod quidem corpus non ex nihilo, vt falsò dixit Tertul. supra, sed ex aère circumstante format, illum ita condensando & temperando, quantum necesse est ad suscipiendos varios colores & figuras, sicut patet in nubibus, ita vt aptus sit ad corporis assumendi formationem.

Ex dictis colliges, Angelos, cum sint substantiæ purè spirituales, esse etiam naturâ suâ incorruptibiles & immortales: ita vt, quamuis possint à Deo annihilari, cum eorum existentia à Deo eam liberè conseruante pendeat, nullâ tamen vi vllius agentis creati possint destrui & annihilari; cum nullâ materiâ constent, quæ est principium corruptionis, nihilque in se habeant, aut extra se recipere possint, quod eorum substantiam purè spiritalem corrumpere aut destruere possit. Huic veritati, quæ in

sexta Synodo gener. actione 11. in Epist. Sophronij approbata est, subscribunt communiter SS. Patres; S. Dionys. 4. de divin. nom. S. Aug. Lib. 12. de Civ. t. cap. 15. S. Damasc. Lib. 2. de fide cap. 3. Et certè si Conc. Lateran. sub Leon. 10. Sess. 8. definiuit animam rationalem, quia pure spiritualis est, esse immortalem & incorruptibilem; a fortiori idem de Angelis sentiendum est, cum sint natura & conditionis longè perfectioris, quam sit ipsa anima rationalis.

SECTIO IV.

Quid de loco, & motu Angelorum sentiendum sit.

Dicendum 1. certum esse, Angelos verè esse in loco quocunque modo in illo sint; & ita esse in vno loco, vt simul alibi & multò minùs vbique esse dici non possint. Ita S. Thomas q. 52. & manifestè constat ex varijs scripturæ locis, in quibus Angeli dicuntur esse aut non esse alicubi: S. Matth. 18. *Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei*: Apoc. 12. de Angelis malis dicitur, quòd *locus eorum non est amplius inuentus in caelo*.

Est autem obseruandum cum S. Doctore q. 52. a. 1. Angelos non esse in loco ad instar corporum, quorum partes partibus loci correspondent, quod Theologi vocant esse in loco circumscriptiue; sed alio modo, qui substantiarum spiritualium proprius est, quem vocant esse in loco definitiue, hoc est ita esse in certo spatio loci alicuius, vt simul extra illud naturaliter esse non possit; quod rectè explicat S. Damasc. Lib. 2. de fide orthodoxa cap. 3. his verbis: *Cum autem intelligentia sint, etiam intelligibilibus in locis sunt, non corporum more circumscripti. Non enim vt corpora secundum naturam figurantur; neque triplici dimensione constant: sed eo ipso sunt in loco, quod intelligibiliter presentes sint, & agant, ubicunque esse iussi sunt, nec possint eodem momento simul hic esse, & illic, & agere.*

Quòd

Quod si quæras, quam sit formalis ratio; per quam Angelus in loco aliquo esse dicatur? Variæ sunt super hac re Theologorum sententiæ: quidam enim existimant angelum esse in loco formaliter per suam substantiam; alij per operationem aliquam siue transeuntem siue immanentem; alij per suæ virtutis applicationem; alij per modum aliquem realem ipsis intrinsicum; alij denique omnibus his modis simul iunctis. Nos in re incerta & obscura, quæ magis ad Philosophiam quam ad Theologiam pertinere videtur, liberum unicuique relinquimus illud, quod magis arridebit amplecti.

Dicendum 2. certum esse angelos moveri localiter. Ita S. Thom. q. 53. a. 1. & constat ex innumeris scripturæ locis, quæ hic recensere superfluum est, in quibus angeli siue boni, siue mali dicuntur ire, venire, ingredi, exire, discedere, ascendere, descendere, &c. Et S. Ambr. Lib. 1. cap. 10. de Spiritu Sancto. dicit, Spiritum Sanctum non moveri, quia est infinitus, & ubique existit; at verò alios spiritus moveri à loco in locum, quia sunt finiti & creati.

Cum autem dicitur, angelum posse moveri; illud intelligendum est (ut docet S. Thom. art. 2.) tam de motu continuo (quo scilicet locus aliquis deseritur, & alius acquiritur successivè & per partes, quomodo moverunt se angeli illi, qui in corporibus assumptis simul cum hominibus, quibus apparebant, ambulasse in scripturis referuntur) quam de motu discreto, quo scilicet de loco in locum movere se potest non transeundo per medium: quamvis enim corpus eo modo moveri non possit, quia commensuratur & continetur sub loco, unde (ut ait S. Doctor) oportet, quod sequatur leges loci in suo motu; cum tamen angeli substantia non sit subdita loco ut contenta, sed super eò sit ut continens; inde fit, ut in potestate eius sit se loco applicare, prout vult, vel per medium vel sine medio.

Quæres, an angelus possit movere localiter res alias à se? Resp. posse. Et quidem quod possit movere res corpora-

porales, constat ex pluribus scripturæ locis: Exod. 14. dicitur angelum, qui in columna nubis per mare rubrum Israëlitas educebat, tonitrua & fulmina in Pharaonis exercitum eiaculari, & rotas curruum subuertisse: Dan. 14. dicitur angelum transtulisse Prophetam Habacucè Indea in Babylonem, & Act. 8. angelum transtulisse S. Philippum à Gaza in Azotum. Ratio etiam id euincit, quia omnis creatura cognitione intellectuali vel sensibili prædita, quæ seipsam loco mouere potest, potest etiam alia suæ potentie motrici inferiora mouere, vt patet inductione; ergo à pari, angelus, cum se mouere possint, poterunt etiam corpora potentia suâ inferiora mouere.

Quod autem spectat ad alias substantias spirituales, dicendum est similiter illas facultati motrici angelorum subesse, si eorum naturali perfectioni subsint; hoc est vnum angelum posse alium sibi inferiorem mouere, sicut & animam à corpore separatam. Et quidem de anima separata constat ex cap. 16. S. Luc. vbi dicitur animam Lazari in sinum Abraham esse delatam: de angelo verò patet ex eo, quòd dicitur Iob. cap. 8. Raphaëlem angelum apprehendisse dæmonium, illudque alligasse in deserto superioris Ægypti.

SECTIO V.

Quomodo Angeli cognoscant se vel alias res.

Cum angeli sint creaturæ purè spirituales & intellectuales, certum est illos esse etiam maximè capaces intellectiōnis & cognitionis; sed difficultas est, qualis sit illorum cognitio, & ad quæ obiecta se extendat. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. angelos præditos esse facultate intellectiua ab eorum substantia realiter distincta. Ita S. Thom. quæst. 54. Et probatur 1. ex S. Dionysio Lib. de cœlesti Hierarchia cap. 11. vbi tria in angelis distinguit scilicet *substantiam, virtutem, & operationem*; quod & S. Anselmus dicit.

docet Lib. de Conceptu Virginis. Probatum 2. ex eo, quod principia, quæ ad diuersos actus proprios per se ordinantur, recipi inter se distinguuntur: sed essentia & potentia alicuius creaturæ ad diuersos actus per se ordinantur, nempe essentia ad existentiam, potentia verò ad operationem, qui sunt planè diuersi actus: vnde sequitur, in angelis potentiam cognoscitiuam esse ab eorum essentia seu substantia realiter distinctam.

Dicendum 2. angelum se ipsum cognoscere per suammet ipsius substantiam, non verò per ullam aliam speciem intelligibilem. Ita S. Thom. quæst. 56. art. 1. Probatum ex S. August. Lib. 9. de Trinit. cap. 9. vbi dicit *in nem, dum se ipsam intelligit, ipsam solam esse parentem notitiæ suæ.* Probatum 2. ex eo, quod substantia angelus sit eius intellectui maximè proportionata & intimè vnita, vnde frustra in tali cognitione adhiberetur species, quæ ideo tantum in intellectu requiritur, quia obiectum, quod intelligitur, vel distans est, vel facultati intellectiue minimè proportionatum, vt sic illam eius distantiam aut disproportionem suppleat.

Dicendum 3. angelos ad res alias à se naturaliter intelligendas aliquibus speciebus impressis indigere. Probatum 1. ex S. Dion. c. 4. & 7. de diu. nom. vbi ait angelos plenos esse formis & rationibus omnium rerum: & ex S. Aug. Lib. 2. de Gen. ad litteram. cap. 8. vbi dicit res omnes corporeas prius creatas fuisse in cognitione angelorum quàm in se ipsis; hæc autem productio rerum in mente angelica aliter intelligi non potest, quàm secundum esse obiectiuum per quasdam similitudines & species ipsis angelis ab initio inditas & concreatas; vnde & ipse dicit res illas productas fuisse in intellectu angelico secundum creatam in illis sapientiam.

Probatum 2. hæc ratione, quia necesse est obiectum cognoscibile ita esse vnitum & coniunctum potentie cognoscitiue, vt illam determine ad sui cognitionem: atqui res omnes, quas cognoscit angelus, non sunt ita coniunctæ & vnitæ cum eius intellectu, vt patet ex eo quod

res cognouit, antequam existerent, sicut ex S. Aug. supra diximus: ergo necesse est, ut per aliquam sui similitudinem intellectui angelico uniantur; illa autem similitudo non est ipsa angeli substantia; neque enim tam perfecta est, ut possit rerum omnium rationes exprimere, quod soli essentia diuina competit: necesse est igitur, ut illa similitudo in intellectu angelico sit species aliqua intelligibilis.

Dicendum 4. species illas per quas Angeli cognoscunt, non esse ab obiectis acceptas, sed ipsis a primo instanti sua creationis fuisse a Deo infusas & inditas. Ita S. Thom. quaest. 55. art. 2.

Probat 1. ex cap. 28. Ezech. ubi primus Angelus dicitur fuisse plenus sapientia & perfectus ab illo die in quo conditus est (ea enim, qua dicuntur in illo capite, intelligenda esse potius de Lucifero quam de rege Tyri censent. S. Aug. Lib. 11. de Gen. ad Litt. cap. 24. S. Greg. Lib. 32. mor. cap. 24. & 25. S. Amb. Lib. 1. de Paradiso c. 2. S. Epiph. hær. 64. & plures alij ex SS. Patribus) ille autem Angelus non fuisset plenus sapientia & perfectus primo die, quo creatus est, si species intelligibiles rerum omnium, quarum cognitio illi competebat, a Deo non accepisset; sed paulatim ac diuerso tempore eas acquireret, & a rebus ipsis haurire opus habuisset.

Probat 2. ex loco supra citato S. Augustini scilicet 2. de Gen. ad Litt. cap. 8. & 30. ubi ex ijs, qua supra retulimus, sequitur secundum mentem illius sancti Patris Angelos cognouisse res, antequam existerent, ac proinde illarum species non ab ipsis rebus, sed a Deo in instanti sua creationis accepisse.

Probat 3. hac ratione: si Angeli paulatim & successiue species acquirerent, easque peterent ab obiectis, oportet id fieri alterutro ex his duobus modis; scilicet vel quod ipsi Angeli eas producerent ad praesentiam obiectorum, vel quod obiecta ipsa eas producerent & transmitterent ad potentiam Angelorum intellectuam, at neutrum dici potest: non primum, quia antequam Angeli species illas in intellectu habeant, nullo modo res ex-

scinas

ternas cognoscunt, nec proinde possunt earum similitudines in se producere; nec sufficit externa earum rerum presentia; quia hæc quoque presentia ab ipsis cognosci non potest nisi suppositis speciebus, quæ determinant eorum intellectum ad cognoscendum, non enim hic par est ratio intellectus angelici ac humani; si quidem homo, cum sit corporeus, facile moueri & affici potest ab obiectis corporeis presentibus, quæ cum species suas diffundant per medium usque ad sensus externos, mediantibus illis sensibus externis nec non internis mouent intellectum humanum, ut à phantasmatibus corporeis abstrahat species intellectuales; in Angelis autem cum sint omnino incorporei, nihil tale fieri potest.

Neque etiam secundum dici potest, quia obiecta illa externa sunt ut plurimum materialia & corporea, quæ non nisi species materiales & sensibiles producere possunt, quæ proinde ad usum intellectus angelici inepta sunt, illique inharere nullatenus valent. ergo cum angeli species illas neque producere, neque ab obiectis accipere possint, sequitur, ut illas à Deo in instanti suæ creationis acceperint.

Porro ad pleniorẽ angelicæ cognitionis intelligentiam tres hęc quæstionculæ breuiter explicandæ supersunt. Prima est, an omnes Angeli per species æque perfectas intelligant. Resp. Angelos, quos sunt in natura perfectiores, eò etiam perfectiores ac proinde vniuersaliores à Deo species accepisse. Ita S. Thom. sup. art. 3. quod probatur tum ex S. Dionys. Lib. de eœlesti hier. c. 12. vbi ait superiores Angelos habere scientiam magis vniuersalem; & Lib. de diuinis nom. cap. 13. vbi dicit omnia magis vnita & collecta esse in superioribus Angelis, prout magis ad Deum accedunt; tum etiam ex eo, quod Angeli, quos perfectiores sunt in natura intellectuali, eò sunt similiores Deo in intelligendo; sed Deus in intelligendo maxime excellit in eo quod per vnicam & simplicissimam essentiam suam res, omnes intelligit; vnde sequitur, quod Angeli perfectiores sunt, illos per species eò simpliciores & vniuersaliores adeoque perfectiores intelligere. H 7 Se-

Secunda est, an angelus semper actu cognoscat ea, quæ cognoscit. Resp. duas esse cognitiones, respectu quarum intellectus angelicus est semper in actu secundo. Vna est cognitio supernaturalis beatifica; nam angeli beati semper sunt actualiter beati, ac proinde semper est in illis actualiter beatitudo, quæ in actuali intuitiua cognitione diuina essentia consistit. Altera est cognitio naturalis, quæ angelus seipsum cognoscit: sicut enim corpora uiuentia semper sunt in actu secundo, respectu cuiusdam operationis vitalis, puta respectu nutritionis; ita consentaneum est existimare substantias purè spirituales, quales sunt angeli, semper actu habere aliquam operationem vitalem naturaliter; nulla autem videtur esse ipsis magis naturalis quam sui ipsius cognitio.

Quod autem spectat ad aliarum rerum cognitiones, recte docet S. Thom. quæst. 58. art. 1. intellectum angelicum non semper in actu secundo esse, cum nulla ratio id euincat; & præterea cum species intelligibiles rerum aliarum in ipsis sint per modum habituum, credibile est eos posse illis uti aut non uti, prout ipsis libitum fuerit.

Tertia est, an angeli aliquo discursu utantur. Resp. cum S. Doctore, angelos nullo uti discursu in sua cognitione, sed simplici intuitu & apprehensione ea omnia cognoscere, ad quæ vis eorum cognoscitiua pertingere potest; sicque eodem simplici actu conclusiones in principijs, & effectus in causis inspicere: cuius rei ratio est, quia ex imperfectione intellectus humani prouenit, quod discursus ipsi necessarius sit, ut in alicuius veritatis notitiam deueniat: cum autem intellectus angelicus humano longè præstet ac superemineat, utpote multo perfectiori lumine naturali præditus; hinc fit, ut ipsi modus intelligendi nobilior debeat; est autem eò nobilior quò simplicior, quia sic propius ad diuinum intelligendi modum accedit; unde sequitur, conueniens esse, ut angeli vno simplici intuitu, non verò per discursum, id est successiuè, & quasi per partes ea omnia cognoscant, quæ intra limites potentia eorum cognoscitiua continentur.

SE-

SECTIO VI.

Quasnam res Angeli cognoscant.

Quatuor hic certa sunt. Primum est angelum naturaliter cognoscere se ipsum, idque per suammet substantiam intellectui suo ad instar speciei impressam unitam, ut ex supra dictis patet.

Secundo certum est Angelum beatum clarè & intuitiue cognoscere Deum per lumen gloriae, & tecluso statu beatitudinis eundem naturaliter cognoscere posse, non quidem clarè & intuitiue, sed eo modo, quo naturaliter causa in effectu, & prototypon in imagine cognoscitur; angelus enim eo ipso, quo perfecte substantiam suam agnoscit, eam ut effectum & ut imaginem Dei cognoscit, proindeque per illam sic cognitam Deum ipsum cognoscere potest.

Certum est 3. angelos se inuicem naturaliter cognoscere per species proprias sibi à Deo inditas: hoc enim ex plurimis scripturae locis constat; in quibus multa passim de angelis siue bonis siue malis dicuntur, unde mutua illorum cognitio necessariò inferitur, ut Isa. 6. *Seraphim clamabant alter ad alterum*: & Dan. 10. angelus custos Iudaeorum dicit, angelum custodem Persarum viginti & uno diebus sibi restitisse, Michaelenque Archangelum sibi in adiutorium venisse. Deinde nisi angeli mutuo se cognoscerent, nulla inter eos societas, nullus ordo stare posset.

Certum est 4. angelos res corporeas cognoscere non tantum in vniuersali sed etiam in particulari. Hoc similiter patet ex varijs scripturae locis; nisi enim angeli vnumquemque hominum in particulari cognoscerent, neque boni illum custodire, neque mali per tentationes illum impugnare possent; quod vtrumque tamen fieri ex fide certum est.

Cum haec certa sint, tria sunt, de quibus est aliqua difficultas. Primum, an cognoscant res futuras. Secundum,

an occultas cordis cogitationes. Tertium, an etiam res supernaturales.

Quod ad primum spectat S. Thom. quæst. 57. art. 3. vritur distinctione: vel enim quæstio est de futuris, quæ necessario ex causis suis consequuntur, vt v. g. quod eclipsis solis tali die & horâ futura sit; & manifestam est, eiusmodi futura naturaliter cognosci ab Angelis, cum etiam ab ipsis hominibus cognosci possint: vel de futuris contingentibus, quæ a libero Dei vel hominis arbitrio pendent; & de illis dicendum est, non posse naturaliter ab Angelis certo cognosci; atque hæc doctrina ex fide certa est, cum scriptura sacra manifestè dicat, eiusmodi futurorum cognitionem solius Dei propriam esse, II. 41. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum; & sciemus; quia Dixisti vos:* Et S. Pet. epist. 2. cap. 1. *Non voluntate humana alata est aliquando propheta: sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

Id etiam constat ex SS. Patribus S. Chryf. hom. 18. in S. Ioan. *Certa, inquit, prædictio futurorum immortalis dominat Dei opus est:* Tert. in apolog. cap. 20. *dieit idoneum diuinitatis testimonium esse veritatem diuinationis:* & passim SS. Patres ex eo probant, fidei nostræ mysteria vera esse & à Deo testata, quia fuerunt autè prædicta: ita Iustin. in apolog. 2. ad Antonia. S. Aug. Lib. de catechizandis rudibus cap. 26. & plures alij.

Obijcies, dæmones aliquando futura contingentia prædixisse. Resp. in eis etiam sapissime hallucinatos, ac mentitos fuisse, sæpe etiam obicere ac ambigüe locuros, vt fraudem & ignorantiam occultarent. Quod si aliquando ea, quæ ab ipsis sunt prædicta, euenerunt, hoc non ideo factum est, quod illa certo scirent, sed quia per aliquas coniecturas id cognoscerent, quod & homines aliquando faciunt, longe tamen perfectius dæmones; idque tum propter dæmonum usum, & continuam rerum experientiam, tum propter acrimoniam & perspicacitatem ingenij, quæ circumstantias omnes ad cuiuslibet statum pertinentes, naturales item dispositiones vnius-

cuiusq;

cuiusque (vt quo quisque ingenio, quibus moribus præditus sit, quæ indoles eius, & propensio naturalis) perfectissime cognoscant. Adde, quòd aliquando ea prædicunt, quæ ipsi à Deo certas ob causas interdum reuelantur, vel quæ ipsi Deo permittente facturi sunt; sic potuit Satan futuram calamitatem B. Iob prænunciare statim, atque ipsi facultas eam infligendi à Deo concessa est; quo prædictionis genere sæpenumero gētilis delusi sunt.

Quæres, cur Angeli potius præterita cognoscant quàm futura, cum illa non magis quàm ista existant, ac proinde species ipsis indita non magis videantur posse illa repræsentare quàm ista. Resp. speciem intelligibilem Angeli modificari, & quasi determinari per actualem existentiam rei præsentis, vt possit deinceps illam etiam præteritam repræsentare: quod si hæc responsio non satisfacit, nihil dicendum superest, nisi voluisse Deū species illas, quas Angelis impressit, eius esse conditionis, vt nō possent res futuras merè contingentes, quādiu futura sunt, repræsentare, sed tantū præsentis vel præteritas.

Quod ad secundum spectat, dicendum est Angelos naturaliter non posse certo cognoscere cogitationes illas, quæ liberè à nobis in mente concipiuntur, nec etiam actus internos liberè à voluntate elicitos: ita S. Th. q. 57. a. 4.

Probatur 1. ex scriptura, quæ hanc cognitionem soli Deo tribuit: 2. Paral. c. 6. *Tu solus nōsti corda filiorum hominum*: Ierem. 17. *Prauum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognosceat illud? Ego Dominus*: Hebr. 4. *Discretor cogitationum & intentionum cordis*.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id vnanimiter docent. S. Hilar. in Pl. 139. *Cogitationes cordis nōsse non nostrum est, sed eius, de quo dictum est; scrutans corda & renes Deus*: S. Chryl. hom. 24. in S. Ioan. *Quæ in corde hominum insunt nōsse, solius est Dei, qui sigillatim corda finxit*: S. Cyr. Alexand. Lib. 2. in S. Ioan. loquens de Nathanaële, qui Christum Dei Filium confessus est, *Nouerat, inquit, solum Deum scrutatorem esse cordium, nec ulli alteri mentem hominis patere*: S. Augustinus serm. 234. de tempore, lo-

quens

quens de Iob Patriarcha, *Colchat*, inquit, *Deum, faciebat* *elem. synas, & quo corde faciebat, nemo sciebat, nec ipse diabolus sed solus Deus.* S. Hier. in Pl. 16. v. 10. *Diabolus, inquit, nescit, quid intrinsecus in anima cogitet homo, nisi per exteriores motus intelligat.*

Probatur 3. ratione, quam ducit S. Doctor ex præstantia, & nobilitate mentis humanæ, quæ soli Deo subjacet tanquam primæ causæ efficienti, & ultimæ finali; unde consentaneum est, ut cogitationes, & affectiones, quæ ex libero ipsius arbitrio pendent, non nisi Deo soli pateant, alijs autem creaturis eatenus solum, quatenus ipsa mens humana eas ab illis cognosci velit; ita ut hic voluntatis consensus sit veluti conditio quædam, sine qua non possit cogitatio, vel affectio interna mentis intellectui Angelico representari.

Neque dicas, Angelum naturaliter harum cogitationum, & affectionum species habere sibi inditas, ergo dum existunt posse naturaliter illas cognoscere: in primis enim probabile est (quod aliqui Theologi asserunt) non habere Angelos cogitationum illarum, & affectionum species sibi ab initio creationis inditas, sed illas à Deo accipere tunc, quando cogitationes illæ vel affectiones ad eos diriguntur. Deinde quamvis concederetur eiusmodi species Angelis esse inditas & concreatas, dicendum nihilominus esset, eos illis uti non posse ad tales cogitationes aut affectiones cognoscendas, nisi accedat voluntas, & consensus hominis, cuius illæ sunt; Deus enim ob suam suam providentiæ dispositionem in gubernatione creaturarum rationabilium voluit illas suarum cogitationum & affectionum plenum & absolutum habere dominium, ita ut possent illas pro libito vel occultas tenere vel alijs detegere; proindeque species illarum Angelis inditas voluit esse tales, ut non possent Angelis representare eiusmodi actus internos liberos inuita rationali creaturâ cuius sunt, sed tantum cum ad eos ab ipsa dirigerentur.

Obijcies, varijs experiencijs compertum esse, dæmones

nes
dæm
gita
tis e
quan
sed i
proc
vult
anim
in pl
bus
rum
onur
form
dem
mur
rum
tota
inte
tam
volu
qual
lam
linq
dene
col.
Q
rent
les i
runt
quan
gred
Tho
secre
re, a
ex v
ana in

nes cognoscere cogitationes & affectiones internas; v. g. demones aliquando in corporibus obsessis aliorum cogitationes, & intentiones purè internas etiam ipsis inuitis enunciare. Resp. verum effectuales actus internos aliquando cognosci à demonibus, non quidem in seipsis, sed in aliquo suo effectu, quando scilicet aliquo signo producuntur; vel exterius ex motu corporis, mutatione vultus, & alijs similibus, per quæ etiam homines varios animi motus aliorum dignoscunt; vel interius ex ijs, quæ in phantasia & sensibus internis deprehendunt, in quibus ordinariè, ob arctissimam illorum sensuum internorum cum intellectu & voluntate connexionem, cogitationum & affectionum nostrarum imagines sensibiliter efficiuntur; & sic demonum cognitioni patent, non quidem vt voluntati & ratione subsunt, sed (vt ita loquamur) quasi materialiter, prout in illis motuum sensitivorum signis deprehenduntur. Vbi obiter notandum est, totam illam cognitionem, quæ ex illis signis sensibilibus internis vel externis à demonibus hauritur, non esse certam, sed tantum coniecturalem; cum semper arcanum voluntatis occultum ipsis sit, nec dignoscere queant, qualiter ipsa se habeat erga signa illa sensibilia, quæ nullam eius actibus inferunt necessitatem, liberamque relinquunt, vt ipsis consensum præbeat vel dissensum. Videndus S. Aug. Lib. de diuinat. demon. cap. 5. & Cassian. col. 7. cap. 15.

Quod ad tertium denique spectat; si Angeli considerentur secundum statum naturæ, seu secundum naturales ipsorum vires, quæ etiam in demonibus remanserunt, dicendum est, res in entitate supernaturales, seu quarum cognitio intellectus creati vim naturalem supergreditur, non posse ab ipsis naturaliter cognosci. Ita S. Thom. quaest. 54. a. 5. Vnde sequitur, demones cognoscere non potuisse mysteriū Incarnationis, nec certo scire, an Christus esset verè Deus. Hoc manifestè constat ex verbis Apost. 2. Cor. 2. *Loquimur, inquit, Dei Sapientiam in mysterio, &c. quam nemo principum huius sæculi cognovit.*

ait; ubi per principes huius seculi S. Anf. & S. Thom. in commentarijs super hunc locum daemones intelligunt; Si enim (vt ait S. Leo ser. II. de passione) crudelis & superbus inimicus consilium misericordiae Dei nosse potuisset, Iudeorum animos mansuetudine potius temperare, quam iniustus odium studisset accendere; ne omnium captiuorum amitteret seruitutem, dum nihil sibi debentis persequitur libertatem.

Obijcies S. Luc. cap. 4. dici, quod exhibant daemones à multis, clamantia & dicentia: quia tu es Filius Dei: & increpans non senebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Resp. 1. daemones istis verbis usos fuisse fictè & adulatoriè; vel, vt veritatem ex ipsius ore Christi eicerent; vel, vt illi aliquam elationis & superbiae occasionem darent. Ita S. Hieron. in cap. 8. S. Matth. & Hugo Cardin. in illum locum S. Lucæ. Resp. 2. si daemones aliquam huius mysterij cognitionem habuerunt, illam fuisse tantum coniecturalem, & abstractiuam, non verò euidentem, & intuitiuam, de qua solum hic quæstio est; ita enim docent S. Leo serm. 4. in quadrag. S. Hilar. canone 3. in S. Matth. S. Hier. in cap. 4. S. Matth. S. Aug. Lib. 9. de ciuit. cap. 21. & plures alij.

Quod si Angeli considerentur in statu gratiæ, dum erant in statu viæ; dicendum est aliqua mysteria sibi diuinitus reuelata cognouisse, puta mysterium sanctissimæ Trinitatis; non enim erant in eo statu nobis deteriores, nec ad minorem beatitudinem ordinabantur; quare nec minorẽ huius mysterij cognitionem quàm nos habere debuerunt. S. Thomas supra existimat etiam reuelatum ipsis tunc fuisse mysterium Incarnationis, quod etiam docet S. Aug. Lib. 5. de Gen. cap. 19. & similiter probabile est, plures alias veritates supernaturales in eo statu fuisse ipsis diuinitus reuelatas, prout ad illius perfectionem requiri poterat.

Quod si denique considerentur secundum statum gloriæ. Dicendum est omnia mysteria, quæ vel ad eorum maiorem foelicitatem, vel ad Ecclesiæ militantis animarumque ipsorum angelorum custodiæ creditarum directionem,

tionem, & salutem conferre possunt, ipsis vel in verbo diuino, vel extra illius visionem beatificam fuisse diuinitus reuelata, & patefacta; cum credibile non sit, in illo statu vllam ipsis earum rerum cognitionem denegari, quæ ad maius ipsorum, vel Ecclesiæ bonum necessaria sunt aut vtilis.

SECTIO VII.

Qualis sit Angelorum voluntas.

Certum est in Angelis esse voluntatem, eamque libero arbitrio præditam, quod ipsorum casus & ruina satis euidenter demonstrat; vnde S. Bas. Lib de Spiritu Sancto cap. 16. *In piorum, inquit, & aduersariorum spirituum defectio, id, quod dicimus, approbat, scilicet iuris sui ac libertatis esse inuisibiles virtutes.* Et hæc est etiam doctrina S. Thomæ quæst. 59. art. 3. cuius hæc est ratio: vbiunque reperitur iudicium indeterminatum seu indifferens ad hoc vel ad illud agendum, ibi reperitur voluntas seu liberum arbitrium; sicut è contra, vbiunque non reperitur tale iudicium indifferens, ibi nec liberum arbitrium reperitur, vt patet experientiâ: atqui in omnibus habentibus intellectum inest eiusmodi iudicium indeterminatum, eò quod per intellectum possunt percipere rationem ipsam vniuersalem boni, sub qua possunt hoc & illud cum quadam indifferentiâ sibi ad agendum proponere; hæc enim indifferentiâ iudicij, & rationis circa bonum est quasi radix libertatis: quare cum Angeli nobilissimo intellectu sint præditi, concludendum est, in ipsis esse liberum arbitrium, idque excellentius, quam in homine, sicut ipse intellectus angelicus humanum longè antecellit.

Porro non est necesse ad electionem liberam in Angelo, quod præcedat consilium seu inquisitio quadam mediocris, qualis requiritur in libera hominis electione; nõ enim cognoscunt inquirendo; cum hoc pertineat ad discursum

sum rationis, qui in angelis non reperitur, ut secti
5. ostendimus: sed electio in angelis fit per subitam ac-
ceptionem cognitæ veritatis sine vlla inquisitiua deli-
beratione.

Quares, an liberum illud arbitrium angeli sit natura-
liter inflexibile (vt quidam dicunt) in electione semel
facta? Resp. duas esse oppositas super hac quæstione Do-
ctorum sententias: quidam enim existimant arbitrium
angeli naturaliter flexibile, ac mobile esse perinde atque
arbitrium hominis. Ita S. Bonau. in 2. dist. 7. part. 1. a. 1.
q. 1. & plures alij; atque hæc esse videtur sententia S. Da-
masc. Lib. 2. de fide cap. 3. vbi dicit angelos esse naturas
ratione, intelligentiâ, & libertate præditas, ac proposito
& sententiâ mutabiles, idque ex se & sua sponte; & S.
Fulgentij Lib. de fide ad Petrum, vbi dicit angelos bonos
non habere naturâ suâ immutabilitatem ex bono in ma-
lum, sed ex sola gratia.

Alij è contrâ censent, angelos arbitrio ita inflexibili
præditos esse, vt nequeant id aduersari, quod semel li-
berè elegerunt, neque id eligere, quod semel repudiâ-
runt. Ita S. Thom. 1. p. q. 64. a. 2. Cuius ratio hæc est,
quòd angeli apprehensio ab apprehensione hominis
multum differat: angelus enim apprehendit immobili-
ter per intellectum, sicut & nos immobiliter apprehen-
dimus prima principia, quorum est intellectus; homo ve-
rò per rationem apprehendit mobiliter discurrendo de
vno ad alterum, potestque ad alterutrum oppositorum
probabiliter procedere: hinc fit, vt voluntas hominis
adhæreat alicui mobiliter, ita vt possit ab ipso discedere,
& contrario adhærere; at verò voluntas Angeli fixè &
immobiliter adhæreat: ex quo patet, liberum arbitrium
hominis flexibile esse ad opposita ante & post electi-
onem, liberum autem arbitrium angeli ad vtrumlibet
ante electionem secti posse, sed post electionem semel
factam esse inflexibile.

Liberum cuique est, quam voluerit sententiam ex his
duabus amplecti, cum vtraque sit probabilis; quamuis
propter

propter sancti Doctoris auctoritatem, & allatam rationem secunda videatur esse probabilior.

SECTIO VIII.

Quomodo Angeli inter se loquantur.

Certum est primò, angelos inter se loqui, & sibi inuicem cogitationes & conceptus suos manifestare.

Hoc manifestè constat ex scripturis. *II. 6. Seraphim clamabant alter ad alterum, &c. Apoc. 7. Clamauit (vnus Angelus) voce magnâ quatuor Angelis.*

Certum est secundo, posse quidem angelos loqui siue nobiscum, siue inter se vocibus corporeis, quæ sint similes nostris, quomodo eos saepe cum hominibus locutos esse scripturæ testantur; sed alio quoque modo posse ipsos inter se colloqui nempe spiritali & sine vllò adminiculo corporeæ vocis, constat ex his Apost. verbis *1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum, &c.* quibus cum Angelorû linguæ ab humanis distinguantur, significatur Angelos aliquo inter se modo colloqui posse, quo nõ possunt homines, qui proinde alius non est quam spiritalis: quem Apost. locum eo sensu exponens Theoph. *Angelis, inquit, lingua est intellectiua, vis nimirum illa, qua sibi mutuo diuinarum rerum intellectum ac diuinas cogitationes impertiunt:* & S. Damasc. *Lib. 2. de fide cap. 3. de Ang. loquens, Non linguâ, inquit, neque auribus opus habent, verùm citra sermonis adminiculum cogitationes suas atque consilia inter se communicant.*

Cum igitur hæc certa sint; quæstionis propositæ difficultas consistit præsertim in explicando modo quo angeli inter se colloquuntur. De qua quidè re cum in scripturis nihil reperiatur, ideo maxime inter se variant Theologorum sententiæ, quas hîc fusiùs explicare minime necessarium duximus, cum nihil ad fidem pertineant.

Vt tamen in re, quæ per se obscurissima est, & à sensibus humanis remotissima, lucem aliquam afferamus, breui-

breuiter hic proponemus id, quod in hac quaestione probabilissimum nobis videtur, scilicet Angelum alteri Angelo loqui dirigendo & ordinando conceptum suum ad illum per operationem voluntatis, id est, volendo ut alter Angelus conceptum illum suum cognoscat, sicque locutionem Angeli nihil aliud esse, quam conceptum illius liberè ordinatum & directum ad alterum; directionem verò illam voluntariam & liberam, esse veluti linguam seu conditionem, sine qua Angeli vnus cogitatio seu conceptus alteri innotescere non potest: quia tamen illa directio licet necessaria, minimè tamen sufficiens aliquibus Doctoribus videtur; ad exprimendum illum locutionis angelicæ modum, quantum à nobis exprimi potest, addunt virtute illius directionis, vel nouam speciem produci in intellectu Angeli ad quem conceptus alterius dirigitur, vel si species talis conceptus ab initio creationis ipsi indita est, illam tunc nouam modificationem & veluti lucem quamdam de nouo recipere, ut per eam Angelus percipere possit id, quod eum ante latebat, & quod per alterum illi tunc manifestatur.

Porro ea, quæ de locutione Angelorum dicta sunt, debent similiter intelligi de eorum illuminatione, cum hac tamen differentia, quod locutio latius pateat, quam illuminatio; omnis enim illuminatio est locutio, cum Angelus vnus non aliter Angelum alterum illuminet nisi ei loquendo; at verò non omnis locutio est illuminatio, quia Angelus vnus alterum illuminare dicitur, non quoties eum alloquitur, sed tunc solum cum aliquam veritatem sibi diuinitus reuelatam alteri de nouo aperit & declarat, quod non fit nisi per Angelos superiores respectu inferiorum; ut fusè docet & explicat S. Dionysius

Lib. de cal. Hier. cap. 3. 4. & 8. & S. Thom.

1. p. quaest. 106.

SECTIO IX.

Quid de ordinibus Angelorum sentiendum sit.

Supponendum est, esse plures angelos numero distinctos; hoc enim varijs in locis manifestè testatur scriptura. Dan. 7. *Milia millium ministrabant ei: Apoc. 5. Audiui vocem Angelorum multorum, &c. & erat numerus eorum millia millium: ex quibus scripturæ verbis colligitur, non tantum plures esse angelos, sed etiam maximam esse illorum multitudinem, quam tantam esse asserit S. Doctor 1. p. q. 50. a. 3. ut omnem rerum materialium multitudinem excedat; unde S. Dion. Lib. de cælest. Hier. cap. 14. *Multi, inquit, sunt supernarum mentium beati exercitus, qui imbecillam & contractam eorum, qui in materia cernuntur, & in usu nostro sunt, numerorum rationem excedunt. In quo elucet omnipotentia simul, & magnificentia supremi rerum conditoris, qui vnico temporis momento tot, & tam nobiles, & perfectas creaturas solo verbo è nihilo produxit.**

An autem sicut numero, sic etiam specie inter se angeli distinguantur; nihil certò definiri potest, cum in scripturis nihil super hac quæstione reperiatur, imò S. Aug. Lib. contra Priscil. c. ii. expressè profitetur se hanc Angelorum differentiam ignorare, nec tamen in ista ignorantia periclitari, cum res ad fidem non pertineat.

Quare omissis, quæ super hac quæstione in vtramque partem à Theologis dicuntur, & quidquid sit de illa differentia specifica; sacra scripturæ & SS. Patres aliam declarant esse inter angelos differentiam scilicet ordinum, quos nouem esse docet S. Dionys. Lib. de cæl. Hier. cap. 6. & 7. & S. Greg. hom. 34. in Euang. hoc ex scripturis explicat & probat his verbis; *Nouem, inquit, Angelorum ordines diximus: quia videlicet esse, testante sacro eloquio, scimus Angelos, Archangelos, Virtutes, Principatus, Potestates, Dominationes, Thronos, Cherubim, atque Seraphim. Esse*

I

nam-

namq; Angelos pene omnes sacri eloquij pagina testantur. Cherubim vero ac Seraphim saepe, vt notum est, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apostolus ad Ephesios (c. 1.) enumerat, dicens: *Supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem.* Qui rursus ad Colossens. (c. 1.) scribens, ait: *Sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, &c.* Dum ergo illis quatuor, quae ad Ephesios dixit, coniunguntur Throni, quinque sunt ordines, qui specialiter exprimentur. Quibus dum Angeli, & Archangeli, Cherubim atque Seraphim adiuncta sunt, procul dubio nouem esse Angelorum ordines inueniuntur.

Hos autem nouem angelorum ordines in tres Hierarchias distributos esse testatur sanct. Dionys. supra, & in prima quidem ac suprema Seraphim, Cherubim, ac Thronos collocatos esse; in secunda & media Dominationes, Virtutes, & Potestates; in tertia denique, & infima Principatus, Archangelos, & Angelos.

Docet autem sanct. Thom. q. 108 distinctionem illam Hierarchiarum, & ordinum inter angelos esse partim ab ipsorum natura, partim à gratia illis concessa; à natura quidem dispositiue, à gratia autem completiue; ac talem distinctionem remansuram post diem iudicij, tam quoad distinctionem graduum, quam quoad executionem officiorum, non quidem omnium, sed eorum tantum, quae status gloriae conueniunt; hominesque beatos assumendos esse pro meritis ad ordines beatorum angelorum, hoc est, illos per Christi gratiam tantam gloriam posse promereri, vt in illa angelis secundum singulos ordinis gradus æquentur. Et q. seq. declarat idem Doct. ordinem & praelationem illam etiam inter angelos reprobos post lapsum remansisse, non quidem quoad dona gratiae, quibus spoliati sunt, sed quoad ea tantum, quae sunt naturae illorum propria, quae integra in eis remanserunt, vt infra dicitur.

Porro quidnam illa ordinum nomina significant, qualiaue sint illorum beatorum spirituum officia ac ministeria fuse explicant S. Dionys. & S. Greg. supra, & S. An-

toni
in his
perfe
Serap
verit
natio
Vir
chan
quaf

De

Quo

S

essen

res ill

Su

gratia

com

verbi

verita

prou

pretat

cap.

toni

tonin. 1. p. tit. 31. cap. 6. Certè Deus optimus maximus in his angelorum choris magnificentiam ac excellentiam perfectionum suarum clare ostendit: amat siquidem in Seraphinis, vt charitas; contemplatur in Cherubinis, vt veritas; sedet in Thronis, vt æquitas; imperat in Dominationibus, vt maiestas; regit in Principatibus; tuetur in Virtutibus; corroborat in Potestatibus; reuelat in Archangelis; assistit in Angelis: vide S. Thomam citatâ quæst. 108. art. 6. vbi de his fusissimè agit.

CAPVT III.

De Angelorum bonorum merito ac beatitudine, & malorum peccato ac damnatione.

SECTIO I.

Quodnam fuit Angelorum bonorum meritum, & malorum peccatum.

Supponimus tanquam certum angelos non fuisse creatos in statu beatitudinis supernaturalis, quæ in clara Dei visione consistit; quia si in tali statu creati essent, in eo peccare non potuissent. Constat autem plures illorum peccasse.

Supponimus deinde omnes angelos fuisse conditos in gratia iuxta doctrinam S. Thomæ 1. p. q. 62. a. 3. quæ est communis Theologorum; & constat ex Christi Domini verbis S. Ioan. 8. quibus dicit Diabolum non fletisse in veritate; nomine enim veritatis ibi sanctitas intelligitur, prout sanct. Chryf. & alij SS. Patres hunc locum interpretantur, præsertim sanct. Cyr. Lib. 6. in sanct. Ioan. cap. 6. *In veritate, inquit, non fletit, quia prolapsus est à veritate*

rate, nec manere voluit in sua originis sanctitate: & sanct. In
 das in Epist. sua canonica v. 6. dicit reprobos angelos peccat
 non seruasse suum principatum; ille autem principatus nos
 potest intelligi de principatu naturæ, quia, vt infra dice
 tur, naturalia omnia integra in dæmonibus remanserunt, locum
 ergo debet intelligi de principatu gratiæ sanctificantis, Doctri
 quam in creatione acceperunt, & à qua exciderunt. Ac
 cedit autoritas SS. Patrum, qui hoc asserunt, vt sanct. est cor
 Basil. in Ps. 32. vbi dicit angelos in prima constitutione sub
 stantiæ suæ simul infusam habuisse sanctitatem; & sanct. Aug. tribus;
 Lib. 12. de ciuit. c. 9. vbi ait angelos fuisse à Deo creatos
 cum bona voluntate & casto amore (& paucis interiectis) er
 Deus simul & condens naturam Angelorum, & largiens gratiam. Prob
 bis II.

Hoc præsupposito, dicendum i. quosdam angelos in
 gratia accepta perseuerasse, & per actus aliquos bonos in
 gratia Dei simul cum liberi arbitrij cooperatione, beati
 tudinem æternam fuisse promeritos; alios autem ab illa
 gratia per suæ voluntatis prauitatem excidisse, siquæ
 damnationem æternam incurrisse.

Constat enim in primis ex scriptura quosdam angelos
 esse beatos, sanct. Matth. 18. *Angeli eorum in calis semper vi
 dent faciem Patris mei*: quosdam verò esse damnatos sanct.
 Matth. 15. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui pe
 ratu est diabolo & angelis eius.*

Quòd autem angeli beati suam beatitudinem per ali
 quos actus bonos ex auxilio gratiæ fuerint promeriti, as
 serit sanct. Thom. supra art. 4. & hæc est doctrina sanct.
 Patrum, vt sanct. Aug. Lib. 4. de Gen. ad Litt. c. 24. vbi
 dicit *Angelos beatitudinem consecutos, quia omnia sua ad De
 gloriam retulerunt*: sanct. item Greg. hom. 7. in Ezech. vbi
 dicit, malis Angelis in superbiam prolapsis, bonos in
 humilitate perstitisse.

Quòd denique angeli reprobi peccauerint, & per pec
 catum à gratia exciderint, damnationemque incurserint,
 constat manifestè ex scriptura, Iob: 4. *In Angelis suis repe
 rit prauitatem*: & sanct. Petri 2. *Deus peccantibus Angelis non
 peperit, sed rudibus inferni detractos in tartarum tradidit
 cruciandos.*

Dicen-

sanct. In angelorum peccatum superbia. Probat 1. ex scriptura: Is. 14. *Detrahta est, ad inferos superbia tua, &c. qui dicebas in corde tuo: in celum conscendam, &c. similis ero Altissimo*; quem Propheta locum de diaboli peccato intelligit sanct. Aug. Lib. 3. de Doctrina Christi. cap. 37. sanct. Greg. hom. 34. in Euang. & sanct. Bernard. serm. 38. in Cantica Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum in decore tuo, &c. dixisti in corde tuo, Deus ego sum*; quæ verba similiter intelliguntur de Lucifero à sanct. Patribus; sanct. Ambr. de Paradiso cap. 2. sanct. Hier. in illum Ezech. locum, & alijs.

Probatur 2. ex sanct. Patribus. S. Chryf. hom. 3. de verbis Il. *Angelus per superbiam factus est diabolus*: sanct. Ambr. Ep. 84. ubi dicit, *in lapsu diaboli, & in hominis prævaricatione initium peccati fuisse superbiam*.

Ad pleniorum eorum, quæ supra dicta sunt, intelligentiam, quæres 1. quinam Angeli, & quot peccaverint? Resp. imprimis non ex vno solo ordine sed ex pluribus fuisse eos, qui peccaverunt; Apost. siquidem ad Ephes. 6. tribuit Dæmonibus nomina quorundam ordinum, ut Principatum, & Potestatum, ac proinde probabile esse (vt docet sanct. Thom. q. 63. a. 9. ad 3.) ex quovis ordine Angelorum aliquos peccasse: sicut & verisimile est, ad quemlibet ordinem Angelorum homines beatos assumendos esse, ad instaurandas ruinas eorum, qui ceciderunt.

Præterea communis est sanct. Patrum opinio, supremum ex illis, qui peccaverunt, fuisse omnium Angelorum supremum, id est, primum ex ordine Seraphinorum. Ita sanct. Thom. supra a. 7. & constat ex cap. 40. Job. ubi vocatur *principium viarum Dei*, non quia fuerit ante alios & primò creatus, cum omnes Angeli simul creati fuerint; sed quia (vt explicat sanct. Hieron. & sanct. Greg. in illum locum) primus fuit dignitate & excellentiâ, id etiam asserit sanct. Aug. Lib. 11. de civit. cap. 15. & sanct. Basil. Lib. 4. contra Eunom. & alij communiter.

Docet denique sanct. Thom. cit. art. 9. pauciores fuisse

se eos, qui peccauerunt; quàm qui perstiterunt in bono; quod colligi posse videtur ex eo, quod Apoc. 12. dicitur draco secum traxisse tertiam duntaxat stellarum partem.

Quæres 2. in quo posita fuerit Angelorum superbia? Resp. varias esse super hac re Theologorum sententias. Quidam enim existimant, Angelos in sua naturali perfectione inordinatam habuisse complacentiam, & in illa tanquam in fine suo ultimo conqueuissent. Alij dicunt, illos inordinatè appetiisse beatitudinem supernaturalem, tanquam proprijs viribus, & sine vlllo diuinæ gratiæ auxilio consequendam. Afferunt alij, peccasse angelos in eo, quod acceptâ diuinitus reuelatione de hypostatica vniõne verbi diuini aliquando faciendam cum natura humana, hanc vniõnem sibi ex superbia expetierint, & Christo Domino adeoque toti generi humano illam inuiderint. Alij denique omnium probabilissimè docent, peccatum superbiæ Angelorum in eo positum fuisse, quod Deo subiecti esse noluerint, sed independentiam ab eius imperio appetierint, eoque modo similitudinem, cum Deo, qui ab omni subiectione & imperio est independentis, affectauerint. Ita sanct. Aug. Lib. 11. de ciuit. cap. 13. Vbi de Diabolo dicit, quod *recusauit suo subditus esse creatori, & superbiâ suâ velut authoritate priuatâ elatus est*: & sanct. Greg. Lib. 34. mor. cap. 13. *Ei, à quo conditus fuerat, subesse despexit: ita enim Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit; Leuiatan verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, eius peruersa libertatis appetijt.*

Quæres 3. quanto tempore Angeli fuerint in via, seu quanta fuerit duratio temporis illius, in quo potuerunt mereri aut demereri? Resp. in primis dubitandum non esse, quin aliqua mora intercesserit inter creationem Angelorum & ipsorum beatitudinem vel damnationem, ita vt mora ista potuerit coexistere alicui parti nostri temporis: quod colligi potest ex eo, quod angeli boni non potuerint simul esse beati, & simul mereri, cum actiones meritoriz secundum legem communem simul cum visione beatifica stare non possint; similiter Angeli reprobi prius peccauerint, quàm fuerint damnati. Con-

Constat præterea inter Theologos, moram illam & durationem viæ Angelorum fuisse breuiffimam; etenim dicitur S. Ioan. c. 8. Diabolum fuisse homicidam ab initio, & in veritate non stetisse: Vnde sequitur, illum statim post creationem peccauisse, & re verâ iam peccauerat, antequam accederet ad primos parentes, vt eos in peccatum pertraheret. Accedit etiam, quòd Angeli propter summam intelligendi sagacitatem & perfectionem omnia celerrimè exequantur. Quare dicendum videtur, saltem tria instantia temporis in illa duratione viæ Angelorum esse distinguenda; primum, in quo omnes tam electi quàm reprobi in gratia creati sunt; secundum, in quo boni bene operati sunt, & sic promeruerunt beatitudinem; mali è contrâ peccauerunt, & sic damnationis reatum incurrerunt; tertium denique, in quo illi premium virtutis beatitudinem acceperunt, isti è contrario in peccati vindictam, damnationis pœnâ fuerunt mulctari.

SECTIO II.

Quisnam sit status Angelorum in gloria.

Tria sunt, quæ S. Thomas tribus postremis articulis quæstionis 62. quaerit circa beatitudinem Angelorum, quæ hîc breuiter explicanda sunt.

Primum est, vtrum in Angelis beatis remaneat cognitio ac volitio naturalis? & respondet S. Doctor affirmatiuè; cuius ratio est, quia beatitudo naturam non destruit, sed perficit, ergo in beatis Angelis non tollit operationes, quæ illis ratione naturæ suæ conueniunt.

Secundum est, an Angeli beati peccare possint? & respondet S. Doctor negatiuè; constat enim ex sacris litteris beatitudinem electorum siue Angelorum siue hominum æternam fore; at æterna non esset, si per peccatum ab illa excidi posset: vnde S. Fulgent. lib. de fide ad Petrum c. 23. sic loquitur: Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili

fallam esse, nec tamen posse quemlibet sanctorum Angelorum in deterius mutari; quia sic acceperunt eternam beatitudinem, quâ Deo stabiliter perfruuntur, ut eâ carere non possint.

Accedit ratio, quâ vitur S. Doctor, quia scilicet Angeli beati in Deo clarè viso vident omnem rationem boni diligibilis, ergo ab illo nullatenus auerti potest eorum voluntas; cum illud bonum utpote infinitum omnem illorum capacitatem repleat.

Tertium est, an Angeli beati possint in beatitudine proficere? Respondet S. Doctor cum distinctione; si enim sermo sit de beatitudine essentiali, quæ consistit in clara Dei visione, certum est, Angelos nullum illius incrementum unquam acsepturos esse aut promerituros; cum illa sit terminus & finis omnium meritorum; & præterea eodem modo se habeat beatitudo in Angelis, atque in hominibus; iuxta quod dicitur Apoc. 21. eandem esse hominis & angeli mensuram, hoc est rationem meriti: atqui homines beati secundum legem ordinariam in beatitudine proficere non possunt, iuxta illud Eccles. 11. *Si ceciderit lignum ad Austrum aut ad Aquilonem, in quocumq; loco ceciderit, ibi erit*: Quod sancti Patres interpretantur de immutabilitate quadam hominis in eo termino siue beatitudinis siue damnationis, ad quem post hanc vitam peruenerit: ergo idem de Angelis beatis dicendum est.

Quod si de beatitudine accidentali quaestio intelligatur. Respondet S. Doctor, angelos beatos posse in illa proficere; tunc quia possunt noua subinde gaudia experiri iuxta illud S. Luc. 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente*; tunc quia possunt nouas reuelationes, & mentis illustrationes diuinitus accipere, ut docet S. Dion. cap. 7. de caelesti Hier. & S. Aug. lib. 1. de Gen. ad litt. c. 17. hæc autem noua reuelationes, sicut & illa gaudia ad beatitudinis accidentalis augmentum conferre possunt.

Est autem obseruandum hic, quod, quamuis angeli beati gloriæ accidentalis incrementum aliquod accipere possint,

possint, non possunt tamen illud de nouo mereri, vt docet S. Thom. art. 9. ad 3. quia secundum communem Theologorum sententiam in termino viae nullus amplius superest merito locus.

SECTIO III.

Qualia sint officia Angelorum beatorum erga homines.

Dicendum est 1. Angelos interdum ad homines diuinitus mitti, velut diuinæ voluntatis internuncios, ac diuinorum consiliorum executores & ministros. Id manifestè constat ex scriptura. Exod. 23. *Eccc ego mitto Angelum meum, qui præcedat te: S. Luc. 1. Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilee ad virginem, &c. Act. 12. Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis.*

An autem omnes omnino angeli mittantur, & si non omnes, quinam ex illis, controuersum est apud Theologos. S. Thom. quæst. 112. a. 4. existimat, Dominationes cæterosque superiores beatorum spirituum ordines nunquam mitti, sed tantum reliquos ipsis inferiores. At Magister sententiarum in 2. dist. 10. dicit, ordinariè quidem quatuor illos ordines superiores mitti non solere, sed tantum inferiores; extraordinariè tamen etiam superiores illos mitti: & sanct. Greg. hom. 34. in Euang. videtur asserere sanct. Gabrielem fuisse supremum ordinis Seraphinorum, quod etiam confirmari potest ex eo, quod sanct. Paulus Hebr. 1. loquens de omnibus illis beatis spiritibus dicit: *Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?* Vbi obseruandum est Apostolum loqui de omnibus beatis spiritibus sine vlla exceptione, cum ibi de illis agat, prout Christo Domino sunt inferiores, quod ad omnes spectare manifestum est. Et Is. 6. dicit Propheta, ad se vnum de Seraphim volasse. Vtraque sententia probabilis est.

est; secunda tamen probabilior videtur, quia magis ad sensum scripturæ videtur accedere.

Dicendum 2. Angelos mitti, & à Deo destinari ad custodiam hominum non tantum in genere, sed & in particulari, ita ut cuique homini suus adsit Angelus tutelarioris.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error Calvini, qui super illa verba Ps. 90. *Angelus suus mandavit de te*, ait, custodiam illam Angelorum esse falsum commentum. Verum refellitur hic error, & nostræ assertionis veritas probatur 1. ex scriptura. Gen. 48. *Angelus, qui eruit me de cunctis malis*: Iudith. 13. *Custodivit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem*: & S. Matth. 18. *Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est*.

Probatur 2. ex S. Bas. Lib. 3. contra Eunomium initio: *Quod adsit, inquit, singulis credentibus Angelus tanquam pædagogus, & pastor viam dirigens, nemo contradicit, qui memor fuerit verborum Domini, ubi dicit, ne contemnat is unum de pusillus istis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, & Ps. 33. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*: & S. Hier. in cap. 18. S. Matth. *Magna est dignitas animarum, ut unaquæq; ob ortu natiuitatis habeat in custodiam sui Angelum delegatum*.

Probatur 3. ex communi consensu totius Ecclesiæ, quæ semper ita esse sensit, ut colligitur ex Act. 12. Vbi cum S. Petrus è carcere diuina virtute liberatus, pulsaret ianulam factum ignorarent, vnanimi consensu omnes dixerunt: *Angelus eius est*. Idem etiam colligi potest ex festo sancti Angeli custodis, quod à summo Pontifice institutum & approbatum, summo omnium consensu vbique receptum est.

Porro sanct. Thom. 2. 2. docet Angelum custodem vnicuique homini adesse, & erga illum suo munere fungi, ab eius ex vtero matris natiuitate, & non ante, vsque ad eandem mortem & non post: eò quod ante natiuitatem infans

infans censeatur esse quasi pars quædam matris, & velut fructus adhuc in arbore pendens, vnde tunc per Angelum custodem ipsius matris custodiri censeatur: post mortem verò non amplius egeat homo angelica custodia, cum sit in termino viæ, nec vllus superfit merito vel demerito locus.

Est autem obseruandum id, quod docet S. Dion. de celesti Hier. cap. 9. non solum hominibus singulis, sed præterea populis, regnis, prouincijs, ciuitatibus suos peculiare Angelos seu Archangelos esse à Deo præpositos. Quod etiam constat ex scriptura; Dan. 10. Vbi dicitur, Principem regni Persarum restitisse Gabrieli à Deo Iudaiei populi liberationem postulanti; ille enim Persarum princeps non alius fuit quam bonus Angelus huius populi custos ac tutelarior, vt exponit S. Hieron. in eum locum & S. Greg. Lib. 17. mor. c. 8. Et apud eundem Danielem c. 12. S. Michael dicitur stare pro filijs Israël; quia nempe olim fuit custos synagogæ, sicut nunc Ecclesiæ teste S. Greg. loco citato: & sanct. Epiph. hæc 51. Angelos illos quatuor, de quibus mentio fit Apoc. cap. 9. totidem populorum præsidet & custodes interpretatur, scilicet Assyriorum, Babyloniorum, Medorum atque Persarum.

Præterea singulis etiam rerum generibus atque speciebus præfici Angelos docet S. Aug. Lib. 83. quæst. cap. 79. vnde Apoc. 14. vnus Angelus dicitur habere potestatem supra ignem, & cap. 16. alius vocatur *Angelus aquarum*: neq; id mirari debemus; si enim Deus ipse rerum omnium curam habere dignatur, & in scripturis dicitur escam dare pullis coruorum, & fœnum iumentis, ac vestire lilia agri, quidni harum etiam rerum custodiam Angelis commiserit?

Vnde non sine ratione quidam Doctores existimant exponi posse scripturas (dum alloquuntur creaturas rationis expertes, ignem, aquam, fontes, volucres, bestias, easque ad laudandum, & benedicendum Deum inuitant) ita, vt verba illa referantur ad Angelos custodes, quos rogamus, vt has omnes creaturas sibi commissas ad Dei gloriam dirigant.

Monet etiam S. Th. a. 4. ad 1. quòd, quamvis cuiilibet hominum angelus aliquis ad custodiam deputetur, Christum Dominum tamen nullum habuisse Angelum custodem, eò, quòd non indigeret tali custodiâ, cum esset impeccabilis, & ipse potius angelorum custos dici deberet.

Innumera verò sunt beatorum illorum spirituum erga animas custodiae suae concreditas officia: arcent demones, Tob. 12. increpant peccatores, Iudic. 2. docent & instruunt, Dan. 9. consolantur in afflictionibus, Tob. 5. addunt animum & subministrant vires, 3. Reg. 19. offerunt preces; Apoc. 8. denique animas iustorum è corpore migrantes ad beatorum sedem deferunt, Luc. 16.

Cum igitur tot, & tanta sint angelorum beatorum in homines beneficia, sic vicissim hominum erga illos officia aliqua merito requiruntur, quae paucis verbis complectitur S. Bern. ser. 12. in Pl. 90. vbi explicans hæc verba *Angelus suis Deus mandavit de te; Quantam, inquit, debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerentiam pro presentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia: Verum de his fufius in tract. seq. cum de sanctorum veneratione & inuocatione agemus.*

SECTIO IV.

Qualis sit status damnationis reproborum Angelorum.

Certum est 1. angelos præuaticatores statim post peccatum suum è cælo esse deturbatos, vt dicitur Apoc. 12. *Neque locus inuentus est eorum amplius in cælo; & in infernum detruos, vt constat ex epist. 2. S. Petri c. 2. Deus peccantibus angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos: Quod quamuis ita sit, nihilominus demones non semper in inferno desineri, sed aliquando Dei permissu inter homines super*

scilicet

terram vagari constat ex varijs scripturæ locis, vt S. Luc. 8. vbi plurimi dæmones à Christo ex vnius hominis corpore eiekti, rogauerunt eum, ne illis imperaret, vt in abyssum irent, sed in porcos ingredi permetteret: vnde S. Thom. q. 64. a. 4. recte docet, duplicem locum pœnalem dæmonibus à Deo assignatum esse; vnum quidem ratione culpæ suæ, & hic est infernus; alium verò ratione exercitationis humana, & hic est aer caliginosus terræ vicinus, in quo permissum est eis vagari, vt tentare, sicque exercere possint homines: cum autem vsque ad extremum iudicij diem exercitatio illa durare debeat, ideo ad illud vsque tempus (vt ait S. Doctor) & angeli mali nobiscum hic versantur, vt impugnent, & boni, vt subsidio sint; post illum verò diem omnes mali tam angeli, quam homines in inferno per æternitatem detinebuntur, boni verò in cœlo manebunt.

Certum est 2. vt docet S. Thom. art. 3. dæmones esse doloris capaces, & susceptibiles, non quidem illius doloris, qui est passio appetitus sensitivi, & percipitur organo corporeo; sed doloris pure spiritualis, qui (vt explicat idem S. Doctor) est quidam simplex actus voluntatis, quo refugit, & auersatur aliquid tanquam sibi contrarium, & nociuum, vt mox explicabitur.

Cum hæc igitur certa sint, difficultas est, an dæmones ab igne inferni torqueantur. Pro cuius resolutione

Dicendum est 1. ignem inferni, qui corporeus est ac materialis, à diuina iustitia tanquam instrumentum assumi ad puniendos dæmones, hosque proinde illo igne torqueri.

Ac in primis, quod ignis ille corporeus sit, ac materialis in dubium reuocare non licet, eum & scripturæ, & Patres hoc expressè asserant; vnde S. Greg. Papa lib. 4. dialog. cap. 29. hoc tanquam certum proponit, & de quo nulli ambigere liceat; & S. Aug. lib. 21. de Ciuit. a. 10. hoc tanquam certum affirmat; & huic veritati communiter subscribunt sancti Patres.

Quòd autem ab illo igne dæmones torqueantur, constat ex scriptura. S. Matth. 25. vbi Christus Dominus dicit

cit ignem inferni paratum esse diabolo, & angelis eius; & Apoc. 20. dicitur diabolus in stagnum ignis missus, ubi cum bestia & pseudo propheta in aeternum cruciandus est: constat etiam ex sanct. Greg. & sanct. Aug. locis supra citatis, in quibus asserunt, non tantum corpora reproborum hominum, sed & illorum animas ab inferorum igne torqueri; eadem autem est ratio demonum.

Quæres, quomodo ille ignis, cum sit corporeus, in demones, qui puri spiritus sunt, agere possit, illosque torquere? Variæ sunt super hac re Theologorum sententiæ: alij siquidem existimant, demones ab igne torqueri, in quantum ab illo detinentur, illique diuina virtute sunt alligati; vnde à S. Iuda in epist. canonica dicuntur demones *vinculis aeternis sub caligine referuari*. Alij dicunt, eos ab igne torqueri non tantum, quia eo detinentur, & alligantur, sed præterea ex eo, quod illum tanquam sibi maxime disconueniens, & nociuum apprehendunt, dum se ab illo in aeternum detinendos continuo cogitant, nec ab illa cogitatione desistere possunt. Alij arbitrantur ex illa detentione in ijs (Deo ita volente) oriri tristitiam ac molestiam ei similem, quam hominis animus ex actuali sui corporis combustione experiretur. Alij docent, ipsum ignem per qualitatem aliquam supernaturalem ipsi à Deo inditam realiter agere in demones, ipsisque dolorem & cruciatum incutere. Verum quamuis hæc omnia probabiliter dici possint, certissima tamen omnium videtur esse sententia illa, quæ nihil certi hac in re definiri posse asserit; vnde S. Aug. loco supra citato post multa super hac questione subtilissimè disputata tandem sapientissimè concludit, *spiritus illos incorporeos penâ corporalis ignis affici, veris quidem sed tamen miris, & ineffabilibus modis.*

Dicendum 2. pœnas demonum, sicut & damnatorum hominum fore aeternas. Huic veritati, quæ de fide est, oppositus olim fuit error Origenis, qui (vt refert Nicephorus Lib. 17. hist. Ecc. c. 27. & 28.) existimauit hominum damnatorum, ipsorumque etiam demonum tormenta finem aliquando esse habitura.

Re-

Refellitur hic error, & nostra assertionis veritas probatur 1. ex scriptura S. Matth. c. 25. vbi Christus Dominus refert hæc verba, quæ in extremo iudicio aduersus reprobos prolaturus est; *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & angelis eius; ex quibus verbis, cum constet, ignem illum esse æternum, sequitur, illius pœnam fore quoq; æternam iuxta id, quod subiungit: Abiit hi in supplicium æternum: 2. ad Theff. 1. de reprobis dicitur quod Pœnas dabunt in interitum æternas: & S. Iud. in epist. can. dicit angelos reprobos, vinculis æternis sub caligine referuari: & 1. cor. 20. dicitur, quod Diabolus missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi cruciabitur in secula seculorum.*

Probatur 2. ex Conc. Lateran. sub Innocentio III. cap. 1. de fide cath. in quo expressè definitum est reprobos & malos cum diabolo pœnam perpetuam subituros esse.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. de fide & operibus a. 15. vbi de reproborum damnatione loquens, *Erit, inquit, æterna eorum combustio, sicut & ignis æternus: & S. Ambr. lib. 7. in Luc. vbi hæc verba Is. 66. (Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.) de æternis damnatorum supplicij exponit.*

Quæres, quâ ratione pœna æterna demonibus iustè infligatur, cum illorum peccatum fuerit quasi momentaneum? Resp. id iustissime fieri tam respectu demonum, quam etiam hominum reproborum; tum quia (vt ait S. Aug. Lib. 21. de Ciuit. c. 12. *Ille dignus est æterno malo, qui hoc in se pererit bonum, quod esse posset æternum;* tum etiam quia (vt dicit S. Thom. in Supp. quæst. 99. art. 1.) pœna peccati taxatur secundum dignitatem eius, in quem peccatur; vnde maiori pœnâ dignus esset, qui percuteret alapâ principem ac regem, quam si cuiusque alteri priuato hanc iniuriam irrogaret: atqui siue diabolus, siue homo mortaliter peccans, contra Deum infinitæ maiestatis, & excellentiæ peccat, eiusque honori summam (quantum in ipso est) infert iniuriam, dum in creatura per peccatum finem vltimum constituit: ergo infinitâ pœnâ.

pœnâ dignus est. Cùm autem creatura, quæ in se finita est, pœnam secundum intensiorem acerbitatis infinitæ ferre non possit, pœna secundum durationem temporis infinita illi subeunda est, quæ proinde iustè à Deo illis infligitur. Tum denique quia (vt ait S. Greg. lib. 4. Dial. c. 44.) *ad magnam iudicantur iustitiam pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato;* qui enim in peccatum mortale propriâ voluntate labitur, se in eum statum iniustitiæ redigit, ex quo proprijs viribus eum nusquam in æternum poterit; vnde ex hoc ipso, quod vult peccare, vult consequenter in peccato per totam æternitatem manere; quare iustè à Deo peccator non solum ob actionem peccati, sed præsertim ob voluntatem in peccato permanendi, quæ (sicut dictum est) in æternum protenditur, pœnâ interminabili & æternâ plectitur.

SECTIO V.

Qua sit demonum conditio quoad intellectum, & voluntatem.

Questionis propositæ sensus est, an intellectus demonum ita sit obcæcatus, vt nullam amplius habeat veritatis cognitionem; an item eorum voluntas omnino sit obstinata in malo, & quæ sit illius obstinationis causa.

Quod spectat ad intellectum; obseruandum est duplicem esse cognitionem veritatis, vnam speculatiuam, alteram practicam; & vtramque rursus esse, vel naturalem, vel supernaturalem. Hæc obseruatione suppositâ

Dicendum 1. cognitionem speculatiuam naturalem integram in demonibus post peccatum mansisse, neque vilo modo fuisse diminutam. Ita S. Thom. 1. p. q. 64. a. 1. cuius ratio est, quia in demonibus post lapsum dona omnia naturalia integra remanserunt, vt docet S. Dion. de diu. nomin. cap. 4. & S. Aug. lib. 2. de Gen. ad litt. c. 17.

Dicen-

Dicendum 2. cognitionem speculatiuam supernaturalem non esse in demonibus totaliter ablatam, sed valde diminutam, vt docet S. Thom supra; quia scilicet de rebus supernaturalibus aliqua iis cognitio interdum conceditur vel mediantibus Angelis, vel aliquibus alijs modis; quamquam proprie loquendo hæc cognitio in eis supernaturalis non nisi materialiter dici debeat, vt recte obseruant aliqui Theologi, in quantum scilicet est de aliquibus rebus supernaturalibus, non verò, quòd procedat ab vilo habitu supernaturali fidei, quo propter peccatum sunt spoliati, neque ex vilo motiuo supernaturali, cuius in flatu damnationis sunt incapaces.

Dicendum 3. cognitionem practicam de rebus agendis circa res morales, siue sit ordinis naturalis siue supernaturalis, fuisse demonibus ratione peccati detractam. De vtraque constat in primis ex scriptura, in cuius varijs locis demon vocatur homicida, mendax; vt S. Ioan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur.* Item alijs in locis vocantur demones spirituales nequitia, Principes & Potestates tenebrarum: & Ezech. 28. de primo angelo dicitur: *reddidisti sapientiam Tuam in decore tuo.* Deinde ex S. Aug. in Enchir. ad Laurentium cap. 24. & 25. vbi dicit ignorantiam rerum agendarum, & concupiscentiam nocivaram esse mala, hominibus, & demonibus communia. Demum hæc ratio, quia veritas & rectitudo iudicij practici desumitur ex recta ordinatione affectus & voluntatis erga bonum morale, vt docet in Ethicis Philosophus: sed demones nullum habent, nec habere possunt affectum erga vllum morale bonum; ergo nec etiam iudicium practicum verum & rectum.

Quod ad voluntatem attinet, dicendum est voluntatem demonum ita esse in malo obstinatam, vt nunquam possit flecti, & conuerti in bonum. Ita sanct. Thom. art. 2. & est de fide contra Origenem, qui ideo censebat, tormenta demonum fidem aliquando esse habitura, quia (vt refert S. Hieron. epist. 61. aduersus Ioannem Hiero-
60

folymitanum) existimabat, ipsos dæmones pœnitentiam aliquando esse acturos.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur ex eo, quòd (vt docet S. Cypr. in fine libri contra Demetr.) *Quando istinc excessum fuerit, nullus iam pœnitentiæ locus, nullus satisfactionis effectus; quod & Scriptura figuratè declarat Ecc. 11. In quocunque loco ceciderit (lignum) ibi erit; quod autem homini mors, hoc dæmoni casus fuit: & Ecc. 9. dicitur, quòd nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos: & Iob 10. quòd ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat; vnde S. Fulg. Lib. de fide ad Petrum cap. 3. dicit in igne inferni omnes Angelos præuicatorum, nec malâ voluntate posse carere, nec pœnâ (& infra) sic bonam amississe voluntatem, vt amissam resumere nequeant: & S. Prosper Lib. 3. de vita contemp. cap. 12. rectè obseruat, damnatos mitti in tenebras ligatis manibus, & pedibus (vt dicitur S. Matth. 22.) eò quòd deinceps non possint bona vlla opera exercere.*

Ratio autem, cur nullus sit dæmonibus & damnatis pœnitentiæ locus, est, quia nullus est gratiæ; sicut enim hominibus in peccato mortali decedentibus nullam amplius gratiam dare decreuit Deus, quâ voluntates eorum ad pœnitentiam excitentur; sic nec angelis post lapsum: sine gratia autem nec hominis, nec angeli voluntas ad veram pœnitentiam conuerti potest; vt supponimus ex dicendis in tractatu de gratia.

SECTIO VI.

Quomodo à dæmonibus homines impugnentur.

Certum est ex fide, dæmones ex Dei permisso posse homines impugnare, eosque ad malum incitare, idque reipsa aliquando, imò sæpissime facere, vt constat ex varijs scripturæ locis, vt Gen. 3. vbi refertur, primos parentes ad peccatum fuisse à dæmone inductos, & & epist. 1. S. Petri cap. 5. *Aduersarius vester diabolus tanquam*

quam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: & Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia, in caelestibus, &c.

Faciunt autem hoc demones, Deo non quidem volente, sed tamen permittente, illorumque peruersos conatus in electorum suorum bonum ordinante; unde S. Thom. quæst. 114. a. 1. dicit, impugnationem hominum à demonibus ex ipsorum demonum malitia procedere; ordinem verò impugnationis esse à Deo, qui nouit malis bene uti, eaque ad bonum ordinare.

Sicut autem Deus homines à demonibus impugnari permittit, sic & ipsis cum impugnantur, gratia suæ auxilia subministrat, quibus si velint, qualibet tentatione superiores possint euadere; unde S. Paul. 1. Cor. 10. dicit. Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere: & 2. Cor. 12. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satana, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogauit, ut discederet à me; & dixit mihi; sufficit tibi gratia mea.

Quæres, quomodo fiat illa hominis impugnatione per demone? Resp. duobus præsertim modis fieri posse, demone scilicet aliquid vel intra hominē, vel extra ipsum operante. Primo enim modo tentare potest, vel commouendo spiritus vitales, in quibus species sensibiles continentur, & eas potentijs cognoscitiuis obijciendo, sicque prauam aliquam imaginationem efformando; vel commouendo humores, & spiritus in organo corporeo appetitus sensitui, sicque inde recte uoluntatem ad malum aliquod excitando. Secundo autem modo (hoc est aliquid extra hominem operando) ipsum tentare potest, cum aliquid uerum, vel apparens sensibus externis obijcit, unde occasio alicuius peccati perpetrandi ipsi homini suggeratur. Ita S. Thom. quæst. 111. a. 1. 2. 3. & 4. ubi fuse explicat, quâ ratione tam boni, quam mali angeli interius vel exterius in homines agere possint.

CAPVT IV.

De creatione hominis. ac statu Innocentie.

SECTIO I.

*Quid de creatione hominis sentiendum sit,
& qualis sit eius anima, an incorporea,
& immortalis.*

Post creationem ceterarum omnium rerum, quæ ad mundi constitutionem, & ornatum spectant, sex diebus factam, ipsomet sexto die hominem à Deo creatum seu formatum fuisse, sacra litteræ testantur Gen. cap. 1. & in primis quidem corpus ipsius hominis virtute diuinâ è limo terræ formatum fuisse; tum animam rationis capacem, & expertem corruptionis eadem virtute diuinâ creatam, & corpori inditam fuisse docent c. 2. his verbis: *Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.*

Sunt autem hîc aliqua circa hominis creationem obseruanda.

Primum est, non solum primi hominis, sed etiam omnium aliorum animas singulas immediatè à Deo creari, & corporibus infundi, ac proinde falsum esse, & erroneum id, quod censuit Tertul. (vt refert S. Hieron. in epist. ad Marcell. & Anaplychiam) scilicet animas generari ab animabus parentum, sicut corpora à corporibus, & simul cum semine traduci.

Hæc veritas probatur i. ex scriptura. Pl. 32. *Qui finxit*
figit.

figillatim corda eorum: Zach. 12. Fingens spiritum hominis in eo: Quibus locis ad hanc veritatem probandam utitur S. Hieron. epist. ad Pammach. aduersus errores Ioannis Hieron.

Probatur 2. autoritate S. Leonis Papæ epist. 93. ad Turrib. vbi expresse dicit: *nimas corporibus uniri non ab alio, nisi ab opifice à Deo, qui ipsarum est creator.* Ibidem etiam damnat errorem Origenis asserentis, animas diu ante corporum productionem fuisse creatas; definitque animas hominum non esse, priusquam corporibus à Deo inspirentur: & S. Hilarij lib. 10. de Trinit. ante medium: *Anima, inquit, opus est Dei; carnis verò generatio semper ex carne est.*

Est autem hic notanda doctrina S. Thomæ quæst. 118. a. 2. vbi absolute pronunciat hæreticum esse dicere, quod anima intellectiua traducatur cum semine.

Secundum est, animam hominis esse substantiam pure spirituales.

Probatur 1. ex scriptura, in qua vt plurimum anima humana vocatur spiritus: Eccles. 12. *Reuertatur puluis in terram suam, unde erat; & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum:* S. Luc. 23. *In manus tuas commendo spiritum meum:* Gal. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.*

Probatur 2. ex Conc. Lateran. sub Innocent. III. c. 1. Vbi definitum est, *vitamque creaturam, spirituales, & corporales conditam esse à Deo, angelicam videlicet & mundanam: & deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constantem.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui passim pro certo affirmant, animam hominis esse spiritum incorporeum, maxime S. Aug. qui varijs in locis contrariam sententiam refutat vt lib. de hæresibus hæresi 86. & lib. 10. de Gen. ad litt. cap. 24. & seqq. vbi errorem Tertul. animam corpoream asserentis, confutat & epist. 28. ad S. Hieron. vbi sic loquitur: *incorpoream esse animam mihi fateor esse persuasum (& paucis interiectis) Neque hæc perinde loquor, vt te, qua tibi nota sunt, doceam, sed vt aperiam, quid firmissime de*

mè de anima teneam : eandem veritatem probat S. Hier. in c. 10. S. Matth. ex illis Christi Domini verbis: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* In eadem etiam sententia sunt S. Greg. Papa Lib. 21. mor. cap. 2. S. Greg. Nazianz. A pologetico i. non longe ab initio, S. Ambr. Lib. de Noë & circa cap. 25. & Lib. de bono mortis cap. 9. & communiter omnes alij.

Tertium est, animam humanam, cum sit spiritualis, esse quoque à corpore independentem, ac proinde immortalem.

Hæc veritas constat 1. ex scriptura, quæ innumeris propè in locis id asserit, vt Sap. 2. *Nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. Quoniam creauit Deus hominem inextinguibilem*: & cap. 3. *Iustorum anime in manu Dei sunt, & non tanger illos tormentum mortis*: 2. Cor. 5. *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & presentes esse ad Dominum.*

Constat 2. ex Conc. Lateran. sub Leone, in quo id expressè definitum est his verbis: *Damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectuam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus; & hæc in dubium vertentes.*

Constat 3. ex S. Dion. cap. 4. de diu. nom. vbi dicit *animas humanas esse intellectuales, & habere substantialem vitam inconsumptibilem*: & S. Ambrosius citato Lib. de bono mortis cap. 9. & communiter alij SS. Patres ex eo, quod anima spiritualis sit, inferunt, & probant illam esse quoque incorruptibilem, & immortalem.

Varijs etiam rationibus hæc veritas à Philosophis, & Theologis probari solet; quæ rationes petuntur tum ex ipsius animæ potentiarumque eius præstantia, ac vi operatrice illimitata, quæ in omnes res existentes & possibile tanquam in obiecta sibi propria ferri potest; quod quidem formis materialibus nusquam competit, vt inductione constat: tum ex naturali appetitu beatitudinis ipsi animæ indito, quod frustra esse dici non debet; nec tamen vllis bonis creatis in hac vita expleri potest, vt experientiâ satis est compertum: tum ex operationibus quibus-

quibusdam ipsius animæ à corpore omnino independentibus, quales sunt plurimæ cogitationes rerum vniuersalium, aut purè spiritualium; si enim anima operari potest independentè à corpore, poterit etiam esse independentè ab eodem, cum (iuxta receptum axioma Philosophorum) modus operandi sequatur modum essendi. Tum denique ex consideratione diuinæ iustitiæ; cum enim plurima opera mala ab hominibus committantur, ob quæ nullam in hac vita pœnam luunt; multa etiam opera bona exerceantur à iustis, ob quæ nullam à Deo recipiunt mercedem; hinc sequitur aliam esse vitam, in qua à Deo summè iusto, & malis supplicium debitum, & bonis præmium meritum retribuitur: hoc argumento vsus est S. Chryl. serm. 4. de prouidentia: *Si, inquit, nihil est post hanc vitam, ne Deus quidem est; sin Deus est, iustus est; quod si iustus sit, pro dignitate unicuique retribuet.*

Quartum denique in creatione hominis obseruandum est, quâ ratione dicatur factum illum esse ad imaginem, & similitudinem Dei. S. Aug. tract. 3. in S. Ioan. existimat id esse, quia mente rationis capaci præditus est: S. Hieron. epist. 146. quia voluntatem habet liberam, quam in vtramuis partem flectere potest: S. Ambr. Lib. de bono mortis cap. 5. hanc Dei similitudinem, & imaginem in virtute constituit: *Fuga malorum, inquit, similitudo Dei est, & virtutibus imago Dei acquiritur*: S. Ioan. Chrysof. hom. 19. in Gen. in imperio & dominatu, quem homo super animantes, aliasque creaturas sibi inferiores à Deo accipit.

Possunt conuenientissimè hæc & aliæ similes SS. Patrum sententiæ simul iungi, ita vt ad perfectam imaginis & similitudinis cum Deo in anima humana complendam rationem, singulæ aliquid conferre censeantur, atque ita homo dicatur esse ad imaginem, & ad similitudinem Dei factus, in quantum est rationis capax, arbitrij libertate præditus, imperio & dominatu in creaturas sibi inferiores à Deo donatus, & virtutum ac sanctitatis decore ornatus.

SECTIO II.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad intellectum.

Qvæstio hæc sicut & illa, quæ sect. seq. proponetur, intelligenda est de homine in statu illo, in quo primum à Deo creatus fuit, qui communiter vocatur status Innocentiæ seu iustitiæ originalis. De homine igitur in illo statu, quaritur, qualis fuerit illius conditio quoad intellectum. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Adamum in creatione accepisse à Deo perfectissimam scientiam, & cognitionem rerum omnium naturalium. Ita S. Thom. 1. p. quæst. 94. a. 3. Constat 1. ex eo, quod Eccli. 17. de primis parentibus dicitur, quod Deus: *Disciplina intellectus replevit illos. Creavit illis scientiam spiritus, sensu replevit cordium*: tum etiam ex eo, quod Gen. 2. Adamus Dei iussu cunctis animantibus nomina propria imposuit. Unde sequitur, illum omnium animantium naturas callere debuisse, nomina enim, quæ vera & propria sunt, debent naturis rerum congruere: & hoc argumento ad probandam perfectam rerum omnium in Adamo fuisse scientiam utitur S. Chrysostr. hom. 14. in Gen. & post illum S. Thomas supra.

Dicendum 2. quod, quamvis Adamus clarè, & intuitivè diuinam essentiam non cognoverit, illum tamen longè altiore, & perfectiore Dei cognitionem habuisse, quam nos modo habeamus. Ita S. Thom. supra ait. 1. Et quidem, quod claram essentia diuinæ visionem non habuerit, rectè probat S. Doctor, ex eo, quod si eam habuisset, à Deo per peccatum auerti non potuisset, sicut nec possunt nunc beatè in cælo.

Quod autem cognitio illa, quam de Deo habuit, altior & perfectior fuerit eâ, quam nunc habemus, constat ex eo, quod cum non haberet corpus tale, quod (ut ait Sapiens sap. 9.) aggrauaret animam, & sensum deprimeret, cumque

cumque (vt postea dicitur) inferiores anima potentia in illo ita essent ordinata, vt perfecte superioribus subderentur, nec eas vlllo modo impedirent; hinc fiebat (vt ait S. Doctor) quod homo non impediabatur per res exteriores à clara & firma contemplatione rerum intelligibilem, quarum cognitionem per primam veritatis irradiationem facilius percipiebat: additque ex S. Aug. lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 33. probabiliter dici posse, Deum tunc primis hominibus locutum fuisse, sicut loqui solet angelis, ipsa incommutabili veritate illustrans mentes eorum, etsi non cum tanta participatione diuinæ lucis.

Dicendum 3. Adamo ante peccatum mysteria aliqua supernaturalia diuinitus fuisse reuelata, ea scilicet, quorum cognitio in primo illo statu fuit ipsi necessaria. Ita sanct. Thom. art. 3. Vnde sanct. Epiph. initio Panarij aduersus 80. hæreses, dicit mysterium sanctissimæ Trinitatis fuisse ab Adamo cognitum, & sanct. Doctor 2.2. q. 2. a. 7. asserit, eidem Adamo diuinitus innotuisse mysterium Incarnationis, non quidem vt fuit institutum ad liberandum humanum genus à peccato, sed vt ordinatum erat ad beatificandos homines, seu ipsos ad claram Dei visionem perducentes, quam ipsi proprijs viribus nec mereri, nec assequi vnquam potuissent.

Sunt etiam aliqui Theologi, qui probabile esse existimant, Adamum cognouisse bonorum angelorum meritum, & beatitudinem, simulque malorum casum & damnationem, tum ad eius consolationem, cum intelligeret nonnullos homines ex ipso oriundos in eorum locum asciscendos esse, tum etiam ad propriam cautelam.

Cætera verò, quæ neque ex principijs naturalibus

sciri possunt, nec ad homines rectè gubernandos in ordine ad finem supernaturalem

pertinent, rectè à sancto Thoma,

suprà, Adamum latuisse

dicuntur.

K

SE

SECTIO III.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad voluntatem, & alias animæ potentias.

Dicendum 1. Adamum in creatione gratiam sanctificantem à Deo accepisse, siue eam post creationem à Deo acceperit, siue (quod probabilius videtur) in ea creatus fuerit.

Probatur in primis ex scriptura. Eccles. 7. *Deus fecit hominem rectum*; atqui non potuisset esse rectus sine gratia, quia passim in scriptura rectitudinis nomine denotatur gratia, & sanctitas: Iob. 1. *Erat vir simplex, & rectus*: Pl. 7. *Saluos facit rectos corde*: item Ephes. 4. *Renouamini spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate*; quibus verbis significat Apostolus, nos per Christi Domini merita renouari, ad eam iustitiam, & sanctitatem, in qua initio conditi sumus.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 5. vbi anathema dicitur ei, qui non confitetur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisse transgressus, statim sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse.

Id ipsum docent S. Bas. hom. 10. in Hexaëmeron. & S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 11. & 27.

Dicendum 2. primum hominem simul cum gratia sanctificante accepisse reliquas virtutes, & dona Spiritus Sancti, quæ ipsius gratiæ infusionem comitantur. Hoc constat ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. vbi docet nos in baptismo accipere veram & christianam iustitiam, & sanctitatem, quam Adam suâ inobedientiâ sibi, & nobis perdidit: & initio eiusdem capitis dicit illam iustitiam & sanctitatem consistere in susceptione gratiæ & donorum; quòd si eam iustitiam sibi Adamus perdidit; ergo eam prius habuit.

Id etiam docet S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 12. vbi dicit

dicat, quod creauit Deus hominem innocentem, relictum, pro-
bum, omni virtutum genere exornatum.

Dicendum 3. præter supradicta, primum hominem ac-
cepisse à Deo aliud insigne donum, cuius beneficio ap-
petitus sensitivus tum concupiscibilis, tum irascibilis ita
erat parti superiori animæ, ac rationi subiectus, vt nun-
quam nisi, ex illius præscripto, & imperio moueretur,
nihilque saltem inordinatum posset præueniendo rati-
onem appetere. Hoc similiter constat ex Conc. Trid.
sess. 5. can. vlt. vbi explicans verba Apost. Rom. 7.
sensualitatem peccatum appellantis, ait, hanc sensuali-
tatem, id est appetitum sentientem motibus suis inordi-
natis rationem præuenientem, dici peccatum; quia ex
peccato est, & ad peccatum inclinatur; quod si a peccato
est, ergo ante peccatum non erat. Accedit autoritas S.
Aug. lib. 2. de peccato orig. contra Pelagium cap. 35. vbi
dicit in statu innocentie motus sensualitatis futuros fu-
isse obediens imperio tranquillissime charitatis.

Dicendum 4. donum illud perfectæ subiectionis ap-
petitus sensitivi sub imperio rationis fuisse gratuitum, &
naturæ hominis minimè debitum, ac proinde super-
naturale.

Probatum ex eo, quod inter articulos Mich. Baij à Pio
V. & Greg. XIII. damnatos hic erat; *Integras primæ conditio-
nis non fuit in debita humana naturæ exaltatio, sed debita eius con-
ditio*: tum etiam, quia ex communi Theologorum con-
sensu post peccatum omnia naturalia in homine integra
remanerunt, quia peccatum, quatenus præcisè peccatum
est, nulli perfectioni purè naturali repugnat; atqui cer-
tum est, in hominibus prædictam illam subiectionem
amplius non reperiri: ergo hæc ipsi naturalis esse dici non
potest.

Porrò ad illud donum subiectionis suprà explicatum
accedit aliud non minus excellens, dominium scilicet,
quod homini super omnia animalia in statu innocentie
perfectè competeat, vt constat ex cap. 1. Gen. Quam-
uis autem hoc dominium naturaliter homini conuenire
vide-

videatur, multò perfectiùs tamen illud diuino munere habuisset, si in statu innocentia perseverasset; tunc enim (vt rectè obseruat Caiet. ad q. 96. a. 1.) non solum subiecta, sed etiam subdita, & obtemperantia sibi homo habuisset animalia; nunc autem etsi naturaliter homini subiecta sint, illi tamen nec subdantur, nec obediunt, vt satis experientia constat.

Dicendum est 5. probabilissimum esse, iustitiam originalem, in qua primus homo conditus est, non fuisse vnum aliquem simplicem habitum, quo totus homo reclusus, & perfectus euaderet, sed potius fuisse quamdam aptissimam plurimorum habituum supernaturalium complexionem, quorum alij in intellectu, alij in voluntate, alij denique in inferiori animæ parte residerent, quibus proinde totus homo secundum omnes facultates suas perficiebatur in ordine ad finem, ad quem creatus est. Ita *Perer.* lib. 5. in Gen. num. 88. *Salian.* in ann. veteris testam. ad diem 6. creationis num. 78. & plures alij. Ratio est, quia vnus & simplex habitus non potuisset tam multiplices, & varios effectus producere, & tam diuersas facultates regere, ac mouere, ac in subiectis adeò differentibus residere.

Dicendum 6. primum parentem non sibi soli iustitiam originalem à Deo accepisse, sed etiam suis posteris; id est, illam ab ipso, si non peccasset, in posteros fuisse transfundendam. Id ex fide certum est, vt patet ex doctrina & definitione Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. asserentis Adamum suam inobedientiam sibi, & nobis perdidisse iustitiam illam, quam à Deo acceperat; & sess. 5. can. 2. anathema dicitur ei, qui asseruerit, Adæ præuaricationem sibi soli, & non eius propagini noquisse; & acceptam à Deo sanctitatem, & iustitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse: hanc autem ille nobis perdere non potuisset, nisi etiam in nobis transfundendam accepisset.

SE

SECTIO IV.

An in statu innocentie homo fuisset immortalis.

Dvplex est immortalitas, vt notat Mag. in 2. dist. 19. vna, qua quis potest non mori, altera, qua non potest mori; & de priore tantum quaestio intelligenda est: certum est enim, secundum immortalitatis genus proprium esse tantum status gloriae post resurrectionem.

Hac distinctione supposita, dicendum est, hominem in statu innocentiae futurum fuisse immortalem priori modo; hoc est, quod si non peccasset, potuisset non mori. Hac veritas, quae de fide est, constat tum ex scriptura, Sap. 1. *Deus mortem non fecit*; & cap. 2. *Deus creavit hominem inextinguibilem, &c. Invidia autem diaboli mors introiit in orbem terrarum*; tum ex Conc. Mileu. can. 1. & Trid. sess. 5. vbi haec veritas tanquam fide certa definita est.

Quares, quanam ratione fieri potuisset, vt homo in illo statu immortalis extirisset; siquidem corpus eius, vt pote ex quatuor elementis compactum, naturam suam fuisset dissolubile? Resp. immortalitatem hominis in statu illo causandam fuisse, tum ex prouidentia Dei speciali, qua fuisset ab omni laesione agentium externorum praeseruat; tum etiam ex esu fructuum arboris vitae, quibus praeter id, quod illis cum aliarum arborum fructibus commune erat (nempe alere, & nutrire hominem) duplex adhuc inerat vis; vna reparandi humoris radicalis, illiusque in primigeniam puritatem restituendi; altera caloris natui corroborandi, ipsiusque vigorem pristinum restaurandi. Ita S. Thom. quaest. 97. a. 4. & constat praeterea ex S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 26. vbi etiam docet, hominem in statu innocentiae non solum immortalem futurum fuisse, sed & impassibilem, hoc est, omnis laesionis, & immutationis corruptivae expertem; quod & probat S. Doctor art. 2. ex eo, quod si passibilis fuisset, fuisset etiam corruptibilis, ac proinde mortalis; quod enim pati potest aliquid naturae suae contrarium, potest etiam corrumpi.

K 3

Ea

Eff autem hic obseruandum 1. ex S. Doctore cit. art. 4. lignum illud vitæ, virtutem habuisse conferendi immortalitatem, non absolute, & simpliciter, ita vt, qui semel de illius fructu comedisset, mori amplius non potuisset; sed tantum vsque ad certum aliquod & determinatum tempus, quo elapso, vel homo ad statum gloriæ translatus fuisset, vel illius esu iterum vti debuisset.

Obseruandum 2. ex eodem S. Doctore quæst. 102. a. 1. Paradisum illum, in cuius medio dicitur lignum vitæ plantatum fuisse Gen. 2. & in quem primus homo post creationem à Deo translatus est, esse verum & corporeum locum in partibus Orientis situm, & maximâ aëris temperie præditum. Id constat tum ex cap. 2. Gen. vbi & locus, & arbores, & flumina Paradisi adeo accuratè commemorantur, vt manifestè appareat, eâ narratione non aliquid mysticè, & figuratè significari, vt Philo & Origenes falso existimârunt, sed historiam veram proponi, vt rectè probat S. Chrysost. hom. 13. in Genesim; tum etiam ex traditione Ecclesiæ, cuius testis est sexta Synodus gener. actione 13. vbi approbatur epist. Sophronij, quæ actione 11. recitata fuerat, in qua epist. Origenistæ damnantur ex eo, quòd præter plurimos alios errores etiam *contra paternam & Apostolicam traditionem, Paradisi plantationem proiecerint.*

Quæres, an adhuc extet ille Paradisus; an verò aquis diluuij vel aliquo alio modo fuerit destructus? Resp. S. Iren. lib. 5. contra hæres. cap. 5. S. Athan. in epist. de Nicæna Syn. cap. 3. & quosdam alios SS. Patres existimare, Paradisum illum adhuc extare, in eamq; Enoch, & Eliam fuisse translatos, ibiq; etiamnum adhuc viuere: sunt è contrà quidam alij, qui illum non amplius extare sentiunt: alij denique mediâ viâ incedentes, regionem illam, in qua Paradisus erectus fuit, adhuc extare quidem arbitrantur, ipsas tamen loci delicias, arbores, fontes, aliaque ornamenta Deo ita volente exoleuisse, vt mirum non sit, cetera eius aliqua vestigia nusquam gentium reperiri.

CAPVT V.

De lapsu hominis, & peccato originali.

SECTIO I.

Quale fuerit primorum parentum peccatum.

Supponimus 1. (sicut docet sacra scriptura Gen. 2.) diuinæ sapientiæ visum fuisse, hominem à se recen- ter conditum, imposito præcepto sibi declarare sub- iectum; cæteris enim arboribus Paradisi ad esum con- cessis, vnus tantum exceptio facta est, à cuius fructibus (Deo ita iubente) abstinere deberet; quod quidem præ- ceptum (vt obseruat S. Chrys. hom. 14. in Gen.) probandæ obedientiæ conuenientissimum fuit, quippe quod da- tum est, non de malo aliquo vitando, aut bono facien- do, quod naturæ lex, aut recta ratio vitandum, aut faci- endum diceret; sed quod ex sola iubentis voluntate penderet, ac solâ Dei autoritate niteretur.

Supponimus 2. ex cap. 3. Gen. primos parentes, Deo ita permittente, fuisse à damone tentatos, neque enim, vt ait S. Aug. lib. 11. de Gen. cap. 4. magna laus illis fuisset, si propterea bene viuerent, quia nemo malè viuere suaderet. Quamuis autem Caiet. & aliqui alij putent narrationem tentationis illius, quæ in illo Genesis loco habetur, esse mysticam & figuratam; nec vllum serpentem exteriùs interuenisse, sed diabolum, qui saepe in scripturis serpen- tis nomine designatur, per suggestionem merè internam primos parentes impugnasse; illa tamen opinio merito ab omnibus reiicitur, communisque & receptissima Do- ctorum sententia est, damonem in hac tentatione veri serpentis organo vsum fuisse, eaque omnia, quæ in illo cap. 3. referuntur, non figuratè, sed propriè & litteraliter intelligenda esse, vt de facto intellexerunt S. Aug. lib.

11. de Gen. ad litt. cap. 27. & 28. S. Chryf. hom. 16. in Gen. & communiter alij omnes.

His præfuppositis, quaritur, quale fuerit peccatum, quod primi parentes commiserunt, cum tentationi dæmonis consenserunt, & de fructu vetito comederunt. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. non vnum, sed multiplex fuisse illorum peccatum, vt rectè obseruat S. Doctor opusc. 2. cap. 190. vbi docet quinque modis Euam peccasse: *Primo enim, inquit, peccauit peccato superbia, quâ inordinate excellentiam, appetit; 2. curiositate, quâ scientiam ultra terminos sibi præfixos concupiscit; 3. gula, quâ, suauitate cibi permota est ad edendum; 4. infidelitatis per falsam estimationem de Deo, dum credidit verbis diaboli contra Deum loquentis; 5. inobedientia, præceptum Dei transgrediendo.* Addi potest & sextum, scandali scilicet, quia fuit in lapidem offensionis, & in petram scandali viro suo, & per ipsum omni generi humano; postquam enim ipsa peccauit, virum quoque suum ad peccandum induxit, qui quidem præter alia supra dicta peccata, quæ ipsi cum vxore communia fuerunt, peccauit insuper (vt notat S. Aug. supra c. 42.) peccato inordinati erga vxorem amoris, eligens potius Deo displicere, quàm vxorem contristare.

Dicendum 2. inter illa primorum parentum peccata, primum, & præcipuum esse peccatum superbia. Ita S. Doctor 2. 2. quæst. 163. a. 1. & constat 1. ex eo, quòd Eccli. 10. dicitur: *Initium omnis peccati est superbia;* & Tob. 4. *In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.*

Constat 2. ex S. Greg. lib. 4. mor. c. 9. *Dux, inquit, ad intelligendum se creaturas fecerat Deus, angelicam scilicet, & humanam; vtramque varò superbia percussit: eaque est communis SS. Patrum sententia ac præsertim S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 13. & 15. S. Fulg. lib. 2. de Incarn. & grat. Christi cap. 22. & S. Bern. ser. 1. de Adu.*

Constat 3. eâ ratione, quâ vtitur S. Doctor supra; cum enim in statu innocentia pars inferior animæ superiori perfecte subdita esset, prima inordinatio appetitus hu-

mani

mani non potuit esse circa bonum aliquod sensibile; unde sequitur, quod fuerit circa bonum aliquod spiritale, quod appetijt supra mensuram sibi ex diuina regula præstitutam; & hoc superbiæ proprium est.

Quæres, in quo positum fuerit peccatum illud superbiæ primorum parentum? Resp. in eo positum fuisse, quod vterque illorum inordinate diuinam similitudinem appetijt, idque duobus modis (vt docet S. Thom. sup. art. 2.) 1. quantum ad scientiam boni & mali, vt scilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi, quid esset bonum, & quid esset malum ad agendum; vel etiam, vt per se ipsum præcognosceret, quid sibi boni, vel mali esset euenturum: 2. quantum ad potestatem operandi, vt scilicet virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem consequendam; unde S. Aug. lib. ii. de Gen. ad litt. cap. 30. dicit, quod *menti mulieris inerat amor propriæ potestatis, & quadam de se superba præsumptio*; & in Enchir. de peccato primi hominis cap. 45. loquens dicit, quod *per superbiam homo in sua potius esse quam in Dei potestate dilexit.*

SECTIO II.

An peccatum primi hominis in eius posteros traducatur.

Certum est, Adamum per suam præuaricationem non tantum sibi nocuisse, sed etiam posteris suis (vt expressè definitum habetur in Conc. Trid. sess. 5. can. 2.) ipsosque; proinde simul cum illo per primum eius peccatum amisisse originalem iustitiam eiusque; dotes omnes, mortemque, ac ærumnas varias corporis, & animæ incurrisse. Sed ex omnibus malis, quæ primi hominis præuaricatio secum inuexit, nullum grauius, & acerbius maculâ illâ, & fœditate originali, quam in ipso conceptu contrahunt omnes, qui de vitata illius propagine oriuntur; de qua nunc quaeritur, an veram & propriam peccati rationem habeat; seu an posteri Adami propriè dictum

K 5

pecca-

peccatum ab ipso contrahunt. Pro cuius resolutione
Dicendum est, peccatum primi hominis in eius poste-
ros traduci, illosque in primo conceptionis momento,
quo anima corpori organizato infunditur, contrahere ab
ipso peccatum originale.

Huc veritati, quæ de fide est, opponitur error Pelagia-
norum, qui, ut refert S. Aug. lib. 3. de peccat. meritis ac
remissione cap. 6. & lib. de hæresibus hæresi 88. asse-
rebant, pueros nullum ex primo parente peccatum contra-
here, mortem, & alios eiusmodi defectus fuisse ipsis in
prima creatione naturales, hominesque tales post Ada-
mi peccatum nasci, quales ante ipsius peccatum nati fu-
issent, adeoque peccatum illud Adami humano generi
obfuisse non propagatione, sed exemplo, quatenus imi-
tati sunt eum omnes, qui postea peccaverunt. Huic Pe-
lagianorum errori postea subscripserunt Albigenes, Ana-
baptista, & alij, qui videri possunt apud Belarm. tom. 4.
lib. 4. cap. 2.

Refellitur hic error, & opposita veritas probatur. ex
scriptura. Ps. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: &
in peccatis concepit me mater mea;* quæ verba de peccato ori-
ginali explicat S. Aug. in narratione in ipsum Ps. Rom. 5.
*Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, &c.
in quo omnes peccaverunt.*

Probat 2. autoritate Conc. Araus. secundi can. 2. &
Conc. Trid. sess. 5. can. 2. in quibus definitum est per pri-
mi hominis inobedientiam non tantum mortem, & pœ-
nas corporis, sed etiam peccatum (quod est mors animæ)
in omne genus humanum transiisse.

Probat 3. ex S. Cypr. lib. 3. epist. 8. ad Fidum: *Infans,*
inquit, *recens natus nil peccavit, nisi quod secundum Adami*
carneraliter natus contagium mortis antiquæ primæ natiuitate con-
traxit: & S. Amb. lib. de apologia Dauid cap. 11. Antequam
nascamur, inquit, maculamur contagio; antequam usu-
ram lucis, originis ipsius excipimus iniuriam, in iniquitate con-
cipimur.

Probat 4. denique ex eo, quod baptismus ex Christi
institui-

Institutione & praecepto necessarius est, non solum adultis, sed etiam infantibus, ut e potestate demonis eripiantur, & remissionem peccati percipiant, ut patet ex orationibus, quas baptisimi sacramento Ecclesia prae mittit: at baptisimus non confertur infantibus in remissionem peccatorum actualium, quae committere non potuerunt, & ob quae in potestate demonis esse dici non possunt: ergo baptisimus datur illis in remissionem peccati alicuius, quod à primo parente contraxerunt.

Est autem hic obseruandum 1. peccatum illud originis traduci in posteros ex Adami persona; unde dicit Apost. 1. Cor. 15. quod in Adam omnes moriuntur; & in Conc. Trid. supra, dicitur, Adamum non sibi soli, sed etiam posteris sanctitatem perdidisse; ex quo sequitur, quod, si Euam peccante Adamus non peccasset, eius posterum nullum in origine peccatum contraxissent.

Obseruandum 2. non solum aliquos Adami posteros, sed omnes omnino, qui ab eo via ordinata propagantur, peccatum originale contrahere, ut manifestè constat ex antè dictis: quod quamuis verum sit, Doctores tamen ab hac generali regula sanctissimam Virginem Dei genitricem Mariam excipiunt, de qua propter honorem Domini (ut loquitur S. Aug. lib. de natura & gratia cap 36.) nullam prorsus, cum de peccatis agitur, oportet habere questionem: & quamuis super hac re nihil adhuc ab Ecclesia definitum fuerit, inò Sixtus V. in extranaganti (grauè nimis) de reliquijs, & veneratione sanctorum, prohibuerit, ne quis affirmantem aut negantem partem hareticam esse censet; ea tamen sententia, quae asserit, SS. illam virginem ab omni originalis peccati labe fuisse prorsus immunem, adeò vnanimi Doctorum catholicorum zelo propugnatur, ut Paulus V. Pontifex maximus decreto suo prohibuerit, ne quis in concionibus, lectionibus, aut quibuscumque actibus publicis contrarium auderet asserere: quam prohibitionem Greg. XV. eius successor ad priuata etiam colloquia extendit: & inter decreta nobilissima scholae Sorbonicae illud obseruari dignum, quo immaculatam

antissima Deipara Conceptionem impugnari à suis prohibuit; imò potius ab illis quacunque datà occasione propugnari & stabiliri voluit, & ad illius decreti observationem eos iureiurando peculiari obstrinxit; in quo & suam in tuenda Virginis immaculatæ dignitate pietatem ostendit, & omnibus alijs facem prætulit ad id præstandum.

SECTIO III.

Quid sit propriè peccatum originale.

Obscura, & difficilis est hæc quæstio, siquidem, vt rectè dixit S. Aug. lib. . . de moribus Ecclesiæ c. 22. *Nihil est peccato originali ad predicandum notius, nihil ad intelligendum secretius*: & certè antiquorum Patrum vestigijs inherere melius fuisset, qui (vt refert S. Doctor lib. 3. de peccat. meritis & remissione cap. 6.) simpliciter credebant, Adami posteros peccatum verè incurrere, & esse naturæ filios iræ (vt loquitur Apost.) nec ulterius, quid esset illud peccatum origin. inquirebant. Verùm cum huius temporis hæretici super hac re varia dogmata praua, & erronea protulerint, multùm interest in hac quæstione saltem agnoscere, quid à veritate catholica sit alienum, ac proinde quid repudiandum; vt postea, quid tuto teneri possit, facilius innotescat.

Dux sunt igitur præcipuæ hæreticorum huius temporis super hac quæstione sententiæ, quæ breuiter hic à nobis refutandæ sunt. Prima est Matthiæ Illyrici, qui in varijs libellis à se editis asseruit, vel potius somniauit, originale peccatum esse substantiam quamdam à dæmone factam, quæ sit ipsius dæmonis viua & essentialis imago, quæ per peccatum primi hominis rationali animæ cuiusque posterorum eius ita impressa sit, vt illam totam substantialiter corruerit, & in imaginem diaboli transformauerit.

Refellitur hic error in primis ex eo, quòd peccatum

non est substantia, sed potius priuatio, & defectus, vt supponimus ex tractatu de peccatis: Deinde ex eo, quod dicitur Gen. 1. *Vidit Deus cuncta, quae fecerat: & erant valde bona:* cap. autem 1. S. Ioann. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil;* cum igitur omne id, quod aliquam existentiam realem habet, a Deo factum sit; & quidquid a Deo factum est, valde bonum sit; hinc manifeste sequitur, peccatum, quod est essentialiter malum, non posse esse aliquid, quod existentiam realem habeat, nec proinde esse substantialem aliquam diaboli imaginem.

Secunda sententia est Lutheri art. 2. de concupiscentia remanente in baptizatis, & Caluini lib. 2. instit. c. 1. parag. 8. qui asserunt, peccatum origin. nihil aliud esse, quam concupiscentiam seu inordinationem potentiarum inferiorum animae, quam vocant hereditariam naturam nostram corruptionem seu prauitatem, qua reos nos facit damnationis.

Refellitur hic error 1. autoritate scripturae, Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est istis, qui sunt in Christo Iesu, per baptismum scilicet, vt explicat Conc. Trid. sess. 5. can. 5. Atqui in baptizatis remanet concupiscentia, & inordinatio illa inferioris appetitus, iuxta illud Rom. 7. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae; & ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum: ergo, &c. & in epist. canonica S. Iacobi cap. 1. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum;* quem locum explicans S. Aug. lib. 6. aduersus Iulianum cap. 15. *Profecto, inquit, in his verbis partus a pariente discernitur. Pariens enim est concupiscentia, partus peccatum, sed concupiscentia non parit, nisi conceperit; non concipit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum;* ex quibus verbis Apostoli sic explicatis patet, concupiscentiam non esse peccatum, sed causam peccati, vt in tractatu de peccatis fufius dicitur.

Refellitur 2. autoritate Conc. Trid. sess. 5. can. 5. *Si quis per Iesu Christi gratiam, quae in Baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat; aut etiam asserit non tolli*

totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet, &c. anathema sit, &c. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus faterur, & sentit: quæ, cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Iesum Christi gratiam repugnantibus non valet: quin imò, qui legitime certauerit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinât. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.

Refellitur 3. autoritate SS. Patrum. S. Ioannis Chryf. hom. 13. in epist. ad Rom. *Ipsæ, inquit, passionis in se peccatum non sunt; effrenata verò ipsarum immoderantia peccatum operata est*: S. Aug. lib. 1. de nuptijs & concupiscentia c. 23. *Concupiscentia, inquit, in renatis iam non est peccatum, si ei ad illicita opera non consentitur*: & lib. 6. cont. Iulian. *Perripitur in Baptismo perfecta nouitas, & perfecta sanctas ab ijs malis nostris, quibus eramus rei; non ab ijs, cum quibus consurgendum est, ne simus rei.*

His igitur erroribus refutatis restat, vt breuiter videamus, quid de proposita quaestione sentiendum sit, & quid propriè sit peccatum originale. Omissis autem varijs Theologorum sententijs, quas hîc referre nostri instituti non est, omnium probabilissima esse videtur ea, quæ asserit, peccatum originale formaliter nihil aliud esse, quàm priuationem ipsius iustitiæ originalis, quatenus per illam hominis anima sanctificabatur, & perfectè Deo subijciebatur, non verò quatenus pars inferior animæ perfectè subdita per ipsam reddebatur superiori, corpusque à corruptione omni ac læsione eximebatur. Ita S. Thom. 1. 2. q. 82. Ratio est, quia peccatum originale in eo formaliter consistit, quod per Baptismi sacramentum tollitur: atqui per illud tollitur priuatio illa iustitiæ originalis superius explicata, cum per illud gratia infundatur, quæ animam sanctificat, eamque habitualiter perfectè Deo subijcit, tum per se, tum per alios habitus

bitus supernaturales, quos secum in illam inuehit; non tollitur autem per Baptismum inordinatio appetitus inferioris, sicut nec subiectio ad mortem, & alia huius vitæ incommoda: ergo in illa sola iustitiæ originalis priuatione superius explicata consistit peccatum originale.

Quæres 1. quomodo hæc priuatio iustitiæ originalis veram, & propriam in Adæ posteris peccati rationem habeat? Resp. id prouenire ex eo, quod iterat illis obligatio, ac debitum nascendi cum illa iustitia originali, prout animam sanctificabat, & perfecte Deo subdebat, adque virtute præcepti diuinitus ipsi Adamo impositi tanquam totius generis humani capiti, quo obligabatur, non tantum sibi iustitiam illam, & sanctitatem obedientiæ suæ seruare; sed etiam in posteros suos transmittere; vnde S. Anselm. lib. de conceptu virgin. cap. 26. *Hoc peccatum, inquit, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus, nisi ipsam, quam supra posui factam per inobedientiam Adæ iustitiæ debitam nuditatem, per quam omnes sunt filij eius.*

Quæres 2. vnde constet, præceptum illud obedientiæ datum fuisse Adamo vt principi, & capiti totius generis humani, non verò vt priuatæ personæ? Resp. id constare ex ijs scripturæ locis, in quibus dicitur omnes Adami posteros in ipso per eius inobedientiam peccasse, per illamque peccatores fuisse constitutos, vt Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, &c. in quo omnes peccauerunt; & rursus ibidem: Per inobedientiam unus hominis, peccatores constituti sunt multi; neque enim melius explicari potest, quomodo id factum fuerit, quam quia præceptum illud Adamo impositum sit vt principi, & capiti totius humani generis; in cuius sic spectati voluntate omnes omnium eius posterorum voluntates quodammodo continebantur, non secus, ac subditorum voluntates in principis voluntate, & motus omnes membrorum voluntarij in ipsa animæ voluntate.*

Quæres 3. cur Deus voluerit Adamo vt capiti totius humani generis, non verò tantum vt priuatæ personæ istud

istud obedientiæ præceptum imponere, quod tamen præuidebat ab ipso esse infringendum? Resp. non esse nostrum id curiosius inuestigare, sed satius esse humiliter agnoscere, & confiteri, id iustissimo, licet occultissimo Dei iudicio factum esse, vt ingenue fatetur S. Aug. in libris contra Iulian. & S. Bern. serm. 1. de dom. 1. post Epiph. vnde Apost. postquam dixit Rom. 11. quòd *conclusit Deus omnia in incredulitate: vt omnium misereatur*, exclamat, *quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles via eius! Quis enim cognouit sensum Domini?*

Quares 4. quomodo fieri possit, vt anima cuiusque hominis peccatum illud originale ab Adamo contrahat, cum ab illo non oriatur per generationem, sed à Deo immediate creetur, & corpori infundatur? Resp. peccatum illud contrahi, quatenus anima rationalis à Deo creata vnitur corpori, quod ab Adamo per generationem ordinariam deriuatur, & per hanc vnionem fit pars hominis ab Adamo ortum habentis, debentis primo suæ generationis instanti habere sanctitatem, & iustitiam in ea sui parte, quæ illius habendæ capax est, quam cum non habeat primo illo momento, inuenitur proinde priuatus iustitiâ, ac sanctitate debitâ, & ex consequenti inquinatus originali peccato, quod (vt dictum est) in illius iustitiâ, ac sanctitatis priuatione formaliter consistit. Quòd si cui hæc solutio plenè non satisfacit in hac quæstione, quæ vel ipsi S. Augustino difficillima semper visa est, audiat ipsius sancti Doctorem epist. 29. ad S. Hieron. vbi

dicit sufficere nobis debere, vt sciamus modum, quo ab originali peccato liberari possimus; etiamsi nesciamus modum, quo in illud inciderimus.

—§—

SE-

SECTIO IV.

*Quinam sint effectus peccati originalis
in hac vita.*

Cum (vt supra dictum est) originale peccatum consistat formaliter in priuatione sanctitatis & gratiæ, quæ per iustitiam originalem homini collata fuisset; sequitur, priuationem omnium aliorum donorum, quæ iustitia originalis in se complectebatur (vt cap. præc. sect. 3. diximus) esse effectum ipsius peccati originalis: ex hac priuatione autem secuta est ipsius naturæ humanæ debilitatio, & in deterius commutatio, ac corruptio, de qua loquitur Conc. Arausic. 2. can. 1. & Trid. sess. 5. can. 1. vbi dicitur *totum Adam per illam præuaricationis offensam, secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse.*

Hunc verò peccati effectum p' enius explicat S. Thom. 1. 2. quasi. 85. a. 1. dicit per peccatum originale hominem fuisse spoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalibus, & art. 3. enumerat quatuor vulnera in animæ potentijs per peccatum originale inflictæ; scilicet in intellectu ignorantiam, in voluntate malitiam, in irascibili infirmitatem, & in concupiscibili concupiscentiam, seu habitualem illam inclinationem, vel proclinitatem ad bonum sensibile rectæ rationi repugnans, quæ alio nomine communiter fomes peccati dicitur.

Porro hæc naturæ humanæ per peccatum origin. vulneratio, ac corruptio, non ita intelligenda est (vt rectè docet Philip. Gamach. in 1. 2. qu. 85. cap. 1. Nic. Hambr. ad 1. 2. qu. 83. disp. 6. art. 1. & alij Doctores communiter) quod per peccatum originale natura humana in se corrupta sit, aut quod vlla eius propria, & intrinseca perfectio deperierit, vt dicunt hæretici asserentes liberum arbitrium fuisse in homine extinctum, id est, per peccatum originale sublatam fuisse, & destructam voluntatis humanæ indifferentiam ad opposita, in qua eius natura-

naturalis libertas propriè consistit (Calvinus enim lib. 2. instit. cap. 2. num. 7. ideo tantum negat liberum hominis arbitrium post peccatum, quod homo post illud libertatem non habeat boni, vel mali electionem, ac quidquid bene, vel malè operatur, illud necessàriò quamvis non coactè, sed sponte operetur) cum in hominibus æquè, ac in angelis post peccatum naturalia omnia integra remanserint, ut ex S. Dion. cap. 4. de div. nom. docet S. Thom. 1. p. quæst. 95. art. 1. & cum eo communiter omnes Theologi; sed ideo dicitur natura humana per peccatum corrupta, quia per illud priuata est iustitià & sanctitate originali, quæ ipsi tanquam forma quædam supernaturalis inerat, quæ perficiebatur in ordine ad Deum; omnis enim destructio formæ est quædam subiecti, cui inest, & per quam illud perficitur, corruptio. Dicitur etiam vulnerata ob imperfectiones, quæ priuationem illam iustitiæ originalis consecuta sunt; quæ quidem imperfectiones vulnera dicuntur, non quod homo in puris naturalibus constitutus ijs obnoxius non fuisset, sed quia tunc non habuissent rationem pœnæ, nec ex aliquo reatu ortum habuissent, sed ex conditione ipsius naturæ; quare in puræ naturæ statu dicerentur defectus, in statu verò naturæ lapsæ dicuntur vulnera, quia supposito peccato iam habent pœnæ, ac vindictæ rationem.

Vnde quando S. Aug. lib. 3. de lib. arb. dicit c. 18. *concupiscentiam non esse naturam hominis instituti, sed pœnam damnati*, sensus eius est hominem in prima sui institutione, quæ creatus est à Deo sanctus, & rectus, non habuisse hanc imperfectionem, sed quod per peccatum illam contraxit; ibi enim non loquitur S. Aug. de creatione, & constitutione hominis in statu puræ naturæ, sed in statu iustitiæ originalis, ut ex eius contextu manifestum est.

Dices, si defectus illi essent homini naturales; sequeretur, malitiam voluntatis esse quoque illi naturalem; quod tamen falsum esse videtur. Resp. malitiam duplici modo sumi posse: 1. pro vitioso aliquo habitu, siue actu, in quæ

in qua significatione sumitur à S. Thom. 1. 2. quæst. 78. 2. 1. ad 3. & eo sensu non est illa homini naturalis: 2. pro defectu, & priuatione bonitatis alicuius, quæ in iustitia originali reperiatur, & per quam voluntas hominis speciali modo ad Deum ordinabatur; & eo sensu malitia illa dici potest homini naturalis, quia scilicet illa bonitas, & rectitudo non erat eius naturæ debita, sed ex gratuita Dei beneficentia procedebat, vt præcedenti capite dictum est.

Est autem hic obseruandum, quòd, licet defectus illi, qui ab origin. peccato causantur, sint homini naturales, esse nihilominus verum, illos tum per actualia peccata, tum per vitiosos habitus, quæ per peccata illa contrahuntur, maximè augeri; vnde fit, vt homo per peccata illa actualia, quæ committit, & per vitiosos habitus, quos ratione illorum contrahit, longè maiorem obscurationem in intellectu, & malitiam in voluntate, atque adeò longè acriores stimulos concupiscentiæ, & maiorem ad illos reprimendos debilitatem experiatur; quàm alioquin naturaliter haberet, si nulla actualia peccata commisisset, aut nullos habitus vitiosos contraxisset.

Iam, quod spectat ad corpus, breuiter dicendum est, dolores omnes, & pœnas, nec non innumera morborum genera, quibus homines in hac vita subiacent, ac denique mortem ipsam esse peccati origin. effectus. Hoc manifestè constat ex scriptura. Gen. 2. *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris*: & cap. 3. *Multiplicabo arummas tuas, &c. In sudore vultus tui videris pane*: & Rom. 6. *Stipendia peccati, mors*; vnde S. Aug. de verbis Domini ser. 21. c. 2.

Quis nescit, quia peccati pœna est, necesse est, vt moriamur?

Et quod grauius est, quando nescimus? pœna certa est, hora incerta.

SS

SE-

SECTIO V.

*Quinam sint effectus peccati originalis
in futura vita.*

Qvæstionis huius præcipua difficultas est de parvulis sine baptismo ex hac vita decedentibus; ac proinde in originali peccato morientibus; an scilicet ratione illius peccati originalis, cum quo solo decedunt, pœnâ aliquâ afficiantur; & quænam illa sit. Pro cuius resolutione

Dicendum est, parvulos cum originali peccato ex hac vita decedentes nunquam peruenturos esse ad fruitionem gloriæ cœlestis, sed eâ in æternum esse priuandos.

Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Pelagianorum, qui, vt refert S. Aug. lib. de hæres. cap. 18. pueris, etiam si non baptizarentur, æternam & beatam vitam promittebant: ad quem errorem proximè accedere videtur Hieron. Sauonarolæ lib. de triumpho crucis, vbi dicit infantes in peccato originali morientes, futuros post vltimum iudicium beatos naturali beatitudine, & in quodam velut Paradiso terrestri perpetuò feliciterque victuros, plenos sapientiâ & virtutibus, Deum toto corde diligentes, imò & Angelorum consortio, & reuelationibus sæpe fruantes.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas probatur 1. ex scriptura. Rom. 5. vbi dicit *per vnus delictum in omnes homines in condemnatione*, ergo ex illius mente rei sunt damnationis, quicumque illo originali delicto implicantur: & S. Ioan. 3. dicitur, quòd, *qui incredulus est Filio, non videbit vitam*; parvuli autem cum peccato originali decedentes, neque actu, neque habitu credunt in Christum.

Probatur 2. quia, si verum esset, parvulos in peccato originali decedentes fruituros esse beatitudine illa supra memorata, sequeretur illos melioris esse conditionis, quia

quia peccauerunt in Adamo, quàm si in puris naturalibus decessissent; neque enim tanta foelicitas deberetur infantibus in statu puræ naturæ decedentibus; vnde consequens foret illos præmium ex peccato Adami esse consecuturos, quod est manifestè contra scripturam.

Cùm igitur certum sit, infantes cum originali peccato decedentes gloriâ, & beatitudine in æternum priuandos esse; ac proinde subituros æternam damnationem, quatenus in illa priuatione consistit; controuersum est inter Theologos, an in illo statu priuationis, & damnationis, aliquibus pœnis afficiantur. De qua re tres esse inter illos sententias refert Bellarm. tom. 4. lib. 6. de amissione Gratiæ cap. 1. Prima est eorum, qui existimant paruulos propter solum originale peccatum, cum quo decesserunt, pœnâ ignis in æternum esse cruciandos: vbi monet idem Bellarminus hæreticos nostri temporis, qui sententijs extremis maximè delectantur, hanc ideo libenter sententiam amplecti.

Secunda est eorum, qui paruulos quidem ab ignis cruciatu liberant, sed tamen asserunt eos interno quodâ dolore propter amissionem cœlestis beatitudinis affici.

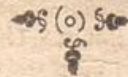
Tertia denique sententia est eorum, qui asserunt, paruulos cum solo originali peccato decedentes, ita ob illud damnari, ac visione Dei, & cœlestis gloriæ fruitione priuari, vt tamen nullum inde dolorem neque internum, neque externum patiantur.

Hæc tertia sententia vt alijs duabus mitior, sic etiam probabilior videtur, maximè propter autoritatem S. Greg. Nazian. orat. de Baptismo, vbi loquens de paruulis sine Baptismo decedentibus, *Existimo, inquit, illos neq. gloriâ donandos, neq. pœnâ multandos esse; vt qui baptisimū quidē charactere non habeant, sed improbitate quoq. non laborent; verum & ipsi damnū potius passi fuerunt, quàm iniuriam fecerint.*

Huic sancto Patri subscribunt S. Thom. q. 5. de malo a. 1. 2. & 3. & S. Bonau. in 3. sent. dist. 33. quibus in locis varias asserunt rationes, ob quas rectè dici potest paruulos illos dolorem nullum ex amissione beatitudinis percepturos;

pturos; quia scilicet ignorabunt omnino se illam amississe, cum id scire nisi per fidem non possint; fidem autem nunquam habuerint, nec in illo statu habituri sint: vel quia quamuis agnoscant se illam beatitudinem amississe, tamen agnoscent etiam simul se aliorum damnatorum poenas euasisse, quæ posterior cognitio tale gaudium in illis causabit, vñ dolorem omnem, quem ex priori concipere possent, auferat; & sic in quodam statu medio inter gaudium & dolorem ipsos perpetuò detineat: vel denique quia, quamuis videant se à gloria exclusos, simul etiam intelligent, nullam se vnquam proportionem ad illam habuisse, cum nec vñ liberi arbitrij, nec vñ gratiæ supernaturalis auxilium vnquam habuerint; vnde fiet, vt nullâ inde tristitiâ afficiantur, sicut non tristantur infimæ conditionis homines, quòd ad regnum aliquod, vel imperium non peruenerint, quamuis se regiâ, aut imperatoriâ dignitate carere videant, nec ad illam vnquam se peruenturos sperarent.

Obijcies S. Augustinum ser. 14. de verbis Apost. & S. Fulgentium de fide ad Petrum cap. 26. dicere, paruulos non baptizatos in ignem æternum ituros. Resp. ignis æterni nomine duo posse intelligi; 1. locum inferni, in quo est ignis æternus; 2. poenam sensibilem, quæ ab illo igne infligitur: & iuxta priorem sensum Patres illos intelligendos esse, ita vt velint solùm, paruulos illos ad aliquam inferni partem descensuros, ibique perpetuò moraturos, vt & communiter Doctores docent; vbi tamen summâ animi, & corporis pace, & quiete perfruentur, nec non aliquo moderato lumine, ita vt semper verum sit, nullam illos poenam sensibilem externam, aut internam subituros esse.

TRA-

TRACTATUS V.

*De generis humani reparatione per di-
uini verbi Incarnationem.*

Post considerationem lapsus primi hominis, ac ruina totius generis humani, videndum est nunc, quâ ratione *Deus, qui diues est in misericordia* (vrait Apost. Ephes. 2.) propter nimiam charitatem suam, quâ dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuincit nos in Christo, &c. ut ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ: cum igitur præcipuus huius mysterij fructus ad nos ex eius cognitione, & fide deriuetur, atque, ut ipse hominum saluator Christus Dominus Patrem suum caelestem alloquens dixit S. Ioan. 17. *Hæc sit vita æterna: ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum*, ea de causâ in hoc tractatu præcipuas veritates ad illius mysterij fidem pertinentes peculiari studio collegimus; ut, qui voluerint, præ oculis habere possint, non tantum quid de illo tanquam certum credere, quidue tanquam erroneum abijcere debeant; sed etiam quibus terminis, & loquendi modis Sapientiam illam in mysterio absconditam alijs reuelare, & explicare aptè, & conuenienter possint.

—§—

CA.

CAPVT I.

De veritate mysterij Incarnationis.

SECTIO I.

Quid nomine Incarnationis verbi diuini
intelligendum sit.

PER Incarnationem diuini verbi nihil aliud intelligunt sancti Patres & Doctores (vt ex infra dicendis constabit) quam duplicis in Christo naturæ, diuinæ scilicet ac humanæ coniunctionem, vel (vt breuius loquamur) verbi diuini cum carne humana vnionem; ita vt in illa duarum naturarum vnione, diuina quidem natura per propriam hypostasim ipsius verbi diuini subsistat; humana verò natura non per propriam (vt fit in alijs hominibus) sed per alienam nempe diuinam terminetur; vnde vnio hæc appellatur hypostatica, seu personalis, eo quod duæ admodum dispares naturæ, diuina scilicet & humana, in vna eademque hypostasi, seu persona diuina vniantur, & subsistant, non confusione aliquâ vtriusque naturæ, neque conuersione vnus in alteram, sed (vt loquitur S. Athan. in symb.) assumptione humanitatis in Deum.

Quare in isto incarnationis vocabulo per nomen carnis, non ea sola humanæ naturæ pars significatur, quæ vocatur corpus, sed ipsa tota natura humana, ex carne seu corpore organico, & anima rationali constans, quâ in significatione frequenter in sacris scripturis sumptum reperitur, Gen. 6. *Omnis caro corruerat viam suam*: S. Luc. 3. *Videbit omnis caro salutare Dei*.

Quamuis autem mysterium istud varijs nominibus, & vocabulis apud SS. Patres expressum reperiatur, & ali-

quando dicatur, *diuini verbi corporatio* vt à S. Hil. in prologo super Pf. aliquando *contemperatio diuinitatis cum humanitate* vt à S. Greg. Nyss. orat. catechet. cap. 11. aliquando *inhumanatio, æconomia*, &c. vt à S. Damasc. lib. 1. de fide cap. 13. & alijs; vsus tamen communiter inuoluit, vt Incarnationis vocabulum tanquam omnium aptissimum ad illud significandum cæteris omnibus præferretur, vnde antiquissimi Ecclesiæ Patres illo vsi sunt, vt S. Cypr. lib. 2. contra Iudæos, S. Ambr. in cap. 2. S. Luca, S. Hieron. in cap. 1. S. Marci, S. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei cap. 24. & plures alij, qui videntur illud desumpsisse ex eo loquendi modo, quo S. Ioannes cap. 1. mysterium istud expressit dicens: *Et verbum caro factum est*: & certè vocabulum istud Incarnationis omnium optime ineffabilem Dei erga nos charitatem exprimere videtur, qui propter nos viles & abiectos homunciones, eò vsque maiestatem suam demittere dignatus est, vt (sicut dicit Apost. Hebr. 2.) *carni communicauerit & sanguini*, illudque nobiscum commune habere voluerit, quod cum vilissimis & abiectissimis animalculis nobis commune est,

SECTIO II.

*Quomodo huius mysterij veritas contra
Ethnicos probari possit.*

CVM (vt Apost. princeps edixit ep. 1. cap. 3.)
debeamus semper esse parati ad satisfactionem omni
poscenti nos rationem de ea, que in nobis est, sse; possint
que varia occurrere occasiones, in quibus necessitas aliqua, vel saltem utilitas audientium id à nobis exigere videatur; idcirco, quod alij fusiùs, nos hîc breuiter, & quantum compendij ratio ferre potest, exequemur; ostendemusque, quibus argumentis contra ipsos Ethnicos, & Paganos hoc dominicæ Incarnationis mysterium demonstrari possit: ad illius autem veritatem demonstrandam duo præsertim hîc nobis probanda sunt; 1. quod

L

vno

vnio illa naturæ diuinæ cum humana sit possibilis; 2. quod re ipsa in persona Christi facta sit.

Quod ad primum spectat, hoc argumento uti possumus. Illud restâ ratione naturali & prudentium arbitrio possibile merito iudicatur, quod nullis argumentis contrarijs potest sufficienter refelli, nec absurdum, aut impossibile demonstrari; atqui Incarnatio verbi diuini est eiusmodi; ergo merito possibilis assumari debet. Maior propositio huius argumenti constat ex eo, quod natura ipsa docet, viros prudentes nihil debere sine restâ ratione affirmare aut negare, ergo nec aliquid impossibile asserere, quando argumenta contraria probabiliter solui possunt. Minoris verò propositionis veritas constabit ex solutione argumentorū, quæ in contrarium afferri possunt, quorum præcipua sunt hæc, quæ sequuntur.

Primum est, indignum videri Deo, ut dicatur passus, crucifixus, mortuus, &c. Resp. in Christo Domino duas fuisse naturas diuinam, & humanam, & diuinam quidem omnis interitus, & mutationis expertem semper fuisse, non esse autem indignum Deo, imò eius charitate, & misericordiâ infinitâ dignissimum, ut secundum naturam humanam, quam assumpsit, pati & mori voluerit ijs de causis, quibus passum & mortuum esse credimus.

Secundum est, Deum non posse naturam humanam assumere, quin mutetur; hoc enim posito aliter se haberet quàm antea, nempe esset verus homo, cum antea non fuisset. Resp. mutationem illam totam se tenere ex parte naturæ assumptæ, non verò personæ assumptis, quæ in isto naturæ humanæ accessu nullo modo immutatur; cum natura humana, neque ut aliquid essenziale, neque ut aliquid accidentale, diuinæ illi personæ accesserit, nihilque reale in ipsam agere aut influere possit. Confirmatur hæc responsio ex eo, quod Deus per Incarnationem non acquirat, aut amittat vllam perfectionem sibi intrinsecam; quamuis enim fiat homo, humanitas tamen non sit intrinseca eius diuinitati, sed solum illi vnitur sine vlla intrinseca

trinfeca ipsius Dei mutatione; unde, quamvis ex eo, quod dicitur Deum factum esse hominem, recte colligatur, mutationem aliquam esse factam; non tamen necesse, factam esse in Deo, sed sufficit, quod facta sit in humanitate.

Tertium est, ea, quæ inter se nullam habent proportionem, non posse inuicem vñiri, ita vt ex eis fiat vnica substantia; inter Deum verò, & naturam creatam, cum infinite inter se distent, nullam posse proportionem reperiri. Resp. duplicem esse proportionem; vnã geometricam, per quam dicimus, rem aliquam esse alterã duplò, quadruplò, vel centuplò maiorem, vel minorem; aliam verò, quæ dicitur habitudinis, seu ordinis alicuius inter vnum aut alterum, qualis est inter potentiam, & obiectum, inter causam & effectum: quamvis autem inter Deum & naturam creatam nulla geometrica proportio sit aut esse possit, est tamen proportio habitudinis; nam persona diuina & natura humana sunt per se tales, vt hæc ab illa possit assumi, & tanquam à termino, & vltimo suo complemento pendere, & hanc illa possit sustentare, ac terminare.

Quartum est, Christum Deum & hominem fore tantum ens per accidens, & non per se; illud enim dicitur à Philosophis ens per accidens, quod fit ex duobus entibus completis, & actu existentibus; atqui natura diuina & humana in Christo sunt duo entia existentia & completa. Resp. verum esse ex duobus entibus in actu, quorum vtrumlibet sit in suo genere perfectum, completum, & terminatum, non posse fieri vnum per se; at verò natura humana singularis, quæ ratione est assumpta à Verbo, non est proprie ens in actu completo, siquidem est in potentia ad personalitatem tanquam ad terminum substantialem: quare ex illa & personalitate Verbi constare potest vnum ens per se, id est vna substantia vltimò completa seu persona.

Tam quod spectat ad secundum, varijs argumentis probari potest peractum esse Incarnationis mysterium; ac

illa, quæ de Christo Domino credenda proponuntur, esse fide dignissima: aliquot hîc magis popularia proponemus.

Primum sumi potest ex Christi miraculis, quorum testis est orbis vniuersus, quæque extant non solum in Euangelijs, quibus fidem non adhibent Ethnici, sed etiam in proprijs ipsorum historijs, cuiusmodi fuit silentium fallorum Deorum oraculis Christo adueniente impositum, cuius mentio fit apud Plutarchum & alios. Item eclipsis illa stupenda, quæ præter omnem naturæ ordinem in morte Christi accidit, cuius meminit Plegon chron. Ethnicus Adriani imperatoris libertus, lib. 13. de temporibus, vt refert Orig. lib. 2. cont. Celsum, & Euseb. in Chronico, illiusque etiam in archiuis Romanorum factam fuisse mentionem asserit Tertul. in apolog. aduersus gentes. Iisdem miraculis addi possunt prodigia, quæ nostro etiam tempore fiunt ad inuocationem nominis Christi varijs in locis circa agrotos, & debiles præsertimque circa energumenos, quæ omnia cum ipsius naturæ vires longè superent, à solo Deo fieri potuisse manifestum est; atqui Deus non potest falsum approbare: cum igitur hæc miracula ad testandam Christi diuinitatem, eorumque omnium, quæ de illo credimus, veritatem facta sint, sequitur illa omnia esse verissima ac fide dignissima.

Secundum argumentum duci potest ex modo, quo totius mundi ad Christi fidem conuersio facta est; hæc enim non est facta vi aut armis, nec per sapientes, aut potentes sæculi, sed per duodecim pisces, Philosophia ac litterarum humaniorum imperitos, idque non blanditijs, aut honoribus propositis, imò potius supplicijs, & carceribus, quin etiam suadendo relinquere amicos, parentes, consanguineos, calcare voluptates, colere humilitatem, castitatem, paupertatem, pati illatas iniurias, inimicis benefacere, peccata omnia deuitare, sicut & Plinius author Ethnicus testatur lib. 10. epist. 97. ad Traianum Imperatorem; hoc enim re verâ omnem industriam hu-
manam

manam prorsus exuperat, soliusque diuinæ potentia proprium est, talibus medijs tam arduis, imò tam contrarijs, & paradoxis, non vnã solum ciuitatem aut gentem, sed totum mundum ad Christi fidem adduxisse; nec solos pauperes, sed etiam diuites, Reges, Imperatores; nec solos idiotas, sed philosophos & sapientes, idque tam breui tempore; neque tantum ad fidem Christi adduxisse, sed etiam ad martyrium pro ipso perferendum animasse.

Tertium argumentum duci potest ex ijs, quæ à Christo prædicta sunt & prænunciata, vt Hierosolymitanæ vrbs vastatio, templi destructio, Iudæorum dispersio & captiuitas, ac innumera calamitates, quibus à Christi morte attriti sunt; Euangelij per vniuersum orbem prædicatio, Ecclesiæ catholicæ contra omnes tyrannorum persecutiones, & hæreticorum machinationes victoria & triumphus, & alia multa similia, quæ partim adimpleta esse cognoscimus, partim etiamnum adhuc hoc tempore adimpleri cernimus: quæ omnia tam clarè & distinctè prænunciata, tam certò & manifestè adimpleta, non ab alio quam ab ipso Deo præsciri, & prænunciari potuerunt.

Quartum denique argumentum desumi potest tum ex infinito propè martyrum numero omnis ætatis, sexus, conditionis, inter quos plurimi sapientiâ & ingenij præstantiâ fuerunt celeberrimi, vt eorum scripta testantur; qui tamen omnes pro fidei Christi confessione mortem constantissimè subierunt; tum etiam ex puritate & sanctitate doctrinæ ipsius Christi, quæ vel ex se sola videtur sufficere ad conuincendos, imò & persuadendos animos illius authorem alium esse non posse, quàm Deum omnis sanctitatis fontem, ac proinde vera esse omnia, quæ in eius doctrina continentur.

SECTIO III.

Quomodo eiusdem mysterij veritas probari
possit contra Iudæos.

Cum Iudæi veteris testamenti scripturas admittant, ex ipsarum autoritate contra illos huius mysterij veritas probanda est: quod ut distinctius ac melius fiat, duo præsertim hæc à nobis demonstranda sunt: primum est Messiam in lege promissum non esse purum hominem, sed verum & naturalem Dei Filium, atque adeo verum Deum: secundum est, Messiam illum iam venisse, & opus humanæ redemptionis peregisse.

Quod spectat ad primum ex innumeris propè scripturæ testimonijs, quibus diuinitas Messiaæ seu Christi in lege promissi probari potest, duo tantum hæc seligemus.

Primum desumitur ex his Ps. 109. verbis, quibus ipsemet Christus ad id probandum vsus est: *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis*: etenim Dominus ille, cui dicitur (*sede a dextris*) est ipse Messias in lege promissus, ut sentiunt, & explicant ipsimet Rabbini Iudæorum, quos refert & citat Galat. lib. 3. de arcanis cap. 5. & lib. 3. cap. 24. atqui idem ille Dominus est etiam verus Deus, alias nec deberet, nec posset sedere ad dexteram Dei, quod est aequalitatis cum ipso symbolum; nec etiam dici posset (ex vtero) id est ex substantia Dei (ante Luciferum) id est ab æterno genitus, quod nulli puro homini continere potest.

Secundum testimonium petitur ex his verbis Is. cap. 9. *Parvulus natus est nobis, & Filius datus est nobis, &c. & vocabitur nomen eius Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, &c.* quibus verbis (quæ de Messia intelligunt ipsi Iudæi, ut notat idem Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 18. & 19.) eius diuinitas manifestissime declaratur.

Quod ad secundum attinet, ex plurimis scripturæ testimonijs, quibus Messiam in lege promissum iam venisse proba-

probari potest, duo tantum proferemus, quæ ipsi Iudæorum Rabbini de Messia interpretantur, ut videre est apud eundem Galat. lib. 4. cap. 4. & seqq.

Primum desumitur ex Gen. cap. 49. ubi hæc verba ab ipso Patriarcha Iacob morti proximo proferuntur. *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*; hoc est, non deerunt reges, duces, legidatores de tribu Iuda, donec veniat Christus: atqui iam pridem videmus nullos amplius reges, nullos duces, nullos legidatores de tribu Iuda, imò nec de vlla alia tribu inter Iudæos, sed omnes penitus defecisse, idque ab annis mille sexcentis, & amplius, quibus Iudæi per orbem vagantur, & aliarum gentium quasi perpetuæ seruituti mancipati sunt: constat præterea (quod etiam maximè obseruandum est) Christum Dominum natum esse circa illud tempus, quo regia potestas à Iudæis ablata est, quo Herodes alienigena Iudaici regni Sceptrum inuasit.

Secundum testimonium ex Dan. cap. 9. petitur, ubi Angelus Gabriel prædicit Christum post septuaginta hebdomades esse venturum & à Iudæis occidendum, & exinde ciuitatem Hierusalem euentendam, & populum Iudæorum dissipandum, & vastitatem eius ac desolationem duraturam vsque in sæculi finem: quæ omnia completa esse manifestum est; Hebdomades enim illæ intelliguntur, non dierum sed annorum, quod apud Iudæos consuetum fuisse ex Leuit. cap. 25. colligitur, illas autem fuisse completas eo tempore, quo Christus occisus est, fuscè probant scripturæ interpretes super illum Dan. locum; vastitatem autem ciuitatis, & templi, & Iudæorum dissipationem ab illo tempore per tot sæcula durasse satis compertum est.

os (o) so

L4

SE

SECTIO IV.

Quomodo eadem veritas possit contra hæreticos propugnari.

INter plurimas hæreses, quæ Incarnationis Dominicæ veritatem impugnârunt, duæ præcipuæ extiterunt, ad quas reliquæ omnes aliquo modo possunt reuocari, ac proinde in quarum refutatione cæterarum falsitas facillè poterit agnosci.

Prima fuit Eutychetis, qui asserbat, post Incarnationem Verbi diuini, vnâ tantum in Christo remansisse naturam, eamque factam esse, ex diuinitate & carne per conuersionem ipsius diuinitatis in carnem: asserbat præterea diuinitatem Verbi eo modo dici posse ac re verâ fuisse passam, mortuam, ac sepultam: hunc hæreticum ita sensisse colligitur ex varijs epist. S. Leonis Papæ, præsertim verò ex epist. 9. 10. 52. & 97. item ex Euagrio lib. 2. hist. cap. 18.

Catholica fides duas veritates huic hæresi oppositas profiteretur. Prima est in Christo post incarnationem duas integras, veras, & perfectas naturas remansisse, diuinam scilicet & humanam, quæ sine vlla confusione aut permutatione in persona Verbi subsistant. Secunda est, diuinam Christi naturam neque passam, neque mortuam fuisse, aut dici posse; sed impassibilem, & immutabilem semper remansisse.

Hæ veritates catholicæ probantur, & simul errores oppositi refelluntur. ex scriptura, in qua duæ in Christo nature manifestè distinguuntur pluribus in locis præsertim Phil. 2. vbi Apost. distinctè declarat, *Christum Iesum, cum in forma Dei esset, formam serui accepisse*; quæ verba explicans S. Vig. Papa lib. 2. contra Eutychetem, *Mirum est, inquit, cur timeant quidam dicere duas (Christi) naturas, cum Paulus dicat duas formas.* Deinde euidenter dicitur, *Christum non secundum naturam diuinam, sed secundum huma-*

humanam passum esse 1. Pet. 2. *Christus peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: & cap. 4. Christo igitur passio in carne.*

Probantur 2. ex Conc. Chalcedon. gener. quod fuit celebratum contra Eutychetem, in cuius actione 1. anathema profertur in ipsum Eutychetem dicentem, in Christo esse vnam naturam ex diuina & humana factam; & actione 5. profitentur Patres Conc. se credere *Christum Dominum eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum verè, & hominem verè, &c.*

Probantur 3. ex S. Iustino martyre in expositione fidei: *Filius Dei (inquit) cum vnus sit, dua in eo natura sunt; altera, qua diuina est, edit miracula; altera, qua humana est, humilia excipit: quã enim ex parte Deus est, res admirandas operatur; quã verò ex Virgine est homo, crucem, passionem, & consimilia voluntate suã naturaliter perfert: & ex S. Leone Papa ser. 17. de passione Domini cap. 1. Manente, inquit, in sua proprietate vtrãque substantiã, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deum fecit caro passibilem, quia diuinitas, qua erat in dolente, non erat in dolore.*

Altera hæresis fuit Nestorii, qui (vt refert Euagrius lib. 1. hist. cap. 2. & sequent.) asserbat, beatam Virginein purum hominem peperisse, qui non solum naturam, sed & personam humanam haberet, proindeque illam Dei genitricem dici non debere: addebat autem personam diuinam Verbi vnitam postea fuisse filio Mariæ, non quidem substantialiter, communicando hypostasim, sed accidentaliter, in quantum scilicet Verbum diuinum illi nomen, ac dignitatem suam impertituit, vt nimirum Deus ac Dei Filius diceretur, & ab omnibus adoraretur; sicque dicebat, in Christo non solum duas naturas, sed etiam duas personas, eo, quo explicauimus, modo, inter se vnitas.

Catholica veritas huic hæresi opposita docet, vnam esse tantum in Christo personam, eamque diuinam; proindeque Christum Dominum, qui secundum carnem de Virgine natus est, esse verum Deum, ac verum hominem;

sanctissimamque Virginem verè ac propriè Dei matrem esse ac dici debere.

Hæc veritas sic explicata probatur, & oppositus error simul refellitur 1. ex scriptura. S. Luc. 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*: S. Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*: S. Ioan. 20. *Hæc scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei*.

Probatur 2. ex Conc. Ephes. in quo hæresis illa damnata est, ipseque Nestorius depositus, ac in exilium missus, ibi miserè interijt, linguâ eius (quâ in Christum Dominum, eiusque sanctissimam matrem tam impiè blasphemauerat) a vermibus penitus corrosâ, vt refert Euagrius loco supra citato. Item ex Conc. Constantinop. 2. can. 5. *Si quis introducere conatur in mysterio Christi duas substantias, seu duas personas, anathema sit*; & Can. 6. *Si quis abusive Dei genitricem esse dicit gloriosam semper Virginem Mariam, anathema sit*.

Probatur 3. ex S. Leone Papa epist. 97. ad Leon. Augustinum, vbi sic loquitur. *Anathematizetur ergo Nest. qui beatam Virginem Mariam non Dei sed hominis tantummodo credit genitricem; vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis*: & S. Greg. Papa lib. 18. mor. cap. 27. *Quamuis, inquit, ipse Christus aliud ex patre, & aliud ex matre; non tamen alius ex patre, & alius ex matre; sed ipse est æternus ex patre, ipse temporalis ex matre; ipse qui fecit, ipse qui factus est; ipse auctor operis, ipse opus auctoris; manens vnus ex vtraque natura, & in vtraque natura; nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus*.

Optimè denique Vinc. Lirin. lib. aduersus hæres. cap. 19. *In Deo, inquit, vna substantia, sed tres personæ; in Christo dua substantia, sed vna persona; in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud; in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius*.

—SS—

SE

SECTIO V.

An conueniens fuerit Incarnationis
mysterium.

Proposita quaestio triplici modo potest intelligi; 1. an conueniens fuerit personam diuinam aliquam incarnari; 2. an secundam potius quam alteram; 3. an tali tempore & non citius ne tardius. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. conuenientissimum esse alicui personae diuinae incarnari, seu naturam humanam sibi hypostatice vnire. Ita S. Thom. 3 p. q. 1. a. 1. Ratio, qua id probat, haec est. Vnicuique rei conueniens est illud, quod sibi competit secundum propriae naturae rationem: atqui natura Dei est ipsamet essentia bonitatis, ex S. Dion. cap. 1. de diu. nom. vnde, quidquid pertinet ad rationem boni, conueniens est Deo; ad rationem autem boni pertinet, vt se alijs communicet, ex eodem S. Dion. cap. 4. Quare ad rationem summi boni pertinet, quod modo summo se communicet, & id maxime fit per vnionem hypostaticam, per quam Deus summo & praestantissimo, quo fieri potest modo, se creaturae humanae communicat, quae per illam communicationem ad tantum dignitatis & excellentiae gradum euecta est, vt teste S. Aug. lib. de praedest. Sanctor. c. 15. Quo altius ascenderet, non haberet.

Dicendum 2. conuenientissimum fuisse, vt persona Filij potius, quam Patris aut Spiritus Sancti naturam humanam assumeret. Ita S. Thom. q. 3. a. 8. cuius rei licet praecipua & summa ratio sit, quod ita diuinae sapientiae visum fuerit, praeter illam tamen quadam a'ia a SS. Patribus afferuntur: vniam aut alteram hic delibare nobis sufficiet.

Prima igitur ea est, quam profert S. Bas. hom. de principio Euang. S. Ioan. & S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 11. quia scilicet maxime decuit, vt illa persona iungeretur

L 6 natura

atrem
error
etur ex
Christus
is, quia
amna-
nissus,
Domi-
asphe-
agrus
can. 5.
entias,
ue Dei
s, ana-
Augu-
beatam
t geni-
& S.
Christi-
patre,
alis ex
ipse o-
ue na-
m di-
cap.
Christo
que
SE-

naturæ humanæ, per quam homines, qui in tenebris erroris ac ignorantia per peccatum iacebant, peculiari quâdam ratione illuminarentur ac instruerentur; ea verò persona est Verbum diuinum, iuxta illud Eccli. 1. *Fons sapientie Verbum Dei in excelsis*: ita enim à Patre cœlesti sumus per Verbum suum edocti, vt ait sanct. Thom. (sup.) sicut discipulus docetur verbo magistri.

Aliam rationem affert sanct. Athan. lib. de Incarnat. quia scilicet scopus Incarnationis fuit instauratio diuinæ imaginis, quæ per peccatum fuerat in nobis velut oblitterata; vnde maxime decuit, vt naturæ nostræ ille vniretur, qui (vt ait Apost. Coloss. 1.) est *imago Dei inuisibilis & splendor gloria, & figura substantiæ eius* Hebr. 1. vt sic imago illa in nobis quasi impressione sigilli diuini repararetur, vt loquitur S. Clemens Alexan. in orat. exhortatoria ad Gentes.

Dicendum 3. conuenientissimum fuisse, vt hoc mysterium non statim ab initio mundi conditi, nec omnino sub finem, sed in medio quasi tempore perageretur: non quidem statim ab initio, vt homines diuturnioribus malis conflictati melius agnoscerent naturæ suæ infirmitatem, maioriq; affectu diuinæ gratiæ optarent, ac quaererent auxilium, & ob diuturnam expectationem pluris æstimarent diuinæ misericordiæ beneficium. Neque etiam conueniens fuit, differri vsque ad mundi finem, ne Dei cognitio profus in hominibus extingueretur, neque generis humani strages, ac ruinæ nimium augerentur; vnde de consequens est, conuenientissimum fuisse tempus illud, quod ad exequendum istud mysterium Deus elegerit.

89 (o) 50

SE

SECTIO VI.

An Incarnationis mysterium fuerit necessarium.

Certum est in primis, Verbi diuini Incarnationem non fuisse absolute necessariam, sed prorsus liberam respectu Dei; cum ipsa etiam mundi creatio, & qualibet alia operatio ad extra, Deo sit omnino libera.

Certum est deinde, neque etiam supposito lapsu generis humani, fuisse absolute, & simpliciter necessarium, ad illius reparationem Filium Dei incarnari. Hoc constat ex eo, quod scriptura varijs in locis generis humani reparationem eo modo, quo facta est, tribuit charitati ac misericordiae diuinae; ad Tit. 3. *Secundum misericordiam suam saluos nos fecit*; S. Ioann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*; beneficium autem ex charitate & misericordia collatum, supponit in benefactore conferendi libertatem.

Præterea SS. Patres docent, potuisse Deum multis alijs modis humanum genus liberare; *Poterat* (inquit S. Athanas. ferm. 3. cont. Arianos) *sine ullo aduentu Christi solummodo loqui Deus, & soluere maledictionem*; & S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 10. dicit non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacerent, sed sananda nostra miserie conuenientiores alium modum non fuisse.

Quæstio igitur proposita intelligenda est ex hypothesi, quod Deus non aliter genus humanum reparare uoluerit, nisi per condignam pro peccato exhibitam sibi satisfactionem, an scilicet eâ suppositione factâ necessarium fuerit personam diuinam incarnari, ut condignam illam satisfactionem pro peccatis nostris exolueret; an verò aliquis purus homo, qui non esset Deo hypostaticè unitus, id efficere potuerit. Pro cuius resolutione

Dicendum est, ad reparationem generis humani per condignam & æquiualentem pro peccatis hominū satisfactionem

ctionem, absolutè ac simpliciter necessarium fuisse personam diuinam incarnari.

Huius assertionis veritas ex duobus principijs pendet, quæ hic à nobis probanda sunt. Primum est, nullum purum hominem quibuscumque gratiæ donis ornatum, potuisse condignam & æquivalentem satisfactionem Deo pro peccatis aliorum hominum exhibere. Secundum est, Christum Dominum, Deum & hominem id perficere potuisse, & re ipsâ perfecisse.

Atque in primis, quòd purus homo id non potuerit, probatur ex his verbis Pl. 48. *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ;* quæ verba explicans S. Bas. in hunc locum sic ait: *Ne igitur fratrem quære in redemptionem, sed eum, qui excedit naturam tuam; neque hominem nudum, sed hominem Deum Iesum Christum, qui solus placationem Deo dare potest pro omnibus nobis.*

Probatur 2. ex S. Leone Papa ser. 1. de Natiuit. ubi loquens de Christo, *Nisi, inquit, esset Deus; non afferret remedium, nisi esset homo, non præberet exemplum:* & S. Aug. in Enchir. cap. 108. *Neque, inquit, per ipsum liberaremur mediatorum Christum, nisi esset Deus:* & S. Fulgent. lib. de Incarn. cap. 4. *Nullatenus, inquit, humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi unione Verbi Dei.*

Probatur 3. eâ ratione, quâ vtitur S. Anselm. lib. 1. cur Deus homo cap. 21. & S. Thom. q. 1. a. 2. ad 2. quia scilicet in omni peccato mortali reperitur semper offensa, & iniuria obiectiue infinita, quatenus est contra infinitam Dei bonitatem & excellentiam; at verò omnis satisfactio puri hominis non potest esse nisi finita, quamuis ex gratia Dei procedat; quælibet enim gratia creaturæ collata semper est finita, ipsique solum confert dignitatem finitam; inde sequitur ex illa nullam actionem procedere posse, quæ illatæ iniuriæ & offensæ commissæ sit æqualis, ac sufficiat ad perfectam & æquivalentem satisfactionem.

Con-

Confirmatur ex eo, quod grauitas peccati desumitur ex dignitate, & excellentia illius, qui offenditur, quantitas verò, & magnitudo satisfactionis ex dignitate personæ, quæ satisfacit: at in omni peccato mortali is, qui offenditur, semper est infinitus, nempe Deus; in satisfactione autem puri hominis is, qui satisfacit, semper est finitus: ergo impossibile est in eius satisfactione, quantumuis magna posse reperiri æqualitatem cum offensa in Deum commissa.

Iam verò quod Christus Dominus, Deus & homo potuerit, de condigno, & æquiualeuter pro peccatis hominum satis facere, & re ipsa satisfecerit; probatur in primis ex duobus locis Apost. primus habetur Hebr. 10. vbi Apost. conferens sacerdotes antiquæ legis eorumque sacrificia cum Christo, eiusque sacrificio in cruce pro nobis oblato sic loquitur: *Et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sepe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata; hic autem (Christus scilicet) vnâ pro peccatis offerens hostiam, &c. vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos;* quibus verbis Apost. hoc discrimen constituit, quòd, cum illi sacerdotes sacrificijs illis toties repetitis peccata auferre non possent, Christus id vnâ sui oblatione perfecit; quòd discrimen nullum esset, si Christi oblatio condigna & æquiualeens non fuisset; si enim tantum ex quadam congruitate remissionem peccatorum nobis Christus impetravit, hoc etiam haud dubiè illis antiquis sacrificijs fieri potuit, cum essent actus religionis ex se boni, & diuinitus ad Deum placandum instituti.

Secundus locus habetur Rom. 5. in quo sic loquitur Apost. *Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim vnus delicto multi mortui sunt; multò magis gratia Dei & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit;* quibus verb. Apost. Christi meritum ad saluandum, præfert Adami merito ad perdendum. Cum igitur Adami peccatum tale fuerit, vt per illud iustè & condignè vniuersum genus humanum gratiâ priuatum sit, & damnationis æternæ

reatum

reatum incurrerit; sequitur ex Apost. mente multò magis in Christi merito fuisse vim ac virtutem condignè redimendi, ac reparandi genus humanum, & perfectè, ac æquiualeuter pro eius reatu satisfaciendi.

Probat 2. ex S. Agapito Papa epist. 5. ad Anthimum, vbi eandem comparationem inter Christum & Adamum faciens dicit, *validius fuisse donum libertatis quam debitum seruitutis*; & S. Chrysof. hom. 10. in cap. 5. Epist. ad Rom. vbi dicit Christum pro reatu primi parentis ac totius generis humani satisfecisse, quemadmodum si quis aliquem decem obolos debentem, & ob id carcere cum vxore & libris detentum, ab illo carcere liberet, non tantum soluendo decem illos obolos, sed & innumera auri talenta largiendo; ynde paulò post subdit, Christum multò plura, quam debebamus soluisse pro nobis, tantoque plura quantò guttulam exiguam pelagus excedit immensum, peccataque pro quibus satisfecit, fuisse *tantumquam scin illam, satisfactione quam exhibuit, tanquam super-effuso mari solutam & extintiam.*

Probat 3. hâc ratione, quia Christi satisfactio fuit simpliciter valoris infiniti; ergo æquiualeus & condignus fuit: quod autem fuerit infiniti valoris, colligitur tum ex infinita dignitate personæ satisfaciendæ, tum ex valore infinito rei in satisfactionem oblatæ; Christus enim non aliam hostiam obtulit quam seipsum.

Obijcies 1. Christus non satisfecit vt Deus, sed solum quatenus homo; atqui vt homo non fuit infinitæ dignitatis; ergo nec potuit in actiones suas satisfactorias valorem infinitum transfundere. Resp. Christum satisfecisse, in quantum fuit homo Deus, id est, in quantum eius humanitas in persona diuina subsistebat, seu per actiones humanitatis in persona diuina subsistentis, quæ actiones vt sic, erant infiniti valoris, cum à persona infinite digna procederent.

Obijcies 2. Christus Dominus pro remissione peccatorum nobis impetranda Patrem suum orauit, ergo ad æqualitatem pro ipsis non satisfecit; si enim tali modo satisfec-

tisfe
orâf
flus
quia
Chr
deb
lia
flus
orâf
dispe
didi
& i
gau

S
I
P
nat
I
fen
nea
ber
fue
I
liu
te f
por
ni r
& f
hab
Iesi

tisfecisse se cognouisset, frustra pro ipsa remissione Patrē orasset. Resp. Christum Dominum orasse, non ut precibus suis suppleret aliquid, quod satisfactioni suæ decisset, sed quia ex ordinatione diuina vna ex actionibus, quibus Christus nos à peccatis redimere, & pro illis satisfacere debebat diuinæ iustitiæ, erat oratio; Vnde Is. 53. inter alias actiones, quæ à Propheta enumerantur, quibus Christus pro peccatis hominum satisfacere debebat, ponitur oratio, quam Deo Patri obtulit pro transgressoribus; *Ideo dispersit ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo, quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit.*

SECTIO VII.

An, si homo non peccasset, Filius Dei incarnatus fuisset.

Sensus quæstionis est, an vi illius decreti, quo statuit Deus, ut Verbum diuinum carnem assumeret, quodq; per scripturas sacras nobis innotuit, facta fuisset Incarnatio, etsi primus homo non peccasset.

Dux autem sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ, ambæ maximè probabiles, & pietati consentaneæ; vtramque hîc breuiter explicabimus, ut cuique liberum sit (cùm nihil super hac re ab Ecclesia definitum fuerit) eam, quæ magis arriserit amplecti.

Prima est eorum, qui negant Adamo non peccante Filium Dei fuisse incarnandum, quod probant 1. auctoritate scripturæ, quæ varijs in locis nullum alium finem proponit, cur Filius Dei sit incarnatus, quam generis humani redemptionem: S. Luc. 19. *Venit Filius hominis querere, & saluum facere, quod perierat*; S. Ioan. 10. *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant*; 1. ad Timoth. 1. *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere.*

Pro-

Probant 2. autoritate SS. Patrum S. Leonis ser. 3. in Pentecost. *Si homo ad imaginem Dei factus in sua honore natura mansisset, nec diabolica fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deuiasset, creator mundi creatura non fieret.* S. Iren. lib. 5. aduersus hæreses c. 14. *Si non haberet caro saluari, nequaquam Verbum caro factum esset.* S. Greg. lib. 4. Reg. cap. 1. *Si Adam non peccasset, Redemptorem nostrum carnem subire non oporteret.* S. Aug. ser. 8. de Verbis Apost. *Si homo non perisset, Dei Filius non venisset.*

Secunda sententia est eorum, qui asserunt, Verbi diuini Infrarnationem, tanquam maximum nobilissimum & perfectissimum diuinæ sapientiæ opus, à Deo intentum ac decretum fuisse ante quamcumque puram creaturam in particulari consideratam, ac proinde ante præuisionem peccati primi hominis vt determinatè futuri, secundum nostrum concipiendi modum.

Probatur primò ex c. 8. Prou. *Dominus possedit me in initio viarum suarum;* vel, vt septuaginta interpretes vertunt, *Dominus creauit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à Principio,* vbi de se loquitur sapientia incarnata, seu Christus secundum humanitatem, vt docet S. Ambrosius lib. 1. de fide cap. 7. & probat ex illa particula *Dominus,* nam Christus secundum diuinitatem non potest Deum appellare Dominum suum, sed patrem; cum ergo ibi appellet eum Dominum, sequitur, quòd de se loquatur secundum humanitatem: quod etiam docent alij SS. Patres; nam, cum Ariani ex hoc loco probare conarentur Christum esse creaturam, respondebant SS. Patres locum illum intelligi debere de Christo secundum humanitatem, ita S. Athanasius ser. 3. & 4. contra Arianos S. Cyrilus Alexand. lib. 4. Thesauri cap. 4. 6. & 8. S. Aug. lib. 1. de Trinitate cap. 12. Si ergo Christus secundum humanitatem est initium viarum, id est operum Dei, cum id non possit intelligi de ordine temporis, sed de ordine diuinæ intentionis, & aternæ prædestinationis; hinc sequitur Christum secundum humanitatem fuisse intentum ante omnes alias creaturas, atque adeo ante præuisionem pec-

cati primi hominis. Quod confirmari potest 1. ex eo, quod idem Christus Dominus ab Apost. ad Coloss. cap. 1. vocatur *Primogenitus omnis creaturae*; loquitur autem de Christo secundum humanitatem, vt exponunt ibi S. Hieron. & S. Anselm. vnde S. Cyril. lib. 10. Thesauri cap. 4. dicit, Christum vocari primogenitum, quatenus homo est, vnigenitum vero, quatenus Deus est. Confirmari potest 2. ex his Apost. verbis 1. Cor. 3. *Omnia vestra sunt: vos autem Christi; Christus autem Dei*; quibus verbis Apost. dicere intendit, quod, sicut omnes alia creatura propter hominem facta sunt, & ex consequenti ipse homo à Deo ante illas est intentus vt finis illarum; sic ipsi homines omnesque alia creatura propter Christum Dominum facta sunt, & ex consequenti Christus ipse prior ipsis à Deo intentus est.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 1. de nuptijs & concupisc. cap. 21. vbi dicit illud, quod de Sacramento Matrimonij habetur apud Apost. ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia, implendum fuisse in statu innocentia, si homo in illo perseverasset, vnde sequitur secundum illius mentem, etiam Adamo non peccante Christum incarnandum fuisse. In eadem sententia sunt multi alij SS. Patres vt S. Cyril. Alex. lib. 5. Thesauri cap. 3. & S. Anf. lib. 1. cur Deus homo; Rupertus. l. 3. de gloria & honore Filij hominis, vbi ex professo illud probat. His merito annumerare possumus Beata memoria Franciscum Salesium olim Episcopum Gebennensem, qui in suo theotimo seu tractatu de diuino amore lib. 2. cap. 4. eandem sententiam clarissime pro more suo explicat & tuetur, eamque dicit se collegisse ex attenta consideratione scripturarum ac doctrinae SS. Patrum.*

Probatur denique hac ratione: qui ordinate vult, is post intentum finem prius vult media propinquiora fini quam remotiora: at Deus ordinate vult id, quod vult; & vltimus finis, quem intendit, est bonitatis ac gloriae suae manifestatio, propter quam omnia alia extra se vult & operatur: vnde sequitur, quod post hunc finem inten-

tum

tum prius velit media illi propinquiora, quàm remotiora; atque Incarnatio est medium propinquius diuinæ gloriæ, quàm humani generis redemptio, estque in se longè excellentius, & ad diuinam gloriam manifestandam aptius, cum Christus solus, quatenus Deus & homo, multo maiorem gloriam Deo reddere possit, quàm vniuersi angeli & homines, qui creati aut redempti fuerunt, imo qui sunt possibiles: ergo Deus prius ipse Christi Incarnationem voluit, quàm generis humani redemptionem, ac proinde ipsum Christum non propter homines primò; & principaliter; sed potius & homines & Angelos, & quascunque alias creaturas propter ipsum Christum esse voluit.

Vtraque sententia probabilis est, vt diximus; secunda tamen videtur probabilior, tum ob ea: quæ in eius probationem allata sunt, tum etiam quia auctoritates scripturæ & SS. Patrum (quæ in probationem prioris sententiæ citatæ sunt) facillè possunt explicari.

Quod enim spectat ad ea scripturæ loca, in quibus dicitur Christum venisse ad peccatores saluandos, fatemur illud esse verissimū; quamuis enim primò, & principaliter ante cuiuslibet peccati præuisionem à Deo Christi Incarnatio intenta fuerit, hoc tamen non obstat, quin præuiso postea Adami peccato, totiusque generis humani lapsu, eadem Incarnatio quasi secundariò & minus principaliter ad illius restorationem diuinitus ordinata fuerit; & sic vtrumque verum est, & Christum venisse ad saluandos homines, & nihilominus ante quamcumque creaturam à Deo intentum fuisse.

Ad illud autem, quod aliqui SS. Patres dicunt Adamo non peccante Christum non fuisse venturum, dicendum est hoc verum esse, si intelligatur Christum non fuisse venturum eo modo, quo venit, hoc est in carne passibili; neque ea facturum fuisse aut passurum, quæ humanæ salutis causâ fecit & passus est.

— 50 —

CA.

CAPVT II.

De modo, quo peractum est Incarnationis mysterium.

SECTIO I.

Quid sit unio hypostatica.

Explicatis ijs, quæ ad veritatem huius mysterij pertinent, doctrinæ ordo postulat, vt videamus, quâ ratione illud peractum sit: eum autem (vt constat ex antè dictis) Incarnatio facta fuerit per vnionem naturæ humanæ cum diuina in ipsius Verbi persona, videndum est in primis, quid sit illa unio; quod vt melius intelligatur, supponendum est ex Philoſophia, substantiam seu personalitatem nihil aliud esse, quàm modum aliquem realem & substantialem, quo natura rationalis vltimò perficitur & completur, ita vt per se & independenter ab omni alio subsistat, & cuius alteri vt sic, incommunicabilis existat, & ita ex natura substantiali rationali & subsistètia illa seu personalitate fit vna singularis persona.

Hoc præsupposito, vt quæstioni propositæ satisfiat, notandum est, vnionem hypostaticam duplici modo sumi posse, i. pro actione, quâ Deus vniuit seu coniunxit humanam naturam cum hypostasi seu persona diuini Verbi, quo sensu vocari potest vnitio; & hæc actio seu vnitio est à tota sanctissima Trinitate, sicut omnes aliæ actiones ad extrâ, vt definitum est in Conc. Lateran. sub Innoc. III. cap. 1. & in Conc. Tolet. 6. cap. 1.

Secundò, pro termino proximo, & immediato illius actionis, qui quidem secundum probabiliore Doct. sententiam, non est alius, quàm modus quidam, quo humanitas
Christi

Christi formaliter manet vnita cum persona Verbi: hic autem modus non est accidentalis, sed substantialis, vt docet S. Thom. q. 2. a. 6. cum sit de intrinseco & essentiali conceptu alicuius substantiæ, nempe Christi, prout est quoddam substantiale suppositum in diuina humanaque natura subsistens; vnde Martinus primus in Conc. Lateran. consultat. 5. can. 8. damnat eum, qui non confitetur proprie & secundum veritatem, in eodem Christo naturarum substantialem vnionem induisse & inconfuse.

Porro modus ille substantialis vnionis ex duabus vnionibus partialibus conflatus est, quarum altera est in corpore, altera in anima Christi; nam & corpus per se vnitum est verbo, similiter & anima eidem verbo per se vnita est: quod manifeste apparuit in triduo mortis Christi; tunc enim anima fuit a corpore separata, & tamen vtrumque seorsim mansit vnitum cum Verbo; vnde sequitur, quod in vtroque reperitur vnio partialis; materialis quidem in corpore, spiritualis autem in anima, cum vtriusque conditio id exigat.

Est etiam modus ille vnionis relatiuus saltem relatione transcendentali, cum dicat essentialem respectum partim ad humanitatem, tanquam ad subiectum, quod modificat, & tanquam ad terminum, quem vnit; partim ad ipsum Verbum diuinum, tanquam ad alium terminum, quem cum ipsa humanitate connectit.

Quæres, an vnio illa, quæ inter personam Verbi & inter humanitatem intercedit, sit omnium aliarum vnionum, quæ in creaturis reperiuntur, maxima & arctissima? Resp. affirmatiue; ratio est, quia illarum rerum vnio maxima & arctissima est, quæ magis accedunt ad indiuisiorem & indistinctionem: atqui natura diuina & humana in Christo, quatenus ambæ in eadem verbi diuini substantia vniuntur, maximè accedunt ad indiuisiorem, & indistinctionem, eò quod arctissimum ordinem habent ad inuicem, vtpote qui sit per aliquid, quod est simplicissimum & maximè vnum, scilicet per Verbi diuini substantiam; vnde S. Bern. lib. 5. de considerat. cap. 8.

Inter

Inter omnia, inquit, que rectè unum dicuntur, arcem tenet vnitatis Trinitatis, quã tres personæ una substantia sunt: secundo loco illa præcellit, quã è conuersos tres substantiæ, scilicet verbum, anima, & corpus vna in Christo persona sunt.

Hinc sequitur, illam vnionem, sicut est arctissima, sic etiam esse maxime indissolubilem; vnde S. Leo ser. 17. de passione, *In tantam, inquit, vnitatem Dei & hominis naturæ conuenit, ut nec supplicio dirimi potuerit, nec morte diiungi.*

SECTIO II.

An sola Filij persona naturam humanam assumpserit.

Sensus quaestionis est, an humana natura ita cum persona Filij fuerit vnita, vt solus Filius verè, & proprie incarnatus atque homo factus sit, non item Pater, aut Spiritus sanctus. Pro cuius resolutione

Dicendum est, certum esse ex fide, soli persona Filij naturam humanam fuisse vnitam, atque adeo solum Filium, non verò Patrem, aut Spiritum sanctum naturam humanam assumpsisse, & hominem factum esse.

Hæc veritas aperte constat ex quam plurimis scripturæ locis, vt S. Ioan. 1. *Verbum caro factum est:* & cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Id etiam expresse definitum est in varijs Conc. vt in Conc. Chalced. act. 5. Constantinop. 2. cap. 5. & continetur in omnibus symb. quibus Eccl. catholica vtitur.

Verum difficultas est, cum in diuinis omnia opera ad extra sint indiuisa, & tribus personis communia, quomodo vnio illa in sola persona Filij, non item Patris, ac Spiritus sancti fieri potuerit.

Ad huius difficultatis solutionem, obseruandum est id, quod docet S. Thom. 1. p. q. 40. a. 2. & communiter cum eo Theologi, personas diuinas constare essentiã diuinã tanquam aliquo communi, & suis proprietatibus

per-

personalibus tanquam ratione constitutivâ & distinctivâ illarum.

Hâc observatione suppositâ, ad propositam difficultatem respondetur, si per unionem & assumptionem humanæ naturæ intelligatur actio illa, qua cum persona verbi coniuncta fuit, illam esse communem toti Trinitati, ut supra dictum est; quod si per unionem intelligatur terminus immediatus illius actionis, quaraturque, quomodo persona Filij potius, quam Patris aut Spiritus Sancti immediate terminet, & sustentet ipsam naturam humanam, dicendum est id fieri, quia illam terminat, ipsique unitur, non per aliquid absolute & essentielle, sed per aliquid relatiuum, & personale sibi proprium. Hoc expressè definitum, & explicatum habetur in Conc. Tolet. 6. cap. 1. in professione fidei his verbis: *Cum tota corporata sit Trinitas cooperationem suscepti hominis, quoniam sunt inseparabilia opera Trinitatis, solus tamen Filius suscepit humanitatem in singularitate personæ, non in unitate naturæ; id est in eo, quod proprium est Filij, non quod commune Trinitati.*

Dices apud SS. Patres aliquando dictum reperiri, quod natura diuina humanam assumpsit; unde sequitur, cum illa Patri & Spiritui Sancto sicut & Filio communis sit, æquè dici posse Patrem, aut Spiritum Sanctum incarnatum esse, ac Filium. Resp. cum dicunt Patres, naturam Dei incarnatam fuisse, sensum esse (ut rectè explicat S. Th. 3. p. q. 3. a. 2.) personam Filij primariò & propriissimè naturam humanam assumpsisse, & sic fuisse incarnatam; consequenter autem, & secundariò diuinam naturam, quæ cum ipsa Filij persona identificatur, naturam illam humanam assumpsisse, adeoque fuisse carni unitam, atque eatenus esse & dici posse incarnatam.

Porro quamuis eo sensu modus ille loquendi verus sit, communiter tamen usurpari non debet, quin proprius & legitimus eius sensus explicetur; unde S. Damasc. 1. 3. de fide c. 6. licet eo utatur, de illo tamen postea dubitat, an verus & proprius sit, & an debeat usurpari.

SECTIO III.

An post duarum in Christo naturarum unionem
manserit proprietatum utriusque
naturæ distinctio.

Catholica fides docet (vt ex antè dictis satis constat).
Cita factam esse naturæ diuinæ & humanæ in persona
Verbi unionem, vt tamen manserit semper omnimo-
da proprietatum cuiusque naturæ distinctio. Huic autem
veritati, præter hæres. cap. præc. relatas & refutatas, op-
posita est noua hæresis Vbiquistarum, qui asserunt huma-
nam naturam Verbo diuino hypostaticè hoc ipso unitam
esse, quòd omnis plenitudo & energia diuinitatis Verbi sit
illi realiter communicata, & ita in eam transfusa, vt Chri-
stus etiam secundùm humanitatem, atque adeò quatenus
homo, verissimè dicatur esse Deus, omnipotens, æternus,
infinite, vbique præsens; vnde & Vbiquistarum appel-
lationem sortiti sunt.

Refellitur hæc hæresis, & nostræ fidei veritas probatur
1. ex scripturis, quæ utriusque naturæ proprietates in
Christo distinguunt 2. Cor. 13. *Etsi crucifixus est ex infirmi-
tate; se d' viuit ex virtute Dei*: 1. Petri 4. *Christo igitur passo in
carne*: 8. Ioan. 20. *Christus Dominus de se loquens, Ascen-
do, inquit, ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum me-
um, & Deum vestrum.*

Probatur 2. ex Conc. Chalced. act. 5. vbi definitum est,
*unum & eundem Iesum Christum Dominum unigenitum, in
duabus naturis inconsusibiliter cognoscendum esse, nullâ natura-
rum differentiâ sublata propter unionem, sed magis utriusque
naturæ proprietate in vnâ personam, & in vnâ substantiâ
concurrente*: & ex Conc. Lateran. 1. sub Martino I. can. 9.
*Si quis non confitetur propriè & verè naturales proprietates Dei-
tatis Christi & humanitatis indiminuè in eo & sine defectu
saluata, &c. sit condemnatus.*

Item in epist. Agathonis Papæ, quæ in sexta Synodo
M genæ

gener. act. 4. lecta & recepta est, dicitur *unquamque naturam Christi, proprietatem naturalem retinere, & habere diuinam omnia, quæ diuina sunt.*

Probat 3. ex S. Greg. Naz. in orat. de filio: *Vno capitulo, inquit, moneo, vt altiora ascribas diuinitati; humiliora autem natura humana attribuas: & S. Ioann. Damasc. lib. 3. de fide cap. 4. Diuinitatem, inquit, dicentes non nominamus ea, quæ sunt propria humanitati, neque de carne prædicamus ea, quæ sunt diuinitatis propria.*

Probat 4. ex absurdis, quæ positâ illâ hæresi consequuntur: si enim Christo secundum humanitatem proprietates diuinæ verè competere, sequeretur ipsum Christum secundum humanitatem suam esse authorem suæ humanitatis, & secundum animam suam esse creatorem suæ animæ; item secundum humanitatem suam existisse, antequam ipsa humanitas existeret, similiter secundum humanitatem suam neque pati, neque mori potuisse, atque adeò neque passum, neque mortuum fuisse; quæ omnia, quàm absurda sint, nemo non videt.

Est autem obseruandum Doctores catholicos non negare, imò vltro fateri, omnem plenitudinem diuinitatis, atque adeò diuinas omnes perfectiones naturæ humanæ Christi fuisse communicatas, non tamen eo sensu, quo illi hæretici volunt, quasi verò illæ diuinæ perfectiones naturæ humanæ attribui possint, aut de illa prædicari, seu de Christo secundum ipsam; sed solùm isto sensu, qui verissimus est, quatenus nimirum natura humana in ipsa

Verbi persona subsistit per ipsam Verbi subsistentiam, cum qua ipsius Verbi diuinitas, eiusque perfectiones omnes identificantur.

—§§—

SE-

SECTIO IV.

Quanam humana natura partes à Verbo
assumpta sint.

Dicendum 1. Filium Dei verum, & naturale corpus, eiusdemque rationis cum nostris corporibus assumptisse. Est de fide contra Manichæos & Cerdonianos, qui (vt refert S. Aug. lib. de hæres. cap. 41. & 66.) assererent, Christum Dominum non habuisse verum & naturale corpus, sed phantasticum & apparens. Refellitur hic error, & veritas opposita probatur iisdem autoritatibus scripturæ, Conc. & Patrum, quibus supra probatum est Christum Dominum veram naturam humanam assumptisse, verumque Deum ac verum hominem esse; nisi enim verum & naturale corpus assumpsisset, non posset dici verus homo, nec verè humanam naturam assumpsisset: vnde S. Aug. lib. 83. quæst. 14. Si, inquit, phantasticum fuerit corpus Christi, fefellit Christus; & si fefellit, veritas non est; est autem veritas Christus; non igitur phantasma fuit corpus Christi.

Dicendum 2. Filium Dei sicut verum corpus, sic etiam veram animam rationalem intellectu ac voluntate præditam, ac eiusdem naturæ cum animabus cæterorum hominum assumpsisse. Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit olim error Apollinaris, qui (vt refert S. Aug. lib. de hæres. cap. 55.) assererat, Verbum diuinum assumpsisse carnem sine anima, ipsumque Verbum fuisse instar animæ rationalis in carne assumpta.

Refellitur hic error, ac nostræ fidei veritas probatur 1. iisdem testimonijs, quibus supra constare diximus Christum esse, sicut verum Deum, sic etiam verum hominem; quod dici non posset, si animam humanam non assumpsisset, cum anima sit pars essentialis hominis.

Probatur 2. eadem veritas ex ijs scripturæ locis, in quibus dicitur Christum Dominum veram animam habuisse: S. Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*: S.

Ioan. 10. *Potestatem habeo ponendi (animam meam) & potestatem habeo iterum sumendi eam: quibus in locis animam proprie accipi pro anima humana docet S. Aug. lib. 83. quæst. 80. Item ex Conc. Ephes. cap. 13. ubi expressè asseritur, Dei Filium carnem animatam animâ rationali sibi copulasse: & in symb. S. Athan. Perfectus Deus, perfectus homo; ex anima rationali, & humana carne subsistens.*

Ex quibus sequitur, falsum & erroneum quoque esse id, quod aliqui Apollinaris discipuli dixerunt, qui, cum Euangelij testimonijs conuicti Filium Dei animam assumpsisse faterentur, illam tamen mente ac intellectu priuatam fuisse aiebant, eiusque defectum à verbo diuino suppletum fuisse; cum intellectus ad veritatem humanæ naturæ absolutè pertineat, nec anima humana perfecta esse possit sine intelligendi facultate, neque possibile sit, ut diuinitas in Christo suppleat rationem alicuius partis vel facultatis, cum omnis pars sit ens imperfectum & incompletum comparatione totius; unde & hæc opinio à S. Leone Papa ser. 3. de natiuit. Christi omnino reprobata est.

Dicendum 3. totum sanguinem, qui fuit in corpore Christi, fuisse ipsi verbo hypostaticè vnitum.

Probatur 1. ex scriptura; Hebr. 2. ubi Filius Dei dicitur participasse carni & sanguini sicut reliqui homines, ubi Apost. eodem modo de sanguine ac de carne loquitur, unde sequitur Verbum diuinum eodem modo sanguinem atque carnem assumpsisse: item ex omnibus alijs scripturæ locis, quæ peccatorum remissionem & hominum redemptionem attribuunt sanguini Christi, vt ad Ephes. 1. *In quo habemus redemptionem per sanguinem eius:* & 1. Ioan. 1. *Sanguis Iesu Christi, Filij eius, emundat nos ab omni peccato.*

Probatur 2. ex Conc. Ephes. in epist. ad Nestorium, ubi dicitur *Verbum factum esse hominem assumptione carnis & sanguinis:* & in Conc. Chalced. act. 1. ubi lecta & approbata est quædam epist. S. Cyr. ad Acacium, in qua ipse ait: *Verbum caro factum est, id est, carnem & sanguinem assumpsit.*

Probatur 3. autoritate Clementis VI. in extrauaganti (vniigenitus) de pœnitentijs & remissionibus, vbi affirmat modicam guttam sanguinis Christi propter unionem cum verbo diuino suffecisse ad redemptionem totius humani generis.

Probatur 4. hâc ratione; omne id, quod ad veritatem humanæ naturæ pertinet, à Verbo diuino assumptum fuit, vt constat ex antè dictis, cum fuerit verus homo: atqui sanguis pertinet ad veritatem humanæ naturæ; siue enim informetur ab anima rationali (vt plerique sentiunt) siue habeat formam distinctam, semper tamen est pars omnino necessaria ad conseruationem corporis humani, quâ sublatâ tota hominis natura corrumpitur, neque homo ipse operari neque subsistere ad momentum potest: vnde concludendum est, illum à Verbo diuino fuisse assumptum.

Obijcies vulgatum illud axioma S. Damasc. quod Verbum assumptum, nunquam dimisit: atqui in triduo mortis Christus dimisit sanguinem, cum ab ipsius corpore separatus fuerit. Resp. quod, etsi sanguis Christi totus effusus fuerit, non tamen fuit à Verbo separatus, neque fuit corruptus, sed diuinitus asseruatus suam partialem formam sanguinis retinuit, ac post triduum denuò à Christo resurgente resumptus fuit. Et hoc constat, tum ex communi Doctorum consensu, tum etiam ex eo, quod refertur in Direct. Inquisitorum part. 2. quæst. 10. num. 1. à Clemente VI. damnatum fuisse id, quod quidam concionator publicè in Ecclesia Barcinonensi dixerat, sanguinem Christi fuisse in eius morte à diuinitate separatum; quam doctrinam Inquisitor fidei vt hæreticam redarguit, ad eamque publicè retractandam, illius summi Pontificis autoritate concionatorem illum adegit.

Quod ad alios tres humores spectat, cum ad integritatem & veritatem humanæ naturæ pertineant, valde probabile est, illos fuisse à Verbo assumptos, sicut & dentes, & capillos & unguis, quos aliqui probabiliter existimant esse animatos; & quamuis non essent, ita tamen ad complementum corporis humani pertinent, vt S. Aug. in

Enchir. cap. 88. & lib. 12. de ciuit. cap. 19. existimet, illos reperiendos esse in corporibus beatorum post resurrectionem.

SECTIO V.

Quo ordine partes humanæ naturæ à verbo assumptæ sint.

Spectetur ordo temporis, dicendum est, nec corpus, nec animam Christi fuisse ante unionem hypostaticam cum Verbo diuino; sed omnes humanæ naturæ partes eodem temporis momento, quo esse inceperunt, simul à Verbo assumptas fuisse. Ita S. Thom. quæst. 6. a. 4. & hæc propositio de fide est, vt constat ex 6. Synodo gener. vbi act. 11. lecta est epist. Sophronij, & act. 13. approbata, in qua hæc verba habentur; *Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro; simul caro animata rationalis, simul Dei Verbi caro animata rationalis*; & in 5. Synodo gener. apud Niceph. lib. 17. hist. cap. 28. hic canon tertius legitur; *Si quis dixerit prius formatum corpus Christi in utero sanctæ Virginis, & deinceps unitum ei Verbum esse, anathema sit.*

Hanc etiam veritatem tanquam de fide docent SS. Patres. S. Hieron. apolog. cont. Ruffinum lib. 2. S. Leo Papa epist. 11. ad Iulianum, S. Fulgent. lib. de fide ad Petrum cap. 18. & S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 11.

Probari insuper potest hæc ratio, quia, si aliquo temporis momento partes humanitatis Christi prius concepta fuissent, ac posita in rerum natura, quam Verbo vniuerentur, sequeretur beatissimam Virginem non concepisse Deum, sed tantum hominem, qui postea futurus erat Deus, quod sapit hæresim Nestorij, & in Conc. Ephes. cap. 3. damnatum est.

Quod si spectetur ordo naturæ & rationis, docet S. Thom. quæst. 6. a. 1. & seqq. animam prius naturam fuisse Verbo unitam, quam corpus, & spiritum seu mentem, vel intellectum prius, quam animam, ipsamque animam

intellectu mediante sicut & corpus mediante animâ fu-
isse à Verbo assumptum. Ita S. Aug. lib. de agone Chri-
stiano cap. 18. *Immortalis veritas per spiritum animam & per
animam corpus suscipiens, toto homine assumpto eum ab infir-
mitatibus suis liberavit : & in 6. Synodo gener. act. 18. in
edicto fidei Constantini Pogonati Imperatoris dicitur,
Verbum sibi compaginasse corpus & animam per spiritum ex
sancta & immaculata Virgine, & carnem quoque mediante a-
nimâ rationali; quod quidem edictum ab ipso Conc. & à
summo Pontifice Leon. II. approbatum fuit, vt patet ex
ipsius Leonis epist. ad dictam Synodum.*

SECTIO VI.

An Christus aliquos defectus corporis
assumpserit.

Observandum est, corporales defectus in duplici esse
differentia, alij enim communes sunt omnibus ho-
minibus, & totam naturam consequuntur, vt sunt
mors, fames, sitis, dolor, &c. alij vero ex causis quibus-
dam particularibus proueniunt, suntque tantum in ali-
quibus hominibus, vt sunt lepra, febris, & alia id ge-
nus. Hâc distinctione suppositâ

Dicendum 1. Filium Dei assumendo corpus huma-
num, simul etiam assumpsisse omnes illos defectus, qui
sunt communes toti naturæ humanæ; atque ita assump-
pisse corpus passibile, & obnoxium fami, siti, æstui, frigori,
dolori, morti, & similibus, atque re ipsa hæc omnia
perpeffum fuisse.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit olim er-
ror Seuerianorum, qui (vt refert Niceph. lib. 18. cap. 29.)
asserbant, corpus Christi non fuisse, verè & propriè pas-
sibile, & cum sensu doloris vulnerabile; quem errorem
secuti sunt Armenij quidam, vt refert Euthymius in sua
Panoplia parte 2. tit. 10.

Refellitur hic error, & veritas fidei nostræ probatur 1.

M 4

ex scri-

Ex scriptura. II. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: &c. vulneratus est propter iniquitates nostras. Vbi hæc particula (verè) notanda est; S. Luc. 24. Oportebat Christum pati.

Probatur 2. ex varijs Conc. Ephesino, anathematismo 12. Chalcedon. act. 5. Lateran. sub Martino I. conf. 5. can. 4. istam veritatem definientibus.

Probatur 3. ex S. Cyril. Hieros. catechesi 13. *Passus est* inquit, *Iesus pro hominibus verè: non enim apparentia est crux, neque opinio redemptio, non imaginaria mors, & fabulatoria salus; verè crucifixus est, & non confundimur, neque negamus, sed potius in eo gloriamur.* Hanc veritatem tanquam fide certam profitentur communiter SS. Patres. S. Ambr. lib. 2. de fide cap. 4. S. Aug. epist. 146. S. Leo Papa epist. 10. S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 28. & reliqui omnes.

Dicendum 2. Filium Dei non assumpsisse defectus illos, qui ex causis particularibus consequuntur, v. g. deformitatem, morbos, & similes. Ita S. Thom. *quæst. 17. 2. 14.* & cum eo communiter omnes. Ratio est, quia ibi tantum reperiuntur defectus illi, ubi eorum causæ & radices locum habent: atqui defectuum illorum causæ, aut radices non fuerunt in Christo; oriuntur enim vel culpa seu vitio aut ignorantia hominis, vel ex defectu & imbecillitate virtutis formatricis, quæ est in parentibus; nulla autem culpa in Christo fuit, aut esse potuit, nullum vitium, nulla ignorantia aut inconsideratio, neque virtus illa, quæ eius corpus formatum fuit, imbecillis aut infirma fuit, cum de Spiritu Sancto conceptus fuerit, imò opera, quæ miraculose à Deo facta sunt, semper fuerint perfectissima, proindeque, cum Christi corpus fuerit miraculose per Spiritum Sancti virtutem formatum, dicendum est, illud fuisse perfectissimum, pulcherrimum, optimo temperamento præditum, & omnibus partibus suis absolutissimum.

SECTIO VII.

An Christus in anima sua defectus aliquos habuerit.

DE quatuor praesertim defectibus difficultas aliqua esse potest, scilicet de peccato, de fomite peccati, de ignorantia & de passionibus seu motibus appetitus inferioris; de quibus hic sigillatim, breuiter tamen agendum nobis est.

Dicendum igitur 1. Christum Dominum nullum unquam contraxisse peccatum origin. nec vllum actuale etiam leuissimum commississe.

Probat ex scriptura. 1. S. Petri 2. vbi de Christo dicitur, quod peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius; Hebr. 4. Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato; & cap. 7. vocatur Sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus. Eadem veritas definita est in Conc. Ephes. can. 10. & Lateran. sub Martino I. conf. 5. can. 5. & ab omnibus SS. Patribus vnanimiter tanquam certissima ex fide assertitur.

Quæres, quo sensu debeant intelligi hæc verba Ps. 21. *Deus Deus meus, respice in me; quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum, quæ communiter à sanctis Patribus Christo patienti adaptantur. Omisâ impiâ & blasphemâ cuiusdam hæretici explicatione, qui (vt refert Cardin. Hosius lib. 1. de hæresib. nostri temporis) hæc verba Christi desperantis esse asseruit. Resp. duplicem illorum verborum à SS. Patribus expositionem afferri. Prima est, Christum ibi non in sua, sed in membrorum suorum, hoc est, omnium hominum persona de illorum peccatis, non de suis loqui. Ita S. Leo Papa serm. 16. & 17. de passione, S. Greg. Naz. orat. 36. quæ est quarta de Theologia, S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 19. & S. Thom. qu. 15. a. 1. ad 1. Secunda expositio est, verba illa esse quidem Christi loquentis in sua persona, illum quæ delicta appel-*

Ms

lase

lisse sua, quæ nostra erant, & à nobis commissa, eò quòd pro illis sponsores se præstitisset, diuinæque iustitiæ satisfacere ad rigorem deberet. Ita S. Ambr. lib. de Incarnationis dominicæ sacramento cap. 5. S. Hieron. in illum Pl. 21. S. Aug. in enarratione eiusdem Pl.

Dicendum 2. Christum Dominum non modò peccatum nullum commisisse, sed nec committere potuisse; ac proinde fuisse prorsus impeccabilem. Ita communiter S. Patres. S. Athan. lib. de Incarnat. Christi post medium Verbi (inquit) Incarnatio secundum naturam Dei facta, nostrorum vitiorum susceptibilis non fuit. S. Cyril. Alexand. lib. contra Antropomorphitas cap. 23. vocat illos stolidos prorsus ac dementes, qui Christum, nescio quo pacto, peccare posse affirmant.

Ratio autem illius impeccabilitatis in Christo ex triplici potissimùm capite defumitur. 1. ex vnione humanitatis eius cum diuinitate, quæ quidem diuinitas cum sit infinita simpliciter in omni genere sanctitas, humanitatem Christi Domini ita sanctificat (sicut infra dicitur) vt quemadmodum ipsa diuinitate nulla maior aut altioris ordinis sanctitas esse aut cogitari potest, ita humanitatis Christi sanctificatione, nulla maior aut altioris ordinis esse aut cogitari queat; cum qua sanctificatione proinde nullum peccatum stare potest, cum illi absolute & omnimodò sit oppositum, vnde S. Greg. Naz. citat. orat. 36. de Christo Domino loquens, *Quia, inquit, illius voluntas tota Deificata est, Deo procul dubio non aduersatur.* 2. ex visione beatificæ essentiæ diuinæ, quâ Christi anima frui à primo instanti suæ conceptionis inceptit, vt infra dicitur; hæc autem visio ex se est cum omni peccato impossibilis. 3. denique ex gratia consummata, quâ eius anima prædita est, quæ quidem, cum longè maior extiterit, quam in omnibus sanctis & Angelis fuerit aut futura sit, eius voluntatem ita in bono stabilire potuit, vt vel ex hoc capite etiam impeccabilis dici potuerit.

Dicendum 3. in Christo peccati fomitem nullo modo fuisse. Ita S. Thom. q. 15. a. 2. & probatur, quia fomes peccati ex peccato originali prouenit: atqui in Christo

pecc.

peccatum originale nec fuit, nec esse potuit: ergo nec fomes peccati, sublatâ enim causâ tollitur effectus. Præterea eadem rationes, quæ probant in Christo peccatum esse non potuisse, probant etiam in illo peccati fomitem non fuisse; cum idem profus sit habere in se fomitem peccati, ac habere in se inordinatam inclinationem ad peccatum, ac proinde esse peccabilem; quod tamen de Christo nullatenus dici posse supra probatum est.

Dicendum 4. in anima Christi nullam fuisse ignorantiam. Ita S. Thom. art. 3. Probatur 1. ex scriptura S. Ioann. 1. dicitur Christum Dominum fuisse *plenum gratiæ & veritatis*; & cap. 21. dixit illi S. Petrus: *Domine, tu omnia nosti*: & Coloss. 2. dicit Apost. quod *in illo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*. Probatur 2. ex 6. Synodo act. 13. vbi approbata est epist. Sophronij, in qua damnatur hæresis Agnoitarum, qui asseriebant, Christum Dominum ignorasse diem iudicij extremi.

Obijcies, in euang. Luc. 2. dici, quod puer Iesus proficiebat sapientiâ & ætate, ergo aliquid illius sapientiæ deerat, si in ea proficiebat. Resp. cum S. Greg. Naz. orat. in S. Basilium, Iesum dici profecisse sapientiâ, non quod incrementum aliquod acceperit, cum ab initio sapientiâ plenus esset, sed quod sapientiam suam hominibus paulatim magis ac magis detegeret.

Dicendum 5. animam Christi Domini verè fuisse passibilem, id est, potuisse moueri affectibus illis, qui passiones dicuntur. Ita S. Thom. a. 4. & seq. & constat manifestè ex scripturis Christum multos eiusmodi affectus re ipsâ habuisse, vt tristitiam, S. Matth. 26. timorem seu pauorem S. Marc. 14. iram, eiusdem S. Marc. 3.

Hæ tamen passiones longè diuersæ fuerunt in Christo ab illis, quæ in nobis solent oriri; in illo siquidem (vt dicit S. Aug. lib. 14. de ciuit. c. 8.) fuerunt ordinatissimæ, quocirca S. Thom. loco citato triplex discrimen assignat inter passiones, quæ in Christo fuerunt, & illas, quæ in nobis. Primum ex parte principij; quia in Christo seque-

bantur semper rationis deliberationem, in nobis illam saepe anteuertunt. Secundum ex parte obiecti; quia Christi passiones habuerunt semper obiectum recte rationi consentaneum, nostra verò sapissime feruntur in obiectum ipsi rationi repugnans. Tertium denique ex parte effectus; in Christo enim ratio nullo modo ab eius passionibus impedita est, in nobis verò passiones ipsam rationem vel impediunt, vel etiam aliquando prorsus obruant: quibus de causis aliquibus SS. Patribus visum est, huiusmodi motus & affectus in Christo, non passiones sed propassiones dici debere.

CAPVT III.

De modo, quo de mysterio Incarnationis loquendum est.

Praecipuae difficultates, quae in modis loquendi de mysterio Incarnationis occurrere possunt, oriuntur praesertim ex communicatione idiomatum, seu proprietatum vtriusque naturae, diuinæ scilicet & humanæ, in vna Christi persona; idcirco de illa idiomatum communicatione agendum nobis est.

SECTIO I.

An in Christo aliqua communicatio idiomatum admittenda sit.

Cum per vnionem hypostaticam (vt ex antè dictis constat) duæ sint naturæ in persona Verbi vnitæ & in illa subsistentes, diuina scilicet, quæ ipsius Verbi propria,

pria est, & humana, quam assumpsit; hinc oritur duplex communicatio respectu illius diuinæ personæ; vna ipsarum duarum naturarum; altera proprietatum seu attributorum cuiusque naturæ: prior in eo consistit, quod duæ naturæ prædicentur in concreto de persona Verbi; posterior quod etiam attributa & proprietates vtriusque naturæ in concreto de eadem persona similiter prædicentur. Iuxta priorem recte dicimus (Filius Dei est Deus, vel Filius Dei est homo) iuxta posteriorem (Filius Dei est æternus, infinitus, impassibilis, vel Filius Dei est temporalis, finitus, passibilis) quod sic intelligendum est; est æternus secundum diuinitatem, temporalis secundum humanitatem, & sic de alijs. Hæc obseruatione supposita

Dicendum est, aliquam idiomatum seu proprietatum communicationem verè & propriè in Christo esse admittendam, est de fide.

Probatur in primis ex ijs scripturæ locis, in quibus ea Christo Domino tribuuntur, quæ naturæ tum diuinæ, tum humanæ propria sunt, vt S. Ioan. 3. *Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo*: S. Luc. 1. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*: S. Ioan. 8. *Antequam Abraham fieret, ego sum*.

Probatur 2. ex Conc. Ephes. in anathematismis sanct. Cyr. in quibus damnantur Nestoriani, qui communicationem idiomatum negabant, asseriturque Christum secundum veritatem esse & dici verum Deum & verum hominem.

Probatur 3. ex sancto Leone Papa epist. 83. ad Palæstinos: *Non interest, inquit, ex qua substantia Christus nominetur, cum inseparabiliter manente unitate personæ, idem sit & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei Filius propter vnam cum Patre Deitatem*: & sanct. Damasc. lib. 3. de fide cap. 3. *Verbum, inquit, ea, quæ humanitati conueniunt, sibi vendicat, ac vicissim carni, quæ sua sunt, impartit, communicationis videlicet ratione ob mutuam partium inter se communicationem ac personalem unionem.*

Hinc

Hinc intelligitur, quo sensu accipienda sint ea, quæ ipse Christus de se aliquando dixit, in quibus aliqua contradictio esse videtur, vt, cum dixit: *Pater maior me est*, S. Ioann. 14. *Ego & Pater unum sumus*, S. Ioann. 10. Hæc enim, quamuis in speciem sibi contradicere videantur, sunt tamen verissimè dicta; siquidem in priori loco Christus de se secundum humanam naturam loquitur; in posteriori vero secundum diuinam.

SECTIO II.

Traduntur quædam regula in hac communicatione idiomatum enuncianda obseruanda.

Prima est, de omnibus nominibus positis pro persona Christi seu pro supposito Verbi diuini, possunt in concreto prædicari nomina omnia, quæ naturam diuinam vel humanam, aut illarum proprietates seu attributa significant. Ita S. Thom. q. 16. a. 4. & hæc etiam expressa est doctrina S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 4. sic loquentis: *Cum de persona, inquit, verba facimus, siue ab utraque natura simul, siue ab altera duntaxat eam appellemus, utriusque nature proprietates ipsi imponimus; etenim Christus (qua vox utrumque complectitur) Deus & homo dicitur, creatus & increatus, passibilis & impassibilis.*

Ratio huius regulæ est, quia cum nomina in concreto significant id, quod habet formam per ipsa significatam, sensus illarum propositionum erit, Verbum diuinum habere naturam diuinam aut humanam, vel proprietates diuinas ratione naturæ diuinæ, aut humanas ratione humanæ; quod quidem suppositâ veritate Incarnationis ipsius Verbi verissimum est: vnde quocunque nomine vocetur Christus, siue dicatur Verbum, siue Dei Filius, siue filius hominis (vt seipsum per sepe vocat in Euang.) siue alio quocunque vocabulo designetur, dummodo per illud persona ipsius Christi seu suppositum Verbi diuini significetur, verè & propriè de illo natura diuina & humana,

humana, & vtriusque proprietates in concreto prædicari poterunt: e. g. demonstrato Christo verum erit dicere, quod & Apost. Petrus dixit Act. 10. *Hic est omnium Dominus*; verum etiam erit dicere, quod idem dixit 1. Pet. 2. *Hic passus est pro nobis*, &c. & *peccata nostra in se pertulit in corpore suo super lignum*.

Secunda regula: de nominibus, quæ pro Christi persona ponuntur, non possunt in abstracto prædicari nomina pertinentia ad humanam eius naturam, dicendo v. g. (Verbum diuinum est humanitas) ac multo minus illius naturæ proprietates; neque etiam v. la nomina vnius naturæ possunt in abstracto prædicari de nominibus alterius naturæ, dicendo v. g. (diuinitas est humanitas, aut diuinitas est mortua) Ita S. Thom. art. 5. Cuius ratio hæc est, quia significaretur tunc identitas personæ cum natura humana aut eius proprietatibus, aut identitas ipsius diuinitatis cum humanitate; quod esset profus à veritate alienum.

Possunt tamen nomina diuinæ naturæ propria prædicari etiam in abstracto de nominibus positis pro ipsa diuini Verbi persona; vnde Apost. 1. Cor. 1. vocat Christum *Dei virtutem & Dei sapientiam*. Ratio huius differentiæ est, quia proprietates diuinæ cum ipsa Verbi persona identificantur, vnde fit vt de illa etiam in abstracto prædicari possint, quod de humanæ naturæ proprietatibus dici non debet.

Tertia regula: nulla humanæ naturæ proprietas etiam in concreto potest de Christi persona prædicari cum reduplicatione Deitatis, neque proprietas vlla naturæ diuinæ cum reduplicatione humanitatis: e. g. dici non debet, quod Christus quatenus Deus passus aut mortuus fuit, & contra quod quatenus homo sit omnipotens, æternus, &c. Ratio est, quia inde sequeretur per vnionem hypostaticam confusas esse in Christo naturas, aut illarum proprietates; quod est contra huius mysterij veritatem, vt supra demonstratum est: vnde, quando in aliqua propositione affirmatur vel negatur aliquid de Christo cum

redu-

reduplicatione alicuius naturæ, videndum est, ut hæc illi contentiar secundum naturam illam; aliàs propositio falsa esset.

Quarta regula: nullum prædicatum, quod formaliter includit personam humanam, aut excludit diuinam, debet attribui Christo, e. g. dici non debet, quod Christus est purus homo, quod est aliud à Deo; quia hæc & similes propositiones significant vel Christi personam non esse diuinam, vel duas esse in illo personas; quod à veritate prorsus alienum est.

SECTIO III.

Observationes aliqua traduntur super regulis superiori sectione propositis.

Quamuis regula superius tradita verissima ac certissima sint, nihilominus, ut in modis loquendi de mysterio Incarnationis nihil excidat, quod vel minimum ab illius veritate discordet, aliqua hic adhuc obtexuanda supersunt.

Primum est, cauendos esse certos loquendi modos quibus, quamuis ad rigorem secundum supra dictas regulas vti licitum sit, quia tamen ab aliquibus hæreticis vsurpatisunt ad aliquos errores contra huius mysterij veritatem inuehendos, vel quia ipsis erroribus fauere aliquo pacto videntur, ideo ab illis abstinere tutius est. vnde S. Thom art. 8. rectè dicit, quod *nequidem nomina debemus habere cum hæreticis communia*, hanc ob causam quamuis hæc propositiones (Christus est creatura, vel Christus incepit esse) in aliquo sensu veræ sint, & ita vsurpata reperiantur à quibusdam sanctis Patribus; quia tamen Ariani illis vsi sunt, ut ipsius Filij Dei diuinitatem impugnant, tutius est vel absolute ab illis abstinere, ut monet ibidem S. Doctor, vel non nisi cum reduplicatione ipsius naturæ humanæ ijs vti.

Ob eandem rationem hæc alia propositio (Christus est

est Dei seruus) communiter vsurpari non debet, quia scilicet tum Ariani, tum etiam Nestoriani hoc loquendi modo utebantur; illi, vt Christum Deum esse negarent; isti, vt personam in eo humanam assererent: vnde in Conc. Ephes. in epist. ad Nestorium hic loquendi modus reiectus est, sicut & in epist. Adriani I. ad Episcopos Gallicia & Hispania, & in Conc. Francoford. aduersus Elipandum Archiepiscopum Toletanum, qui hanc formulam loquendi abutebatur.

Eadem ratione, Christus Filius Dei adoptiuus dici non debet, vt obseruat S. Thom. q. 23. art. 4. si quidem nomine Filij adoptiuus connotatur, seu significatur ille, qui est extraneus, ac proinde, qui non est Filius Dei naturalis: Vnde S. Hilar. lib. 3. de Trinit. *Hic est verus & proprius Filius origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione.*

Secundum est, quoties de hoc mysterio ad populum verba facienda sunt, abstinendum esse ab ijs omnibus loquendi modis, qui, licet sint veri, possent tamen aliquo pacto esse parum aurium offensusi; omnia enim, quae dicuntur, ad edificationem audientium dici debere monet Apost. 1. Cor. 14. Vnde, quoties de Christo Domino loquendum est, videndum, ne aliquid excidat, quod vel reuerentiae ipsi debita, vel huius mysterij veritati quocunque modo repugnare videatur, e. g. quamuis propositiones illae, quibus diceretur Christus minus sapiens, aut minus potens quam pater, aut Angelis inferior, verae sint, si de illo praecise secundum naturam humanam intelligantur, cum & ipse Christus eo sensu de se dixerit, Patrem maiorem se esse, & Apost. Heb. 2. eundem dicat modico quam Angeli minoratum: quia tamen haec & similes propositiones in animis audientium aliquam posunt ingenerare cogitationem huius mysterij veritati aut reuerentiae Christo debita parum consentaneam, id eo ab illis abstinendum est.

Tertium est, ab omnibus quoque loquendi modis minus aptis, de quibus aliqua inter ipsos Theologos controuersia est, tutius esse omnino abstinere, quam ad ostentationem

rationem ingenij, vel doctrinæ ipsi uti, aut eos (præsertim coram laicis) propugnare velle; talis est ista propositio (Christus est homo diuinus) quæ quamuis aliquo sensu possit sustineri, cum etiam Verbum ipsum dicatur Verbum diuinum, nihilominus cum aliquam difficultatem hæc denominatio patiat, videaturque significare hominem illum, de quo prædicatur, non esse Deum, sed accidentalem tantum habere cum Deo coniunctionem, idcirco melius est ab illa abstinere; vnde & S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 12. ob eandem rationem negat, Christum dici debere hominem Deiferum. Talis est etiam hæc alia propositio (homo factus est Deus) quæ licet aliquo sensu possit esse vera, nimirum si per illam intelligatur, factum esse ut homo sit Deus; in sensu tamen proprio & genuino falsa est, ut docet S. Thom. art. 7. significatio enim prius hominem extitisse, postea factum esse Deum; quod est profusum à veritate alienum.

Quartum denique & vltimum hic obseruandum est. SS. Patres non semper secundum rigorem logicum, sed interdum oratorio more de hoc mysterio locutos fuisse, proindeque à regulis præc. sect. traditis aliquando recessisse, & nomina abstracta pro concretis, & concreta pro abstractis quandoque usurpasse; vnde apud illos propositiones quædam reperiuntur, quæ non tam secundum propriam verborum significationem accipiendæ sunt, quam secundum sensum ab illis intencum, qui semper verus & orthodoxus fuit; quare cum e. g. legitur apud quosdam, carnem Christi fuisse Deificatam, sensus est, quod, eum homo carne constans verè sit Deus, eius caro etiam verè est caro Dei, & eo sensu dici potest caro Deificata. Cum item dicunt Filium Dei assumpsisse hominem, sensus illorum est, Filium Dei humanam naturam, non verò humanam personam assumpsisse; & sic dicendum est de quibusdam alijs propositionibus, quæ passim apud illos occurrere possunt.

CA.

CAPVT IV.

De Gratia Christi.

SECTIO I.

Qualis fuerit Gratia Christi.

Nomine gratiæ hîc intelligimus in genere; illud, per quod aliquis Deo gratus & dilectus efficitur, ac proinde iustus & sanctus: cùm autem certum sit, Christum Dominum non solum secundum diuinitatem, sed etiam secundum humanitatem fuisse Deo gratum ac dilectum (quod & testimonio cœlitus misso tum in eius baptismo, tum in transfiguratione declaratum est) ac proinde iustum & sanctum, vt sæpe in scripturis vocatur; quaestio est, quâ ratione fuerit (in quantum homo) Deo gratus ac dilectus, seu per quid eius humanitas fuerit formaliter sanctificata. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Christi humanitatem sanctificatam fuisse per gratiam habitualement, eius animæ infusam.

Probatum 1. ex cap. 11. 11. Vbi de Christo dicitur, quòd *requiescet super eum spiritus Domini*, quo loco per spiritum Domini gratiam habitualement sanctificantem intelligi docet S. Thom. q. 7. a. 1. Item ex cap. 1. S. Ioan. vbi Verbum incarnatū dicitur *plenum gratiæ & veritatû. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus*; vnde sic argumentari licet: Christus plenus fuit illâ gratiâ, quæ ex eo tanquam fonte in nos effluit, & per quam sanctificamur; atqui gratiam habitualement nos ex illo accipimus, & per illam sanctificamur, vt supponimus ex tractatu de Gratia; ergo Christus fuit præditus, imò plenus gratiâ illâ habituali sanctificante.

Probatum 2. ex Athan. serm. 2. cont. Arianos, vbi de Christi-

Christo sic loquitur: *Quia ipse ut homo gratiam accepit, inde etiam factum est, ut nos etiam acceperimus.*

Probatur 3. ratione ducta ex his Apost. verbis Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui;* Vbi enim est conformitas sanctitatis, ibi eadem forma sanctificans debet reperiri; unde sequitur, quod, cum inter Christum & alios iustos conformitas illa secundum Apost. mentem reperiri debeat; sicut iusti per gratiam habitualement sanctificantur, sic etiam Christus per eandem dici debeat sanctificatus.

Dicendum 2. Christi humanitatem præterea fuisse quoque sanctificatam per ipsammet diuinitatem, cui vnica fuit in persona Verbi.

Probatur 1. ex cap. 10. Act. vbi sanct. Petrus dicit Christum fuisse vnctum Spiritu sancto, quo loco per vnctionem sanct. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 26. intelligit sanctificationem; quasi dicat sanctus Petrus Christum ideo fuisse sanctum, quia ipsamet diuinitate vnctus & sanctificatus fuit.

Probatur 2. ex 6. Synodo gener. act. 17. vbi dicitur voluntatem Christi ideo nihil contrarium Deo velle, quia deificata est, id est sanctificata per diuinitatem, cui vnica est.

Probatur 3. ex S. Greg. Naz. orat. 36. num. 93. & 94. vbi dicit, Christum vt hominem esse diuinitate ipsam vnctum, id est sanctificatum: nec illam vnctionem fieri per aliquam operationem vt in alijs, qui sanctificantur, sed totius diuinitatis vnctis presentia; & S. Damase. lib. 3. de fide cap. vbi sic loquitur: *Ipsæ Christus seipsum vnxit, vnctus vt Deus, vnctus autem vt homo? vnctio autem humanitatis est diuinitas.*

Probatur 4. ex eo, quod actiones humanitatis Christi fuerunt infiniti meriti ac valoris, vt dicitur c. 6. unde sequitur, ipsius sanctitatem fuisse infinitam, quia valor moralis & meritum actionum fundatur præsertim in sanctitate personæ operantis, vt supponimus ex tractatu de gratia; non potest autem intelligi, quomodo Christus secundum humanitatem fuerit infinite sanctus, nisi in quantum

eius humanitas per ipsammet diuinitatē fuit sanctificata.

Dicendum 3. humanitatem Christi à primo instanti suæ conceptionis fuisse duobus supradictis modis sanctificatam; fuit enim à primo illo instanti Verbo diuino vnita, vt ex antedictis constat; vnionis autem illius excellentia hoc postulabat, vt anima Christi gratiâ illâ & sanctitate habituali donaretur, cū ratione illius vnionis à primo illo instanti dignissima esset, cui gratia illa conferretur.

Quæres 1. an, sicut Christus habuit gratiam habitualem sanctificantem, sic etiam gratiam actualem excitantem, & adiuuantē acceperit ad actus supernaturales eliciendos, sicut & ceteri homines ex eius meritis eam accipiunt? Resp. negatiuè: sicut enim beati in cœlo gratiâ illâ excitante, & adiuuante non indigent, quia clara Dei visio, & eius perfectus ac beatificus amor illis sufficiunt ad actus virtutum supernaturalium eliciendos, qui eorum statui conueniunt; sic cū anima Christi fuerit à primo instanti conceptionis excellentissimo lumine gloriæ prædita, proindeque clarâ essentia diuinæ visionē, eiusdemque amore beatifico dotata, nullâ præterea actuali gratiâ indiguit ad quosuis virtutum actus exercendos.

Quæres 2. an gratiâ illâ, quæ gratis data vocantur, Christo collatæ fuerint? Resp. affirmatiuè; ratio est, quia hæ gratiæ maximè aptæ fuerunt ad eâ opera exercenda, per quæ ipse Christus generis humani redemptionem perfecit; vnde conuenientissimum fuit, vt in gradu perfectissimo illi conferrentur.

Quæres 3. an gratia habitualis Christi aliquod incrementum acceperit? Resp. negatiuè; Ratio est, quia gratia collata fuit Christo à primo instanti conceptionis intuitu vnionis hypostaticæ, vt supra dictum est; illius autem vnionis dignitas & excellentia requirebat, vt in Christo talis gratiæ plenitudo inesset, quæ nullum postea incrementum acciperet. Id etiam præterea constat ex eo, quod gratia non augetur in statu viæ secundum legem Dei ordinariam, nisi per merita; atqui Christus nihil sibi meruit

rui

Iuit quoad animam, & perfectiones illi inexistentes, vt infra dicitur; vnde S. Greg. Nazian. epist. 1. ad Cleodonium paulò post initium exponens illi fidem cath. sic loquitur: *Si quis Christum ex operibus perfectum esse dixerit, anathema sit;* ex quo loquendi modo patet, hanc veritatem, vt fide diuinà credendam, ab illo propositam fuisse.

Nec his obstat, quòd S. Luc. cap. 2. dicitur puerum Iesum profecisse gratià & sapientià apud Deum & homines: vt enim docet S. Thom. q. 7. a. 12. ad 3. particulis istis (*Sapientià & gratià*) non intelliguntur habitus; sed ipsa opera sapientiæ, & gratiæ; sensusque est, Christum pro aratis suæ progressu perfectiora opera sapientiæ & gratiæ exercuisse; solet enim scriptura (vt monet S. Doctor) opera virtutum nuncupare ipsomet nomine virtutum.

SECTIO II.

An in Christo fuerint virtutes & dona Spiritus Sancti.

Qvæstio intelligenda est non de virtutibus intellectualibus, vt sapientià, scientià, de quibus postea; sed de virtutibus propriè dictis, siue moralibus, siue Theologicis. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. in Christo fuisse omnes virtutes, quæ nullam secum imperfectionem includunt eius beatitudini repugnantem. Hoc constat ex eo, quòd (vt docet S. Thom. q. 7. a. 2.) virtutes ab ipsa gratia tanquam à proprio fonte deriuantur; vnde, cum in Christo fuerit gratia perfectissima, sequitur, quòd ex illa perfectissima etiam virtutes processerint.

Diximus in assertionem, virtutes illas in Christo fuisse, quæ nullam includunt imperfectionem eius beatitudini repugnantem; supponimus enim id, quod ex dicendis seq. cap. constabit, animam Christi fuisse à primo instan-

ti suæ creationis beatam, id est clarâ & intuitivâ Dei visione præditam.

Hinc sequitur 1. in Christo non fuisse fidem; virtus enim illa nullo modo potest cum visione beatifica consistere, vt docet S. Thom. art. 3.

Sequitur 2. in Christo non fuisse spem; primum enim illius virtutis obiectum, est animæ beatitudo nondum obtenta, vt docet S. Thom. art. 4. At Christi anima (vt dictum est) à primo instanti suæ conceptionis fuit beata.

Dices, videri Christum vtramque virtutem habuisse; de illo enim dixit Isaias cap. 11. *Erit fides cinctorum venum eius;* & in eiusdem persona Dauid dixit Ps. 30. *In te Domine speravi.* Resp. Isaiam Prophetam, fidei nomine intelligere fidelitatem in verbis & promissis, vt explicat S. Hier. in eum locum. Quod vero attinet ad spem, respondetur Christum habuisse quidem actum spei respectu gloriæ corporis, quæ est obiectum spei secundarium; non tamen ipsam spei virtutem seu habitum, cum nullum actum circa primum eius obiectum elicere potuerit; vnde & probabiliter aliqui Theologi dicunt, actum illum spei respectu gloriæ corporis non processisse ab illo virtutis habitu, sed fuisse actum simpliciter elicitem ab ipsa Christi voluntate in statu beatitudinis iam posita, talemque actum nobiliorem fuisse, quàm si processisset ab anima Christi habitu spei præditâ, sed extra statum beatitudinis positâ.

Sequitur 3. in Christo non fuisse virtutem pœnitentiæ, si per illam intelligatur virtus illa specialis, cuius proprius actus sit dolere de peccato à se commisso, Deoque pro illo satisfacere, cum (vt ex antè dictis constat) Christus nullum vnquam peccatum commiserit, vel committere potuerit: si verò per pœnitentiam intelligatur virtus aliqua, cuius actus sit, detestari peccatum, à quocunque commissum sit, velleque pro illo satisfacere, ac diuinam offensam compensare; certum est talem virtutem in Christo fuisse, cum pro peccatis omnium hominum diui-

na iustitia satisfecerit, illaque summo odio & horrore persecutus fuerit.

Dicendum 2. in Christo fuisse dona Spiritus Sancti. S. Thom. supra art. 5. Probatur 1. ex If. 11. vbi de Christo dicitur, quod *requiescet super eum spiritus Domini; spiritus sapientia, & intellectus, &c.* Probatur 2. ex eo, quod (dicit S. Doctor) per dona Spiritus Sancti intelliguntur habitus quidam supernaturales diuinitus infusi, hominem ad hoc disponentes, vt facillimè à Spiritu Sancto moueatur ad heroicas quasdam seu præstantissimas virtutum actiones; constat autem, quod anima Christi facillimè, ac perfectissimè à Spiritu sancto ad qualibet excellentissima opera mouebatur, iuxta illud sancti Luc. 4. *sus autem plenus Spiritu Sancto regressus est à Iordane; & agbatur à spiritu in desertum.*

Dices 1. hæc dona in beatis non amplius reperiri: que enim in cælo fortitudine opus est ad res arduas & difficiles, quæ illic nullæ sunt, neque consilio etiam opus est, nec timore; ergo cum Christus à primo instanti conceptionis suæ beatus fuerit, sequitur, quod dona illa non habuerit? Resp. 1. Christum non solum beatum ac comprehensorem fuisse, sed etiam simul viatorem ac peregrinum, vt docet sanct. Thom. q. 15. a. 10. ac proinde simul secundum partem superiorem animæ diuinâ visionis ac fruitione præditum fuisse, simul etiam secundum inferiorem eiusdem animæ portionem ijs omnibus difficultatibus siue externis siue internis (si peccatum, ignorantiam, & alios defectus, de quibus supra dictum est, excipias) obnoxium fuisse, quibus alij homines viatores subiacent, proindeque dona illa Spiritus sancti in eo non fuisse inutilia.

Resp. 2. quamuis hæc dona non maneant in beatis quoad passiones inferioris partis reprimendas vel dirigendas, manere tamen in illis quoad ornatum animæ rectitudinem voluntatis, quæ perfectam aptitudinem dispositionem semper retinet ad hoc, vt facillimè à Spiritu sancto moueri possit ad quidlibet illi placitum,

proinde eâ etiam ratione dona illa potuisse in Christo Domino reperiri.

Dices 2. Donum timoris versari circa malum culpæ, vel poenæ propter admissam culpam; atqui Christus nullo modo peccare potuit. Resp. cum S. Thoma q. 7. a. 6. fuisse in Christo timorem Dei, non quidem seruilem, qui animam affligeret, sed filialem, qui charitatem accenderet, isque est, quem S. Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 9. vocat timorem castum, quo quis peccatum horret non sollicitudine necessitatis, sed tranquillitate charitatis; vnde (vt rectè explicat S. Doctor) in Christo fuit timor Dei, non prout respicit malum separationis à Deo per culpam, aut malum punitionis pro culpa; sed secundum quod respicit ipsam diuinæ maiestatis eminentiam, prout scilicet anima Christi à Spiritu Sancto mouebatur in Deum affectu quodam singularis reuerentiæ; hunc enim affectum reuerentiæ ad Deum Christus quatenus homo præ cæteris habuit plenior, ideoque attribuit ei scriptura II. II. plenitudinem timoris Domini.

CAPVT V.

De Scientia Christi.

SECTIO I.

Qualis fuerit scientia Christi.

Supponimus tanquam certum, Christum Dominum præter scientiam increatam & diuinam, quæ illi competebat in quantum Deus, habuisse etiam scientiam creatam in quantum homo, cum habuerit animam potentiâ intellectiuâ præditam sicut cæteri homines. Hoc constat tum ex scriptura II. II. *Requiescet super eum spiritus scientiæ & intellectus*; S. Ioan. 13. *Sciens Iesus, quia*

N

venit

uenit hora eius : tum ex eo , quod in 6. Synodo gener. in qua definitum est aduersus Monothelitas omnia in Christo fuisse duplicia, & sicut duas naturas, sic etiam in eius cuiusque naturæ operationes proprias fuisse : & in Concilio Lateran. sub Martino I. can. 9. definitum est, Christum assumpsisse animam rationalem cum omnibus proprietatibus, ac per omnia ceteris animabus hominum similem dempto peccato. Hoc præsupposito

Dicendum est 1. in Christo fuisse scientiam beatificam, id est Christi intellectum illustratum fuisse lumine gloriæ, ac per illud clarè diuinam essentiam plures quæ alias res cognouisse. Ita S. Thom. q. 9. a. 2.

Probatur 1. ex scriptura : S. Ioan. 1. Verbum incarnatum dicitur fuisse *plenum gratiæ & veritatis*, si enim Christus habuit plenitudinem veritatis sicut & gratiæ, sequitur quòd, sicut in gratia super omnes Angelos beatos hac vita excelluit, sic etiam in cognitione & scientia non excelluisset autem, si visionem beatificam non habuisset : item ex cap. 17. S. Ioan. *Volo, vt, ubi sum ego, & sint mecum : vt videant claritatem meam*, quibus verbis Christus Patrem suum pro discipulis suis orat, postulationem quæ, vt eiusdem gloriæ, quæ tunc fruebatur, illos participes reddat; alia autem gloria intelligi non potest, nisi quæ in visione clara diuinæ essentiæ consistit, quam postmodum inde tunc Christus habuit.

Probatur 2. ex S. Damasc. orat. de Transfiguratione ubi dicit illam Christi Transfigurationem fuisse quandam manifestationem gloriæ, quæ in eius anima erat.

Probatur 3. hâc ratione, quæ vtitur S. Thom. supra. Christus vt homo fuit author salutis ac beatitudinis aliorum (sicut vocat eum Apost. Hebr. 2.) ergo, cum causæ effectus sui perfectionem continere debeat, Christus illam beatitudinem habere in se debuit.

Porro ea, quæ diximus ad probandum Christum in statu via scientiam beatificam habuisse, probant etiam, illam habuisse à primo instanti conceptionis, proinde quæ illum ab eo instanti, fuisse beatum; siquidem iam ab eo instanti

instanti, fuit plenus gratiæ & veritatis, fuit etiam author salutis cæterorum hominum; & sicut ratione vnionis hypostatica Patris æterni naturalis Filius fuit, sic etiam res vniuersæ gloriæ illius (vt vocat eum Apost. Heb. ac proinde possessor.

1. Quamuis autem hæc veritas non sit absolute de; (vt rectè obseruat Isamb. ad quæst. 9. disp. 2. art. 1. quia tamen pluribus scripturæ locis communiq; Doctorum consensu immixta est; ideo sententia opposita tanquam temeraria censenda est, ac omnino repudianda.

Dicendum 2. præter scientiam beatificam, duplicem aliam præterea fuisse in Christo scientiam, infusam scilicet & acquisitam. Ita S. Th. sup. a. 3. & 4.

De scientia infusa constat tum ex scriptura, S. Ioan. 7. *Mirabantur Iudæi, dicentes; quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? Coloss. 2. In quo (Christo scilicet) sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi;* tum etiam ex eo, quòd, nisi scientiam infusam Christus habuisset, caruisset aliquâ perfectione, quâ beati Angeli præditi sunt; illi siquidem (vt docet S. Aug. lib. 11. de ciuit. cap. 7.) duplicem habent de rebus cognitionem; vnâ, quam vocat matutinam, id est beatificam; alteram vespertinam, id est infusam, & per proprias species: ergo idem de Christo Domino dicendum est.

Quòd etiam idem Christus Dominus scientiam acquisitam habuerit, constat ex scriptura. *If. 8. Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem;* quod tanquam de Christo prædictum Patres omnes interpretantur: *Hebr. 5. Cum esset Filius Dei, didicit ex ijs, quæ passus est, obedientiam.* Constat etiam hæc ratione, quâ vtitur S. Thom. art. 4. nihil eorum, quæ natura nostra per se competunt, defuit humanitati à Verbo diuino assumptæ: atqui natura humanæ per se competit in ipsa rationali anima intellectus agens, sicut & patiens seu possibilis, vt communiter docent Philosophi: ergo Christus assumpsit animam intellectu tum possibili tum agente præditam: at-

qui frustra Christus intellectum agentem assumpsisset nisi per ipsum aliquid operatus fuisset; operatio autem propria intellectus agentis est, species à phantasmatibus abstrahere, & sic cognitionem & scientiam per illas species sic abstractas comparare, quæ scientia dicitur acquisita; unde sequitur scientiam illam acquisitam in Christo fuisse.

SECTIO II.

Ad quasnam res Christi scientia se extenderit.

Sensus quæstionis est, quasnam res Christus Dominus in statu viæ cognouerit per triplicem illam scientiam quam diximus illum habuisse. Pro cuius resolutione Dicendum est 1. Christum Dominum per scientiam beatificam perfectius & clarius vidisse diuinam essentiam, quam quælibet alia creatura videre possit, atque eò scientiâ illâ cæteris omnibus beatis siue Angelis siue hominibus longè præcelluisse; non tamen diuinam essentiam comprehendisse, nec comprehendere potuisse.

Prima huius assertionis pars constat ex eo, quòd dicitur Apost. Ephes. 1. Christum à Deo Patre constitutum ad dexteram in caelestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.

Secunda assertionis pars ex eo constat, quòd vniuersi SS. Patres asserunt nullum intellectum creatum posse diuinam essentiam comprehendere, vt S. Bas. lib. contra Eunomium, S. Aug. epist. 112. & plures alij, quaproinde intelligendum est etiam de humano Christi intellectu: cuius rei ratio est, quia nullus intellectus creatus cognoscere potest omnes effectus possibiles diuinæ omnipotentia, cum sint infiniti; nullus etiam intellectus creatus cognoscere potest ipsam diuinam essentiam eo perfectionis gradu, quo est à se ipsa cognoscibilis.

Dico

Dicendum 2. Christum Dominum per illam scientiam beatificam cognouisse omnia, quæcunque Deus cognoscit scientiã (vt vocant) visionis; hoc est omnia, quæcunque actu sunt, fuerunt, vel futura sunt; ac proinde omnes & singulos homines, ac singulas cuiusque actiones, cogitationes, volitiones cum omnibus circumstantijs. Ita S. Thom. q. 10. a. 2. quod probat ex eo, quod vnusquisque beatus in essentia diuina clarè visa, cognoscat omnia, quæ ad ipsum spectant; ad Christum autem, & ad eius dignitatem quodammodo spectant omnia, in quantum omnia sunt ei subiecta, & præterea quia in quantum homo constitutus est à Deo omnium iudex; est autem proprium iudicis ea cognoscere, de quibus ferre iudicium debet.

Obijeies, Christum diem extremum iudicij non cognouisse, vt ipsemet testatur S. Marc. 13. Resp. SS. Patres duplicem illius loci afferre explicationem. Quidam enim (vt S. Athan. orat. cont. Arianos, S. Greg. Naz. orat. 4. de Theologia) explicant Christum Dominum, quatenus homo erat, naturali cognitione diem iudicij nescisse: alij (vt S. Bas. lib. 1. cont. Eunomium, S. Amb. lib. 5. ad Gratianum cap. 8. S. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 12. S. Hieron. in cap. 24. S. Matth. & S. Greg. lib. 8. regist. epist. 42.) volunt, Christum dixisse nescire se illum diem subintelligendo, vt Apost. declararet.

Dicendum 3. Christum Dominum per scientiam infusam perfectè cognouisse omnia siue naturalia, siue supernaturalia, quæ ab homine vel ab Angelo cognosci possunt, ac proinde omnia mysteria; omnes scientias tam speculatiuas quàm morales, omnia denique naturaliter vel supernaturaliter scibilia.

Hoc constat tum ex verbis Apost. dicentis in eo reconditos esse thesauros omnes sapientiæ ac scientiæ, tum etiam ex eo, quod omnimoda illa scientia competeat Christo, in quantum caput erat tam hominum quàm Angelorum, vt infra dicitur; in capite siquidem præ cæteris membris vigere debent omnes sensus.

Dicendum 4. Christum Dominum per scientiam acquisitam ea omnia cognouisse, quæ ab homine naturaliter per lumen intellectus agentis cognosci possunt. Ita S. Thom. quæst. 12. a. 1. quod probat ex eo, quod nihil imperfectum fuit in Christo quantum ad animam; fuisse autem imperfecta hæc eius scientia, si secundum eam non sciisset omnia, quæ per illam sciri possunt.

Est autem obseruandum Christum Dominum hæc scientiam acquisitam non habuisse ab instanti conceptionis, vt docet S. Doctor art. 2. sed illam acquisiuisse brevissimo aliquo temporis spatio, idque ob admirabile ingenij præstantiam; illam tamen (vt rectè monet idem S. Doctor art. 3.) nihil vnquam ab vlllo vel homine vel Angelo didicisse, sed per proprii ingenij virtutem scientiam illam ex rebus ipsis hausisse; cum enim & hominum & Angelorum caput esset, eius dignitati non congruebat vt quidquam ab illis addiceret.

Obijcies, constare ex Euang. quod Christus Dominus homines aliquando interrogauit, & multa ab ijs quaeruit. Responder S. Doctor art. 3. ad 1. Christum Dominum homines aliquando interrogasse, non vt aliquid addiceret, sed vt interrogatos erudiret.

CAPVT VI.

De voluntate & merito Christi.

SECTIO I.

An Christi voluntas fuerit libera.

Supponimus in Christo Domino fuisse non solum diuinam sed etiam humanam voluntatem; siue nomen voluntatis sumatur pro facultate volendi, siue pro ipso actu volendi, primum enim constat ex eo, quod in Christo

Christo Domino fuit natura humana integra & perfecta; est autem de integritate ac perfectione natura humana, cum intellectualis sit, ut volendi facultate prædita sit. Secundum etiam patet ex eo, quod de ratione ipsius facultatis volendi sit, ut actus sibi proprios & connaturales elicere queat.

Vtrumque autem tanquam fide certum definitum fuit contra Monothelitas, vnam tantum in Christo voluntatem (diuinam scilicet) admittentes, & humanam negantes, in 6. Conc. gener. act. 4. & 8. in epist. Agathonis Papæ, ibidem lecta & recepta, & in Conc. Lateran. sub Martino I. conf. 5. hæc igitur veritate supposita queritur, an voluntas humana Christi fuerit libera: de diuina enim iam egimus tract. 2. cap. 4. sect. 3. Pro cuius resolutione

Dicendum est, Christi Domini voluntatem fuisse verè ac perfectè liberam. Est de fide, & constat ex scripturis: *Is. 7. prædicit Propheta de Christo, quod sciet reprobare malum, & eligere bonum; atqui electio est actus proprius libera voluntatis, ut docet S. Thom. 3. part. q. 18. a. 4. vbi hunc locum Isaia ad probationem huius veritatis adhibet; item cap. 53. eiusdem Propheta dicitur de Christo, quod oblatus est, quia ipse voluit; & ipse Christus Dominus S. Ioan. 10. Nemo tollit animam meam à me: sed ego pono eam à me ipsa, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.*

Probatum insuper hæc ratione: Christus Dominus præsertim per obedientiam suam perfecit opus nostræ redemptionis Rom. 3. vbi Apost. dicit per Christi obedientiam homines esse iustificatos: atqui perfecta obedientia sine voluntatis libertate esse non potest, iuxta quod dicit S. Aug. epist. 46. *Nullam posse sine arbitrio libero esse obedientiam; vnde sequitur Christi voluntatem fuisse perfectè liberam.*

Obijcies Christum Dominum, ut supra diximus, non potuisse peccare; ex quo sequitur illū in exequendis ijs, quæ sibi à Patre imperata fuerunt, liberum non fuisse; si enim liber fuisset, potuisset illa non facere, ac non faci-

endo peccare. Hæc obiectio grauem continet difficultatem, an scilicet, & quâ ratione Christi libertas cum eius impeccabilitate conciliari possit. Omissis autem variis Theologorum ad hanc obiectionem responsionibus, omnium probabilissimè loqui videntur, illi, qui dicunt quòd, quamuis Christus Dominus ratione suæ impeccabilitatis liber non fuerit ad obseruanda vel non obseruanda in genere præcepta sibi à Deo Patre imposita, e.g. præceptum illud affirmatiuū, quo ad genus humanum per mortem suam redimendum obligabatur; liber tamen fuit illud obseruandū, vel non obseruandum in specie, vel in individuo, id est, quòd quamuis mandato illo diuinitus accepto liberum illi non fuerit in genere, mortem acceptare, vel non acceptare; liberum tamen illi fuit mortem acceptare tali horâ vel momento temporis; teriùs, v. c. citiùs; liberum item ei fuit illam acceptare cum tali charitatis ardore vel intensione, maiori vel minori; item cum tali motiuo talis vel talis virtutis, v. g. religionis, obedientiæ, patientiæ, fortitudinis, & similibus: vnde sequitur illam mortis acceptationem Christo Domino fuisse simpliciter & absolute liberam, non solum quoad eius circumstantias, sed etiam quoad ipsius actus substantiam, non modò numericam, sed etiam specificam; non enim est idem numero secundum substantiam voluntatis actus intensus & remissus, multoquæ minus actus elicitus & proprio motiuo alicuius virtutis, & ex proprio alterius motiuo diuersæ speciei; cum vtriusque actus entitas seu substantia non modò numerica, sed etiam specificè diuersa sit & quamuis externa mortis & tormentorum perpessio sit eadem secundum physicam suam entitatem quocumque ex actu voluntatis siue intenso siue remisso, & quocumque ex formali motiuo acceptetur; nihilominus in genere moris diuersa prorsus est pro diuersitate actus voluntatis, per quem acceptatur, nec quidquam bonitatis moralis aut meriti habet, nisi dependenter ab interno voluntatis actu: vnde sequitur acceptationem ac perpersionem mortis in Christo fuisse illi omnino liberam quæ

quæ tamen libertas nullam cum eius impeccabilitate repugnantiam habuit: & sic dicendum est de alijs eius actibus.

SECTIO II.

Quæ ratione Christi voluntas libera fuerit.

Non est opus hic ea repetere, quæ tract. 2. cap. 4. sect. 3. dicta sunt, ubi obseruauimus de triplici libertate apud sanctos Patres fieri mentionem, nempe de libertate naturæ, gratiæ, & gloriæ. Quæstio autem propo- sita intelligenda non est de libertate gratiæ, constat enim ex antè dictis Christum Dominum à peccato fuisse perfecte libertum; nec de libertate gloriæ, cum à primo instanti conceptionis ipsam acceperit, quamuis illa quoad corpus & partem animæ inferiorem in hac vita fruius non fuerit. Quarimus igitur hic solum de libertate naturæ, quæ ratione Christi voluntas perfectâ naturæ libertate prædita fuerit, quod ut euidentius fiat.

Supponimus id, quod loco citato à nobis dictum est, libertatem scilicet naturæ in eo consistere, quod voluntati non solum nulla coactio, sed neque etiam vlla necessitas inferatur, ac ipsa voluntas libera prorsus & indifferens relinquatur, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem sui actus. Quamuis autem hoc i- bi à nobis auctoritate SS. Ambr. Hier. Aug. & Bern. ob- iter probatum sit; quia tamen hæc veritas maximi mo- menti esse censetur, & ex illa tanquam ex certo princi- pio plurimæ aliæ Theologicæ conclusiones dependent, idcirco illam hic denuò probamus.

In primis auctoritate scripturæ: 1. Cor. 7. ubi Apost. loquens de seruanda virginitate expressis verbis dicit, hominem non habere necessitatem sed potestatem habere sua vo- luntatis, ubi potestatem volendi opponit necessitati vo- lendi: Eccli. 15. ubi dicitur Deum reliquisse hominem in ma- nu consilij sui. Item apposuisse illi aquam & ignem: ut ad quod

N 5

volunt

voluerit, porrigat manus suam. Vitam & mortem, bonum & malum: ut, quod placuerit ei, detur illi; quem locum Patres Conc. Senonensis anno Domini 1528. aduersus huius temporis hæreses tunc exortas congregati, in decreto fidei explicant de homine in statu naturæ lapsæ, & per Christum reparatæ, vbi & expressè contra præfatos hæreticos definiunt, *liberum in utramvis partem esse hominis arbitrium.*

Probamus 2. autoritate Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. vbi dicitur, quòd tangente Deo cor hominis per Spiritum sancti illuminationem, qui recipit inspirationem, possit eam abijcere; & can. 4. definitur hominem gratiam posse dissentire, si velit. Ex quibus Conc. verbis Guil. de S. f. in 2. dist. 24. parag. 1. Gabr. Pennotus lib. 1. cap. 1. & alij Doctores efficaciter probant, non solum coactionem, sed etiam necessitatem libertati naturali hominis esse contrariam. Et certè quando idem Conc. can. 5. anathema dicit in eos, qui asserunt post peccatum Adæ liberum hominis arbitrium fuisse amissum & extinctum, non alios haud dubiè intelligit quàm Lutherum, Calvinum & eorum asseclas, in quos ille canon directus est, qui tamen non aliter liberum hominis arbitrium amissum & extinctum esse dicunt, nisi quia, cum in creatione hominis accepisset indifferentem ad vtrumlibet arbitrij facultatem, illam per peccatum amisit; ita vt, quamuis in hoc statu, in quo nunc est, non agat coactè, necessariò tamen agat.

Probamus 3. autoritate summorum Pontificum Pij V. & Greg. XIII. qui in bulla contra Mich. Baium edita hæc eius propositiones damnarunt (*quod voluntariè fit, etiam necessariò fiat, liberè tamen fit*) & (*Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*) item (*Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit*) quæ quidem bulla denuò Urbani VIII. autoritate confirmata & publicata est.

Probamus 4. autoritate almiæ facultatis Sorbonicæ, quæ in decreto suo anno Domini 1560. edito, hæc, quæ sequuntur, propositiones tanquam falsas & hæreticas damnauit (*liberum hominis arbitrium non habet potestatem ad oppositum*)

posita) & (libertas & necessitas eidem conveniunt respectu eiusdem) item (liberum arbitrium liberè vult id, quod necessariò vult) & (homo necessariò peccat etiam damnabiliter in aliqua specie peccati.

Probamus 5. autoritate S. Thom. in quaestionibus disputatis de Malo quaest. 6. art. 1. ubi sic loquitur: Dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate mouetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum, sed solum cuius principium est extra: haec autem opinio est haeretica, tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus.

Ex quibus cum euidenter constet, libertatem naturalem hominis requirere non solum exemptionem à coactione, sed etiam à necessitate, in eoque consistere, ut positis omnibus ad agendum praerequisitis homo semper maneat indifferens ad agendum vel non agendum, ad hoc vel illud agendum; consequenter dicendum est, cum Christus Dominus naturam humanam omnibus suis facultatibus ac proprietatibus instructam assumpserit, proindeque voluntatem eiusdem conditionis cum ceteris hominibus, illius libertatem naturalem in eo sitam fuisse, quod ab omni non solum coactione, sed etiam necessitate fuerit exemptus; potueritque pro libito agere, vel non agere, hoc vel illud agere, quod tamen intelligendum est respectu actionum bonarum; libertas enim illa, quae in nobis est ad faciendum malum repudiato bono, in Christo non fuit propter eius impeccabilitatem; quod tamen non obstat, quin verè & perfectè liber fuerit; ut enim rectè dicit S. Thom. in quaest. disput. de veritate quaest.

22. a. 6. Velle malum non est libertas, nec pars libertatis, quavis sit quoddam signum libertatis.

¶ (o) So

N 6.

SE:

SECTIO III.

An, & quâ ratione Christi actiones fuerint
meritoria.

Dicendum 1. Christi Domini actiones humanas verè
& propriè fuisse meritorias. Ita S. Thom. q. 19. a. 3.
est de fide.

Probatur 1. ex scriptura, in qua dicitur redemptionem
nostram, ac peccatorum nostrorum remissionem ex Chri-
sti sanguine, hoc est ex passionis eius ac mortis merito
procedere; ad Coloss. 1. *In quo habemus redemptionem per
sanguinem eius, remissionem peccatorum: Apoc. 5. Redemisti nos
Deo in sanguine tuo.*

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. vbi dicitur,
*nostra iustificationis causam meritoriam esse Dominum nostrum
Iesum Christum, qui, cum essemus inimici, propter nimiam cha-
ritatem, quâ dilexit nos, siâ sanctissimâ passione in ligno crucis no-
bis iustificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit.*

Probatur 3. hâc ratione: omnes conditiones ad meri-
tum requisitæ in actionibus Christi Domini reperiuntur,
ergo fuerunt meritoria. Probatur antecedens; quia con-
ditiones ad meritum requisitæ (vt supponimus ex tracta-
tu de Gratia) sunt hæ, quæ sequuntur. Prima, vt actio sit
libera. Secunda, vt sit honesta seu bona moraliter. Tertia,
vt sit à persona grata Deo; & iusta. Quarta, vt exerceatur
in statu viæ. Quinta denique, vt pactum intercedat ex
parte Dei de præmio reddendo pro tali actione: atqui hæ
conditiones in actionibus Christi reperiuntur; fuerunt
enim liberæ, vt præc. sect. probatum est; fuerunt honestæ
& bonæ, quod Christus ipse declarauit S. Ioann. 8. *E-
go, quæ placita sunt ei, facio semper;* fuerunt à persona Deo
grata, quod & ipse Deus Pater in Baptismo, & Transfigu-
ratione Christi testatus est; fuerunt factæ in statu viæ,
cum

cum Christus fuerit simul viator & comprehensor; partem denique intercessit ex parte Dei Patris, iuxta illud II. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.*

Dicendum 2. Christi Domini actiones fuisse infiniti valoris ad merendum. Hoc constat ex dictis supra cap. 1. sect. 6. vbi probauimus, Christi Domini actiones fuisse valoris infiniti ad satisfaciendum; rationes enim, quæ probant de vno, probant etiam de altero.

Probatur præterea autoritate Clementis VI. summi Pontificis in Extrauagante, quæ incipit (Vnigenitus) de pœnitentijs & remissionibus, vbi dicit *Christum Dominum acquisisse Ecclesie thesaurum infinitum, constantem suis meriti & operibus satisfactorijs, &c. & non esse aliquatenus formidandum de consumptione seu imminutione huius thesauri propter infinita eius merita.*

Quæres, quando meritum Christi Domini incepit, quanto tempore durauerit, & quando desierit? Resp. 1. Christi meritum incepisse à primo instanti suæ conceptionis. Ita S. Th. q. 34. a. 3. hoc constat ex eap. 10. ad Hebr. vbi refert Apost. Christum ingredientem in hunc mundum dixisse *Eccce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam;* & postea subiungit, *in qua voluntate sanctificati sumus;* ex quo sic possumus argumentari: ille actus Christi est meritorius, in quo sumus sanctificati: atqui in primo instanti conceptionis (tunc enim hunc mundum ingressus est, vt explicat S. Thom. in illum locum Apost.) actum submissionis & obedientiæ erga Deum Patrem elicuit, in quo sanctificati sumus: ergo à primo instanti conceptionis mereri incepit.

Resp. 2. Christum Dominum toto vitæ suæ tempore continuo & sine vlla intermissione omnibus suis actionibus meruisse. Hoc constat ex supra relatis Christi verbis, quibus dixit se, quæ placita erant Patri suo fecisse semper. Deinde ex eo, quod Christus Dominus potuit quouis tempore tam somni quam vigiliæ, mereri per actus in-

ternos elicitos independenter à sensibus ratione scientia infusa; si autem potuit, eum eius charitas esset perfectissima, non est dubitandum quin fecerit; unde SS. Patres illum etiam ipsius infantia tempore meruisse asserunt, vt S. Ambr. lib. 2. in S. Luc. Me, inquit, illius infantia vagientis abluant fletus, mea lacryma illa delicta lauerunt.

Resp. 3. Christum Dominum à momento suae mortis mereri desisse. Ita S. Thom. q. 19. a. 3. ad 1. vbi dicit, et quo Christus viator esse desijt, illum non amplius fuisse in statu merendi. Ratio est, quia Christus per passionem in cruce, merita sua omnia consummavit, vt ipsemet testatus est, cum, antequam vltimum spiritum emitteret, dixit: *Consummatum est.*

Obijcies 1. frustra fieri per plura, quod potest per pauciora: atqui Christus per vnicam actionem potuit nobis peccatorum remissionem & salutem promereri: ergo frustra videntur tot eius merita fuisse multiplicata. Resp. vnicissimum esse vnicam Christi actionem ad vniuersam genus humanum redimendum fuisse sufficientissimam cum fuerit infiniti valoris, ac meriti; illum tamen non frustra pro nobis tot, & tanta facere ac pati voluisse, tum ut excessum infinitum suae erga nos charitatis ostenderet, tum vt magis ac magis Patrem suum meritis suis glorificaret, tum vt praecipuum sibi à Patre de redimendis hominibus impositum quam perfectissime adimpleret.

Vbi tamen obseruandum est, quod, quamuis Christus quacunque actione sua nobis verè, ac de facto meruerit omnia, & singula gratiae & gloriae dona, nihilominus non meruisse nisi respectiue ad mortem crucis, ita vt singula eius merita per mortem compleri & consummari deberent; non sane, quod aliter fieri non posset, cum vel minima Christi actio propter infinitam diuini suppositi dignitatem per se ad redimendos mille mundos plusquam sufficeret; sed quia ab aeterno definitum fuerat, vt redemptio nostra non aliter completeretur, quam per Christi

si mortem ac passionem; unde I. cap. 53. de illo prædixit: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum; & ipse Christus sæpe in Euang. de passione sua tanquam de re prædefinita diuinitus ad generis humani redemptionem locutus est, vt Marc. 8. Cæpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, &c. & occidi: & S. Ioan. 12. de passione ac morte sua loquens (vt explicat S. August. tract. 37. in S. Ioannem) Nisi granam frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsam solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.*

Objicies 2. Christum Dominum per vulnus illud, quod post mortem accepit, meruisse; cum plures sancti Patres doceant ex ipsius latere sacramenta Ecclesie fluxisse. Respondeo vulnus illud fuisse meritum, non pro illo instanti, quo inflicta est, sed ratione temporis præcedentis, quo Christus adhuc viuens illud præuiderat, & vitro ac sponte acceptauerat, inuò etiam Deo Patri pro nostra salute obtulerat.

SECTIO IV.

Quid Christus Dominus sibi, & quid nobis meruerit.

Dicendum 1. Christum Dominum sibi gloriam corporis, & nominis exaltationem promeruisse. Ita S. Th. quaest. 19. c. 3. & constat ex scriptura; S. Luc. 24. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? ad Philipp. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, &c. Propter quod & Deus exaltauit illum, in quem locum S. Chrysostomus inquit, Christus præstitit obedientiam, & propterea accepit supremum honorem: & S. August. tract. 104. in S. Ioan. Humilitas, claritatis est meritum; & claritas, humilitatis est premium.*

Dicendum 2. Christum Dominum nec gratiam, nec visionem beatificam, nec unionem hypostaticam sibi meruisse. Ita S. Thom. 1. cit. quod probat ex eo, quod me-

ritum

ritum non sit nisi eius, quod nondum habetur; unde Christus ita meruisset, sequeretur, quod aliquando ipsi caruisset; quod tamen falsum est, ut ex antè dictis constat.

Dicendum 3. Christum nobis meruisse salutem aeternam per media conuenientia consequendam, & omnia illa media, quae ad illam consequendam aut necessaria sunt aut utilia.

Hoc probatur vniuersim ex his Apost. verbis ad Ephes. 1. vbi dicit, quod *Deus benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo*; in particulari autem Christum nobis meruisse vitam aeternam constat Rom. 6. *Gratia Dei vita aeterna in Christo Iesu Domino nostro*; & S. Ioan. 3. dicitur, *Deum dedisse Filium suum, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.*

Quòd autem spectat ad media, cum illa plura & diuersa sint, ex ordine per singula discurreremus: ac in primis Christus nobis meruit gratias omnes actuales; quae peccatorum remissionem antecedunt, & per quas ad illam disponimur, ut constat ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. vbi declarat *iustificacionis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum praeniente gratia sumendum esse; hoc est, ab eius uocatione, quae nullis eorum existentibus meritis, vocatur.*

Præterea Christus meruit nobis remissionem omnium, & quorumcumque peccatorum tam actualium mortalium, & venialium, quam originalis. Hoc constat ex scriptura: 1. S. Ioan. 1. *Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato*; & ex Conc. Trid. supra cap. 7. vbi dicitur *neminem iustificari posse nisi per merita passionis Christi Domini*. Vbi obseruandum est (quod Conc. fusè explicat) Christum Dominum eatenus nobis remissionem peccatorum meruisse, quatenus sacramenta & alia media, quibus illam remissionem consequimur, nobis promeritus est.

Eodem etiam sensu dicere debemus, Christum Dominum remissionem poenarum omnium nostris peccatis debitarum nobis promeruisse, quatenus nobis media omnia promeruit, per quae poenarum illarum indulgenti-

am, ac remissionem accipimus, aut pro illis satisfacimus; unde Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. dicit omnem nostram sufficientiam ad satisfaciendum esse à Christo; nos in illo satisfacere, facientes fructus dignos penitentia; qui ex illo vim habent.

Ipsam præterea animæ sanctitatem, quæ formaliter consistit in gratia habituali nobis inhaerente, ac eius quodcunque augmentum, vim etiam illam & virtutem merendi, quæ per illam gratiam operibus nostris inest, dona item Spiritus Sancti, virtutes infusas, & omnia alia quæcunque gratiarum genera, & diuinæ largitatis munera, tam internam quàm externam, quæ ad æternam salutem conducunt, finalem denique perseverantiam Christi Domini meritis ascribere debemus. Hoc constat ex scriptura: Rom. 8. vbi dicitur Deus nobis omnia cum Christo donasse. Huc etiam pertinet id, quod Christus dixit S. Ioan. 15. *Ego sum vitis, vos palmires: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere;* quæ verba expendens Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. dicit *Christum Iesum tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmires, in ipsos iustificatos ingit virtutem influere; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur.*

Deniq; Christus Dominus ipsam nobis prædestinationem promeruit, ut constat ex eo, quod dicit Apost. Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti;* & eod. cap. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum:* & certè cum Christus prædestinatis meruerit omnia dona supernaturalia à prima vocationis gratia usque ad ultimam gloriæ consummationem, ut supra dictum est, Deusque dona illa omnia non nisi intuitu meritorum ipsius Christi ab æterno illis præparauerit, ex consequenti dici debet, prædestinationem ipsam ex eius meritis esse, cum iuxta S. August. lib. de bono perf. cap. 14. prædestinatio nihil sit aliud quam præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque libenter.

Quæ-

Quæres, an Christus etiam Angelis gratia ac gloria dona promeritus sit. Resp. affirmatiuè; quamuis enim id aliqui Doctores negent, probabilius tamen est, quod meritorum Christi Domini virtus, & efficacia etiam ad beatos illos spiritus se extendat: & hoc constare videtur ex Apost. ad Ephes. 1. vbi dicit Christum Dominum esse caput supra omnem Ecclesiam, ac supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & adimplere omnia in omnibus: vnde sequitur omnes gratias & omnia dona supernaturalia ab ipso tanquam à capite, non solum in vniuersam hominum Ecclesiam, sed etiam in omnes beatorum illorum spirituum Hierarchias derivari. Accedit autoritas S. Bern. ser. 22. in cant. vbi dicit, quod ille (Christus scilicet) qui hominem lapsum erexit, Angelo stanti, ne laberetur, dedit, sic illum ex captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens; & hac ratione fuit vtrique redemptor, soluens illum, & seruans istum.

SECTIO V.

An, & quâ ratione Christi merita omnibus hominibus applicentur.

Notandum est 1. meritum Christi & eius applicationem distingui inter se, vt rectè obseruat Hæmb. ad quæst. 19. disp. 6. art. vlt. sicut pretium depositum ad emendam domum sufficiens, & eius emptio seu illius pretij solutio: meritum enim Christi se habet, vt pretium sufficiens ad homines redimendos; applicatio vero, vt illius pretij solutio.

Notandum 2. applicationem meritorum Christi duplici modo posse considerari, actiue scilicet & passiuè; seu prout se tenet ex parte ipsius Christi, in quantum ipse per aliquos actus suæ voluntatis merita sua ordinauit, & applicauit ad salutem hominum procurandam; vel prout se tenet ex parte ipsorum hominum, quatenus merita

rita Christi de facto ipsis communicantur, & eorum effectus ab ipsis re ipsa percipiuntur. His prænortatis pro quaestione propositæ resolutione

Dicendum 1. Christi Domini merita non tantum ex se sufficientia, & condigna fuisse ad totius generis humani redemptionem, sed ab ipso ad hunc finem fuisse Deo Patri oblata, sicque Christum Dominum verè pro omnibus hominibus redimendis mortuum esse, ac verè ipsis, quantum ex se fuit, merita passionis, ac mortis suæ applicasse.

Probat 1. ex scriptura 1. ad Timoth. 2. *Unus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*: & cap. 4. *Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium*: 2. Cor. 5. *Christus pro omnibus mortuus est*: Ephes. 5. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo*: 1. S. Ioan. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum*: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

Probat 2. ex Conc. Arelat. in quo approbata est epist. Faustii adhuc nomen cath. profitentis, ubi anathema profertur in eum, qui dixerit, quod Christus non sit mortuus pro omnibus: & ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 3. ubi Conc. expressis verbis dicit Christum Dominum pro omnibus mortuum esse, quamvis non omnes beneficium mortis eius recipiant.

Probat 3. ex S. Patribus, qui id ipsum unanimi consensu asserant: S. Bas. in Pl. 48. *Inventum est unum pro omnibus simul hominibus dignum pretium, nempe sanctus, & omni pretio superius pretiosus Sanguis Domini nostri Iesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit*: S. Greg. Nazian. orat. 2. in Pascha, vocat Christi Domini passionem & mortem non exigua cuiusdam partis orbis terrarum, sed totius mundi expiationem nunquam intermorituram: S. Chrys. hom. 7. in 1. epist. ad Timoth. explicans hæc Apost. verba supra citata (*qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus*) *Quid ergo, inquit, & pro gentilibus? ita est; Christus etiam pro gentilibus mortuus*

mortuus est: & quo pacto iniquies? illi non crediderunt? quia in
luerunt; quod erat, partium ipsius, impletum est: S. Cyr. lib. 1.
in S. Ioan. explicans illa Christi verba (Passus, quem ego dedi-
bo, caro mea est pro mundi vita) (crucifixus est, inquit, Christi
pro omnibus & propter omnes, ut unus pro omnibus mortuo omni-
in ipso vivamus; S. Amb. in Pl. 118. explicans hunc verbi
culum (Misericordia Domini plena est terra) Sol, inquit, in
tia omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, &
omnibus resurrexit; si quis autem non credit in Christum; gene-
li beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios solis
excludat; non enim ideo sol non est ortus omnibus, quia calore
ius ipse se fraudavit: S. Hieron. epist. 83. ad Oceanum Me-
titur, inquit, Ioannes Baptista digito Christum, & voce dem-
strans, ac dicens; Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi-
si sunt adhuc in seculo, quorum peccata Christus non tulit.
S. Aug. in Pl. 95. Vendere se potuerunt homines, sed redimen-
nem suam, & emit orbem terrarum: quaritis, quid emerit? re-
dite, quid dederit, & inuenite, quid emerit: Sanguis Christi pro-
rium est; tanti quid valet? quid, nisi totus orbis? quid, nisi
omnes gentes? S. Leo Papa scr. 1. de natiuit. Christus sine
nullam a reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus vo-
nit: S. Bernard. in Pl. (Qui habitat:) Sicut possunt omnia di-
cere Christo, creator meus es tu; sic possunt omnes homines eiden-
dicere, redemptor meus es tu. His addimus beatæ memorie
Fr. Salef. Geben. Episc. in tract. de amore diu. lib. 2. cap.
5. vbi fusè eandem veritatem docet & probat.

Est autem obseruandum in ijs scripturæ & SS. Pe-
trum testimonis duo præsertim dici. Primum est, Chris-
tum Dominum semetipsum dedisse, tradidisse, obtu-
lisse, &c. quæ verba significant actum voluntatis, quod
Christus Dominus, quantum ex ipso fuit, passionis ac
mortis suæ merita applicauit. Secundum est, hanc tra-
ditionem & oblationem, factam fuisse pro omnibus
hominibus, pro peccatis totius mundi; quod
nihil aliud significat, quam Christum Domi-
num

num meritorum suorum valorem, quantum in ipso fuit, applicasse non solum prædestinatis, sed generatim omnibus omnino hominibus siue prædestinatis siue reprobis sine vlla exceptione.

Probat 4. hâc ratione: pro ijs omnibus mortuus est Christus, qui per Adami peccatum perierunt & mortui sunt: atqui omnes homines per Adami peccatum mortui sunt: ergo pro omnibus hominibus mortuus est Christus. Minor certa est, maior probatur ex eo, quod dicit Apost. 2. Cor. 5. *Si vntus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt;* vbi infert, omnes per Adæ peccatum mortuos esse ac perijsse, quia Christus pro omnibus mortuus est: quo etiam argumento vtitur S. Aug. lib. 6. cont. Julian. cap. 1. vbi probat, omnes etiam paruulos per peccatum originale mortuos esse, ex eo quod Christus pro omnibus mortuus est: quod argumentum nullum foret si existerent, pro quibus Christus mortuus non esset.

Neque dicas S. Augustinum, & alios SS. Patres eatenus solum velle Christum pro omnibus mortuum esse, quatenus mortis ac passionis eius meritum ad omnes redimendos sufficiens fuit. Resp. 1. quod manifestè patet, hanc explicationem nullo modo congruere cum verbis SS. Patrum supra relatis. 2. quod si hoc esset, inde consequens fore, quod etiam pro dæmonibus Christus mortuus esset, quodque dæmonum æquè ac hominum saluator dici posset & deberet, cum ad dæmones saluandos meritum eius sufficiens fuerit, quod non solum à mente S. Augustini & aliorum SS. Patrum, sed etiam à veritate catholica prorsus alienum est.

Dicendum 2. quamuis Christus verè pro omnibus mortuus sit, mortisque ac passionis suæ merita Deo Patri pro omnibus hominibus obtulerit; non omnes tamen meritorum eius fructum ac mortis beneficium recipere. Ita Conc. Trid. sess. 6. cap. 3. Certum est enim e. g. plurimos Iudæorum olim fuisse, qui & exterius per Euang. prædicationem, & interius per gratiæ motionem ad veritatem amplectendâ excitati, illâ repulerunt, de quibus con-

que-

queritur Deus, vt Apost. testatur Rom. 10. his verbis
 Isaiam Prophetam If. c. 65. olim prænuñciatis: *Tota die ex-
 pandi manus meas ad populum non credentem, & contradicen-
 tem; quibus item exprobrabat Apost. Act. 13. Vobis oportet
 bat primùm loqui Verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, &*
 Certum est etiam plurimos homines gratiam Dei (vt dicitur
 Apost. 2. Cor. 6.) in vacuum recipere, id est varijs inspi-
 rationibus, & motionibus Spiritus Sancti præueniri, &
 excitari, quibus tamen consentire nolunt, vt supponitur
 ex tractatu de Gratia. Atqui Christus mortis & passionis
 suæ merita Deo Patri pro illis omnibus obtulit, & ex vir-
 tute illius oblationis processerunt haud dubiè gratia
 illa, quibus præuenti & excitati sunt, cum nulla gratia
 ex meritis Christi hominibus conferatur: quia tamen illi
 las ex voluntatis prauitate abiecerunt, ideo nullus ad eam
 ex eius morte fructus deriuatus est, non defectu applica-
 tionis ex parte ipsius Christi, sed defectu consensûs, &
 cooperationis ex parte illorum.

Dices, inde sequi Christi Domini voluntatem huma-
 nam, non fuisse semper diuinæ conformem; sciebat enim
 v. g. Iudæos à Deo Patre ob præuissam eorum incredulita-
 tem esse reprobatos, & tamen ad promerendam illis gra-
 tiam, & gloriam merita mortis suæ applicauit. Resp. Chri-
 sti Domini voluntatem fuisse semper diuinæ Patris volun-
 tati perfectissimè conformem, nec in applicatione meri-
 torum suorum vllatenus ab illa recessisse: quòd, vt melius
 intelligatur, varios actus in Christi Domini voluntate
 re distinguere possumus. Primus est, illum voluntate
 quãdam generali, & antecedente voluisse, vt omnes ho-
 mines, qui per peccatum Adæ perierant, per medi-
 quãdam conuenientia salutem æternam consequerentur,
 sicut & sciebat Deum Patrem eo modo velle omnes
 homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Tim. 2.
 2. Secundus est, illum voluisse pro omnibus mori, ac
 mortis & passionis suæ merita Deo Patri offerre, vt omni-
 bus medijs illa ad salutem consequendam necessaria, &
 gratias ad id sufficientes obtineret, sicut & Patrem etiam
 velle

velle sciebat. Tertius denique, cum prauidisset, quod aliqui gratias illas oblatas abijcerent, alij verò eas acciperent, ijsque consensum præberent; tum illos in peccato suo iustissimè dereliquisse, vt ipsemet declarauit S. Ioan. 8. *Ego vado, & queretis me, & in peccato vestro moriemini.* Istis autem iustificationem, & si in accepta iustitia fideles essent, finalem in ea perseuerantiam, ac demum æternam salutem voluisse, & ad id obtinendum passionis ac mortis suæ merita efficaciter applicasse, & Deo Patri obtulisse, quod & voluntati eius conforme esse certò sciebat: & sic in omnibus perfectam cum illa conformitatem semper seruauisse.

Dicendum 3. Christum Dominum non tantum in generali omnibus hominibus, sed etiam in particulari cui libet illorum merita sua applicasse, vt specialia gratia dona secundum cuiusque statum & exigentiam obtineret. Hoc constat tum ex illis Christi verbis S. Matth. 18. *Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui est in calis, vt percat vnus de pusillis istis,* tum ex parabola boni pastoris ouem errantem requirentis, & inuentam in humeris reportantis; & etiam ex eo, quòd dicit S. Ioan. 10. bonum pastorem vocare oues nominatim: Constat etiam ex illis Apost. verbis Ephes. 4. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Ex quibus colligitur omnes & singulas gratias, quæ vnicuique conferuntur, ab illa speciali applicatione meritorum Christi prouenire; quod & docuit, & cum maximo pietatis sensu explicauit præfatus Episcopus Gebennensis introductionis suæ parte 5. cap. 13. ita vt sicut olim summus Sacerdos super pectus in rationali suo filiorum Israël nomina descripta gerebat; ita Christus Dominus (vt veritas figura responderet) omnes homines verè in corde suo habuerit, & sic omnibus & singulis meritorum suorum fructus distribuerit.

Dicendum 4. & vltimò merita Christi Domini non æqualiter omnibus ab ipso fuisse applicata. Hoc constat manifestè ex scriptura: S. Matth. 25. *Vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum:* & 1. Cor. 7. *Vnusquisque*

que

que proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius
 sic. Hæc autem diuersitas & inæqualitas gratiarum ab
 ipsius Christi voluntate procedit, qui diuidit singulis
 prout vult; in qua gratiarum diuisione tamen nihil aliud
 facit, quàm quod diuinæ Patris voluntati gratum & ac-
 ceptum esse cognoscit.

Superest adhuc vna difficultas, nimirum, quomodo
 erit poterit, vt omnia gratiæ beneficia antiquis Patri-
 bus collata ex meritorum ipsius Christi applicatione pro-
 ce-derent, cum nulla tunc adhuc essent Christi merita. Re-
 gratias illas antiquis Patribus à Deo collatas fuisse pro-
 pter Christi merita, non quidem adhuc existentia, sed
 futura, & intuitu applicationis per ipsum Christum facien-
 da; nihil enim repugnat, vt aliqua res nondum existen-
 sed tantum futura, sit causa motiua & excitans ad aliquam
 faciendum; quamuis etiam dici possit, merita illa Christi
 Domini, sicut & alia omnia quæcunque futura, fuisse
 tunc aternitati Dei presentia, ac proinde Deum intuitu
 illorum æquè operari potuisse in distributione donorum
 suorum, ac si iam de facto extitissent.

SECTIO VI.

Quomodo Christus Deum Patrem orauerit.

Quoniam oratio genus quoddam actionis est sum-
 mopere meritoria, ideo locus hic postulare videtur,
 vt de Christi Domini oratione breuiter aliquam
 dicamus.

Atque in primis certum est, Christum Dominum
 quatenus hominem, dum in statu vix esset, verè orauisse.
 Id constat ex varijs Euang. locis: S. Luc. 6. *Erat per-
 etans in oratione Dei*; S. Mar. 1. *Diluculo valde surgens, egre-
 sus abiit in desertum locum, ibiq; orabat.* Quamuis autem
 Christus oratione pro se non indiguerit, sicut nos indi-
 gemus, maximè tamen conueniens fuit, vt oraret, tan-
 quia actus orandi ex se est excellentissimus, cum sit actus
 zelig

Religionis, tum etiam quia Christus orando submissi-
onis, ac fiducia erga Deum nobis exemplum præbuit.

Certum est præterea, Christum Dominum quatenus
hominem, etiam nunc in statu gloriæ Deum Patrem pro
nobis orare, vel expressè, petendo à Deo, ut ea, quæ no-
bis salutaria sunt, conferat; vel saltem tacitè, humanita-
tem suam tanquam hostiam olim in Cruce oblatam illi
exhibendo, ut in eam Deus intuens nobis benefaciat: &
de hac assertionem sic disjunctivè posita dubitari non de-
bet; id enim constat ex varijs scripturæ locis, ut Rom. 8.
*Christus Iesus, &c. qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpel-
lat pro nobis: 1. S. Ioan. 2. Aduocatum habemus apud Pa-
trem, Iesum Christum iustum.*

An autem nunc tantum oret modo illo tacito, an verò
etiam per expressam petitionem, non est satis comper-
tum: quidam enim negant Christum nunc expressè ali-
quid pro nobis petere, ut Rupertus lib. 9. de diuin. offi-
cijs cap. 3. & Alensis p. 4. q. 91. membr. 1. Alij verò af-
firmant ut S. Thom. in epist. ad Rom. cap. 8. lect. 7. & ad
Hebr. c. 7. sect. 4. & S. Bonau. opusc. 39. c. 38. & hæc sen-
tentia propter illorum sanctorum auctoritatem videtur
probabilior. Neque hinc sequitur orationem illam Chri-
sti esse nunc meritoriam, cum non sit amplius in statu
merendi, nec etiam impetratoriam proprie loquendo,
sed solum quatenus id nunc à Deo Patre pro nobis ex-
igit, quod præteritis passionis ac mortis suæ meritis de-
betur, quodque iam per merita illa pro nobis impetra-
uit.

Porro rectè obseruat S. Thom. in supplem. 3. part. q.
72. a. 2. ad 3. Ecclesiam non solere, nec nos etiam debere
absolute petere à Christo Domino, ut oret pro nobis,
sed tantum, ut exaudiat nos, vel ut nostri misereatur; ne
scilicet Arianis aut Nestorianis assentiri videamur, qui
ipsam Christi personam, ad quam dirigitur oratio, senti-
ebant esse creatam, & diuinam inferiorem.

Quæres, an omnis Christi oratio fuerit semper exau-
dita. Resp. orationem omnem Christi proprie dictam,
quæ

quæ ex absoluta & efficaci voluntate proficifcebat
fuisse semper exauditam. Ita S. Thom. q. 21. a. 4. rati
est, quia Christus voluntate absolutâ nihil vnquam vol
it aut orauit, nisi quod Deum Patrem absolute velle
ebat: quòd si quæstio sit de oratione improprie dicta,
quam desideria inferioris appetitus explicabat, certu
est non fuisse semper exauditam, cum & ipse Christi
voluntate absolutâ & efficaci eam exaudiri noluer
qualis fuit ista Matth. 26. *Pater mi, si possibile est, tran
a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu
quamuis autem hæc oratio non fuerit exaudita, non fu
tamen inutilis, imò summa cum ratione Christus Dom
nus illam exprimere voluit, tum vt per illam indicaret
esse verum hominem, qui instar aliorum naturaliter
mortem exhorresceret, tum etiam, vt patientiæ ac sub
missionis perfecta erga diuinam voluntatem nobis pr
beret exemplum, vt docet S. Aug. epist. 121. ad Prob
cap. 14.*

CAPVT VII.

De vita ac mortis Christi Domini mysterijs.

Quamuis ea, quæ pertinent ad mysteria vitæ
mortis Christi Domini, ex antè dictis satis inte
ligi possint, cum omnia, quæ de mysterio Incarnat
tionis dicuntur, non alio fine dicantur, nisi vt, quæ
Christus Dominus in assumpta carne gessit aut passus est
rectè & sanè intelligantur: quia tamen præter illa, quæ
dicta sunt, quædam adhuc occurrere possunt, in quibus
aliquâ luce opus est, vt, quæ certa sunt, ab incertis, aut et
iam falsis & erroneis discernantur; ideo breuiter in hoc
capite mysteria illa transcuremus; eaque adnotabimus.

quæ ad finem nobis propositum necessaria videbuntur
quod, vt facilius exequamur, iuxta ordinem à S. Doctore
præscriptum considerabimus in primis ingressum Christi
Domini in hunc mundum, deinde progressum vite eius
in hoc mundo, demum eiusdem egressum ex hoc mun-
do, & ea, quæ egressum illum consequuta sunt.

SECTIO I.

De Christi Domini ingressu in hunc mun-
dum.

Ingressus Christi Domini in mundum duo præcipua
mysteria hic à nobis breuiter consideranda complecti-
tur, Conceptionem scilicet eius & Natiuitatem.

Quod ad Christi conceptionem spectat, obseruandum
est i. id, quod docet S. Ambr. lib. de Incarn. cap. 6. in illa
reperi aliquid secundum naturam, aliquid supra natu-
ram: secundum naturam fuit, quod Christus ex muliere
ortus est, supra naturam, quod ex Virgine. Ad supernatu-
ralem itaq; modum conceptionis Christi pertinet, quod
actiuum principium generationis eius non fuit virtus
maris generatiua, sed virtus supernaturalis diuina, iuxta
quod sanctissimæ Virgini prædixerat Angelus, S. Luc. 1.
*Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbra-
bit tibi;* quibus verbis, quamuis hoc opus (vt pote chari-
tatis Dei infinitæ) per quamdam appropriationem Spiri-
tui Sancto tribuatur, illud tamen (vt docet S. Doctor
vt. quæst. 32. a. 1. & ex antè dictis patet) tota Trinitas ope-
rata est.

Ad naturalem verò modum conceptionis illius perti-
net, quod materia, de qua corpus Christi formatum est,
fuit conformis materiæ, quam alia femina concipiendo
subministrat, cum hac tamen differentia (vt docet
S. Doctor qu. 31. a. 1. ad 3.) quod cæterorum hominum
cor-

corpora ex sanguine menſtruo, & ſemine mulieris formantur; at vero corpus Chriſti ex puriſſimis ſanguinibus ſanctiſſimæ Virginis formatum eſt, quod ante illum docuerat S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 2.

Obſeruandum 2. ex eodem S. Doctore q. 33. a. 1. 2. & corpus Chriſti eodem inſtanti, quo diuinâ virtute conceptum eſt, fuiſſe eâdem virtute perfectè formatum & organizatum, & ſimul animatum, ac Verbi diuini perfectè unitum. Ita etiam S. Damasc. ſuprà, & Sophron. in ſupràtata epiſt. quæ in 6. Synodo gener. act. 11. & 13. lecta, & probata eſt, vbi hæc verba habentur: *Simul quippe caro ſimul Verbi Dei caro; ſimul caro animata rationalis, ſimul Verbi Dei caro animata rationalis;* vnde S. Thom. cit. quæſt. 3. docet contra fidem eſſe, ſi quis dicat, quod caro Chriſti fuit priùs concepta, & poſtmodum à verbo ſumpta.

Quod autem ad Chriſti natiuitatem attinet, duo ſunt hic notanda. Primum eſt, Chriſtum Dominum ex ſanctiſſima Virgine Matre Maria ita eſſe natum, vt neque conceptione ſua, neque natiuitate vllum eius virginis perpetuæ intulerit detrimentum; ita vt ante partum in partu, & poſt partum inuiolata, & illibata ſemper viu permanſerit. Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitum ſim fuit error Heludij hæretici, qui, vt refert S. Aug. de har. c. 84. ore blaſphemo aſſerere auſus eſt, ſanctam Virginem poſt partum fuiſſe corruptam; quod ante illum docuerat Iouinianus eodem S. Aug. teſte cap. 82.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur ex ſcriptura: *Iſ. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, vocabitur nomen eius Emmanuel;* quem locum pro aſſertione matris Dei virginitate communiter SS. Patres vrgent, præ cæteris S. Baſ. orat. in ſanctam Chriſti natiuitatem S. Hier. in illum Prophetæ locum.

Probat 2. ex ſymb. Apoſt. vbi Chriſtus dicitur conceptus de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine: cuius ſymb. Apoſt. autoritate perpetuam beatæ Mariæ Virginis natiuitatem aſtruit S. Ambr. epiſt. 81. ad Siricum.

Probatnr 3. ex S. Leo. Papa ſerm. 2. de natiu. Dom. *Humano, inquit, uſu & conſuetudine, quod credimus, caret, ſed diuina potestate ſubnixum eſt, quod uirgo conceperit, uirgo peperit, & uirgo permanſerit.* & S. Aug. epiſt. 3. ad Voluſianum. *Iſta uirtus diuina per inuiolata matris uirginica uiscera, membra infantis eduxit, que poſtea per claſſa oſtia, membra iuuenis introduxit.*

Notandum eſt 2. ſanctiſſimam Virginem omnis proſus doloris in partu expertem fuiſſe. Ita Patres 6. Synodi gener. cap. 79. *Absque ullo dolore, uirginis partum eſſe conſitemur;* & S. Aug. ſerm. de aſſumpt. B. Virg. *Ita enim, inquit, que ſine peccati corruptione, & ſine uirilis admixtionis detrimento Chriſtum ſuſcepit, ſine dolore peperit.* S. Hier. denique lib. contra Heluidium cap. 4. id probat ex eo, quod in Euang. dicitur, Beatam Virginem puerum Ieſum recens natum ſuis manibus pannis inuoluiffe, & in praſepio reclinaſſe, nec ullam obſetricem opus habuiſſe.

SECTIO II.

De progreſſu vite Chriſti Domini in hoc mundo.

TRia hic praefertim occurrunt obſeruanda. Primum eſt, conueniens fuiſſe, ut Chriſtus Dominus a S. Ioanne baptizaretur, tum ut ſuo baptiſmate mundaret ac ſanctificaret aquas, uimque regenerandi illis conferret, ut docet S. Ambr. lib. 2. in S. Lucam; tum etiam, ut inſigne humilitatis exemplum nobis exhiberet, & prius ipſe exequeretur id, ad quod alios adhortari uolebat, ut idem S. Ambr. deſclarat loc. cit. & Aug. ſer. 63. de uerbis Dom. Eſt autem hic obiter notandum, baptiſmum illum, quem S. Ioannes conferebat, non fuiſſe ſacramentum, nec habuiſſe ullam uim ex opere operato; ſed fuiſſe quemdam ritum externum diuinitus ipſi ſancto Ioanni inſpiratum, quo homines excitabantur ad poenitentiam agendam de peccatis (unde appellatur *baptiſmus poenitentiae*.)

tiæ sanct. Luc. 3. & Act. 19.) & sic disponebantur ad gratiam per baptismum Christi recipiendam. Ita S. Thom. 38. a. 2.

Secundò, hic obseruandum est, conueniens quoque fuisse, Christum Dominum à dæmone tentari ob varias rationes, quas sanct. Doct̃or explicat q. 41. a. 1. vbi tantum exteriùs factam, apparente scilicet ei dæmonis sub specie aliqua humana, vt probabilissimè conijci potest, & externâ voce illum alloquente; non verò per internam suggestionem; quia cùm omnes motus animæ Christi essent perfectè rationi subiecti, nulla illicita cogitatio, nullus illicitus affectus à dæmone poterat in eum excitari. Ita docet sanct. Greg. hom. 16. in Euang. & sanct. Damasc. lib. 3. cap. 20.

Tertiò hic obseruandum est, conueniens etiam fuisse vt Christus Dominus doctrinam suam varijs miraculis confirmaret, ob eas rationes, quas explicat S. Doct̃or 43. a. 3. Porro circa hæc Christi miracula tres præsertim difficultates hic soluendæ occurrunt. Prima est, an Christus Dominus non solum vt Deus, sed etiam, vt homo potestatem habuerit faciendi miracula. Resp. affirmatiuè; quod probatur ex eo, quòd in Euangelij passio- nis Christi Dominus multas curationes miraculosas sol- tactu perfecerit, & S. Luc. cap. 6. dicitur, quòd *omnis tu- ba querebat eum tangere; quia virtus de illo exibat, & san- bar omnes.* Vnde S. Cyr. lib. de recta fide ad reginas titulo (quòd Christus sit vita) dicit, Christi corpus fuisse vitæ ficum, id est, vitam alijs tribuens; & S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 5. dicit, *idem corpus fuisse instrumentum, ac vel- uti organum diuinitatis ad operationes diuinas efficiendas;* & S. Hilar. can. 9. in S. Matth. *Potestas, inquit, intra corpus Christi manens, rebus ipsi caducis efficientiam addebat sanitatis ex quibus & alijs similibus SS. Patrum dictis sequitur, pro- babilissimum esse, quòd plures Theologi docent, Chri- sti humanitatem fuisse illorum miraculorum causam in- strumentalem, non tantum moralem, sed etiam physi-* cam
hom
ralis
virtu
test e
culis
8. vbi
trangi
bricit
dimisi
Sec
cit, fu
Respo
bat 1.
creata
tute fi
diceb
it ocul
enim
Sanct
illa pe
tre ac
étrima
raculi
Ter
Christ
quòd
Christ
tum v
quare
nes C
verò
specia
mone
tarent
mat a
Qu

eam & effectiuam, id est, Christum Dominum quatenus hominem non solum orando, & per modum causæ moralis & meritoria, sed etiam physice simul cum diuina virtute miracula illa esse operatum. Quod confirmari potest ex eo, quod Christus Dominus plurima ex illis miraculis fecit, non deprecando sed imperando, vt S. Matth. 8. vbi dicitur, quod *imperauit ventis & mari; & facta est tranquillitas magna*: & S. Luc. 4. vbi de focu Simonis febricitante dicitur, quod *stans super illam, imperauit febrim; & dimisit illam.*

Secunda difficultas est, an miracula, quæ Christus fecit, fuerint ad eius diuinitatem probandam sufficientia. Respondet S. Doctor q. 43. a. 4. affirmatiuè, idque probat. 1. ex eo, quod illa miracula transcendebant omnem creaturæ virtutis potestatem; ideoque non nisi diuinâ virtute fieri poterant, & propterea cæcus illuminatus rectè dicebat S. Ioan. 9. *A faculo non est auditum, quia quis orauit oculos cæci nati*: 2. ex modo, quo faciebat miracula; non enim (vt dictum est) orando, vt cateri Propheta & Sancti; sed imperando, & tanquam potestatem habens illa perficiebat, vnde colligi poterat, illum cum Deo Patre æqualem habere virtutem. Denique ex ipsa eius doctrina, qua se Deum dicebat, quæ si vera non fuisset, miraculis diuinâ virtute factis, confirmata non fuisset.

Tertia difficultas est, an per illa miracula dæmones Christi diuinitatem certò cognoscere potuerint. Resp. quòd (sicut rectè dixit S. Aug. lib. 9. de ciuit. cap. 21.) Christus Dominus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit, tantum autem voluit, quantum oportuit; quare cum ex vna parte non esset expediens, vt dæmones Christi diuinitatem apertè cognoscerent; ex altera verò requiretur, vt aliquid de illa suspicarentur; ideo speciali quâdam Dei prouidentiâ factum est, vt dæmones simul aliquo pacto cognoscerent, & etiam dubitarent. Ita S. Thom. q. 45. a. 1. ad 2. vbi etiam id confirmat autoritate S. Ambr. & Chryf. & aliorum Patrum.

Quamuis autem dæmones Christi diuinitatem, quam-

diu mortalis inter homines vixit, certò cognoscere non potuerint; est tamen verum, ipsis illam post eius mortem certò innotuisse, illosque vel inuitos Christum Dominum esse verum, & naturalem Dei Filium credidisse, unde dixit S. Iacobus in epist. canon. cap. 2. *Demonstrant, & contremiscunt*: & S. Paulus ad Philip. 2. *Ut in nomine Iesu omne genua flectantur caelestium, terrestrium, & infernorum*: & ratio est, quia tunc euidentissima signa diuinitatis ipsius experti sunt, cum viderunt, eum ad inferos descendentem, & inde summa cum potestate iustorum animas eripientem.

SECTIO III.

De egressu Christi Domini ex hoc mundo.

Circa egressum Christi, quaeres. quid nobis Christus passio, & mors contulerit, & quâ ratione nobis proficua fuerit. Resp. S. Doctor q. 48. quinque modis praesertim passionem, ac mortem, Christi ad salutem nostram contulisse, nobisque proficua fuisse. i. per modum meriti; quia Christus, quatenus caput omnium hominum, per illam nobis & membris suis de condignatione ruit, & ipsam aeternam salutem, & omnia media, ad illam consequendam aut necessaria, aut vtilia, ut supra dictum est.

2. Per modum satisfactionis pro totius mundi peccatis; quae quidem satisfactio à Christo Domino in passione ac morte Deo Patri pro nobis exhibita, non solum sufficiens, sed & superabundans fuit, non tantum propter dignitatem personae satisfaciens aut rei oblatae, ut cap. 1. diximus, sed praeterea propter nimiam charitatem ex qua patiebatur, & atrocitatem tormentorum, quae patiebatur; ut enim obseruat S. Doctor q. 46. a. 5. passus est in omnibus, in quibus pati potuit, & ab omnibus, à quibus pati potuit.

Tertio, per modum sacrificij; Christi enim passio & mors

mors fuit verum, proprium, & verè propitiatorium sacrificium; vt vocatur à Conc. Trid. sess. 22. cap. 2. quòd quidem ex quacunque parte consideretur, infiniti valoris fuit, vt ex antè dictis constat.

Quartò, per modum redemptionis; passio siquidem, & mors Christi fuit quædam solutio, per quam homines à seruitute tum peccati, tum damonis redempti sunt, sicut captiui ac serui pretio redimi solent; vnde princeps Apost. epist. 1. c. 1. *Non corruptilibus*, inquit, *auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paterna traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi*: & hinc verè ac propriè Christus Dominus hominum Redemptor dicitur; vt fusiùs explicat S. Bern. epist. 190. ad Innocentium Papam contra Pet. Abailardum, qui hunc titulum Christo Domino propriè competere negabat.

Quintò denique & vltimò per modum efficiëntiæ, hoc est, quòd passio & mors Christi Domini salutem nostram, ac media omnia ad illam operata est, per modum causæ efficiëntis instrumentalis; cum enim humanitas Christi Domini fuerit instrumentum diuinitatis (vt supra dictum est) ideo ex consequenti omnes actiones & passiones Christi instrumentaliter operatæ sunt ad salutem humanam in virtute diuinitatis, & secundum hoc passio, & mors Christi salutem humanam efficiënter causare dicitur.

Rectè autem obseruat S. Doctor Sup. a. 6. act. 3. inter istos quinque modos hanc esse differentiam, quòd passio Christi Domini, in quantum comparatur ad eius diuinitatem, agit per modum efficiëntiæ; in quantum verò refertur ad eius voluntatem humanam, agit per modum meriti; secundum verò, quòd consideratur in ipsa carne Christi Domini, agit per modum satisfactionis, redemptionis, & sacrificij.

Quæres 2. an in Christi Domini morte humanitas eius fuerit à diuinitate separata? Resp. humanitatem Christi Domini etiam in eius mortis triduo mansisse inseparabi-

liter diuinitati unitam, ipsamque diuinitatem eius corpori in sepulchro, & animam in inferno coniunctam se-
per extitisse. Ita S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 27. S. Ful-
lib. ad Trasimund. cap. 23. & vnanimiter omnes alij
Patres, est que de fide, quæ ex antè dictis constat, proba-
que S. Doctor q. 50. a. 2. ex eo, quod in symb. de Fi-
Dei dicitur, quod fuerit crucifixus, mortuus, & sepultus,
quod eius corpori mortuo tantum conuenit; item quod
descenderit ad inferos, quod solam eius animam spectat,
quæ vera non essent, nisi ratione vnionis hypostaticæ,
quam vtraque pars diuinitati semper coniuncta reman-
sit.

Quæres 3. an corpus Christi Domini post mortem cor-
ruptum fuerit. Respondet S. Doctor q. 51. a. 3. negatiue
quod, vt melius intelligatur, notandum est ex S. Damasc.
lib. 3. de fide cap. 18. duplicem esse corporis humani cor-
ruptionem; vnã, quæ fit per separationem animæ a
illo, & hoc modo tam certum est Christi Domini corpus
fuisse corruptum, quàm ipsum Christum fuisse mortuum:
alia corruptio est illa, quæ fit per resolutionem cor-
poris in vermes, cineres, aut aliquid simile; & hoc modo
constat ex fide Christi Domini corpus non fuisse corruptum
iuxta illud Ps. 15. *Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*,
hunc enim locum S. Petrus Act. 2. & Paulus
cap. 13. de Christi corpore mortuo exponunt; additque
S. Doctor supra non decessisse Christum pati corruptionem
in corpore, ne mors eius potius necessitati quàm volun-
tati ascriberetur.

SECTIO IV.

De Christi Domini descensu ad inferos.

Certum est ex fide, Christum Dominum secundum ani-
mam verè, & propriè descendisse ad inferos, non
verò metaphoricè tantum, vt falsò hunc symboli ar-
ticulum hæretici interpretantur; quorum aliqui dicunt
descen-

descendere ad inferos idem esse ac interire; alij idem esse, ac sepultura tradi; alij denique omnium impijssimè per descensum Christi ad inferos significari asserunt, Christi animam dolores ac desperationem anumarum damnatarum pertulisse. Ita Calvinus lib. 2. instit. cap. 16. parag. 8. & seqq.

Refellit hęc blasphemia, & nostrę fidei veritas probatur 1. ex scriptura: S. Marth. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, &c. sic erit Filius hominis in corde terrę, &c.* Vbi per cor terrę S. Hieron. cap. 2. Ionę, infernum intelligit; & ad Ephes. 4. *quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terrę: quem locum de Christi Domini descensu ad inferos exponunt S. Chrys. & S. Hier. commentarijs in illam Apost. epist. & S. Iren. lib. 5. cap. 31.*

Probatur 2. ex symb. Apost. & symb. S. Athan. in quibus hęc veritas expressis verbis continetur.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui vnanimè huic veritati subscribunt, vt S. Leo Papa serm. 1. de Resurr. *Resurrectio saluatoris nec animam in inferno, nec carnem diu morari passā est in sepulchro*, S. Ambr. lib. de mysterio paschę c. 4. S. Greg. Papa lib. 13. mor. c. 20. & plures alij, qui citantur à Bellarm. lib. 4. de Christo c. 14.

Cum igitur hoc certum sit, quędam dubia circa huic Christi ad inferos descensum soluenda supersunt. Primum est, ad quę inferorum loca Christus descenderit. Ad huius dubij solutionem obseruandum est ex S. Doct. in 4. dist. 45. art. 3. inferorum nomine quatuor loca intelligi. Primus est ille, in quo damnatorum animę cum demonibus torquentur. Secundus est Limbus puerorum cum solo peccato originali ex hac vita decedentium. Tertius est locus ignis purgatorij, in quo animę iustorum à peccatorum reliquijs expiantur. Quartus denique est Limbus sanctorum Patrum, in quo ante Christi aduentum sanctorum animę recipiebantur, ibique absque vilo doloris sensu beatā redemptionis spe sustentati, placidā quiete fruebantur, qui passim locus in sacris literis Abrahamę sinus nuncupatur.

Hâc obseruatione præmissâ, dicendum est cum S. Doctore q. 52. a. 2. Christi Domini animam verè quidem, secundum substantialem præsentiam descendisse ad limbum sanct. Patrum, ibique cum illis mansisse per triduum illud, quo à corpore fuit separata: ad alia verò loca inferorum non descendisse, nisi secundum aliquem specialialem suæ virtutis effectum.

Ac in primis, quòd in Limbum sanctorum Patrum descendit, patet ex eo, quòd communiter sancti Patres dicunt, ideo Christum Dominum descendisse ad inferos, ut inde sanctorum animas educeret, ac secum in coelum eueheret, ut sanct. Ignat. in epist. ad Trall. & sanct. Hieron. in caput 4. ad Ephes.

Quòd autem ibi per triduum remanserit, præter auctoritatem S. Doct. id assertum habetur apud Iren. lib. 3. c. vlt. & Tertul. in lib. de anima c. 31.

Alterà verò assertionis pars, quâ diximus Christum Dominum non descendisse secundum realem præsentiam ad alia inferorum loca, probatur à S. Doctore ex eo, quòd Christus Dominus nullam habuit causam ad infernum damnatorum descendendi, cum neque locus illi ipsi congruus & decens; neque ad hoc, ut damnatos & demones sibi genuflectere compelleret, necessarium fuerit, ut eorum teterrimum ac foedissimum carcerem adiret.

Idem de Limbo puerorum dici debet, tum quia locus ille minimè Christo Domino congruebat, tum etiam quia non satis constat, an Christus Dominus se illis manifestauerit.

Quòd ad locum purgatorij spectat, videtur etiam non fuisse conueniens, ut illum Christus adiret, ac præsentiam suam illi ostendat, cum locus ille sit tantum pœnis destinatus.

Secundum dubium est, quid Christus Dominus ad inferos descendens, animabus iustis contulerit. Resp. Christum Dominum in primis Gloriæ lumen illis indidisse, atque adeò illas beatas effecisse, ut docet S. Thom. q. 52. a. 4. ad 1. & hoc colligitur ex illis Domini ad latronem crucifixum verbis, S. Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiso,*

Adis, hoc est in loco, vbi mecum & cum alijs eris beatus: postea illucescente tertiâ die beatas illas animas inde secum eduxisse, quò pertinet illud Zachar. 9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinclos tuos de lacu.* Denique quadragesimâ post resurrectionem die sanctas illas animas secum in cœlum inuexisse, quando ipse (vt dicitur Ps. 67.) *ascendit in altum, cepit captiuitatem.*

SECTIO V.

De Christi Domini Resurrectione.

Fides catholica docet, Christum Dominum tertiâ post mortem die surrexisse à mortuis, animamque eius proprio corpori iterum fuisse vnitam. Circa hanc verò Christi resurrectionem quædam hîc obseruanda occurrunt.

Primum est, Christum Dominum non alienâ sed propriâ suâ virtute à mortuis surrexisse, iuxta quod ipse dixerat S. Joann. 10. *Potestatem habeo ponendi animam meam: & potestatem habeo iterum sumendi eam.*

Secundum est, Christum Dominum post resurrectionem, in corpore suo glorioso vulnerum cicatrices retinuisse, idque non ex impotentia curandi (vt ait Beda in cap. vii. S. Luc.) sed vt perpetuum victoria sua circumferret triumphum, quod & de sanctis martyribus dicit S. Aug. lib. 22. de ciuit. c. 20. his verbis: *Fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus cicatrices vulnerum, quæ pro Christi nomine pertulerunt; non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam quamuis in corpore, non corporis sed virtutis pulchritudo fulgebit.*

Tertium est, Christi Domini corpus gloriosum resurgendo per clausum sepulchrum penetrâsse; Neque enim existimare debemus (vt ait S. Hier. epist. ad Hedibiam q. 6.) *Angelum idcirco venisse, vt aperiret Domino resurgenti, & resolveret lapidem; sed postquam Dominus resurrexit, indicasse, quid factum est, & sepulchrum vacuum*

reolutione lapidis ostendisse: hoc enim corporis sui gloriosum proprium fuisse ipsemet postea ostendit Ioan. 20. cum ad discipulos in coenaculo congregatos ianuis clausis ingressus est.

Quartum est, Christi Domini resurrectionem verè dici, ac esse causam resurrectionis nostræ futuræ (vt docet S. Thom. q. 56. a. 1. & 2.) non quidem meritoriam, cum post mortem nihil amplius meruerit, sed efficientem, in quantum humanitas Christi est instrumentum diuinitatis; & sicut per illam plurima miracula, & etiam mortuorum aliquorum resurrectionem aliàs fecit, sic & vniuersalem omnium resurrectionem faciet; quo sensu Christus Dominus S. Ioan. 5. dixit: *Veni hora in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei: & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, &c.* quæ Christi verba S. Doctor in sup. quaest. 76. a. 2. litteraliter intelligit de sensibili voce Christi, per quam imperabit resurrectionem, & simul illam operabitur; de qua etiam voce Calixtus interpretatur illud Ps. 67. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis ad suscitandum scilicet mortuos.*

Dici etiam potest, Christi Domini resurrectionem esse causam non solum efficientem, sed etiam exemplarem resurrectionis nostræ futuræ, in quantum scilicet (vt dicit Apost. Philipp. 3.) *Resurget corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Et eodem sensu resurrectio Christi Domini dici etiam potest causa exemplaris resurrectionis animarum nostrarum

Rom. 6. *Vt, quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

¶ (o) Se

SE

SECTIO VI.

De Christi Domini in caelos ascensione, & ad
dexteram Patris sessione.

Sicut de resurrectione, sic etiam de ascensione dicendum est, Christum Dominum non alienâ opè, sed propriâ virtute tum diuinitatis, tum etiam humanitatis glorificatâ ad caelos ascendisse. Ita S. Doctor q. 57. a. 3. sicut autem certissimum est Christum Dominum ad caelos ascendisse, sic etiam conuenientissimum fuit, vt idem S. Doctor dicit a. 6. cum enim locus debeat esse locato proportionatus, hinc sequitur corpori Christi glorioso & incorruptibili, locum gloriæ & incorruptionis debitum fuisse.

Quares, quò Christus ascenderit, seu quisnam fuerit terminus ascensionis eius? Respondet S. Doctor q. 57. a. 4. Christi Domini humanitatem fuisse supra omnes caelos eleuatam, iuxta quod dixit Apost. Ephes. 1. quod Deus Pater constituit illum in celestibus ad dexteram suam, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius.

Cæterum quomodo, & quo situ, & in qua caeli parte sit corpus Christi Domini, superuacaneum est quarere (ait S. Aug. lib. de fide & symb. c. 6.) tantummodo in caelo esse credendum est; non enim est fragilitatis nostra caelorum secreta discutere, sed est nostræ fidei de Domini corporis dignitate sublimia & honesta sapere, vt ibidem dicit.

Quod spectat ad sessionem ipsius Christi Domini, quæ dicitur esse ad dexteram Patris, obseruandum ex S. Doct. q. 58. figuratam esse istam locutionem, proindeque non corporalem aliquam sessionem, sed tranquillitatem ac firmitatem status gloriæ Christi Domini debere intelligi vel etiam regiam ac iudiciariam eius potestatem: sicut, & nomine dexteræ Patris non significatur pars illa corporis

poris humani, quæ appellatur dextera (cùm enim Deus sit purissimus spiritus, nihil in eo corporeum cogitari potest) sed ipsius diuina beatitudo & gloria, quæ dextera nomine quandoque in scripturis designatur, vt Ps. 118. *Delectationes in dextera tua usque in finem;* vel potius supremæ potestatis eius participatio; & sic Christus Dominus dicitur sedere ad dexteram Patris, 1. in quantum Deus filius ipsi Patri consubstantialis, ac proinde paternæ potestatis, & gloriæ consors & particeps: 2. in quantum homo ad eiusdem gloriæ ac potestatis consortium, & participationem ratione vnionis hypostaticæ admixtus, & Deo Patre supremus omnium Rex ac iudex constitutus, vt ex infra dicendis constabit; & eo sensu docet S. Theod. 2. 4. solius Christi proprium esse sedere ad dexteram Patris, nec vili Angelo, vel homini posse conuenire.

SECTIO VII.

De regia Christi potestate.

Certum est 1. Christum Dominum non modò vt Deum, sed etiam vt hominem regiam potestatem, & summam auctoritatem habuisse circa omnia spiritualia; ita vt potuerit arbitrato suo instituire, præcipere & immutare, quæcunque ad Ecclesiæ Hierarchiam eiusque statum spiritualem pertinent.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat ex eo, quòd in Euangelij dicitur, Christum Dominum absolutè & sine vlla limitatione, potestate illà spiritali vsurpasse, illiusque virtute legem veterem abrogasse, nouam condidisse, sacramenta instituisse, peccata remisisse, & alia eiusmodi fecisse, quæ non nisi ab habente summam in Ecclesiæ regimine auctoritatem fieri potuerint. Huc pertinet illud Ps. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius.*

Certum est 2. Christum Dominum non habuisse tale dominium in res omnes temporales, quo ipse solus esset quarumcunque rerum temporalium dominus, ita vt nullus

Nullus præter ipsum cuiuscunque rei dominus aut propriarius esset, cum nec ipse Deus tale dominium sibi vindicare voluerit, sed retento absoluto quodam & supremo in res omnes dominio, proprietatem illarum hominibus benignè concessit, ita vt dependenter ab illo supremo dominio, verè sint ac dicantur rerum suarum proprietarij & domini; vnde refellitur quorundam error, qui asserunt omnes principes ac dominos terræ à Christi Domini conceptione fuisse suis dominijs priuatos, cuius præterea falsitas euidenter conuincitur vel ex ipsius Christi testimonio dicentis S. Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsari, Cæsari.*

Cum hæc duo certa sint, vnum est dubium, an scilicet Christus Dominus quatenus homo habuerit supremum quoddam dominium directum & absolutum in res omnes temporales, & in omnia regna mundi, ita vt posset quoscunque Reges, & Principes priuare suis regnis & dominijs, si voluisset. Pro cuius resolutione duo breuiter dicenda sunt.

Primum est, Christum Dominum etiam vt hominem verè & propriè dominum illud in res omnes habuisse, ac proinde fuisse verum & supremum Regem, ac Monarcham rerum omnium temporalium.

Probat 1. ex scriptura: Pl. 2. *Dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* S. Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra:* Apoc. 19. *Habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium:* quæ scripturæ testimonia de Christo Domino vt homine communiter à sanctis Patribus intelliguntur.

Probat 2. ex S. Aug. tract. 115. in S. Ioan. super hæc Christi verba: *Regnum meum non est de hoc mundo, vbi rectè obseruat, Christum Dominum non dixisse (Regnum meum non est in hoc mundo) cum verè haberet Regnum etiam in terra, sed solam dixisse (non est de hoc mundo) id est, non acceptum ab hominibus, nec humanâ auctoritate aut humano iure deuolutum, & S. Bern. lib. 3. de Con-*
ad. ad

fid. ad Eugenium Papam, ubi de Christo sic loquitur: *Hic est, de quo Propheta ait (Et erit omnis terra possessio eius) (Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris; cui enim alteri dictum est: Posses- la à me, & dabo tibi gentes?*

Probatur denique ex eo, quòd Christi Domini, etiam in quantum hominis, dignitas & excellentia ratione & nionis hypostatica talis ac tanta fuit, ut nullus honoris prerogativa; aut potestatis titulus esse possit, qui non illi merito deberetur.

Secundum est, Christum Dominum potestate illa & dominio, quamdiu mortalis inter homines vixit, nunquam uti voluisse, sed sponte ac voluntariè illius vii se ipsum abdicasse, ac paupertatem perfectissimam amplexum fuisse, ut sic non solum merito suo, sed etiam exemplo nos efficacius iuaret; unde Apost. de illo dicit 2. Cor. 8. quòd *propter vos egenus factus est, cum esset dives: & ipse Christus Dominus eo sensu de se locutus est, cum dixit sancti Mat. 2. Vulpes foucas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.*

SECTIO VIII.

De iudiciaria Christi Domini potestate.

CVM (ut ait sanct. Doctor q. 59.) regiam dignitatem potestas iudiciaria consequatur, de illa prout Christo Domino competit, nobis agendum est, ac

Dicendum in primis, iudiciariam illam potestatem Christo Domino competere, non modò quatenus Deus est, sed etiam quatenus homo, cum hac tamen differentia, quòd, quatenus Deus est, illam ex se habet; quatenus autem homo, non ex se, sed autoritate sibi diuinitus commissâ & delegatâ.

Hoc constat ex scriptura: Act. 10. *Ipsè est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum: & sancti Ioann. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.*

Dicen-

Dicendum 2. ad iudiciariam Christi potestatem pertinere, non solum vltimum illud, & generale iudicium, de quo sapius in Euangelijs mentio fit, vt sanct. Matth. 16. 24. & 25. & 2. Cor. 5. sed etiam particulare iudicium in morte cuiusque ab illo faciendum: tale enim iudicium in morte cuiusque faciendum esse

Constat 1. ex scriptura: Eccli. 11. *Facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique secundum vias suas;* & Hebr. 9. *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.*

Constat 2. ex S. Aug. lib. 2. de anima, vbi hanc veritatem asserit; S. Hieron. in cap. 2. Joël. vbi per diem Domini, diem iudicij intelligendum esse dicit, siue diem exitus vniuscuiusque de corpore; *Quod enim, inquit, in die iudicij futurum est omnibus, hoc in singulis in die mortis impletur:* & S. Chrysof. hom. 14. in S. Matth. *Omnes, inquit, anime, cum hinc emigrauerint varijs peccatorum catenis implicata, ad terribile illud tribunal decidentur.*

Tertio id constat ex eo, quod fide certum est, atque in Conc. Florent. definitum, in decreto vnionis, animas post mortem sine mora recipi in calum, si sint omnino expiata; vel amandari in infernum, si peccato mortali obstricta ex hac vita decesserint; atqui dici non debet hoc ita fieri sine speciali iudicij diuini decreto.

Quod verò iudicium illud particulare, æquè ac vltimum generale à Christo Domino quatenus homine exerceatur, constat ex eo, quod dicitur S. Ioan. 5. quod *Pater non iudicat quemquam: sed omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filium.*

Porro ad hoc iudicium particulare subeundum necesse non est animas realiter in cælum deferri, aut Christum ad illas è cælo dilabi: sed sufficit, quòd illæ in ipso mortis instanti intellectualiter eleuentur ad audiendam sententiam iudicis, ita vt in eodem instanti cognoscant sese iudicari, & pro ratione eorum, quæ in vita gesserunt, & boni vel mali status, in quo decesserunt, vel saluari vel damnari, imperio & auctoritate non solum Dei, sed etiam hominis Christi: ac eodem momento per instantaneam

neam loci mutationem constituentur in loco illo, in quo ex vi iudicij, & imperij Christi Domini futuræ sunt, sive in Paradiso, sive in purgatorio, sive in inferno.

Dicendum 3. ad eandem quoque iudiciariam Christi potestatem pertinere alia omnia iudicia, quæ erga homines etiam, dum in hac vita mortali degunt, diuinitus exercentur; erga bonos quidem, cum pro eorum meritis & recto gratiarum usu, gratiæ ipsæ augentur, & copiosiora auxilia subministrantur; erga malos verò, cum pro eorum demeritis abundantiora gratiæ auxilia ipsi subtrahuntur, permittunturque excæcari & indurari, quòd enim hæc non tantum æterno ac supremo Dei iudicio, sed etiam Christi Domini, quatenus homo est, imperio peragantur, constat ex eo, quòd (vt supra ex Act. 17. retulimus) non solum mortuorum sed etiam viuorum iudex à Deo sit constitutus.

Quæres, an etiam ad Angélos extendat se iudiciaria Christi Domini potestas. Resp. affirmatiuè cum S. Doctore q. 59. vbi dicit Angelos omnes siue bonos, siue malos, iudiciariæ potestati Christi Domini etiam quatenus hominis, subesse, idque ratione eorum, quæ circa homines operantur; cum enim tam boni quàm mali angelis liquid ad salutem vel damnationem hominum cooperentur, ideo Christi supremi iudicis sententiam quòd præmium vel supplicium accidentale sunt subituri; quòd sensu ipse Christus Dominus dicit S. Luc. 15. quòd *Gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente; & è contra dæmones dicunt cap. 8. S. Matth. &c.*

1. S. Mar. Quid nobis, & tibi, Iesus Fili Dei? venisti huc ante tempus torquere & perdere nos?

—S(o)—

SECTIO IV.

De dignitate capitis, qua Christo Domino competit, respectu tam Angelorum quam hominum.

Observandum est hic ex S. Th. q. 8. rationem capitis mystici desumi ex proportione ad caput naturale, in quo cum tria considerari possint, ordo, perfectio, & virtus; ordo quidem, quia est prima pars hominis; perfectio vero, quia in eo vigent omnes sensus interiores & & exteriores, eum in ceteris membris sit solum tactus; virtus denique, quia motus omnis ceterorum membrorum ab illo deriuatur: sic etiam eadem tria de capite mystico intelligi debent, ita ut, cum quaeritur, an Christus Dominus sit caput hominum vel Angelorum, idem est, ac si quaeratur, an respectu illorum haec tres praerogativae Christo Domino competant. Haec observatione supposita

Dicendum 1. Christum Dominum etiam quatenus hominem, esse caput totius Ecclesiae. Id constat in primis ex Apost. Ephes. 1. ubi dicitur, quod Deus Pater Christum Dominum dedit caput supra omnem Ecclesiam: & Coloss. 1. Ipse est caput corporis Ecclesiae. Constat praeterea ex eo, quod Christo Domino etiam quatenus homini, tres supradictae capitis praerogativae competunt: est enim primus in ordine praedestinationis divinae, unde vocatur ab Apost. Rom. 8. *Primogenitus in multo fratribus*. Deinde ceteros omnes fideles omni virtutum & gratiarum genere antecedit, ut ex ante dictis patet. Tertiò denique virtutem habet influendi gratiam in omnia membra Ecclesiae; unde S. Ioan. 1. dicitur, quod *de plenitudine eius nos omnes accepimus*: & ipse Christus Dominus cap. 15. se ipsum viti comparat & fideles palmitibus, qua comparatione influxum suum in illos satis declarat.

Dicendum 2. Christum Dominum quatenus homi-
nis,

nem, esse caput omnium prorsus hominum. Ita S. Thom. a. 3. & probari potest enumeratione factâ per diuersos gradus hominum, quibus omnibus certum est illum ordine & perfectione antecellere, & in eos omnes influxum aliquem habere. Et primò quidem de beatis constat, cum sint membra Ecclesiæ triumphantis ipsi Christi perfectissimè vnita. De iustis item, tum in purgatorio tum in hac vita existentibus, cum ab ipso influxum gratiæ & charitatis recipiant: de fidelibus etiam, qui in peccato mortali sunt, cum adhuc per fidem licet velut membra mortua illi coniungantur, atque adeo ipse in eos dem illam siue habitualem siue actuaalem, & alias omnem gratias actuales, quibus ad pœnitentiam excitantur, fluat. De infidelibus quoque idem dici debet, cum supra probatum est) pro illis etiam Christus Dominus mortuus sit, & ex consequenti (vt supponimus ex tractatu de gratia) illis, sicut & alijs omnibus, & etiam parulis sine baptisimi susceptione decedentibus gratias ad salutem sufficientes promeruerit.

Porro licet hoc sensu infideles dicantur membra Christi, non tamen propterea dici possunt membra Ecclesiæ: ad hoc enim non sufficit, vt quis à Christo Domino influxum aliquem recipiat aut recipere possit, sed præter necessarium est aliquis alius gratiæ effectus, nempe vt fidelis, & saltem in voto baptisimi Sacramentum recipiat.

Ex dictis autem intelligi potest, Christum Dominum nullo modo esse aut dici posse caput damnatorum, cum ex lege Dei ordinaria non sint amplius in potentia ad vniionem cum Christo vnionem, aut ad vllum gratiæ influxum ab ipso recipendum: qui proinde neque sunt, neque dici debent membra Christi.

Dicendum 3. Christum Dominum etiam quatenus hominem, esse caput Angelorum. Ita S. Thom. a. 4. & constat ex scriptura Coloss. 2. Christus vocatur ab Apost. *Caput omnis Principatus & Potestatis*: & Ephes. 1. idem Apost. dicit Christum Dominum à Deo Patre *constitutum esse*

a S. Thome ad dexteram suam in caelestibus, supra omnem Principatum,
 & Potestatem, & virtutem, & Dominationem & ipsum de-
 disse caput supra omnem Ecclesiam & epist. 1. S. Petri 3. Chri-
 stus Dominus dicitur profectus in caelum, subiectus sibi ange-
 lis: ex quibus scriptura verbis constat, Christum Domi-
 num, saltem quoad ordinem & perfectionem, angelis
 præminere; & sic illorum esse caput.

Quod verò sit etiam illorum caput quoad influxum,
 conitatur ex ijs, quæ præc. cap. diximus, vbi probauimus,
 Angelos gratias ac gloriæ dona ex Christi meritis acce-
 disse.

Dicendum 4. quòd licet solius Christi proprium sit,
 esse caput Ecclesiæ, quatenus est fons & origo gratiarum
 omnium: hoc tamen non obstat (vt rectè docet S. Thom.
 2. 2. q. 6.) quo minùs alia sint ipsi subordinata Ecclesiæ capita:
 itaque, quoniam sub Christo Romanus Pontifex totam
 visibiliter gubernat Ecclesiam, in illamque influit do-
 na conferendo, præcipiendo, pascendo, leges ferendo, varia gra-
 tiarum dona conferendo; ideo verè ac propriè caput visi-
 bile totius Ecclesiæ dicitur, imò & vnusquisque Episco-
 pus in Ecclesia sua quamdam habere capitis dignitatem
 in verè dici potest.

Neque id absurdum videri debet, quòd in mystico Ec-
 clesiæ corpore plura sint capita sub vno primario & præ-
 cipuo capite, sicut nec absurdum est sub vno summo pa-
 store Christo plures esse & dici in Ecclesia pastores, e-
 pist. 1. S. Petri cap. 5. & præter fundamentum primarium
 & præcipuum (quod est Christus) alia etiam esse, & dici
 eiusdem Ecclesiæ fundamenta, Apoc. 21. sicut in quoli-
 bet regno præter regem, qui (vt dicitur 1. Reg. 15.) totius
 regni caput est, sunt etiam alij duces & optimates
 ab eo dependentes, qui etiam dicuntur,

capita populorum Amos 6.

— 95 —

CA-

CAPVT VIII.

*De adoratione Christo Domino debita
nec non de veneratione sanctissimæ Ma-
tricius, ceterisque Sanctis, ac eorum
reliquiis & imaginibus ex-
hibenda.*

SECTIO I.

*Quenam adoratio humanitati Christi Do-
mini debeat.*

Ad clariorem eorum, quæ dicenda sunt, intelligenti-
tiam, notandum 1. est ex S. Doctore 2. 2. q. 84.
& 103. inter laudem, honorem, & adorationem
hoc esse discriminis; quod laus sit quædam excellentiæ
stificatio, quæ in verbis consistit; honor etiam in factis
alijs signis externis. Adoratio vero præter illam testifi-
cationem excellentiæ, includit essentialiter submissionem
aliquam erga id, quod adoratur, in quo differt à laude,
honore, siquidem laudamus & honoramus etiam æqua-
les vel inferiores, non adoramus verò nisi superiores
vnde adoratio definitur à S. Damasc. orat. 3. cap. 4. *Ad
mi cudentu, demissi, & humili, significatio.*

Notandum 2. ad completum actum adorationis
ex parte hominis requiri: 1. vt intellectus agnoscat ex-
cellentiam eius, qui adoratur: 2. vt voluntas internam
erga eundem affectum concipiat: 3. denique, vt aliquo
exteriori actu submissionem illam protestetur.

Notandum 3. duplicem in vniuersum esse adora-
tionem, sicut duplex excellentia est, ratione, cuius pote-

aliquis nobis esse superior; vna increata, altera creata: adoratio illa, quæ ratione increatæ excellentiæ defertur, vfu in Ecclesia communiter recepto Latria vocatur, quo vocabulo significatur cultus ille religiosus, qui soli Deo debetur, in signum & protestationem supremi dominij, quod in res, omnes creatas obtinet, sicque sumitur in scriptura, in qua falsorum Deorum cultus nomine idololatriæ exprimitur (Act. 17. *Videns idololatriam deditam civitatem*) & falsorum Deorum cultores idololatræ vocantur (1. Cor. 10. *Neque idololatræ efficiamini*) eò, quòd cultum illum latriæ qui soli Deo debetur, ad idola transferrent: & eodem etiam sensu illud latriæ vocabulum sumitur in 7. Synodo generali act. 3. 4. & 6. & in Conc. Trid. sess. 13. c. 5. & apud S. Bas. in cap. 1. It. & S. Aug. lib. 10. de ciuit. c. 1. & lib. 15. cont. Faust. c. 9. Imò & ipsa vox adorationis passim ex communi vfu iam recepta est ad significandum illum cultum, qui soli Deo debetur, vnde dicimus solum Deum esse adorandum.

Cultus autem ille religiosus, qui ob creatam excellentiam defertur, communiter Dulia vocatur, quo nomine ex vfu Ecclesiæ significatur seruitus & submissio, non qualibet abiecta & vilis, qualis est mancipiorum; neque etiam honoraria & politica, qualis est subditorum erga principes; & inferiorum erga superiores; sed religiosa & pia, quæ scilicet sanctis defertur ab eorum virtutem & sanctitatem. Et quoniam inter sanctos varij, & inæquales sunt gradus sanctitatis, ideo ijs, qui meritis ac virtutibus insigniores fuerunt, specialis aliquis honor defertur, qui ex communi vfu Hyperdulix nomine significatur; quo quidem honoris genere sanctissimam Virginem Deiparam præ alijs omnibus sanctis colendam esse, orthodoxi omnes vnanimiter consentiunt.

Notandum 4. discerni non posse ex actu exteriori, vtrum cultus qui defertur, latriæ sit, vel Dulix; iisdem enim actibus & signis externis quibus Deum adoramus, Sanctos etiam sapissime colimus; sicut enim Deo, sic &

P

illis

illis caput aperimus, genua flectimus, &c. Quare hoc interno voluntatis affectu discernendum est: si enim exterior ille v. g. genuflexionis actus dirigatur ad profandam infinitam Dei supra omnes creaturas eminentiam, nostramque omnimodam ab illo dependentiam, erit adorationis seu patriæ actus; si verò illa genuflexio intendamus cultum religiosum alicui Sancto ob eius virtutes, vel gloriam deferre, erit actus dulciæ.

His prænotatis, pro quæstionis propositæ resolutione dicendum est Christi Domini humanitatem Verbo diuino hypostaticè vnitam, eadem adoratione patriæ, quæ ipsi Verbo diuino debetur, esse adorandam. Ita S. Theod. 1. part. q. 25. a. 1.

Probat in primis ex Conc. Ephes. can. 8. vbi definitur, Christum hominem Deum vna esse adoratione adorandum, quòd S. Cyril. qui huic Conc. nomine summus Pontificis præfuit, clariùs explicauit lib. 1. de fide aduerginas, vbi docet: *In Christo non esse vnã naturã, quæ adoretur; & alterã, quæ non adoretur; sed vtramque simul orari vnica adoratione*: Item ex 2. Synodo gener. collat. can. 9. *Si quis duas adorationes introducit, & non vna adoratione Verbum incarnatum cum propriã carne adorat, anathema*

Probat 2. ex S. Ambr. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 1. vbi explicans illa verba Pf. 98. (*adorate scabellum pedum eius*) Per scabellum, inquit, terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quæ Apostoli in Domino Iesu adorauerunt; neque enim diuisus est Christus: & S. Aug. enarratione in eundem Pf. Exponit inquit, Scriptura quid sit scabellum pedum eius dicit; terra autem scabellum pedum meorum: anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit calum & terram, &c. Et si eheuans conuerto me ad Christum, & inuenio, quomodo sine impunitate adoretur terra; suscepit enim terram de terra, quia caro terra est, & de carne Mariæ carnem accepit; & quia in ipsa carne in hoc ambulauit, ipsamque carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit; inuenitur est quomodo adoretur scabellum pedum Dei

mini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

Objicies, soli Deo deberi adorationem & latriæ cultum, humanitatem autem Christi quantumvis unitam hypostaticè Deo, Deum tamen non esse. Resp. duplicem esse adorationem; vnâ absolutam, quæ fit propter excellentiâ inexistentem illi qui adoratur, seu quando aliquid adoratur propter se; alteram verò respectiuam, quando aliquid adoratur propter aliud, seu propter excellentiam inexistentem alteri ad quod habet specialem ordinem & habitudinem: & primo quidem genere adorationis adorari debere Christi diuinitatem, imò ipsum Christum; cùm per hoc nomen connotetur diuinum suppositum, quod propter se & ratione propriæ increatæ excellentiæ adorari debet. Secundo verò adorationis genere humanitatem eius adorandam esse, hoc est non propter se, sed propter Verbum diuinum cui coniuncta est, non accidentaliter, sed vera substantiali & hypostatica vnione; sicque humanitatem Christi honore diuino affici debere affirmant sancti Patres, vt S. Athanas. lib. de Incarn. Christi pagina 6. vbi de corpore Christi loquens ait, *Illud diuina adoratione coli, quia increati corpus factum est:* & S. Aug. ser. 58. de Verb. Dom. Ego, inquit, *Dominicam carnem imò perfectam in Christo humanitatem propterea adoro, quod à diuinitate suscepta, atque Deitati vnita est.*

Quares, vtrum humanitas Christi Domini per se præcisè sumpta & considerata solum secundum excellentiam aliquam creatam, quæ ipsi inest, puta ratione gratiæ sanctificantis, aut virtutum, debeat cultu latriæ, an aliquo alio adorari? Resp. ex S. Thom. q. 25. a. 2. ad 1. humanitati Christi Domini vt sic, non deberi latriæ cultum, sed tantum hyperdulia; quia in illa hypothesi nihil in ea consideratur nisi creatum, quod proinde latriæ cultu adorari non debet.

Quamuis autem speculatiuè hoc verum sit, sapienter tamen monet Philip. Gamèch. ad præfatam q. 25. mortaliter & practicè loquendo, istas præcisiones & abstra-

tionem non esse admittendas, sed Christum perpetuo adorandum supremo patriæ cultu, cum verè & à parte sit semper homo Deus; istamque quæstionem non metaphysicè, sed moraliter ac Theologicè esse tractandam nec ludendum in rebus tanti momenti, ne fortè occasus vel scandali vel erroris aliquibus præbeatur. Adde quod Ecclesia nusquam solet humanitatem Christi hoc modo spectatam venerari, sed semper tanquam coniunctam unitam Verbo diuino adorare; vnde S. Athan. orat. contra Arianos. *Adoraturi; inquit, non seponimus verbum à car-*

SECTIO II.

Quomodo Sancti à nobis colendi sint.

Cum (vt ait S. Hieron. epist. 53. ad Riparium) *Hominum seruiorum redundet ad Dominum, & ad gloriam Christi summi totius Ecclesiæ capitis pertineat venerari membris eius nobilioribus exhibita; ideo post explanationem eorum quæ ad humanitatis ipsius adorationem pertinent, agendum est de cultu ipsis Sanctis debito.*

Dicendum igitur i. Sanctis tam Angelis quàm hominibus æternam gloriã in cælo perfruentibus cultum aliquem sacrum & religiosum esse reddendum, longè quidem minorem eo, qui Deo debetur, sed tamen maiorem cetero illo ciuili & politico, qui hominibus quantæcunque dignitatis in hac vita defertur.

Probatur i. ex scriptura: Gen. 18. & 19. vbi Abraham & Loth dicuntur Angelis sibi apparentibus honorem aliquem singularem & religiosum detulisse; idem dicitur de Iosue cap. 5. & de patre ac matre Samsonis Iudic. 13.

Probatur 2. ex sanctis Patribus, qui id ynanimiter dicunt vt S. Greg. Nyssen. orat. in S. Theodorum marty. *Cui rogum, inquit, talis honor habetur? quis ex ijs, qui supermodum inter homines excellere visi sunt, tali memoria celebrantur? quis Imperatorum adeo decantatus, vt hic miles pauper? &c.* S. Damasc. lib. 4. de fide c. 16. *An non honorandi,*

totius humani generis patronos se profitentur, ac Deo nostricausa supplicanti honorandi certè, & quidem ita ut in eorum nomine templa Deo extruamus.

Probatur 3. ex eo ritu, qui in vniuersa Ecclesia semper viguit, templa, & basilicas in honorem Sanctorum ædificandi, illorumque festa celebrandi: cuius rei fidem faciunt omnes ferè sancti Patres, & Ecclesiastici scriptores, qui videri possunt apud Iudoc. Coccium, tom. 1. lib. 5. de sanctis Ecclesiæ art. 13. & 14. & certè vel ipsa antiquissima basilicarum, & sacrorum ædificiorum monumenta in honorem sanctorum Deo consecrata, quæ vbique terrarum inuisuntur, satis apertè testantur, Sanctis ab vniuersa Ecclesia cultum religiosum semper fuisse delatum; minorem quidem illo qui Deo debetur, sed longè maiorem quous honore politico & ciuili, qui principibus, & regibus in terra defertur.

Dicendum 2. Sanctos gloriâ cœlesti perfuantes, à nobis esse inuocandos, & hanc inuocationem ad cultum ipsis debitum pertinere.

Probatur 1. ex scriptura: Gen. 48. vbi Iacob benedicens filijs Ioseph, Angelum suum custodem inuocat, vt ipse illis benedicat: Exod. 32. Moyses sic orat. *Recordare (Domine) Abraham, Isaac & Israel, seruorum tuorum.*

Probatur 2. ex Conc. Chalced. act. 11. vbi Patres Conc. sic loquuntur, *Flavianus post mortem vixit, martyr pro nobis orat: & in 7. Synodo gener. act. 6. hæc verba habentur. Cum timore omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminata Deipara, & sanctorum Angelorum, omniumque Sanctorum.*

Probatur 3. ex antiquo vsu litaniarum, quæ in honorem Sanctorum indicebantur: de quo ritu mentio fit in varijs Conc. vt in Conc. Aurel. 1. cap. 29. Tolet. 5. cap. 1. Bracarensi 2. cap. 9. Mogunt. sub Carolo Magno cap. 33. quæ quidem Conc. ante mille annos sunt celebrata.

Probatur 4. ex SS. Patribus, qui & ipsi Sanctos inuocauerunt, vt S. Athan. ser. in Euang. de sanctissima Deipara, id est de Annuntiatione, in eius sine ipsam sanctam

Beiparam inuocat: S. Greg. Nyff. orat. in S. Theodorum ipsum etiam sanctum in fine inuocat: idem facit S. Greg. Naz. orat. in S. Athanasium, quem in fine inuocat, & S. Hier. in epithaphio S. Paulæ eam similiter inuocat.

Dicendum 3. Sanctos in celo pro nobis orare, & orando patrocinari, ac subuenire.

Probatur 1. ex scriptura: 2. Machab. 15. *Hic est qui multum orat pro populo, & pro uniuersa sancta ciuitate Ieremias Propheta Dei: & S. Pet. epist. 2. cap. 1. Dabo (inquit) operam, & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.*

Probatur 2. ex S. Basil. epist. ad Iulianum Apost. tam: *Suscipio, inquit, sanctos Apostolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum supplicanti, quo per illorum mediationem propitius mihi sit Deus: & S. Greg. Nazian. orat. 20. in laudem ipsius S. Basilij, Ac nunc ille quidem in celo est pro populo preces fundens; neque enim ita nos reliquit, ut prorsus reliquerit: eandem veritatem fuse probat S. Hieron. in toto lib. cont. Vigilantium hæreticum, qui Sanctos hac vita finctos pro nobis orare negabat.*

Porro circa illam Sanctorum intercessionem & (ut loquitur S. Basilius) mediationem, obseruandum est, illam nullo modo derogare qualitati mediatoris, quæ Christo Domino competit, quamque illi Apost. tribuit, 1. Timoth. 2. *Vnus est mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus: tum quia loquitur ibi Apost. de mediatione redemptionis; quod ex verbis immediate sequentibus patet. Quis dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, qua ratione solus & vnicus mediator est Christus; tum quia quocumque modo dicatur mediator, semper illi hæc dignitas salua & integra manet, cum Sanctorum intercessionem, & interuentionem non nisi ex ipsius Christi meritis & ex vniõne Sanctorum cum illo ut capite, valorem hauriant: vnde quantumcunque Ecclesia suffragia Sanctorum apud Deum impendat, semper tamen orationes ac petitiones suas concludit his verbis, Per Dominum nostrum Iesum Christum, & ex quibus euidentem est Sanctorum mediationem,*

S. inter-

& intercessionem Christi Domini honori ac dignitati nullatenus officere, imò vim omnem suam ab eius meditatione accipere.

SECTIO III.

Qualis cultus sanctissima Virgini Deipara Maria debeat.

Cum ut ex antè dictis constat, honoris ac cultus, qui Sanctis deferendus est, mensura & modus ex magnitudine sanctitatis, virtutum, ac meritorum accipienda sit; hinc colligi potest, qualis honor & cultus sanctissima Virgini debeat, cum eius sanctitas, virtus, ac meritum supra omnes alios sanctos longè supereminet. Ut tamen certius & evidentius istud innotescat, aliquot speciales sanctitatis & excellentiæ titulos in illa sanctissima Virgine hic annotabimus, ex quibus inferre quivis poterit, quo religionis cultu prosequenda sit; neque enim (ut rectè dixit S. Bern. epist. 174.) *Virgo regia falso aut suocato eget honore, cum vera honorum titulus & infusus dignitatum decorata sit.*

Primus igitur excellentiæ titulus ducitur ex innocentia singulari, quæ consistit in eo, quòd sanctissima Virgo privilegio speciali, nec ulli alteri Sanctorum unquam concessa, ab omni peccati siue originalis, siue actualis labe profusè immunis extitit.

Et in primis, quòd nullum unquam peccatum actuale ne quidem veniale commiserit, docet sanct. Thom. 3. p. q. 27. a. 4. est que communis totius Ecclesiæ sensus, ut habetur in Conc. Trid. sess. 6. cap. 23. huic etiã veritati suffragatur sanct. Aug. lib. de nat. & grat. cap. 36. ubi dicit de sanctissima Virgine Maria loquens, *De qua propter honorem nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volent mentionem: & sanct. Bern. epist. 174. Decuit reginam Virginum singularis privilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam.*

Quòd autem etiam originalis peccati maculam nra quam contraxerit; probari potest ex ijs omnibus scriptura locis, in quibus illius singularis, & omnimoda puritas & innocentia significatur, vt Cantic. 4. *Tota pulchra est amica mea, & macula non est in te*: atqui tota pulchra non esset, nec macula omnis expers, si originali peccato foedata fuisset: ibidem vocatur *hortus conclusus, fons signatus* & cap. 6. *vna est columba mea, perfecta mea*: item ex illis a eandem sanctissimam Virginem Angeli verbis S. Luc. *Aue gratia plena; Dominus tecum; Quibus* (vt dicit sanctus Aug. tom. 11. in natali Dom.) *ostendit ex integro iram primam sententia exclusam, & plenam benedictionis gratiam restitutam.*

Probari etiam potest ex eo, quòd idem sanctus Aug. lib. 5. cont. Iulianum cap. 9. dicit, illum qui in etate adulta peccatum nullum commisit, nullum etiam in infantili contraxisse; vnde sequitur, cum ex eodem sancto Augustino supra, beatissima Virgo nullum in vita sua peccatum commiserit, nullum etiam in origine sua contraxisse; & S. Ansel. lib. de conceptu Virginali cap. 18. *Decens, inquit, erat, vt sanctissima Virgo ea puritate niteret, qua mater sub Deo nequit intelligi, & in cap. 1. 2. ad Cor. Omnes mortui sunt in peccatis siue originalibus, siue voluntate additis, nemine prorsus excepto, dempta matre Dei*: & Petrus Damian. ser. de Assumpt. *Caro Virginis inquit, ex Adam assumpta maculae Adae non admisit.*

Denique accedit autoritas Sixti 4. summi Pontificis in extrau. (cum praeexcelsa) de reliq. & vener. Sancto- rum; vbi fideles ad celebrationem immaculatae Conceptionis sanctissimae Virginis (sic enim loquitur) etiam indulgentiarum largitione inuitat.

Et quamuis nihil adhuc ab Ecclesia super hac re definitum fuerit, nec proinde censendus esset haeticus, qui oppositum teneret, vt expressè declarauit idem Sixtus 4. in extrau. (graue nimis) quam renouauit Conc. Trident. 5. sententia tamen illa, quae asserit sanctissimae Virginis ab omni originali peccato exemptionem, adeò vera est.

est, ut Paulus 5. oppositum asserere in concionibus, lectionibus, aut alijs actibus publicis prohibuerit; quam prohibitionem Gregorius 15. eius successor, etiam ad privata colloquia, & scripta extendit.

Dices, hinc sequi beatissimam Virginem à Christo Domino non fuisse redemptam; cum enim nullum unquam peccatum actuale, aut originale incurrerit, videtur quod Christi Domini redemptione non indiguerit. Resp. illam indiguisse Christi Domini redemptione, non quidem ut à peccato liberaretur, sed ut à peccato præservaretur; ac proinde illam excellentiori modo præ omnibus Adæ posteris à Christo Domino fuisse redemptam: cum enim ex modo conceptionis suæ, utpote vera Adami filia, & ex eo viâ generationis ordinariâ ortum ducens, peccatum originale contrahere deberet: quod illud non contraxit, Christo Redemptori debitorum fuit, cum propter præuisa eius merita, ab illo peccato penitus præservata fuerit.

Secundus excellentiæ titulus ducitur, ex perfectissima gratiarum omnium plenitudine, & eminentissima sanctitate, qua beata Virgo ceteros omnes Sanctos tam Angelos, quam homines longè superavit. Hoc satis innuunt verba illa quibus ab Angelo dicta est Luc. 1. *Gratiâ plena & à beata Elisabeth, benedicta inter mulieres: item ea, quæ de seipsa sanctissima Virgo dixit Beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est.*

Illud præterea constat ex eo, quod uniuersa Ecclesia professæ est in 7. Synodo gener. Act. 5. his verbis, *Si quis non confiteatur, sanctam semper Virginem Mariam propriè ac verè Dei genitricem, sublimiorem esse omni visibili, & inuisibili creatura, anathema sit.*

Accedunt plurima eximia, & præclara sanctissimæ Virginis elogia à SS. Patribus profata, quibus illius supra omnes Sanctos eminentiam singularem apertè testantur; aliquot illustriora hinc proferemus. S. Epiphan. ser. de Laudibus Deiparæ, ipsam alloquens *Quid dicam, inquit, aut quid proloquar, & quo pacto beatam predicabo gloria radi-*

em; solo enim Deo excepto, cunctis alijs superior existis. sancti Ephrem. orat. de laudibus eiusdem, illam vocat. *Optimam, excellentissimam, sublimiorem ceteris, honoratiorem Cherubim, Seraphim, sanctiorem, & incomparabiliter cunctis alijs superioribus existis.* S. Greg. Neocæsar. hom. in Annuntiatione beate Virginis, *Maria sic gratia plena dicitur, quod in illa totius gratia thesaurus reconditur;* S. Ambr. in cap. 2. S. Luc. *Bene gratia plena dicitur, quia sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratia repleatur auro.* sancti Petrus Chrysolog. ser. 143. *Bene gratia plena, quia ceteris per partes tribuitur, Maria vero simul se totam infulsit gratia plenitudo;* S. Chrysost. orat. in Hypapante vocat illam mundi miraculum: sancti Damasc. orat. 2. de Assumptione *Abyssum gratia & sanctitatis:* sancti Anselm. lib. de excellentia Virginis cap. 8. dicit in beata Virgine fuisse, *Quarundam immensitatem gratia & glorie:* sancti denique Greg. Papa explicans illa verba Is. 2: *(Erit in novissima diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium) Dorsus tantius montis nomine beatissima semper Virgo Maria designari non quippe fuit, qua omni electa creatura altitudinem, electionis suae dignitate transcendit: an non mons sublimis Mariæ, qua, ut ad conceptionem Verbis æterni pertingeret, meritum verticem supra omnes Angelorum choros usque ad solium Dei ratis erexit.*

Ex quibus S. Gregorij verbis colligitur probabilissimum esse, quod aliqui Doctores existimant, gratiam illam sanctificantem, quæ beatissimæ Virgini in primo instanti conceptionis collata fuit, maiorem, ac pleniorum extitisse gratiam consummatam cuiuslibet etiam maximi sancti: quod si tanta fuit Mariæ gratia in primo ingressu, quantam in progressu fuisse existimare debemus? cum præsertim nullum vel momentum vite otiosum in ea fuerit, fidelissimeque, ac perfectissime gratias acceptis cooperata sit.

Tertius denique, & ultimus excellentiæ titulus desumitur ex dignitate Maternitatis Dei. Constat enim ex fide, illam esse verè & propriè Dei Matrem, hancque in ea dignitatem.

dignitatem vniuersa Ecclesia agnouit in Cone. Ephes. vbi canone 1. anathema dicitur in eum, qui sanctam Virginem Dei genitricem esse non confitetur; & in 5. synodo gener. Act. 4. idem anathema rursus profertur in eum, Qui sanctam, & gloriosam semper Virginem propriè, & verè genitricem Dei esse non confitetur.

Neque solùm beata Virgo verè, & propriè Dei mater extitit; sed præterea dignissima fuit, quæ ad illam maternitatem diuinitus eligeretur, hancque proinde meritis suis, si non de condigno, certe de congruo consecuta est. Itæ S. Ambr. lib. 2. de Virg. *Maria, inquit, digna extitit, ex qua Filius Dei nasceretur;* & sanct. Hieron. in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis *Tante, inquit, puritatis extitit Maria, vt Filij Dei mater effici mereretur;* & vniuersa Ecclesia in quadam Antiphona id ipsam profertur.

Ex hac autem dignitate Matris Dei, quam sic promeruit, & cuius sublimitas nec dici, nec concipi potest, duplex adhuc excellentia deriuatur. Prima, quod ratione illius dicatur, & verè sit omnium creaturarum etiam sanctissimarum, & in altissimo gloria gradu existentium Regina, & Domina (prout ab Ecclesia honorificè nuncupatur) ab ijsque proinde cultum, & honorem tantæ maiestati condignum recipiat. Secunda, quod ratione eiusdem maternitatis ipsemet Dei Filius illi se subiecerit, & (vt testatur Euangelista) subditus illi esse voluerit.

His igitur paulo fufius explicatis, restat, vt videamus, qualis cultus sanctissimæ Virgini, ratione tantæ & tam sublimis excellentiæ, debeat. Pro cuius resolutione

Dicendum est sanctissimam Virginem singulari & maximâ præ omnibus alijs sanctis veneratione seu Hyperdulia colendam esse tam publicè quam priuatim. Ita sanct. Thom. 3. p. q. 25. a. 5. ratio est, quia veneratione & cultus (vt iam dictum est) excellentiæ ac sanctitati correspondere debet: atqui excellentia, & sanctitas beatissimæ Virginis omnium aliorum sanctorum excellentiæ, ac sanctitati longè præeminet, vt ex titulis supra explicatis con-

stat: ergo cultus illi debitus longè maior esse debet cultu, qui alijs quibuscunque sanctis defertur.

Quæres, an præter cultum Hyperdulæ, possit etiam cultus latræ exhiberi sanctissimæ Virgini, ratione unius illius, quam inter illam & Filium eius Christum Dominum esse concipimus? Resp. negatiuè cum S. Thom. 2. sup. citato; quamuis enim Metaphysicè loquendo, & quo sensu posset adorari adoratione aliquà respectu moraliter tamen & præctice loquendo, id fieri non debet propter periculum erroris & scandali; unde merito sanctus Epiphanius har. 78. & 79. reprehendit, & hæresicos arguit aliquas mulieres in Syria, quæ beata Virgini in signum adorationis, libationes quasdam offerebant.

SECTIO IV.

Qualis veneratio imaginibus, & reliquijs exhibenda sit.

Supponimus hanc esse differentiam imaginis & idoli (vt rectè docet & probat Bellarm. lib. 2. de sanctis c. 1.) quòd imago sit vera similitudo rei alicuius, vt cùm pingitur homo, equus, &c. Vnde & imago ab imitatore diæta est; idolum verò sit falsa similitudo, quæ repræsentat id quod re vera non est, vt cùm gentiles repræsentabant statuas Iouis, Martis, &c. tanquam Deorum, quæ tamen re vera Dij non erant, nec esse poterant.

Hanc autem esse differentiam illarum vocum inde patet, quia scriptura nunquam tribuit nomen idoli verbi gratia imagini, sed solum simulacris gentilium, v. g. vocat Filium Dei, imaginem Dei ad Coloss. 1. at nunquam vocat idolum: item 3. Reg. c. 7. Salomon dicitur fecisse ad ornatum templi imagines Leonum, bouum, palmarum, &c. nec tamen vnquam ista vocantur idola, quia rerum verarum erant similitudines; vnde Theodoret. quæst. 38. in Exod. dicit, *Repræsentationes verum non subsistentium diuini idola*, & S. Hieron. in cap. 7. Osee loquens de idolis,

notas

notat expresse, simulacrum seu idolum ita opponi Deo, sicut mendacium veritati.

Hinc patet, imagines Christi & sanctorum non esse idola, cum res veras exhibeant; sed nec etiam sanctissimæ Trinitatis, & Angelorum imagines idola dici posse; quia non sunt factæ ad representandam naturam Trinitatis, vel Angelorum; sed ad exhibendam formam in qua diuinæ Trinitatis persona, aut angeli ipsi aliquando apparuerunt, vel certe ad eorum proprietates, & perfectiones signis quibusdam corporalibus exprimendas; vnde S. Greg. Nazian. orat. in laudem Heronis dicit, quod quando Angeli pinguntur, candida vestis, atque hilatis, & splendida facies solet illis tribui, ad designandam scilicet tum naturæ illorum puritatem, tum gloriæ, qua perficiuntur, splendorem. Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis propositæ.

Dicendum 1. vltum sacrarum imaginum, seu quibus res sacræ representantur, esse honestum & licitum.

Probat 1. ex Scriptura: Exod. 25. *locutusq. est Dominus ad Moysen &c. duos quoq. Cherubim aureos & productiles facies, ex utraq. parte oraculi, vbi per duos illos Cherubim aureos S. Hier. in cap. 41. Ezech. intelligit duas statuas seu imagines aureas, quæ duos Angelos Cherubinos representabant, & 3. Reg. 6. dicitur quod Salomon Cherubimorum imagines ex lignis oliuarum factas posuit in sanctuario.*

Probat 2. ex 7. Synodo gener. Act. 6. vbi hæc habentur, *Non est pictorum adiuentio imaginum factura, sed catholica Ecclesie approbata legislatio, & traditio, &c. Testimonium perhibet ipsa rerum antiquitas, & Sanctorum Patrum doctrina, qui hæc in venerabilibus templis susceperunt, & venerabilia templa dedicantes, hæc pingere studuerunt.*

Probat 3. ex vsu antiquo Ecclesie catholice, qui passim apud antiquos Patres refertur: Tertul. lib. de pudicit. c. 7. & 10. testatur, antiquitus Christi Domini imaginem sub specie pastoris ouem deperditam, & recuperatam super humeros gestantis, in calicibus sacris effigiari

P S

consue-

confueuisse: S. Aug. lib. de consensu Euangelist. cap. 10. testatur, Christum Dominum in templi parietibus depictum fuisse, cum sanctis Apostolis Petro & Paulo, sibi ex utroque latere adstantibus: S. Greg. Nazianz. orat in laudem defuncti Patris, refert templum ab illo extructum, fuisse varijs picturis, & imaginibus sacris decoratum. S. denique Paulinus epist. 12. loquitur de varijs imaginibus SS. Trinitatis & mysteriorum vitæ Christi, in Ecclesiæ apside pingi solitis.

Dicendum 2. sacras imagines esse à nobis venerandas, & colendas.

Probatur 1. ex eo, quod scriptura docet, rebus sacris & diuino cultui dicatis venerationem & honorem deberi Pl. 98. *Adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est;* quæ verba, quamuis in sensu mystico, & allegorico à quibusdam sanct. Patribus de Christi Domini humanitate accipiuntur, vt supra vidimus; in sensu tamen literali, intelliguntur de arca testamenti, quæ 1. Paralip. 28. vocatur scabellum pedum Dei: atqui sacre imagines sunt etiam res quædam diuino cultui dicatæ: ergo a pari veneratione illis, & honor debetur.

Probatur 2. ex supra relata Synodo 7. gener. in cuius Act. 7. hæc verba habentur, *Sanctorum Patrum doctrina in-sistentes, & Ecclesiæ Cath. (in qua Spiritus S. inhabitat) traditio-nem obseruantes definimus, cum omni diligentia & cura venerationem esse sanctas imagines, &c. illasq; in templis esse collocandas:* & in Conc. Trid. sess. vlt. definitum est imagines sacras, in templis præsertim habendas, & retinendas esse, eisque debitum honorem, & venerationem impertien-dam esse.

Probatur 3. ex S. Basil. supra cit. epist. ad Iulianum A-postatam, vbi postquam locutus est de cultu Christo Domino, sanctissimæ Virgini, & alijs SS. debito, & à se ipso exhibito, subiungit, *unde & caractères imaginum ipsorum honore & adoro, præcipue cum hoc à sanctis Apostolis traditum sit:* & ex S. Athan. in quæstionibus ad Antiochum quæst. 39. vbi ait, eos esse dementes & fastu quodam arrepti-

os, qui crucem effigiesque sanctorum adorare recusant: item ex S. Hieron. in epitaph. S. Paul. cap. 3. vbi dicit, illam prostratam ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorasse. Plures alij SS. Patres citantur in prefata Synodo 7. presertim Act. 4. diuersa etiam miracula pro confirmatione eius veritatis diuinitus facta ibidem referuntur.

Queres, quo genere cultus imagines honoranda sint? Resp. cum S. Doctore q. 25. imaginem duplici modo posse considerari; 1. vt res quaedam, puta lignum sculptum, vel pictum. 2. vt est imago alterius: & ipsi quidem priori modo spectat: nullum honorem debere, cum nullam habeat excellentiam honore dignam; posteriori vero eundem illi cultum, & honorem deferendum esse, qui debetur prototypo, cum hac tamen differentia, quod prototypo honor & cultus primario & per se, seu propter excellentiam propriam tribuatur; imagini vero non nisi secundario, & propter ipsius prototypi excellentiam, cui aliquo modo participare censetur propter moralem, quam habet cum ipso prototypo, vniionem & coniunctionem, vnde proprie loquendo, cultus imaginum, v. g. Christi aut Sanctorum, neque latria, neque dulia dici potest, cum hæ voces interiorem submissionis affectum designent erga eum, qui adoratur aut colitur, qui affectus proinde erga ipsam imaginem præcisè concipi non potest; sed tantum improprie & respectiue, ita vt dum externa submissionis nota, puta genuflexionis imagini exhibetur, internus honoris puta latriæ vel duliæ affectus erga prototypum concipiatur.

Hunc imaginum cultum ita esse intelligendum, & explicandum constat ex prefata Synodo 7. gener. in cuius Act. 3. in litteris orientalium Episcoporum ibidem lectis & approbatis, habentur hæc verba, *Sanctas imagines reuerentur, &c. non in materia, aut coloribus honorem constituentibus, sed per hoc officium nostrum, quod ipsi debemus, quorum typum imagines gestant impertientes: & ex Conc. Trid. sess. 25. in decreto de veneratione imaginum, vbi expresse dicitur,*

Imagines

Imaginibus venerationem debitam impertiendam esse; non quia
credatur inesse aliqua in ijs diuinitas, vel virtus, propter quam
sint colenda, &c. sed quoniam honos, qui eis exhibetur, referuntur
ad prototypa, qua illa representant; ita vt per imagines, qua
osculamur, & eorum quibus caput aperimus, & procumbimus,
Christum adoremus; & Sanctos veneremus, quorum illa similitu-
tudinem gerunt.

Quod spectat ad sanctorum reliquias, dicendam esse
illis quoque cultum, & honorem esse deferendum.

Probat 1. ex scriptura: *Is. 11. Ipsum gentes deprecabuntur & erit sepulchrum eius gloriosum; vbi Propheta de Christo Domino loquitur, dicitque sepulchrum illius fore honorandum; quod intelligendum est non tantum pro eo tempore, quo Christi Domini corpus in eo iacuit: sed etiam pro tempore futuro postquam a mortuis resurrexerit, vt explicat S. Hieron. in epist. ad Marcellam.*

Probat 2. ex cit. Conc. Niceno. 2. Act. 7. & ex Trid. sess. 2. Act. & ex Trid. sess. 25. in praefato decreto, vbi dicitur, sanctorum corpora a fidelibus esse veneranda, quae vicia membra Christi fuerunt & templum Spiritus sancti, ab ipsoque ad aeternam vitam suscitanda, & glorificanda per quae multa beneficia hominibus a Deo praestantur.

Probat 3. ex miraculis, quae per Sanctorum reliquias diuinitus facta sunt: 4. Reg. 13. ad contactum corporis Elisei defuncti, mortuus dicitur resurrexisse, quod S. Amb. in cap. 1. S. Luc. ipsius Elisei sanctitati tribuit: & Act. 19. refertur, sudaria & semicinctia S. Pauli, aegrotis applicata, sanitatem ipsis contulisse. Item Ambr. epist. 54. testatur, plures a possessione demonum esse liberatos, ad inuentionem, & translationem corporum sanctorum martyrum Geruasij & Protasij, vbi vestem praedictorum Sanctorum contigerunt; & epist. 55. dicit idem factum esse, dum reliquiae sanctorum martyrum Vitalis & Agricola transferrentur: & S. Aug. lib. 22. de ciuit. cap. 2. refert varia & insignia miracula, quae facta sunt ad contactum reliquiarum S. martyris Stephani. Ex quibus miraculis colligitur, piuum ac Deo gratum esse cultum illarum reliquiarum, cum cultores earum tot beneficiis cumulet.

Quo
reliqui
dum, il
ter San
more q
rio hon
illo, h

Doc
quias
iam e
Christ
gestati
testem
hoc pa
miseri

Hin
Crucis

q. 25. a
ea fixi

Christ
ori mo
nit om
ne dep

uis alic
est ac c

tur mo
dem de

passus
alij re

Pon
reliqui
tur ima

est, qu
postula

bent cu
ior &

tis pra

quod

Quod si quæras, quo cultu honorandæ sint Sanctorum reliquiæ; Resp. idem de illis, ac de imaginibus esse dicendum; illas scilicet cultu respectiuo esse honorandas propter Sanctos quorum sunt reliquiæ; ac proinde eodem honore quo illi; ita vt qui honorat reliquias, illum primario honorare intendat cuius sunt reliquiæ, & simul cum illo, has eius reliquias tanquam aliquid illius.

Docet autem S. Thom. 2. 2. quæst. 96. a. 4. ad 3. reliquias collo appensas circumferri posse, & hoc patet etiam ex S. Aug. epist. 103. & S. Chrysost. hom. (quod Christus sit Deus) & S. Greg. lib. 7. epist. 120. tum vt ea gestatione honorem & amorem nostrum erga Sanctos testemur, tum etiam vt per intercessionem illorum quos hoc pacto honoramus, vel ab aliquibus malis diuinâ misericordiâ liberemur, vel gratias aliquas impetremus.

Hinc etiam patet, quid de cultu, & adoratione sanctæ Crucis sentiendum sit, cum enim (vt obseruat S. Thom. q. 25. a. 4.) duobus modis spectari possit, vel vt Christi in ea fixi, & extensi figuram repræsentat, vel prout ipsius Christi corpori & sanguini contactu coniuncta fuit: si priori modo spectetur, habet rationem imaginis, & conuenit omni omnino Cruci siue in materia solida sculptæ, siue depictæ in pariete, siue manu in aère formata, & quouis alio modo expressæ; & de illa idem omnino dicendum est ac de alijs imaginibus Christi Domini: si verò spectetur modo posteriori, habet rationem reliquiæ, quod quidem de illa sola eruet dici potest, in qua ipse Dominus passus & mortuus est, & de illa vt sic eodem modo ac de alijs reliquijs loquendum est.

Porro hic obseruandum est quòd, quamuis honor qui reliquijs debetur, eiusdem generis sit, ac ille qui deferatur imaginibus, hæc tamen inter vtrumque differentia est, quòd reliquiæ peculiarem quamdam venerationem postulant præ imaginibus, propter vnionem quam habent cum illo cuius sunt reliquiæ, quæ haud dubie maior & arctior esse censetur eâ, quæ inter imaginem & eius prototypum intercedit; & ea ratione Sanctorum reliquiæ,

quæ, in maiori habentur veneratione quàm illorum
 imagines, & cruz illa in qua Christus affixus & mortuus
 est peculiari affectu & deuotione colitur præ alijs Crucibus
 eiusdem imaginibus, propter vniõnem quam habuit cum
 ipsius Christi corpore, cuius contactu nobilitata est, &
 sanguinis eiusdem effusione decorata.

TRACTATUS VI.

De Gratia Diuina.

Cum præcipuus meritorum Christi Dominus
 effectus, sit gratia diuina, quæ reliqua omnia
 bona ex illius saluatoris fontibus saturantur,
 turientia, vel in se complectitur, vel ex illius
 diffundit: doctrinæ ordo postulat, vt de illa
 nunc tractemus, eaquæ præsertim circa illam inuesti-
 gemus, quæ à nobis Deus sciri voluit, & idcirco Ecclesi-
 suæ reuelare dignatus est, sepositis in hac materia omni-
 bus alijs, quæ tenuitatis nostræ modum excedunt, me-
 mores illius effati *Altiora te ne quaesieris*, Eccl. 3. & *Quis
 scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria*. Prou. 25.

Urgitur ordine procedamus, tractatum hunc in quinque
 que capita diuidemus; in quorum 1. agemus de necessitate
 gratiæ diuinæ, in 2. de ipsius gratiæ sufficientia, in 3.
 de eiusdem efficacia, in 4. de primario eius effectu
 seu de iustificatione in 5. denique de altero
 gratiæ effectu seu de merito.

CA

CAPVT I.

De necessitate gratia diuina.

SECTIO I.

Quid nomine gratia intelligatur.

Gratia nomen, si illius etymologiam spectemus, significat id, quod datur gratis seu ex pura beneuolentia, vt docet S. Isidorus lib. 7. cap. 3. etymologiarum; si autem illius communem acceptionem attendamus, duobus præsertim modis inueniemus, nomen illud gratia apud sanctos Patres sumi, vt alias acceptiones minus proprias, & à nostro instituto alienas omitteremus.

Primo latè, pro quocunque dono gratuito diuinitus collato; quo sensu creatio, conseruatio, &c. potest diuina gratia nomine appellari, vnde sanct. Hier. epist. 39. ad Cyprianum dixit *Gratiam Dei esse; quod creatus sit homo;* & in 6. Synodo gener. Act. 11. in epist. Sophronij dicuntur Angeli esse ex gratia Dei immortales, quia scilicet immortalitatem, sicut & alia dona naturalia ex gratuito Dei beneplacito acceperunt.

Secundo strictè & magis propriè, pro solis illis donis supernaturalibus, quæ intuitu meritorum Christi Domini nobis conferuntur, quæ quidem magis propriè, nomine gratia nuncupantur; tum quia, vt habetur in epist. Patrum Africanorum ad Innocentium Papam (quæ est 95. inter Augustinianas) Apost. gratiam non nisi in ea significatione sumere solet; tum etiam quia beneficia, quæ indignis & immerentibus conferuntur, gratia nomen longe potiori iure merentur; talia autem sunt beneficia nobis per Christi meritum collata.

Gratia

Gratia verò modo illo posteriori sumpta multipliciter diuiditur; 1. in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem.

Gratia gratis data ea est (vt docet S. Thom. 1. 2. q. 111.) per quam vnus homo operatur alteri, ad hoc quod ad Deum redueatur, seu (quod idem est) quæ primò & per se refertur ad salutem alterius; & huius gratiæ nouæ species ab Apost. enumerantur 1. Cor. 12. his verbis, *per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia sanitarum in vno Spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum;* quæ omnia fusè à S. Doctore explicantur 4. vbi & obseruat, quasdam ex illis gratijs dari ad perfectam & accuratam mysteriorum cognitionem, quæ necessaria est ad alios erudiendos, qualis est gratia scientiæ & scientiæ, non quidem acquisitæ sed infusæ & supernaturalis; gratia item fidei, non quidem prout significat ipsam fidei virtutem, sed prout denotat excellentem quandam & eminentem ipsius fidei certitudinem, qua homo aliquis efficitur idoneus ad instruendos & confirmandos alios, vel etiam ad hæreticos conuincendos circa mytheria religionis.

Alias verò dari ad expositionem & explicationem earum rerum, quæ alijs ad salutem necessariæ sunt, talis est gratia linguarum, & interpretatio sermonum.

Alias deniq; ad efficaciter persuadendum ea, quæ exposita & explicata sunt, & ad hunc finem conceditur donum Prophetiæ, discretio spirituum, & virtus miraculorum siue ad restituendam corporis valetudinem, & sic dicitur gratia sanitarum; siue ad alia miracula exterius faciendâ, & vocatur operatio virtutum.

Quamuis autem omnis & quæcunque gratia sit gratia gratis data, vt eius nomen sonat, ac proinde nomen illud gratia gratis data sit nomen genericum, quod omnibus gratiæ speciebus conuenit; hæc tamen gratiæ species de qua nunc agimus, communiter gratia gratis data vocatur.

quia fo
ri, c. g
tribuit

Est p
propria
tatem
vnde S
multos
ne in n
33. qua
peccato
facere,
Domin

Grat
hoc tra
mò dir
stificat
hæclon
loco ci
bus, ac
gratum
excell

simplic
tualen

Gra
qualit
in nob
tiæ me
super e
manso
Deo, p
etenir
cantes
Deus
eamq;
vocat
q
sit in

quia solet ignobiliori speciei nomen generis appropriari, e. g. nomen genericum animalis communiter brutis tribuitur

Est porro hic obseruandum hanc gratiam, cum non ad propriam sanctificationem, sed tantum ad aliorum utilitatem concedatur, æquè peccatoribus ac iustis tribui; vnde S. Matth. 7. Christus Dominus dicit, in die iudicij multos impios, & reprobos sibi dicturos, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? &c. & S. Aug. lib. 33. quæstionum qu. 79. dicit, posse aliquem non modò peccatorem, sed etiã infidelem prophetare, miracula facere, dzmones expellere, in honorem nominis Christi Domini.

Gratia autem gratum faciens (de qua potissimum in hoc tractatu agendum nobis erit) ea est, quæ per se primò dirigitur, & ordinatur ad hominem, in quo est, sanctificandum, & amabilem ac gratum Deo reddendum: & hæc longè dignior est quam gratia gratis data; vnde A post. loco cit. explicatis varijs istius gratiæ gratis datæ generibus, ad meliora æmulanda charismata, hoc est ad gratiam gratum facientem optandam, hortatur; ideoque propter excellentiam ac dignitatem sibi propriam, absolute & simpliciter gratia dicitur, & subdiuiditur in gratiam habituales, & gratiam actualem.

Gratia habitualis est ea, quæ per modum habitus seu qualitatis permanentis diuinitus infunditur, existitque in nobis, licet actu non operemur; huius habitualis gratiæ mentio fit in varijs scripturæ locis, vt Is. 11. *Requiesces super eum Spiritus Domini: S. Ioan. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: 1. S. Ioan. 3. Qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet: etenim (requiescere & manere) sunt voces significantes habituales & durabilem existentiam, qua Deus in anima iusti maneat per aliquod donum speciale eamque inhabitet: & S. Aug. epist. 85. gratiam illam vocat interioris hominis pulchritudinem, eamque asserit in paruulis quoque post baptismum remanere;*

& S.

& sanct. Cyr. Alexand. lib. 4. in Isaiam orat. 2. eandem gratiam dicit esse ornatum animæ, illique insidere ac inhzere.

Gratia autem actualis ea est, quæ tribuitur per modum actus, seu operationis transeuntis, consistitque in primis motibus intellectus, & voluntatis, quos Deus in nobis excitat, illisque nos adiuuat vel ad bonum liberè profectum, vel ad malum fugiendum & de hac plenè nobis in sequentibus agendum erit.

SECTIO II.

Quinam fuerint errores Pelagianorum circa gratiæ necessitatem.

VT catholice fidei veritas circa diuinæ gratiæ necessitatem clariùs effulgeat, discutiendum nobis est, quinam errores olim illi aduersati fuerint: cumque inter alios hæreticos gratia diuinæ infensos, Pelagianos primas olim partes tenuerint, de illorum erroribus hic nobis agendum est, de quibus quidem quoniam non leuis hodie inter Theologos controuersa est, nullum ad eiusmodi errores dignoscendos, certius ac facilius medium adhibere posse existimauimus, quàm si sedulo inuestigemus, & attentè consideremus, quid in illis hæreticis Ecclesia tanquam erroneum reprobauerit; id est, quid Conc. quid Pontifices summi, de Pelagij & asseclarum eius dogmatibus pronunciauerint; quid in eorum dictis, aut scriptis condemnauerint: & quas veritates erroribus illorum oppositas fide credendas definierint. Cùm enim fidei catholice veritas, sola diuina autoritate constet non argutijs, aut disceptationibus eruenda est, sed ex fontibus ijs liquidò haurienda, per quos ad illam nos Deus voluit deriuari.

Vt igitur ordine aliquo procedamus, obseruandum est, Pelagij eiusque asseclarum errores, in quatuor præsertim Conc. Carthag. Mileu. Carthag. altero, & Araul.

2. prof.
Pontifici
condem
latim,
Ac in
litana:
Pelagij
verbis i
errorib
ac præf
di fuse
serabile

Quid
fri

CV
Cab
ru
lagium
porum
rebus o
cretum
si erro
mate fe
Synodi
anas oc
hæc illi
atur au
his ver
Dei gra
niq, n
implere

2. præ

proscriptos fuisse, & à quatuor potissimum summis Pontificibus, Innocentio, Zosimo, Cœlestino, & Gelasio condemnatos & anathemate percussos: de quibus sigillatim, ac breuiter nobis agendum est.

Ac in primis nullam hic facimus mentionem Diospolitanz Synodi, quæ ante quatuor præfata Conc. contra Pelagiũ coacta est, huic enim ipse Pelag. fictis & simularis verbis illudit, in eaque occultatis potius, quàm eiuratis erroribus absolutus est, vt testatur S. Aug. varijs in locis, ac præsertim in libro de gestis Pelagij, vbi acta illius Synodi fusè refert: vnde S. Hier. epist. 79. hanc Synodum, miserabilem vocat.

§ 1.

Quid de Pelagianorum erroribus cõsuerint Africana Concilia, Carthaginense ac Meletitanum.

Cum igitur ea, quæ Diospoli facta fuerant in Africam ab Orosio presbytero relata fuissent, simulq; Gallorum quorundam Episcoporum litteræ aduersus Pelagium ab eodem fuissent exhibitæ; Conc. 67. Episcoporum Carthagine coactum est anno Christi 416. in quo rebus omnibus diligentius examinatis, & perspectis, decretum est, Pelagium, eiusque discipulum Cælestium (nisi errores suos palam, & ex animo eiurarent) anathemate feriendos esse; vt patet ex epist. Episcoporum ipsius Synodi ad Innocentium Papam, quæ est inter Augustinianas 90 In qua quidem epist. postquam dixerunt: *Se ideo hæc illi intimare, vt statutis suis etiam Apostolica sedis adhibeatur autoritas: ipsius Pelagij eiusque assecularum hæresim his verbis exponunt. Isti (Pelagiani scilicet) asserunt, in eo Dei gratiam deputandam, quod talens hominis insituit, creaturæ naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei possit implere, &c. Eandem quoque legem ad gratiam pertinere, quod*

illam

illam Deus in adiutorium hominibus dedit. Illam verò gratiam qua Christiani sumus, volunt omnino cognoscere, &c. Hominibus persuadere non cessant, ad operandam perficiendamque iustitiam, & Dei mandata complenda, solam sibi humanam sufficere posse naturam, &c.

Eodem anno in Africa congregatum est Conc. Milevitanum cui interfuit S. August. cum 60. alijs Episcopis, in quo ad eundem Innocentium Papam ipse sanct. August. ep. 92. nomine totius Synodi scribens de Pelagianorum erroribus sic loquitur. Isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem iustitiæ, siue adiutorio gratiæ Salvatoris, per solum liberum voluntatis arbitrium pervenire; ut ei non sit necessarium dicere (Dimitte nobis debita nostra) Illud verò, quod sequitur (ne nos inferas in tentationem) non ita intelligendum, tanquam divinum adiutorium postulare debeamus, ne in peccatum tentati decidamus; sed hoc in nostra potestate esse potestate, & ad hoc implendam solam sufficere voluntatem hominis.

§ II,

Quale iudicium fuerit Innocentij Papa super
ijsdem erroribus.

His acceptis epist. Innocentius rescripsit ad supradictos: omnes Conc. Patres, eorum sententiam confirmans, erroresque Pelagianorum condemnans; & in epist. quidem ad Patres Conc. Carthag. quæ numeratur inter Augustinianas 91. postquam dixit, illos in eo, quòd Apostolicam sedem consulebant, antiquæ traditionis exempla servare, de Pelagianorum erroribus sic loquitur: Quid enim potest esse tam iniquum, tam barbarum, tam Christianis mentibus inimicum; quam huic te negare debere, quidquid in quotidiana gratia consequeris, cui te ipse confiteris debere, quod natus es? &c. Et cui putes debere quod vivis, quomodo non putas illi debere, quod, quotidianam eius consequendo gratiam, taliter vivis? (sybiungit postea) illos negare nos adiu-

ratio indigere diuino, quasi ex nostra in totum possibilitate perfectos. (item) Illos nescire, quod nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrena labis & mundani corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium, &c. (addit) Deum quotidiana nobis prestare remedia, quibus nisi freti confisiq; nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Neesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo stertum non adiuuante vincamur. (& tandem concludit) Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententia, quo dicat, adiutorio nobis non opus esse diuino, inimicum se catholica fidei, & Dei beneficijs profitetur ingratum.

In epist. autem ad Patres Conc. Mileuitani inter Augustinianas ep. 93. postquam similiter dixit, antiqua regula form. in toto semper orbe seruata hanc esse, ut super anxijis rebus sedes Apostolica consuleretur, & de Apostolico fonte responsa per omnes prouincias semper emanare, presertim quoties fidei ratio ventilatur; de Pelagianis subiungit. Ecce homines qui non posuerunt Deum adiutorem suum; negantes enim auxilium Dei, inquit, hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere diuinam, qua priuatus necesse est laqueis diaboli irretitus occumbat, dum ad omnia vite perficienda mandata, sola tantummodo libertate contendit. (addit postea) Quare Pelagium, Cælestiumq;, id est inuentores vocum nouarum, qua, sicut dixit Apostolus, adificationis nihilum, sed magis vanissimas consueverunt parere quæstiones, ecclesiastica communione priuari, Apostolici vigoris auctoritate censemus.

§. III.

Quid contra eosdem errores in altero Concilio Carthaginensi statutum fuerit.

Defuncto Innocentio cum ab eius in Apostolica Sede successore Zosimo Cælestius, eiusque magister Pelagius varijs & subdolis artibus, nec non ficta ementia

taque

taque fidei professione, anathematis, quo eos Innocentius perculerat, absolutionem obtinere conarentur; Episcopi Africani numero 214. rursus Carthagine conuenerunt anno Domini 418. contra presatum Pelagium eiusque asseclas canones 8. condiderunt, qui licet ab aliquibus, Conc. Mileuitani supra cit. esse dicantur; probabilitatem tamen est, ab isto Conc. Carthag. editos esse, ut constat ex epistola Caelestini Papae ad Episcopos Galliae infra citanda, in qua huius Concilij nomine citantur, & confirmantur.

In illis autem canonibus Patres Concilij sedulo colligerunt omnes Pelagianorum errores, quos iam ab Ecclesia damnatos, vel denuo damnandos esse iudicauerunt; ut quiuis scire distincte posset, quid in Pelagianis dogmatibus fugiendum, ac deuitandum esset. Itaque postquam in duobus primis anathema dixerunt in eos, qui asserbant, Adamum etsi non peccasset, moriturum tamen fuisse; aut qui infantibus baptismum ad salutem necessarium esse, illosque originale peccatum ab Adamo contrahere negabant; in reliquis canonibus damnant, eos qui dixerint.

Gratiam Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quae iam commissae sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur.

Item, Eandem gratiam Dei, propter hoc tantum nos adiungere ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam nobis praestari, ut quid faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.

Item. Ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam; tanquam etiamsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere diuina mandata.

Item. Eos, qui uerba haec S. Ioannis Apostoli I. Ioan. I. (si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus & ueritas in nobis non est) sic accipienda putauerint, ut dicant, propter

humili-

*humilitate
ita est.*

*Item
Eos (Dicitur)
quia non
populo sit*

*Ho
Conc. t
fuisse t
verbis,
Papam
bati, pe*

*Quid /
ri*

*C
Vn
Cna
ali*

*de Gall
orti sum
diuina
fatis ad
cerent
dispositi
ipsum v
haeretic*

*Cun
strinan
in illum
nium tam
rentes,
illo, ut
doctrin
lestinu*

humilitatem oportere dici, nos habere peccatum, non quia verè
ira est.

Item. Qui dixerint, in Oratione Dominica ideo dicere san-
ctos (Dimitte nobis debita nostra) ut non pro seipsis hoc dicant,
quia non est eis iam necessaria ista petitio, sed pro alijs, qui sunt in
populo suo peccatores.

Hos autem canones ad Zosimum Papam à Patribus
Conc. transmissos, & ab ipso approbatos, & confirmatos
fuisse testatur S. Prosper in Chronico ad annum 419. his
verbis, Concilio apud Carthaginem habito 214. Episcoporum ad
Papam Zosimum Synodalia decreta perlata sunt, quibus pro-
batu, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.

§. IV.

Quid super Pelagianorum, & Semipelagianorum
erroribus edixerit Cælestinus Papa.

UM igitur Pelagiana hæresis toties proscripta, & dam-
nata, iam ubique ferè extincta esset, nihilominus
aliquot post annis in vrbe Massiliensi alijsque dein-
de Galliarum partibus, noui rursus errores circa gratiam ex-
orti sunt; quorum auctores licet à Pelagio recederent,
diuinæ gratiæ necessitatem admittentes; quia tamen non
satis ad fidei veritatem accederent, ipsamque gratiam di-
cerent non purè gratis dari, sed intuitu alicuius bonæ
dispositionis v. g. boni alicuius desiderij, aut conatus
ipsius voluntatis, ex solis arbitrij viribus eliciti, ideo
hæretici habiti sunt, dictique Semipelagiani.

Cumque illi præsertim S. Augustini tunc defuncti do-
ctrinam de gratia, & libero arbitrio impererent, multa
in illum inuidiosissimè criminantes, SS. Prosper & Hila-
rius tanti viri memoriam tam indignè vellicari non fe-
rentes, Cælestinum Papam adierunt, egeruntque cum
illo, ut & Massiliensium frænaret audaciam, & S. August.
doctrinam ab illorum calumnijs vindicaret; quod Cæ-
lestinus eorum votis annuens, & Ecclesiæ paci providere
cupiens,

Q2

cupiens,

cupiens, præstitit in epist. decretali, quæ incipit (Apostolici verba præcepti) quam ad Episcopos Galliarum transmissit, in qua increpatis Massiliensibus, & collaudato S. Augustino, ea ex eius doctrina colligit, quæ à prædecessoribus suis probata, & definita, ab omnibus recipi, & fidei cath. credi deberent: sic igitur loquitur.

Necessarium fuit, diligenter inquirere, quid rectores Romane Ecclesie de hæresi (Pelagiana scilicet) quæ temporibus eorum exorta fuerat, iudicauerint, & contra nocentissimos liberi arbitrij defensores, quid de gratia Dei sentiendum esse censuerint, ut ut etiam Africanorum Conciliorum quo sitam sententias iungere remus, quas utique suas fecerunt Apostolici antistites cum præbarunt: ut ergo plenius, qui in aliquo dubitant, instruantur, constitutiones sanctorum Patrum compendio manifestemus in diculo. Quod si quis non nimium est contentiosus, agnoscat, omnium disputationum connexionem ex hac subditarum auctoritatum breuitate pendere, nullamq; sibi contradictionis supererogationem, si cum catholicis credat & dicat.

In præuacatione Adæ, omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius inuina per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Domini miserentis erexerit.

Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui illi donet, qui solus est bonus.

Neminem etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandam diaboli insidiam, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum Dei adiutorium, perseverantiam bonæ conuersationis acceperit.

Quod nemo nisi per gratiam, libero benè utatur arbitrio.

Quod omnia studia, & omnia opera, ac merita Sanctorum ad Dei gloriam, laudemq; referenda sint; quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo, quod ipse donauerit.

Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omniuique motus bonæ voluntatis ex Deo sit; quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.

Idem etiam quod intra Carthagi. ensis Synodi decreta constitutum

tutum est, quasi proprium Apostolica Sedis amplectimur, quod
 scilicet 3. capitulo definitum est, ut quicumque dixerit gra-
 tiam Dei, qua iustificamur per Iesum Christum Dominum ne-
 strum, ad solam remissionem peccatorum valere, qua iam com-
 missa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, a-
 nathema sit. Adiungit demum ea, quae capitulo seu cano-
 ne 4. & 5. eiusdem Conc. Carthag. definita, & à vobis
 supra relata sunt; ac denique sic concludit.

Hu ergo Ecclesiasticum regulis, & ex divina sumptis auctoritate
 documentis, ita adiuuante Domino confortati sumus, ut omni-
 um bonorum affectuum atque operum, & omnium studiorum, o-
 mniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur,
 Deum fateamur authorem: & non dubitemus, ab ipsius gratia
 omnia hominis merita praeveneri, per quem fit, ut aliquid boni &
 velle incipiamus & facere. (& paucis interiectis) Profundi-
 ores vero difficilioreque partes occurrentium questionum, quas
 latius pertractarunt, qui haereticis resisterunt, sicut non audemus
 contemere, ita non necesse habemus astruere; quia ad consten-
 dum gratiam Dei, cuius operi ac dignationi nihil penitus sub-
 trahendum est satis sufficere credimus, quidquid secundum pra-
 dictas regulas, Apostolica Sedis nos scripta docuerunt; ut prorsus
 non opinemur catholicum, quod apparuit praefixis sententijs esse
 contrarium.

Hic solas apposuimus fidei definitiones: summorum
 verò Pontificum testimonia brevitatis gratiâ omisimus.

§. V.

Quid Gelasius Papa, quid item Concilium A-
 rauxicanum 2. contra Pelagianorum &
 Semipelagianorum reliquias de-
 creuerint.

Cum igitur his Pontificum Conciliorumque decretis
 penitus extincta videretur haeresis Pelagiana cum o-
 mnibus suis reliquijs; nihilominus ex eius veluti
 curreti-

cineribus post plures annos scintillæ quædam rursus in aliquibus Dalmatiæ, & Italiæ partibus emerferunt temporibus Gelasij Papæ, qui hac de causa duas scripsit epistolæ ad Honorium Dalmatiæ Episcopum, in quibus confirmat, quæcunque à prædecessoribus suis contra hæresim Pelagij statuta fuerant: & in alia epistolæ circulari ad omnes Episcopos per Picenum, tria capita hæresis Pelagianæ tunc repullulantis refert; 1. scilicet paruulos nasci sine ullo peccato origin. 2. gratiam Christi ad salutem consequendam non esse necessariam; 3. denique illam secundam hominum merita conferri: quæ quidem capita iterum sub anathemate damnat.

Cumque insuper circa idem tempus Semipelagianæ turbas aliquas iterum in Gallijs mouerent, occasione illarum in ciuitate Arausicana congregatum est Conc. provinciale 12. Episcoporum, quod Arausicanum 2. dictum est, in quo eadem rursus contra Pelagianos, & Semipelagianos decreta sunt, quæ iam in præcedentibus Conc. & à præfatis Summis Pontificibus definita fuerant, quorum summa hæc est. Gratiam interiorum Dei per Christum, id est Spiritus Sancti illuminationem & inspirationem quæ ex meritis Christi tribuitur, ita esse nobis necessariam, ut sine illa neque Deum inuocare, neque à peccato purgari, neque affectum credendi concipere, neque ad baptismum peruenire, neque externæ prædicationi Euangelij consentire, neque rectè cogitare, aut pedes nostros à falsitate retinere, neque bonum aliquod opus æternæ uitæ meritorium exercere, aut in bonorum operum exercitio perseverare possimus.

Quas veritates postquam expressit viginti quinque canonibus, quos ex aliorum Conciliorum & Pontificum ipsiusque etiam S. Augustini verbis contexuit, hanc subiungit conclusionem, in qua omnium illarum veritatum summam complectitur his verbis:

Ac sic secundum supra scriptas scripturarum sententias, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc Deo propitiante & prædicatione debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita incli-

*inclinat
postea au
operari p
misericor*

*Ex hi
& decre
liquia
omnem
que ad
arbitrij
Poste
gratia c
le; non
conditi*

*Cum
rent, G
na pro
rum ex
condon*

*Cum
non sol
gratia a
stimon
tiam ill
tantum*

*Deni
dam ip
scripser
ternam*

*ab illa p
aliquo
tineri,
rum, &
raueru*

*Econ
rum, q
cath. c*

inclinatam, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est possit, nisi gratia eum, & misericordia diuina prauenerit.

Ex his igitur Conciliorum Pontificumque sententijs, & decretis constat, summam totius hæresis Pelagianæ reliquiarumque eius hanc fuisse, ut scilicet i. hæretici illi omnem prorsus Dei gratiam repudiauerint, asseruerintque ad salutem æternam consequendam solas humani arbitrij sufficere vires.

Postea verò ut Ecclesiæ damnationem effugerent, illos gratiæ quidem necessitatem admisisse, sed fecte & subdole; nomine gratiæ liberum arbitrium naturamque in qua conditi sumus, intelligentes.

Cumque sic fraus illorum patefceret; ut errorem tege- rent, Gratiæ Christi in legis notitia, Euangelicæ doctrinæ promulgatione, ipsiusque Christi Domini ac Sancto- rum exemplis, nec non in peccatorum remissione, & condonatione posuisse.

Cumque nihilominus illos adhuc vrgerent SS. Patres ut non solum externum, sed etiam præsertim internum gratiæ auxilium agnoscerent, illud tandem scripturæ testi- monijs conuicti admiserunt, ita tamen ut dicerent, grati- am illam internam non esse absolutè necessariam, sed tantum vtilè ad bonum facilius operandum.

Denique cum vterius adhuc vrgerentur ad confiten- dam ipsius gratiæ necessitatem, huic veritati tandem sub- scripserunt, sed simul etiam dixerunt gratiam illam in- ternam non præuenire hominis voluntatem, sed potius ab illa præueniri, adeoque per aliqua bona desideria, aut aliquos pios affectus, & conatus humanæ voluntatis ob- tineri, Deumque illam gratiam piorum illorum desiderio- rum, & affectuum intuitu tribuere, pertinaciter asseue- rauerunt.

Econtrario autem constat, summam veritatum illa- rum, quas præfati Pontifices & Concilia tanquam fide cath. credendas definierunt, hanc esse.

Q4

Primo

Primò, solam hominis voluntatem, aliaque adiumenta externa legis, & Euangelij ad salutem æternam consequendam, aut ad opera bona illius salutis meritoria facienda non sufficere.

Secundò, ad bona illa opera salutis æternæ meritoria exercenda, necessariam esse internam Dei gratiam, quæ in interiori illustratione intellectus, & pia voluntatis motione consistit.

Tertiò, Gratiam illam diuinam non solum omnia illa opera bona, sed etiam omnes pios & liberos voluntatis affectus & conatus, quibus homo aliquid à Deo mereri potest, præuenire.

Quartò, illam gratiam præuenientem purè gratis homini tribui, ac sine vllis meritis ex parte ipsius.

Quintò denique, gratiam illam nihilominus intuitu meritorum Christi Domini hominibus tribui, ideoque gratiam Christi vocari.

SECTIO III.

De varijs humana natura statibus.

Per status humanæ naturæ intelligimus varios modos, quibus se natura humana habuit, aut habere potuit, iuxta diuinæ providentiæ dispositionem in ordine ad finem suum vltimum consequendum.

Hoc posito; quæque præsertim status humanæ naturæ communiter à Theologis dignoscuntur scilicet naturæ puræ, naturæ integræ, innocentia seu iustitiæ originalis, naturæ lapsæ sibi relictae, & naturæ lapsæ reparatæ; quorum vltimus nunc re ipsa existit, tertius initio creationis mundi existit; tres vero alij cum nunquam extiterint aut extituri sint, considerantur vt purè possibiles: de singulis hæc breuiter aliquid annotandum est.

Ac in primis per statum puræ naturæ intelligimus illum, in quo ea solum haberet homo quæ ipsi conaturalia sunt, puta facultates omnes naturales, & concorsum

Dei

Dei generalem tam conseruationi, quam operationibus suis naturalibus necessarium, omnes etiam imperfecti-ones & defectus pure naturales; careret vero sicut peccato eiusque omni reatu, sic etiam omni gratia supernaturali, & auxilijs quibusuis etiam naturalis ordinis sibi minime ratione naturæ suæ debitis.

Circa hunc statum igitur dicendum 1. nullum vnquam hominem in puris naturalibus aut creatum fuisse aut extitisse. Est de fide contra Pelagium, qui (vt refert S. Aug. lib. de pec. orig. cap. 13.) existimabat hominem sine virtute aut vitio, sine gratia aut peccato, id est in puris naturalibus fuisse conditum. Verum hic error refelli, & veritas opposita probari facile potest ex ijs quæ dicta sunt tractatu 4. Vbi probatum est, primum hominem in statu gratiæ sanctificantis fuisse conditum, illoque peccante, posteros eius omnes ordinaria generationis viâ propagatos, in peccati originalis reatu concipi; vnde sequitur nullum hominem in puris naturalibus aut creatum esse aut vnquam extitisse.

Dicendum 2. statum illum puræ naturæ licet nunquam extiterit, esse tamen possibilem, Deumque potuisse (si ita illi placuisset) hominem in puris naturalibus creare.

Probatum 1. ex bullâ Pij 5. & Gregorij 13. quæ renouata fuit per Urbanum 8. in bulla quæ incipit (in eminenti) data anno 1641. in qua damnantur hi duo articuli scilicet, *Deum non potuisse talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur, & falsam esse Doctorum sententiam qui dicunt, primum hominem creatum & institutum potuisse à Deo sine iustitia naturali: & quamuis hi duo articuli ita damnati sint in præfatis bullis, vt non sit planè euidens, an ideo quia falsi & hæretici, an verò tantum, quia reuerarij & scandalosi, ac proinde pacis ac vnitatis Ecclesiæ inimici; quouis tamen modo damnati dicantur, certè post Apostolicæ sedis iudicium hæc & aliæ propositiones in illis bullis reprobata, à nullo hodie propugnari possunt, quin se aut veritatis, aut saltem vnitatis, & pacis Ecclesiæ inimicum profiteatur.*

Probatur 2. ex eo, quòd manifestum est Deum potuisse hominem sine peccato, & sine vllò gratiæ dono creare; sine peccato quidem, cum illius author nec sit nec esse possit, sine gratia autem, quia si Deus hoc non posset, sequeretur gratiam illam simul esse & non esse; esset ex hypothesi; non esset, quia hominis naturæ debita esset, quod ipsi gratiæ repugnat, vt patet ex antè dictis:

Obijcies, si Deus posset hominem creare in puris naturalibus, sequeretur illum authorem esse concupiscentiæ, quæ ab Apost. Rom. 7. vocatur peccatum, quia (vt explicat Conc. Trid. sess. 5. can. 5.) ex peccato est, & ad peccatum inclinatur, ac proinde Deum esse authorem alicuius rei, quæ ad peccatum inclinaret. Resp. Deum esse authorem concupiscentiæ in quantum est author facultatis sensitiuæ in homine, ac propensionis, quam talis facultas habet in bonum sibi connaturale; & hæc propensio dicitur inclinare ad peccatum, non quidem per se, & ex natura sua, sed per accidens quatenus propensio illa in bonum sensibile, rectæ rationis ordini aliquando repugnat voluntatemque ad illius boni sensibilis fructum contra rationis ordinem pellicit: hæc autem lucta partis inferioris in superiorem in puris naturalibus, non fuisse peccati supplicium (vt rectè dicit S. Aug. lib. 3. de libero arbit.) sed proficiendi admonitio, ac perfectionis exordium.

Iam quòd spectat ad alios quatuor status, breuiter dicemus, quòd per statum naturæ integræ illū intelligimus, in quo pars hominis superior, Deo vt auctori naturæ, ultimoque illius fini subiecta esset, & pars inferior seu sensitiua superiori seu rationi, ita vt licet quantum ex se est, appetitus sensitiuus rationem præuenire & contra illā insurgere posset, impediretur tamen per auxilia quædam naturalis ordinis ipsius hominis naturæ & meritis indebita. Hunc autem statum possibilem esse patet, ex eo quòd nullam secum inuehit contradictionem aut repugnantiam, neque ex parte Dei cuius bonitati maximè conuenit, hominem donis eiusmodi licet indebitis afficere, neque ex parte hominis qui sic ad perfectionem naturæ suæ facilius

compa-

comparandam finemque vltimum sibi connaturalem assequendum iuuaretur.

Status autem innocentia seu iustitia originalis huic integrae naturae statui superaddit gratiam ac reliqua dona supernaturalia, quae homini in prima creatione à Deo collata sunt, de quibus tractatu 4. egimus.

Status naturae lapsae ac sibi relictae ille est, in quem per peccatum primi hominis humana natura decidit, & in quo remansisset nisi per diuinam misericordiam ab illo liberata fuisset. Hunc autem statum possibilem esse hinc patet quod potuisset Deus si voluisset, vniuersae naturae humanae massam in eo peccati & damnationis statu relinquere, in quo per peccatum primi hominis constituta est; vnde, quando de illius per Christi gratiam reparatione scriptura loquitur, dicit factam illam fuisse ex Dei charitate, benignitate, misericordia, &c.

Status denique naturae lapsae & per Christum reparatae ille est, in quo nascimur & in quo per Christi gratiam à peccato liberari, & salutem consequi possumus: in illo autem statu quamuis per baptismum reatus omnis peccati originalis penitus tollatur, remanet nihilominus in baptizatis concupiscentia seu fomes peccati, *Qua cum ad agonem relicta sit (vt loquitur Conc. Trid. Sess. 5. can. 5. nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet: quin imo, qui legitime certauerit, coronabitur.*

SECTIO IV.

An & quare gratia, qua in statu innocentiae primo homini collata fuit, diuersa sit ab illa qua in statu naturae lapsae confertur.

Certum est. i. gratiam sanctificantem in statu innocentiae fuisse primo homini collatam, siue illam post
Q
creati

creationem acceperit, siue, quod probabilius est, in ea creatus fuerit, vt docet S. Th. 1. p. q. 95. a. 1. de qua re tract. 4. supra cit. egimus.

Certum est 2. gratiæ actualis auxilium aliquod in statu innocentia fuisse homini necessarium, illumque solis arbitrij viribus iuste viuere, & in iustitia perseuere non potuisse. Ita docet passim S. Aug. præsertim lib. de corrept. & gr. c. 11. vbi dicit, primum hominem gratiam habuisse, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset.

Certum est 3. in pluribus differre gratiæ status innocentia, quam aliqui vocant gratiam sanitatis, à gratia status naturæ lapsæ reparata quæ vocant medicinalē, ac imprimis in eo, quod omnis gratia medicinalis sit ex Christi Domini meritis, gratia vero sanitatis ex illis non sit, si eorum sententia vera sit, qui existimant, Adamo non peccante Filium Dei non fuisse incarnandum.

Deinde in eo, quod gratia medicinalis amplior sit & abundantior, quam gratia sanitatis, iuxta illud Christi Domini S. Ioan. 10. *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant*, vnde Apostolus Rom. 5. dicit, quod *vbi abundauit delictum, superabundauit gratia*; vbi enim grauior est miseria, ibi amplior misericordia; vbi maior inopia, ibi abundantior copia requiritur.

Præterea gratia sanitatis ad id tantum conferebatur, vt homo sanctitatem & innocentiam acceptam conseruaret; gratia vero medicinalis ad hoc, vt tum à variis & grauissimis peccati orig. & act. agitudinibus sanetur, tum vt sanatus à variis periculis (quæ siue interiùs siue exterius incurri possunt) præseruetur, tum etiã, vt in recuperata sanitate & sanctitate proficiat, & vsque in finem perseueret. Hancque tertiam vtriusque gratiæ differentiam fusè explicat S. Aug. lib. cit. de corrept. & gr.

Cum igitur hæc in confesso sint apud omnes, superest adhuc vna difficultas hinc soluenda; an scilicet gratia sanitatis in eo præsertim differat à gratia medicinali, quod gratiæ

gratiæ sa
ro medic
possit. H
uinus in
Conciliij
tura la
illi dist
erat prop
gianism
Verum
dicendis
rum test
nus hoc
remus a
illam, q
ipsi ad a
tem lib
vel dan
lib. 50. h
testate re
quam ip
seducit
consentir
consiliu
diare qu
cup par
scripsit
dixit D
non crea
arbitrio
& S. Ful
inter se
tum prin
mandato
ea libero
ser. 5. in
miam, s

gratiæ sanitatis homo si vellet, dissentire posset, gratiæ ve-
rò medicinali necessario assentiatur, nec ab illa dissentire
possit. Hanc vtriusque illius gratiæ differentiã affert Cal-
uinus in Antidoto Con. Trid. ad sess. 6. vbi in Patres illius
Concilij inuehitur, quòd dicentes hominem in statu na-
turæ lapsæ posse gratiam oblatam abiicere, & can. 4. posse
illi dissentire si velit; gratiæ medicinali tribuerent, quòd
erat proprium gratiæ sanitatis, ipsisque hac de causa l'ela-
gianismi notam inurit.

Verum falsitas huius dogmatis euidenter patebit ex
dicendis infra cap. 2. vnum hic tantum interim aut alte-
rum testimonium S. Augustini (cuius autoritate Calui-
nus hoc suum dogma propugnare maximè conatur) affe-
remus ad probandum ex mente illius S. Patris gratiam
illam, quæ in statu naturæ lapsæ homini tribuitur, nullam
ipsi ad agendum inferre necessitatem, eiusque volunta-
tem liberam, & indifferentem ad consentiendum Deo,
vel dæmoni relinquere; sic igitur loquitur S. ille Pater
lib. 50. homiliarum hom. 12. *Cum per Dei adiutorium in po-
testate tua sit, vtrum consentias diabolo, quare non magis Deo,
quam ipsi obtemperare deliberas? &c. Quare ad peccandum
sedueit Satanas? cum Deus posuerit homini in potestate non
consentire Satanae, &c. Dat quidem ille (diabolus scilicet)
consilium, sed Deo auxiliante nostrum est vel agere, vel repu-
diare quod suggerit. Et hom. 16. in tuo arbitrio Deus posuit
cui pares locum, Deo an Diabolo. Huic veritati sub-
scripsit etiam S. Hieronymus in cap. 49. Isa. cum
dixit Dei vocare est, & nostrum credere; nec statim si nos
non credimus, impotens est Deus, sed potentiam suam nostro
arbitrio derelinquit, ut iuste voluntas premium consequatur.
& S. Fulg. lib. de prædest. & gr. cap. 9. vbi dicit Deum
inter se & homines ita ordinasse, ut vocatione ipsius, bono-
rum principia sumeremus: vocati autem & illuminati viam
mandatorum eius, boni ingenij intelligentiã nosceremus, &
eo libero eligeremus vel relinqueremus arbitrio. S. item Bern.
ser. 5. in quadrag. potest, inquit, inimicus excitare tentationis
mulum, sed in te est, si volueris, dare seu negare consensum.*

Q

Cum

Cum igitur in his S. Augustini aliorumque SS. Patrum testimonijs agatur de homine in statu naturæ lapsæ, de illoque dicatur, quod à Deo adiutus; & auxilio gratiæ præuentus liber remaneat ad obtemperandum Deo vel diabolo, ad consensum tentationi dandum, vel negandum, ad bonum eligendum, vel relinquendum; inde infertur, secundum illorum mentem gratiam medicinalem aequè ac gratiam sanitatis, nullam inferre homini ad agendum necessitatem, illumque, si velit, posse gratiam illam sequi vel abijcere, & illi consentire, vel dissentire; ac proinde fictitiam esse illam differentiam quam Calvinus inter utramque gratiam in odium Conc. Trid. inuehere conatus est.

SECTIO V.

An gratia necessaria sit ad cognoscendum quodlibet verum.

Non agimus hic de necessitate gratiæ habitualis sanctificantis; certum est enim sine illa quodlibet verum cognosci posse, vnde S. Aug. lib. 1. retractat. c. 7. retractat. id, quod dixerat lib. 1. Soliloq. c. 1. Deum non nisi mundos corde verum scire voluisse.

Quæstio igitur intelligi debet de necessitate gratiæ actualis ad cognoscendum quodlibet verum in statu naturæ lapsæ, de quo solo deinceps nobis agendum est: sunt autem veritates quæ ab homine cognosci possunt in duplici differentia, aliæ naturales, quæ vel ex objectis sensibilibus cognosci, vel naturali discursu intelligi possunt; aliæ supernaturales, ad quarum cognitionem neque per objecta sensibilia; neque per naturalem discursum perueniri potest. Rursum utriusque generis veritates sunt vel speculatiuæ vel practicæ; speculatiuæ sunt earum rerum quæ tantummodo cognoscendæ sunt, vt animam hominis esse immortalem; practicæ verò illarum quæ non solum cognoscendæ, sed & faciendæ sunt, vt

virtu-

virtutem esse amplectendam. Hac distinctione supposita
pro quaestionis proposita resolutione

Dicendum 1. quamlibet veritatem speculatiuam natu-
ralem, quae ex effectis aut obiectis sensibilibus deduci-
tur, posse cognosci seorsim ab homine per solas naturae
vires absque vilo speciali gratiae auxilio. Ita S. Thom. 1.2.
q. 109. a. 1. & constat ex eo, quod talis cognitio non su-
perat naturae vires, cum sit de obiecto naturali per media
naturalia cognoscendo; vnde & ipsi Ethnici philosophi
tam multa de rebus creatis perspecta naturaliter habue-
runt, imò & de Deo ipso; iuxta quod dicit Apost. Rom.
1. *inuisibilia Dei per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur.*
Constat praeterea ex eo, quod S. Aug. lib. 1. ad Simplicia-
num q. 2. ait, Deum in eligendis hominibus ad gratiam
salutarem, neque ingenium, neque scientiam, & doctri-
nam attendere; vnde sequitur, scientiam & doctrinam
ante omnem gratiam haberi posse.

Obijcies, multa esse in rebus naturalibus etiam seor-
sim ac distributiue sumptis, quae à nobis cognosci neque-
unt v. g. quanam sint vltima rerum differentiae, & simi-
lia. Resp. quam plurima ex ijs non cognoscere vera de
facto, quia eorum proprietates, vel effectus aliquando
non satis apparent; nos verò in conclusione egimus, non
de quibuscunque veritatibus naturalibus, sed de ijs dun-
taxat, quae ex effectis & obiectis sensibilibus deducun-
tur. Adde etiam multa ex ijs naturaliter sciri posse, quae
tamen non cognoscuntur, quia non satis diligenter in-
vestigantur; & etiam multa sciri à quibusdam, quae ta-
men putantur esse adhuc incognita.

Instabis, in Conc. Arau. 2. can. 9. dici, diuini mune-
ris esse cognoscere veritatem. Resp. Conc. ibi loqui de
cognitione supernaturali, quae conferat ad veram, & chri-
stianam pietatem, vt patet ex canonibus praecedentibus
& consequentibus, non verò de naturali, de qua sola hinc
quaestio est.

Dicendum 2. veritates speculatiuas supernaturales
non posse naturaliter ab homine cognosci, sed tantum
per specialem gratiam ac reuelationem Dei. Pro-

Probat^{ur} 1. ex scriptura : 1. Cor. 7. *Misericordiam confectus à Domino, ut scilicet fidelis, unde S. Aug. lib. de gr. & libero arbr. c. 7. colligit ipsam fidem non haberi nisi Deo miserante & c. 14. ex ijs verbis Apostoli ad Philipp. 1. *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo passamini; ex quibus verbis idem S. Aug. sup. recte infert, Dei donum esse æquè in eum credenti ac pro eo pati.**

Probat^{ur} 2. ex Conc. Trid. sess. 6. can. 3. vbi dicitur anathema ei, qui asseruerit hominem posse sine præueniente Spiritu Sancti inspiratione, & adiutorio credere, sicut oportet.

Porro ex ijs vltimis Concilij verbis colligitur, posse quidem hominem per solas naturæ vires assentiri veritatibus fidei sibi exterius propositis assensu quodam opinatiuo, ita vt ratio propter quam illis assentitur non sit diuina reuelatio, sed motiuum aliquod probabile, vt in hæreticis contingere cernimus, quorum hic assentiendi modus proprius est: at verò iisdem veritatibus assentiri non posse sicut oportet, id est assensu certo, & infallibili autoritate Dei reuelantis innixo, sine ipsius diuinae gratiæ auxilio speciali.

Dicendum 3. hominem non posse per proprias vires vllam veritatem practicam supernaturalem cognoscere, posse tamen aliquas practicas naturales, licet non omnes. Assertio constat tribus partibus: 1. satis constat ex ijs, quæ pro secunda conclusione iam diximus, & confirmari potest ex Conc. Milenit. seu Carthag. can. 4. vbi dicitur, *donum Dei esse scire, quid facere debeamus*, supple ad vitam æternam consequendam, de qua ibi loquitur Conc.

Secunda assertionis pars probatur 1. ex Apost. Rom. 1. vbi dicit Philoſophos inexcusabiles fuisse, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt; unde sequitur, illos non tantum speculatiuè cognouisse, vnum esse Deum sed & practice, illum esse glorificandum & colendum, aliàs si hoc inuincibiliter ignorassent, fuissent excusabiles; cum ad culpam non deputeretur (iuxta

(iuxta S. Ignorat præceptum scripturam

Tertiæ mentem occurrit bus pan bus tan nit, sen licet al menti & obnu bus iux incerta p grauat a cogitante

An

Va Qu hor aut face Dicer auxili quod ac de fide Prob quod ser in vobis nia pro o sim in li conscrip Proba

(iuxta S. Aug. lib. 3. de lib. arb. c. 18.) quod quis inuitus ignorat. Probat 2. ex eodem S. Aug. in Ps. 57. vbi dicit præceptum illud nostris cordibus ipsa veritatis manu inscriptum esse, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne faceris.*

Tertia denique pars assertionis constat, tum ex humana mentis imbecillitate ac difficultate, quæ plerumque occurrit ad discernendum bonum à malo in multis casibus particularibus; tum ex contrarijs passionibus; quibus tanquam nubibus mens obscuratur; sæpe enim euenit, sentientem appetitum in obiectum sibi conueniens, licet aliunde à reformationis ordine alienum, vehementi motu abripi; vnde sequitur, mentis languor & obnubilatio, exhaustis perfermitis æstum animæ viribus iuxta illud Sap. 9. *Cogitationes mortalium timida, & incerta prouidentia nostra, corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.*

SECTIO VI.

An possit homo velle, aut facere bonum aliquod sine gratia.

Questio intelligenda est non de gratia habituali de qua sequenti sect. agetur; sed de actuali; an scilicet homo bonum aliquod opus sine illius auxilio velle aut facere possit Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Neminem sine speciali diuina gratia auxilio posse velle, aut perficere bonum aliquod opus, quod ad salutem æternam consequendam conferat. Est de fide contra Pelagianos.

Probat 1. ex scriptura: 1. Cor. 15. *Gratiâ Dei sum id quod sum*: Ephel. 2. *Gratiâ estis saluati* Philipp. 1. *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet.* Plura alia scripturæ testimonia pro confirmatione illius veritatis videri possunt passim in libris S. Hier. ac S. Aug. contra præfatos hæreticos conscriptis.

Probat 2. ex Conc. Melcuit. Carthag. Araus. & ex Summis

Summis Pontificibus Innocentio, Zosimo, Coelestino, & Gelasio, quorum auctoritates fusè retulimus supra sect. 2. & præterea ex Conc. Trid. sess. 6. can. 1. 2. & 3. vbi anathema profertur in eum, qui dixerit, hominem posse sine Christi gratiâ iustè viuere, ac vitam æternam promereri.

Probatur 3. hac ratione, qua vtitur S. 1. hom. 1. 2. q. 109. a. 5. quia actus perducentes ad finem, ipsi fini proportionati esse debent; atqui vita æterna est finis excedens naturæ humanæ proportionem: ergo ad eam perducentes ipsius naturæ proportionem excedere debent, præindeque solis illius viribus sine diuinæ gratiæ auxilio fieri nequeunt.

Dicendū 2. probabile esse, quòd homo per proprias arbitrij vires cū solo generali Dei concursu sine vilo gratiæ actualis auxilio, aliquod bonum opus morale (quod tamē nihil ad æternæ vitæ meritum conferat) perficere possit: probabilius tamen esse, quòd non possit, sed quòd ad perficiendum quodcunque opus, quòd sit ex omni parte moraliter bonum, tam ratione obiecti, quàm finis & circumstantiarum, aliquo diuinæ gratiæ auxilio indigeat.

Hæc assertio duas habet partes, in 1. dicimus probabile esse, quòd homo per proprias arbitrij vires possit aliquod opus bonum moraliter exercere, quia multi graues authores existimant, vt Magister sentent. in 2. dist. 26. c. vlt. S. Bonau. Scot. Durand. Caiet. Bellarm. Suar. Gamach, & alij plures; idque probant varijs tum authoritatibus, tum rationibus, quæ apud illos videri possunt.

In 2. verò assertionis parte dicimus probabilius esse, hominem in statu naturæ lapsæ nullum opus ex omni parte moraliter bonum posse reipsa efficere cum solo generali Dei concursu sine speciali aliquo gratiæ auxilio. Ita Greg. Arimin. Hisp. Capr. Pet. Sorus, & plures alij quos citat, & sequitur Vasq. disp. 190.

Probatur 1. ex scriptura: S. Ioan. 15. vbi Christus Dominus dicit, *Sine me nihil potestis facere*, in quæ verba S. Aug. tract. 81. in Ioan. *Sine ergo parum, inquit, sine multum,*

sine

sine illo fieri non potest sine quo nihil fieri potest: & 2. Cor. 3. non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est: atqui nullum prorsus moraliter bonum fieri potest nisi bona aliqua cogitatio precedat.

Probat 2. ex Cœlestino Papa ex epist. supra cit. ad Episcopos Galliarum can. 9. vbi ait omnem sanctam cogitationem, pium consilium, omnemque bonæ voluntatis motum ex Deo esse: & ex Conc. Araus. 2. can. 22. vbi dicitur quod nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum.

Probat 3. ex S. Ambr. lib. 1. de vocat. gent. cap. 3. vbi dicit quod, si Deus non operatur in nobis, nullius possumus participes esse virtutis; & cap. 9. dicit, quod omne verbum bonum, & omne opus sanctum subministratio sit Spiritus Sancti, sine quo nihil rectè agatur: & ex S. Aug. serm. 13. de verbis Apost. vbi loquens de auxilio gratiæ Dei, *Propterea, inquit, si defuerit, nihil boni agere poterit, agit quidem illo non adiuvante libera voluntate, sed male.*

Probat 4. autoritatè S. Doctoris quæst. 24. de veritate art. 14. vbi postquam dixit, sine gratia habituali fieri posse aliquod virtutis opus, statim adiungit, *Sed si velimus gratiam Dei dicere non aliquod habituale donum; sed ipsam misericordiam Dei, per quam interior motus mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominum salutem, sic nec ullum bonum potest homo facere sine gratia Dei;* & 1. 2. quæst. 109. a. 2. dicit, hominem posse quidem etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suam naturalem aliquod bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare vineas, & alia eiusmodi, non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat.

Probat denique hac ratione deducta ex ijs quæ S. Doctor dixit, tum in corpore art. tum in resp. ad 1. nullum vnquam opus bonum morale homo deliberatè vult aut facit, quin aliqua præcedat deliberatio rationis, quæ semper ex aliqua prima cogitatione indeliberata pendet, quæ nisi occurrat, nunquam de tali bono faciendo deliberabit, nec proinde illud vnquam faciet; vnde Aristoteles

teles à S. Doctore ibid. cit. dicit, initium bonæ consultationis esse à bona fortuna, id est, non procedere ab ipso hominis deliberata voluntate: quod igitur talis ante omnem deliberationem in mente hominis exoritur cogitatio, qua moueatur eius voluntas ad aliquod bonum faciendum, ab eius electione non pendet, neque id ex se præstare potest; *nemo enim* (vt ait S. Aug. lib. de Spiritu & litt. c. 33.) *habet in potestate, quid ei veniat in mentem* unde sequitur, illud speciali diuinæ providentiæ ordinationi ascribendum esse, respectu cuius nihil fortuito & indeliberatè accidere potest, proindeque quoties aliquis bonum aliquod opus vult aut exequitur, illius initium speciali diuinæ beneficentiæ auxilio semper ascribere tenetur; quòd quidem auxilium cum aliàs sit ipsi indebitum, neque vlla possit afferri ratio, cur hanc potius quàm aliam cogitationem eius menti Deus immittere teneatur, rectè ac meritò gratium seu gratiæ diuinæ auxilium dici debet.

Confirmatur ex eo, quòd rectè à Deo per Christi mèrita petimus, aut petere possumus gratiam ad quoduis etiam minimum opus virtutis moralis exercendum; item rectè ipsi Deo gratias agimus pro singulis virtutum moralium actibus per nos exercitis; atqui vt dicit S. Aug. epist. 107. *Prorsus non oramus Deum sed orare fingimus, si nos ipsos non illum credimus facere quod oramus; prorsus non agimus gratias Deo, sed agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsam fasere non putamus.*

Obijcies illud Apost. Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legi sunt, faciunt.* Resp. varias esse huius dicti Apostolici interpretationes; ac verissimam omnium illam videri quam profert S. Aug. lib. de Spiritu & litt. c. 26. S. Prosper, lib. cont. Collat. c. 22. S. Fulgent. lib. de Incarn. c. 25. S. Thoma. in illum locum & alij, Apostolum ibi loqui de gentilibus veri Dei cultoribus, & absque circumcisione alijsque scriptæ legis ceremonijs bene operantibus, ac diuinam legem seruantibus ex vera fide in Deum & auxilio gratiæ, quales fuerunt

runt Melchisedech, Iob, & alij: quod autem eos, dicit Apostolus, naturaliter ea, quæ legis sunt, facere, vult tantum illos id facere sine vlla lege scripta, qualis data fuerat Iudæis, & propter quam se tantopere supra cæteras gentes efferebant; sed cum sola lege naturæ, quæ tamen non excluderat, imò ad sui obseruantiam diuinæ gratiæ auxilium requirebat.

Ex dictis colliges, quòd sicut sine diuinæ gratiæ auxilio non potest homo vllum opus bonum facere; sic etiam illum nullam tentationem (quæ vera tentatio sit) posse perfectè, & per aliquod motiuum moraliter bonum superare, cum vtrobique sit par ratio; poterit quidem sine gratia tentationi alicui leuiori contentum denegare, eique resistere ex motiuo aliquo indifferenti v. g. illicitam aliquam voluptatem repudiare ex motiuo honesto & bono sine gratia nusquam poterit, quia motiuum illud bonum cuiuscunque virtutis sit, semper bonam aliquam cogitationem diuinitus immisissam præsupponit, vt ex supra dictis constat.

SECTIO VII.

An possit homo sine gratia habituali bonum aliquod opus exercere.

Questionis sensus est, an sicut actualis gratia, sic etiam habitualis ad quodlibet opus bonum exercendum necessaria sit, ac proinde an homo illà priuatus & in statu peccati mortalis existens, cum solo gratiæ actualis auxilio aliquod opus moraliter bonum exercere possit, siue opus illud sit quocunque modo æternæ vitæ meritorium, siue non sit (de qua re agetur cap. 4.) Pro cuius resolutione

Dicendum est, posse aliquod opus moraliter bonum fieri sine gratia sanctificante, seu hominem in statu peccati

peccati mortalis posse aliquos actus moraliter bonos exercere.

Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Ioann. Hus, qui (vt refertur in Conc. Constant. sess. 15.) asserbat extra statum gratiæ sanctificantis nullum opus bonum fieri posse, & omnia peccatorum opera esse peccata quem etiam errorem secutus est Calvinus lib. 2. instit. 3. & Michael Bajus qui articulo 35. ex ijs qui damnati sunt in bulla superius relata, dixit *Omne quod agit peccator aut seruus peccati, peccatum esse.*

Refellitur hic error, & opposita veritas probatur 1. ex scriptura: S. Luc. 11. vbi Christus Dominus alloquitur Phariseos, quos ibidem dicit rapinâ & iniquitate plenos esse; *Verumtamen, inquit, quod superest date el. elemosynam: ecce omnia munda sunt vobis, & eodem cap. dicit Christus, petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis:* quod autem illic non tantum iustos sed etiam peccatores alloquatur, constat ex ijs, quæ subiungit, *Si ergo vos, cum sitis mali, petitis bona dare filijs vestris, &c.* Et cap. 13. Publicanus percussus pectus suum & orans, iustificationem impetrat.

Probatur 2. ex Conc. Constant. in quo prædictus error damnatus est, & ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. vbi enumerantur varij actus virtutum, qui ab homine in peccato mortali existente ex diuinæ gratiæ auxilio exercentur, vt fidei, timoris, spei, &c. quibus peccator ad iustificationem recipiendam se disponit.

Probatur 3. ex S. Aug. epist. 105. vbi in peccatoribus ante iustificationem agnoscit virtutem & meritum fidei, *nec ipsa (inquit) remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei.*

Probatur 4. ex eo, quod multa sunt opera virtutum, puta religionis, temperantiæ, &c. ad quæ exercenda etiam peccatores legibus Ecclesiasticis obligantur, v. g. ad Missam diebus festiuis audiendam, ad ieiunium certis diebus seruandum; &c. nec tamen legimus, Ecclesiam v. l. lo canone aut lege, eiusmodi hominibus in peccato mor-

tali existentibus iniunxisse, vt, antequam Missæ celebra-
 tioni intersint, aut ieiunij obseruationem inchoent, de
 peccatis suis confiteantur, aut saltem perfecto contritio-
 nis actu doleant, sicut iniunxit ijs, qui sacram Eucharis-
 tiam, aut alia sacramenta essent suscepturi, vel eadem
 confecturi, aut alijs ministraturi; quòd tamen haud du-
 biè fecisset, si nullum opus virtutis moraliter bonum à
 peccatoribus exerceri posse existimasset.

Obijcies, II. cap. i. dici sacrificia, & quæcunque alia
 opera religionis à peccatoribus exercita, esse Deo exosa
 & abominanda. Resp. non ideo præcise opera illa Iudæo-
 rum fuisse Deo exosa, quia ipsi Iudæi peccatores essent,
 sed quia illa ex praua intentione, & cum alijs vitiosis
 circumstantijs exercebant, vt patet ex his verbis quæ im-
 mediatè sequuntur; *Manus enim vestra plene sunt sanguine,
 & in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.*

Quæres, an sicut absque gratia sanctificante potest ho-
 mo aliquod bonum opus exercere, sic etiam possit sine
 illa omnia diuinæ legis præcepta seruare. Resp. si de præ-
 ceptis illis quæstio sit, quæ ad actus aliquos supernatura-
 les exercendos obligant, quamuis aliqua eorum sine
 gratia sanctificante impleri possint, omnia tamen & sin-
 gula non posse; cum aliqua ex ijs sint, quorum observa-
 tio gratiam sanctificantem in homine præsupponit, quale
 est præceptum de Eucharistia dignè sumenda; quòd si de
 præceptis solius legis naturalis quæstio intelligatur, di-
 cendum est quòd, quamuis ad obseruationem cuiuslibet
 illorum diuini sumpti, gratia sanctificans minimè re-
 quiratur; sine illa tamen omnia legis naturalis præcepta
 collectiue sumpta saltem tempore aliquo diuturno ser-
 uari non posse, proindeque hominem in statu peccati
 mortalis diu subsistere non posse, quin in alia peccata di-
 labatur. Ita S. Thom. cit. quæst. 109. a. 4. & 8. vbi dicit
 hominem non posse seruare totam legem sine gratia ha-
 bituali sanante seu sanctificante; & probatur ex eo, quòd
 dicit Apost. Rom. 2. *Non auditores legis iusti sunt apud Deum,
 sed factores legis iustificabuntur,* quæ Apost. verba S. Aug.
 lib.

lib. de Spirit. & litt. c. 26. sic intelligenda esse dicit, *sciamus aliter eos non esse factores legis nisi iustificentur; ut non iustificatio factoribus accedat, sed ut factores legis, iustificatio precedat.*

Huius autem rei ratio alia non est, quàm quòd, si peccator in illo peccati mortalis statu auxilijs gratiæ actualis, quæ nulli vnquam defunt, fideliter cooperetur, ad vincendas tentationes quæ occurrunt, & exercenda opera bona moralia, quorum sese offert occasio, Deus pro sua ineffabili bonitate abundantiora illi gratiæ suæ præstabit auxilia, in eoque veræ compunctionis spiritum excitabit, qui secum gratiam sanctificantem, vel per aliquem sacramenti susceptionem, vel extra sacramentum afferet; vnde infertur, neminem esse, qui notabili aliquo tempore torpescat in statu peccati mortalis, & non incidat in nouum aliquod mortale peccatum. Si enim per illud tempus internis gratiæ auxilijs sibi à Deo ad seruanda omnia legis diuinæ præcepta, & ad superandas tentationes occurrentes oblati fideliter cooperaretur, Deus haud dubiè prædictum illi compunctionis spiritum immitteret iuxta suauem misericordiæ suæ dispositionem, quo efficaciter excitatus, à peccato tandem resurgeret, & gratiam sanctificantem consequeretur.

SECTIO VIII.

An possit sine fide aliquod opus moraliter bonum exerceri.

Questionis sensus est, an sicut sine gratia sanctificante, sic etiam sine vlla fide supernaturali siue habituali siue actuali, possit aliquod opus moraliter bonum exerceri, id est an infidelis, siue hæreticus siue Ethnicus aliquod opus moraliter bonum facere possit. Pro cuius resolutione

Dicendum est, posse infideles opera aliqua moraliter bona exercere. Ita S. Thom. 2. 2. q. 10. a. 4.

Probatum 1. ex scriptura, in qua laudantur aliqua opera infidelium tanquam bona, vt Exod. 1. laudantur obstetrices Aegyptiorum, quod Hebraeorum masculis contra iniustum regis edictum peperissent: & Act. 10. Cornel. centurio adhuc infidelis existens (vt obseruat S. Thomas supra) dicitur fecisse eleemosynas, & orationes obtulisse, quae acceptae Deo fuerunt.

Probatum 2. ex S. Chrysof. hom. de fide & lege naturae, vbi dicit multos qui Deum ignorant, bonis operibus florere, quamuis haec opera ad salutem promerendam non sint ipsis utilia: & ex S. Hieron. in cap. 1. ad Galat. vbi dicit multos absque fide & Euangelio Christi, multa salubriter & sanctè perficere, v. g. parentibus obsequi, inopi manum porrigere, &c. Item ex S. Aug. lib. de Spiritu. & litt. cap. 26. vbi dicit, quod impiorum, Deum verum neque veraciter, neque iuste colentium, quadam tamen facta, vel legitimus, vel nouimus, vel audiuimus, quae secundum iustitiam regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito rectè laudamus; & lib. 5. de ciuit. cap. 15. dicit, Deum Romanis tam amplum Imperium dedisse in remunerationem bonarum virtutum, quae in ipsis erant: & epist. 130. de Polemone loquens, quem dicit exhortatione Xenocratis ex luxurioso continentem esse factum, *Quaeritur ergo (inquit) non fuerit Deo acquisitus, sed tantum à dominatis luxuria liberatus; tamen ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed diuino (& quibusdam interiectis) Polemo ergo si ex luxurioso continens factus, ita sciret, cuius esset hoc donum, vt cum abiectis superstitionibus coleret, non solum continens, sed & veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret.*

Neque dicas, his & similibus locis apud S. Augustinum agi de operibus infidelium, quae fuerunt quidem bona ex obiecto, seu (vt ipse loquitur) ex officio, sed non ex fine; Resp. enim opera illa, quae vt bona referuntur, & laudantur à S. Augustino cit. locis, fuisse bona non tantum ex obiecto & officio; sed etiam ex fine; alioquin si mala fuissent ex fine, seu si ob prauum aliquem finem facta fuissent,

R

sent,

sent, simpliciter, & absolute mala fuissent, adeoque peccata; vnde sequeretur, Deum peccata remunerare, ad peccata facienda iuuare, peccata esse dona Dei; quod absurdum est, & nullatenus dici debet.

Obijcies 1. illud Apostoli Rom 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Resp. per fidem hoc loco non intelligi fidem Theologicam; sed dictamen conscientie, vt ex contextu verborum Apostoli euidenter est; ibi enim agit de nouis Christianis, qui conscientia reclamante cibos manducabant, quos veteres credebant, quia in lege Mosaiica vetiti erant, illosque monet conscientiam illam erroneam deponere, alias si dum illis videntur, credant sibi hoc licitum non esse, dicit illos peccatum committere, quia omne quod fit contra conscientie persuasionem, peccatum est.

Obijcies 2. S. Augustinum varijs in locis aperte docere ab infidelibus nulla opera bona prestari. Resp. illis in locis S. illum Patrem velle tantum, quod infideles raro exerceant opera, quae vere bona sint, propter defectum intentionis, quae in illis vt plurimum praua erat, ac vitiosa; quamuis alioquin ex auxilio gratiae diuinae qua excitabantur, recta esse potuissent; vnde lib. de Spir. & litt. c. 27. loquens de gentilijs dicit quod *si discuntur quo sine fiant, vix inuenientur, qui iustitiam debitam laudem mereantur;* vbi particula (*vix*) indicat aliqua infidelium opera quamuis rarissime, ex recta intentione processisse; vel si absolute aliquando neget ab infidelibus opera vlla bona exerceri, illum intelligi debere de operibus bonis aeternae vitae meritorijs; vnde lib. 4. cont. Iulianum cap. 3. Scito, inquit, *nos illud tantum dicere bonum hominis, per quod solum potest ad aeternam Dei donum regnumque perducere.*

Obijcies 3. ex ante dictis constare, nullum opus moraliter bonum sine diuinae gratiae auxilio fieri posse; atqui nullum gratiae diuinae auxilium in infidelibus ante fidei perceptionem reperitur. Resp. falsum esse, nullum gratiae auxilium infidelibus dari ante fidem; docet enim aperte S. Aug. lib. 1. de grat. Christi cap. 24. Regem Assuerum infide-

infidelem peculiari gratiæ diuinæ auxilio excitatum fuisse ac adiutum, vt furorem deponeret, & mansuetudinem sectaretur; & supra ex eodem S. Patre vidimus Polemonem infidelem, dono diuinæ gratiæ ex luxurioso continentem esse factum; & cap. seq. probabitur, omnibus omnino hominibus, ac proinde etiam infidelibus antiquam fidem recipiant, imò etsi nunquam illam recipiant, gratias ex Christi Domini meritis dari ad salutem sufficientes.

SECTIO IX.

An homo in gratia habitualis sanctificantis statum, indigeat aliquo gratia actualis auxilio ad operandum bonum, & ad finalem perseverantiam consequendam.

Questionis sensus est, an homo in gratiæ habitualis sanctificantis statu constitutus, præter habitus supernaturales fidei, spei, & charitatis, aliarumque virtutum, quæ ipsam gratiam sanctificantem comitantur (vt dicitur infra) indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio, vt possit bonum operari, tentationes occurrentes superare, & in illo gratiæ sanctificantis statu vsque ad finem vitæ perseverare. Pro cuius resolutione

Dicendum r. hominem iustum seu gratiâ sanctificante præditum, non posse absque nouo gratiæ actualis auxilio opera exercere æternæ vitæ meritoria. Ita S. Thom. q. 109. a. 9.

Probatur r. ex Conc. Araus. 2. can. 10. vbi dicitur, baptizatos omnes acceptâ per baptismum gratiâ posse quidem, & debere eâ, quæ ad salutem pertinent, adimplere, sed Christo auxiliante, & cooperante; & ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. vbi dicitur, Christum Iesum tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influere; quæ virtus bona

R 2

corum

eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur; hæc autem saltem de iustorum operibus æternæ vitæ meritorij intelligi debent.

Probat 2. ex S. Aug. lib. de grat. & libero arbit. c. 6. vbi sic loquitur, *Necessarium est homini, ut gratia Dei non solum iustificetur impius, id est ex impio fiat iustus, cum redduntur ei bona pro malis; sed etiam cum fuerit iam iustificatus ex fide ut ambulet cum illo gratia, & incumbat super ipsam, ut cadat.*

Probat 3. ex eo, quod habitus non mouent potentiam, nec illam ad operandum iuuant, nisi prius ab ipsa potentia applicentur ad operandum; naturalis autem potentia hominis non potest per seipsam habitum supernaturalem applicare ad operandum, nisi ipsa prius excitetur à Deo; cum initium omnis boni operis ex Deo sit, ut ex antè dictis constat.

Dicendum 2. neque etiam posse hominem in statu gratiæ sanctificantis existentem, vllum cuiuscunque virtutis opus bonum exercere absque aliquo gratiæ actualis auxilio. Ita S. Thom. loco cit.

Probat 1. ex can. 9. supra cit. Conc. Araus. vbi dicitur, quod quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur; & can. 10. dicit adiutorium Dei, etiam renatis ac sanctis, esse semper implorandum.

Probat 2. eadem ratione qua supra sect. 6. ostendimus, non posse hominem ex solis naturæ viribus sine gratiæ actualis auxilio vllum opus moraliter bonum exercere; ratio enim illa id æque probat de homine in statu gratiæ sanctificantis existente; cum in tali statu nullum virtutis actum possit exercere, nisi tales in eius mente orientantur cogitationes, quibus moueatur voluntas ad illius virtutis actum exercendum: hæc autem cogitationes cum omnem deliberationem præueniant, ex sola Dei misericordia prouenire censendæ sunt, ac proinde Christi Domini gratiæ ascribi debent.

Dicendum 3. non posse hominem in statu gratiæ vsque

in vita
tæ au
dictis;
lam te
cere pe
tæ au
ueran
exerci
occurr
6. cap.
nit, iust
tia per
Papa in
baptism
bols in si
am bon
Hier. e
verbis;
nisi semp
sus peto
in dand
Dice
tam iust
lum spe
dum ne
minem
sed non
miseric
hatur, &
singular
Sap. 4
filiis acc
Ihu: p
tatem.
Qua
possit e
nialia d
na vi

in vita sua finem perseverare absque speciali diuinæ gratiæ auxilio. Ita S. Thom. supra a. 10. Et constat ex antè dictis; cum enim homo sine auxilio gratiæ actualis nullam tentationem vincere, nec vllum bonum opus exercere possit, à fortiori sequitur, nec posse sine speciali gratiæ auxilio in accepta iustitia vsque in vita finem perseverare; cum perseverantia illa obtineri nequeat, nisi per exercitium bonorum operum, & victoriam tentationum occurrentium, vt fuse docet, & explicat Conc. Trid. sess. 6. cap. 13. & can. 22. anathema profert in eum qui dixerit, iustificatum sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse; & eodem sensu dixit Cœlestinus Papa in epist. ad Episcopos Galliæ can. 6. *Neminem etiam baptismatis gratiæ renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, nisi per quotidianum Dei adiutorium perseverantiam bonæ conversationis accipiat;* quod optime explicat S. Hier. epist. ad Cresiphontem aduersus Pelag. cap. 3. his verbis, *Non sufficit mihi quod semel gratiam mihi donauit, nisi semper donauerit: peto vt accipiam, & cum accepero rursus peto: auarus sum ad accipienda Dei beneficia; nec ille deficit in dando; nec ego satior in accipiendo.*

Dices, contingere posse vt aliquis statim post acceptam iustificationem ex hac vita decedat, in quo casu nullum speciale gratiæ actualis auxilium illi ad perseverandum necessarium est. Resp. in tali casu posse quidem hominem perseverare absque nouo gratiæ actualis auxilio, sed non sine nouo, & indebito fauore ac dono diuinæ misericordiz; quo fit, vt ex hac vita in eo statu subtrahatur, & ex varijs & maximis salutis amittendæ periculis singulari Dei beneficentia eruatur, iuxta quod dicitur Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne filio deciperet animam illius &c. Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.*

Quares, an homo in gratia sanctificante constitutus, possit cum auxilio gratiæ omnia, & singula peccata venialia deuitare. Resp. in primis certum esse, quodlibet

R 3

peccatum

peccatum veniale diuini sumptum, posse ab homine iusto cum ordinario gratiæ auxilio deuitari; posse item tot, & tanta, tamque specialia gratiæ auxilia homini iusto à Deo communicari, vt eorum beneficio vitam ab omni prorsus veniali peccato immunem ducat; hoc enim re ipsa factum esse in sanctissima Virgine Maria vniuersa tenet Ecclesia, vt patet ex Conc. Trid. sess. 6. can. 23. Quod si quæstio sit, an homo iustus cum illis gratiæ auxilijs, quæ communiter iustis dantur, omnia & singula peccata venialia per totum vitam tempus euitare possit? Resp. non possit; hoc enim expressè definitum est in cit. canone 23. Conc. Trid. in quo damnatur, qui dixerit, hominem iustificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio. Id etiam probat S. Aug. epist. 89. quæst. 1. ex his orationis Dominicae verbis, (*dimitte nobis debita nostra*) *Omni*bus enim (inquit) necessaria est Oratio Dominica, quam etiam ipsis Apostoli sine Dominus dedit, vt unusquisque Deo dicat, *dimitte nobis debita nostra*; cui enim hæc in oratione verba necessaria non fuerint, ipse hic sine peccato vivere pronuntiandus est, quales si aliqui futuri Dominus prouideret, meliores utique quam extiterunt sine Apostoli, aliam orationem illos doceret.

CAPVT II.

De gratia sufficienti.

SECTIO I.

Quid sit gratia proueniens, excitans, & operans.

AD faciliorem eorum, quæ de gratia sufficienti dicturi sumus intelligentiam, prius hic explicanda sunt variaz species, seu acceptiones ipsius gratiæ actualis.

Alia siquidem est gratia excitans, alia adiuuans: vtri-
usque mentio fit Apoc. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso: (en
gratia excitans) si quis audierit vocem meam, & aperuerit mi-
hi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse me-
cum. (en gratia adiuuans)* Et in Conc. Trid. sess. 6. cap. 5.
*Ut qui per peccata à Deo aucterati erant, per eius excitantem, atque
adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iusti-
ficationem, eidem gratis liberè assentiendo, & cooperando, dispo-
nantur.*

Alia item gratia operans, alia cooperans: de operante
loquitur Apostolus Philipp. 2. *Deus est, qui operatur in vobis
& illis velle, & perficere: de cooperante 1. Cor. 15. Abundanti-
us illis omnibus laboravi: non ego autem sed gratia Dei mecum.*
De vtraque loquitur S. Aug. lib. de gr. & lib. arb. c. 17.
*Deus, inquit, cooperando, in nobis perficit, quod operando in-
cepit: (& paulò post.) sine illo enim vel operante vel velimus,
vel cooperante, cum volumus, ad bona pietatis opera nihil vale-
mus.*

Alia denique gratia præueniens, comitans, & subse-
quens: de præueniente dicitur Psal. 58. *Misericordia eius
præueniet me: de comitante Psal. 72. Tenuisti manum dexte-
ram meam; & in voluntate tua deduxisti me: de subsequente
vero Psal. 22. Misericordia tua subsequetur me omnibus die-
bus vite mee:* de his etiam tribus mentio fit in Conc.
Trid. sess. 6. cap. 16. vbi dicitur, Christum Dominum in
ipso iustificatos iugiter virtutem influere, quæ virtus bo-
na illorum opera semper antecedit, & comitatur, & sub-
sequitur.

Iam vt aliquid de singulis dicamus: gratia excitans
(quæ eadem est cum præueniente, & operante, vt rectè
obseruat Gamach. in 1. 2. ad quæst. 111. cap. 3. & ratione
tantùm ab illis distinguitur) nihil est aliud, quàm motus
aliquis bonus tam intellectus, quàm voluntatis, in nobis
à Deo sine nobis productus, quo nos excitat vel ad bo-
num liberè prosequendum, vel ad malum fugiendum.

Dicitur in primis motus; quia non consistit in dono
ullo habituali; sed in auxilio aliquo actuali, vt con-

stat ex antè dictis, & ex dicendis adhuc patebit.

Dicitur, motus intellectus; quia consistit in pia cogitatione & illustratione intellectus, quod constat ex Conc. Arauf. 2. can. 7. & Trid. sess. 6. cap. 5. vbi gratia illa (de qua nunc loquimur) vocatur, illuminatio.

Dicitur præterea, motus voluntatis; illa enim gratia excitans comprehendit non tantum sanctas cogitationes, & illustrationes intellectus; sed etiam repentinos, & indeliberatos motus voluntatis, puta delectationis, timoris, & similes: vnde dicitur in Concilio Arauficano, can. 7. Spiritum Sanctum dare suauitatem in credendo, & consentiendo veritati.

Dicitur etiam, motus illos intellectus, & voluntatis in nobis à Deo produci; quia Deus illos in nobis efficit, idque non solum quatenus in eos influit per veram actionem physicam; verum etiam, quia soli Deo eiusque gratuitae misericordiae tribuendum est, quod in nobis exorti sint, cum in nostra potestate non fuerit ut orirentur, vt constat ex ijs, quæ capite præcedenti dicta sunt; vnde S. August. lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. *Vocantur Deo rectè tribuitur, quod bene volumus, nobis verò tribui non potest, quod vocamur.*

Dicitur denique, præfatos motus in nobis sine nobis fieri, quia, quamuis fiant in nobis physicè & vitaliter in eos influentibus in genere causæ efficientis (quod constat ex eo, quod eiusmodi gratiæ excitantis motus passim in scripturis, & apud SS. Patres exprimentur per actus vitales intellectus, & voluntatis) fiunt tamen sine nobis liberè operantibus, cum omnem deliberationem, ac libertatis usum præueniant, vt patet ex antè dictis, & ex ipsamet experientia, quæ constat in nostra potestate non esse, vt hi motus in nobis vel oriantur, vel non oriantur; licet postquam exorti sunt, liberum nobis sit, ipsos vel continuare, vel interrumpere; *Nemo (inquit S. Aug. lib. de Spir. & litt.) habet in potestate, quid ei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire, voluntatis est.*

Ex dictis patet, quæ ratione eadè gr. dicatur præueniens,

excitans

excitans, & operans: dicitur enim præueniens, quatenus non solum omne meritum nostrum, sed etiam omnem libertatis usum præuenit: dicitur excitans, quatenus potentias animæ nostræ excitat, & per modum suasionis impellit ad bonum, vel retrahit a malo; unde S. Aug. lib. de Spir. & lit. cap. 34. *Suasionibus*, inquit, agit Deus ut velimus, & ut credamus. Dicitur denique operans, quatenus operatur in nobis ut velimus, seu consentiamus, inclinando & mouendo voluntatem ad volendum, & consentiendum, sine re ipsa consensum obtineat siue non; qui enim alteri aliquid suadere nititur, dicitur operari, & laborare ut alter id velit & præfiet, siue persuadatur ille, siue non persuadatur.

SECTIO II.

Quid sit gratia adiuuans, cooperans, comitans, & subsequens.

Gratia adiuuans, quæ & cooperans, vel comitans dicitur, illa est secundum S. Aug. lib. de gr. & lib. arb. c. 17. *Per quam Deus volentibus cooperatur perfectens*, seu per quam Deus, cum volumus bonum, aut illud exequimur, nos ad illud volendum & exequendum adiuuat, ac nobiscum cooperatur.

Cum autem difficillimum sit explicare, quid sit illud, per quod Deus ad id nos adiuuat ac nobiscum cooperatur; hinc factum est, ut Theologi super hac re in varias sententias distracti sint; nos in re valde abstrusâ, aliorum ommissis sententijs, id quod nobis probabilissimum visum est, breuiter proponemus.

Atque in primis dicimus, probabile esse id, quod asserunt, aliqui Doct. gratiam excitantem, & operantem posse aliquando habere veram rationem gratiæ adiuuantis, seu cooperantis, tunc scilicet, cum sic alliciat voluntatem ad consentiendum, ut re ipsa consentiat. Hoc constat ex eo, quod gratia illa, quæ causat con-

sensum nostrum liberum, est gratia adiuuans seu cooperans; ad gratiam enim cooperantem nihil aliud requiritur, quam ut sit gratia, & ut nobiscum operetur: atqui talis est aliquando gratia operans, quia est vera gratia, ut ex antè dictis constat; & quando voluntas illi consentit, ac bonum operatur, est causa moralis ipsius consentientis, & boni operis quod fit; omnis enim impulsio, exhortatio, suasio (qualis est gratia operans, ut supra diximus) ut cuius voluntas sic allicitur ad aliquid boni libere volendum & faciendum, ut re ipsa velit & faciat, est causa moralis efficiens ipsius volitionis, & operis quod fit; hinc S. Augustinus varijs in locis ascribit consensum nostrum liberum in bonum gratia operanti tanquam causæ, quæ illum efficit, ut lib. 1. de prædest. Sanct. cap. 19. *Deus, inquit, operatur in cordibus hominum uocatione illa secundum propositum suum, ut non inaniter audiant, sed eo audito conuertantur.*

Est autem hic aduertendum, etiamsi supra dicti Doctores dicant, gratiam excitantem, & operantem esse quoque posse adiuuantem & cooperantem; illos tamen hæc duo non confundere, quasi sit idem esse gratiam operantem, & cooperantem, excitantem & adiuuantem; hoc enim tantum intendunt, eandem entitatem gratia dici posse operantem & cooperantem varia consideratione, operantem quidem, quatenus illam in nobis Deus sine nobis producit, & ut sic vim habet in actu primo efficiendi consensum liberum nostræ voluntatis, siue illum in actu secundo efficiat, siue non efficiat; Cooperantem verò quatenus reipsum moraliter in eum influendo ipsum simul cum nostra voluntate in actu secundo causat & efficit.

Dicimus 2. quemlibet supernaturalem habitum virtutum infusarum posse quoque habere rationem gratia cooperantis; est enim donum aliquod supernaturale naturæ nostræ minimè debitum, quodque primam originem ex pura Dei misericordia ducit, ac physice concurrat simul cum voluntate ad operationes supernaturales, quæ

quas ut elicereamus, ab ipsa gratia operante excitati sumus.

Dicimus denique influxum supernaturalem, quod Deus physicè nobiscum concurret ad consensum nostrum liberum, & opera bona, veram & propriam rationem habere gratiæ cooperantis: est enim donum aliquod Dei, naturæ nostræ minimè debitum, ac proinde merè gratuitum, per quod cum volumus (ut ait S. Aug. lib. de gr. & lib. arb. c. 7.) & sic volumus ut faciamus, Deus nobiscum operatur, ac proinde veram gratiæ cooperantis rationem obtinet.

Iam quod spectat ad gratiam subsequenterem; omnibus varijs eius acceptionibus, quæ passim apud Theologos videri possunt, breviter dicimus per illam intelligi posse gratiam illam, quæ liberum nostrum in bonum consensum subsequitur, interiorè excitando ad bonum opus exequendum, cum eius exequendi oportunitas exhibetur, & ad illius boni executionem, si consentiat voluntas, concurrendo; vnde S. Fulgentius ad Monimum c. 11. *Præuenit, inquit, Deus, & donat homini bonam voluntatem; deinde subsequitur bene volentem, operando in illo boni operis facultatem.*

Hinc patet, gratiam subsequenterem nihil in re differre ab operante & cooperante; sed tantum in eo, quod aliquam priorem gratiam tam operantem, quam cooperantem præsupponit.

SECTIO III.

An detur aliqua gratia sufficiente.

Præter supra relatas, & explicatas gratiæ actualis divisiones, superest adhuc una, in qua maior difficultas reperitur, quæ scilicet ipsa gratia excitans seu operans substituitur in sufficientem & efficacem; quæ antequam explicetur, observandum est nomen gratiæ sufficientis bisariam sumi apud Theologos; i. genericè, pro-

R 6

ut con-

ut conuenit gratia tam efficaci quàm inefficaci; 2. specificè, prout est species quædam ipsius gratiæ sufficientis genericè sumptæ, ac ipsi gratiæ efficaci opponitur; eiq; tanquam imperfectiori speciei nomen genericum attribuitur.

Gratia sufficientis genericè sumpta, est ea quæ vires homini sufficientes præbet ad benè operandum, quamuis si velit, abijcere potest, siue de factò illam abijciat, siue illi assentiatur & cooperetur: & eo sensu gratiæ sufficientis nomen tam efficaci quàm inefficaci tribui potest. vnde gratia illa quæ S. Paulo diuinitus concessa est, per quam tentationes superabat, ac salutem operabatur, quæque proinde efficax erat, sufficientis nominatur. Cor. 12. *Sufficit tibi gratia mea;* & S. Prosper lib. de uocatione Gentium cap. 16. gratiam, quæ salutem re ipsa operatur, sufficientem vocat.

Gratia sufficientis specificè sumpta est ea, quæ homini præbet quidem vires ad benè operandum, seu eum qui potest homo benè operari, quamuis re ipsa non bene operetur defectu libera cooperationis.

Gratia uero efficax ea est, cum qua ita potest homo benè operari, ut etiam re ipsa benè operetur.

Iam circa ipsam sufficientem gratiam siue genericè siue specificè sumptam, duæ sunt præcipuæ difficultates nobis soluendæ: 1. est, utrum in statu naturæ lapsæ Deus talem hominibus det gratiam excitantem & operantem, cui consensum præbere vel negare, & quam recipere, vel abijcere possint si velint, imò quam de factò aliquando abijciant illique dissentiant. Secunda est, an talis gratia sufficientis detur omnibus hominibus adultis scilicet fidelibus siue infidelibus.

Circa primam duæ sunt sententiæ, quæ licet inter se valde oppositæ videantur, in eo tamen conueniunt, quod gratiam illam sufficientem dari negent. Prima est Pelagianorum, qui (ut supra vidimus) cum existimarent uoluntatem hominis sibi ipsi sufficere ad bonum quodlibet operandum & ad salutem consequendam, ideo negabant

illam dari gratiam internam sufficientem, quæ voluntatis humanæ insufficientiam suppleret. Verum huius sententiæ falsitas plenissime constat ex ijs, quæ de gratiæ necessitate cap. præc. dicta sunt.

Secundâ sententia est quorundam Theologorum, qui quamvis concedant sufficientem gratiam primo parenti in statu innocentie datam fuisse, nihilominus in statu naturæ lapsæ, nullam aliam existimant hominibus à Deo conferri nisi efficacem, qua eorum voluntas ita moueatur, ut illi dissentire illamque abijcere nullatenus possit: quæ quidem sententia vel eo nomine ab aliquibus merito rejicitur, quod illi apertissime suffragari videatur Calvinus lib. 2. institut. c. 3. §. 2. vbi sic habet: *Voluntatem mouet gratia non qualiter multis sacentis traditum est. Et creditum, ut nostra postea sit electionis, rationi eius aut obtemperare aut resistere, sed illam efficaciter efficiendo; eodemque capite alme facultatis Sorbonicæ Doctores, Helagianos appellat eo, quod gratiam sufficientem in statu naturæ lapsæ dari assererent, cui posset homo dissentire si vellet, illique de facto aliquando dissentiret.*

Vera igitur sententia illa est, quæ asserit homini etiam in statu naturæ lapsæ dari gratiam sufficientem, talem ut illam possit abijcere si velit, illique dissentire, & de facto aliquando illam abijciat, illique dissentiat.

Quoniam verò hæc sententia grauioris alicuius momenti hodie merito esse iudicatur, ex eaque plurimæ alia Theologicæ veritates pendent, idcirco probati-

onem illius paulò fusiozem proponemus,
 camque maioris facilitatis gratia in
 plures paragraphos diuidemus.

¶ (o) §.

R 7

§. I.

§. I.

Gratiam sufficientem, qua in statu natura lapsa homini datur, talem esse ut illi resistere possit, & de facto aliquando resistat, probatur ex varijs scriptura locis.

Innumera sunt ferme scriptura testimonia, quæ ad id probandum faciunt: nos hic aliquot tantum illustriora seligemus.

Primum petitur ex Is. c. 5. vbi Deus de Iudæis conquerens sic loquitur, *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscæ? Quo loco parabolicè referuntur multa gratiæ auxilia Iudæis à Deo collata, ut bonorum operum fructus producerent: est autem evidens, gratias illas effectum suum non habuisse, proindeque Iudæos illis assentiri noluisse. Neque dicas, solius externæ gratiæ ibi fieri mentionem, puta legis Mosaycæ, &c. cum enim externa illa adiumenta sola non sufficiant ad benè operandum sine gratia interiori, si hanc Deus ipsis non contulisset, quorsum diceret, se expectasse ut opera bona facerent, eam ad id facultatem sufficientem non haberent?*

Secundum petitur ex cap. 1. Prou. *Vocavi, & tenuisti: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexisti omne consultum meum, & increpationes meas neglexisti.* Quibus verbis manifestè conqueritur Deus, internas gratias vocantes & excitantes fuisse neglectas ac despectas.

Tertium ex cap. 11. S. Matth. vbi Christus Dominus sic loquitur, *Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida; quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere penitentiam egissent: quibus verbis aperte significatur, datam fuisse gratiam harum ciuitatum incolis, per quam conuerti potuerunt, & tamen noluerunt. Neque dicas, Christum Dominum hic solum lo-*
qui

qui de miraculis & signis exterioribus, quia Pelagianum esset dicere, quod Tyri & Sidonij solis exterioribus signis & miraculis sine interioris gratiæ auxilio conuerti potuissent; ergo de his solis Christus Dominus ibi non loquitur, sed simul de internis gratiæ auxilijs, quæ cum alijs exterioribus miraculorum adiumentis collata Iudæis fuerant, quæque ipsi ex voluntatis suæ prauitate abiecerant, licet talia essent vt idololatræ ipsi & omni vitiorum genere perditii homines iisdem acceptis, non solum ad pœnitentiam conuerti potuissent, sed etiam re ipsa conuersi fuissent.

Quartum ex his Christi Domini verbis S. Marth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* Vbi obseruandum est, illos qui noluerunt, habuisse gratiam ad volendum sufficientem, qua potuerunt velle, alioquin non diceret Christus Dominus (*volui congregare filios tuos, & noluisti*) quomodo enim voluit, & ita voluit vt de nolentibus conqueratur, si eos quos sciebat per se non posse velle, non iuuat quantum necessarium erat ad hoc, vt possent velle.

Quintum ex cap. 7. Act. vbi S. Stephanus Iudæos alloquens, *Vos inquit, semper Spiritui Sancto resistitis;* quid est autem aliud Spiritui resistere, quam eius gratiæ reluctari?

Sextum denique ex Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram:* per quid verò benignitas Dei ad pœnitentiam nos adducit, nisi per gratiæ interioris auxilia? Cur autem impij thesaurizant sibi iram secundum duritiam suam & impœnitens cor, nisi gratiæ illi resistendo?

¶

§. II.

§. II.

*Eadem sententia Conciliorum auctoritate
probat.*

Ex tribus præsertim Concilijs nostræ sententiæ veritas
probari potest.

Primum est Conc. Valentinum c. 2. vbi dicitur, *Malos non ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt; unde sequitur, gratiam malis conferri, quæ boni esse possint, cum ex se ipsis & sine illa tales esse non possint; sed gratiam ab ijs repudiari, eò quòd boni esse nolint.*

Secundùm est, Conc. Senonense celebratum anno 1528 paulò ante Tridentinum, in cuius decreto 15. expressis verbis definitum habetur, *Tale non esse Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit, quòd postea probat iisdem ferme scripturæ locis quæ §. præc. relata sunt, additque, Frustra certe Stephanus Iudæos dura cervicis, & in eircumcisi cordis argueret, qui semper Spiritui Sancto resisterent; frustra Paulus Thessalonicenses admoneret spiritum ne excinguerent, si divinâ inspirationibus homines inevitabiliter raperentur.*

Tertium denique est, Conc. Trid. sess. 5. cap. 6. vbi dicit, *peccatores per excitantem, atque adiutantem gratiam, ad convertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando, disponi; ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam respicient, quippe qui illam & abijcere potest, & can. 4. anathemâ proferat in eum qui dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum non posse dissentire, si velit; ex quibus Concilij verbis sic possumus argumentari: gratia illa vocans & excitans de qua loquitur Concilium talis est, ut sufficiat homini ad convertendum se & ad bonû operandum; atqui ex mente Conc. potest homo eiusmodi gratiæ*

gratiam abijcere si velit, etiam tunc cum per eam actualiter à Deo excitatur, & mouetur, illique dissentire: ergo ex Conc. mente, potest homo gratiam sufficientem abijcere illique dissentire.

§. III.

Probatur eadem sententia ex SS. Patribus.

Ex innumeris ferè SS. Patrum testimonijs, quæ hæc afferri possent, aliquot illustriora proferemus.

In primis ex S. Chryl. hom. 7. in S. Ioan. *Gratia Dei, inquit, in omnes diffusa est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore aduocat, qui autem eius munere frui negligunt, hanc suam cecitatem sibi ipsis imputent.*

Ex S. Leone Papa serm. 2. in solemnitate Epiphaniæ, *Si dona Dei, inquit, non irrita fecerimus, per ea quæ dedit, merebimur accipere quod promissit: ergo secundum illius mentem dona Dei per quæ meremur, id est auxilia gratiæ excitantis, irrita facere possumus.*

Ex S. Ambr. ser. 8. in P. al. 118. *Plena est, inquit, terra misericordiâ Domini, si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radiis solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore eius se ipse fraudauit; sed quod solis est, prerogatiuam suam seruat; quod imprudens est, communi a se lucem gratiam excludit.*

Ex S. August. epist. 54. ad Macedonium, *Pertinet, inquit, ad nos ut boni simus; accipere & habere id, quod dat is qui de suo bonus est, quo quisque neglecto, de suo malus est: ergo ex illius mente id negligere & abijcere possumus, quod Deus dat ut boni simus: & lib. 2. Actor. cap. 8. cum Felice Manichæo, Non est ergo indignum, inquit, ut Deus dicat, ite in ignem æternum, hi qui per liberum arbitrium misericordiam eius respuerunt: & lib.*

ad

ad Simplicianum quaest. 2. dicit quòd Esaii, *vocatione De contempti à reprobis factus est: & lib. de nat. & grat. cap. 6. Non tibi, inquit, deputantur ad culpam, quod inuitus ignoras, sed quòd negligis guarere, quòd ignoras; neque quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis. Neque dicat aliquis, ideo hominem dici contemnere Deum sanare volentem, quia vocationi externa non obtemperat, vocatio enim illa & gratia externa nullatenus hominem sola sanare potest, nisi adsit etiam interna; vnde S. Aug. lib. de spiritu. & litt. cap. 4. *Doctrina illa, inquit, qua mandatum accipimus continenter recteque viuendi, littera est occidens, nisi spiritus ad se viuificans.**

Denique ex S. Prospero lib. de vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei inquit, in omnibus iustificationibus principaliter praeminet suadendo exhortationibus, mouendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsam illuminando, & fidei affectionibus inbuendo. (& aliquibus interiectis subiungit) qua opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur; & quòd à multis refutatur, ipsorum est nequitia; quid autem à multis recipitur, & gratia est diuina, & voluntatis humana.*

§. IV.

Soluuntur obiectiones.

Prima petitur ex illis Apostoli verbis 1. Cor. 4. *Quis discernit?* quibus declarat non esse in hominis potestate se ab alijs discernere in ijs, quae ad salutem spectant, sed id solius Dei proprium: atqui si posset homo gratiae diuinae consentire vel dissentire, posset etiam per arbitrij sui vires se ab alijs discernere.

Resp. id non sequi: ratio est, quia quamuis, cum homo à gratia dissentit, hoc per solius arbitrij libertatem seu potius prauitatem faciat; quando tamen illi consentit, id non arbitrij sui viribus, sed gratiae diuinae ascribere debet,

debet, quia per illam excitatur & iuuatur ad hoc ut ipsi consentiat, & nisi ab illa excitaretur & iuuaretur, nullo modo consentire posse; unde semper diuinæ gratiæ debitorem se totius boni quod agit agnoscere debet, nec villo modo in se gloriari, quasi per illum consensum se ab alijs discernat; quod fuse explicat beatae memoriæ Fr. Salef. Episc. Geben. lib. 4. diuini amoris cap. 6. vbi ad id exprimendum vtitur similitudine Sicariorum & tyrannorum, qui illis se vitam immerito, ac sine vlla ratione donare arbitrantur, quibus necem non inferunt; sic (inquit) ridiculum, imò impium esset existimare, voluntatem hominis inspirationi, ac gratiæ diuinæ virtutem operandi ac efficaciam tribuere, eò quòd resistentiâ suâ illam eius virtutem, ac efficaciam non impediât. Possumus quidem eius efficaciam obicem ponere, sed non hanc illi tribuere; gratia si quidem hanc suam virtutem, & efficaciam haurit à sola diuina bonitate, ex qua ortum ducit, non ab humana voluntate, ad quam iuuandam adhibetur.

Adde, quòd ad illum consensum eliciendum longè semper potiores sunt diuinæ gratiæ quàm arbitrij humani partes; cum enim liberum hominis arbitrium per peccatum à Deo auersum sit, & longè procliuus ad malum quàm ad bonum; hinc fit, ut nunquam amplectatur bonum nisi gratiâ potentissimâ adiuuetur; quando autem quis auersus est à re aliqua, quam tamen amplectitur, cum fortissimè suadetur, licet possit suasioni reluctari, tunc suadenti potius quàm agenti ascribi solet effectus. Et hæc est doctrina S. Aug. lib. de prædest. Sanct. cap. 5. *Quisquis, inquit, audet dicere; habeo ex meipso fidem, non ergo accepi, profecto contradicit huic apertissima veritati. Apostolus dicentis; quis te discernit? &c. non quia credere non sit in arbitrio voluntatis, sed in electis preparatur à Domino voluntas.*

Secunda obiectio est, gratiam illam sufficientem, cui dicimus posse ab homine resisti, eandem prorsus esse cum gratia possibilitatis, quam admittebant Pelagiani, & contra quam tamen S. Augustinus toto libro de gratia Christi

Christi inuehitur ut veritati orthodoxæ contrarietur.
 Resp. gratiam sufficientem, quam hic propugnamus, longe diuersam esse ab illa gratia possibilitatis, quam admittebat Pelagius. 1. enim per gratiam possibilitatis intelligebat gratiam externam legis & Euangelicæ doctrinæ; nos verò internam illam esse profiteamur. 2. Pelagius asseribat, gratiam illam possibilitatis esse tantum necessariam secundum quid, id est ad faciùs operandum; nos verò dicimus, illam absolute & simpliciter necessariam esse ad operandum. 3. Pelagius per gratiam possibilitatis existimabat, omnimodam benè agendi virtutem ita homini conferri, ut ad volitionem ac operationem boni nulla præterea gratia necessaria illi esset, sicque bonum ipsum propriâ & solâ arbitrij sui virtute vellet, & operaretur, nos autem sic dicimus voluntatem excitari ad hoc ut possit bonum facere & operari, ut necessarium præterea sit, gratiam illi cooperari eamque adiuuare dum vult & operatur, 4. denique quòd Pelagius existimabat solâ arbitrio libero deferendum esse totum illud bonum quòd vellet & operaretur, nos verò, quamuis solâ voluntati ascribendum dicamus, quòd voluntas possit gratiæ resistere, & de facto aliquando resistat, si tamen gratiæ consentiat, id asserimus ascribendum esse tum diuinæ gratiæ, tum humanæ voluntati, sed multò magis adhuc diuinæ gratiæ, quàm humanæ voluntati, ut ex antè dictis constat.

Quòd autem hæc esset Pelagij mens constat tum ex dictis cap. 1. tum ex ijs, quæ habet S. Augustinus lib. de gr. Christi cap. 47. quæ hic referemus, quoniam sunt obferuatu dignissima: Si, inquit, concesserit nobis Pelagius non solam possibilitatem in homine, etiamsi nec velit nec agat benè, sed ipsam quoque voluntatem & actionem, id est, ut benè velimus, & benè agamus, quæ non sunt in homine, nisi quando benè vult & benè agit; si, ut dixi, concesserit etiam ipsam voluntatem, & actionem diuinitus adiunari, & sic adiunari, ut sine illo adiutorio nihil benè velimus & agamus, sanquæ esse gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum

strum,
vera no
tia De
quetur.

AN

Q
b
c

randur
Pro cu

Dico
delli, si

gratias
per bo

Hui

Prou.

in capi

profer

am, &

feram

meas; e

vndeq

omnes

bonum

disting

monia

autem

sinon

tantian

lumin

verba

nomi

locum

frum, in qua nos suã non nostrã iustitiã iustos facit, ut ea sãd
vera nostra iustitiã qua nobis ab illo est, nihil de adiutorio gra-
tia Dei (quantũ arbitror) inter nos controversis relin-
quetur.

SECTIO IV.

An cuilibet homini detur gratia sufficiens
ad salutem.

Qvæstio de solis adultis intelligenda est, de infanti-
bus enim agitur postea: illius igitur sensus est, an
cuilibet adulto detur gratia sufficiens ad bene ope-
randum, & ad salutem per bona opera consequendam,
Pro cuius resolutione

Dicendum est, Deum cuilibet homini adulto, siue fi-
deli, siue infideli, siue prædestinato, siue reprobato, dare
gratias sufficientes ad bene operandum, & ad salutem
per bona opera consequendam.

Huius assertionis veritas probatur 1. ex scriptura.
Prou. 1. Sapientia foris predicat, in plateis dat vocem suam;
in capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis
proferit verba sua, dicens: Usquequo parvuli diligitis infanti-
am, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient &c. en pro-
feram vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba
mea; ex quibus verbis aperte colligitur divinam gratiam
undequaque diffundi, & ad omnium corda penetrare;
omnesque per illam sufficienter admoneri & excitari ad
bonum: & Sap. 11. Misereris omnium, quia omnia potes, &
dissimulas peccata hominum propter penitentiam. Dilige enim
omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti, quomodo
autem Deus misereretur omnium, & parceret omnibus,
si non daret saltem ijs auxilium, quo conuerterent ad pœni-
tentiam possent si vellent. S. Ioan. 1. Erat lux vera, quæ il-
luminat omnem hominem venientem in hunc mundum; quæ
verba de luce interioris gratiæ intelligunt SS. Patres ac
nominatim S. Chrysostr. & S. Cyrill. in illum Euangelij
locum, & etiam S. Aug. infra citandus.

Pro-

Probatur. 2. tum ex ijs, quæ diximus tract. præc. vbi ostendimus, Christum Dominum pro omnibus passum ac mortuum, tum etiam ex ijs, quæ seq. dicemus.

Probatur 3. ex SS. Patribus S. Dionys. de coelest. Hier. c. 9. vbi dicit, *immensum, & infinitum divini luminis pelagus semper paratum esse, & patere omnibus ad participandum*: S. Chrylost. hom. 7. in S. Ioan. *Gratia, inquit, in omnes diffusa est: non Iudæum, non Gentilem, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum aut servum, non virum aut mulierem, non senem, aut iuuenem fugit, & dedignatur; omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet*: S. Ambr. lib. 2. de Abel & Cain cap. 3. *Omnibus, inquit, opem sanitatis detulit, ut quicumque perierit, mortis suæ causas sibi ascribat, qui curari noluit, cum remedium haberet, quo posset evadere*: S. Aug. lib. 1. de Gen. cont. Manichæos cap. 3. vbi explicans supra citata S. Ioannis verba (*erat lux vera quæ illuminat omnem hominem*) *Illud, inquit, lumen non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibulium rerum & temporalium se ad eius præcepta servanda convertunt, quod omnes homines possunt si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, quod confirmat lib. 1. retractationum cap. 10.

Paulus Orosius denique (vt plurimos alios omittamus prolixitatis evitandæ gratiâ) qui S. Augustini discipulus fuit, cuiusque operâ & studio S. ille Pater ad Pelagianam hæresim profigendam plurimum usus est, in apologetico de arbitrij libertate contra Pelagium longè ante medium sic loquitur; *Mea semper hac est fidelis, atque indubitata sententia, Deum adiutorium suum non solum in corpore suo (quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratia sua dona largitur) verum etiam in hoc mundo gentibus, propter longanimitatem sui æternamque clementiam subministrare, idque spectatum, quotidie, per tempora, per dies, per momenta, per annos, & cunctis & singulis, (& aliquibus interiectis sic concludit) ex quo evidentissime declaratum est, nemini hominum deesse Dei adiutorium, præsertim cum & seductor adsistat, & infirmitas.*

Pozz

Porro hic obseruandum est, quòd, quamuis nemo sit, cui auxilium gratiæ desit illud tamè omnibus nõ æqualiter dari; alijs siquidem maius, alijs minus confertur. Hoc manifestè patet ex varijs scripturæ locis: Psalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi: Luc. 8. vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis.* Et satis constat ante Christi aduentum longè vberiora gratiæ auxilia Iudæos præ alijs populis habuisse, vt testatur locus Psalmi citatus; & certum est, Christianis longè potiora eiusdem gratiæ beneficia, quàm Turcis & alijs infidelibus conferri; cuius rei alia ratio afferri non potest quàm illius voluntas, qui diuidit singulis prout vult, quiq; potest ex eadem mãsã facere vas, aliud quidem in honorem, aliud verò in contumeliam.

SECTIO V.

An Deus velit omnes homines saluos fieri.

Magnam huius quæstionis solutio lucem dabit iis, quæ præc. sect. dicta sunt; si enim vera sit in Deo voluntas, vt omnes homines salui fiant, sequitur, vt iisdem sufficientia ad salutem gratiarum auxilia præbeat, cum aliter intelligi non possit, quòd ei talis voluntas insit; cum bene velle Dei respectu creaturarum, nihil aliud sit quàm benefacere.

Ad faciliorem autem propositæ quæstionis resolutionem, prænotandum est duplicem in Deo voluntatem à Theologis distingui, vt tract. 2. cap. 4. dictum est, antecedentem scilicet & consequentè; huius diuinæ voluntatis distinctionem agnouerunt SS. Patres, vt constat ex loco citato, & adhuc plenius ex infra dicendis constabit. Antecedens illa est, qua Deus aliquid ex se vult ante præuisionem cooperationis creaturarum liberarum; consequens verò, qua faciendum aliquid decreuit, præuisis creaturarum liberarum bonis vel malis actionibus.

Cer-

Certum est autem, Deum non velle voluntate illius consequente omnes homines saluos fieri, imò velle plurimos illorum à salute excludere; quos scilicet prauitatis, per voluntatis prauitatem peccaturos, & in peccato morituros. De voluntate igitur antecedente, proposita quaestio intelligenda est, an scilicet Deus ab aeterno veram habuerit voluntatem saluandi omnes homines, ipsisque vi illius voluntatis, grarias ad salutem sufficientes conferendi eà condicione, vt, qui gratis illis rectè yterentur, ad salutem peruenirent; qui autem non yterentur, à salute exciderent, Pro cuius resolutione

Dicendum est, Deum antecedenti voluntate, eo sensu qui supra explicatus est, velle omnes homines salutem consequi.

Probatur 1. ex scriptura, 1. ad Timoth. 2. *Obsecro, inquit Apostolus, fieri obsecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus, & hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo; qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitio- nem veritatis venire;* vbi obseruandum est, ex mente Apostoli Deum velle omnes illos homines saluos fieri, pro quibus hortatur fieri orationes: atqui hortatur, vt orationes fiant pro omnibus omnino hominibus nullo excepto: vnde sequitur, Deum etiam omnes homines nulla prorsus excepto velle saluos fieri, eà tamen condicione, vt ipsi homines media ad salutem consequendam preparata amplectantur, ijsque rectè vtantur; sic enim hunc locum explicant S. Damasc. lib. 2. de fide c. 29. & S. The- 1. p. q. 19. a. 6. ad 1. eodem sensu dixit S. I. etrus epist. 2. cap. 3. *Deus non vult aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reuerti;* & Ezech. c. 33. ipse Deus loquens, *visio ego, dixit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat;* super quæ verba Tertul. lib. de Pœnit. cap. 4. *O beatos nos, inquit, quorum causa Deus iurat: Omnes ferrimos, si nec iuranti Domino credimus.*

Probatur 3. ex S. Ambr. lib. de Parad. cap. 2. *Venerat, inquit, Dominus Iesus omnes saluos facere peccatores: e iam circa nos pro sua debuit ostendere voluntatem. Et ideo nec proditurus*

debut
prodito
Chryse
ille vu
1. in e
mam
tem
cant or
peream
ex S. D
quiden
esse ve
ac nihil
us illu
ex ipse
atque
Obi
tix ven
supra
vt seni
saluos
tionib
quate
velit; c
nes sal
le om
quod
te; ali
vera re
tersret
Spir
fieri, c
herum
stissim
iectio
rissim
Asbr

debut praterire, vt aduertent omnes, quod in electione etiam proditoris sui, seruandorum omnium insigne praterdit: & S. Chrysof. in 2. cap. 1. ad Cor. Imitare Deum tuum; si omnes ille vult saluos fieri, merito pro omnibus oportet orare: & hom. 1. in epist. ad Ephes. distinguit in Deo voluntatem primam & secundam, hoc est antecedentem & consequentem, dicitque voluntatem primam Dei esse, vt non peccant omnes, qui peccauerunt, voluntatem secundam, vt pereant, qui a prauitate resurgere noluerunt. Denique ex S. Damasc. lib. 2. de fide c. 29. vbi dicit Deum primario quidem omnes homines seruari, ac regni sui compotes esse velle: illos creasse, vt bonitatis ipsius sint participes, ac nihilominus ijs, qui peccant, poenam inferri velle. Prius illud quidem voluntate antecedente, seu beneplacito ex ipso manante: posterius vero voluntate insequente atque permissione, quæ à nostro vitio ortum ducit.

Obijcies, SS. Aug. Prosper. & alios, qui diuinæ gratiæ veritatem contra Pelagianos propugnauerunt locum supra relatum ex epist. 1. ad Timoth. cap. 2. ita exponere, vt sensus illius sit, Deum eatenus velle omnes homines saluos fieri, quatenus vult, vt ex omnibus hominum nationibus, conditionibus, ætatibus, aliqui salui fiant, vel quatenus nullus saluatur, quem Deus saluum fieri non velit; ceterum illos negare, quod Deus velit omnes homines saluos fieri. Resp. illos negare quidem Deum velle omnes homines saluos fieri voluntate consequente, quod verissimum est, non vero voluntate antecedente; aliàs sibi ipsis contradicerent: S. August. enim lib. de vera relig. c. 55. sic loquitur: Placuit auctori suo, vt non interiret, quidquid a Deo per verbum factum est: & lib. de Spir. & litt. c. 33. Vult autem Deus omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, non sic tamen vt eis liberum adimat arbitrium, quo vel bene vel malè utentes iustissimè iudicentur: S. Prosper vero in responsione, ad obiectiones Vincentianas obiect. 2. vbi sic loquitur: Sincerissimè credendum est, atquo profitendum, Deum velle, vt omnes

homines

homines salui fiant, siquidem Apostolus, cuius illa est sententia sollicitè precipit (quod in omnibus Ecclesiis pyssimè custoditur) ut Deo pro omnibus supplicetur, ex quibus quod multi perierunt perierunt est meritum; quòd multi saluantur, saluati sunt est donum: & in Responione ad capitula Gallorum capitulo. Qui dicit, quòd non omnes homines Deus velit saluos fieri, scilicet certum numerum predestinatorum, durius loquitur, quam loquendum est de altitudine inscrutabili gratiæ Dei, qui & omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

SECTIO VI.

Quid de peccatoribus obduratis, atque infantibus sine baptismo decedentibus sentiendum sit,

Queritur an peccatoribus obduratis, quamdiu in presentis vitæ statu manent, Deus aliqua semper gratiæ auxilia tribuat, quibus conuerri ad pœnitentiam possint si velint. An etiam infantibus absque baptismo decedentibus dici possit gratiam ad salutem sufficientem à Deo concedi.

Quod spectat ad primum, quidam Theologi existimant quòd quamuis Deus ordinariè omnibus gratiam sufficientem largiatur, illum tamen aliquando eam quibusdam peccatoribus denegare ob grauissima quædam ab ipsis patrata crimina. Ita Tostatus in cap. 4. Exod. quæst. 12.

Alij verò (quod longè probabilius est) asserunt, nulli peccatori quantumlibet horrenda & atrocia flagitia commiserit, quamdiu tamen in hac vita degit, sufficientia auxilia gratiæ à Deo denegari. Ita Suar. Greg. Valent. Philipp. Gamach. ad quæst. in cap. 5. & plures alij.

Probarur 1. ex scriptura: Psal. 76. Nunquid obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? S. Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis

(hoc

(hoc est, peccatis ingentibus grauati & oppressi, vt explicat S. Hier. in eum locum, & S. Aug. ser. 11. de Verbis Domini c. 7.) & ego resciam vos: 2. Pet. 3. Patienter agit Dominus propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reuerti.

Probat 2. ex S. Aug. citato serm. cap. 13. De nullo, inquit, desperandum est, siue intus, siue foris fuerit, siue in Ecclesia, siue extra Ecclesiam, quamdiu patientia Dei ad penitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium: Item ex S. Fulg. epist. 7. c. 8. Sicut medico nostro nulla est incurabilis plaga, ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore, caelestis potest defecere medicina.

Probat 3. ex eo, quod si ob aliquod peccatum Deus gratiam omnem sufficientem peccatori subtraheret, sequeretur, quod peccator de tali peccato poenitere non posset, cum id ex solis arbitrij viribus non possit: atqui S. Thom. 3. p. q. 86. asserit erroneum esse, si dicatur, aliquod esse peccatum in hac vita, de quo quis poenitere non possit: vnde sequitur, quemlibet peccatorem quamdiu in hac vita degit, de quolibet peccato suo poenitere posse, proindeque Deum gratia suae auxilium illi necessarium non denegare.

Est autem hic obseruandum, auxilium illud gratiae non adesse quidem omnibus momentis cuiuslibet homini; neque enim id naturae humanae conditio patitur, vt scilicet semper actu aliquam bonam cogitationem in mente, aut primum affectum in voluntate experiatur; neque etiam id necessarium est ad hoc, vt quis dicatur habere auxilium gratiae sufficiens ad poenitendum, aut bene agendum; sed sufficit, vt opportunis temporibus ad hoc excitetur & adiuetur, iuxta quod dicitur Psalm. 9. Deum esse adiutorem in opportunitatibus; vnde quamuis non omnibus momentis, creberrima tamen, & (vt loquitur Innocentius Papa in epist. ad Conc. Carthag.) quotidiana Deus praestet remedia. Ideoque recte dixit Apostolus Hebr. 4. Ad eam ergo cum fiducia ad thronum gratiae vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Obijcies 1. obdurationem peccatoris in subtractione gratiæ consistere, iuxta quod dicit S. Aug. epist. 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam: Ego ex illius mente peccatori obdurato nulla amplius gratia tribuitur.* Resp. obdurationem duplicem esse, vnam absolutam, alteram secundum quid. Prior consistit in subtractione cuiuscunque gratiæ, & talis est obduratio dæmonum & damnatorum. Posterior verò in subtractione gratiæ alicuius specialis, quæ efficaciter cor peccatoris moueretur, quamuis semper aliquod ei gratiæ auxilium sufficiens tribuatur, quo posset conuerti, si vellet, licet de facto propter prauitatem voluntatis non conuertatur; priori autem modo nulli quantumuis maximo peccatori, quandiu in hac vita degit, gratia subtrahitur, vt ex antè dictis patet, sed tantum posteriori.

Obijcies 2. varia scripturæ loca, in quibus dicuntur peccatores non posse conuerti, credere, &c. vt S. Ioan. 12. vbi de Iudæis dicitur: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excæcauit oculos eorum, &c.* vnde sequitur, sufficientem gratiam illis defuisse ad hoc, vt credere possent. Resp. his verbis scripturam significare solum aut maximam in agendo difficultatem, quæ mortalibus impossibilitas dici solet, aut impossibilitatem consequentem, quia scilicet Deus præuiderat fore, quòd, quamuis illi signis externis & gratijs internis excitarentur ad fidem, minimè tamen ex prauitate voluntatis crederent, atque ita S. August. tract. 53. in S. Ioan. exponit hunc locum: *Propterea, inquit, non poterant credere, quia hoc Isaias dicit; hoc autem Propheta prædixit, quia hoc Deus futurum præsciuit: quare autem non poterant? cito respondet, quia nolebant, malam quippe eorum voluntatem præuidit Deus.*

Observant etiam rectè aliqui Doctores fieri interdum posse, vt peccatores, ipsi obdurati in statum adeò miserabilem voluntatis suæ prauitate decidant, vt inde resurgere imò & tentationes aliquas sibi à dæmone illatas vincere nullatenus possint, neque ad id gratiam vllam sufficiens

Sufficiens
hanc g
quod d
ineffab
tem fe
scere.
sint; q
lis non
re præ
August
refert,
do mon
ad iust
quand
est gra
Dic
2. Mac
fuit m
sau die
quam
obdur
ter ora
tentia
qua in
coniur
quide
tium,
primò
missa,
rum à
Iam
one d
ma ne
baptis
tia au
um, q
tia præ

sufficientem habeant, Deo sic permittente & iuste illis hanc gratiam in peccatorum punitionem subtrahente; quod quamuis ita sit, nihilominus tamen Deus pro sua ineffabili clementia aliquam aliam gratiam sufficientem semper illis tribuit, ut & status sui miseriam agnoscere, & gratiæ diuinæ auxilium optare & inuocare possint; quod si conuenienter faciant, Deus haud dubie illis non deerit, ac gratiæ suæ auxilium oportuno tempore præstabit; vnde Conc. Tridentinum sess. 6. cap. 11. S. Augustini sententiam ex eius lib. de nat. & gr. cap. 47. refert, & approbat: *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere, quod possit, & petere, quod non possit, & adiuuat, ut possit.* Ex quo sequitur, quod, quamuis aliquando desit gratia bene operandi; nunquam tamen desit gratia postulandi, & impetrandi auxilij diuini.

Dices, frustra induratos Deum orare, nam ut refertur 2. Machab. 9. Rex Antiochus Deum orauit, nec tamen fuit misericordiam consecutus: similiter Hebr. 12. de Esau dicitur, quod non inuenit poenitentiae locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. Resp. peccatores obduratos non frustra Deum orare, quando conuenienter orant, hoc est, cum recta intentione & ex vero poenitentiae motiuo; quando verò eorum oratio ex praua aliqua intentione procedit, aut cum vitioso aliquo motiuo coniungitur, tunc verum est frustra illos orare: orabat quidem Antiochus diuinam ictus plagam, sed doloris solatium, non peccati remedium quærens: plangebat Esau primogenita sibi erepta, non peccata in Deum à se commissa, & ideo minimè mirum videri debet, si neuter illorum à Deo exauditus est.

Iam quod spectat ad paruulos sine baptismi susceptione decedentes, duæ sunt Theologorum sententiæ. Prima negat, secunda verò affirmat etiam paruulis absque baptismo decedentibus (sive id ex parentum negligentia aut culpa eueniat, sive ex alia quacunque causa) Deum, quantum ex parte sua est, media ad salutem sufficientia præparasse ac prouidisse; quia scilicet pro illis æquè, ac

pro alijs baptismum instituit, & baptismi ministros, quorum operâ ipsis conferri posset; & etiam causas naturales præparauit, quarum efficaciam fieret, vt in lucem ederentur; præceptum etiam parentibus & alijs imposuit, vt in lucem editos baptizari curarent: quòd si ex parte causarum naturalium inter se concurrentium, seque inuicem impediendum, aut ex incuria parentum, aut ex culpa ministrorum contingat; eos non baptizari; nihil aliud inde sequitur, nisi Deum extraordinario providentia suæ auxilio non adfuisse, vt eiusmodi defectus impediret, non autem ipsos auxilio sufficienti fuisse destitutos, vt alienam curam iuxta status sui conditionem, baptismi gratiam, ac proinde salutem consequi possent.

CAPVT III.

De gratia efficaci.

SECTIO I.

Quid sit gratia efficax, & quâ ratione à sufficienti distinguatur.

Observandum est 1. duobus modis gratiam dici posse efficacem: 1. late, in quantum apta est ex se consensum voluntatis simul cum ipsa efficere, nisi prauitas illius obstet, quo sensu qualibet gratia sufficienti, etiam ea quæ respicitur, & cui resistitur, dici potest efficax: quia ex se apta est ad illum voluntatis consensum eliciendum, quamuis re ipsa ob eius resistantiam non eliciat.

Secundò strictè, prout non solum potest elicere consensum nostræ voluntatis, sed etiam illum re ipsa infallibiliter elicit & attrahit: & de gratia efficaci tali modo spectata nobis hic agendum est. Ob-

Obseruandum 2. certum esse, dari talem gratiam efficacem: hoc enim constat ex scriptura, Ezech. 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam ut in præceptis meis ambuletis;* non dicit solum, ut possitis ambulare, sed ut de facto ambuletis: Philipp. 2. *Deus est, qui operatur in vobis & velle, & perficere:* & ex Conc. Arauf. 2. can. 6. vbi dicitur, per infusionem & inspirationem Spiritus Sancti, fieri in nobis ut credamus, velimus, &c. & ex S. Aug. lib. de gr. & lib. arb. c. 16. *Certum est, inquit, nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, præbendo vobis efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam ut in iustificationibus meis ambuletis.*

His obseruatis, quod spectat ad primam quæstionis partem, duæ sunt præcipuæ circa naturam gratiæ efficaciæ Theologorum sententiæ. Prima dicit, gratiam efficacem esse motionem quamdam & impulsione à Deo voluntati creatæ impressam, qua sic impellitur ut ab eius vi physicè ad agendum prædeterminetur, ita ut non possit non agere, nec motioni aut impulsioni resistere.

Verùm refellitur hæc sententia ex ijs quæ sect. seq. dicemus, cum ostendemus gratiam efficacem talem esse, ut, quamuis infallibiliter illi voluntas assentiatur, possit tamen non assentiri, sed illam possit abijcere si velit.

Secunda sententia docet gratiam efficacem nihil aliud esse quàm illustrationem, ac inspirationem, seu persuasionem internam diuinitus immisam, quæ talis est, ut per eam infallibiliter inducatur creatæ voluntas ad hoc, ut velit & operetur bonum.

Hæc sententia, quam ut veriore amplectimur, probatur ex S. Aug. varijs in locis, in quibus manifestè docet, gratiam illam quæ nos facit operari, in inspirationibus & suasionibus internis consistere, præsertim lib. de Spir. & litt. c. 34. vbi sic loquitur, *Suasionibus agit Deus, ut velimus & ut credamus: & paulò post, his quando agit Deus cum anima rationali ut ei credat, neque enim credere potest quolibet libero arbitrio: si nulla sit suasio vel vocatio cui credat,*

profelto & ipsum velle credere, *D. us operatur in homine: & lib. 2. de peccat. meritis c. 17. Nolunt homines, inquit, facere, quod iustum est, siue quia latet, an iustum sit, siue quia non delectat, & c. ut autem imotescat, quod latebat, & suauitate, quod non delectabat, gratia Dei est.*

Iam verò, quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partem, in quo scilicet gratia efficax à gratia sufficiente differat, dicendum est, gratiam sufficientem sumptam pro gratia illa, quæ vires homini sufficientes ad operandum præbet, siue re ipsâ operetur siue non, ab efficaci aliter non differre nisi tanquam genus à specie, ut satis constat ex ijs, quæ suprâ dicta sunt: si verò gratia sufficiens sumatur pro gratia illa, quæ, licet sufficientes homini vires præbeat ad bene operandum, nunquam tamen infert operationem, non quidem defectu virtutis sufficientis ad eam inferendam, sed defectu creatæ voluntatis, quæ cum libera sit, non vult ei cooperari; eo sensu gratia sufficiens seu inefficax distinguitur ab efficaci (de qua nunc agimus) 1. in eo, quòd gratia efficax semper maior est gratiâ sufficiente in ratione doni, cum longè sit accipienti vtilior & melior; 2. in eo, quòd efficacia gratiæ est à solo Deo tanquam à propria causa, eius verò inefficacia oritur à sola creatæ voluntate, quæ gratiæ ipsi consensum denegat, & sic eam inefficacem reddit; vnde S. Prosper lib. 2. de vocat. Gent. c. 26. *Quòd gratia, inquit, à multis respuitur, ipsorum est nequitia; quòd vero suscipitur, & gratia diuina est, & voluntatis humana.*

Verum ad clariorem huius distinctionis intelligentiam, quæres; vtrum ex duobus hominibus æquali gratiâ præuentis & excitatis, contingat aliquando, aut contingere possit, vt vnus gratiæ consentiat altero non consentiente, proindeq; vt æqualis gratia in vno efficax sit, in altero verò sufficiens tantum, seu inefficax.

Respondetur 1. illum, qui consentit, maiorem semper, absolute loquendo, gratiam accipere, non solum in ratione doni, vt suprâ diximus, sed etiam in ratione entitatis

tatis ipsius gratiæ; cum ipsum consensum accipiat, atque ad eam gratiæ adiuuantis & cooperantis donum, quo caret is, qui non consentit.

Respondetur 2. si de sola gratia excitante sermo sit, seclusis omnibus alijs, multos graues Theologos existimare fieri posse, vt ex duobus æquali prorsus gratiæ præuentis & excitatis, vnus consentiat, alter vero dissentiat. Ita Ruardus Taperus art. 7. contra Lutherum, Bellarm. lib. 6. de lib. arbit. cap. 15. & plures alij, quibus merito adiungere possumus beatæ memoriæ Franc. Salef. Episc. Geben. lib. 2. diuini amoris cap. 10. vbi explicans iudicium, quod vocat comparationis, de quo in varijs Euangelij locis mentio fit, illud in eo faciendum esse, dicit, quod aliqui æqualibus, imò maioribus gratiæ auxilijs præuenti & excitati, diuinæ nihilominus misericordiæ consensum negauerint, alij æqualibus, imò minoribus gratiæ auxilijs excitati, inspirationem diuinam secuti fuerint, & ad pœnitentiam conuersi.

SECTIO II.

In quo propriè consistat ipsius gratiæ efficacia.

Variæ sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ: quidam enim (vt in præc. sect. dictum est) efficaciam gratiæ in impulsione quadam, & prædeterminatione Physica ipsius voluntatis constituunt. Alij efficaciam illam volunt esse tantum moralem, ac sitam esse in aliqua vi intrinseca prædeterminandi non quidem Physicè, sed moraliter tantum ipsam voluntatem. Alij in suauitate ac delectatione quadam interiori, quæ voluntatis consensum infallibiliter & insuperabiliter eliciat. Alij in contemperatione quadam & congruitate ipsius gratiæ cum ingenio, indole, affectionibus, & alijs dispositionibus hominis, qui gratiæ consentit. Quidam efficaciam gratiæ collocant quidem in prædicta congruitate,

gruitate, non tamen præcisè, sed vt subest scientiæ Dei, quam mediã seu conditionalem vocant. Sunt denique qui paulò cæteris audentiores asserunt gratiam efficacem, formaliter vt talem, constitui per consensum liberum, quem simul cum voluntate efficit, ita vt ab illo consensu formaliter efficax denominetur.

Nos in quæstione difficillima & abstrusissima, quid maximè secundum catholicæ fidei principia tenendum nobis videatur, tribus seq. propos. breuiter aperiemus.

Prima est, certum esse, gratiam illam quæ efficax dicitur, non tantum præstare vt humana voluntas velle & operari possit, sed etiã efficere vt re ipsa velit & operetur, idque infallibiliter & (vt loquitur S. Aug.) indeclinabiliter, insuperabiliter, ac inuictissimè. Hoc constat ex varijs ipsius S. Aug. testimonijs præsertim lib. de corrept. & grat. c. 12. vbi sic loquitur, *Subuanum est infirmitati voluntatis humanæ vt diuinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, & paulò post dicit, ipsam gratiam effluere in hominibus, vt Deo donante inuictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserere inuictissimè nollent.*

Secunda est, cum hac infallibili, indeclinabili, insuperabili, ac inuictissimâ gratiæ efficaciam stare nihilominus semper saluam & illibatam voluntatis humanæ libertatem, ita vt possit semper homo gratiam illam, quam recipit & cui consentit, abijcere illique dissentire si velit. Hoc satis constat ex antè dictis, & confirmari denuò potest ex illis Apost. verbis 2. Cor. 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, ex quibus sequitur, eandem posse in vacuum recipi, hoc est abijci & repudiari; & in vacuum non recipi, hoc est, in voluntate consensum operari; alias frustra hortaretur Apostolus ne in vacuum gratia reciperetur, si in vacuum recipi non posset: & ex Conc. Trid. loco suprâ sæpius cit. ex cap. 5. sess. 6. vbi expressis verbis dicit hominem gratiam illam, cui liberè assentitur & cooperatur, posse abijcere si velit: quod & can. 4. iterum repetit. Addere possumus insuper & ipsius S. Aug. testimonium lib. 2. cont. Petilianum c. 84. vbi sic loqui-*

loquitur, Si tibi proponam questionem, quomodo Deus Pater attrahit ad filium, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile soluturus es; quomodo enim attrahit, si dimittit ut quis quod voluerit eligat; & tamen utrumque verum est. Ac etiam supra citati Fr. Salesij, qui in præfato lib. 2. c. 12. dicit voluntatem nostram, cum motionem divinæ gratiæ sequitur; æquæ libere illi consentire, atque libere eidem dissentit, quando illa abijcit: atqui quædo volūtas gratiæ dissentit, posset illi consentire si vellet: ergo secundum illius mentem, quando eidem gratiæ consentit, ita consentit, ut illi etiam dissentire possit, si velit.

Tertia denique est, si quærat quo modo hæc duo adeo inter se opposita simul conuenire possint, ut & gratia inuictissimè, & voluntas liberrimè operetur: & quæ sit illa diuinæ gratiæ virtus adeo mirabilis; quæ sine vlla humana libertatis læsione effectum suum infallibiliter fortiat: nihil certius ac melius respondere possumus nisi quod ille solus nouit qui id efficit, neque aliquid ulterius inquirere necessarium est; hoc ipse S. Aug. profitetur lib. de grat. Christi cap. 24. Fateamur, inquit, internam atque occultam, mirabili ac ineffabili potestate operari in cordibus hominū, non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates; & epist. 107. gratiam efficacem dicit esse, Vocationem altam & secretam: & lib. de Spir. & litt. cap. 34. Cur, inquit, illi ita suadeatur ut persuadeatur: illi autem non ita, duo sola occurrunt interim que respondere mihi placeat: O altitudo diuitiarum, sapientiæ, & scientiæ Dei; quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! Et nunquid iniquitas apud Deum cui responsio ista displicet, quærat doctiores, sed caueat ne inueniat presumptiores.

Quare merito hic profiteri possumus, quod idem S. Pater epist. 3. ad Volusianum alia occasione dixit, Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. Et certè videtur hæc quæstio vna esse ex illis occurrentibus, quas profundiores difficilioresque appellat Cœlestinus Papa in epist. ad Episcopos Galliz, quas que (ut eiusdem Pontificis verbis utamur) latius pertractarunt ij, qui hæ-

reticis restiterunt, & adhuc hodie pertractant illi, qui in Theologicis Palastris exercentur; ac proinde sicut illas non audemus contemnere, sic etiam non necesse habemus adstruere; cum ad cognitionem & confessionem diuina gratia, cuius operi ac dignationi nihil subtrahendum est, sufficere possint ea, quae hic secundum Ecclesiae regulas, & sedis Apostolicae definitiones explicata sunt.

CAPVT IV.

De gratia effectibus, ac in primis de iustificatione.

SECTIO I.

In quo proprie & formaliter consistat hominis iustificatio.

Sensus quaestionis est, quidnam sit, quod proprie & formaliter efficiat hominem coram Deo iustum & sanctum, & in quo vera & formalis eius iustitia consistat. Pro cuius resolutione

Dicendum i. iustitiam illam, & sanctitatem, quae verè & formaliter nos iustos efficit, non esse fauorem aliquem extrinsecum Dei, sed donum aliquod supernaturale nobis inherens, quo verè & formaliter iusti dicimur, & sumus.

Huic veritati, quae de fide est, varij haereticorum opponuntur errores: quidam enim dixerunt nos formaliter iustos esse per ipsammet essentialem Dei iustitiam; alij per Christi iustitiam nobis imputatam; alij per solam extrinsecam peccatorum condonationem. Hi errores, & si qui sunt alij similes, damnati sunt in Conc. Tridentino

sect. 8.
explicat
catione
quae nos
spiritus
nomine
merito p
bus cor

Hui
Bellar.
cam q
amur p
partem
neq; se
tia nob
condo
bis in
quam
men i
tem m
in ser
Pauli
homo
intelle
si sum
tu pec
pitar
sto ef
homin
Hae
proba
nius h
shedre
edien
iustiti
verè i
peccat

señ. 8. c. 7. & simul nostræ assertionis veritas definita & explicata his verbis: *Vnica formalis causa* (nostræ iustificacionis scilicet) *est iustitia Dei; non quâ ipse iustus est, sed quâ nos iustos facit; quâ videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostræ; & non modo reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus, &c. dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhaeret.*

Huius autem controuersie status (vt rectè obseruat Bellar. lib. 2. de iustific.) renocari potest ad hanc unicam quæstionem; vtrum scilicet formaliter iusti efficiamur per iustitiam aliquam nobis inhærentem; si enim partem affirmantem probauerimus, consequens erit, nos neq; solâ & essentiali Dei iustitiâ, aut ipsius Christi iustitiâ nobis impuratâ, neq; etiam sola extrinseca peccatorû condonatione, sed aliquo alio dono supernaturali nobis inhærente, verè & formaliter iustificari: quod antequam probemus, obseruandum est nos hic sumere nomen iustitiæ, non prout significat specialem illam virtutem moralem, quæ ius suum vnicuique reddit, sed prout in scripturis frequentissime, præsertimque in epist. S. Pauli accipitur, scilicet pro rectitudine illa interna, quâ homo bene ac rectè ordinatur erga Deû; à qua iustitia sic intellecta deriuatur nomen iustificationis, quod quidem si sumatur in fieri, denotat translationem hominis à statu peccati ad statum iustitiæ & sanctitatis, quo sensu accipitur in Conc. Trid. sess. 6. cap. 4. Si verò sumatur in facto esse, significat terminum illius translationis, qui est, hominem esse iustum & erga Deum rectè se habere.

Hâc obseruatione suppositâ, assertionis nostræ veritas probatur 1. ex scriptura. Rom. 5. *Sicut per inobedientiam vnius hominu, peccatores constituti sunt multi; ita & per vnius obediendum, iusti constituentur multi.* Sicut igitur per inobedientiam Adami constituti sumus iniusti, non solâ iniustitiâ eius nobis imputatâ, sed iniustitiâ aliquâ nobis verè intrinsecâ & inhærente, vt probauimus tract. 4. vbi de peccato orig. egimus; ita ex mente Apost. per obediendum Christi

Christi constituimur & efficitur iusti, non solâ iustitiâ Christi nobis imputatâ, sed per iustitiam nobis intrinsicam & inhærentem: & 1. Cor. 6. *Et hæc quidem fuisistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis;* ubi Apostolus explicans, quid sit hominem esse iustificatum, dicit idem esse ac ablutum, & sanctificatum esse: & ad Tit. 3. iustificationem dicit esse regenerationem, renouationem, effusionem Spiritus Sancti: quæ verba de sola iustitiâ imputatione vel extrinseca peccatorum condonatione, explicari nequeunt, sed aliquid longè maius significant, ac proinde de dono aliquo supernaturali nobis inhærente intelligi debent.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. can. 11. *Si quis dixerit, homines iustificari vel solâ imputatione iustitiæ Christi, vel solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illi inhæreat; aut etiam gratiam, quâ iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema sit.*

Probatur 3. ex S. August. qui varijs in locis Ep. 83. ad Contium. iustitiam & sanctitatem vocat interioris hominis pulchritudinem; vnde sequitur, illam esse ipsi intrinsicam, & inhærentem: & enarratione in Psal. 98. *Laudemus, inquit, & exaltemus illum, qui fecit ipsam iustitiam quam habemus: ipse in nobis fecit; quis enim in nobis fecit iustitiam, nisi qui nos iustificauit?*

Obijcies 1. hæc verba Psal. 31. *Beati, quorum remissa sunt iniquitates; & quorum reuera sunt peccata, beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum:* ex quibus colligunt hæretici, peccatorem eatenus iustificari, quatenus peccatum illi à Deo non imputatur. Resp. SS. Patres hunc locum longè alio sensu intelligere, & explicare quàm faciunt hæretici; quod vt euident fiat, aliquot illius loci explanationes ex illis colligemus, & breuiter hîc afferemus. S. Iustinus Martyr. in Dialoگو cum Tryphone prope finem, *Beatus, inquit, cui non imputabit Dominus peccatum, hoc est, cui penitenti Deus peccata remittet; non sicut predicatis vosmetipsos fallentes, & alij quidam vestri similes assueverant, quod, etiamsi*
peccat

peccatores fuerint, modo Deum noverint, non imputabit eis Dominus peccatum: S. Hieron. in illum Psalmi locum, postquam sic illum explicavit, Beati, quorum peccata per confessionem à Domino diluuntur, immediatè subiungit, remittuntur peccata per baptismum, teguntur per charitatem, non imputantur per martyrium: S. Aug. in enarrat. 2. in eundem Psal. Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata; id est, quorum peccata abolita sunt; & paucis interiectis, Deus tegat vulnera non tu; nam si tu tegere volueris erubescens, medicus non curabit: medicus tegat & curet; emplastro enim tegit, & sub tegimine medici sanatur vulnus.

Obijcies 2. 1. Cor. 1. dici Christum factum esse nobis à Deo iustitiam & redemptionem; unde videtur sequi, nos per ipsammet Christi iustitiam nobis imputatam iustificari. Resp. cum distinctione: si enim dicatur Christum esse redemptionem & iustitiam nostram in genere causæ meritoria, verum est; si autem in genere causæ formalis falsum, & à veritate prorsus alienum, ut ex supra dictis constat.

Dicendum 2. Donum illud supernaturale animæ inherens, per quod formaliter iusti efficiuntur, esse ipsammet gratiam habitualem, sic dictam quòd animæ inhaereat per modum habitus.

Probatur 1. ex eo quòd (ut supra dictum est) Apost. de dono illo loquens dicit illud effundi, diffundi in cordibus nostris, nos illo ungi; quæ verba melius & aptius intelligi non possunt quàm de gratia habitualiter inherente.

Probatur 2. autoritate Conc. Viennensis Clementina 1. ubi dicitur, opinionem illam Theologorum (quæ asserit in baptismo virtutes, & gratiam informantem quoad habitum conferri) tanquam probabiliorē, & dictis Sanctorum magis consonam, & concordem, sacro approbante Conc. esse amplectendam.

Probatur 3. ex SS. Patribus, quorum verba non nisi de gratia habituali proprie intelligi possunt: S. Dion. Eccl. Hier.

Hier. parte 1. c. 2. dicit, per sacræ electionis operationem statum in nobis diuinum effici : S. Basil. lib. de Spiritu Sancto c. 26. explicans, quomodo Spiritus Sanctus per gratiam inhabitet in homine, *Sicut, inquit, cernendi vis est in oculo sano; sic & operatio spiritus in anima purgata, &c. & quemadmodum ars est in eo, qui nactus est illam; ita spiritus in eo, qui recipit, semper quidem præsens, at non perpetuo perans* & S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in 11. orat. 2. *Formatus, inquit, in nobis Christus Spiritu Sancto nobis quamdam formam per sanctificationem & iustitiam imprimente; sic enim in animis nostris elucet character substantiæ Dei ac Patris, reformante (ut dixi) Spiritu Sancto nos per sanctificationem in ipsum.*

Probat 4. hæc ratione : homo enim denominatur iustus non solum quando actu operatur, sed etiam quando nihil actu agit : v. g. quando dormit : & hæc denominatio non est extrinseca, sed intrinseca, & per gratiam inherentem, quæ proinde habitualis esse debet. Præterea gratia ipsi infantes per baptismum iustificantur per susceptionem veræ & internæ gratiæ : atqui eiusmodi gratia actualis esse non potest, cum ipsi infantes nullius motionis actualis in Deum capaces sint : ergo gratia illa, per quam iustificantur, debet esse permanens & habitualis.

Quæres, an huius secundæ assertionis veritas de fide sit. Respondet Philip. Gamach. ad quæst. 110. cap. 1. quòd, quamuis de fide sit, hominem iustificari per aliquam gratiã, quæ habeat veram entitatem realem in anima iusti, vt ex antè dictis constat, non esse tamen prorsus ex fide certum, an gratia illa iustificans sit verus habitus, quamuis proximè ad fidem accedat, nec nisi maximâ temeritate negari possit : licet enim Conc. Vienn. supra relatum, veritatem illam non definiat tanquam fide certam; illam tamen approbat, & amplectendam dicit, tanquam sanctorum doctrinæ magis consonam & concordem.

SECTIO II.

Quinam sint effectus gratia habitualis sanctificantis.

Inter plurimos alios ipsius gratia habitualis effectus, qui a SS. PP. & Doctoribus enumerantur, septem sunt precipui, quos hic breuiter explicabimus.

Primus est, remissio peccatorum, quae statim ac animae gratia infunditur, esse desinunt, & penitus ab ea delentur.

Probatur 1. ex scriptura: Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris: Psal. 50. Lauabis me, & super niuem dealbabor: & Rom. 8. Nihil ergo nunc damnationis est hiis, qui sunt in Christo Iesu.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 5. can. 5. vbi profert anathema in eum, qui dixerit, per gratiam, quae in baptisate conferitur, non tolli totum id, quod verum, & propriam peccati rationem habet.

Probatur 3. ex S. Greg. Nazianz. orat. in sanctum baptismum, vbi dicit, baptismi gratiam vnus cuiusque hominis peccatum purgare, & maculas omnes peccati prorsus abstergere; quod & restatur S. Ambr. lib. de initiandis c. 7. S. Aug. lib. 1. cont. duas epist. Pelagianorum c. 13. vbi dicit gratiam in baptismo collatam dare omnium indulgentiam peccatorum; auferre crimina, non radere, &c.

Secundus gratia effectus, est naturae sanitas; cum enim peccatum fit languor, & morbus maximus, illo sublato sequitur naturae sanitas, iuxta quod dicitur Psalm. 102. vbi postquam Psalmista sic locutus est: *Benedic anima mea Domino, &c. qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, adiungit immediate postea: qui sanat omnes infirmitates tuas: & eadem ratione S. Matth. 9. Christus Dominus se medicum esse declarat his verbis: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.*

Est

Est autem obseruandum sanitatem illam quam confert gratia, in eo non consistere, quod per illius infirmitatem eximatur homo ab omnibus illis infirmitatibus, quas per peccatum originale contraxit, cum in baptizatis remaneat semper concupiscentia, seu fomes peccati; sed quod per gratiam infirmitates illæ quæ mortem animæ inferunt, omnino curentur: quamuis autem aliæ quædam infirmitates ex originali peccato contractæ, in homine iustificato remaneant, quidquid tamen in illis verè & propriè nociuum est, hoc per gratiam auferitur, quod Conc. Trid. sess. 5. can. 5. declarat his verbis, *Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hac sancta Synodus fatetur, & sentit: quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet: quin imò, qui legitime certauerit, coronabitur.*

Tertius effectus, est decor & pulchritudo quædam spiritualis ipsius animæ, vt habetur in Catechismo Conc. Tridentini p. 2. cap. 2. *Est autem gratia qualitas diuina in anima inhaerens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsarumque animas pulchriorum, & splendidiores reddit.* Vnde S. Aug. tract. 9. in 1. epist. S. Ioan. *Anima nostra sæda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur; quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo.* Porro ex hac pulchritudine animæ sequitur.

Quartus effectus, qui est reddere hominem Deo gratum, & dilectum: Psal. 145. *Dominus diligit iustos:* Sap. 4. *Piacita erat Deo anima illius:* & S. Hieron. in cap. 10. Daniel. ad illa verba, *vir desideriorum,* dicit in alia versione haberi virum desiderabilem, eò, quod omnis sanctus habens in se animæ pulchritudinem, amabilis, & desiderabilis Domino efficitur.

Quintus gratiæ effectus, est hominem iustum efficere Filium Dei adoptiuum; vnde Apostolus Rom. 8. gratiam Christi vocat *Spiritum adoptionis:* & S. Ioannes epist. 1. cap. 3. *Videte, inquit, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filij Dei nominemur & scimus:* & in Catechismo

chismo Concilii Tridentini, part. 4. cap. 9. dicitur baptismum ideo Sacramentum regenerationis ab Apostolo vocari, quia per gratiam in eo collatam nascimur ex Deo tanquam eius filij: & S. Thomas quæst. 114. a. 3. dicit, per eandem gratiam hominem diuinæ naturæ consortem fieri, ac in Filium Dei adoptari; ex qua adoptione (vt ibidem asserit S. Thom.) sequitur.

Sextus gratiæ effectus, scilicet ius ad vitam æternam idque titulo hereditatis: *Si Filij* (inquit Apostolus Rom. 8.) *& heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: Psal. 36. Iusti autem hereditabunt terram.* Illud autem ius ad æternam gloriam, eatenus effectum suum obtinebit, si homo iustus vsque ad extremum vitæ in statu gratiæ perseueret.

Septimus denique gratiæ effectus, est dignitas & valor, qui ex ipsa gratia deriuatur in actiones bonas, & meritorias hominis iusti, ratione cuius potest per illas de condigno eiusdem gratiæ, & gloriæ augmentum promereri; vnde Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. docet, vitam æternam duplici titulo iustis vsque in finem vitæ in iustitia perseuerantibus esse reddendam, hereditatis scilicet & mercedis. Hanc enim vt hereditatem obtinent infantes post baptismi susceptionem, ante rationis vsum ex hac vita decedentes, cum nullius meriti capaces sint; eandem verò tum vt hereditatem, tum vt mercedem iusti adulti recipiunt, qui præter ius adoptionis ad illam, etiam bonorum operum meritis se illâ dignos reddiderint, & sic vsque in finem vitæ perseuerauerint: verum de illo septimo gratiæ effectus plenius capite sequenti agetur.

¶ (o) ¶

SE-

SECTIO III.

*An simul cum habituali gratia aliqui
virtutum habitus in animam
infundantur.*

Supponimus 1. ex S. Thoma 1. 2. q. 57. & seqq. duo esse virtutum genera, acquiritarum scilicet, & infusarum.

Acquisitæ dicuntur illæ, quarum habitus per eandem actus acquiruntur, de quibus Philosophi in Ethicis agere consueverunt: infusæ verò illæ dicuntur, quarum habitus non producantur per actus, sed diuinitus infunduntur. Virtutes autem illæ infusæ duplicis adhuc sunt generis; quædam enim sunt Theologicæ, sic dictæ, quòd Deum tanquam obiectum suum immediatum respiciunt, quales sunt fides, spes, & charitas. Aliæ verò sunt morales, quæ in eo præsertim ab acquisitis differunt, quòd morales virtutes acquisitæ finem aliquem rectæ rationi naturali conuenientem duntaxat spectent, infusæ verò ad altiorem & supernaturalem finem actus suos dirigant.

Supponimus 2. præter illas virtutes morales infusas, dari etiam aliquos alios habitus supernaturales, qui communiter vocantur dona Spiritus Sancti, de quibus agit S. Thomas q. 68. a. 1. vbi docet, dona illa differre à virtutibus infusis, in eo, quòd animam perficiunt ad hoc, vt efficiatur promptè mobilis ab inspiratione diuina, seu à Spiritu Sancto ad actiones quasdam virtutum exequendas. His præsuppositis pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. simul cum gratia, virtutum Theologicarum fidei, spei, & charitatis habitus in animam infundi: hæc veritas expressè habetur definita in Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. his verbis: *Vt de in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusu accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem, &c.*

Discen-

Dicendum 2. simul cum gratia, habitus virtutum moralium supernaturalium, quæ ad communem statum Christianorum pertinent, in animam infundi.

Probat 1. ex cap. 8. Sap. vbi dicitur sapientiam diuinam docere sobrietatem, & prudentiam, iustitiam, & virtutem; atqui sapientiam diuinam, seu Deum docere illas virtutes, nihil est aliud, quam eas infundere, vt dicitur in Conc. Mileuitano seu potius Carthag. cap. 4.

Probat 2. ex SS. Patribus, qui simpliciter asserunt hominem, dum in gratia Dei est, omnibus præditum esse virtutibus, quas, cum ab eadem gratia excidit, infelicitè amittit; vnde S. Hieron. præfatione in threnos Ieremiæ de anima in peccatum lapsa loquens, *Non auri, inquit, & argenti metallo, sed virtutibus radiabat; ablata sunt hæc omnia, nudata est domus Dei cunctis ornamentis suis*; & S. Aug. tract. 8. in epist. 1. S. Ioannis enumeratis varijs virtutibus, quæ in anima iusti reperiuntur, dicit illas esse ad instar exercitus, Christumque Dominum in interiori homine habitantem virtutibus illis quasi ministris suis vt: & in Catechis. Concil. Trid. part. 2. c. 2. hæc verba habentur: *Huic autem gratia additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur. Quare cum Apostolus ad Titum ait: saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum: D. Augustinus verba illa explanans (effudit abundè) explanans, nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum, & copiam virtutum.*

Diximus in assertione virtutes illas infundi, quæ ad communem Christianorum statum pertinent; certum est enim, virtutes quasdam eximias & singulares, quæ ad statum illum non sunt necessariæ, in iustificatione simul cum gratia omnibus non conferri, vt patet de continentia virginali, de qua loquens Apost. 1. Cor. 7. *Vnusquisq;*, inquit, *proprium donum habet ex Deo.*

Porro notandum est, virtutum illarum infusarum habitus non conferre facilitatè in operando, cum forma-

lites

liter non expellant malos habitus contrarios, qui ante iustificationem in statu peccati contracti sunt; sed tribuere solum voluntati nouam potestatem ad actus sibi proprios exercendos: vnde minimè mirum videri debet, si aliquando peccatores recenter iustificati, difficultatem in exercendis illis actibus experiantur: quæ tamen difficultas ab ipsis superari potest tum ipsarum virtutum infusarum; tum etiam gratiarum actualium, quæ nunquam illis desunt, auxilio.

Dicendum 3. præter supra dictas virtutes Theologicas & morales, dona etiam Spiritus Sancti simul cum gratia in animam infundi. Id constat ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. vbi dicit *Iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem, & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum.* Id etiam docet S. Thom. supra q. 68. c. 2. vbi dicit, dona illa Spiritus Sancti esse homini ad salutem necessaria, quoniam ad hunc finem, qui prorsus supernaturalis est, & omnem eius facultatem longè supergreditur, præter omnia supra dicta indiget adhuc peculiari motione & ductu Spiritus Sancti, iuxta illud Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram relictam.*

In quo elucet admirabilis prorsus, & magnifica Dei erga homines benignitas, & misericordia, qui naturæ nostræ adeo fragilli & imbecilli tot & tanta gratiæ suæ adminicula, & auxilia prouidit, vt nos eleuet, & deducat ad finem illum sublimem & supernaturalem, propter quem creati, & redempti sumus.

Dices, multos esse idiotas & simplices, qui quamuis sint in statu gratiæ, illis tamen donis carere videntur, vt dono sapientiæ, scientiæ, &c. Resp. dona illa infundi quoad habitus, quorum actus varij sunt pro varietate conditionum & statuum, in quibus Spiritus Sanctus per illa dona vnumquemque iustum ad sequendum instinctum suum disponit in ijs, quæ statui suo competunt, vt salutem æternam consequatur; vnde nullus est adeo idiota & simplex, qui si gratiâ sanctificante præditus sis,

non

non habeat lumen sapientiae, & scientiae infusum, quatenus sibi necessarium est, ut ad finem supernaturalem in omnibus actibus suis dirigatur; imò experientia satis constat, idiotas & simplices in gratia Dei constitutos, quamvis nullo ingenij acumine, nullâ scientiâ aut humanâ sapientiâ præditi sint, in ijs tamen quæ ad salutem spectant, interiori lumine dirigi, quo carent illi, quos sapientes, & prudentes huius sæculi vocat Apostolus, qui in temporalibus negotijs maximè perspicaces, in rebus ad æternam salutem spectantibus cæci sunt, & quasi iudicio ac ratione destituti; vnde dixit Apostolus 1. Cor. 1. *Videte fratres vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, &c.* & S. Aug. lib. 8. confess. cap. 8. *Surgunt indocti, & celum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce ubi volutamur in carne & sanguine?*

SECTIO IV.

An gratia habitualis à charitate distincta sit.

Certum est ex antè dictis, charitatem à gratia habituali sanctificante nunquam esse disiunctam, proindeque illum, qui gratiam habitualement accipit, etiam charitatis habitum sibi infusum recipere: sed controuersum est inter Doctores; an gratia, & charitas sint à parte rei quid vnum, an verò illarum habitus realiter inter se sint distincti.

Dux sunt autem super hac quæstione Theologorum sententiæ. Alij enim existimant, realiter inter se distinguere; & gratiam quidem in ipsa animæ substantia tanquam in proprio subiecto sedem habere, charitatem verò in voluntate; & per charitatem nos diligere Deum, per gratiam autem nos à Deo diligere.

Alij verò asserunt, gratiæ & charitatis vnum eundemque esse habitum, nec ab inuicem nisi ratione distinguere.

Ita

Ita Bellarmin. lib. 1. de grat. & lib. arb. & alij.

Huius autem secundæ sententiæ (quam vt probabiliorē amplectimur) veritas probatur 1. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. vbi; quamuis super hac quæstione (cū ad fidem minimè pertineat) nihil definire voluerit, satis aperte tamen indicauit, cui sententiæ magis faueret; postquam enim dixit, vnicam formalem causam nostræ iustificationis esse iustitiam Dei; non quā ipse iustus est, sed quā hos iustos facit; explicans postea, quoniam sit illa iustitia, dicit peccatorem iustum fieri, dum passionis Christi merito, per Spiritum Sanctum charitatis Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret; vbi nullius alterius gratiæ iustificantis præterquam charitatis mentionem facit.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de nat. & grat. c. vlt. vbi sic loquitur: *Charitas inchoata, inchoata iustitia est; charitas inchoata, inchoata iustitia est; charitas magna, magna iustitia est; charitas perfecta, perfecta iustitia est: & ex S. Bern. lib. de modo bene viuendi c. 4. Timor sanctus introducit in mentem hominum perfectam charitatem. Perfecta autem charitas, perfecta est sanctitas.*

Querunt hinc aliqui, an sicut habitualis, sic etiam actualis charitas formaliter hominem sanctificet: an v. gr. actus perfectæ contritionis ex vero charitatis motu elicitus, per se & formaliter hominem iustificet. Resp. in primis certum esse, quacunque ratione id fiat, siue formaliter, siue meritorie, siue alio quouis modo, actum perfectæ contritionis, seu charitatis peccata delere, hominemque iustificare; id enim expressè definitum est in Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. vbi dicit, contingere aliquando contritionem charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare, priusquam Sacramentum pœnitentiæ actu suscipiatur.

Resp. 2. probabilissimum esse etiam formaliter per ipsummet actum charitatis hominem iustificari, proindeque peccata omnia deleri; cū (vt ait S. Doctor 2. 2. q. 27. 2. 4. ad 3.) per actum quemlibet perfectæ charitatis,

tis, au
atē D
dicitu
manet
Char
solim

S
Sess
ho
cere n
es? I
de se
iustit
do p
us il
posit
D
aliqu
ber
alis a
Pr
hort
& al
rem
Pr
cat
catic
qui
fica
pra
p

tis, auersio à Deo formaliter tollatur, & anima immediatè Deo coniungatur vinculo spiritualis vnionis; vnde dicitur 1. S. Ioann. 4. quòd, *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*: & S. Bernard. ferm. 83. in cant. dicit Charitatis actum esse, *spiritualis cõnubij anima cum Deo non solùm contractum, sed etiã amplexum.*

SECTIO V.

An aliquæ dispositiones ad iustificationem requirantur, & quæ.

Supponimus tanquam certum ex fide, solum Deum esse causam principalem efficientem iustificationis; hoc enim constat ex scriptura: Iob. 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* II. 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas*; vnde sequitur ex pura & gratuita Dei misericordia pendere iustificationem hominis, illumque proinde non alio modo posse iustificationem consequi, nisi eo, quem ipse Deus illi præscripsit. Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. Deum, vt hominem adultum iustificet, aliquas ab illo dispositiones, seu bonos aliquos motus liberi arbitrij exigere, ad quos tamen illum gratiæ actualis auxilio excitat, & adiuuat. Ita S. Thom. q. 113. a. 3.

Probat 1. ex scriptura, quæ innumeris propè in locis hortatur peccatores ad pœnitentiam, ad timorem Dei, & alios similes actus virtutum, vt per illos ad peccatorum remissionem accipiendam se disponant.

Probat 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. vbi explicat varios actus virtutum, per quos peccator ad iustificationem disponitur; & can. 9. profert anathema in eum qui dixerit, nulla ex parte necesse esse, vt impius ad iustificationis gratiam consequendam voluntatis suæ motu præparetur, ac disponatur.

Probat 3. ex his S. Aug. verbis ser. 15. c. 11. de verbis

T

bis

bis Dom. *Qui fecit te sine te, non iustificat te sine te; fecit te scientem, iustificat volentem.*

Obijcies, in Conc. Araus. 2. can. 4. dici Deum, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectare. Resp. verum esse, quòd Deus non expectat voluntatem nostram, vt primam gratiam vocantem, & excitantem tribuat, à qua incipit nostra iustificatio; falsum autem esse, postquam Deus peccatorem gratiã suã excitauit, vt pœniteat, illum eius voluntatem non expectare, vt ei tribuat peccati remissionem, gratiamque iustificantem ei infundat: & hunc esse Conc. sensum indicant verba sequentia quibus dicit, vt purgari velimus, per Spiritus Sancti infusionem, & operationem in nobis fieri.

Dicendum 2. primam ex dispositionibus in adulto requisitis ad iustificationem, esse fidem. Ita S. Thom. 1. 2. quæst. 113. a. 4. & 5.

Probat ex eo, quòd dicit Apost. Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum.* Deinde ex conc. Trid. sess. 6. c. 8. vbi fides dicitur esse, *humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis*: & ex S. Aug. lib. de prædest. sanct. art. 7. *Fides, inquit, prima dicitur, ex qua cetera impetrantur*: & ex S. Cyrill. Ierofol. Catechesi 1. vbi dicit fidem esse quã oculum, & lampadem ad viam salutis inueniendam.

Est autem hîc obseruandum fidem illam, quam dicimus ad iustificationem requiri, non esse fiduciam seu confidentiam, quã credit homo suã peccata sibi esse à Deo remissa (vt falso dicunt hæretici) sed esse fidem illam, quã veritatibus à Deo reuelatis assentimur: vnde Scriptura describens fidei actum ad iustificationem necessarium, explicat illum per assensum datum veritatibus à Deo reuelatis, non verò per fiduciam de peccatorum commissorum obrepta remissione; S. Ioan. 20. *Hæc scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei; & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.* Et Ecclesia etiam nullam aliam à baptizandis fidem exigit, quã eorundem, quæ in symbolo continetur.

Dicet.

Dicendum 3. fidem solam non sufficere, sed præter illam aliarum quoque virtutum actus tanquam dispositiones ad iustificationem consequendam requiri. Hoc constat ex eo, quod scriptura ad peccatoris iustificationem timoris, spei, poenitentiae, aliarumque similium virtutum actus, æquè ac fidei requirit, vt mox dicetur.

Ad obiectiones autem hæreticorum soluendas, hoc vnum aduertere sufficiat, nusquam haberi in scripturis fidem solam iustificare. Dicit quidem Apost. varijs in locis nos iustificari ex fide, quod verissimum est, cum sit initium ac radix omnis iustificationis; sed non dicit nos ex sola fide iustificari.

Dicendum 4. præter fidem quinque alias dispositiones ordinariè concurrere, vt habetur in Conc. Trid. sess. 6. c. 6. scilicet diuinæ iustitiæ timorem, spem veniæ ex diuina misericordia, dilectionem Dei, quo ipse propter se, & super omnia diligatur, & ex illius dilectionis motiuo odium ac detestationem peccati, ac propositum nouæ vitæ obseruationisque mandatorum, nec non suscipiendi baptismi in eo, qui nondum baptizatus est; & idem dicendum de poenitentiae sacramento, si homo baptizatus sit.

Iam quod spectat ad timorem diuinæ iustitiæ, dicit Conc. peccatores illo vtiliter conculci; quod aduersus Lutherum declarauit, qui docuit timorem illum esse peccatum, vt patet ex bulla condemnationis articulorum ipsius à Leone X. factæ, & ex can. 8. eiusdem sess. 6. Concil. Trid. vbi anathema dicitur ei, qui hoc docuerit. Hæc autem veritas præter ipsius Conc. ac summi Pontificis autoritatem probari potest, & error oppositus refelli ex scriptura Prou. 14. *Timor Domini fons vitæ*: Eccli. 1. *Timor Domini expellit peccatum*: & lib. 2. Reg. c. 12. Nathan Propheta comminatione poenarum Dauidem ad poenitentiam cohortatus est: & S. Matth. 3. S. Ioannes Baptista idem fecit erga Iudæos: & Christus Dominus S. Luc. 12. hortatur ad timendum eum, qui, postquam corpus occiderit, animam potest mittere in gehennam; vnde

T 2

patet

patet, quàm verè dixit Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. timorem illum gehennæ, esse donum Dei, & impulsum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Ut autem hæc meliùs intelligantur, obseruandum est, timorem illum seruilẽm duplici modo concipi posse. 1. quando quis à peccato abstinet, vel bonum aliquod facit, eo tantum fine, vt effugiat pœnam; & ita dispositus est, vt, nisi timeret pœnam, nec à malo abstineret, nec bonum faceret; & sic fuga pœnæ sit quasi vltimus finis, quem sibi proponit in faciendo bono, vel abstinendo à malo, & hic timor malus est. 2. quando aliquis abstinet quidem à malo, vel bonum aliquod facit, vt pœnam effugiat; sed ita vt fuga & deuitatio pœnæ sit tantum finis proximus, non verò vltimus, quo ad abstinendum à malo, vel ad bonum faciendum moueatur; atque ita dispositus sit, vt, quamuis pœnam euitare posset, non tamen propterea vellet ad malum committere, aut bonũ, quod sibi faciendum est, omittere: & hic timor bonus est atque utilis, ac de illo intelligenda sunt ea, quæ suprà diximus.

Quod spectat ad spem, certum quoque est ex scriptura illam requiri ad iustificationem; Pl. 31. *Sperantem in Domino misericordia circumdabit: Prou. 28. Qui sperat in Domino, sanabitur.*

De dilectione Dei similiter constat ex his Christi Domini verbis S. Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

De odio etiam & detestatione peccati patet ex innumeris propè scripturæ locis hanc præsertim dispositionem ad peccatoris iustificationem requiri, sicut & propositum nouæ vitæ, obseruationis mandatorum, ac suscipiendi sacramenti siue baptisimi, siue pœnitentiæ, vt plenius dicetur in tract. de sacramentis.

Dices ex Conc. Trid. suprà, solam contritionem perfectam sufficere ad peccatoris iustificationem; vnde sequitur illarum virtutum actus ad eam minimè requiri. Resp. concedendo antecedens, & distinguendo consequens;

pon

non requiri, vt illarum virtutum actus explicitè semper eliciantur, conceditur; non requiri, vt saltem virtualiter & implicitè, negatur: in actu enim perfectæ contritionis omnium illarum virtutum actus virtualiter & implicitè continentur; nam qui verè dolet Deum offendisse, eò quòd illum perfectè & summè diligit, is & virtualiter in Deum credit, & timet illum, si non timore seruili, certè reuerentiali & filiali, & sperat in eum, quem summè bonum agnoscit, & in posterum vult illi obsequi, & omnia præstare, quæ ipsi placita esse cognoscit.

SECTIO VI.

*An gratia habitualis seu charitas auferri,
vel minui, vel amitti possit.*

Quod spectat ad primam quæstionis propositæ partem, dicendum est, gratiam habitualem seu charitatem posse in hac vita auferri. Ita S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 4. Id constat in primis ex scriptura: Prou. 4. *iustorum semita, quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectam diem: & Apoc. 22. Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.* Deinde ex Conc. Trid. sess. 6. c. 10. vbi dicit *Iustificatos in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescere atque magis iustificari.*

Est autem obseruandum, gratiæ habitualis seu charitatis augmentum non fieri ad instar aliarum virtutum acquiratarum, quæ quidem sicut per actus producantur, sic etiam per eosdem augentur & intenduntur; cum enim gratiæ seu charitatis habitus non producat per actus; sed à Deo infundatur, augmentum illius à solo Deo est tanquam à causâ efficiente, non verò ab actibus bonis hominis iustificati, nisi quatenus per illos ipsius gratiæ & charitatis augmentum promeretur, vt cap. seq. dicemus.

Quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partem, dicendum est, gratiam habitualem seu charitatem minui

Non posse. Ita S. Thom. sup. art. 10. quod probat ex eo, quod si minueretur, hoc fieret vel per cessationem ab actibus ipsius charitatis, vel per aliquos actus ipsi contrarios, sicut fit in virtutibus acquisitis, quæ utroque illo modo minuuntur; quia conseruatio cuiusque rei dependet à sua causa, virtutis autem acquisita causa sunt ipsius actus; vnde illis cessantibus, vel alijs contrarijs aduenientibus, paulatim minuitur ipsius virtutis habitus, ac tandem totaliter corrumpitur. Hoc autem in gratia seu charitate locum non habet; cum enim charitatis habitus neque producatur, neque augeatur per actus, hinc fit, vt (præcisè loquendo) per actuum cessationem directè non minuat: neque etiam per actus contrarios seu per peccata; peccatum enim si mortale sit, non minuit, sed totaliter charitatis habitum corrumpit, vt mox dicetur: si autem veniale sit, habitum charitatis non minuit, si enim minueret vel effectiue, vel meritorie minueret; non effectiue, quia ipsi charitati non opponitur; neque etiam meritorie, qui enim delinquit in minori (vt ait S. Doctor) non meretur detrimentum in maiori, neque Deus se ab homine magis auerit, quam homo auerit se ab ipso. Quod quamuis verum sit, rectè tamen monet S. Doctor ibidem, à quo sensu dici posse per peccata venialia, vel per cessationem ab exercitio bonorum operum indirectè minui gratiam vel charitatem, in quantum minuitur feruor eius, & homo magis ac magis disponitur ad totalem ipsius corruptionem.

Quod denique ad tertiam quæstionis propositæ partem attinet, certum est gratiam posse amitti: idque constat tum ex scriptura, Ezech. 18. *Si auerterit se iustus à iustitiis suis, & fecerit iniquitatem, &c. omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.* & experientiâ nimis funestâ compertum est, iustitiam & gratiam non solum posse amitti, sed etiam de facto fere ab omnibus amitti, ac paucissimos esse, imò pene nullos, qui gratiam in baptismo acceptam vsque in finem vitæ retineant, quique penitentia remedio non indigeant.

SECTIO VII:

An aliquis certò scire possit se esse iustificatum.

Questionis sensus est, an aliquis certus esse possit certitudine fidei, cui proinde nō possit subesse falsum, se esse iustificatum, ac in statu gratiæ habitualis sanctificantis constitutum. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. neminem debere, nec posse credere certò, se esse iustificatum. Est de fide contra Caluinum, qui lib. 3. instit. c. 2. parag. 16. & seqq. & in Antidoto Concil. Trid. ad cap. 13. & 14. sess. 6. asserit, quemlibet fidelem non solum esse certum de sua iustificatione; sed etiam teneri ad credendum se per Christi iustitiam sibi imputatam esse iustificatum.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex scriptura: Eccles. 9. *Nescit homo, utrum amore an odio dignus sit*: Psal. 18. *Delicta quis intelligit ab oculis meis mundam me*, ex quo loco S. Hier. lib. 1. aduersus Pelagianos probat, iustorum nemini plane cognitum esse, si tunc absque peccatis, an non: & 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum.*

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 9. ubi expressè habetur, quòd, *sicut nemo pius de misericordia Dei, de Christi merito, de quæ Sacramentorum uirtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum, suamquæ propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest; cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, si gratiam Dei esse consecutum.*

Probatur 3. ex S. Aug. serm. 23. de Verbis Domini: *Fortasse, inquit, tu nihil inuenis in conscientia tua; inuenit ille, qui melius uidet: & S. Bernard. ser. 3. de Aduentu: Accedit ad sollicitudinis cumulum & pondus timoris, quòd, cum & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, neutri mihi satis esse notat: utraque abyssus est imperscrutabilis, utraque mihi nocet.*

Porro id sapientissimè à Deo factum esse, vt de propria iustificatione nullam habeant homines (quamdiu in hac mortali vita degunt) certitudinem; inde constat, quòd (vt ait S. August. lib. de corrept. & grat. c. 13.) in hoc loco tentationis, tanta est infirmitas, vt etiam possit superbi-
ans generare securitas.

Dicendum 2. quòd, quamuis secundum legem ordinariam nemo scire certò possit, se esse in statu gratiæ sanctificantis: id tamen extraordinariè per specialem reuelationem diuinitus factam, posse cognosci, vt de factò sanctissima Virgo id cognouit, cum ab Angelo audiuit: *Aue gratià plena, Dominus tecum:* item S. Magdalena, cum Christus Dominus illi dixit, *remittantur tibi peccata tua;* & etiam omnes sancti Apostoli, vt docet S. Thom. q. 24. de veritate art. 9.

Dicendum 3. posse etiam quemlibet iustum citra omnem reuelationem habere certitudinem aliquam moralem, seu coniecturalem de sua iustificatione, signisque quibusdam, & verisimilibus argumentis atque coniecturis probabiliter cognoscere, se esse in statu gratiæ; in quibus tamen, qualiacunque sint, nullus absolutè debet conuiuere, neque in seipso confidere, vel gloriari; quoniam (vt rectè monet Conc. Trid. sess. 6. cap. 10.) *Cum is hominum vita non humano iudicio examinanda, & iudicanda est, sed Dei; qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.*

(o) So

CAPVT V.

De altero gratiæ effectu, seu de merito.

SECTIO I.

An possit homo aliquid à Deo mereri.

Observandum est nos hic non sumere nomen meriti late, prout etiam aliquando in malam partem accipitur, vt 2. Paralip. c. 19. *Iram Domini merebaris*; sed strictè & propriè, prout significat actionem liberam honestam & bonam, quæ mercede aliquâ & premio digna est, qua in significatione dicitur Eccli. 16. *Omnia misericordia faciet locum unicuique, secundum meritum operum suorum*. Hac obseruatione supposita, pro quæstionis proposito resolutione

Dicendum hominem posse verè & propriè aliquid à Deo mereri. Est de fide contra Calvinum & eius asselas, qui nomen meriti communiter reiiciunt tanquam diuinæ gratiæ ac misericordiæ iniuriosum, ac superbiam & præsumptionem redolens: verum quam falsò id dicant, & vt potius desidia suæ ac socordiæ, quam vt Dei gloriæ consulant, ex ijs, quæ mox dicemus, patebit. Notrà igitur assertionis veritas

Probatur 1. ex pluribus scripturæ locis, in quibus mentio fit mercedis Deo iustis reddendæ propter bona illorum opera, vt S. Matth. 5. *Cum persecuti vos fuerint, &c. propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis*: 1. Cor. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem suum*.

Probatur 2. ex Conc. Araus. can. 18. *Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit, vt fiant*: & ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. *Bene operantibus usque*
T 5
in fi-

in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, & tanquam gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui vnanimi consensu bonis iustorum operibus merendi vim inesse docent; vt S. Cypr. lib. de vnitae Ecclesiae post medium, *Iustitia*, inquit, opus est, vt promereri quis possit Deum; preceptis eius ac merito obtem; erandum est, vt accipiant merita nostra mercedem S. Aug. epist. 105. Nullane, inquit, sunt merita iustorum? sunt plane, quia iusti sunt; sed vt iusti fierent, merita non fuerunt.

Obijcies 1. S. Luc. c. 17. *Cum feceritis omnia, quae praecipia sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus.* Resp. nos esse seruos inutiles (vt explicat S. Ambr. lib. 8. in S. Luc.) si consideremus id, quod facimus, prout a nobis tantum est; sed non vt est a Christo, in nobis per gratiam suam operante: vel vt explicat Beda in hunc locum, nos esse seruos inutiles respectu Dei; cum nihil illi utilitatis accedat ex operibus nostris, quamuis per eius misericordiam, & gratiam opera illa bona nobis sint valde vtilia, & proficua.

Obijcies 2. ex Is. 64. *Falsi sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruata vniversa iustitia nostra.* Resp. Prophetam illic loqui, non in persona iustorum; sed iudaeorum, qui, cum peccatis in anima sordescerent, merito dicere poterant iustitias suas, id est legis externas obseruationes, immundas esse, & sordidas in conspectu

Dei; cum (vt Christus dixit) quae de corde exeunt, ea sint, quae coinquinant hominem. Ita hunc locum explicat S. Hier. commentarijs in illud Prophetae caput.

OS (o) SE

SE

SECTIO II.

An meritum rectè diuidatur in meritum de condigno, & meritum de congruo.

Per meritum de condigno intelligunt Theologi meritum illud, quod mercede ac premio ex se dignum est, & cui proinde ex quadam iustitia debetur merces ac premium: per meritum autem de congruo illud, quod quamuis mercede non sit ex se dignum, illi tamen ex decencia quadam & congruitate debetur. Hac obseruatione supposita

Dicendum 1. iustos posse de condigno aliquid à Deo mereri.

Probatum 1. ex ijs scripturæ locis, in quibus dicitur iustos per bona opera fieri dignos premio & remuneratione; Sap. 3. *Deus reuocauit eos, & inuenit illos dignos se*: Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua*. Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt*. Item ex ijs, in quibus dicitur Deum bonis iustorum operibus reddere mercedem ex quadam iustitia: S. Mat. 20. *Quod iustum fuerit, dabo vobis*. Hebr. 6. *Non enim iniustus Deus, ut oblitiscatur operis vestri*; 2. ad Timoth. 4. *Bonum certamen certavi, &c.* In reliquo reposita est mihi corona iustitie, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & q̄s, qui diligunt aduentum eius: quæ Apostoli verba Conc. Trid. supra de mercede bonis iustorum operibus debitâ & à Deo reddendâ explicat.

Probatum 2. ex SS. Patribus, qui passim Deum erga iustos debitorem esse dicunt, vt S. Cypr. lib. de elemosyna; *Traclata, inquit, ædiuina res, salutaris operatio, qua promeretur Christum iudicem, & Deum computat debitorem*: S. Ambr. lib. 7. in S. Luc. *Reddes ergo, Domine, quod debes; beati, quibus es debitor*: S. Hier. ep. ad Heluidiam c. 1. *Quantâ beatitudo pro paruis magna recipere, & Deum habere debitorem*: & S. Aug. serm. 16. de verbis Apost. *Possumus ita De-*

em alloquitur tanquam debitorem, eique dicere: Redde, quod promissisti, quia fecimus, quod iussisti.

Obijcies, inter Deum & creaturam nullam esse posse iustitiam, neque Deum posse unquam debitorem vili creaturæ fieri. Resp. hoc verissimum esse, si creatura præcisè secundum se consideretur: non item, si quatenus homo iustus, est membrum viuum Christi Domini, & ex eius merito ac virtute operatur; & quamuis etiam eâ ratione inter Deum & hominem non possit esse iustitia strictè sumpta, est tamen inter vtrumque vera aliqua ratio iustitiæ latè sumptæ, qualis est inter Patrem & Filium, Dominum & seruum.

Dicendum 2. dari etiam meritum de congruo.

Probatum ex ijs scripturæ locis, in quibus, aliquid à Deo peccatoribus dari dicitur intuitu aliquorum bonorum operum, vt Exod. 1. refertur de obstetricibus Aegyptiorum, & Act. 10. de Cornelio Centurione. Certum est autem peccatores nihil à Deo posse de condigno mereri, vt sect. seq. dicitur, vnde sequitur meritum illorum esse tantum de congruo.

SECTIO III.

Quenam condiciones requirantur ad meritum ex parte illius, qui meretur.

Questio intelligenda est de merito condigno, quod propriè & simpliciter meritum dicitur, & pro illius resolutione

Dicendum est, duas potissimum condiciones requiri ex parte illius, qui meretur; prima est, vt sit in statu gratiæ sanctificantis: secunda, vt sit in statu viæ. Ita communiter omnes.

Primi conditionis necessitas probatur 1. ex scripturâ: S. Ioann. 15. *Sicut palmæ non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis:* & 1. Cor. 13. *Si distribuere in cibos pauperum omnes facultates*

mens

meas, &c. charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. vbi meritum dicitur esse fructum iustificationis, diciturque sine vnione cum Christo, ac virtute, quam in iustificatos influit, bona illorum opera meritoria esse non posse.

Probatur 3. ex S. Greg. lib. 2. moral. c. 8. vbi dicit, quod non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt; quasi dicat Deum prius intueri personam quam munera, & opera eius, illaque ipsi accepta esse non posse, nisi persona offerentis vel operantis ipsi grata & accepta sit.

Secundæ conditionis necessitas constat 1. ex scriptura: S. Ioann. 9. Venit nox (mortis tempus scilicet) quando nemo potest operari: Galat. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum: Eccles. 11. In quocumque loco cecideris (lignum) ibi erit. Deinde ex S. Hier. in cap. 6. 1. ad Cor. Tempus, inquit, sementis, est vita presens, quam currimus; cum vita ista transierit, operandi tempus auferitur: & S. August. in Enchir. c. 110. Nemo, inquit, speret, quod hic neglexerit, eam obierit, apud Deum promereri.

Ratio autem huius conditionis aliã non est, quam ipsius Dei voluntas, qui constituit, vt merita omnia morte finirentur; aliã si ita voluisset, beati etiam in cœlo mereri potuissent, cum status beatitudinis merito non repugnet, vt patet in Christo Domino.

SECTIO IV.

Quanam conditiones requirantur ex parte actus meritorij.

Dix sunt præsertim conditiones, quæ ex parte actus requiruntur ad hoc, vt sit meritorius; prima est, vt sit liber non tantum à coactione, sed etiam à necessitate. Huius conditionis necessitas

Probatur 1. ex scriptura: Eccli. 31. vbi de homine iusto bene operante hæc dicuntur: *Qui probatus est in illo, & perfe-*

perfectus est, erit illi gloria aeterna; qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino: & 2. Cor. 9. ubi Apostolus loquens de eleemosyna, ad quam fideles hortabatur, unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate.

Probat 2. ex SS. Patribus, qui unanimiter hanc in bonis operibus conditionem requirunt, ut S. Iustinus, martyr. apolog. 1. circa medium, ubi de bonis iustorum operibus loquens, *Neque enim, inquit, quidquam horum laude dignum esset, nisi utramque in partem convertere, & quasi flectere se possent*: S. Iren. lib. 4. c. 11. *Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possent illud non operari*: S. Hier. lib. 2. cont. Iovin. *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur, alioquin ubi necessitas, nec corona, nec damnatio est; quam illius sententiam referens & approbans S. Aug. lib. de nat. & grat. c. 5. Quis, inquit, non agnoscat, quis non toto corde suscipiat, quis taliter conditam humanam negat esse naturam; sed in recte faciendo ideo nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis*: S. Bernard. lib. de grat. & lib. arb. non longè post initium, *Ubi necessitas, inquit, ibi libertas non est, nec meritum*.

Probat 3. ex eo, quod ad demeritum seu peccatum requiritur, ut peccantis voluntas libera sit non solum à coactione, sed etiam à necessitate; ergo à contrario ad meritum bene operantis voluntas nullam in agendo non modo coactionem, sed etiam necessitatem pati debet. Consequentia patet, cum utrobique sit par ratio: antecedens probatur ex S. Aug. lib. de duabus animabus c. 11. ubi dicit, *neminem vituperatione supplicionis dignum esse, qui id non faciat, quod facere non potest* (additque) *nonne ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris Poetae, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis: & in orbe terrarum genus humanum: Sciri lib. de lib. arb. cap. 18. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo cauere potest; peccatur autem, cauere igitur potest.*

Secundā conditio requisita ex parte ipsius actus ad hoc, vt sit meritorius, est, vt sit bonus & honestus, tam ex parte obiecti, quā finis & aliarum circumstantiarum; id est, vt actus ille habeat obiectum bonum, & honestum, & fiat propter finem bonum ac Deo gratum, ac in ipsum Deum vel actualiter vel saltem virtualiter referatur, nec vllā prauā circumstantiā vitietur.

Huius conditionis necessitas constat ex eo, quod in scripturis retributio, merces, & corona promittuntur tantum operibus bonis: id etiam expresse habetur in Cone. Trid. sess. 6. cap. 16. & can. 31. & 32. vnde S. Aug. lib. de grat. & lib. arb. cap. 6. *Qua mala sunt, inquit, non coronat Deus.* Quod autem opera illa bona nullā malā circumstantiā vitari debeant, patet ex eo, quod, si aliquā tali circumstantiā vitarentur, desinerent esse bona & honesta, cum iuxta commune Philosophorum axioma; bonum sit ex integra causa, malum ex quoque defectu, quod fusius explicabitur in tract. de actib. hum.

Addunt aliqui Doctores tertiam conditionem ex parte ipsius actus ad hoc, vt sit meritorius, nimirum vt à charitate sit elicitus, aut saltem imperatus. Quamuis autem verum sit actus illos, qui à charitate eliciuntur vel imperantur, esse maxime meritorios pra actibus aliarum quarumcunque virtutum; nihilominus diuinam largitatem ac benignitatem magis commendat sententia illorum, qui existimant conditionem hanc, licet optimam, minime tamen esse necessariam ad meritum; quam proinde vt probabiliozem amplectimur, asserimusque cuius operi bono & honesto hominis iusti, quamuis non elicitur ex motu vel imperio charitatis, inesse veram & propriam rationem meriti, dummodo condiciones omnes supra explicata illi adsint.

Probat̄ hęc sententia i. ex ijs omnibus scriptura, & SS. Patrum testimonijs, quę propè innumera sunt, in quibus excitantur, & inuitantur homines ad opera misericordiarumque virtutum exercenda, nullā factā mentione, quod ex motu vel imperio charitatis fieri

debeant; asseriturque bonis illis operibus reddendam esse à Deo mercedem.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. vbi postquam dixit, Christum Dominum in iustificatos iugiter influere virtutem (id est gratiam actualem) quæ bonorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, addit postea, *nihil amplius deesse ipsis iustificatis, quo minus plene operibus illis, quæ in Deo (hoc est in statu gratiæ habitualis sanctificantis seu charitatis, per quam Deo unimur, & in ipso manemus) sunt facta, diuina legi satisfecisse, & æternam vitam verè promeruisse censeantur.*

Ex quibus Concilij verbis constat, bonis operibus, quæ per gratiæ actualis auxilium, & in statu gratiæ sanctificantis fiunt, nihil deesse quo minus sint meritoria: at qui talia sunt opera bona iustorum, quæ conditiones supra explicatas habent; fiunt enim in statu gratiæ sanctificantis, vt supponimus; fiunt etiam per auxilium gratiæ actualis, vt capite 1. docuimus: ergo talia opera sunt meritoria, nec vlteriùs requiritur, vt a charitate eliciantur, aut imperentur.

Confirmari potest eadem sententia ex can. 24. eiusdem sess. vbi anathema profertur in eum, qui dixerit, *Iustitiam acceptam non conseruari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera;* vbi duo aduertenda sunt: primum est, iustitiam seu gratiam sanctificantem augeri per bona opera non physice, sed tantum meritorie (vt supra diximus) ac proinde, quando Concilium dicit iustitiam, seu gratiam augeri per bona opera, idem esse ac si diceret, hominem iustum per bona opera, ipsius iustitiæ & gratiæ augmentum promereri: secundum est, Concilium loqui de quibuscunque operibus bonis indistinctè, & indefinite (vt rectè obseruauit B. Franc. Sales. in tractatu diuini amoris lib. 3. c. 2.) vnde (vt ibidem monet) vbi nihil excipitur, nihil distinguendum est; proindeque ipsius Concilij verba intelligi debent de quibuscunque iustorum operibus, dummodo ex omni parte bona sint, qualia sunt illa, quæ supra dictas conditiones habent, quæq;

quæq; haud dubiè iuxta Conc. mentè sunt verè meritoria.

Probat 3. hâc ratione ductâ ex suprâ relatis Concilij verbis : iisdem operibus potest homo iustus mereri, quibus potest diuinâ legi satisfacere : atqui potest homo iustus diuinâ legi satisfacere per opera moraliter bona, etiamsi non fiant ex motiuo, vel imperio charitatis : quis enim dixerit hominem iustum, v. gr. eleëmofynam grauius aut extreme indigenti erogantem ex motiuo obedientiæ, quia Deus sic fieri præcepit, non satisfacere diuino præcepto, quo eleëmofyna in tali casu facienda præscribitur : ergo, si per illud opus moraliter bonum diuinâ legi satisfacit, quamuis illud non eliciat ex motiuo vel imperio charitatis, per idem opus bonum etiam mereri poterit.

Quæres, an præter supradictas condiciones tam ex parte operantis quàm ex parte operis, requiratur insuper pactum, vel promissio ex parte ipsius Dei. Resp. affirmatiuè cum S. Doctore q. 114. a. 1. ad 3. vbi dicit actionem nostram non habere rationem meriti, nisi ex præsuppositione diuinæ ordinationis : & constat ex scriptura, in qua bonorum operum merces dicitur reddi ex promissione Dei; S. Iacob. 1. *Cum probatus fuerit, accipiet coronam vite, quam repromisit Deus diligentibus se :* & ex S. August. in Pl. 86. *Debitorem, inquit, Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo.* Accedit & hæc ratio, quia reddenti acceptum non debetur merces, nisi ex promissione remunerantis : atqui quando aliquis bonum operatur, Deo reddit, quod ab illo accepit; vnde Cœlestinus Papa in epist. ad Episcopos Galliarum, *Tanta est, inquit, bonitas Dei erga homines, vt nostra velint esse merita, que sunt ipsius dona.*

Ex dictis colliges, quinque condiciones requiri ad hoc, vt opus aliquod sit de condigno meritorium : prima est, vt is, qui meretur, sit in statu viæ : secunda, vt sit in statu gratiæ sanctificantis : tertia, vt liber sit ab omni coactione & necessitate : quarta, vt opus, quod exercet, sit omnino ex parte bonum & honestum : quinta denique, vt

interec-

intercedat pactum, & promissio ex parte ipsius Dei de mercede pro huiusmodi opere bono retribuenda. Ad hoc autem ut opus sit meritorium de congruo, secunda & quinta conditio minimè requiruntur, sed sufficit status viae, libertas operantis, ac bonitas & honestas operis.

SECTIO V.

Quanam res cadant sub merito.

Questio intelligenda est de rebus illis, quas quis sibi mereri potest: de ijs enim, quas alteri potest mereri, agitur sect. 7. Et pro illius resolutione

Dicendum 1. neminem de condigno, vel de congruo posse sibi primam gratiam actualem promereri. Hæc veritas, quæ de fide est, constat tum ex scriptura, 2. Timoth. 1. Vocavit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam. Tum ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 3. ubi dicit, *Iustificacionis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum præueniente gratiâ sumendum esse, hoc est, ab ætate vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis, vocantur.* Tum etiam ex ijs omnibus, quæ cap. 1. contra Pelagianos & Semipelagianos allata sunt.

Dicendum 2. hominem in statu peccati mortalis, non posse ullis bonis operibus de condigno mereri primam gratiam iustificantem; posse tamen de congruo.

Quod non possit de condigno, constat ex scriptura, Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius (id est Christi) quæ verba expendens Conc. Trid. sess. 6. cap. 8. Gratis, inquit, iustificari dicimur; quia nihil eorum, quæ iustificacionem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificacionis gratiam promeretur (de condigno scilicet)*

Quod autem peccator, gratiæ actualis auxilio præuentus, possit de congruo primam gratiam sanctificantem promereri, constat ex scriptura: Dan. 4. ubi Propheta Nabuchodonosorem inuidelem, & peccatorem allocutus, *Peccatu, inquit, tua elemosynis redime:* & ex S.

August.

August. epist. 89. q. 4. Si dives epulo pauperis ulcerosi miser-
tus fuisset, mereretur & ipse misericordiam. & ep. 105. iam alias
citata, neque, inquit, ipsa remissio peccatorum sine aliquo meri-
to est, si fides hanc impetrat, neque enim nullum est fidei meritum.

Dicendum 3. hominem in statu gratia sanctificantis
constitutum posse ipsius gratia augmentum de condi-
gno promereri. Ita S. Thom. q. 114. a. 8.

Probatum ex Conc. Trid. sess. 6. can. 32. ubi profert a-
nathema in eum, qui dixerit, *Hominem iustificatum bonis o-*
peribus, non verè mereri augmentum gratia; quæ illius verba
de vero & propriè dicto merito, quale est meritum de
condigno, intelligenda sunt; non autem de congruo,
quod non nisi improprie meritum dicitur.

Probatum præterea ex eo, quod eiusmodi iustorum bo-
nis operibus nihil desit ad hoc, ut sint augmenti ipsius
gratia de condigno meritoria: sunt enim (ut supponi-
mus) opera ex omni parte bona, liberè ab homine via-
tore, & iusto exercita, & præterea eiusmodi operibus
gratia augmentum Deus promittit S. Ioan. 14. *Si diligitis*
me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem, & alium Pa-
tracitum dabit vobis: illis enim verbis, dum Spiritus San-
ctus iustis promittitur, augmentum ipsius gratia promit-
ti intelligendum est, ut docet S. August. tract. 74. in S.
Ioan. Restat, ut intelligamus Spiritum Sanctum habere illum,
qui diligit, & diligendo mereri, ut plus habeat, & plus habenda
diligat.

Dicendum 4. hominem iustum sibi reparationem post
lapsum non posse de condigno promereri. Id constat ex
ijs verbis Ezech. 18. *Si auerit se iustus a iustitia sua, & se-*
cerit iniquitatem, &c. omnes iustitia eius, quas fecerat, non re-
cordabuntur. Ex quibus rectè inferunt Theologi, omnia
hominis iusti merita mortificari, & extingui per pecca-
tam mortale superueniens; nemo autem meretur per o-
pera, quæ mortificata & extincta sunt. Præterea nusquam
Deus promittit se quibuscunque iusti operibus hanc con-
cessuram gratiam, ut si iustus ille peccatum aliquod mor-
tale committat, ipsi tempus poenitendi, & gratiam effica-
centis

cem à peccato resurgendi concedat; quæ tamen promissio necessaria esset ad hoc, vt de condigno illam promereri posset.

An autem id saltem de congruo mereri possit, valde dubium & incertum est; quamuis enim quidam Theologi hoc asserant, alij tamen probabilius negare videntur (quia vt ex ante dictis patet) omnia prorsus merita hominis iusti per peccatum mortale, quod committit, extinguuntur; vnde, quamdiu in statu illo peccati remanet, nullum prorsus effectum habere possunt.

Dicendum 5. hominem iustum non posse de condigno finalem in statu gratiæ perseuerantiam vllis operibus bonis promereri Ita S. Thom. supra art. 9. & constat in primis, ex eo, quòd dicit Apostolus omnes & quoscunque iustos alloquens Philipp. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini*; metu autem illo, ac tremore amplius non indigeret, qui finalem perseuerantiam de condigno semel meritus esset. Constat præterea ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 13. vbi dicit, neminem sibi certi aliquid absolutâ eertitudine circaperseuerantiam suam posse polliceri: posset autem is, qui perseuerantiam illam de condigno meritus esset. Constat denique ex eo, quòd nulla in scripturis habetur Dei promissio, de dono perseuerantiæ infallibiliter in vllius boni operis compensationem, tribuendo per modum mercedis, quin potius vetat nos de perseuerantia esse securos 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare, videat, ne cadat*: Apoc. 3. *Tene, quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam*.

Quares, an saltem de congruo iustus finalem in gratia perseuerantiam mereri possit. Resp. affirmatiuè: quia quamuis Deus illam tanquam alicuius operis mercedem non promiserit; est tamen eius infinitæ bonitati valde congruum, vt illam iusto humiliter, & obnixè petenti tribuat: aliàs, si illius perseuerantiæ donum iustus nullâ ratione mereri posset, frustra pro illo impetrando Deum oraret; quare, cum saluberrimum sit, & consultissimum homini iusto quotidie donum perseuerantiæ illius

finalis

finalis à Deo postulare; indicium est, quòd possit illam a-
liquo pacto promereri, & impetrare; vnde S. August.
lib. de bono perseuer. c. 17. *Restat, inquit, in his bonis vsq[ue]*
in finem perseuerantia, quæ frustra quotidie à Deo poscitur, si
non eam Dominus per gratiam suam in illo, cuius orationem ex-
audit, operatur.

Dicendum 6. bona temporalia, quatenus ad vitam æ-
ternam consequendam necessaria sunt, cadere posse sub
meritum condignum hominis iusti. Ita S. Thom. supra a.
10. & probatur ex eo, quòd, qui potest mereri finem, po-
test etiam mereri media necessaria ad illum finem: atqui
iustus salutem æternam de condigno mereri potest (vt
constat tum ex antè dictis, tum ex ijs, quæ sect. seq.
dicentur) ergo poterit etiam de condigno mereri bona
illa temporalia, quatenus sibi necessaria sunt ad vitam
æternam consequendam; id est, poterit mereri, vt Deus
speciali prouidentia ita disponat rerum exteriorum ordi-
nem, vt conatus viri iusti necessarius ad bona illa tempo-
ralia obtinenda suum effectum assequatur.

Hinc sequitur, bona temporalia non dari iustis secun-
dum proportionem, & quantitatem meritorum, sicut i-
psis tribuuntur bona spiritalia ipsius gratiæ, sed prout
magis vel minus ipsis conducunt ad salutis æternæ conse-
cutionem; vnde fit, vt multi iusti relinquuntur in extre-
ma paupertate, alij è contrà diuitijs affluant, alij in statu
quasi medio consistant, Deo pro sua prouidentia ita di-
sponente, prout vnicuiq[ue] videt magis expedire ad salutē.

Quod si de ijs bonis temporalibus præcisè, & secun-
dum se consideratis quæstio sit, dicendum est, illa non
cadere sub meritum de condigno, cum vt sic, vera bona
non sint, sed res indifferentes, quibus homo bene vel
malè vti potest, ac proinde ad quæ Christi gratia (quæ est
omnis meriti principium) non ordinatur; posse tamen
cadere sub meritum de congruo, vnde S. August. passim
in lib. de ciuit. Dei dicit, Deum virtutes antiquorum
Romanorum varijs bonis temporalibus compensasse.

SE

SECTIO VI.

An iustus de condigno mereri vitam æternam possit.

Negant hæretici huius temporis; affirmant è contrario Catholici, quorum sententia, vt certissima & fide credenda, probatur 1. ex scriptura: S. Matth. 5. *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Et ibidem: *Merces vestra copiosa est in caelis: Rom. 2. Reddet unicuique secundum opera eius; qui quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt, vitam æternam.*

Probat 2. ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. vbi dicit vitam æternam tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis iustorum operibus, & meritis esse fideliter reddendam; & can. 32. anathema profertur in eum, qui dixerit, iustificatum bonis operibus non verè mereri vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum.

Probat 3. ex S. Basil. orat. in initium prouerbiorum: *Omnes, inquit, qui vitam Evangelicam incedimus, mercatores sumus per opera mandatorum nobis possessionem caelestium comparantes; quibus verbis, cum dicat bona opera esse veluti pretium, quo gloria caelestis emitur, hinc sequitur, illa esse verè digna, quæ tali gloriâ compensentur, ac proinde illius de condigno meritoria.* Et S. Aug. epist. 105. ad Sixtum, *Sicut, inquit, merito peccati tanquam stipendium redditur mors, sic merito iustitiæ tanquam stipendium vita æterna.*

Probat denique ex eo, quod in bonis iustorum operibus reperiuntur omnes conditiones necessariæ ad promerendum de condigno vitam æternam: sunt enim opera liberè ab homine iusto & viatore facta, & ex omni parte bona, vt supponimus, & talibus operibus Deus pro mercede vitam æternam pollicitus est, iuxta quod dicit

Apoſt.

Apostolus 1. Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vite, que nunc est, & futura: & Tit. 1. In spem vite aeternae, quam promissit, qui non mentitur, Deus.*

Obijcies, varijs in scriptura locis dici gloriam aeternam dandam esse iustis hominibus ex Dei misericordia; ergo non ex iustitia, nec proinde illam iusti de condigno merentur. Resp. illorum scripturae locorum, quae à S. Aug. stino diligenter expenduntur tum citat. epist. 105. tum in lib. de corrept. & grat. cap. 13. duas afferri expositiones: una est, gloriam aeternam ex diuina misericordia iustis tribui, non quòd non sit vera merces meritorum, sed quia ipsa iustorum merita ex Dei misericordia, & gratia ortum ducunt. Altera est, quia iusti ex hac vita decedentes semper diuinam indigent misericordiam, vt aeternae vitae mercedem percipiant; nullus est enim adeò iustus, qui in multis non offendat, quiq; peccata venialia non committat, sine quibus (vt ait S. Aug.) nulli viuunt, & pauci vitam finiunt; vnde diuinam indigent misericordiam, vt illorum remissionem percipiant, & sic ad aeternae vitae fruitionem perueniant.

Addere possumus vitae aeternae mercedem rectè dici ex diuina dari misericordia, quia Deus (secundum commune Theologorum axioma) iustos semper remunerat supra condignum, & ipsius gloriae coelestis merces quorumcunque operum meritum longè exuperat; vnde S. Bas. in illud Psalms. 114. *Conuertere anima mea in requiem tuam. Proposita est, inquit, aeterna requies ijs, qui legitime in hac vita decertarint, quae non secundum operum debitum ac meritum retribuitur, sed iuxta magnificentiam Dei ijs, qui in ipsum sperauerunt, exhibetur: & S. Fulgent. lib. 1. ad Monimum c. 10. rationem reddens, cur vita aeterna dicatur gratia, cum sit merces meriti, dicit, id esse. Quia non solum donis suis Deus dona sua reddit, sed etiam quia tantum ibi gratia diuina retributionis exuberat, vt incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum quantumuis bonae & ex Deo datae humanae voluntatis, atque operationis excedat.*

Quaeres hic obiter, in quo consistat vita illa & beatitudo

do æterna, quam iusti bonis operibus promerentur. Præ illius quæstionis resolutione

Dicendum 1. vitam illam & beatitudinem, æternam proprie, & formaliter consistere in actionibus intellectus simul & voluntatis, quibus beati Deum, prout in se est, clarè vident, perfecte amant, illoque perfruuntur.

De actione intellectus constat ex scriptura. Psalm. 17. *Videbitur Deus Deorum in Sion*: 1. Ioann. 3. *Videbimus enim sicuti est* 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in anigmatibus: tunc autem facie ad faciem*. Item ex S. Ambr. lib. 2. offic. cap. 2. *Scriptura posuit vitam æternam in cognitione diuinitatis*: S. Aug. lib. de Trinit. cap. 10. *Christus tradet regnum Deo Patri, quando perducet credentes ad contemplationem Dei, ubi est finis omnium bonarum actionum*.

De actione autem voluntatis, constat ex eadem scriptura. Psal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tue: & torrente voluptatis tue potabis eos*. S. Matth. 5. *Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur, vera autem satietas proprie respicit appetitum, & voluntatem, & in cælesti beatitudine tantum reperitur: & in hunc locum exponit S. Hier. Item ex S. Aug. lib. 1. de Doct. Christ. c. 32. *Summa hæc est merces, ut fruamur Deo, & lib. 2. de ciuit. cap. 30. Ibi (in cælesti beatitudine scilicet) vacabimus, & videbimus, videbimus & amabimus; amabimus & laudabimus: ecce quod erit in fine sine fine; nam quis alius est noster finis, nisi peruenire ad regnum, cuius nullus est finis? & S. Bern. epist. 28. Sicut in hac vita inchoat fidei desiderium; ita in alia consummat visio & amor*.*

Dicendum 2. ad complementum illius beatitudinis pertinere quoque ipsius corporis resurrectionem & glorificationem.

Et quidem, quod corpora sint resurrectura, constat ex scriptura: Iob. 19. *In nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea*: 1. Cor. 15. *Cum enim tuba, & mortui resurgent incorrupti*.

Quod autem iustorum corpora sint glorificanda, constat ex eo, quod dicit Apostolus ibidem: *Seminatur corpus animalis,*

animale, surget corpus spiritale. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.

Porro hæc corporum glorificatio in eo consistit, quod corpora rediuiua Sanctorum, insignia quædam & præclara ornamenta gloriæ habitura sint, quæ communiter doctores gloriæ vocantur; & quatuor præsertim à Doctoribus enumerantur; scilicet impassibilitas, ratione cuius nullâ vnquam molestiâ aut dolore afficientur, vt dicitur Apoc. 21. *Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor.* Claritas, quâ luce quadam excellentissima radiabunt, S. Matth. 13. *Fulgebunt iusti sicut sol:* & Philipp. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Agilitas, quâ corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, & facillimè in quamcumque partem pro libito moueri ita poterit, vt eâ motione nihil celerius esse queat. Ita docet S. Aug. lib. 13. de ciuit. cap. 18. & 20. & lib. 22. c. 11. & S. Hier. in cap. 40. Is. vnde ab Apostolo dicitur 1. Cor. 15. *Seminatur in infirmitate, surget in virtute.* Subtilitas denique, quâ fiet, vt corpus animæ imperio perfectè, & omnimodè subijciatur, eiq; ad nutum præstò sit, quod ex suprâ citatis Apostoli verbis colligitur; *Seminatur corpus animale, surget spiritale*, quæ quidem verba non sic intelligenda sunt, quod Sanctorum corpora in resurrectione futura sint atherea, aut aërea, aut auræ & spiritui similia; vt quidam olim arbitrati sunt, contra quos agit S. Hier. epist. 61. ad Pammachium; sed quia, quamuis corpora Beatorum verâ carne constent, vt ibidem probat, perfectæ subtilitatis dote prædita erunt, per quam dotem perfectissimè spiritui subijcientur, ideoque corpus Sanctorum ab Apost. spiritale futurum esse dicitur.

Dicendum 3. præter supradicta beatitudinis dona, quæ omnibus Beatis (licet inæqualiter pro meritorum inæqualitate) communia erunt, tria insuper specialia gloriæ præmia quibusdam Sanctorum bonis operibus esse à Deo constituta, quæ communiter aureolæ vocantur, quasi parua coronæ aureæ; non quòd simpliciter in se maximæ

non sint, sed quòd in comparatione ipsius essentialis beatitudinis sint exigua. Hæ autem tres aureolæ concedentur ob tres insignes victorias, quas iusti aliqui præ alijs in hæc vita reportauerint; contra carnem quidem, per continentiam virginalem; contra mundum verò, sustinendo opprobria, & persecuciones mundi vsque ad mortem propter Deum; contra diabolum denique, per sapienam & doctrinam, quæ non tantum à se, sed etiam ab alijs ignorantia, & infidelitatis tenebras, in his, quæ ad salutem spectant, propulsauerint; Diabolus enim tenebrarum princeps dicitur, & continuo decipere, & in errorem homines mittere nititur. Et sic hæc tres aureolæ virginibus, Martyribus, & Doctoribus competunt. Et de virginibus quidem specialis fit mentio Apoc. 14. vbi dicitur, quòd ij, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sequuntur Agnum, quocumque ierit, & canticum nouum cantant, quòd alij cantare non possunt. De Martyribus autem eiusdem lib. cap. 7. dicitur, quòd ij, qui venerunt de magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine Agni, amicti sunt stolis albis, & palmas in manibus gestant. De Doctoribus denique Daniel. 12. dicitur, quòd, qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates; & S. Matth. 5. dicitur, quòd is, qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum.

Dicendum 4. beatum in fruitione gloriæ æternæ semper mansurum, ac gloriæ illam eius fore æternam. Et de fide, constat ex eo, quòd beatitudo illa passim in Euangelijs, & alijs sacrae Scripturae libris vocatur vita æterna: etenim æterna nõ esset, nec dici posset, si aliquando amittenda esset. Eadem veritas definita est ab Ecclesia in 6. Synodo gener. in epist. Sophronij, quæ act. 11. lecta, & actione 13. recepta & approbata est; & in Cone. Lateran. sub Innocentio 3. cap. firmiter; quare S. Aug. lib. 12. de ciuit. cap. 20. vocat turpem eorum stultitiam, qui putant Sanctorum beatitudinem aliquando esse desituram.

SE.

SECTIO VII.

*AN VNUS POSSIT ALTERI MERERI PRIMAM GRATIAM,
& ALIA DONA AD SALUTEM NECESSARIA.*

Qvæstio intelligi debet de puro homine; certum est enim Christum Dominum potuisse ratione vnionis hypostaticæ de condigno pro alijs mereri, & de facto nobis quascunque gratias fuisse promeritum, vt in tract. de Incarn. diximus. Intelligi etiam debet secundum legem Dei ordinariam, & posito rerum statu, qui nunc est; quia nihil repugnat, si Deus ita vellet, talem ac tantam gratiam puro homini concedi, vt accedente præsertim Dei pacto, & promissione, non tantum sibi, sed etiam alijs mereri aliquid de condigno posset.

Hæc obseruatione præmissâ, pro quæstionis propositæ resolutione dicendum 1. purum hominem nullam posse gratiam alteri de condigno promereri. Ita S. Th. q. 114. a. 6. probatur ex eo, quod dicitur 2. Cor. 5, & passim in alijs scripturæ locis, vnumquemque recepturum, prout egerit ipse, non alter pro eo; vnde S. Hier. in cap. 25. S. Matth. *Vnusquisque, inquit, pro operibus suis mercedem accipiet*: & S. Aug. tractat. 102. in S. Ioann. explicans hæc Christi Domini verba: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Exaudiuntur, inquit, omnes Sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet alijs; quia non utcumque dictum est (dabit) sed dabit vobis.*

Dicendum 2. posse vnum alteri primam gratiam aliisque dona de congruo mereri. Constat imprimis ex scriptura. Iob. 42. *Iob seruus meus orabit pro vobis; faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia*: S. Iacob. 5. *Orate pro inuicem, vt saluemini.* Constat deinde ex praxi vniuersæ Ecclesiæ, in qua hæc pia consuetudo semper viguit, vt fideles pro inuicem orarent; vnde S. Aug. serm. 90. de diuersis c. 10. *Si martyr Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet.*

V 2

Est

Est autem hinc obseruandum, vnum alteri primam gratiam sanctificantem, aut illius augmentum nō aliter mereri etiam de congruo posse, nisi in quantum meretur illi gratias actuales, aut alia media, quibus ad illam gratiam aut eius augmentum disponatur, vt autem eiusmodi sequatur effectus, opus est, vt is, qui pro altero meretur, opus illud bonum, quo meretur, saltem interpretatiuè referat ad hunc finem: requiritur etiam praterea, vt is, in cuius gratiam opus illud bonum dirigitur, nullum eius effectui obicem ponat.

Porro cum hoc meritum (sicut diximus) quādam solū congruentiā & conuenientiā, non verò vllā Dei promissione innitatur, fieri etiam aliquando potest, vt effectum suum non consequatur, cum possint esse aliæ rationes, ob quas magis conueniens sit, vt Deus bona illa non conferat, quæ vnus alteri impetrare ac promereri intendit; hinc apud Ierem. cap. 51. dicebat Deus: *Si scierit Moyses & Samuël coram me, non est anima mea ad populum istum.*

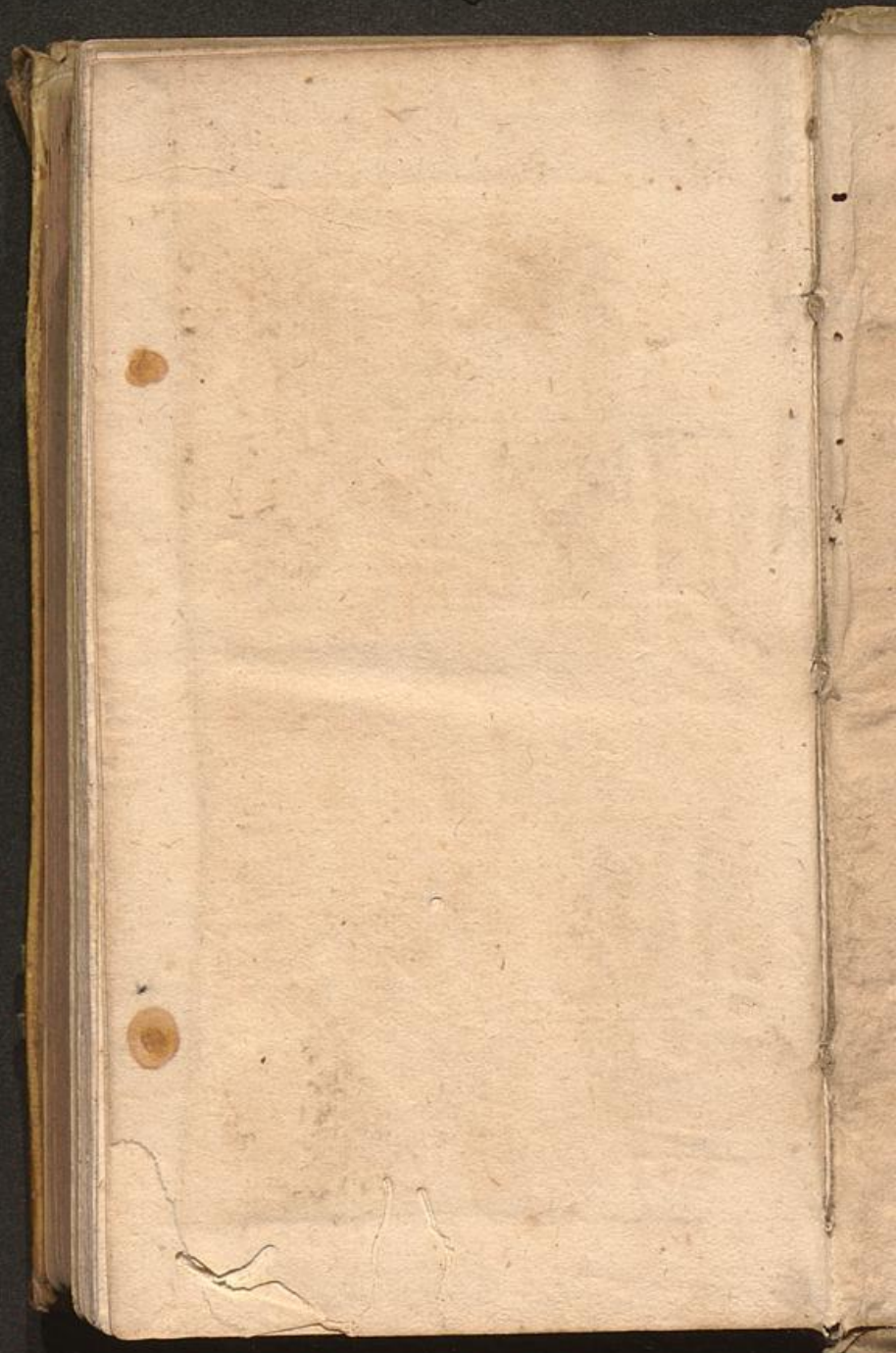
Atque hactenus de gratia diuina eiusque effectibus, ad ipsius gratiæ omniumque eius effectuum authoris, & largitoris maiorem gloriam.

FINIS.

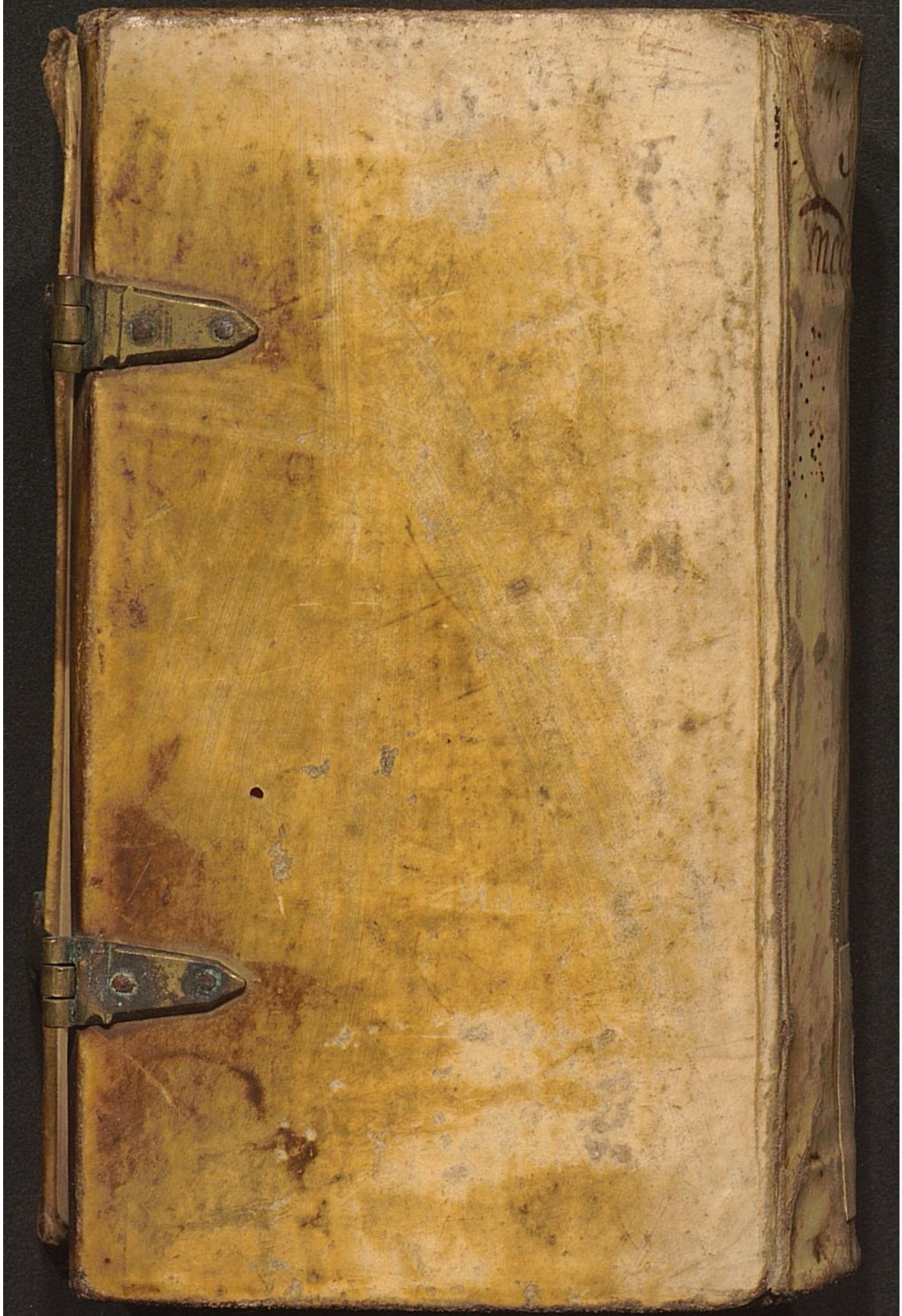

Libellus
M. C. C. C. C.

Th
440